

АЛЕКСАНДЪР ДЮМА ЕМА ЛАЙОНА

Превод от френски: [Неизвестен], 1992–1993

chitanka.info

I

СЪД БОЖИ

Сутринта на 22 декември, тоест на другия ден след току-що разказаните събития, многочислени групи хора се събираха още с първите лъчи на слънцето пред обявленията, заковани през нощта по стените на Неапол.

Тези обяви съдържаха указ на кралските военни власти, който известяваше, че княз Пинятили се назначава за наместник на Неаполитанското кралство, а генерал Мак за негов помощник. Кралят обещаваще да се върне от Сицилия с мощни подкрепления. Неаполитанците разбраха най-после страшната истина: кралят, страхлив както винаги, беше напуснал народа си, както преди беше напуснал армията. Само че този път, спасявайки се с бягство, той беше ограбил столицата, отмъкнал беше всички шедьоври на изкуството, събирани в течение на векове, и всичкото злато от хазната.

Народът отчаяно се спусна към пристанището. Корабите на английската флотилия, задържани от насрещния вятър, все още стояха на рейд. По вимпела на мачтата можеха да познаят кораба, на който се намираще кралят. Това беше, както вече казахме, „Вангуард“.

Към четири часа сутринта, както и предполагаше граф дьо Турн, вятърът действително поутихна и морето се успокои. След като прекараха нощта в дома на надзирателя на пристанището, замръзнали от студ, бегълците отново тръгнаха на път и с голям труд се добраха до адмиралския кораб.

Младите принцеси бяха изгладнели и с удоволствие хапнаха солена аншоа с корав хляб като поливаха вечерята си с вода. Принцеса Антония, най-младата от дъщерите на кралицата, споменава за това в своя дневник, който лежи сега пред нас, и описва своя страх и страха на августейшите си родители, преживян в тази ужасна нощ.

Макар морето все да се гневеше и в пристанището не беше безопасно. Неаполският архиепископ, бароните, магистратите и пратениците от народа се разположиха в лодките, след като се бяха

договорили с най-смелите лодкари да ги закарат на кралския кораб. Бяха решили да молят краля да се върне в Неапол, обещавайки му да бранят града до последна капка кръв.

Но кралят се съгласи да приеме само архиепископа, монсеньор Кепече Дзурло, който, въпреки горещите си молби, успя да получи от краля само една фраза:

— Поверявам живота си на морето, защото земята ме предаде.

Сред множеството лодки беше една със самотен пасажер.

Този човек, целият в черно, седеше с наведена глава. От време на време той повдигаше бледото си лице и вперваше отчаян поглед към кораба, станал убежище на краля, като че ли мислено измерваше разделящото ги разстояние.

Кралският кораб, както вече казахме, беше обкръжен от лодки, но пред тази с единствения пътник всички се отдръпнаха в страни.

Не беше трудно да се забележи, че причина за това не е излишна почителност, а напротив, дълбоко отвращение.

Човекът се приближи до долното стъпало на висящия от кораба трап. Там стоеше часовой в униформата на английския флот, който беше получил заповед да не пуска никого. Но черният настойчиво молеше да му окажат тази милост, която отказваха на другите. Неговата настойчивост привлече вниманието на един от офицерите.

— Господине, — извика този, комуто бяха отказали достъп, — ще бъдете ли така добър да предадете на нейно величество кралицата, че маркиз Вани я моли за честта да бъде приет за няколко минути!

От всички лодки се надигна ропот на възмущение.

Ако кралят и кралицата, които бяха отказали да приемат магистратите, бароните и избраниците на народа, допуснаха при себе си Вани, това би било оскърбление за всички.

Офицерът предаде молбата на Нелсън. Нелсън, който познаваше прокурора поне по име и комуто бяха известни отвратителните услуги, оказани от този чиновник на кралицата, предаде молбата му на последната.

След минута офицерът отново се приближи до стълбата и извика на английски:

— Кралицата е болна и не може да приеме никого.

Вани, който не знаеше английски или поне си даваше вид, че не разбира, продължаваше да стиска трапа, от който караулният

постоянно го отблъскваше.

Приблужи се друг офицер и му предаде отказа на развален италиански.

— Тогава помолете краля, — извика Вани. — Не може кралят, комуто съм служил толкова предано, да откаже да изслуша молбата ми.

Офицерите започнаха да се съветват как да постъпят, но в този момент на палубата се появи кралят, който изпращаше архиепископа.

— Господарю, господарю, — извика Вани като го видя, това съм аз! Вашият верен слуга!

Без да отговори на Вани, кралят целуна ръка на архиепископа. Той слезе по стълбата и като се изравни с Вани се отдръпна, стараейки се да не го докосне дори с дрехата си.

Това явно отвращение, което съвсем не беше християнско, беше забелязано от хората в лодките, от където се надигна одобрителен шум.

Кралят веднага схвана настроението на тълпата и реши да извлече от него полза за себе си.

Това беше още една низост, но Фердинанд вече беше престанал да се съобразява с подобни неща.

— Господарю, — повтори Вани като свали шапката си и простря ръце към краля. — Това съм аз!

— Кой сте вие? — попита кралят с гъгнивия глас, с който обикновено произнасяше плоските си шеги, което му предаваше сходството с Полишинел.

— Аз, маркиз Вани.

— Не ви познавам.

— Господарю! — извика Вани. — Не познавате своя прокурор, докладчика на Държавния съд.

— Ах, да! Значи вие сте говорили, че спокойствието в кралството ще се възстанови едва след като бъдат арестувани всички аристократи, всички барони, всички магистрати и всички якобинци? Вие ли искахте да езекутирате тридесет и двама души и да положите на мъчение Медичи, Кандано и Теодоро Монтичели?

По челото на Вани изби пот.

— Господарю! — простена той.

— Да, — продължи кралят, — познавам ви, — но само по име. Никога не съм имал работа с вас, или по-точно, вие никога не сте

имали работа с мен. Давал ли съм ви някога лично поне една заповед?

— Не, господарю, истина е, — отвърна Вани като поклати глава.
— Всичко съм вършил по заповед на кралицата.

— В такъв случай, ако имате някаква молба, обърнете се към кралицата.

— Господарю, вече се обърнах към нея.

— Прекрасно! — каза кралят, виждайки, че всички одобряват отговора му и решил с цената на неблагодарността да възстанови за малко изгубения си авторитет, вместо да прекъсне разговора, се стараеше да го продължи. — И какво?

— Кралицата отказа да ме приеме.

— Хм, това е твърде печално за вас, бедни ми маркизе! Но както преди не одобрявах когато кралицата ви приемаше, сега, когато отказва да стори това, не мога да я укоря!

— Господарю, — примоли се Вани с отчаянието на човек, претърпял корабкрушение, който чувства, че последният отломък, в който се е вкопчила цялата му надежда за живот, се изплъзва от ръцете му. — Господарю, вие прекрасно знаете, че след услугите, оказани от мен на вашето правителство, не мога вече да остана в Неапол... Да ми откажете убежище на борда на някой от английските кораби, значи да ме осъдите на смърт: якобинците ще ме обесят!

— Какво пък! Ще признаете, че напълно сте го заслужили!

— О, господарю, господарю! И като връх на нещастията ваше величество ме напуска!

— Мое величество, скъпи маркизе, има тук не повече власт, отколкото в Неапол. Истинското „Величество“ — и вие прекрасно го знаете — е кралицата! Тя царува. Аз се занимавам с лов и се забавлявам — не сега, не, моля ви, повярвайте. Кралицата, а не аз, извика Мак и го назначи за главнокомандуващ, кралицата, а не аз, иска да замине в Сицилия. Всички знаят, че исках да остана в Неапол. Обърнете се към кралицата. Аз не мога да сторя за вас нищо.

Вани в отчаяние се хвана за главата.

— Е, щом е така, мога да ви дам един съвет, — каза кралят.

Вани вдигна глава, лъч надежда проблесна по мъртвешки бледото му лице.

— Съветвам ви да си опитате късмета на „Минерва“. Там е херцог Калабрийски с придворните си. Помолете адмирал Карачиоло

да ви вземе. А от мен скъпи маркизе, приемоте най-добри пожелания. Щастливо плаване!

И кралят приключи своята реч като издаде с устните си звук, подобен на този, който дяволът произнесъл по съвсем друг начин, както е описано от Данте.

Разнесоха се откъслечни изблици смях, раздадоха се възгласи: „Да живее кралят!“. Дружно дюдюкане съпроводи оттеглянето на Вани.

Въпреки че в съвета на краля нямаше много надежда за успех, това беше последното спасение. Вани заповяда да гребат към фрегатата „Минерва“, която грациозно се полюшваше на вълните, встрани от английската ескадра. Флагът на гротмачтата показваше, че на борда се намира наследствен принц.

Три души, изкачили се на юта, наблюдаваха през далекогледите си, току-що описаната от нас сцена. Това бяха принцът, адмирал Карачиоло и кавалерът Сан Феличе, чиято тръба по често се обръщаше към Мерджелина; където се намираше къщата с палмата, отколкото към Соренто, където на котва стоеше „Вангуард“. Принцът забеляза, че гребците обърнаха лодката към „Минерва“, и тъй като беше наблюдавал дългия разговор на седящия в нея човек с краля, той започна с особено внимание да го разглежда. Изведнъж възкликна:

— Та това е маркиз Вани, кралският прокурор!

— Какво ли иска от нас този негодник? — промърмори адмиралът като смръщи вежди.

После, като си спомни, че Вани беше оказвал услуги на кралицата, добави през смях:

— Простете, ваше височество, известно ви е, че моряците и съдиите носят различни мундири. Може би предубеждението ме прави несправедлив.

— Става дума не за предубеждение, скъпи адмирале, а за съвест, — отвърна принц Франческо, — Разбирай всичко това, Вани се бои да остане в Неапол. Исква да избяга с нас. Молил е краля да го приеме на „Вангуард“, но са му отказали. Сега нещастникът идва при нас.

— Какво мисли ваше величество за този човек? — попита Карачиоло.

— Ако идва с писмена заповед от баща ми, скъпи адмирале, ще го приема, тъй като трябва да се подчинявам на краля. Но ако се яви

без заповед, вие сте господар на кораба си. Постъпете както намерите за необходимо. Да вървим, Сан Феличе. — И принцът влезе заедно със секретаря си в каютата на адмирала, която му беше предоставена.

Лодката се приближаваше. Адмиралът изпрати един матрос на долното стъпало на трапа, а сам застана в горния му край, скръстил ръце на гърдите си.

— Ей, вие в лодката! — извика матросът. — Кой идва?

— Приятел — отговори Вани.

Адмиралът презрително се усмихна.

— Отдалечи се! — извика морякът. — Говорете с адмирала.

Гребците, които знаеха как трябва да се държат с Карачиоло, когато ставаше дума за дисциплина, отдалечиха лодката на известно разстояние.

— Какво искате? — рязко попита адмиралът.

— Аз...

— Не е необходимо да ми говорите кой сте вие, господине. Знаем го, както го знае цял Неапол. Питам ви не кой сте, а какво искате?

— Ваше превъзходителство! Тъй като негово величество нямаше място за мен на борда на „Вангуард“, ме изпрати при ваше превъзходителство с молба...

— Кралят не моли, господине, кралят заповядва. Къде е заповедта?

— Къде е заповедта ли?

— Да, къде е тя? Изпращайки ви при мен, кралят несъмнено ви е дал заповед. Той отлично знае, че иначе не бих приел на борда на моя кораб негодник като вас!

— Нямам заповед... — объркано промълви Вани.

— Тогава се отдалечете!

— Ваше превъзходителство!

— Отдалечете се! — повтори адмиралът. И като се обърна към матроса, добави: ако след третата команда този човек не се отдалечи, открийте огън!

— Отплавайте! — извика матросът.

Лодката потегли. Всяка надежда беше загубена. Вани се върна в къщи. Жена му и децата му не очакваха да го видят. Тези хора, чиято цел в живота е смъртта на ближния, също могат да имат семейство. Уверяват ни даже, че понякога не им е чужда съпружеската любов и

бащината привързаност. Жената и децата се спуснаха към него, поразени от връщането му.

Вани успя да се усмихне и им съобщи, че ще отпътува с краля, но тъй като това ще стане не по-рано от нощта, се е върнал, за да събере някои документи, които в бързането си не успял да намери. Вани прегърна жената и децата си, влезе в кабинета и се заключи.

Току-що беше взел страшното решение — да свърши със себе си. Известно време той крачеше от кабинета в спалнята и обратно, обмисляйки смъртта си: на разположение имаше въже, пистолет и бръснач. Спря се на последното.

Той седна зад бюрото, постави пред себе си малко огледалце и бръснач. После, като натопи в мастило перото, което толкова пъти беше подписвало смъртни присъди над другите, състави една и за себе си със следните думи:

„Неблагодарност, жертва на която станах, приближаването на страшния враг и липсата на убежище ме подтикнаха да взема решение да се простя с живота, който е вече непосилно бреме за мен. За смъртта си не обвинявам никого. Нека тя послужи за урок на всички държавни инквизитори“.

След два часа жената на Вани, обезпокоена от това, че вратата на кабинета нито веднъж се отвори, и особено от факта, че отвътре не се долавяше никакъв звук, почука. Нямахше отговор. Повика — същото мълчание.

Тогава тя се опита да влезе през вратата на спалнята. Тя също беше заключена, както и кабинетът му. Слугата предложи да счупят стъклото и да влязат в стаята през прозореца. Трябваше или да прибегнат до това средство, или да разбият вратата.

Опасявайки се от нещастие, избраха предложението на слугата. Стъклото беше счупено и прозорецът отворен. Човекът влезе и като наддаде силен вик, бързо отстъпи назад. Вани седеше, надвесен над ръкохватката на креслото с прерязано гърло. Беше си прерязал сънната артерия с бръснача, който лежеше на пода.

Кръвта беше заляла масата, където толкова пъти бяха подписвани кървави присъди. Огледалото също беше червено, писмото, в което съобщаваше причината за самоубийството си, беше зацапано с кръв.

Смъртта беше настъпила почти мигновено, без борба и страдания. Бог, който беше суров към него, предоставяйки му гроба като единствено убежище, се беше показал милостив и последните му минути.

„Марий се е родил от кръвта на Гракхите“, — е казал Мирабо. От кръвта на Вани се роди Спечале.

Може би, за да спазим стройността на нашето повествование, би следвало вместо Вани и Спечале да въведем един човек, но неумолимата история изисква да признаем факта, че Неапол беше представил на своя крал двама Фукие-Тевил, докато Франция даде на революцията само един.

Урокът, който трябваше да преживее Вани, беше забравен. Понякога не достигат палачи, за да се изпълняват присъдите, но никога не липсват съдии, за да ги произнасят.

На другия ден към три часа след обед времето се изясни и духна попътен вятър. Английската ескадра вдигна котва, излезе в открито море и изчезна от хоризонта.

II ПРИМИРИЕТО

Отпътуването на краля, макар и очаквано, през последните два дни вцепени напълно Неапол и гражданите. Докато английските кораби стояха на котва, народът, събран на пристанището, все още се надяваше, че кралят, трогнат от молбите им и уверенията за преданост, ще измени решението си и няма да напусне Неапол. Хората стояха, докато и последният кораб не се скри зад мъгливия хоризонт, и едва тогава, печални и безмълвни, започнаха да се разотиват по домовете си.

Вечерта по улиците на Неапол се разнесе странен слух. Хората се срещаха и си говореха: „Пожар!“. Но никой не знаеше къде е пожарът, нито какви са причините за него.

Народът отново се събра на брега. Гъст дим, който излизаше от средата на залива, се издигаше към небето, отклонявайки се от запад на изток. Гореше неаполитанският флот, подпален от маркиз Ница по заповед на Нелсън.

Зрелището беше великолепно, но струваше прекалено скъпо! На огъня бяха предадени сто и двадесет кораба.

Тези сто и двадесет съда пламтяха в един огромен огън, който се виждаше от другата страна на залива, където, на известно разстояние един от друг, стояха на котва два огромни кораба и три фрегати. Виждаше се как огнените езици побягнаха изведнъж от единия кораб към другия и ето, петте кораба също пламнаха. Огънят, който отначало се плъзгаше по повърхността на морето, обхвана сега целите кораби, заобиколи бордовете им и, обрисувайки по този начин фантастични контури, се издигна по мачтите, плъзна се по реите, насмолените въжета, по марсовете и най-после достигна до върховете, където се развяваха военните флагове. Няколко минути вълшебна илюминация — и съдовете, превърнати в пепел, изчезнаха погълнати от морето.

Това беше резултатът на петнадесет годишен труд, огромна сума, която изчезна за една вечер, изведнъж, без никаква цел, без никакъв

смисъл. Народът се върна в града като след празничен фойерверк. Само че този фойерверк струваше сто и двадесет милиона!

Нощта беше мрачна и безмълвна. Но това беше странно безмълвие, предшествуващо изригването на вулкан. На другия ден на разсъмване народът, шумен, възбуден, заплашителен, изпълни улиците на Неапол.

Бяха плъзнали още по-странни слухове. Разказваха, че преди отпътуването кралицата казала на Пинятели: „Ако е необходимо, опожарете Неапол. В него няма нищо хубаво, освен народа. Спасете хората и унищожете всичко останало“.

Народът се спираше пред обявленията, които известяваха:

„Щом французите стъпят на неаполитанска земя, всички общини трябва масово да се вдигнат и да започнат кърваво клане.

За краля: главен наместник Пинятели“.

Впрочем, през нощта на 23 срещу 24 декември, или в нощта след отпътуването на краля, представителите на града се събраха, за да обсъдят мерките за безопасността на Неапол. Град тогава наричаха това, което в наши дни биха назовали муниципалитет, това беше събрание от седем души, избрани за „сидили“.

Званието „сидили“ носеха тези почетни граждани, които ползуваха привилегиите, дарени на града преди повече от осемстотин години.

Когато Неапол бил още град — полис и гръцка република, в него, както и в Атина имало портици, под които се събирали богатите, знатните и военните, за да обсъждат политическите дала. Тези портици били за Неапол същото, което била за Атина Агората. Под тях е имало кръгли седалки, наречени „сидили“.

Народът също е имал достъп там, но от почтителност предоставял тези места на аристокрацията, която, както вече казахме обсъждала държавните работи.

Отначало, когато Неапол имал четири квартала, и „сидилите“ били четири, после станали шест, после десет, по-късно двадесет.

Най-после броят им достигнал двадесет и девет. Но тъй като това довело до объркване, решили да оставят само пет, по броя на частите от града, където те живеели и които щели да представляват. Това били Капуана, Монтания, Нидо, Порто и Порто Нуова.

С времето ролята на седиците толкова пораснала, че Карл Анжуйски признал тяхната значителна сила в управлението на държавата. Той ги дарил с привилегията да избират от редовете си членовете на градския съвет и Неапол, да се разпореждат с градските доходи, да предоставят правото на гражданство на чужденци и в някои случаи да раздават правосъдие.

Постепенно в Неапол се създадо простолудие и буржоазия. Виждайки, че градът се управлява само от знатните, богатите и военните, простолудието и буржоазията поискали в съвета места и за себе си. Това право им било дадено и започнали да избират един „сидил“ от народа. Той се ползвал със същите привилегии както и петимата други, освен правата на дворянството.

Тогава градският съвет на Неапол се състоеше от един председател и шестима изборни членове, отговарящи на броя на „сидилите“. Освен това към тях се присъединяваха двадесет и девет члена, избрани на същите събрания, в памет на някога действащия съвет от двадесет и девет „сидили“.

И така, след отпътуването на краля, града представляваха председателят, десетте избрани и 29-те допълнителни членове. Те се събраха и взеха първото си решение — да образуват национална гвардия и изберат четиринадесет депутати, които трябваше да защитават Неапол и неговите интереси по време на предстоящите, още неизвестни, но несъмнено страшни събития: ние ги считаме необходими за разбирането на фактите, които ни предстои да разкажем. Без да познава гражданското устройство на Неапол, правата и привилегиите на неаполитанците, читателят не би могъл да се ориентира в събитията и правилно да разбере великата борба на народа с кралската неограничена власт, не знаейки с какви сили или поне с какви права разполагаше всяка от страните.

На 24 декември, денят след отпътуването на краля, когато се състоя изборът на четиринадесетте депутати, градският съвет и магистратите отидоха да поднесат уваженията си на кралския наместник, княз Пинятели.

Княз Пинятели, човек посредствен в пълния смисъл на думата, недостоеен за положението, до което го бяха издигнали събитията и, както винаги става, имащ толкова високо мнение за себе си, обратно на достойнствата, които показваше за поверения му пост, княз Пинятели прие депутатите с такава наглост, че те помислиха, дали кралицата наистина не беше оставила такива разпореждания, и дали действително не беше произнесла съдбоносните слова, които така ужасиха неаполитанците.

В тази тревожна обстановка бяха избрани четиринадесет депутати, или по-точно, представители на града. Те решиха като първа мярка, утвърждаваща избирането и пълномощията им, да изпратят при княз Пинятели, въпреки неуспеха на първата, втора група пратеници с особената задача да докажат на княза ползата от националната гвардия, учредена току-що.

Но този път Пинятели беше още по-груб и високомерен. Той отговори на депутатите, че това е негова, а не тяхна работа, че безопасността на града е поверена нему и че ще дава отчет само на този, който има законното право за това.

Случи се това, което обикновено става при подобни обстоятелства, когато властта на народа, отначало облечена в права, пристъпва към своите задължения. Градският съвет ни най-малко не беше обезкуражен от наглия отговор на кралския наместник. Той определи нови представители, които се явиха пред него за трети път и като срещнаха още по-груб прием, реагираха със следните думи:

— Отлично! Взимайте си вашите мерки, ние ще вземем своите. Нека видим в чия полза ще реши народът!

В Неапол ставаше нещо, близко до това, което ставаше във Франция след клетвата в Залата за игра на топка. Само че положението на неаполитанците беше по-ясно: те нямаха вече крал и кралица.

За два дни градът получи разрешение да сформира национална гвардия което и беше сторено. Но самата организация на гвардията представляваше едва ли не по-голяма трудност, отколкото полученото от княза разрешение.

Започнаха с вербуването на доброволци, но вербуване още не значи организация. Благородниците, свикнали да заемат всички държавни постове в Неапол, имаха намерение да заемат всички висши

длъжности в гвардията, оставяйки на буржоазията само най-низшите, които не ги интересуваха.

Най-после, след три-четири дни спорове, се съгласиха да разпределят длъжностите по равно между буржоазията и аристократите. На тази основа беше изработен план за действие и след по-малко от три дни броят на завербуваните нарасна на четиринадесет хиляди. Но по време на вербуването на хората възникна въпросът за тяхното въоръжение. И тук се сблъскаха с упоритата съпротива на кралския наместник.

След дълга борба получиха отначало петстотин пушки, след това още двеста. После бяха повикани патриотите — тази дума вече се произнасяше открито — и им раздадоха оръжието. Патрулът незабавно пристъпи към задълженията си и в града се установи видимо спокойствие.

Неочаквано, за голяма всеобщо учудване, в Неапол стана известно за сключването на двумесечно мирно съглашение, първо условие, за което беше предаването на Капуа. На предния ден, девети януари 1799 година, по искане на генерал Мак, беше подписано примирие между княз ди Милано и херцог Жено от страна на неаполитанското правителство, представено от кралския наместник, и военният комисар Аршамбал за френската републиканска армия. Примирието се оказа твърде навременно за Шампионе, тъй като го спаси от много трудно положение. Оставените от краля заповеди за унищожение на французите се изпълняваха безпрекословно. Освен трите големи банди на Пронио, Мамоне и Фра Дяволо, които ние видяхме в действие, всеки беше тръгнал на лов за французи. Хиляди селяни изпълваха пътищата, населяваха горите и планинските усои, устройваха засади зад дърветата и скалите, криеха се в ровове и безмилостно избиваха всички, които имаха неблагоприятното да изостанат от колоната или да се отдалечат от лагера. Освен това, войските на генерал Назели, присъединили се при връщането си от Ливорно с остатъците от колоната на Дама, трябваше да се спуснат с лодки към устието на река Гариляна и да нападнат французите в тил, докато Мак трябваше да се срещне с тях лице в лице.

Положението на Шампионе, изгубен със своите две хиляди войници сред тридесет хиляди въстанали и заплашван едновременно от Мак, който удържаше Капуа с петнадесет хиляди души, от Назели с

неговите осем хиляди, от Дама, на когото бяха останали пет хиляди, и от Рока Романа и Молитерно, всеки от които разполагаше с по един полк доброволци, беше несъмнено крайно сериозно.

Армейският корпус на Макдоналд, придвижвайки се през нощта, смяташе да завари Капуа неподготвена. Той вече беше обкръжил форта пред Сан Джузепе, когато един артилерист дочу шума и откри огън; стреляше напосоки, но все пак вдигна тревога.

Французите се опитваха да преминат Волтурно през брода при Каяцо, но бяха отблъснати от Рока Романа и доброволците му. Тук Рока Романа показва чудесата на военното си изкуство. Шампионе веднага даде заповед да се съсредоточат всички сили при Капуа, която искаше да превземе, преди да тръгне срещу Неапол. Армията изпълни заповедите му. Именно тогава видя колко е откъснат и разбра напълно опасното си положение. Търсейки изход, той беше готов и на крайни мерки, каквито внушава отчаянието. Заплашвайки врага с грохота на оръдията си, в момента, когато той най-малко беше очаквал, Шампионе изведнъж видя, че вратите на Капуа се разтварят и от тях излиза голяма група военни с високи чинове и с парламентъорско знаме в ръце, за да започнат преговори за примирие.

Тези генерали, които не познаваха Шампионе, бяха както вече казахме, княз Милано и херцог Жено.

Примирието, за което се говореше в преговорите, имаше за цел в крайна сметка да установи здрав и продължителен мир. Условиата, които тези двама пълномощника трябваше да предложат, бяха предаването на Капуа и прекарване на граничната черта, от двете страни на която неаполитанската и френската армия биха очаквали решението на своите правителства.

В положението, в което се намираше Шампионе, такива условия бяха не само приемливи, но извънредно изгодни.

Въпреки това Шампионе ги отхвърли като каза, че единствените условия, които би могъл да приеме, трябва да включват пълното подчинение на провинциите и предаването на Неапол. Пратениците не бяха упълномощени за такива големи отстъпки и затова си тръгнаха.

На другия ден се върнаха със същите предложения, които бяха отхвърлени, както и преди. Най-после, след два дни, през които положението на френската армия, обкръжена от всички страни, още повече се влоши, княз Милано и херцог Жено се върнаха за трети път и

обявиха, че могат да приемат всички условия, освен предаването на Неапол.

Тази нова отстъпка на неаполитанските пълномощници беше толкова странна, ако се вземе предвид положението, в което се намираше френската армия, че Шампионе заподозря някакъв капан — толкова изгодни бяха предлаганите условия. Той събра генералите си. Мнението им беше единодушно: да се съгласят.

И така, примирието беше сключено за три месеца при следните условия:

Неаполитанците да предадат крепостта Капуа с всичко, което се намира в нея.

Да се изплати контрибуция от два и половина милиона ду-ката, за да се покрият разносните по войната, за която бяха принудили Франция враждебните действия на Неаполитанското кралство.

Тази сума да бъде внесена на два пъти: първата половина до петнадесети януари, втората — до 25 същия месец.

Да се прекара погранична линия, от двете страни на която да се намират френската и неаполитанската армии.

Това примирие учуди целия свят, дори самите французи, на които бяха неизвестни мотивите, довели до сключването му. То получи названието Спаранизско, по името на селото Спаранизе, където беше подписано на 10 декември.

Тези причини са ни добре известни и по-късно ще разкажем за тях на нашия читател.

III

ТРИТЕ ПАРТИИ В НЕАПОЛ В НАЧАЛОТО НА 1799 Г.

Нашата книга, както отдавна трябваше да отбележим, е историческа повест, към която някак случайно се включват драматически елементи. Но тези романтически добавки, вместо да ръководят събитията и да ги подчиняват, сами изцяло се подчиниха на фактическите изисквания и само се показват от време на време, за да свържат в едно тези факти.

А те са толкова любопитни и хората, които ги движат, са толкова необикновени, че за първи път, откакто взехме перото, трябва да се оплакваме от богатството на историческия материал, което превъзхожда нашето въображение. И така, ние не се боим, ако необходимостта го изисква, да оставим за няколко минути нашата повест (ние не предаваме измислен разказ, — всичко в тази книга е правдиво) и да свържем Тацит с Уолтър Скот. Единственото, за което съжаляваме и което ще стане ясно с течение на времето, е че не обладаваме едновременно перото на римския историк и шотландския романист: с материала, който ни беше предоставен, бихме създали шедьовър.

Предстои ни да запознаем Франция с една революция, която е все още малко известна, защото се извършваше в такова време, когато собствената революция беше погълнала изцяло вниманието на французите, и защото част от разказваните от нас събития беше неизвестна на самите неаполитанци.

А сега се връщаме към нашето повествование и ще посветим няколко реда на примирието в Спаранize, което в деня на подписването си предизвика учудване в целия Неапол.

Разказахме ви за това как градът избра свои представители, как сам реши да се обърне към кралския наместник и изпрати при него депутати. В резултат от трикратните опити да се договорят стана ясно,

че княз Пинятели представлява абсолютната кралска власт, древна, но все още могъща, а градът — властта на народа, току-що породена, но вече съзнаваща правата си, които щяха да получат признание едва шестдесет години по-късно. Тези две власти, естествено враждебни една към друга, разбираха, че не могат да действуват заедно. Тук народната воля удържа първата си победа над кралската: беше създадена националната гвардия.

Но освен тези две партии, представляващи съответно кралския абсолютизъм и върховната власт на народа, съществуваше и трета, ако можем да се изразим така, партия на разума.

Това беше профренската партия, с главните представители на която запознахме нашите читатели в първите глави на тази книга.

Тези хора, знаейки за невежеството на низшите класи в Неапол, за корупцията на благородниците, за разединението на буржоазията, която едва се зараждаше и до сега нито веднъж не беше допускана до управлението на държавните работи, — тези хора предполагаха, че неаполитанците не са способни на самостоятелни действия, и с цялата си душа желяеха идването на французите, без които, според тях, неаполитанците щяха да се избият един друг в граждански смутове и вътрешни междуособици.

И така, за да се създаде здраво правителство в Неапол, — а такова правителство, според хората от тази партия, трябваше да бъде републиканско, — за да се създаде република, беше необходима твърдата ръка и честността на Шампионе.

Колкото до партията на краля и партията на народа, които утопистите се надяваха да обединят, при тях беше трудно: кралят не знаеше какви отстъпки трябва да направи на народа, народът не знаеше какво изисквания да предяви на краля си.

Програмата на републиканците беше проста и ясна: правителството на народа ще се избира от народа, от неговите представители. Но нашият беден свят е устроен твърде странно: това, което е просто и ясно, винаги най-трудно се претворява в живота.

Получили свобода на действие с отпътуването на краля, вождовете на републиканската партия се събраха този път не в двореца на кралица Джована — тайната на събранията беше вече безполезна, макар че все още бяха необходими някои предпазни мерки, — а в Нортичи, у Скипани.

Там беше решено с всички сили да помагат за влизането на французите в Неапол и да учредят под защитата на френската армия своята Партенопейска република.

Но въпреки че градът се обръщаше за помощ към своите депутати и републиканските вождове бяха отворили вратите на тайните си събрания за известен брой хора от своята партия и всичко се решаваше с болшинството на гласовете, четиримата останали ръководители, (поради затварянето на Николино в крепостта Сан Елмо и отсъствието на Еторе Карафа) нямаха достатъчно власт, за да могат след обсъждане на събитията да вземат решения.

И така, в републиканския клуб Портичи беше решено единодушно — изключение правеха четири гласа: Чирило, Мантоне, Скипани и Веласко — да започнат преговори с Рока Романа, който току-що се беше отличил срещу французите при Каяцо, и с Молитерно, който беше дал неотдавна нови доказателства за мъжество, проявено от него още в Тирол през 1796 година.

На двамата бяха предложени високи постове в бъдещото правителство на Неапол, ако се присъединят към партията на републиканците. Парламентьорът, натоварен да води преговорите, красноречиво убеждаваше двамата полковници да се съгласят, изброявайки нещастията, които ще постигнат Неапол, в случай че французите се оттеглят, и, дали от честолюбие или от патриотизъм, двамата велможи се съгласиха да станат съюзници на републиканците.

Мак и Пинятели бяха единствените противници на възраждането на Неапол, тъй като, ако те двамата, представляващи гражданската и военната власт, отстъпеха, народната партия несъмнено би се обединила с републиканците, тъй като различията между тях бяха твърде незначителни.

Ще приведем някои подробности, които нашите читатели не ще намерят нито у Куоко, добросъвестен писател, но яростен привърженик на своята партия, поради което го приемаме с известно съмнение, нито у Колета, писател, отдаващ се на бурните си страсти, който е писал далеч от Неапол, разполагайки с единствен източник — собствените спомени, водени ту от ненавист, ту от личното му настроение, — ние ще приведем, повтаряме, някои подробности от „Мемоари за последната революция в Неапол“, произведение твърде

рядко и твърде любопитно, публикувано във Франция през 1803 година.

Авторът на „Мемоарите“, Бартоломео Н... — неаполитанец, с простодушието на човек, който има твърде смътно понятие за добро и зло, разказва факти, където честта се смесва с позора.

Това е като откъс от Светоний, който пише „за да разказва, а не за да одобрява“.

„И така, — разказва той, — състоя се среща между княз Молитерно и един от ръководителите на якобинската партия в Неапол, чието име няма да назова, от страх да не го компрометирам. По време на срещата беше решено, че през нощта срещу 10 декември в Капуа ще бъде убит Мак, след което Молитерно незабавно ще поеме командването на армията и ще заповяда на някого от офицерите си да открие пред стените на кралския дворец заговорника, когото лесно ще узнае по описанието и по уговорената парола. Този заговорник, след като се увери в смъртта на Мак, ще проникне под предлог на приятелско посещение при княз Пинятели и ще го убие. Патриотите веднага ще завладеят Новия замък, на чийто комендант може да се разчита. После ще вземат всички необходими мерки за смяна на правителството и като се побратимят с французите, ще сключат мир, при колкото е възможно по-изгодни условия.

Пратеникът от Капуа се озова в уречения час пред стените на кралския дворец и намери там заговорниците: само че, вместо да им съобщи за смъртта на Мак, той им разказа за ареста на Молитерно.

Узнал, че срещу него се готви заговор, Мак беше накарал да арестуват Молитерно, но патриотите от Капуа заедно с тези от Неапол вдигнаха народа в негова защита. Молитерно беше освободен, но го изпратиха в крепостта Санта Мария.

Заговорът беше разкрит, а щом Мак беше останал жив, нямаше смисъл да премахват Пинятели.

Но Пинятели, несъмнено предупреден от Мак за подготвяния заговор, жертви на когото трябваше да станат те двамата, се изплаши и прати самия княз Милано и херцог Жено да сключат примирие с французите.

Ето защо Шампионе, когато най-малко очакваше това, изведнъж видя как вратите на Капуа се отварят и отвътре излязоха двамата пратеници на кралския наместник“.

А сега ще дадем кратко обяснение на заповедта за убийството на Мак и Пинятели.

За френските моралисти и особено за тези, които не познават Южна Италия, убийството в Неапол и неговите провинции е голям грях, ако се съди от гледната точка, възприета във Франция. В Неапол и дори в Горна Италия съществуват две различни думи за убийство, в зависимост от това кой е жертвата — обикновен човек или деспот.

В Италия има убийство и тираноубийство.

Първото е убийство на човек от човек; второто — убийство на тиранин или служител на тиранията. Видяхме, впрочем, че северните народи — имаме предвид немците — споделят сериозно това нравствено заблуждение.

Немците са създали почти култ към Карл Занд, убил Коцебу и Щабс, нападнал дори Наполеон. Неизвестният убиец на Роси и Аджесилау Милано, който се опита с удар на щика си да прободне Фердинанд П-ри по време не военен парад, се считат в Рим и Неапол не проста убийци, а тираноубийци.

Това не оправдава, но обяснява покушенията на италианците.

При деспотичния режим в Италия, образованието винаги е било класическо, следователно — републиканско. Класическото образование прославя политическото убийство, което нашите закони заклеймяват, а нашата съвест осъжда.

И това е вярно, не само защото популярността на Луи Филип се поддържаше благодарение на многочислените покушения срещу него през осемнадесетте години на царуването му, но и за това, че тази популярност беше придобита впоследствие.

Ако поръчат във Франция служба в памет на Фиеско, Алибо и Льоконт, кой ще се реши да я посети? Може би само някоя престаряла майка, благочестива сестра или син, невинен за престъпленията на баща си.

На всяка годишнина от смъртта на Милано в Неапол отслужват меса за спасение на душата му; всяка година църквата излиза на улицата.

И действително, славната история на Италия е събрана между покушението на Муций Сцевола срещу краля на етруските и убийството на Цезар от Брут и Касий.

Но какво направил сенатът след признанието на Муций Сцевола, че е смятал да убие Порсена, когато убиецът, помилван от врага на Рим, се върнал в столицата с изгорена ръка?

В името на Републиката сенатът наградил убиеца и в името на Републиката, която спасил, му предоставели голяма имение.

А какво направил Цицерон, известен в Рим като особено честен човек, когато Брут и Касий убили Цезар?

Той добавил нова глава към книгата си „За задълженията“, за да докаже, че когато член на обществото стане вреден за това общество, всеки гражданин, ставайки хирург в политиката, има право да отсече този клон от тялото на обществото.

След всичко казано ще отбележим, ако ние самонадеяно вярваме в това, че тази книга има някаква ценност, каквато в действителност тя не притежава, то все пак молим всички философи и дори съдии да претеглят внимателно тези съображения, които не вземат под внимание нито адвокатите, нито даже подсъдими, всеки път, когато италианец, и особено италианец от южните провинции, се окаже замесен в политическо убийство.

Франция е достатъчно цивилизована, за да сложи в един ред Лувел и Ласенер, и ако тя прави изключение за Шарлота Корде, това е случай на морално заблуждение, за което е виновен самият Марат.

IV

КЪДЕТО СЕ СЛУЧВА ТОВА, КОЕТО ТРЯБВАШЕ ДА СЕ СЛУЧИ

Както вече казахме, примирието беше подписано на десети декември, и Капуа, според условията на договора, премина към французите на 11-ти.

На 13 декември княз Пинятели извика в двореца представителите на града. Целта му беше да ги подтикне, да намерят начин за събиране на половината контрибуция от едрите собственици и богатите търговци в града. Сумата трябваше да бъде изплатена след един ден, но депутатите, които за първи път бяха приети любезно, категорично отказаха да поемат тази неблагоприятна мисия, дето заявиха, че това изобщо не ги засяга и нека този, който е поел такова задължение, си го изпълни сам.

От 14 до 20 декември събитията ставаха все по-страшни с всеки изминал ден. На 14 осем хиляди войници на генерал Назели, отново качени на корабите в устието на Волтурно, влязоха в неаполитанския залив с оръжие и боеприпаси.

Тези хора можеха да бъдат разположени на пътя от Капуа за Неапол и, с поддръжката на тридесет хиляди ладзарони, да осигурят непристъпността на града.

Но загубилият всяка популярност Пинятели, се чувстваше не до там стабилен, за да вземе подобно решение, а това беше крайно необходимо за предотвратяване на надвисналата опасност от нарушаване на примирието. Говорим за „надвиснала заплаха“ защото, ако петте милиона, от които още не беше изплатено дори едно су, не бяха внесени на следващия ден, примирието по право би се считало нарушение.

От друга страна, патриотите желяеха това нарушение, което задържахше французите, техните братя по дух, в похода към Неапол.

Княз Пинятели не предприе никакви мерки спрямо осемте хиляди войници в пристанището. Като видяха това, ладзароните се хвърлиха към лодките, стоящи покрай брега от моста Магдалина до Мерджелина, доплуваха до пристигналите кораби и завладяха пушките, оръдията и снарядите. Войниците позволиха да ги обезоръжат, без да окажат никаква съпротива.

Излишно е да споменавам, че нашите приятели Микеле Палиукела и Фра Пачифико ръководеха тази операция, благодарение на която техните хора получиха отлично въоръжение.

Като се почувстваха толкова добре въоръжени, осем хиляди ладзарони започнаха да крещат: „Да живее кралят!“

Войниците бяха свалени на брега и освободени. Но вместо да се възползват от това, те се стълпиха на групи и започнаха да викат по-силно от другите: „Да живее кралят! Да живее религията!“ и „Смърт на французите!“

Като разбра какво става и като дочу силните викове, комендантът на Новия замък Маса се досети, че крепостта, вероятно, скоро ще бъде нападната и прати един от офицерите си, капитан Симонеи, при кралски наместник да го попита какви ще бъдат указанията в случай на нападение.

— Защиатавайте крепостта, — отвърна Пинятели, — но гледайте да не причините зло на народа.

Симонеи предаде този отговор, който се стори и двама им твърде неясен.

И действително, трудно беше да се съгласуват две такива действия — да защитават крепостта от нападателите и да не им причинят при това никаква вреда.

Комендантът изпрати за втори път Симонеи, за да получи по-определен отговор.

— Стреляйте с халосни патрони. Това ще е достатъчно, за да се разпръсне тълпата.

Симонеи повдигна рамене и си тръгна, но когато пресичаше дворцовия площад, го настигна херцог Жено и му предаде заповед на Пинятели да не се стреля изобщо. Като се върна в Новия замък, Симонеи искаше да съобщи за резултата от посещенията си, но тъкмо когато започваше да разказва, огромната тълпа се втурна към замъка,

разби вратата и тръгна по моста с викове: „Кралското знаме! Кралското знаме!“

Действително, след отпътуването на краля, знамето му изчезна от кулите на замъка, така както в отсъствие на държавния глава, знамето изчезваше от купола на Тюйлери.

По желание на народа кралското знаме беше върнато на предишното си място.

Тогава тълпата и на първо място войниците, които току-що бяха позволили да ги разоръжат, поискаха оръжие и снаряди.

Комендантът отвърна, че всичкото оръжие и военно снаряжение му се води по списък и не може да даде нито една пушка или патрон, без заповед от кралския наместник. Нека дойдат с такава заповед и той е готов да им предаде всичко, дори и замъка.

Докато надзирателят на кралските изби Миничини водеше преговори с народа, Самнитският полк, който пазеше вратите на замъка, го отвори за хората. Тълпата навлезе в замъка и се устреми напред да търси коменданта и офицерите.

В същия ден и същия час, като по уговорена парола, — а в действителност, вероятно, така и беше, — ладзароните завладяха още три замъка — Сан Елво, Уово и Кармине.

Беше ли това стихийно народно въстание? Или то изпълняваше волята на кралския наместник, който виждаше в народната диктатура двойна полза — да се разрушат плановете на патриотите и да се разпали, по указание на кралицата, метеж в страната.

Това си остана тайна. Но макар причините да са оказаха неизвестни, фактите бяха очевидни.

На другия ден, 15 януари, към два часа след обяд, пет карета с френски офицери, сред които беше военният комисар Аршамбал, подписаха примирието в Спаранize, влязоха в Неапол през Капуанската порта и се спуснаха към кралския хотел.

Те идваха, за да получат петте милиона контрибуции, които трябваше да бъдат изплатени според условията на генерал Шампионе, и, напълно в духа на французите, да посетят спектакъл в театър Сан Карло.

В града незабавно се разпространи слух, че французите са дошли да завладеят Неапол, че кралят е предаден, и че трябва да отмъстят за него.

Кой имаше сметка от разпространяването на подобен слух? Очевидно, този, който трябваше да изплати петте милиона, а ги нямаше, и, за да излезе с чест от положението, беше готов на всяко средство, колкото и низко и престъпно да беше то.

Към седем вечерта петнадесет-двадесет хиляди войници или въоръжени ладзарони се хвърлиха към Кралския хотел с виковете: „Да живее кралят! Да живее религията! Смърт на французите!“

Тълпата ръководеха тези, които бяха възглавявали бунта, в който бяха загинали братята дела Торе и беше посечен нещастният Ферари — с други думи: Паскуале, Риналди, Бекайото. По-късно ще обясним къде беше Микеле.

За щастие Аршамбал се намираше по това време в двореца при княз Пинятели, който, като не можеше да плати на французите в брой, се опитваше да изплати дълга си с мазни речи.

Другите офицери бяха в театъра. Разярената тълпа се устреми към театър Сан Карло. Часовите пред входа опитаха да се съпротивляват и бяха пометени. Потокът ладзарони, бурен и заплашителен, внезапно изпълни партера. Викове „Смърт на французите!“ се раздаваха навсякъде — на улицата, в коридорите на театъра, в самата зала.

Какво можеха да направят дванадесет — четиринадесет офицери, въоръжени само със сабите си, против няколко хиляди убийци?

Патриотите ги обкръжиха с телата си и ги изтикаха в коридора, който съединяваше залата с двореца. Ладзароните не знаеха за съществуването на този таен коридор, предназначен единствено за краля. В двореца, при княз Пинятели, офицерите намериха Аршамбал и, без да получат нито су, но запазвайки живота си, се отправиха обратно в Капуа под силната охрана на кавалерийски отряди.

При вида на нахлудата тълпа актьорите прекъснаха спектакъла. Завесата падна. Колкото до зрителите, равнодушни към съдбата на французите, те мислеха само за собствената си безопасност.

Този, комуто е известна ловкостта на неаполитанците, може да си представи какъв грабеж започна, когато тази тълпа нахълта в залата. Спасявайки се с бягство, много граждани бяха затиснати на вратите, други стъпкани по стълбите.

Грабежът продължаваше и на улицата. Тези, които не бяха могли да влязат в залата, получаваха сега своята част от плячката. Под предлог, че търсят французи, ладзароните отваряха вратичките на каретите и ограбваха пътниците.

Членовете на муниципалитета, патриотите, най-достойните хора на Неапол напразно се опитваха да възстановят реда в тълпата, която, люшкайки се по улиците, грабеше и убиваше. При вида на тези изстъпления, членовете на муниципалитета по общо съгласие се обърнаха към Неаполитанския архиепископ, монсеньор Кепече Дзурло — човек, дълбоко уважаван от всички, известен с благия си характер и праведните си дела, и го помолиха да им се притече на помощ, и ако е нужно да прибегне до силата на религията, за да обуздае разюзданата тълпа, която като поток лава заливаше улиците на Неапол, помитайки всичко по пътя си.

Архиепископът се качи в открита каляска, обкръжен от слугата си с факли в ръце, и се обърна към тълпата, призовавайки чувствата и разума им, но в общия шум не можеше да се чуе нито дума, тъй като гласът му непрекъснато беше заглушаван от виковете: „Да живее кралят! Да живее религията! Да живее Сан Дженаро! Смърт на якобинците!“

И действително, народът — господар на три замъка — завладя сега целия град и ознаменува началото на властта си с убийства и грабежи, въпреки присъствието на архиепископа. От времето на Мазаниело, или в течение на сто петдесет и две години, неаполитанският народ беше стегнат в железен хомот, сега го разкъсваше и наваксваше изгубеното време. До тогава убийствата бяха, така да се каже, случайно явление, от тази минута те станаха постоянни.

Хубавите дрехи и късо подстриганите коси се считаха за признак на якобинство и всеки, който получише това прозвище, можеше да го счита за своя смъртна присъда. Жените от простолюдието, винаги жестоки от съпрузите си, които съпровождаха през дните на революцията, въоръжени с ножици, ножове и бръснари, сред крясъци и кикот нанасяха на нещастните жертви, осъдени от мъжете им, най-ужасните и унижителни рани. В дните на най-разпалените страсти, когато животът на всеки честен човек в Неапол висеше на косъм, зависеше от една дума, от зла прищявка, някои патриоти се сетиха за

приятелите си, хвърлени в тъмница и забравени от прокурора Вани във Викария и Кармине. Преоблечени като ладзарони, те започнаха да го призовават да освободят затворниците и с това да подсилят лагера на храбреците. Предложението беше прието с въодушевление. Нахлуха в затворите и освободиха патриотите, но заедно с тях пет или шест хиляди каторжници, ветерани на убийствата и крадците, които се разпръснаха из града, удвоявайки тревогата и всеобщия смут.

Забележителна особеност от живота на Неапол и южните провинции представлява участието, което вземат във всички революции каторжниците. Тъй като следващите едно след друго деспотични правителства на Южна Италия, започвайки от испанските вицекрале та чак до падането на Франциск II, или от 1503 до 1860 година, винаги бяха строили политиката си на развърщането на народа, заточеникът на галерите не предизвикваше у тях това отвращение, с което бихме погледнали ние. Вместо да бъдат в каторгата, въвн от обществото, което ги е изтръгнало от редиците си, каторжниците се смесват с населението, което не може да ги поправи и само става по-лошо от общуването си с тях. Броят им е огромен, той почти двойно превишава каторжниците във Франция, и в удобен момент за крале, които не се гнусят от подобен съюз, те представляват мощен и страшен военен резерв в Неапол и всички негови провинции. Пожизнена каторга не съществува. Ние направихме твърде просто изчисление и получихме средно по девет години за всеки, който е бил осъден до живот. И така, от 1799 година за 65 години, вратите на каторгата са се отваряли шест пъти. И винаги от кралската власт, която през 1799, 1806, 1809, 1821, 1848 и 1860 година е провеждала там набиране на доброволци. Ще видим как кардинал Руфо, сражавайки се заедно с тези странни съюзници и не знаейки как да се отърве от тях, всеки път ги изпращаше на предна линия.

За две и половина години, които прекарах в Неапол, аз живях в съседство със стотици каторжници, намиращи се в затвора на същата улица, където беше жилището ми. Тези хора не се занимаваха с никакъв труд и прекарваха дните си в пълно бездействие. В часовете на лятна прохлада, от шест до десет сутринта и от четири до шест вечерта, те излизаха на въздух и, яхнали каменната ограда, или облежани на нея гледаха великолепния хоризонт, затварящ морето на Сицилия, където се извисяваше тъмният силует на остров Капри.

— Кои са тези хора? — попитах веднъж един от местните управници.

— Благородници. — отвърна ми той.

— А какво са извършили?

— Нищо. Убивали са.

И действително, в Неапол убийството е само жест, и невежият ладзарони, който никога не се е замислял над тайните на живота и смъртта, отнема живот и дарява смърт, без ни най-малка представа за философската или морална страна на това.

И така, нека читателят си представи кървавата роля, която трябваше да играят в обстановка, подобна на тази, която току-що описахме в Неапол, хората, чиито прототипи са Мамене, който пиел кръвта на своите пленници, и Ла Гала, който печал и после изяждаше жертвите си!

V

КНЯЗ МОЛИТЕРНО

Необходимо беше незабавно да се вземат някакви мерки, иначе Неапол би загинал и изповедта на кралицата щеше да бъде изпълнена съвсем точно. Буржоата и благородниците щяха да изчезнат в масовите кланета и щеше да остане само простолюдието, по-точно — тълпата.

Депутатите от града се събраха в старата базилика Сан Лоренцо, където толкова пъти бяха обсъждали правата на народа и кралската власт.

Партията на републиканците, която, както вече знаем, вече се беше свързала с княз Молитерно и оценявайки мъжеството му в кампанията от 1796 и при неотдавнашната защита на Капуа, а също, вярвайки на обещанията му, реши, че може да разчита на него и го предложи на народа за диктатор.

Ладзароните, които току-що бяха видели колко храбро той се сражаваше с французите, се отнесоха към Молитерно с доверие и го приветствуваха с възторжени викове. Влизането му в града беше подготвено предварително и породило всеобщо ликуване.

В момента, когато хората викаха: „Да, да, Молитерно! Да живее Молитерно! Смърт на французите! Смърт на якобинците!“ — Молитерно се появи, яхнал бойния си кон и въоръжен до зъби.

Неаполитанците са деца, които лесно се поддават на театралните ефекти. Появяването на княза сред виковете „Браво!“, съпровождани и избирането му, им се сториха знамение на съдбата. При вида му виковете се удвоиха. Обкръжиха коня му, както на предния ден и дори сутринта бяха обграждали каретата на архиепископа, и всеки крещеше по своему, така, както може да се чуе само в Неапол:

— Да живее Молитерно! Да живее нашият защитник! Да живее нашият баща!

Молитерно слезе от коня и, като го предаде в ръцете на ладзароните, влезе в църквата Сан Лоренцо. Приет вече от народа, той

беше провъзгласен за диктатор и облечен от муниципалния съвет с неограничена власт и с правото сам да си избере помощник.

По време на заседанието и дори преди Молитерно да излезе от църквата, беше решено да пратят представители при кралския наместник и да му предадат, че „градът“ и народът не искат повече да се подчиняват на друг диктатор, освен на избрания от тях, и че това е сеньор Сан Джроламо княз ди Молитерно.

Така представителите на града щяха да предложат на кралския наместник да се запознае с новата власт, създадена от муниципалния съвет и приета, или по-точно, провъзгласена от народа.

Сред предложените и утвърдени депутати бяха Мантоне, Чирило, Скипани, Веласко и Пагано.

Пратениците се отправиха към двореца.

Революцията, започнала преди два дни, крачеше напред с гигантски крачки. Народът, поласкан от нея, беше готов да ѝ окаже незабавна помощ. И този път депутатите се явиха пред кралския наместник не като молители, а като господари на положението.

Тези промени не трябва да учудват нашите читатели, тъй като ставаха пред очите ни. Чирило беше упълномощен да говори. Речта му беше кратка: той пренебрегна титлата „княз“ и дори обръщението „Ваше превъзходителство“

— Господине, — каза той — дошли сме от името на народа с предложение да се отречете от властта, дадена ви от краля, и с молба — да ни предадете държавната хазна и да подпишете указ, последния, който ще издадете, за пълно подчинение на муниципалитета и княз Молитерно, когото народът провъзгласи за свой вожд.

Кралският наместник не отговори нищо определено, но поиска двадесет и четири часа за размисъл, като каза, че нощта, може би, ще му даде съвет.

Съветът, който му даде нощта, беше да се качи на кораб с останките от държавната хазна и да потегли за Сицилия.

Но да се върнем към княз Молитерно.

След като даде на патриотите дума и се закле да действа заедно с тях при всякакви обстоятелства, новият диктатор излезе от църквата, отново яхна коня си и със сабя в ръка отвърна на възгласите „Да живее Молитерно!“ с вика „Да живее кралят!“. За свой помощник той назначи дон Лучио Карачиоло, херцог Рока Романа, почти толкова

популярен, колкото и него самия след бляскавото сражение при Каяцо. Името на този достоен благородник, който за петнадесет години три пъти беше променял убежденията си и сега трябваше да ги изкупи с трета измяна, беше посрещнато с огромно въодушевление.

След това княз Молитерно произнесе реч, в която призова народа да остави оръжието си в близкия манастир, предназначен за щаб и заповяда под страх от смъртно наказание да се подчиняват на всички мерки, които той ще счете за необходимо да вземе в името на общественото спокойствие.

В същото време, за да предаде повече тежест на думите си, той заповяда да поставят бесилки на всички улици и площади и разпрати из града патрули от най-храбрите и честни граждани със заповед да бесят без съд крадците и убийците, хванати на местопрестъплението.

После даде съгласието си да сменят бялото, кралското знаме, с това на народа — трицветното. Трите цвята бяха — син, жълт и червен.

На тези, които искаха обяснение за тази замяна, и които се опитваха да спорят с него, Молитерно отговаряше, че е сменил неаполитанското знаме, за да не показва на французите това, което беше отстъпвало пред тях. Народът, който се гордееше със своето знаме, прие тези обяснения.

Когато сутринта на седемнадесети януари в Неапол разбраха за бягството на кралския наместник и за бедите, които това бягство предвещаваше, народният гняв, разбрал, че е безполезно да преследват Пинятели, изцяло се обърна срещу генерал Мак. Тълпа ладзарони веднага тръгна да го търси. Според тях, Мак беше предател, влязъл в съгласие с якобинците и французите, който заслужаваше бесилката. Тълпата се втурна към Казерта, където предполагаше да го открие.

Той действително беше там с майор Рисках, единственият офицер, който му беше още верен след страшната катастрофа, когато съобщиха за грозящата опасност. Но тя наистина беше сериозна. Херцог дела Саландра, когото ладзароните срещнаха по пътя за Казерта, и решиха, че това е Мак, едва не се прости с живота. Нещастният генерал имаше само един изход: да търси убежище при Шампионе. Но той помнеше колко грубо се беше отнесъл с него в писмото, което му беше предал чрез майор Рисках в началото на кампанията, и жестоката заповед против французите, която беше

издал, напускайки Рим. Сега едва ли можеше да се надява на снизхождение. Но майор Рисках го обнадежди, като обеща да го изпревари и подготви пристигането му. Мак прие предложението и, докато майорът изпълняваше мисията си, се оттегли в малката си къща в Чирнао, на чията безопасност той много разчиташе, поради уединението ѝ.

Шампионе се беше разположил на лагер пред градчето Аверса. Той винаги се беше интересувал от историческите паметници и сега току що беше посетил с верния си Тиебо стария, изоставен манастир и развалините на замъка, където кралица Джована беше убила мъжа си. Те разгледаха всичко, дори останките от балкона, където е бил обесен Андрея с изящно въже от копринени и златни нишки, изплетено от самата кралица. Генералът тъкмо обясняваше на Тиебо, който не беше познавач като него, как Джована получила опрощение за този си грях, като продала на папа Климент VI Авиньон за шестдесет хиляди екю, когато изведнъж на входа на палатката му се появи човек и Тиебо издаде възглас на радостно учудване. Той беше познал стария си приятел, майор Рисках.

Шампионе прие младия офицер със същата светска учтивост, както и в Рим, и изрази съжалението си, че майорът не беше дошъл по-рано, за да вземе участие в археологическата им разходка. После, без да се интересува за причините, довели го тук, предложи услугите си, като на приятел, като че ли този приятел никога не беше носил неаполитански мундир.

— Преди всичко, скъпи майоре, — каза Шампионе, — позволете ми да ви благодаря. Като се върнахме в Рим, намерих двореца на Корсини, който ви бях оставил, в чудесно състояние. Не липсваше нито една книга, нито една карта, даже перо. Дори ми се струва, че за двете седмици, през които е бил обитаем, никой не е докоснал нито една вещ от тези, които ми служеха ежедневно.

— Е, любезни генерале, ако сте ми признателен за незначителната услуга, която смятате, че съм ви оказал, то вие на свой ред можете да сторите за мен много повече.

— Какво? — усмихна се Шампионе.

— Да забравите две неща.

— Внимавайте! Да забравиш е по-трудно, отколкото да си спомниш. Какви се тези неща?

— Първо, да забравите за писмото, което ви бях донесъл в Рим от генерал Мак.

— Бихте могли да забележите, че го забравих пет минути след като го бях прочел. А второто?

— Разпореждането за болниците.

— Не съм забравил за това, господине, — отвърна Шампионе, — но прощавам.

Рисках се поклони.

— Великодушието ви е безгранично, — каза той. — Сега нещастният генерал Мак...

— Да, зная: преследват го, настигат го, искат да го убият. Както Тиберий, той също е принуден всяка нощ да търси ново убежище. Защо не е дошъл при мен просто така, без церемонии? Аз не бих могъл да му предоставя, както персийският цар на Темистокъл, пет града от моето царство, но вижте походната ми палатка. Тя е достатъчно просторна за двама и тук той ще намери гостоприемството на войника.

Едва Шампион произнесе тези думи, когато някакъв покрит с прах човек скочи от разпенения си кон и плахо пристъпи прага на палатката, която френския генерал току-що му беше предлагал за убежище.

Този човек беше Мак. Разбрал, че хората, които го преследваха, се отправят към Карнава, той повече не можеше да чака връщането на своя пратеник.

— Скъпи генерале! — възкликна Рисках. — Влизайте, влизайте! Както ви казах, нашият враг е най-великодушният от хората!

Шампионе стана и тръгна към Мак с протегнатата ръка. Неаполитанецът помисли, че ръката е протегнатата, за да вземе шпагата му. Почервенял и с наведена глава, той мълчаливо я измъкна от ножницата, хвана я за острието и подаде дръжката на френския генерал.

— Генерале, — каза той, — каза той, — аз съм ваш пленник. Ето моята шпага.

— Спрете, господине, — отвърна му с усмивка Шампионе, — моето правителство ми забранява да приемам подаръци английско производство.

Тук ние се прощаваме с генерал Мак, защото повече няма да го срещнем, и трябва да признаем, че го напускаме без съжаление.

Френският генерал го третираше като гостенин, а не като пленник. На другия ден след пристигането на Мак, Шампионе му даде паспорт за Милано, предоставяйки го в разпореждане на Директорията.

Но Директорията се отнесе с Мак не толкова вежливо. Той беше арестуван и го държаха в плен в едно малко френско градче докато, след битката при Маренго, го размениха срещу бащата на този, който пише настоящата история. Той беше заловен с измама в Бриндизи.

Въпреки неудачите в Белгия и некадърността, която беше показал в Римската кампания, генерал Мак получи през 1804 година командването на Баварската армия.

През 1805 година, при настъплението на Наполеон, той се затвори в крепостта Улм, където след два месеца обсада подписа най-позорната капитулация, за каквато някога се е споменавало във военната история. Той се предаде с тридесет и пет хиляди човека. Този път го предадоха на съд и получи смъртна присъда, но наказанието беше променено на доживотно заточение на остров Шпицберген.

Към края на втората година генерал Мак получи помилване и беше пуснат на свобода. След 1808 година той изчезна от световната сцена и за него повече не се чу нищо.

Всички справедливо казваха, че ако не му бяха дали възможността да командува, той щеше да бъде първият генерал на своето време.

Да продължим сега разказа за събитията, спомогнали за пристигането на французите в Неапол, събития, които, при цялата си историческа простота, създават картина на нравите, на която не липсват колорит и занимателност.

VI НАРУШАВАНЕ НА ПРИМИРИЕТО

Ладзароните, вбесени от факта, че генерал Мак им се беше изплъзнал, не искаха да се примирят така лесно.

Те се хвърлиха срещу френските предни постове, убиха часовете и отблъснаха кавалерийския отряд. Но при първия пушечен изстрел Шампионе изпрати Тиебо да разбере какво става. Той събра хората, разпилени от неочакваното нападение, и връхлетя тълпата ладзарони в момента, когато пресичаха демаркационната линия между двете армии. Тиебо унищожиха едни, обърна в бягство други, но не се спусна да ги преследва, а се спря до границата, определена за френската армия.

Две събития нарушиха примирието: неизплатените пет милиона контрибуции и нападението на ладзароните.

На 19 януари двадесет и четирима депутати, след като разбраха, че тези две оскърбления към победителите ще завършат непременно с поход срещу Неапол, се отправиха в Казерта, където се намираше главната квартира на Шампионе. Но не им се наложи да отиват толкова далече, тъй като френският главнокомандуващ се беше придвижил, както вече казахме, напред до Магдалина.

Делегацията се оглавяваше от княз Молитерно.

В присъствието на френския генерал всички, както става в такива случаи, заговориха едновременно: едни молеха, други заплашваха. Първите смирено молеха за мир, вторите грубо търсеха война с французите.

Шампионе ги слушаше с присъщите му вежливост и търпение десетина минути. После, тъй като беше невъзможно да разбере и дума, каза на превъзходен италиански:

— Господа, ако някой от вас благоволи да се изкаже от името на всички, не се съмнявам, че, в крайна сметка, дори и да не се договорим, поне ще се разберем.

После, като се обърна към Молитерно, когото позна по белега от сабя по челото и бузата, каза:

— Княже, когато човек умее да се бие като вас, той трябва да може и да защитава отечеството си със слово, не по-зле, отколкото със сабя. Окажете ми честта да ми обясните какво ви води при нас. Кълна се да ви изслушам с най-голям интерес.

Този толкова изящен стил и тази тъй съвършена учтивост учудиха депутатите, които замълчаха, отстъпвайки крачка назад и представиха на княз Молитерно да брани интересите на Неапол.

Тъй като нямаме намерение да съчиняваме, подобно на Тит Ливий, речите на ораторите, които извеждаме на сцената, бързаме да съобщим, че не променяме нито дума от словото на княз Молитерно.

— Генерале, — каза той, обръщайки се към Шампионе, — след бягството на краля и кралския наместник, управлението на Неаполитанското кралство се намира в ръцете на градския съвет. Следователно, можем да сключим с Ваше Превъзходителство дългосрочен и законен мирен договор.

Като чу обръщението „Ваше Превъзходителство“, отправени нему, републиканския генерал, Шампионе се поклони с усмивка.

Князът му връчи обемист пакет.

— Ето документите, — продължи той, — които потвърждават пълномощията на депутатите, присъстващи тук. Може би вие, като победител и главнокомандуващ на победоносна армия, изминала пътя от Чивита Кастелана до Магдалина, ще сметнете за дребна работа десетте мили, отделящи ви от Неапол. Позволете ми все пак да отбележа, че това разстояние е огромно, дори непреодолимо, ако помислите за това, че ще бъдете обкръжени от въоръженото мъжествено население и че полкове от шестдесет хиляди граждани, а също четири крепости и военен флот защитават града и петстотинте хиляди жители, въодушевени от вярата и стремежа за независимост. Да предположим, че Фортуна няма да ви измени и вие влезете в Неапол като завоевател. Трябва да знаете, че няма да успеете да удържите града. Затова всичко ви подтиква да сключите мир с нас. Предлагам ви не само два и половина милиона дуката, както беше уговорено в Спаранизе, но и всички пари, които бихте поискали от нас, без да надминавате, разбира се, пределите на разумното. Освен това, даваме ви за обратен път провизии, коли, коне и, най-после, пътища, за

чия-та безопасност гарантираме ... Вие постигнахте огромни успехи, завладяхте много оръжия и знамена, взехте в плен много войници, покорихте четири крепости: предлагаме ви данък и молим за мир, като победител. Вие ще получите веднага и слава, и пари. Преценете, генерале, — ние сме твърде слаб противник за вашата армия. Ако сключите с нас мир, ако се съгласите да не тръгнете срещу Неапол, всички ще приветствуват великодушието ви. Ако ли не, отчаяната съпротива на жителите, на която имаме право да разчитаме, ще отблъсне вашия натиск и в края на вашия поход, вие ще се покриете с позор.

Шампионе слушаше не без учудване тази дълга реч, която му се стори предварително подготвено изказване, а не импровизация.

— Княже, — отвърна той вежливо, но студено, — струва ми се, че дълбоко се заблуждавате. Вие говорите с победителите така, като че ли говорите с победените. Примирието е нарушено по две причини: първата — не ни изплатихте на петнадесето число обещаната сума, втората — вашите ладзарони нападаха предните ни постове. Утре тръгвам срещу Неапол. Гответе се да ме посрещнете. Аз пък, от своя страна, ще се постарая да вляза в града.

Генералът и депутатите си размениха студен поклон. Единият се прибра в палатката си, другите тръгнаха обратно за Неапол.

Но по време на революция, както и през бурно лято, времето често се променя: небето, ясно на разсъмване, по пладне вече се мръщи. Ладзароните, като видяха, че Молитерно се отправя към френския лагер, го заподозряха в измяна и, подстрекавани от свещениците в църквите и от монасите по улиците, се спуснаха към манастира, където съвсем неотдавна бяха оставили оръжието си, взеха си го обратно, разпръснаха се из града и отмениха диктатурата на Молитерно, за когото бяха гласували предния ден, като избраха нови предводители или, по-точно, възстановиха властта на предишните.

Кралските знамена бяха спуснати, но народното още не беше осветено.

Сега кралските знамена отново бяха вдигнати навсякъде. Народът завладя седем или осем оръдия, избута ги по улиците и установи батареи на улица Толедо, на крайбрежната улица Кияйи на площад Пиние.

След това започнаха грабежи и екзекуции. На бесилките, които Молитерно беше поставил за крадците и убийците, започнаха да бесят якобинци.

Постъпи донос срещу адвоката Фазулу: ладзароните са втурнаха в дома му. Той едва успя да се спаси заедно с брат си през терасата. В къщата намериха кутийка с френски трицветни кокарди и искаха да прережат гърлото на по-малката му сестра, но тя се скри зад голямото разпятие и го обгърна с ръце. Религиозният страх спря убийците и те се задоволиха само да ограбят дома, а после да го подпалят.

Молитерно тъкмо се връщаше от Магдалина, когато, за щастие, преди да стигне до града, научи какво става там от бягащите хора.

Тогавя той изпрати в Неапол двама куриери с бележки. В случай, че ги задържат, те трябваше да ги унищожат или да го глътнат, ако успееш да се измъкнат от ръцете на ладзароните, да предадат съобщението устно, тъй като знаеха съдържанието му наизуст. Една от бележките беше предназначена за херцог Рока Романа. Молитерно му съобщаваше къде ще се скрие и го канеше да се присъедини към него през нощта с отряд приятели.

Другата бележка беше за архиепископа. Молитерно му заповядваше под страх от смъртно наказание, точно в десет вечерта да удари всички камбани, да събере помощниците си, а също и всички свещеници в катедралата и да сложи на олтара главата и съда с кръвта на Сан Дженаро.

За останалото Молитерно обещавахе да се погрижи сам.

След два часа двамата пратеника благополучно пристигнаха до местоназначението си. Към седем вечерта Рока Романа се яви при Молитерно сам, но му обясни, че двадесет негови приятели са готови да се явят във всеки час, който им бъде определен.

Молитерно веднага върна херцога в Неапол, като го помоли да бъде заедно с приятелите си в полунощ на площада пред манастира Света Троица, където обеща да се присъедини към тях. До това време всички те трябваше да съберат колкото се може повече слуги и всички добре да се въоръжат.

Паролата щеше да бъде — „Родина и Свобода“. Херцогът не трябваше да върши нищо. Молитерно поемаше цялата отговорност.

Рока Романа трябваше само да предаде заповедта и веднага да се върне. В отсъствие на двамата ръководители с работата трябваше да се

заеме Мантоне, който също беше предупреден.

В десет вечерта, подчинявайки се на получената заповед, кардиналът — архиепископ заповяда да ударят едновременно всички камбани.

Като чува този неочакван звън, оглушителния грохот на метала, напомнящ полета на огромно ято бронзокрили птици, ладзароните се учудиха, спряха се и прекратиха разрушенията си. Едни, мислейки, че това е признак на ликуване, казваха, че французите са избягали: другите, напротив, смятаха, че врагът е нападнал града и сега ги вдигат на оръжие. Но и едните и другите се спуснаха към катедралата.

Те завариха кардинала в пълно архиерейско одеяние, обкръжен от клира си в църквата, осветена от хиляди свещи. Главата и съдът с кръвта на светията бяха положени на олтара.

Известно ни е почитанието, с което неаполитанците се отнасят към светите мощи на покровителя на града им. Като видяха тези реликви, изиграли, може би, по-голяма роля в политиката, отколкото в религията, най-пламенните започнаха да се успокояват, и, падайки на колене, започнаха да се молят. Молеха се тези, които бяха успели да проникнат в катедралата, и другите, на които това не беше се удало, и трябваше да останат на улицата.

Процесията, начело с кардинала — епископ, се готвеше да излезе от храма и да обиколи града.

В този момент отдясно и отляво на прелата се появиха, като изразители на народната мъка, княз Молитерно и херцог Рока Романа, облечени в траур, боси, със сълзи на очите. Народът, виждайки изведнъж двамата най-знатни благородници на Неапол, обвинени в измяна, облечени в одеждите на покаяници и призовавайки божия гняв върху французите, престана да ги счита за изменници и можеше само да се смири пред Божията воля и заедно с тях да му поднесе молитвите си. Целият народ тръгна след светите мощи, носени от архиепископа, премина с процесията целия град и се върна обратно в катедралата.

Тогава Молитерно се качи на амвона и се обърна към тълпата с реч. Той каза, че Сан Дженаро, небесният покровител на града им, няма да допусне градът да премине в ръцете на французите; после призова всички да се върнат в къщи, да си отдъхнат от вълненията на деня и да се подкрепят със сън, за да могат тези, които искат да се сражават, да се явят тук на разсъмване с оръжие в ръка.

Най-накрая архиепископът благослови всички събрали се и, тръгвайки си за в къщи, всеки повтаряше в ума си произнесените от него думи: „Ние имаме само две ръце, както и французите. Но Сан Дженаро е на наша страна“.

Катедралата опустя. Улиците бяха безлюдни. Молитерно и Рока Романа взеха оръжието си, което бяха оставили в ризницата, и през нощния мрак стигнаха до площада Света Троица, където ги очакваха техните съратници.

Там бяха Мантоне, Веласко, Скипане и тридесет или четиридесет патриоти.

Ставаше дума да се завладеет крепостта Сан Елмо, където, както си спомняме, беше затворен Николино Карачиоло. Рока Романа, който се безпокоеше за съдбата на брат си, а другите — за съдбата на приятеля си, решиха да го освободят. Но за това трябваше да извършат твърде рисковано начинание. Избегнал толкова щастливо мъченията, определени му от Вани, Николино не можеше да се надява на милост, ако ладзароните завладееха замъка, единственият, който те още не бяха атакували, поради неговата непристъпност.

Молитерно, по време на двадесет и четири часовата си диктатура, не се реши да освободи Николино, от страх, че ладзароните ще го обвинят в измяна, но изпрати в гарнизона на крепостта трима — четирима верни приятели. Чрез един от тези хора той узна паролата на замъка Сан Елмо за нощта на двадесети срещу двадесет и първи януари. Тя беше: „Партенопея и Позилипо.“

Ето какво беше намислил Молитерно: да изпрати свой патрул със заповеди до коменданта на крепостта, а после да нахлуе в цитаделата и да я завладеет.

За жалост, Молитерно, Рока Романа, Мантоне, Веласко и Скипани бяха твърде добре известни, за да поемат командването на малкия отряд. Бяха принудени да отстъпят тази роля на човек от народа. Но той, слабо запознат с военните обичаи, вместо да произнесе думата „Партенопея“, каза „Неапол“, мислейки, че това няма значение. Часовоят разбра измамата и вдигна тревога. Отрядът беше посрещнат с пушечен огън и три оръдейни залпа, които, за щастие, не нанесоха никаква вреда на нападателите.

Този неуспех имаше значителни последици: първо Николино Карачиоло не беше освободен, и второ, на генерал Шампионе не беше

даден обещаният от републиканците сигнал. И действително, Шампионе беше обещал на републиканците да се придвижи на двадесет и първи януари през деня съвсем близо до Неапол, а те, от своя страна обещаха, че знак за съюза им ще бъде трицветното френско знаме, развято над крепостта Сан Елмо.

Нощната им атака не успя, и те не удържаха думата, дадена на Шампионе.

Молитерно и Рока Романа, които искаха просто да освободят Николино Карачиоло и бяха само съюзници, а не съмишленици на републиканците, не знаеха за тайната им договореност.

Затова, можем да си представим колко голямо беше учудването на едните и другите, когато, на двадесет и първи януари сутринта, видяха как трицветното френско знаме се полюшва над кулите на замъка.

Сега ще разкажем на читателя как стана тази неочаквана замяна и по какво причини стана това.

VII

ТЪМНИЧАРЯТ, КОЙТО СТАНА ХУМАНЕН

Нека си спомним, че след бележката, която Роберто Бранди, комендантът на крепостта Сан Елмо, предаде на прокурора Вани, злодеят спря приготовленията за изтезания и заповяда да отведат Николино Карачиоло в килия N 3 в подземията.

Роберто Бранди не знаеше съдържанието на писмото, изпратено на Вани от княз Каstellчикала; но по измененото изражение на лицето и по внезапната бледност на прокурора, а също по заповедта да отведат Николино обратно в тъмницата и бързината, с която излезе от залата за мъчения, комендантът лесно се досети, че известията бяха извънредно важни.

Към четири след обед той, като всички, узна от прокламацията на абат Пронио, завръщането на краля в Казерта и вечерта, от височината на кулата си, наблюдавайки триумфа на краля и се любуваше на последвалите илюминации.

Връщането на краля не направи на Бранди толкова силно впечатление, както на Вани, но даде богата храна на въображението му.

Той реше, че Вани се е отказал да измъчва Николино от страх пред французите, и че той самият също може да има неприятности заради факта, че държи Николино в тъмницата.

И той се замисли за това, че щом пристигането на французите в Неапол вече не невъзможно, не би му навредило да превърне пленника си в свой приятел.

Към пет вечерта, тоест, когато кралят влизаше през Капуанската порта, комендантът на крепостта отвори килията на Николино и, като се приближи към него, му каза с вежливост, която впрочем, не го напусна до края.

— Господин Херцог, чух как вчера се оплаквахте на господин прокурора от скука, поради липсата на книги.

— Вярно е, господине, оплаках се, — отвърна Николино с неизменната си веселост. — Когато се наслаждавах на свободата, аз

бях по-скоро пойна птичка, пеех като чучулига или си подсвирквах като дрозд и съвсем не претендирах за дълбокомислието на совата. Но щом попаднах в клетка, то, кълна ви се, много повече предпочитам да беседвам с книгата, отколкото с моя пазач, който има навика всеки път, когато се обръщам към него с някакъв пространен въпрос, да отговаря само с „да“ или „не“, а понякога и да мълчи като риба.

— Е, господин херцог, за мен ще е чест да ви пратя няколко книги. И ако благоволите да кажете какво ще ви бъдат най-приятни...

— Наистина ли? В замъка има библиотека?

— Двеста или триста тома.

— Дявол да го вземе! Ако бях на свобода, щяха да ми стигнат за цял живот! В затвора — само за шест години. Какво пък! Нямате ли първия том от „Аналите“ на Тацит, където се разказва за любовните връзки на Клавдий и похожденията на Месалина? С удоволствие ще го прочета отново. След колежа не съм чел нищо.

— Имаме Тацит, господин херцог, но първият том липсва. Не желаете ли нещо от останалите?

— Благодаря. Особено обичам Клавдий и винаги най-много съм съчувствувал на Месалина. А тъй като намирам, че нашата августейша двойка, с която имах щастието в известен смисъл да се скарам, твърде много прилича на тези персонажи, би ми се искало да опиша живота им в духа на „Живото-описанията“ на Плутарх. Ако моята история им попадне под ръка, несъмнено ще се помиря с тях много по-лесно.

— За съжаление, господин херцог, не мога да ви предоставя тази възможност. Поискайте друга книга, и ако я намеря в нашата библиотека...

— Е, да не говорим повече за нея. Нямате ли „Новата наука“ на Вико?

— Не съм чувал за такава книга, господин херцог.

— Как! Не познавате Вико?

— Не, господин херцог.

— Толкова просветен човек като вас да не познава Вико? Това е много странно. Вико е бил син на дребен книгопродавец от Неапол. Девет години той е бил наставник на синовете на епископа, чието име вече е забравено, и не само от мен, въпреки че самият епископ, разбира се е бил уверен че името му ще преживее това на Вико. Докато този монсеньор отслужвал меси, раздавал благословии и бащински

възпитавал тримата си „племенника“, Вико написал книга, която озаглавил „Новата наука“, както вече имах честта да ви кажа. В историята на човечеството Вико различава три епохи: божествената епоха, или детството на народите, когато всичко е било божествено и властта се е намирала в ръцете на жреците; героическата епоха — царство на материалната сила и героите, и човешката епоха — периодът на цивилизацията, след която хората се връщат отново в първобитно състояние. А тъй като сега живеем във века на героите, бих искал да направя паралел между Ахил и генерал Мак и тъй като той би бил в полза на прославения австрийски генерал, аз бих заслужил неговото приятелство, и той би могъл да ходатайства за мен пред маркиз Вани, който така бързо ни напусна тази сутрин.

— Охотно, бих ви оказал тази услуга, господин херцог, но нямаме Вико.

— Тогава да оставим историците и философите и да преминем към летописците. Нямате ли „Хроники на манастира свети Арахангел в Бажано“? Затворен като монах, аз се изпълвам със съчувствие към моите сестри затворници. Представете си, скъпи коменданте, как тези достойни монахини, през една потайна врата, ключ от която имала само игуменката, е, и те също, пукали в градината своите любовници. Една от сестрите, която съвсем не отдавна дала обета си и не била скъсала още всичките си връзки със света, сбъркала датата и определила среща на двама свои любовници през една и съща нощ. Младите хора се срещнали, познали се и, вместо да обърнат всичко на шега, както бих направил аз, извадили шпагите си. Никога не трябва да се влиза в манастир с шпага. Един от тях убил другия и изчезнал. Намерили трупа. Разбирате, скъпи коменданте, не могли да допуснат че е дошъл сам. Започнало разследване, разпитвали градинаря: той посочил младичката монахиня, взели ѝ ключа и сега само абатисата имала право да пуска когото пожелае, през деня или нощем. Това ограничение ядосало две млади монахини от най-високопоставени семейства. Те решили, че щом приятелката им е имала двама любовника само за себе си, то те с пълно право могат да имат един общ любовник. Поискали клавесин. Това е съвсем безобидна вещ и абатисата би постъпила твърде жестоко, отказвайки на две бедни затворнички, за които музиката била единственото развлечение. Доставели клавесин. За нещастие, вратата на килията се оказала

твърде тясна и не могли да го вкарат вътре. Било неделя, в ход била голямата меса. Решили да вдигнат клавесина с въжета през прозореца когато месата свърши. Тя продължила три часа, един бил необходим, за да вкарат клавесина, още един час бил изтекъл преди това, докато го карали от Неапол в манастира; значи, изминали общо пет часа. Бедните монахини, колко се затъжи-ли те по музиката! Като затворили прозореца и вратата, те побързали да отворят инструмента. Уви! От клавесин той се превърнал в ковчег. Младият красавец, който се намирал вътре, и когото добрите приятелки разчитали да направят свой преподавател по пеене, се задушил. Възникнало затруднение: къде да дянат втория труп. В килията било също толкова трудно да го скрият, както първия в градината. Вдигнал се шум. Архиепископът на Неапол тогава бил млад, много суров прелат. Той не пожелал да раздухва повече скандала. Благодарение на процеса, историята, известна само в Неапол, щяла да се разчуе в целия свят и прелатът решил — процес няма да има. Той отишъл при аптекаря и поискал най-силната настойка от бунчиш, скрил шишенцето в гънките на одеждите си и отишъл в манастира. Там повикал при себе си абатисата и двете монахини, разлял настойката в три чаши и заставил всяка от виновните да изпие своята част от отровата, осветена от Сократ. Те умрели в жестоки мъки. Но архиепископът имал огромна власт: той опростил греховете им. Манастирът бил закрит, а останалите монахини изпратени на покаяние манастири с по-строг устав. Вие разбирате, че опирайки се на такъв сюжет, бих могъл да напиша назидателен роман като „Монахинята“ на Дидро или семейна драма, подобно на „Жертвите на манастира“ от Монвел. Това би запълнило свободните ми часове, докато все още се ползувам от вашето гостоприемство. Ако пък нямате нищо от изброените книги, дайте ми каквото и да е. „Историята“ на Полибий, „Коментариите“ на Цезар, „Животът на пресветата дева“, „Мъченичеството на Сан Дженаро“. Всичко ще ми бъде приятно, скъпи господин Бранди, и за всяка ще ви бъде еднакво признателен.

Комендантът Бранди се качи в кабинета си и избра от библиотеката пет или шест тома, които Николино не можа да отвори.

На другия ден, около осем вечерта, комендантът влезе в килията на Николино, съпроводен от тъмничар, който носеше две запалени свещи.

Пленникът вече лежеше в леглото, макар още да не спеше. Той с учудване изгледа това разкошно осветление. Преди три дни беше помолил за лампа и му отказаха.

Тъмничарят остави свещите на масата и излезе.

— Как! Скъпи ми коменданте! — възкликна Николино. — Не смятате ли случайно да ме изненадате приятно, като прекарате с мен цялата вечер?

— Не! Просто дойдох да ви видя, скъпи пленнико, и тъй като не обичам да разговарям на тъмно, заповядах да донесат свещи.

— Искрено споделям омразата ви към тъмнината. Но едва ли само желанието да и побъбрите с мен ви е накарало да дойдете тук. Има ли по сериозна причина? Искате ли да ми кажете нещо?

— Искам да ви съобщя нещо много важно, за което дълго размишлявах, преди да говоря с вас.

— А днес приключихте с размишленията?

— Да.

— Говорете тогава.

— Вие вероятно знаете, любезни ми пленнико, че се намирате тук по особената препоръка на кралицата.

— Не знаех за това, но се досещах.

— И ви държим напълно откъснат от другите, в единична килия.

— Веднага го забелязах.

— Представете си, че откакто сте тук, една дама идва поне десет пъти да ви търси.

— Дама?

— Да. Дама с воал, която за нищо на света не желае да каже името си и уверява, че е дошла от името на кралицата, чиято придворна била.

— Наистина ли? — възкликна Николино. — Дали не е Елен? А! Кълна се в честта си! Това би й послужило за оправдание пред мен! И вие, разбира се и отказахте?

— Предполагах, че посещениято ѝ би могло да ви бъде неприятно, — нали идваше от страна на кралицата, — и се боях да не ви окажа лоша услуга.

— Дамата млада ли беше?

— Несъмнено.

— И красива?

— Готов съм да се обзаложа.

— Скъпи ми коменданте! Една млада и красива жена не може да бъде неприятна за пленник, прекарал шест седмици в единична килия, та дори и да идва от страна на самия дявол.

— В такъв случай, ако тази дама дойде отново...

— Ще я пуснете, дявол да го вземе!

— Радвам се да го чуя. Не зная защо, но ми се струва, че тя ще дойде тази вечер.

— Коменданте, вие сте очарователен! Речта ви е изпълнена с вдъхновение и фантазия. Но, разбирате, дори да сте най-остроумният човек в Неапол...

— Бихте предпочели да говорите не с мен, а с тази непозната? Така да бъде! Аз съм добър човек и нямам амбиции. Само не забравяйте едно, по-точно две неща.

— Какви?

— Първо, ако до сега не съм пускал тази дама, то е защото съм се боял, че посещениято ѝ може да ви бъде неприятно, и второ, ако днес я пусна, то ще е само защото ме уверявате, че това ще ви достави удоволствие.

— Но разбира се! Уверявам ви, скъпи коменданте. Доволен ли сте?

— Напълно. Нищо не може да ме удовлетвори повече, от възможността да оказвам малки услуги на моите затворници!

— Да, само че не бързате много!

— Господин херцог, знаете пословицата: „всичко идва навреме при този, който умее да чака“.

И като се изправи с най-любезна усмивка, комендантът се поклони на Николино и излезе.

Пленникът го изпрати с поглед, питайки се, какви и необикновени събития се могли да го случат след вчерашната сутрин, та неговият съдия и тъмничар да променят толкова рязко поведението си. Той още не беше успял да стигне до някакъв удовлетворителен отговор, когато вратата на килията му се отвори и вътре влезе забулена дама. Тя се огледа, повдигна воала си и се хвърли в обятията му.

VIII

ДИПЛОМАТИЧЕСКОТО ИЗКУСТВО НА КОМЕНДАНТА НА ЗАМЪКА САН ЕЛМО

Както и предполагаше Николино Карачиоло, това беше маркиза Сан Клементе.

Рискувайки да загуби положението си в двора и милостта на кралицата, която впрочем, не ѝ беше казала нищо за случилото се и изобщо не беше изменила отношенията си към нея, маркиза Сан Клементе вече два пъти идваше в замъка Сан Елмо и се опитваше да види Николино.

Комендантът беше неумолим: молбите не можеха да го трогнат, предложените хиляда дуката не го съблазняваха. А комендантът Бранди съвсем не беше безупречно честен. Просто беше достатъчно силен в аритметиката, за да пресметне, че мястото, което му носеше десет — дванадесет хиляди дуката ежегодно, не трябва да бъде рисковано само за хиляда.

И наистина, макар заплатата му да беше едва хиляда и петстотин дуката, той трябваше също да храни затворниците, а арестите в Неапол не преставаха, — затова, подобно на господин Делоне, комендантът на Бастилията, (който при заплата от дванадесет хиляди франка, имаше сто и петдесет хиляди ливри доход), Роберто Бранди, чиято заплата се равняваше на пет — шест хиляди франка, измъкваше четиринадесет, дори петнадесет хиляди франка доход.

Това обясняваше неговата неподкупност. Като получи не девети декември известието за връщането на краля, поражението на неаполитанците и похода на френската армия срещу Неапол, той отиде по-далеч от маркиз Вани, който се беше побоял да направи от Николино свой ожесточен враг. Роберто Бранди реши да превърне Николино не само в приятел, но и в покровител. С такава цел той се опита, както видяхме, да посее в сърцето на пленника си семето, преди

той да се досети за намеренията му, семето, което тъй рядко дава кълнове и още по рядко плодове — благодарността.

Макар Николино Карачиоло да беше неаполитанец само наполовина, защото по майка беше французин, той не беше толкова наивен, че да не може да си обясни промяната в отношението на коменданта. Това не беше внезапно възникнала симпатия. Ние вече казахме, че той се питаше какво необичайни събития са могли да предизвикат тази промяна. Маркизата, след като му разказа за катастрофата в Рим и за предстоящото отпътуване на кралското семейство за Палермо, му съобщи всичко, което той искаше да знае. Не е необходима да споменаваме, че Николино беше умен човек. Той реши да извлече възможно най голяма полза от създалото се положение, привличайки постепенно Бранди на своя страна. Беше очевидно, че в бъдеще, дори и сега ще бъде изгодно да се сключи съглашение между коменданта на крепостта и републиканците. До сега всички стъпки за сближаване бяха дело само на коменданта, а Николино, от своя страна, не предприемаше нищо.

Въпреки, че упоритите настоявания на маркиза Сан Клементе па проникне при него най-после се увенчаха с успех, което почти не оставяше у Николино никакво съмнение за нейната преданост, колкото и скептичен за беше той, все пак, нещо го държеше нащрек. Може би се боеше, че я следят и, ако й даде поръчение за приятелите си, би могъл да го компрометира, а заедно с тях и самата маркиза. Николино посвети двата часа на срещата единствено на любовта.

Любовниците се разделиха, очаровани един от друг и влюбени както никога до сега. Маркиза Сан Клементе обеща на Николино, че ще прекарва с него всички вечери свободни от дежурство при кралицата. Поискаха разрешение от Роберто Бранди и тъй като от негова страна нямаше възражения, решиха да преведат плана си в изпълнение.

За коменданта не беше тайна, че дамата с воала беше маркиза Сан Клементе, една от най-приближените на кралицата придворни дами. Сметката му беше проста: балансирайки между двете партии, да се издигне благодарение на Николино, ако напротив, републиканците победят.

Дните минаваха. Плановете за съпротива от страна на краля се смениха от плановете на кралицата. Нищо не беше се изменило в

положението на Николино, ако не смятаме грижите на коменданта, които постоянно нарастваха: Сега му даваха бял хляб, три блюда за закуска, пет на обяд, френско вино по избор и освен това, му разрешаваха два пъти на ден да се разхожда по укрепленията, при условие, че няма да скача от тях. Положението на Николино не му се струваше толкова отчаяно, особено след изчезването на прокурора и посещенията на маркизата, за да търси изход чрез самоубийство. Затова той на чака дълго да го молят и даде думата си на коменданта, след което можеше да се разхожда по стените за свое удоволствие.

Маркизата удържа думата си и поради безразличието на стражата към поведението на пленника и предпазните мерки, които тя вземаше при срещите си с него, нищо не предизвикваше тревога. От нея Николино узнаваше всички придворни новини. Той познаваше краля и никога не повярва сериозно на обещанията му за съпротива, и тъй като маркиза Сан Клементо беше от групата, която трябваше да последва двора в Палермо, той узна истината между седем и осем вечерта на същия този ден 21 декември — с други думи, три часа преди бягството на кралското семейство.

Маркизата не знаеше кой точно трябва да пътува. Тя беше получила заповед да се яви към десет вечерта в апартаментите на кралицата; там щяха да ѝ съобщят за взетото решение. Но маркизата не се съмняваше, че решението ще бъде бягство от Неапол.

И така, тя дойде да се прости с Николино. Това прощаване с нищо не я обвързваше: ако останеше в Неапол, отношенията им можеха да бъдат възобновени.

Те много плакаха, клеха се във вечна любов и повикаха коменданта, който обеща да предава на Николино писмата от маркизата, ако бъдат адресирани до него самия, и да препраща писмата от Николино до маркизата, при условие, че предварително ги чете. После, след като всичко беше уговорено, той каза няколко подходящи за случая печални думи, все пак достатъчно успокоителни за любовниците, за да не се безпокоят много един за друг.

О! Колко очарователни са леките връзки и благоразумните страсти! Като чайки при буря, те само навлажняват краищата на крилете си в гребените на морските върни; вятърът ги отнася със себе си и, опитвайки да се борят, те му отстъпват с усмивка през сълзи;

прибрали грациозно крила, те му позволяват да ги отвлече, както Океанидите на Флакман.

Това събуди у Николино небивал апетит. Той вечеря толкова обилно, че ужаси тъмничаря си и го накара да пие с него за здравето на маркизата. Тъмничарят протестира срещу такова насилие, но пи.

Несъмнено, мъката дълго не даваше на Николино покой. Когато комендантът влезе при пленника си около осем сутринта, го завари дълбоко заспал.

Но известието, което носеше, беше толкова важно, че комендантът реши да го събуди. Беше получил, за да прикове към стените на крепостта отвътре и от вън, няколко прокламации, в които кралят обещаваще скоро да се върне и съобщаваще за назначаването на Пинятели за кралски наместник, а на генерал Мак — негов помощник.

Почитта, която изпитваше комендантът към пленника си, го заставяше да му събщи за събитията, преди те да са станали достояние на когото и да било.

Известията наистина се оказаха важни. Но Николино беше подготвен за тях. Той само прошепна:

— Бедната маркиза! — после, вслушвайки се в свистенето на вятъра по коридорите и шума на дъжда над главите им, добави, както Луи XV, когато изпращал погребалната карета на мадам дьо Помпадур: — Времето не е благоприятно за пътешествието й.

— До толкова, — отвърна Роберто Бранди, — че английските кораби все още стоят в пристанището и не могат да излязат.

— Наистина ли? — извика Николино. — не е ли възможно, въпреки че часът за разходка още не е настъпил, да се кача на крепостната стена?

— Разбира се! Сериозната обстановка ще ми послужи за извинение, ако ме обвинят в снизходителност. Надявам се, господин херцог, тогава ще благоволите да кажете, че сте ме принудили?

Николино се изкачи на укрепленията и, като адмиралски племенник, веднага позна на „Вангвард“ и „Минерва“ флаговете, които показваха присъствието на краля на единия от корабите и Калабрийския принц на втория.

Комендантът, който за минута беше напуснал Николино, отново се присъедини към него, като донесе превъзходна увеличителна тръба. С нейна помощ Николино можеше да следи всички перипетии на

драмата, за която вече разказахме. Той видя муниципалитета и магистратите, дошли да молят напразно краля да остане в Неапол. Видя как кардиналт-архиепископ се качи на борда на „Вангуард“, а после слезе, и как Вани, изгонен от „Минерва“, отчаян се скри зад вълнолома. Стори му се даже, че прекрасната маркиза се появи два пъти на палубата и вдигна към небето прекрасните си, пълни със сълзи очи. Това зрелище беше за него толкова интересно, че той прекара целия ден на стената и напускаше обсерваторията си само за да закуси и обядва набързо.

На другия ден комендантът отново посети Николино. Нищо не беше се изменило: вятърът отново беше насрещен и корабите стояха в пристанището.

Най-последно, към три след обяд, вдишаха котва, платната, до сега безжизнено висящи на мачтите, сякаш призоваваха вятъра. И вятърът се подчини, платната се издуха, корабите и фрегатите се раздвижиха и бавно заплуваха към открито море. Николино забеляза на борда на „Вангуард“ една жена, която размахваше кърпичка, и тъй като това можеше да бъде само маркиза Сан Клементе, Николино ѝ изпрати през водната шир последен поздрав.

Когато флотът започна да изчезва зад остров Капри, дойдоха да известят че обедът е сервиран, и тъй като нищо повече не го държеше на укреплението, Николино бързо слезе, за да не изстинат блюдата, които ставаха все повече и все по-изискани.

Същата вечер комендантът, обезпокоен за душевното състояние на пленника си след бурните преживявания през деня, се спусна в тъмницата му и го завари пред бутилка сиракузко вино. Пленникът изглеждаше силно развълнуван, погледът му беше замечтан, а очите — влажни.

Той меланхолично протегна ръка на коменданта, наля му чаша вино и се чукна с него, като поклати глава. След като пресуши чашата си, каза:

— Помислете си само! С подобен нектар Александър VI е тровил своите гости! Този Борджия трябва да е бил голям мошеник!

И, отстъпвайки пред вълнението, предизвикано от тези исторически спомени, Николино положи глава на масата и заспа.

IX

КАКВО ОЧАКВАШЕ КОМЕНДАНТЪТ НА ЗАМЪКА

Няма да се връщаме към събитията, които вече преминаха пред очите ни. Ще кажем само, че от стените на замъка, благодарение на превъзходния далекоглед на коменданта, Николино виждаше всичко, което ставаше по улиците на Неапол. Колкото до събитията, които не можеха да се видят, то коменданта Бранди, станал истински приятел на пленника си, му разказваше за тях толкова добросъвестно, колкото префектът на полицията, докладващ пред по-голямо началство.

От височината на укрепленията Николино видя също страшното и ужасяващо зрелище на опожарения флот, узна за примирието в Спаранize, проследи пристигането на каретите с френските офицери, дошли да получат контрибуциите, и научи на следния ден с каква монета им бяха платили. Най-последна стана свидетел на всички перипетии около оттеглянето на кралския наместник, като се почне от назначаването на Молитерно за диктатор до публичното им покаяние с херцог Рока Романа. Всички тези събития изглеждаха неразбираеми за обикновенния наблюдател, но обясненията на коменданта изясняваха техния смисъл и бяха за Николино като нишката на Ариадна в лабиринта на политиката.

И така, да се върнем към двадесети януари. Тогава стана известно за окончателното нарушаване на примирието след срещата с княз Молитерно с френския генерал, за това, че в шест сутринта френските войски бяха вече срещу Неапол.

Това известие вбеси ладзароните забравяйки всяка военна дисциплина, те сами си избраха предводители — Микеле и Палиукела, крещейки, че не искат и да знаят за други началници. После, като се присъединиха към войниците и офицерите, завърнали се от Ливорно с генерал Назели, започнаха да подреждат оръдията в Поджореале, Каподикино и Каподимонте. Други ладзарони бяха разположени при

Капуанската порта, на улица Маринела, на площад Пиние и всички пунктове, от където можеха да очакват нападение на французите. През този ден, когато Неапол се готвеше за отбрана, въпреки отчаяните усилия на Микеле и Палиукела, грабежите, пожарите и убийствата достигнаха невиждани размери.

От крепостните стени на замъка Сан Елмо Николино с ужас наблюдаваше извършващите се престъпления. Той се учудваше, че партията на републиканците не предприема никакви мерки против подобни зверства и се питаше, дали комитетът на републиканците не е доведен до толкова жалко състояние и е позволил на ладзароните да станат господари в града, след като не опитваше да сложи край на всички тези безчинство.

Непрекъснат вопъл се разнасяше из различните квартали на града и се издигаше до височината на крепостта Сан Елмо. Кълбета дим се издигаха над скупчените къщи и, разнасяни от сирокото, надвисваха над града като гъста пелена. Убийствата, започнали на улицата, продължаваха по стълбите и завършваха върху терасите на дворците, на разстояние почти един изстрел от часовете. Роберто Бранди обходи всички врати и подземни изходи на замъка, където удвои караула и даде заповед да се стреля по всеки, който се яви в крепостта, бил той ладзарони, или републиканец. Той провеждаше, видимо с враждебни намерения, някакъв свой таен план.

Кралското знаме продължаваше да се развява над стените на крепостта, въпреки отпътуването на краля. Това знаме, в знак на вяроност към монарха, радваше очите на ладзароните. С далекоглед в ръка Николино напразно търсеше по улиците на Неапол познати нему лица. Беше известно, че Молитерно още не се е върнал в града, Рока Романа се криеше, Мантоне, Скипани, Чирило и Веласко изчакваха.

В два след обяд стана смяна на караула; в крепостта часовете са сменяха през два часа.

На Николино му се стори, че часовоят, който беше най-близо до него, му кимна с глава. Той не даде вид, че е забелязал това, но след няколко секунди отново погледна към него.

Този път нямаше място за съмнение. Знакът беше още по-очевиден, тъй като другите трима часови бяха устремили поглед — едните към хоризонта, по посока на Капуа, от където се очакваха

французите, другият — към Неапол, който беше предаден на огън и меч, и не обръщаха внимание на четвъртия часовей и пленника.

И така, Николино безпрепятствено можа да се доближи до караулния и премина само на крачка от него.

— Днес на обяд разгледайте внимателно хляба си, — подхвърли му човекът.

Николино потръпна и продължи разходката си. Първото му чувство беше страх: помисли си, че искат да го отровят. След двадесет крачки той се обърна и като мина отново покрай часовия, попита:

— Отрова?

— Не, бележка.

— А! — възкликна Николино като веднага почувства облекчение. И отдръпвайки се на известно разстояние от часовия, повече не погледна към него.

„Най-после републиканците са се решили на нещо!“ Липсата на инициатива у средното съсловие и благородниците е главният порок на неаполитанците. Колкото народът, като прах, носен от вятъра, винаги е готов за въстание, толкова средната класа и аристокрацията се боят от революцията. При всяка промяна, която се извършва, те се боят да не изгубят имотите си, докато народът, който не притежава нищо, може само да спечели.

Беше три часът след обяд. Николино обядваше в четири: следователно, трябваше да чака още един час. Той му се стори цяла вечност. Николино броеше всичките четвъртинки и половини, които отзвъняваха тристате камбанарии на Неапол. Той слезе в килията си, масата беше сложена както винаги; хлябът лежеше до приборите. Не беше разчупен — цялата горна коричка беше гладка и недокосната. Ако бележката беше вътре, сигурно я бяха изпекли в тестото.

Николино реши, че предупреждението е било лъжливо. Той погледна тъмничаря, който му прислужваше на масата, откакто блюдата започнаха да стават по-изискани, надявайки се, че той ще му даде някакъв знак да разчупи хляба. Но пазачът оставаше безразличен.

Николино разгледа масата, търсейки предлог да го отпрати. Всичко беше безупречно.

— Приятелю, — обърна се той към надзирателя, — комендантът е толкова добър към мен, че несъмнено ще ми изпрати бутилка аспирино за възбуждане на апетита, ако го помоля за това.

Асприното е за Неапол това, което представлява за Париж сюррезанското вино.

Тъмничарят излезе, повдигайки рамене, което означаваше: „що за приумица, да иска оцет, когато на масата има лакрима кристи и вино от лозята на Прочида!“

Но тъй като му бяха наредили да бъде особено внимателен с пленника, той се почини с такава скорост, че дори не затвори вратата след себе си. Николино го повика.

— Да, ваша светлост?

— Моля ви да затворите вратата, приятелю. Отворените врати изкушават пленниците.

Тъмничарят, който знаеше, че бягството от замъка е невъзможно, ако само човек не се спуснеше като Еторе Карафа с въже от стените, затвори вратата не толкова за успокоение на собствената си съвест, колкото, за да не постъпи неучтиво с херцога.

Щом ключът се обърна в ключалката, Николино, чувствайки се в безопасност, разчупи хляба. Той не грешеше. В средата се намираше малка, прилепнала за тестото бележка, която показваше, че е била поставена, преди да изпекат хляба.

Николино се ослуша, и като не долавяше никакъв шум бързо я разгъна. Там пишеше следното:

„Легнете си без да се събличате. Ако чуете шум между единадесет и дванадесет, не се тревожете. Ще бъдат ваши приятели. Бъдете готов да им помогнете“.

— Дявол да го вземе! — измърмори Николино. — Добре че ме предупредиха. Бих ги взел за ладзарони и здравата щях да ги натупам. Да видим послеписа:

„Необходимо е на разсъмване френското знаме да се развее над крепостта. Ако опитът ни не успее, направете всичко възможно от ваша страна. Комитетът ви предоставя петстотин хиляди франка“.

Николино разкъса бележката на хиляди малки късчета и я разпръсна из тъмнината.

Той тъкмо беше приключил, когато ключът се завъртя и на прага се появи тъмничарят с бутилка асприно.

Николино, който беше наследил от майка си френския вкус, не можеше да търпи асприното. Но този път трябваше да принесе жертва за родината си. Той напълни чашата, вдигна я, произнесе тост за

здравето на коменданта и я пресуши на един дъх, примлясквайки с език така, като че ли току-що беше изпил чаша шамбретен, шато лафит или бузи. Възхищението, което тъмничарят изпитваше към Николино се удвои: човек трябваше да обладава мъжеството на античен герой, за да изпие чаша подобно вино без да се намръщи.

Обедът беше още по-добър от обикновено. Николино изказа благодарност на коменданта, който се появи, както му беше станал навик, по време на десерта.

— Е, — отвърна Роберто Бранди, — трябва да благодарите не на готвача, а на асприното, което ви е отворило апетита.

Николино нямаше навика да се качва на укрепленията след обяда, който сега, когато беше станал много по-обилен, продължаваше до пет и половина и дори до шест вечерта. Но, възбуден не толкова от изпитото вино, както си мислеше комендантът, колкото от получената бележка, виждайки, че сеньор Бранди е в добро настроение, Николино започна толкова упорито да се оплаква от тежест в стомаха и главоболие, че комендантът сам му предложи да излезе на чист въздух.

Николино накара да го се молят; после, за да не обиди коменданта, се съгласи да се качат заедно на стената.

Вечерта Неапол предлагаше същата гледка, както и през деня, само че в тъмното тя беше още по-ужасна.

Сега грабежите и убийствата се извършваха при светлината на факли, чиито огънове се мятаха в мрака като безумни, като че ли играеха някаква фантастична и страшна игра, измислена от смъртта. От към града се издигаха пламъците на пожара, гъстият дим се разстиляше над цялата област и Неапол напомняше в този час Рим, преди осемнадесет века, по времето на Нерон.

Николино би могъл успешно, като украси главата си с венец от рози и запее стиховете на Хораций под акомпанимента на лира, да изпълни ролята на божествения император, приемник на Клавдий и син на Агрипа и Домициан.

Но Николино нямаше желание да фантазира. Той просто наблюдаваше убийствата и пожарите, незапомнени от времето на Мазаниело, и с ярост в сърцето гледаше бронзовите дула на оръдията; на мястото на сеньор Бранди, той бързо би накарал всички тези разбойници да търсят убежище в каналите, от където се бяха появили.

В този момент нечия ръка докосна рамото му и четейки мислите му, нечий глас попита:

— Какво бихте направили на мое място?

Николино нямаше за що да се обръща: той беше познал гласа на достойния комендант.

— Кълна се в честта си, не бих се колебал нито миг! — извика той. — веднага бих открил огън по тези убийци в името на човечността и цивилизацията!

— По-спокойно, младежо! Знаем ли, как ще го посрещнат и какво ще ни струва всеки оръдеен залп? На вашата възраст вие говорите като френски рицар: „постъпи както повелява дългът и да става каквото има да става!“

— Казвал го е рицарят Баяр.

— Да, но на моята възраст и като баща на семейство, аз казвам: „мисли първо за себе си“. Това не думи на рицаря Баяр. Изрича ги здравият разум.

— Или егоизмът, скъпи коменданте.

— Това е едно и също, скъпи пленнико.

— Какво искате, най-последно?

— Нищо. Просто си стоя на балкона, спокоен съм и нищо не ме заплашва. Гледам и изчакам.

— Виждам, че гледате. Не разбирам какво очаквате.

— Това, което може да очаква комендантът на непристъпна крепост: чакам да ми направят предложение.

Николино взе тези думи за това, което те означаваша в действителност: предложение за преговори.

Но той нямаше пълномощия да преговаря с коменданта от името на републиканците, в писмото му предлагаша само да изчака спокойно и, ако е възможно да подпомогне събитията, които трябваше да се случат между единадесет и дванадесет вечерта.

Можеше ли да знае, че това, за което биха се договорили с коменданта, би помогнало главно на републиканците?

Затова Николино замълча. Като видя това, Роберто Бранди за трети или четвърти път обиколи, подсвирквайки си, всички постове и заповяда на часовите да удвоят бдителността, а на артилеристите да стоят до оръдията с готови фитили.

X

КАК ФРЕНСКОТО ЗНАМЕ СЕ ПОЯВИ НАД ЗАМЪКА САН ЕЛМО

Николино мълчаливо слушаше как комендантът отдаваше заповедите си достатъчно високо, за да може пленникът да ги чуе.

Усилването на охраната го тревожеше. Но Николино познаваше благоразумието и мъжеството на тези, които му бяха пратили писмото, и разчиташе на тях.

Бяха му дали да разбере съвсем ясно, че растящите знаци на внимание имат за единствена цел да доведат до някакво предложение, или да го заставят сам да направи такова.

Времето минаваше, но в отношенията между коменданта и пленника не настъпиха никакви промени; само, като че ли от разсеяност, Бранди го остави на стената. Удари десет часа. Беше настъпило времето архиепископът да изпълни заповедта на Молитерно — да удари всички камбани.

При последният удар на часовника камбанариите на Неапол се затресоха от мощния звън.

Николино беше готов за всичко, но не и за такъв концерт, комендантът изглежда, също не беше подготвен. Невъобразимият шум го накара да се приближи да пленника си и да го изгледа с учудване.

— Да, разбирам ви, — каза Николино. — Питате ме какво означава тази ужасна вечерня. А току що аз самият смятах да ви задам същия въпрос. Значи, не знаете?

— Понятие си нямам. А вие?

— И аз също.

— Да си обещаем тогава, че първият, който узнае нещо за това, ще го съобщи на другия.

— Съгласен съм.

— Това е непонятно, но твърде интересно. Често съм плащал не малки суми, за да наблюдавам в театър Сан Карло зрелища, далеч не

толкова интересни.

А зрелището ставаше все по занимателно. Спрени посред адските си развлечения от глас, идващ, както им се беше сторило, от небето, ладзароните, които лошо разбираха божествения език, се спуснаха към катедралата да търсят обяснение.

Споменахме вече какво намериха там: великолепно осветената стара църква, мощите на Сан Дженаро на олтара, кардинала — епископ в парадни одежди, най-последно, Рока Романа и Молитерно, облечени като покаяници, боси, в раса, с възета на шията.

Двамата зрители — човек можеше да си помисли, че зрелището е замислено специално за тях, — видяха странната процесия, излизаща от катедралата, и чуха плача и виковете на молещите се. Факлите бяха толкова много, а светлината им-толкова ярка, че през далекогледа на коменданта, Николино позна под балдахина архиепископа, който носеше светите дарове, видя От двете му страни монасите, носещи главата и съда с кръвта на Сан Дженаро, и, зад всичко, Молитерно и Рока Романа в странните им одеяния, които не носеха нищо, като четвъртия офицер на Малбрук, или, по-скоро, носеха най-тежкия товар — греховете на народа.

Николино позна брат си, скептик като него самия, и Молитерно, също такъв скептик като брат му. И въпреки че в момента го занимаваха сериозни мисли, той не можа да не прихне при вида на тези двама покаяници.

„Какво означаваше тази комедия? С каква цел я разиграваха?“ Това Николино не можеше да разбере. Може би обяснението се криеше в особеното, характерно само за Неапол, преплитане на смешното и святото? Все пак, в дванадесет всичко щеше да му стане ясно.

Роберто Бранди, който не очакваше никакви разяснения, изглеждаше по-обезпокоен и нетърпелив от своя пленник: той също така добре познаваше неаполитанците и затова се питаше: не се ли крие зад този религиозен фарс някаква клопка?

Николино и комендантът с голям интерес следяха хода на процесията, докато тя не се завърна обратно в храма. Шумът постепенно утихна, факлите угаснаха, и всичко потъна в мрак и тишина.

Няколко къщи, овладяни от огъня, продължаваха да горят, но никой не се опитваше да гаси пожара.

Удари единадесет.

— Предполагам, че представлението е приключило, — каза Николино, който искаше вече да се върне в килията си, за да изпълни получените указания. — Какво ще кажете, скъпи коменданте?

— Ще кажа, че бих искал да ви покажа нещо, преди да се спуснете в покоите си, скъпи ми пленнико.

И той му направи знак да го последва.

— До сега бяхме заети с това, което ставаше в Неапол — от Мерджелина до Капуанската порта — с други думи, на запад, на юг и на изток, — а сега нека видим какво става на север. Макар че това, което ще наблюдаваме, не вдига много шум и не свети много силно, все пак си струва да му отделим минута внимание.

Николино позволи на коменданта да го отведе до другата страна на вала, противоположна на тази, от където току-що бяха наблюдавали Неапол. По хълмовете, обкръжаващи града от Каподимонте до Поджореале, той видя множество малки светлинки, придвижващи се с равномерната скорост на войнска част в поход.

— Виж ти, това ми се струва нещо ново! — възкликна Николино.

— И доста занимателно, нали?

— Това французите ли са?

— Те самите.

— Значи, утре ще влязат в Неапол.

— Не! В Неапол не може да се влезе толкова лесно, ако ладзароните не поискат това. Ще се бият два, може би три дни.

— А после?

— Какво ще стане после? Нищо. Ние с вас трябва да помислим, какво, добро или лошо за своите съюзници, които и да се те, може да стори в подобна ситуация комендантът на непристъпната крепост Сан Елмо.

— А може ли да узная, на чия страна, в случай на стълкновение, ще бъдат вашите симпатии?

— Моите симпатии? Нима умният човек има симпатии, скъпи пленнико? Вече ви изложих убежденията си, каза ви, че съм баща на семейство и ви цитирах народната пословица: „Мисли само за себе си“. Отидете в килията си и размислете над това. А утре ние с вас ще побеседваме за политика, морал и философия. А тъй като има още една пословица, която гласи, че утрото е по-мъдро от вечерта,

вслушайте се в тази мъдрост и утре сутринта я споделете с мен. Лека нощ господин херцог!

Разговаряйки така, те стигнаха до горното стъпало на стълбата, водеща в килията и комендантът, като изпрати Николино до вратата, завъртя както обикновено, два пъти ключа.

Николино се озова в пълен мрак.

За щастие, не беше трудно да изпълни полученото указание. Той опипом стигна до леглото си и се хвърли отгоре, без да се съблича. Не минаха и пет минути, когато се разнесе вик, сигнал за тревога, след което последваха чести пушечни изстрели и три оръдейни залпа.

После тишината се възцари отново.

Какво се беше случило?

Трябва да признаем, че въпреки мъжеството, не веднъж проявявано от Николино, когато си задаваше този въпрос, сърцето му щеше да изхвъркне.

След десетина минути той чу по стълбата стъпки, ключът се завъртя в ключалката, заскърцаха резетата и вратата се отвори. На прага стоеше достойният комендант със запалена свещ в ръка.

Роберто Бранди затвори вратата с максимална предпазливост, постави свещта на масата, придърпа стол към леглото и седна до пленника, който не разбирайки намеренията на коменданта, следеше всичко това без да продума.

— Е, скъпи пленнико, — каза комендантът, сядайки до главата му. — Вече ви говорих за голямото значение на нашата крепост за събитията, които трябва да се разиграят утре.

— Значи, скъпи ми коменданте, дошли сте в такъв късен час, за да ме уверявате в своята прозорливост?

— Виждате ли, винаги е приятно за самолюбието, ако можеш да кажеш на умен човек: „Ето, аз бях прав“. Освен това, ако отложим до утре разговора за нашите общи работи, вие отказвахте да коментирате тази вечер, — сега разбирам защо, — ако отложим този разговор за утре, може да се окаже твърде късно.

— Кажете, скъпи коменданте, станало ли е нещо важно след нашата раздяла?

— Преценете сам. Републиканците, които са узнали по някакъв начин моята парола — „Позилипо и Партенопея“, се явили при часовоя на вратите. Само че този, който трябвало да произнесе

паролата, сбъркал новото име на града със старото и кал Неапол вместо Партенопей. Часовоят, който явно не е знаел, че това е едно и също, вдигнал тревога. Започнала стрелба, моите артилеристи дали няколко залпа — инцидентът бил приключен. Така че, скъпи ми пленнико, ако в очакване на това събитие, сте легнали без да се събличате, сега можете спокойно да го сторите и да заспите, ако не предпочетете да станете и на тази маса да поговорите с мен, като с добър приятел.

— Какво пък, нека поговорим, — отвърна Николино. — Съберете всичките си козове и сложете картите на масата. Ще говорим.

— Да говорим: лесно е да се каже.

— Дявол да го вземе! Нали сам предложихте!

— Да, но са нужни някои разяснения.

— Какви? Говорете.

— Имате ли достатъчно пълномощия?

— Да, имам.

— Ще бъде ли това, за което се договорим, потвърдено от вашите приятели?

— Честна дума на дворянин.

— Значи няма повече препятствия. Седнете, скъпи пленнико.

— Вече седя.

— И така, господа републиканците биха искали да имат замъка в свои ръце, нали?

— След току-що предприятия опит да проникнат вътре, бихте ме сметнали за лъжец, ако започнех да ви разубеждавам.

— Да предположим, че някой си месир Роберто Бранди, комендант на тази крепост, би отстъпил своето място и длъжност на високо благородния и могъщ синьор Николино от рода на херцозите Рока Ромена и князете Карачиоло, — какво би спечелил от това бедния Роберто Бранди?

— Струва ми се, месир Роберто Бранди ме предупреди, че е баща на семейство.

— Забравих да кажа — съпруг и баща на семейство.

— Не е беда, на време се поправихте. Значи — жена.

— Жена.

— Колко деца?

— Две и то прелестни, особено дъщерята. Време е вече да помисля за задомяването ѝ.

— Предполагам, че казахте това, не защото имате предвид мен?

— Не съм толкова честолюбив, за да летя нависоко. Не, това е просто проблем, който споделих с вас, защото е достоен да предизвика вашия интерес.

— Вярвайте, моля ви, че интересът ми не може да бъде по-силен.

— Как мислите, какво могат да направят републиканците за човека, който им окаже такава голяма услуга, а също и за жената и децата на този човек?

— Какво бихте казали за десет хиляди дуката?

— Господи! — прекъсна го комендантът.

— Изчакайте малко, оставете ме да довърша.

— Добре. Продължавайте.

— Повтарям: какво бихте казали за десет хиляди дуката за вас, десет хиляди дрънкулки за жена ви, десет хиляди за сина ви и десет хиляди дуката за зестра на дъщеря ви?

— Четиридесет хиляди дуката!

— Четиридесет хиляди дуката.

— Това всичко ли е?

— Да, дявол да го вземе.

— Сто и осемдесет хиляди франка!

— Именно!

— Не намирате ли, че за тези, които представлявате, е недостойно да предлагат сума, която не е кръгла?

— Добре. Да кажем, двеста хиляди ливри?

— Какво пък? Човек вече може да се замисли.

— И с какво ще завърши?

— Е, за да не се пазарим с вас, Да се спрем на двеста и петдесет хиляди ливри.

— Хубава сума!

— Добра придобивка — цяла крепост.

— Хм!

— Отказвате ли се?

— Размишлявам.

— Разбирате ли, скъпи ми пленнико, хората казват... цял ден ние с вас договаряме с пословици. Позволете ми да ви кажа още една:

обещавам ви, че ще бъде последна.

— Добре, позволявам.

— Казват, че всеки човек поне веднъж в живота си има възможност да натрупа състояние, и работата е в това, да не изпусне този случай. Сега имам такава възможност. Здраво съм се вкопчил в нея и дявол да го вземе, не смятам да я изпусна.

— Не ми се ще да ви упреквам, любезни коменданте, — отвърна Николино — още повече, че мога само да похваля доброто ви отношение към мен. Ще получите двеста и петдесет хиляди ливри.

— Чудесно!

— Разбирате, че сега ги нямам в джоба си.

— Какво говорите, господин херцог! Ако всички сделки се плащаха предварително в брой, вероятно нито една от тях не би била сключена!

— Значи ще се задоволите с разписка!

Бранди стана и се поклони.

— Ще ми бъде достатъчна вашата дума, господин херцог. Дългът на карти е дългът на честта. А ние сега играем голяма игра, защото всеки от нас е заложил на карти главата си.

— Благодаря ви за доверието, господине — отвърна с достойнство Николино. Ще ви докажа, че съм го заслужил. А сага остава само да обсъдим изпълнението. Как да действуваме?

— За това искам да ви помоля, господин херцог, да бъдете колкото може по-снизходителен към мен.

— За какво? Обяснете.

— Вече имах честта да ви кажа, че държа случая здраво и няма да го изпусна, преди да натрупам състоянието си.

— Да, но ми се струва, че сумата от двеста и петдесет хиляди франка... Това не е толкова голямо състояние, господин херцог. Вие, който разполагате с милиони, трябва да го разберете.

— Благодаря.

— Не. Трябват ми петстотин хиляди франка.

— Господин комендант! Неприятно ми е, но трябва да ви кажа, че изменяте на думата си.

— С какво? Няма да ги искам от вас.

— Е, тогава работата е друга.

— Ако поискам от негово величество крал Фердинанд за моята вярност същата сума, която вие ми предлагате за измяна?

— О, каква грозна дума произнесохте!

Комендантът с присъщата за неаполитанците комична сериозност, взе свещта, отиде да погледне зад вратата, надникна под леглото и като се върна, постави свещта на масата.

— Какво правите?

— Проверих дали не ни подслушва някой.

— Защо?

— Защото съм умен и ловък изменник. Това е всичко.

— А защо смятате да накарате краля да ви даде за вашата вярност двеста и петдесет хиляди франка.

— Именно за това ми е нужно вашето снизхождение.

— Считайте, че го имате. Само ми обяснете.

— За да достигна целта си, скъпи ми пленнико, не трябва да бъда ваш съучастник. Необходимо е да стана ваша жертва.

— Това е доста логично. Какво пък, да видим как можете да станете моя жертва!

— Много просто.

Комендантът извади от джоба си пистолети.

— Но това са моите! — възкликна Николино.

— Тук ги забрави прокурорът... Знаете ли как свърши нашият добър маркиз Вани?

— Вече ми съобщихте за смъртта му и аз дори ви отговорих, че уви, не мога да съжалявам за него.

— Да така е. Значи, сдобили сте се с пистолетите си, които са се намирали някъде тук, с помощта на своите съмишленици. В крепостта има такива. Когато съм влязъл при вас, вие сте допрели пистолета да гърдите ми.

— Отлично! — засмя се Николино. — Ето така!

— По-внимателно! Заредени са. После, без да сваляте пистолета от гърдите ми, сте ме завързали за тази халка в стената.

— С какво? С чаршафа от кревата ми ли?

— Не. С въже.

— Нямам въже.

— Донесох ви.

— Охо! Вие сте предвидлив човек.

— Ако искаш да успееш, не трябва да пренебрегваш нищо, кали?

— Е, а после?

— После? Когато бъда завързан както трябва, ще ми запушите устата с носната си кърпичка и ще заключите вратата. После ще се възползвате от това, че съм имал благоразумието да изпратя на патрул всичките ми верни хора и съм оставил при вратите само дезертъори, за да вдигнете бунт.

— А как ще го вдигна?

— Няма нищо по-лесно. Ще дадете на всеки по десет дука-та. Тук има тридесет души. С прислугата — тридесет и пет. Това прави триста и петдесет дуката. Незабавно ги раздавате, сменяте паролата и командвате „огън!“, ако патрулът поиска да влезе със сила.

— А от къде да взема триста и петдесет дуката?

— От моя джоб. Само че разбирате, че това е отделна сметка.

— Която ще прибавите към двеста и петдесетте хиляди ливри. Отлично!

— След като станете господар на крепостта, вие ще ме развържете, ще ме затворите в своята килия и ще се отнасяте с мен толкова лошо, колкото добре се отнасях аз с вас. После, някоя нощ, когато ще сте ми изплатили двеста и петдесетте хиляди ливри и тези триста и петдесет дуката, вие от съжаление ще ме изхвърлите. Спускам се в пристанището, наемам лодка или фелука. Минавам благополучно хиляди опасности, добирам се до Сицилия и моля крал Фердинанд награда за своята вяност. Сумата, на която разчитам, вече ви е известна.

— Да. Двеста и петдесет хиляди франка.

— Разбрахте ли всичко?

— Да.

— Давате ли ми дума?

— Вече ви я дадох.

— Тогава — на работа. Дръжте пистолет, който сега можете да оставите на масата за по-безопасно. Ето и въжето и кесията ми. Не се бойте, стягайте здраво. Чакайте, не ме задушавайте с кърпичката си, имате още половин час, докато се върне патрулът.

Всичко стана точно така, както беше предвидил умният комендант. Заповедите той беше дал предварително, за да може Николино да се справи без никакви трудности. Бранди беше завързан,

закачен за халката и в уреченото време кърпата запуши устата му. Вратата се заключи. Николино не срещна никого нито на стълбите, нито в подземията. Той се запъти направо в караулното помещение и, като влезе там, произнесе великолепна патриотична реч. Като забеляза известни колебание в редиците на пазачите, той разклати кесията си и произнесе магическите думи: „десет дуката за всеки“. При тези думи всички колебания изчезнаха и се разнесоха викове: „да живее свободата!“ Всички грабнаха оръжието си и побягнаха към постове, заплашвайки ги, че ще открият огън, ако не побързат да изчезнат.

Патрулът наистина изчезна, както в театъра изчезват призраците, падайки през дупката на пода.

После въстаниците се заеха с ушиването на трицветното знаме, — което не им се удаде лесно — от старо бяло знаме, завеса за прозорец и червено одеало. Когато работата беше свършена, спуснаха белия флаг и го замениха с трицветния.

Най-после Николино си спомни за нещастния комендант, чиито права беше обсебил. Той влезе с четирима души в своята килия, заповяда да го развържат и извади кърпата от устата му, като непрекъснато държеше пистолета до гърдите му, и въпреки стоновите, жалбите и молбите, го остави на своето място в знаменитата килия номер три в подземията.

Затова на двадесет и първи януари сутринта събудилият се Неапол видя развяващото се трицветно знаме над замъка Сан Елмо.

ХІ

КАВДИНСКИЯТ ПРОЛОМ

Шампионе също видя свещеното френско знаме и веднага заповяда на армията си да тръгне към Неапол, за да може към единадесет сутринта да започне обсадата на града.

Ако пишехме роман, не историческа книга, където измислицата заема твърде скромно място, можете да не се съмнявате, че щяхме да намерим случай, който би довел Салвато в Неапол, пък дори и с френските офицери, дошли да получат петте милиона дуката по условията на примирието в СпаранIZE. Вместо да изпратим Салвато в театъра заедно с другарите му, или заедно с генерал Аршамбал да го натоварим с получаването на петте милиона, — от които, както си спомняте, още нищо не беше изплатено, — ние бихме го изпратили в къщата с палмата, където той беше оставил ако не цялата, то поне половината си душа, в съществуването на която така и не можеше да повярва скептично настроеният лекар от Монте Касино и вместо дълъг разказ, нелишен от интерес, макар и безстрастен, като всяко историческо повествование, бихме имали сцени, изпълнени със страх и ужас, какъвто внушаваха на бедната Луиза слуховете за извършващите се наоколо кланета. Но ние сме принудени да се ограничим с неумолимата възискателност на фактите; колкото и пламенно да беше желанието на Салвато, той трябваше преди всичко да следва заповедите на генерала си, който не знаейки нищо за непреодолимия магнит, който притегляше младия бригаден командир към Неапол, по-скоро отдалечи от него Салвато, отколкото го приближи.

В Сан Джермано, в същата минута, когато Салвато, след нощта прекарана в манастира Монте Касино, току-що се беше простил с баща си, Шампионе му заповяда да поеме командването на седемнадесета полубригада и, която направи преглед на останалите части и повдигне бойния дух на войниците, да ги поде към Беневенто през Венефро,

Морконе и Поите Ландолфо. Салвато трябваше непрекъснато да поддържа връзка с главнокомандуващия.

Оказал се в обкръжението на разбойниците, Салвато трябваше по цял ден да отблъсква неприятелските им атаки, а през нощта да открива капани и да предотвратява тайни нападения. Но Салвато, дете на тази страна, чийто език му беше роден, разбираше стратегията на голямата война, генералните сражения, благодарение на военските си познания, хладнокръвие и мъжество, заедно с това беше много ловък във воденето на малката, война в планините, благодарение на неумолимата си дееспособност, непрестанната бдителност и този инстинкт за опасността, който е толкова силно развит при червенокожите племена в Северна Америка, описани от Фенимор Купър. По време на дългия и труден поход, когато през декември войниците трябваше да преминават замръзнали реки, да преодоляват покрити със сняг планини, да се влачат по кални, разбити пътища, те се убедиха, че Салвато живее техния живот, оказвайки помощ на ранените, поддържайки слабите, хвалейки мъжествените; всички го смятаха за душевно благороден и заедно с това, толкова обикновен човек. Без да могат да го упрекнат за нито една грешка, за нито една слабост или несправедливост, те се сплотиха около него само с чувството на уважение, с каквото подчинените се отнасят към командирите си, но и с дълбоката почит, която децата изпитват към своя баща. Като пристигнаха във Венафро. Салвато научи, че пътят или по-точно, планинската пътека, беше непроходима. Той се изкачи до Изерния по сравнително добър път, който войниците му трябваше да отвоюват на всяка крачка. От тук по обиколни пътища, през планини, гори и долини, стигнаха до селцето, по-точно малкото градче Бокано.

Бяха им необходими пет дни, за да изминат този път, който при обикновени условия можеше да бъде преодолян за един преход.

В Бокано Салвато узна за примирието в Спаранизе и получи заповед да спре и да изчака по-нататъшни заповеди.

След като Спаранизкото примирие беше нарушено, армията на Салвато продължи пътя си и като се предвиждаше с бой, зае Морконе. В Морконе Салвато научи за срещата на Шампионе с депутатите от града и за решението на главнокомандуващия, взето в същия ден, да тръгне срещу Неапол. Салвато получи заповед да мине през Беневенто

и незабавно да завие към Неапол, за да помогне на генерала при настъплението на 21 януари.

На 20 вечерта, след двоен преход, войската на Салвато влезе в Беневенто.

Затишието, което съпровождаше тези преходи, разтревожи Салвато. Ако разбойниците бяха оставили свободен пътя от Морконе до Беневенто, значи те несъмнено са готвеха да го нападнат другаде, избирайки си по-добра позиция.

Салвато, който никога не беше посещавал местността, в която сега се намираше, я познаваше все пак в общи черти. Той знаеше, че може да стигне от Беневенто до Неапол само през древната долина на Кавдия — с други думи, знаменитият Кавдински пролом, където през 321 година преди Христа римските легиони под командването на консула Спурий Постумий били разбити от самнитите и подложени на унижителното „минаване под ярема“.

Някакво вътрешно чувство подсказваше на Салвато, както това става с талантливите пълководци, че ще ги нападнат именно там.

Но той реши, тъй като картите на Тера Ди Лаворо и княжество Беневенто бяха непълни, сам да изследва местността.

В осем вечерта, преоблечен в селски дрехи, той яхна най-добрия си кон и заедно с един от верните си хусари тръгна на път.

На една левга от Беневенто той остави своя спътник с конете в малка горичка и продължи сам.

Долината постепенно се стесняваше и при лунната светлина можеше да различи мястото, където тя сякаш съвсем се затваряше.

Очевидно, именно тук римляните бяха забелязали — макар и твърде късно — клопката, в която ги бяха въвели.

Салвато не тръгна по пътя, а се скри между дърветата по дъното на долината и така стигна до една ферма, разположена на петдесетина крачки от тесния планински проход. Като прескочи оградата, той се озова в овощна градина. Ярка светлина падаше на земята от прозореца на ниска постройка, встрани от самата ферма. Салвато се приближи до прозореца дотолкова, да да вижда цялата стая.

Източник на ярката светлина беше голяма пещ, току-що разпалена; до нея стояха двама мъже, готвещи се да напъхат вътре стотина малки хлебчета.

Беше очевидно, че такова количество хляб не е само за фермера и семейството му.

В този момент някой силно почука на вратата на фермата, излизаща на голям път.

Един от хората каза:

— Това са те.

Салвато не можеше да види входната врата. Но той чу как тя заскърца на пантите си и скоро забеляза в светлината на горящите дърва четирима души, по дрехите на които разбра, че са разбойници.

Те попитаха кога ще е готова първата партида хляб, колко пъти за една нощ могат да заредят пещта и какво количество хляб могат да получат за четири зареждания.

Двамата пекари им отвърнаха, че към единадесет и половина могат да получат първата фурна хляб, към два — втората и към пет сутринта — третата.

Всяка фурна съдържа от сто до сто и двадесет хляба.

— Малко е, — каза единият от разбойниците и поклати глава.

— Колко ви трябват?

Разбойникът започна да брои на пръсти.

— Имаме около осемстотин и петдесет човека — каза той.

— Значи, ще се падне около фунт и половина на човек — каза един от пекарите.

— Недостатъчно е — възрази разбойникът.

— Ще трябва да се задоволите с това — мрачно каза пекарят — В пещта се събират само 110 хлебчета.

— Добре. След два часа мулетата ще дойдат.

— Ще трябва да изчакат половин чар, вече ви предупредих.

— Е! Изглежда забравяш, че сме гладни.

— Тогава вземете суровото тесто — каза пекарят — и си го изпечете сами.

Разбойниците осъзнаха, че нищо няма да получат от тези хора, които имаха само един отговор на всичките им заплахи.

— Има ли новини от Беневенто? — попита единия.

— Има. — отвърна пекарят — Преди час пристигнах от там.

— Какво се чува за французите?

— Току-що влязоха.

— Говори се, че утре на разсъмване отново ще тръгнат на път.

— Към Неапол?

— Към Неапол.

— Колко са?

— Около шестстотин.

— Ако ги подредим както трябва, колко французи може да побере твоята пещ?

— Осем.

— Какво пък, ако утре вечер хлябът не ни стигне, ще имаме печено.

Взрив от смях се разнесе в отговор на тази канибалска шега и четиримата избутвайки пекарите, блъскайки се с лакти, излязоха на големия път.

Салвато пресече градината, избягвайки осветените пространства, прескочи втория плет и последва разбойниците на около сто и петдесет крачки. Той видя как те се катериха по хълма, за да се изкачат при другарите си и започна спокойно да изучава местността при ярката светлина на луната.

Салвато видя всичко, което искаше да види. В главата му се роди план.

Той се върна покрай гората, повика хусара, яхна коня си и беше в лагера още преди полунощ.

Там завари адютанта на генерал Шампионе, този същия Вилньов, който в сраженията при Чивита Кастелана, както помним, пресече под куршумите бойното поле, за да предаде на Макдоналд заповедта за настъпление.

Шампионе съобщаваше на Салвато, че ще нападне Неапол по пладне. Молеше го да побърза колкото е възможно, за да пристигне до началото на събитието. Беше упълномощил Вилньов да остане при Салвато като адютант и предупреждаваше за опасностите на Кавдинския пролом.

Салвато разказа на Вилньов защо беше отсъствувал, после взе голям лист хартия и перо и начерта подробен план на местността, която току-що беше посетил и където на другия ден трябваше да стане сражението.

След това двамата младежи се хвърлиха в постелята и заспаха.

Събудиха се на разсъмване от барабаните на пехотата, която се състоеше от петстотин човека. Петдесет или шестдесет хусари

представляваха цялата кавалерия на отряда.

Прозорците на Салвато гледаха към площада, където се беше събрала малката му войска. Той отвори прозореца и покани офицерите — един майор, четирима капитани и осем — десет поручици и подпоручици — да се качат при него в стаята.

Планът на местността, който беше начертал предната вечер, лежеше на масата.

— Господа, — обърна се Салвато към офицерите — погледнете внимателно тази карта. Трябва предварително да изучите плана на местността, където ще пристигнем и да го знаете толкова добре, колкото мен самия. Там ще ви обясня как трябва да действуваме. От вас помощници мои, от вашата ловкост и вашия ум ще зависи не само изходът на битката, но и нашето спасение. Положението е сериозно: Врагът има силово и позиционно преимущество.

Салвато заповяда да дадат хляб, вино и печено месо донесени още от вечерта, и покани офицерите на масата, за да се подкрепят, докато изучават топографията на местността, където трябваше да водят бой.

Колкото до войниците, угощаваха ги направо на площада. Там донесоха двадесет и четири огромни бутилки, всяка по дванадесет литра.

Когато приключиха с яденето, Салвато заповяда всички да се съберат. Войниците образуваха голям кръг, в средата на който влязоха Салвато и офицерите. Но тъй като цялата войска наброяваше едва около шестстотин човека, всички отлично чуваха гласа му.

— Приятели, — каза Салвато, — днес е славен ден за нас, тъй като ще победим, там където древните са били разбити. Вие сте мъже, войници, граждани, а не пионки в ръцете на завоеватели, не оръдия на деспотизма, командувани от Дарий, Камбиз и Ксеркс. Вие носите на народите, с които се сражавате свобода, а не робство; светлина, а не мрак. Знайте тогава, по каква земя стъпвате и какви народи са я тъпкали.

Преди около две хиляди години из тези планини е живяло племето на пастирите самнити. Те съобщили на римляните, че градът Лучерия, сега това е Лучера, ще бъде завладян от тях. За да помогнат на града, римляните трябвало да пресекат Апенините. Римските легиони предвождал консулт Спурний Постумий; само че, излизайки

от Неапол, където ние сега отиваме, те следвали посоката, обратна на нашата. Като стигнали тесния проход в планината, където ще бъдем след два часа и където разбойниците ни очакват, римляните се оказали между два високи островърхи склона, покрити с гъсти гори. Когато стигнали най-тясното място на долината, пътя им преградила непроходима стена от отсечени и повалени дървета. Поискали да се върнат назад. Самнитите, които им прерязали обратния път, започнали да ги замерват от всички страни с огромни камъни, търкаляйки ги от върха на планината и убивайки римляните със стотици. Този капан бил подготвен от самнитския пълководец Кай Понтий. Но, като видял поражението на римляните, той се ужасил от успеха си, защото зад римските легиони стояла цяла армия, а зад армията — Рим! Той успял да унищожи два легиона от първия до последния войник единствено благодарение на гранитните канари. Като спрял временно заплашващата римляните гибел, той отишъл да се посъветва с баща си Ерений.

Ерений бил мъдрец.

— Унищожи всички, — казал му той, — или ги пусни на свобода. Убий врага си, или го направи свой приятел.

Но Кай Понтий не послушал мъдрите съвети. Той подари на римляните живота, но при условие, че ще минат под ярем, направен от тоягите и копията на своите победители.

За да отмъстят за това унижение, римляните започнали изстребителна война срещу самнитите и я приключили със завоюването на цялата страна.

Сега войници, ще видите тази земя. Тя сега не е толкова страшна: Острите скали са се изгладили, отстъпвайки място на полегати хълмове и храсталак, висок два-три фута е заменил гората, покривала някога цялата местност.

Тази нощ, мислейки за вашето спасение, се преоблякох като селянин и сам проучих всичко. Вие ми вярват, нали? Е, аз ви казвам: там, където римляните са били разбити, ние ще победим.

Викове „ура!“ и „да живее Салвато!“ се разнесоха от всички страни. Войниците прикрепиха щикове към пушките си, запяха „Марсилезата“ и потеглиха. На четвърт левга от фермата Салвато заповяда са се спрат и прекратят пеенето. Пътят тук правеше завой.

Ако разбойниците не бяха изпратили напред разузнавачи, те не биха могли да предугадят разположението на войската. Салвато разчиташе точно на това. Разбойниците искаха да изненадат французите. Часовите, стоящи край пътя, им съобщиха за този план. Офицерите предварително бяха получили разпореждане. Вилньов с три роты заобиколи градината и залегна в гъстата трева, там, където Салвато безпрепятствено беше преследвал разбойниците. Сам той се разположи със своите петдесет хусара зад фермата. Останалите, предводителството на майора, стар боец, на чието хладнокръвие можеше да се разчита, трябваше да проведат следната маневра: давайки си вид, че са изненадани от разбойниците, да се съпротивляват известно време, после да се разпръснат и увлекат врага след себе си, давайки вид, че бягат. Трябваше да отстъпват крачка след крачка, докато не примамят врага в обкръжението на своите. Всичко, което беше замислил Салвато, се изпълни съвсем точно. След десет минутна престрелка, виждайки, че французите се огъват, разбойниците изскочиха от прикритията си с яростни викове. Изплашени от огромния брой нападатели и стремителността на натиска им, французите разбъркаха редиците си и побягнаха. Виковете и заплахите се съпровождаха с писъци и дюдюкания. Повярвали в пълното поражение на французите, разбойниците ги преследваха в безпорядък и без никакви предпазни мерки се изсипаха на пътя. Вилньов ги остави да го гонят дълго. После, като изведнъж стана и направи знак на трите си роты да се изправят, той заповяда да открият огън, в резултат на което паднаха около двеста човека. След това, презареждайки в движение оръжието си, хората на Вилньов побягнаха след разбойниците, за да заемат току-що изоставените от тях позиции. В този момент Салвато и неговите хусари изскочиха иззад фермата, пресякоха пътя на разбойниците и започнаха да размахват саби на ляво и на дясно. Разнесе се вик „стой“, мнимите бегълци се обърнаха и насочиха щикове срещу мнимите победители.

Зрелището беше страшно. Разбойниците бяха обкръжени и затворени като на арена, от една страна от войниците на Вилньов, а от друга — от майора, а по средата Салвато и неговите хусари сечеха и мушкаха.

Петстотин разбойника останаха да лежат на бойното поле. Тези, които успяха да избягат, се изкачиха по склона под двоен огън, който

силно опустоши редиците им. Към единадесет сутринта всичко беше свършило и Салвато с неговите шестстотин човека, от които имаше трима-четирима убити и двадесетина ранени, продължиха пътя си към Неапол, където ги призоваваше глухия тътен на оръдията.

XII ПЪРВИЯТ ДЕН

Армията на Шампионе едва беше изминала първите четири левги по пътя от Магдалина за Аверса, когато отпред се показва конник, който се носеше като вихър срещу тях. Това беше княз Молитерно, който бягаше от гнева на ладзарони-те.

Щом тълпата видя трицветното знаме над крепостта, из целия Неапол се разнесе викът „На оръжие!“ и всички, от Портичи до Поцуоли, които бяха в състояние да държат пушка, пика, тояга или нож, всички, от петнадесет годишно дете до шестдесет годишен старец, втурнаха към града с виковете „Смърт на французите!“

Стохиялното население се отзова на фанатичния призив на свещениците и монасите, които с бели знамена в едната ръка и кръст в другата, се молеха пред отворените врати на църквите и по кръстопътищата.

Страстните им проповеди още по-силно разпалваха ненавистта на ладзароните към французите и якобинците. Убийството на якобинец или французин се считаше за богоугодно дело. Всеки убит ладзарони се превръщаше в мъченик.

Вече шест дни това полудиво население, което лесно изпадаше в ярост, се униваше от кръв, грабежи и пожари и беше стигнало до този стадий на бясно изстъпление, когато човек, превърнал се в оръдие на разрушението, мисли само за убийство, пренебрегвайки даже инстинкта за самосъхранение.

Едва до ладзароните стигна вестта, че французите се предвижват към Неапол през Каподикино и Поджореале, където вече бяха забелязали главните отряди на двете колони, докато облак прах свидетелствуваше за това, че третата колона е пресякла блатата и Пасконския път е приближила към моста Магдалина, и сякаш електрически ток разтърси тълпата, която като вихър се спусна към всички заплашвани височини.

Колоната на французите, идваща по пътя за Аверса, се командуваше от генерал Дюфрес, заменил Макдоналд, който след преговорите с Шампионе в Капуа, си беше подал оставката и сега, като запотен боен кон на принуден отдих, с трепет слушаше звуците на тръбите и барабаните.

Генерал Дюфрес имаше на свое разположение Еторе Карафа, този Кориолан на Свободата, който в името на великата богиня беше обявил война на деспотизма.

Колоната, минаваща през Каподикино, се намираше под командата на Келерман, към когото беше прикрепен генерал Руск, който пред очите на автора на тези редове, падна мъртъв при обсадата на Соасон през 1814 година: оръдейно ядро отнесе главата му.

Колоната през Поджореале се предвождаше от главнокомандувания. С него бяха генералите Дюем и Моние.

Най-после, колоната, която беше минала блатата и приближаваше града по Посконския път, беше под командата на генерал Матийо Морис и бригадният командир Брусие.

И така, колоната, която вървеше първа, — се се движеше по най-добрия път, се предвождаше от самия Шампионе. Десният ѝ фланг достигаше колоната от Каподикино и Келерман; от ляво бяха блатата, където маневрираше Матийо Морис, който още не беше се оправил напълно след куршума на Фра Дяволо.

Дюем, бледен от две рани, но бодър, компенсираше загубата на кръв с войнствения си плам. Той възглавяваше авангарда на Шампионе. Беше му заповядано да води бой по правилата с всеки който се изпречи на пътя му. Дюем беше човек на смелите, отчаяни начинания, който най-много ценеше храбростта и мъжеството.

На четвърт левга от Капуанската порта той срещна тълпа ладзарони от пет-шест хиляди човека. След себе си те мъкнеха цяла батарея, обслужвана от войниците на генерал Назели, които бяха преминали на тяхна страна.

Дюем изпрати Моние и неговите шестстотин войника срещу тълпата със заповед да си пробие път към батареята и овладее оръдията, поставени на малка височина, откъдето войниците обстрелваха френската колона над главите на ладзароните. Против редовна войска подобна заповед би била безумие. Врагът трябваше само да открие двустранен огън, за да унищожи за миг шестстотинте

нападатели. Но Дюем не удостои ладзароните с честта да се съобразява с тях. Войниците на Моние с насочени щикове, без да се грижат за куршумите или да ударят с кинжал, се врязаха в сърцето на противника, изгубвайки се там, мушкайки с щиковете си надясно или наляво. Те си пробиваха път през неприятелските редици, както потокът тече към езерото, сред крясъци, вопли и проклетия, докато Дюем, начело на войската си, безстрастен под огъня на батареята, се изкачваше, непрестанно атакувайки хълма, зает от врага, унищожавайки опитващите да се съпротивляват артилеристи при оръдията им и откривайки от същите оръдия огън по ладзароните.

В този момент, като видя паниката в редовете на ладзароните, дюем заповяда да бият барабаните за атака на щик.

Тъй като не можеха да се организират в атакуваща колона, за да си възвърнат батареята, или каре, за да издържат натиска на Дюем, ладзароните се разпръснаха по долината, като ято подплашени птици.

Без да се занимава повече с тях Дюем взе току-що завладените оръдия и продължи към Капуанската порта.

На двеста крачки от неравната местност пред Капуанската порта, в началото на хълма Казанова, Дюем забеляза малък мост и от двете му страни къщи с крепостни стени, от зъбците на които се разнесоха изстрели, насочени толкова точно, че войниците се разколебаха. Като видя това, Моние се хвърли напред, вдигайки шапка на върха на сабята си. Но не беше изминал и десет крачки, когато се стовари тежко ранен. Няколко офицери и войници се хвърлиха напред, за да го изнесат от бойното поле. Но ладзароните отново откриха огън и трима или Четирима офицери и десетина войника паднаха ранени около генерала си; френските редици потръпнаха и авангардът започна да отстъпва.

Ладзароните се спуснаха към падналите, за да довършат ранените и обезобразяват убитите.

Като видя това, Дюем повика адютанта си, Ордано, и му заповяда за вземе две роти гренадири и на всяка цена да завладее моста.

Това бяха бойници, сражавали се при Монтебелои Риволи. Заедно с Ожеро те бяха форсирали моста Арколи; заедно с Бонапарт — моста Риволи. И сега, с наведени щикове, бегом под града от куршуми, те отблъснаха ладзароните и се изкачиха на върха на хълма. Генералът, войниците и офицерите, всичките ранени, бяха спасени; но те се

намираха под кръстосания огън от прозорците и балконите. При това, по средата на улиците се извисяваше като кула триетажен дом, който изригваше огън с цялата си фасада, от най-долния етаж до върха на покрива.

Две барикади, стигащи до височината на първия етаж, бяха издигнати от двете страни на дома и преграждаха улицата. Три хиляди ладзарони защитаваха укреплението. Пет или шест хиляди, разпръснати из долината, сега се бяха присъединили към тях, минавайки през страничните улички и разграждайки плетовете.

Ордано се оказа пред препятствие, което намери за непреодолимо. Но той не бързаше да даде заповед за отстъпление. В същата минута един куршум го порази на място. Дюем пристигна със своята колона, влачейки след себе си оръдията, завладени сутринта. Разположиха топовете и след третия залп къщата се заклати, пропука се и рухна, погребвайки под отломките обитателите ѝ и защитниците на барикадата. Дюем заповяда атака на щик и с вик „Да живее Републиката!“ развя над руините трицветното знаме.

Ладзароните през това време бяха разположили голяма батарея от 12 оръдия на една височина, господстваща над местността и купчината развалини, където се вееше френското знаме. И републиканците овладели две барикади и развалините на къщата, скоро бяха подложени на силен картечен огън. Дюем отведе колоната си зад руините на дома и заповяда на 25-ти конно-стрелкови полк да вземе със себе си на конете тридесет артилеристи, да обиколи хълма, където стоеше батареята и да удари врага в тил.

Преди ладзароните да разгадаят намеренията на стрелците, те под яростен пушечен огън, пресякоха равнината и като направих необходимата маневра, внезапно пришпориха конете и връхлетяха в галоп върху хълма. Натискът на този човешки ураган, от който земята се разтресе, беше толкова стремителен и страшен, че ладзароните изоставиха оръдията наполовина заредени. Доведените на върха артилеристи скочиха от конете и се захванаха за работа. Стрелците пък се спуснаха като лавина по срещуположния склон на хълма, преследвайки разпръснатите се из равнината ладзарони.

Като се избави от нападателите, Дюем заповяда на сапъорите да разчистят пътя към барикадата и като влачеше оръдията пред себе си,

се предвижваше напред, докато републиканските артилеристи стреляха по врага, там, където той опитваше да се обедини в по-големи групи.

В този момент Дюем чу след себе си барабани, биещи в атака. Той се обърна и видя приближаващите 64-та и 73-та линейни полубригади под командването на Тиебо, които бяха дошли бегом с викове „Да живее Републиката!“

Като чу силната канонада и разбра по честотата и безпорядъка на пушечните изстрели, че Дюем има работа с огромно множество хора, Шампионе препусна коня си в галоп и заповяда на Тиебо да се притече на помощ.

Тиебо не чака да му повтарят заповедта: той веднага вдигна своите полубригади.

Като стигнаха до полесражението, войниците преминаха моста, прекривайки убитите, които застилаха улиците, провряха се през разбитата барикада и се появиха точно в момента, когато Дием, вече победител, заповядваше на измъчените си войници да спрат боя.

На стотина крачки от предния отряд на Дюем се извисяваше Капуанската порта с кулите си и два реда къщи, които образуваха нещо като предградие.

Изведнъж, когато французите най-малко го очакваха, страшен пушечен залп избухна от всички прозорци и балкони на тези домове, а две малки преносими оръдия, поставени на площадката пред портата, започнаха да обсипват французите с картеч.

— А! Дявол до го вземе! — извика Тиебо — Аз се боях, че сме закъснели. Напред приятели!

Издаднелите за битка войници, предвождани от един от най-храбрите френски офицери, влязоха в предградието под двоен огън. Но вместо да минат по средата на улицата, десният фланг тръгна от дясната ѝ страна, стреляйки към прозорците и балконите от ляво, а левият фланг откри огън по десните, докато сапъорите, въоръжени със своите брадви нахлуха в домовете.

Храбреците на Дюем, достатъчно отпочинали, разбраха маневрата на Тиебо и като се хвърлиха след сапъорите, които бяха разчистили пътя им, се сблъскаха гърди с гърди с ладзароните. Преследвайки ги по стълбите, избутвайки ги от първия етаж на втория, от втория на третия и от третия на балконите. Тогава ладзарони и републиканци започнаха ръкопашен бой над земята. Пушечният дим

закри балконите. Бегълците, които не успяваха да се доберат до тях, не разчитайки на милост от страна на французите, тъй като вярваха сляпо в това, което им бяха внушили свещениците и монасите, скачаха от прозорците и се пребиваха на паважа или пък се хвърляха върху щиковете им.

По този начин бяха завладени и очистени от ладзароните всички къщи от предградието. Тъй като нощта беше настъпила и нямаше време за атака срещу Капуанската порта и тъй като се опасяваха от някакво неочаквано нападение на ладзароните, сапъорите получиха заповед да запалят къщите. Войските на Шампионе заеха позиции пред портата, която възнамеряваха да нападнат на другия ден. Скоро от нея ги отделяше двойна огнена завеса.

През това време беше пристигнал самият Шампионе. Той прегърна Дюем и за да възнагради Тиебо за току-що проведената великолепна атака и за предишните му заслуги, произнесе:

— Пред Капуанската порта, която утре ще завладееш, те назначавам за бригаден генерал!

— Браво! — извика Дюем, възхитен от заслужената награда на своя храбър офицер. — Ето какво значи по славен път да стигнеш до славен чин!

XIII НОЩТА

Боевете бяха еднакво ожесточени и в трите посоки, откъдето французите атакуваха Неапол. От всички страни в главния щаб, разположен пред Капуанската порта, пристигаха адютанти. Бивакът на генерала се намираше между пътищата за Васко и Аренача, зад двойната линия от пламтящи домове.

Генерал Дюфрес, идвайки от Аверса, се беше натъкнал там, където пътят се стеснява, на корпус ладзарони от десет-двадесет хиляди човека, с шест оръдия. Ладзароните бяха в подножието на хълма, оръдията — на върха. Хусарите на Дюфрес ги атакуваха пет пъти, но не успяха да пробият неприятелските редици. Ладзароните бяха толкова много и строят им беше толкова стегнат, че убитите оставаха прави, поддържани от раменете на живите.

За да пробият път, гренадирите трябваше да атакуват на щик. Четири леки оръдия под командата на генерал Ебле в продължение на три часа обсипваха ладзароните с картеч; последните се скриха на височините Каподимонте, където Дюфрес ги атакува на другия ден.

Към края на сражението, за да подкрепи редиците на генерал Дюфрес, пристигна корпусът на патриотите под командването на Скипани и Мантоне. Те съобщиха, че Николино е завладял крепостта Сан Елмо, но има само тридесет човека и е обкръжен от хиляди ладзарони, които събират дърва, за да запалят огънове пред вратите и мъкнат стълби, за да се покатерят по стените. Те бяха завладели манастира Сан Марти-но, разположен в подножието на крепостния вал, или по-скоро, монасите сами ги бяха повикали и отворили вратите; от балконите на манастира ладзароните обстрелваха стените на крепостта. Ако не са притечеха на помощ тази нощ, замъкът щеше да бъде превзет на разсъмване.

Триста човека под командването на Еторе Карафа и отряд патриоти трябваше да си пробие път през нощта до вратите на

крепостта. Двеста души щяха да подсилят гарнизона, сто трябваше да отнемат от ладзароните манастира Сан Мартино.

След кръвопролитни боеве Келерман овладя височините Каподикино, но не успя да мине през Кампо Санто. Наложил му се с ръкопашен бой да превзема една след друга ферми, църкви, вили, преодолявайки всеки път героична съпротива. Главна негова сила беше кавалерията, но в гористата местност тя се оказа безполезна. От своя бивак той виждаше пред себе си дългата улица Фория, изпълнена с ладзарони. Огромното здание на Болницата за бедни им служеше за прикритие. Всички прозорци светеха; утре от там щяха да полетят куршуми.

На улица Сан Джованела имаше батарея оръдия; на площад Пиние се беше разположил отряд, съставен предимно от кралски войници. Две оръдия защитаваха подходите към Бурбонския музей, който гледаше към широката улица Толедо.

През далекогледа си Келерман виждаше как водачите на ладзароните обикаляха улиците на коне и ободряваха хората си. Един от тях носеше расо на капуцин и яздеше магаре.

Матийо Морис и бригадният командир Брусие бяха завладели блатото. Това им струваше значителни загуби и успяха едва след като прокопаха цяла мрежа укрепени окопи, защото до тогава бяха атакували открито, а ладзароните се криеха зад неравностите на местността. Републиканците стигнаха до Гранили, който никой не беше помислил да охранява, и прерязаха пътя към Портичи. Брусие разположи лагера си по крайбрежието на Маринела. Матийо Морис, леко ранен в лявата ръка, си избра мелницата в Инферно. На другия ден трябваше да атакува моста Магдалина, който светеше с пламъчетата на свещите, запалени пред статуята на Сан Дженаро.

От прозорците на Гранили се виждаше целия Неапол, от Маринела до края на вълнолома. Градът беше препълнен с ладзарони, които се готвеха за защита.

Шампионе изслушваше последното донесение, когато гръмки възгласи се разнесоха зад гърба му и започна стрелба по огромната дъга, единият край на която спираше в пътя за Капуа, а другия — за Аренача. Куршумите разпиляваха пепелта от огъня, на който се грееше главнокомандуваният.

За миг Шампионе и Дюем, Моние и Тиебо бяха на крака. Трите хиляди човека, които съставяха корпуса на главнокомандувания, се построиха в каре и откриха огън по невидимия нападател.

Това бяха въстаници от селата, през които французите бяха минали предния ден. Сега се бяха обединили и на свой ред нападаха французите. Възползвайки се от тъмнината, те бяха дошли толкова близко, че стреляха почти в упор.

Пушечните изстрели показваха, че французите имаха работа с корпус най-малко от четири-пет хиляди човека.

Но сред трясъка на пушечния огън, превишавайки виковете и воя на ладзароните, от другата страна на огневата линия изведнъж се дочу барабанен призив за атака и звук на бойна тръба. След това се разнесе оглушителна стрелба по взводове, която известяваше за пристигането на редовна войска. Ладзароните, които смятаха, че са заварили французите неподготвени, бяха изненадани неприятно.

Откъде се беше появила тази помощ, толкова неочаквана, колкото и самото нападение?

Шампионе и Дюем се спогледаха с недоумение.

Звучите от барабани и фанфари се приближиха. Разнесе се вик „Да живее Републиката!“, на който отвърнаха войниците на Шампионе. Главнокомандуваният извика:

— Войници! Това са Салвато и Вилньов! Идват от Беневенто! Да дадем урок на тези разбойници, които, обзалагам се, днес не го очакват!

Дюем и Моние престоиха каретата си в атакуващи колони, кавалеристите скочиха на конете и всичко се устреми неудържимо напред. До сутринта хусарите на Салвато, стрелците на Тиебо и щиковеите на Дюем и Моние бяха превърнали войската на ладзароните в камара трупове, над която се срещнаха и прегърнаха двете френски армии с възгласа „Да живее Републиката!“

Шампионе и Салвато бързо размениха няколко кратки фрази. Салвато, както винаги, беше дошъл навреме и появяването му имаше ефекта на гръмотевичен удар.

Той със своите шестстотин войника трябваше да подкрепи Матийо Морис и Брусие. Ако раната на Матийо Морис се беше оказала сериозна, което сам той предполагаше, или ако винаги рискуващият

генерал отново излезеше на огневата линия и получише нова рана, Салвата щеше да поеме командването.

Той предаде на генерал Морис заповедта да нападне моста Магдалина на разсъмване. Този мост се намирал под защитата на укрепените домове в предградията Марина и Сан Лорето. Зад тях, като гръбнак на отбраната, се извисяваше фортът Кармине, защитен от шест оръдия, батальон албанци и хиляди ладзарони, към които се бяха присъединили хиляди войници, завърнали се от Ливорно.

Към три часа през нощта събудиха Шампионе, който спеше, загърнат в плаща си.

Адютантът на Келерман му съобщи последните новини за нощната експедиция на Карафа към замъка Сан Елмо. Под прикритието на тъмнината Еторе беше преминал хълмистата местност между Каподимонте и замъка. Освен големите трудности на придвижването, заради неравностите на терена, той трябваше в продължение на четири часа да води непрекъсната, често неравна и винаги кръвопролитна битка. Трябваше да преодолее една след друга пет хиляди клопки и освен това въстаналия квартал на Неапол.

Крепостта го поддържаше според възможностите си, стреляйки с халосни заряди, от страх да не сгреша и вместо враговете да поразява приятелите. Еторе Карафа не раздели хората си на два отряда, а събра всичките си сили и когато ладзароните мислеха, че той ще се насочи към замъка, ги хвърли в атака срещу манастира Сан Мартино. Ладзароните, които не очакваха това, опитаха да се защитят, но напразно. Патриотите, които жадуваха да покажат на французите, че на никого не отстъпват по мъжество, поведоха колоната и с викове „Да живее Републиката!“ първи се втурнаха в манастира. След по-малко от десет минути ладзароните бяха прогонени от там и французите затвориха вратите му. Сто републиканци, както беше уговорено, останаха в манастира; други двеста по откоса Петрио се изкачиха в крепостта, чиито врати се отвориха пред тях не просто като пред съюзници, но и като пред освободители.

Николино помоли да предадат на Шампионе молбата му: утре, при първите лъчи на слънцето, да даде сигнал за начало на сражението с оръдеен изстрел.

Тази чест му беше предоставена и генералът изпрати адютанта си да съобщи на всички командири, че сигналят за атака ще бъде

оръдеен залп, даден от неаполитанските патриоти от крепостта Сан Елмо.

XIV ВТОРИЯТ ДЕН

Точно в шест сутринта огнена стрела проряза сумрачното небе над мрачната грамада на замъка и се разнесе оръдеен изстрел: сигналът беше даден.

Отговориха му тръбите и барабаните на французите и от всички височини, подсилени през нощта с оръдия, едновременно блесна огън и общият оръдеен залп прокънтя из улиците на Неапол.

По този сигнал французите започнаха атака срещу Неапол от три страни.

Келерман, който командуваше десния фланг, се съедини с Дюфрес и нападна града през Каподимонте и Каподикино. Двойната атака трябваше да се слее пред вратите на катедралата Сан Дженоаро на улица Тория.

Шампионе беше решил да премине през Капуанската порта, пред която Тиебо беше произведен в чин бригаден генерал и да влезе в града по улиците Трибунале и Сан Джовани а Карбонара. Най-после Салвато, Матийо Морис и Брусие трябваше, както вече казахме, да форсират моста Магдалина и да завладеят замъка Кармине. През площада на Стария пазар трябваше да се изкачат до улица Трибунале и по брега на морето, да стигнат вълнолома.

Ладзароните, които трябваше да защитават Неапол откъм Каподимонте и Каподикино, се намираха под командването на Фра Пачифико; командир на защитниците на Капуанската порта беше нашият приятел Микеле — глупака; най-после, неговият помощник Палиукела, възглавяваше тези, които трябваше да отбраняват моста Магдалина и портата Кармине. При такъв род сражения, когато да се превземе града с пристъп означава да се отвоюва една след друга всяка къща, въстаналото население представлява особена и съвсем не по-малка опасност, от колкото редовната войска. Армията се сражава механично, хладнокръвно, с възможно най-малко загуби, както е казал лично Шампионе. От своя страна, въстаналото население заменя

стратегическите разчети, които се предотвратяват лесно, защото могат лесно да бъдат предвидени, с яростния взрив на страстите, упорството, стигащо до изстъпление, и хитростта на изобретателните единици.

И така, това вече не беше обикновено сражение, а бой не на живот, а на смърт, клане, скотобойна, кървава схватка, в която нападателите трябва да противопоставят на яростта на отчаянието упорството на мъжеството. При тези особени обстоятелства, когато десет хиляди французи се сблъскаха лице в лице с население от петстотин хиляди души, фланговете и тилът им бяха под угрозата на тройно въстание — в Абруцо, Капитанета и Тера ди Лаворо, когато на помощ на въстаналия народ можеше да се върне по море армията, все още способна да се възроди от разбитите части и да нарасне четворно, вече ставаше дума не за победа заради честта, а за спасяване на живота им. Цезар е казал: „Във всички сражения, които съм водил, аз съм се бил за победа, в Мунде се сражавах за живота си“. В Неапол Шампионе можеше да повтори думите на Цезар: той трябваше да се сражава, за да не загине.

Войниците също знаеха това: от превземането на Неапол зависеше спасението на армията. Френското знаме трябваше да се развее над града, пък дори и над купчина пепел.

При всеки военен поход има двама човека, които носят запалителни факли за артилерията. Когато са безсилни оръдията, брадвата и щикът — огънят трябва да проправи път в непроходимия лабиринт от улици и пресечки, както става в непроходимите гори на Америка.

Почти в едно и също време, към седем сутринта, Келерман влезе, предшествуван от своите драгуни, в предградието Каподимонте; Дюфрес, начело на гренадирите — в Каподикино; Шампионе премина през Капуанската порта, Салвато, трицветното знаме на Италианската република — синьо, жълто и червено — форсира моста Магдалина и видя как оръдията от крепостта Кармине покосяваха първите редици.

Би било невъзможно да се проследят подробно всичките тези три атаки. Впрочем, подробностите бяха навсякъде едни и същи. В няколкото квартала, там, където французите се опитваха да си пробият път, те срещаха една и съща съпротива — яростна, нечувана — хората се биеха до смърт. Нямаше нито един прозорец, нито един балкон, нито едно прозорче на изба, които да не бяха защитавани и да не

изхвърляха огън и смърт. Французите, от своя страна, настъпваха, придвижваха напред артилерията си, преследвани от картечен дъжд; те нахълтваха в домовете, разрушавайки всичко по пътя си, къща след къща, и оставяха след себе си купчина пепел. Къщите, които не можеха да превземат, предаваха на огъня.

И тогава, от дълбините на огнедишация кратер, откъдето се издигаха огнени езици и къмба дим, сгъстявайки се над градя, като погребално покривало, се разнесоха предсмъртните стонове и проклятията на нещастниците, изгаряни живи. Улиците представляваха нажежена пещ, под която течеше кървав поток. Ладзароните защитаваха всеки площад, всяка улица, всеки кръстопът с ум и мъжество, каквито не можеше да се очакват от една редовна армия. Ту отблъснати, ту настъпващи, ту победени, ту побеждаващи, те намираха убежище в познатите улички, без да прекъсват сражението и отново преминаваха в настъпление с енергията на отчаянието и упорството на фанатизма.

Френските войници, не по-малко яростни в атака, отколкото противниците им в отбраната, преследваха ладзароните сред пламъците, които, изглежда, считаха за свой дълг да ги погълнат. Подобни на дяволи, сражаващи се в родната стихия, черни от сажди, с димящи дрехи, те изскачаха от горящите домове, за да нападнат отново с още по-голяма смелост от преди. Сражават се, настъпват, отстъпват от купчините развалини, рушащите се домове ги погребват под отломките си; щикове проникват в телата, но редиците се стягат отново, показвайки небивалото зрелище на бой гърди в гърди на тридесет хиляди воители или, по-точно, тридесет хиляди двубоя, когато обикновеното оръжие се оказва безполезно. Френските войници с удар на пушката в оръдието свалят щика и пробождат с него, като с кинжал, а пушките, които няма кога да бъдат презаредени, се превръщат в тояги. Ръцете търсят гърлото на врага, зъбите гризат, гърди се стоварват върху гърди. В пепелта, по камъните, по горящите въглени, в ручей кръв пълзят ранените; тъпчат ги като змии и те, смазани, предават Богу дух. Земята се отвоюва педя по педя и на всяка крачка настъпват мъртвец или умирац. Към пладне възникна опасността, че ладзароните могат да получат подкрепление. Десет хиляди фанатици, подстрекавани от свещениците, се бяха отправили предния ден по Понтанския път, за да си възвърнат Капуа. От висотата на амвона

архиепископът им беше обещал победа. Те не се съмняваха, че стените на Капуа ще паднат пред тях, както стените на Йерихон пред израилтяните. Това бяха хора от кварталите на Малкия вълнолом и Санта Лучия.

Но при вида на тълпата, която вдигаше прах между старата Капуа и новата, Макдоналд, който оставаше в душата си французин, дори и в оставка, доброволно оглави гарнизона на крепостта и докато десетте оръдия от високите крепостни стени обсипваха с картеч тълпата, на два пъти атакува през разположените една срещу друга порти. Образува огромен кръг, в чийто център беше Капуа с нейните оръдия, а в двете крила — пехотата и стрелците. Опустошенията в редовете на ладзароните бяха страшни. Две хиляди убити и ранени останаха да лежат на бойното поле между Казерта и Понтана. Всички, останали живи и невредими, или леко ранени, побягнаха и се събраха едва в Казанова.

На другият ден оръдейна канонада се разнесе от страната на Неапол. Измъчени, невъзстановени от вчерашното поражение, ладзароните се подкрепяха с вино и чакаха вести от бойното поле. На сутринта те узнаха, че французите са победили, завладели са двадесет и седем оръдия, убили са хиляда и взели в плен шестстотин човека.

Тогавя те отново се събраха и в група от седем хиляди човека, бързо потеглиха на помощ на защитниците на Неапол, оставяйки по пътя си като кървава диря ранените, които се бяха присъединили към тях през нощта, и сега вече нямаха сили да ги следват.

На площад Кастело се разделиха на три групи: едната през улица Толедо трябваше да отиде на помощ на площад Пи-ние; другите по улица Трибунале трябваше да стигне замъка Капуано; третите през Марина — до Стария пазар.

Покрити с прах и кръв, пияни от виното, с което ги бяха поили по пътя новото попълнение ладзарони започнаха да се вливат в редовете на тези, които бяха защитавали града предния ден.

Самите те веднъж победени, дошли на помощ на победените си братя, те не искаха да допуснат второ поражение. Всеки републиканец, който се сражаваше сам против шест, сега трябваше да порази още един или двама, а за да порази, трябваше не само да ги рани, но да ги убие, защото, както вече казахме, тези, които даваха някакви признаци на живот, продължаваха да се бият упорито до последен дъх.

И така, битката продължи почти до три часа, без някоя от страните да вземе превес. Салвато, Моние и Матийо Морис превзеха замъка Кармине и Стария пазар. Шампионе, Тиебо и Дюем завладяха замъка Капуано и придвижиха аванпостовете си до площад Сан Джузепе, а Дюем стигна до улица Трибунале. Келерман измина цялата улица Кристалине, докато Дюфрес, след ожесточени боеве, превзе Болницата за бедни.

И тогава, благодарение на изнемогата от двете страни, настъпи нещо като примирие: хората се бяха уморили да убиват. Шампионе се надяваше, че ужасният ден, когато ладзароните изгубиха четири или пет хиляди човека, ще им послужи за урок и те ще молят за милост. Но като не видя никакво желание за примирение от тяхна страна, под звуците на изстрелите главнокомандуваният написа на един барабан обръщение към народа на Неапол и поръча на своя адютант Вилньов, който отново беше поел задълженията си, да го предаде на неаполските магистрати. Като парламентьор, връчиха му тръба и бяло знаме. Но сред ужасния безпорядък, чиято жертва стана градът, магистратите бяха изгубили всякакъв авторитет. Патриотите, знаейки, че у дома ще ги убият, се криеха. Въпреки тръбата и бялото знаме, навсякъде, където се опитваше да мине, Вилньов срещаше само пушечни изстрели. Куршум проби седлото му и той трябваше да се връща пеша, без да може да запознае врага с прокламацията на генерала.

Ето я. Беше съставена на италиански, който Шампионе знаеше толкова добре, колкото и френския.

„Главнокомандуваният Шампионе до народа на Неапол.

Граждани,

За малко спрях отмъщението на моите войници, предизвикано от ужасните безчинства и яростта на някои лица, заплатени от вашите убийци. Зная колко добър е неаполитанският народ и от все сърце скърбя за злото, което бях принуден да му причиня. Тези минути спокойствие посвещавам на възможността да се обърна

към вас, както баща би се обърнал към своите непокорни, но неизменно любими деца, за да ви кажа:

Откажете се от безполезната съпротива, хвърлете оръжието. Хората, имуществото и религията ще останат неприкосновени.

Всяка къща, от която се раздаде изстрел, ще бъде изгорена, а обитателите ѝ разстреляни. Но ако спокойствието се възобнови, ще забравя миналото и небесната благословия ще се спусне отново над този щастлив край.

Неапол 3-ти Плувиоз VII. г. на Републиката
(22 януари 1799 година)“.

След приема, оказан на Вилньов, не оставаше никаква надежда, поне за този ден. В четири часа неприятелските действия се възобновиха с още по-голяма ожесточеност от преди. Дори нощта, спуснала се от небето, не можа да раздели сражаващите се. Едни продължаваха да стрелят в тъмнината, други заспиваха направо на земята, сред трупове, гореща пепел и пламтящи развалини.

Френската армия, изнемогваща от умора, изгубила хиляда човека, повечето убити, отколкото ранени, все пак издигна трицветното знаме над крепостта Кармине, замъка Капуано и Болницата за бедни.

Както вече казахме, почти една трета от града беше в техни ръце.

Беше дадена заповед да не оставят оръжието през нощта, да запазят заетите позиции и на разсъмване да възобновят боя.

XV

ТРЕТИЯТ ДЕН

Не само заповедта на главнокомандуващия, но и грижата за собствената безопасност принуждаваха войниците нито за миг да не се разделят с оръжието. През цялата нощ камбаните на всички църкви, разположени в кварталите, където още нямаше французи, биеха непрекъснато. Ладзароните се опитаха да атакуват френските аванпостове, но навсякъде бяха отблъснати със значителни загуби.

През нощта всеки командир получи разпорежданията за другия ден. Салвата, който се яви при генерала с доклад за превземането на крепостта Кармине, получи заповед с двете предни колони да тръгне по брега на морето към Новия замък и да го завладее, каквото и да се случи, за да може незабавно да обърне всичките му оръдия срещу ладзароните. Моние и Матийо Морис с третата част от войската трябваше да удържи своите позиции, а Келерман, Дюфрес и главнокомандуващият, след като се съединят на улица Фория, щяха да си пробият път към улица Толедо през площад Пиние.

Към два часа през нощта в бивака на главнокомандуващия в Сан Джовани а Карбонара се яви човек в селски дрехи. От пръв поглед генералът позна в него Еторе Карафа.

Карафа идваше от замъка Сан Елмо, за да съобщи, че в крепостта има малко боеприпаси и ще могат да дадат само пет-шестстотин изстрела. Те не искат да хаят снарядите напразно, но на другия ден, за да помогнат на французите, атакуващи ладзароните фронтално, те ще се сражават в тила им и от крепостните стени ще поразяват с оръдията си врага, навсякъде, където го забележат.

Уморен от бездействие, Еторе беше дошъл не само, за да донесе тези сведения на генерала, а и за да вземе участие в утрешното сражение.

В седем сутринта зазвучаха фанфари и забиха барабани. През нощта войниците на Салвата се бяха придвижили напред. С четиристотин войници по даден сигнал, той заобиколи Дуана отзад и

бегом се устреми към Новия замък. В тази минута щастливият случай му дойде на помощ.

Николино, който също нямаше търпение да участва в боевете, се разхождаше по крепостните стени и подканяше артилеристите си де изразходват неголемия запас снаряди, който им оставаше.

Един от тях, който беше по-смел, го повика.

Николино се приближи.

— Какво има? — попита той.

— Виждате ли знамето, което се развява над Новия замък? — на свой ред го запитва артилеристът.

— Разбира се, — отвърна младият човек, — и дори ще ти призная, че ме дразни твърде много.

— А бихте ли ми разрешили да го сваля?

— Как?

— С оръдеен снаряд.

— А ще успееш ли?

— Надявам се, господин офицер.

— Колко изстрела ще са ти необходими? — Три.

— Какво пък! Съгласен съм. Но те предупреждавам, че ако не го свалиш с третия изстрел, ще лежиш три дни в карцера.

— А ако го сваля?

— Ще получиш десет дуката.

— Готово! Разбрахме се!

Артилеристът насочи оръдието си и запали фитила: гюл-лето разкъса знамето между герба и дръжката.

— Не е лошо! — каза Николино. — Но още не е съвсем точно.

— Виждам, — отвърна артилеристът. — Сега ще се прицеля по-добре.

Оръдието беше насочено за втори път, с още по-голямо внимание.

Артилеристът се съобрази с посоката на вятъра и пресметна отклонението, повдигна ствола на оръдието, наведе го отново, изменяйки с една стотна линията на прицела, и поднесе горящия фитил. Разнесе се силен грохот, който заглуши всички останали шумове, и знамето, подрязано в основата си, рухна тежко.

Николино изръкопляска и даде на артилериста обещаните десет дуката. Той не се съмняваше, че това произшествие щеше да има

голямо влияние върху хода на събитията.

В този момент Салвато, начело на колоната си, приближаваше към Имаколатела. Както винаги, вървеше отпред. Той видя падането на знамето и макар да разбра, че попадението е случайно, възкликна:

— Свалиха знамето — крепостта се предава! Напред, приятели мои, напред!

И той се хвърли на щурм срещу крепостта.

Защитниците, от своя страна, като не виждаха вече знамето, предположиха, че са го свалили нарочно и решиха, че има измяна. Последва объркване и огънят отслабна. Салвато използва моментното спокойствие и бегом пресече улица Пилиеро. Той изпрати напред сапъори да разбият вратата; взривът я помете нацяло. Тогава той се втурна в отвора и извика:

— След мен!

Десет минути по-късно Новият замък беше превзет и крепостното оръдие, насочено срещу площада на Замъка и склона Джиганте, накара ладзароните да търсят спасение в излизащите на този площад улици, където намираха убежище от снарядите по къщите.

Бялото знаме незабавно беше заменено от френския трибагреник.

Часовият от кулата на замъка Капуано предаде на Шампионе новината за падането на крепостта.

Трите замъка, които стояха по върховете на триъгълника, затварящ в чертите си града, бяха под контрола на французите.

Когато Шампионе получи известието за превземането на Новия замък, колоната му току-що се беше съединила с войниците на Дюфрес на улица Фория. Генералът изпрати Вилньов по брега, където нямаше ладзарони, при Салвато, за да го поздрави и да му предаде заповедта веднага да се яви при главнокомандувачия, като възложи охраната на Новия замък на някой от офицерите.

Вилньов завари младия бригаден командир на крепостната стена; той внимателно оглеждаше местността в посока към Мерджелина. От тук можеше да различи скъпата на сърцето му Къща с палмата, която през последните два месеца беше виждал само в мечтите си. Всички прозорци бяха затворени, но с помощта на далекогледа успя да забележи, както му се стори, че вратата към градината е отворена.

Заповедта на генерала прекъсна заниманието му. Той веднага се отзова на заповедта, донесена от Вилньов, метна се на коня и препусна в галоп.

В момента, когато Шампионе и Дюфрес, вече обединени, отблъскваха ладзароните към улица Толедо и ужасната стрелба отново започна, не само от площад Пиние, но и от всички прозорци, над стените на крепостта Сан Елмо се появи облак дим и се разнесе оглушителен залп на множество едрокалибрени оръдия, който вся смут в редиците на ладзароните.

Николино беше удържал думата си.

Докато драгунският полк, като бурен поток, се спускаше по улица Стела и се устремяваше напред, зад Бурбонския музей се чу ожесточена пушечна стрелба. Това беше Келерман, който на свой ред се съединяваше с войските на Дюфрес и Шампионе.

За минута площад Пиние беше очистен от неприятеля и тримата генерали можеха да си стиснат ръцете.

Ладзароните се сражаваха, отстъпвайки през улица Санта Мария ин Константинополи и улица Студи. Но за да пресекат площад Санто Спирито и Меркатело, те трябваше да минат под огъня на крепостта Сан Елмо и макар че се предвижваха бързо, смъртта няколко пъти посети редиците им.

Докато ладзароните отстъпваха, при Шампионе доведоха един от народните вождове, хванат в плен след отчаяна съпротива. Целият окървавен, с разкъсани дрехи, страшно лице и насмешка в гласа, той представляваше истинския неаполита-нец, доведен до крайна степен на възбуда.

Шампионе повдигна рамене и, като му обърна гръб, каза:

— Добре. Разстреляйте този юнак за назидание!

— Виж ти! Значи, Нано е сгрешила! — заяви ладзароните. — Аз трябваше да стана полковник и да умра на бесилката, а съм само капитан и сега ще ме разстрелят! Това поне ме успокоява за съдбата на милата ми сестрица!

Шампионе чу тези думи и вече смяташе да разпита осъдения, но тъй като в тази минута видя конник, препускащ в галоп по улицата, и позна в него Салвата, вниманието му изцяло се прехвърли към новопристигналия. Дръпнаха ладзароните встрани, до стената на Бурбонския музей, искаха да му завържат очите.

Той се възмути.

— Генералът заповяда да ме разстреляте, не е давал нареждане да ми завържете очите!

При звука на този глас Салвато потръпна, обърна се и позна Микеле. Микеле също позна младия офицер.

— Кръв Христова! — извика ладзарони. — Кажете им, сеньор Салвато, че не трябва да ми завързват очите преди разстрел! — и, като отблъсна обкръжаващите го хора, той скръсти ръце на гърдите си и се облегна на стената.

— Микеле! — възкликна Салвато. — Генерале, този човек ми спаси живота! Моля ви, оставете го жив!

— И без да чака отговор, уверен в съгласието на генерала, Салвато скочи от коня си, разбута войниците, които вече насочваха пушките си и се хвърли в обятията на ладзароните, притискайки го до сърцето си.

Шампионе веднага осъзна каква полза може да извлече от това произшествие. Правосъдието е велик пример, но актът на милосърдие понякога струва много повече.

Той веднага даде знак на Салвато да му доведе Микеле. Около генерала и двамата младежи се събра огромен кръг. Той се състоеше от французи — победители и освободени патриоти, дотичали да поздравят Шампионе и да молят за покровителство.

Главнокомандуваният, който превишаваше с цяла глава събралите се, вдигна ръка в знак, че иска да говори. Настана тишина.

— Неаполитанци, — каза той на италиански, — смятах, както видяхте, да разстрелям този човек, заловен с оръжие в ръка и сражавал се против нас. Но моят бивш адютант, бригадният командир Салвато, ме моли да го пощадя, тъй като му бил спасил живота. Аз не само съм съгласен да го помилвам, но искам и да наградя човека, спасил живота на френски офицер.

После, като се обърна към възхитения Микеле, го попита:

— Какъв чин имаше при другарите си?

— Бях капитан, ваше превъзходителство, — отвърна пленникът. И със свойствената за земляците му словоохотливост добави: Но, струва ми се, няма да спра до тук. Една врачка ми предсказа, че ще стана полковник и после ще ме обесят!

— Мога и искам да изпълня само първата част от предсказанието, — каза генералът. — и ще го направя. Назначавам те за полковник на Партеноейската република. Събери си полк. За заплатата и мундира ти ще се погрижа сам.

Микеле подскочи от радост.

— Да живее генерал Шампионе! — извика той. — Да живеят французите! Да живее Партеноейската република!

Бяхме казали, че генерала и младежите обкръжаваше група патриоти. За това възгласите на Микеле предизвикаха по-широк отклик, отколкото можеше да се очаква.

— Неаполитанци, — продължи Шампионе, обръщайки се към заобикалящия го народ, — казвали са ви, че французите са нечестивци, които не вярват нито в Бога, нито в Мадоната, нито в светиите. Излъгали са ви. Французите дълбоко почитат и Бога, и Мадоната, и особено Сан Дженаро. И като доказателство за това знайте, единствената ми грижа е да осигуря уважение към църквата и мощите на блажения епископ на Неапол, пред които искам да поставя почетна стража, ако Микеле поеме задължението да я съпроводи до катедралата.

— Съгласен съм! — извика Микеле, мачкайки червения си вълнен калпак. — Съгласен съм! Нещо повече: отговарям за това!

— Особено ако ти дам за началник твоя приятел Салвато, — каза му тихо генералът.

— Ах, генерале! Ще умра за него и за моята сестричка!

— Чуваш ли, Салвато? — обърна се Шампионе към младия офицер. — Това е най-важното поръчение. Трябва да завербуваме Сан Дженаро за делото на републиканците.

И сигурно трябва да му закача трицветна кокарда? — попита, смеейки се младият човек. — Не мисля, че имам призвание, за дипломат. Но какво да се прави! Ще направя всичко възможно.

— Перо, мастило и хартия! — заповяда Шампионе.

Всички побързаха да изпълнят поръчението и след минута той вече можеше да избира хартия и перо.

Без да слиза от коня си, генералът написа на ръка на седлото писмо до кардинала — архиепископ:

„Ваше Преосвещенство!

Спрях временно яростта на моите войници и отмъщението за извършените престъпления. Възползвайте се от това примирие, за да отворите всички църкви. Положете светите мощи на олтара и се молете за мир, ред и подчинение на законите. При тези условия ще забравя миналото и ще положа всички усилия, за да осигуря уважение към религията, народа и собствеността.

Съобщете на народа, че които и да се тези, против които ще трябва да се вземат най-сурови мерки, аз ще спра грабежите и мирът и спокойствието ще се възцарят в този нещастен град, който беше предаден и измамен. Но в същото време заявявам, че ако от някой прозорец се раздаде един изстрел, къщата ще бъде изгорена, а обитателите ѝ разстреляни. Изпълнете дълга на Вашето звание, и Вашето религиозно усърдие, надявам се, ще бъде от полза за общото благо.

Изпращам Ви почетен караул на църквата Сан Дженаро.

Шампионе.

Неапол, 4. плювиоз
VII година от Републиката (23.1.1799 г.)“.

Докато слушаше четенето на писмото, Микеле търсеше с поглед приятеля си Палиукела в тълпата, но като не го откри, избра четирима ладзарони, на които можеше да разчита както на самия себе си, и заедно с тях поведоха Салвата, след когото крачеше рота гренадири.

Малкият кортеж се отправи от площад Пиние към архиепископския дворец, разположен недалеч от мястото, по улица Ортичело, пресечката Сан Джакомо дей Руфи и улица Арческовадо, най-тесните и населени улици на стария Неапол. Французите още не бяха стигнали до тази част на града, където от време на време, за поддържане на духа, още се чуваха пушечни изстрели и където републиканците, минавайки, можеха да прочетат по лицата на гражданите само ужас, ненавист и учудване.

За щастие, Микеле, спасен от Палмиери, помилван от Шампионе, който вече се виждаше в униформа на полковник, яхнал прекрасен кон, искрено и с целия плам на простодушната си природа се беше отдал на французите и, марширувай-ки пред тях, крещеше с цялата сила на дробовете си: „Да живеят французите! Да живее генерал Шампионе! Да живее Сан Дженаро!“

Когато му се струваше, че лицата на хората се мръщеа, той хвърляше във въздуха шепа карлини, които му подаваше Салвато, и разясняваше на съотечествениците си с какво поръчение беше дошъл френският офицер. Като правило, изражението им веднага ставаше доброжелателно.

Освен това, Салвато, който беше живял в неаполитанските провинции и говореше на неаполитанското наречие, като жител на Порто Басо, се обръщаше от време на време към земляците си с думи, които, подкрепени от шепа карлини, също оказваха своето въздействие.

По такъв начин почетната стража стигна архиепископския дворец. Гренадирите се строиха под портика. Микеле произнесе дълга реч, за да обясни на земляците си своето присъствие. Той добави, че офицерът, който командваше гренадирите, беше спасил живота му и сега той молеше неаполитанци-те в името на старата им дружба, да не оскърбяват нито Салвато, нито неговите гренадири, които бяха станали сега защитници на Сан Дженаро.

XVI

САН ДЖЕНАРО И ВЕРГИЛИЙ

Микеле, Салвато и гренадирите му едва бяха изчезнали зад ъгъла на улица Ортичело, когато на Шампионе му хрумна една от тези идеи, които се раждат само в минути на озарение. Той реши, че най-доброто средство да разстрои редовете на ладзароните, които все още упорито се съпротивляваха, беше да предаде кралския дворец на всеобщ грабеж.

Той побърза да съобщи тази си мисъл на няколко пленени ладзарони, на които бяха върнали свободата, при условие че ще отидат при своите и ще ги накарат да вземат участие в проекта, като си дадат вид, че идеята е била тяхна.

За ладзароните това беше начин да се възнаградят за умората и пролятата кръв.

Съобщението имаше този успех, на който разчиташе Шампионе. Най-ожесточените, като видяха, че градът е почти превзет, изгубиха надежда за победа и затова решиха, че е по-изгодно да се заемат с грабеж, отколкото да продължат битката.

И действително, щом като ладзароните разбраха за позволенията да ограбят кралския дворец, цялата тълпа сражаващи се побягна през улица Толедо до улица Трибунале към двореца, повличайки със себе си жени и деца, разбивайки вратите и наводнявайки трите му етажа.

За по-малко от три часа беше изнесено всичко, до оловните рамки от прозорците.

Палиукела, когото Микеле напразно търсеше на площад Пиние, за да му съобщи за успеха си, беше един от първите, които се втурнаха към двореца и го разгледа с любопитство и не без полза за себе си от избата до тавана и от фасадата към църквата Сан Фердинандо до тази, която гледаше към Дарсена.

Фра Пачифико, напротив, като видя, че всичко е изгубено, с презрение се отвърна от възнаграждението, предложено на униженото му мъжество, и безкористно, според уроците на честта и

дисциплината, получени на фрегатата на адмирал Карачиоло, отстъпваше крачка по крачка и се биеше като лъв, лице в лице с врага. Най-последно, през улица Инфраската и улицата на Капуцините, той се прибра в своя манастир, затвори след себе си вратата, остави магарето в обора, тоягата в пруста и се смеси с тълпата братя, които пееха в църквата „Деня на гнева“.

Беше необходимо голяма проникателност, за да се досети някой да търси в манастира и да разпознае под монашеското расо един от вождовете на ладзароните, били се с французите през трите дни от обсадата на Неапол.

От височината на крепостните стени Николино Карачиоло следеше хода на сраженията от 21, 22 и 23 януари и в минутата, когато получи възможност да се притече на помощ на французите, не пропусна да го стори пред очите на всички.

Какво беше учудването му, когато видя, че ладзароните, макар и никой да не мислеше да ги преследва, изоставиха позициите си и в безпорядък, на тълпи се втурнаха към града.

След миг всичко му стана ясно. По бързината, с която поваляха часовите, шумувайки се във вратите, стрелкаха се по прозорците на всички етажи, изскачаха на балконите, той разбра, че в часовете на затишие, за да не губят време, воюващите се бяха превърнали в грабители. И тъй като не знаеше, че разграбването на двореца ставаше по инициатива на френския главнокомандуващ, той изпрати в тълпата три оръдейни снаряда, които убиха седемнадесет човека, сред тях и един свещеник, и отчупиха крака на мраморния великан, древно изваяние на Юпитер, който украсяваше площада пред двореца.

До каква степен жаждата за грабеж беше завладяла тълпата и притъпила в нея всички останали чувства? Ще приведем сега два факта, взети от хиляди подобни. Те ще ни дадат представа за променливото настроение на този народ, който току-що беше проявил чудеса от мъжество, защитавайки своя град.

Адютант Вилньов, който продължаваше да държи Новия замък, изпрати един лейтенант, с патрул от десетина човека и му заповяда да си пробие път през обезумялата тълпа и да стигне до улица Толедо, където да се свърже с френските аванпостове.

Пред отряда вървяха няколко патриоти-ладзарони, които от време на време крещяха: „Да живеят французите! Да живее

свободата!“ При тези викове един моряк от Санта Лучия, яростен привърженик на Бурбоните — моряците от Санта Лучия и досега са изцяло на тяхна страна, — извика: „Да живее кралят!“ Тъй като този вик можеше да има нежелателен отзвук и да послужи за разправа с целия отряд, лейтенантът хвана матроса за яката и като го държеше на разстояние една протегната ръка изкомандва: „Огън!“

Матросът падна, разстрелян, в най-гъстата част на тълпата, но ладзароните, погълнати от други грижи, не мислеха нито за защита, нито за отмъщение.

Вторият случай беше с един дворцов слуга, който беше имал неблагоприятното да излезе от двореца в ливрея, обшит с златни галони. Народът веднага я смъкна от гърба му и я разкъса на парчета, за да свали после златото, макар тази ливрея да принадлежеше на краля.

В същото време, когато от слугата на крал Фердинанд смъкнаха ливреята, за да откъснат златните галони, генерал Келерман, спуснал се с отряда си от около триста човека откъм Мержелина, излезе през Санта Лучия на площада на Замъка.

Но преди да пристигне тук, той се спря пред църквата Санта Мария ди Порто Салво и попита за дон Микеланжело Чиконе.

Щепомним, че това беше същият свещеник-патриот, когото Чирило беше повикал за да даде последно причастие на сбира, ранен от Салвата през нощта на 22 срещу 23 септември и умрял сутринта на 23 септември в къщата при Лъвския фонтан, където го бяха пренесли. Келерман имаше писмо от Чирило, който се обръщаше към патриотизма на достойния свещенослужител и го призоваваше да се присъедини към французите.

Дон Микеланжело Чиконе не се колеба дълго: той веднага тръгна след Келерман.

По пладне ладзароните хвърлиха оръжието и Шампионе влезе в града като победител.

Търговците, буржоата, мирната част от населението, която не беше участвала в битките, като не чуваха повече пушечни изстрели, нито стонове на умиращи, започнаха плахо да отварят вратите и прозорците на магазините и къщите си. Самият вид на генерала вече обещаваха спокойствие. Той яздеше в обкръжението на хора, чийто талант и мъжество бяха заслужили уважението на целия Неапол. Това

бяха: Бафи, Поерио, Пагано, Куоко, Логотета, Карло Лауберг, Басел, Фазуло, Молитерно, Рока Романа, Еторе Карафа, Чирило, Мантоне Скипани. Денят на отплатата беше настъпил най-после за всички хора, преминали от деспотизма към неговото преследване и от преследването на деспотизма към свободата. Като забеляза, че една от вратите се отваря, генералът се приближи и направи опит да убеди тези, които се бяха осмелили да излязат на прага, — той говореше на италиански, — че всички беди са вече свършили, че той е дошъл, за да донесе мир, да сложи край на войната и да замени тиранията със свобода. Тогава, като огледаха пътя, по който беше минал генералът и като се убедиха, че спокойствието се е възцарило там, където преди броени минути французи и ладзарони се бяха сражавали на живот и смърт, неаполитанците окончателно се успокоиха, и цялото това население от средното съсловие, с други думи буржоазията, която беше силата и богатството на Неапол, като се украси с трицветни кокарди, започна весело да изпълва улиците, размахвайки кърпички и крещейки: „Да живеят французите! Да живее свободата! Да живее Републиката!“ Тълпата се предаваше на тази пламенна радост, която завладява хората, потопили се вече в мрачната бездна на смъртта и изведнъж, по някакво чудо, завърнали се отново към живота и светлината.

И наистина, ако французите се бяха забавили още едно денонощие, кой знае какво би станало с патриотите, все още останали живи, и с оцелелите домове!

В два часа след обед Рока Романа и Молитерно, утвърдени като народни вождове, издадоха указ за отваряне на магазините.

В този указ беше посочена датата: ден втори от I година на Партенопейската република.

Шампионе с тревога забеляза, че към него се бяха присъединили само буржоазията и благородниците, а народът стоеше настрана. Тогава той реши на другия ден да предприеме отчаяно начинание.

Шампионе прекрасно знаеше, че ако успее да привлече Сан Дженаро в своя лагер, целият неаполитански народ ще го последва.

Той изпрати съобщение на Салвато. Салвато, който охраняваше катедралата, — с други думи, най-важният пункт в града, — беше получил нареждане в никакъв случай да не напуска поста си без заповед от самия генерал.

Съобщението, изпратено до младия патриот, му нараждаше да се свърже с монасите, като ги помоли да изнесат на другия ден за поклонение светите мощи, с надеждата, че Сан Дженаро, когото французите дълбоко почитаха, ще благоволи да сътвори някое чудо в тяхна полза.

Монасите се намираха между два огъня.

Ако Сан Дженаро стореше чудото си, те биха се компрометирали пред кралския двор. Ако ли не, щяха да си навлекат гнева на френския главнокомандуващ.

Монасите решиха да увъртат и отговориха, че по това време Сан Дженаро няма навика да върши чудеса и те силно се съмняват, че прославеният светия ще се съгласи, дори и за французите, да измени привичките си.

Салвато предаде на Шампионе отговора на монасите чрез Микеле.

Но Шампионе на свой ред отвърна, че това е работа на светията, а не тяхна, че никой не може да предугади намеренията на Сан Дженаро, и че той познава един свещеник, към когото светията едва ли ще остане безучастен.

Монасите отвърнаха, че щом Шампионе непременно иска това, те ще изнесат светите мощи, но за нищо не отговарят.

Щом получи съгласието им, Шампионе заповяда да известят на населението, че на другия ден в катедралата ще бъдат изложени мощите на Сан Дженаро и че точно в десет и половина сутринта ще се извърши чудото на превръщането. Съсирените свята кръв щяха да се превърнат в течност.

Това беше странно известие и се стори съвсем невероятно на неаполитанците. Досега Сан Дженаро не беше правил нищо, което да го заподозре в съдействие на французите. За известно време, той, напротив, се държеше извънредно капризно. Например, преди началото на римската кампания, кралят самолично беше дошъл в катедралата, за да измоли от него поддръжка и покровителство, но Сан Дженаро, въпреки пламенните молби на Фердинанд, се заинати и отказа да извърши чудо; а това предвещаващо поражение.

Ако Сан Дженаро стореше за французите това, което беше отказал на неаполитанския крал, това щеше да означава, че убежденията му са се изменили и той е станал якобинец.

В четири след обед, като видя, че спокойствието в града се възстановява, Шампионе яхна коня си и помоли да го заведат на гроба на другия покровител на Неапол, към когото той изпитваше много по-голямо уважение, отколкото към Сан Дженаро. Това беше гробът на Публий Вергилий Марон, по-точно, останките от гробница, в която се пазеше, според археолозите, прахът на автора на „Енеида“.

Известно е, че завръщайки се от Атина заедно с Август, Вергилий умрял в Бриндизи и прахът му бил пренесен на хълма Позилипо, който той толкова обичал, и откъдето се любувал на местата, обезсмъртени от него в шеста книга на „Енеида“.

Шампионе слезе от коня си пред монумента, издигнат от Санадзаро и се изкачи по стръмния хълм към малка ротонда, която показват на пътешественика като колумбарий, където се пазеше урната с праха на поета. В центъра на монумента растеше лаврово дърво, на което преданието приписваше безсмъртие. Шампионе откъсна малко клонче и го затъкна в шнура на шапката си. На съпровождащите го разреши да откъснат по листенце, тъй като се страхуваше да не би обилната жътва да навреди на дървото на Аполон и да не би почитта да се превърне, в крайна сметка, в оскърбление на светинята.

После, след като беше прекарал няколко минути в мечтателен размисъл сред свещените развалини, Шампионе поиска молив и като откъсна страница от бележника си, написа следния декрет, който беше изпратен в печатницата същата вечер и се появи на другата сутрин.

„Главнокомандувачият Шампионе,

Като счита, че основен дълг на Републиката е да почита паметта на великите хора и да подтиква по такъв начин гражданите към съревнование, увековечавайки славата на гениите от всички времена и народи, която ги следва и след смъртта им, постановява:

I. Да се издигне мраморна гробница на Вергилий на мястото, където се намира гробът му, до пещерата Поцуоли.

II. Министърът на вътрешните работи да обяви конкурс, до който да бъдат допуснати всички проекти за

паметници, представени от художниците. Конкурсът да продължи 20 дни.

III. След изтичането на този срок комисия от трима души, назначена от министъра на вътрешните работи, да избере от представените проекти най-добрия, и курията да се заеме с поставянето на паметника, като го възложи на художника, чийто проект бъде приет.

За изпълнението на настоящата заповед отговаря министърът на вътрешните работи.

Шампионе“.

Любопитно е, че поставянето на двата паметника на Вергилий — в Мантуа и в Неапол — беше дело на двама френски генерали: в Мантуа — Миолиз, а в Неапол — Шампионе.

От тогава се изминали 65 години, но в Неапол не е поставен още и първият камък.

XVII

ЧИТАТЕЛЯТ СЕ ВРЪЩА В КЪЩАТА С ПАЛМАТА

Необходимостта да следваме неотклонно политическите и военните събития, в резултат на които Неапол попадна под властта на французите ни накара да се отдалечим от романтичната част на нашето повествование, оставяйки настрана пасивните персонажи, подчинили се на събитията, за да се заемем, напротив, с действителните личности, които ръководеха тези събития. Сега, когато отдадохме нужното внимание на всички епизодични лица в тази история, нека ни бъде позволено да се върнем към главните герои, върху които трябва да се съсредоточи целият интерес на нашата драма. Сред тези персонажи, които читателят може би, счита за несправедливо забравени, е бедната Луиза Сан Феличе, която ние, въпреки всичко, не сме изпускали от погледа си нито за миг. Останала в безсъзнание, в ръцете на млечния си брат Микеле, докато съпругът ѝ, верен служител на принца и следвайки обещанията, дадени на умирация си приятел, с риск за живота си последва калабрийския херцог, Луиза, пренесена в каретата, беше откарана обратно в Къщата с палмата за голямо учудване на Джованина.

Без да знае истинските причини за това учудване, Микеле, на когото смръщените вежди и почти заплашителният поглед придаваха странен изглед, разказа какво се беше случило на крайбрежната Витория.

Луиза беше сложена в леглото със силна треска. Микеле прекара в къщата цялата нощ и, тъй като на разсъмване състоянието на болната изобщо не беше се подобрило, изтича да доведе доктор Чирило.

През това време един куриер донесе писмо, адресирано до Луиза. Нина позна щемпела на Портичи. Тя беше забелязала, че винаги, когато донасяха писмо с такъв щемпел, господарката ѝ се

вълнуваше твърде силно. Тя отиваше с писмото в стаята на Салвато, заключваше се там и винаги излизаше със зачервени от сълзи очи.

Джованина разбра, че това е писмо от Салвато и за всеки случай, без още да знае, дали щеше да го прочете, го скри. Беше решила, ако потърсят писмото, да се извини за това, че не го е предала по-рано, с тежкото състояние, в което се намираше Луиза.

Чирило дойде бързо. Той знаеше, че Луиза трябваше да отпътува, но като изслуша простодушния разказ на Микеле, разбра всичко.

Вече бяхме казали, че добрият доктор изпитваше към Луиза бащинска нежност. Той видя у болната всички симптоми на възпаление на мозъка и, без да ѝ задава въпроси, които само биха усилили нравствените ѝ страдания, се зае с лекуването на физическата болка.

Твърде искусен, за да не се справи с известната му болест, при това открита от него в самото начало, той поведе с нея енергична борба и към края на третото денонощие, Луиза беше ако не напълно излекувана, то поне въвн от опасност.

На четвъртия ден вратата се отвори и в стаята влезе особа, при вида на която Луиза радостно извика и протегна към нея ръцете си. Това беше съкровената ѝ приятелка, херцогиня Фуско. Както беше предсказал кавалерът Сан Феличе, след отпътуването на кралицата, заточената херцогиня се завърна в Неапол. За няколко минути Фуско узна всичко. Цели три месеца Луиза беше принудена да скрива в душата си всичките си преживявания. За четири дни сърцето ѝ дотолкова се беше препълнило, че въпреки максимата на един велик моралист, че мъжете по-добре пазят чуждите тайни, а жените — своите, след четвърт час Луиза вече нямаше никакви тайни от своята приятелка.

Не е необходимо да споменаваме, че вратата, която съединяваше покоите им, се отваряше по-често от всякога и че в който и да е час на деня и нощта херцогинята имаше достъп до заветната стая. В деня, когато стана от леглото, Луиза получи още едно писмо от Портичи. Джованина видя с какво вълнение господарката ѝ взе писмото. Тя очакваше да види реакцията на Луиза след прочитането му. Ако в него се споменава нещо за предишното и ако Луиза попиташе за него, Джованина щеше да го потърси и би го върнала неразпечатано, обяснявайки своята разсеяност с грижите предизвикани от болестта на

господарката ѝ. Но ако Луиза не го потърсеше, Джованина щеше да го запази за всеки случай, като оръдие на мрачния замисъл, който още не беше узрял, но семената му вече покълваха в мозъка ѝ.

Събитията следваха хода си. Те са известни: вече разказахме подробно за тях. Херцогиня Фуско, която принадлежеше към партията на патриотите, възобнови своите приеми и събираше в салоните си всички известни патриоти мъже и знаменити жени. Сред последните беше Леонора Фонсека Пиментел, с която скоро ни предстои да се срещнем. Въпреки, че душата ѝ беше женска, тя на отстъпваше по смелост на мъжете и вземаше участие в политиката на родината си.

Политическите събития придобиха сега за Луиза, която преди никога не беше се интересувала от тях, първостепенно значение. Така че, колкото и добре да бяха осведомени посетителите на херцогиня Фуско, Луиза винаги знаеше всички подробности за приближаването на французите към Неапол. И действително, през последните три-четири дни тя знаеше точно къде се намират републиканците.

Беше получила в същност и две писма от Сан Феличе. В първото, където ѝ съобщаваше за благополучното пристигане в пристанището на Палермо, той изразяваше съжалението си, че бурното море му е попречило да я вземе със себе си. Но нямаше нито дума за това, че я вика в Сицилия. Писмото беше спокойно и по бащински нежно, както винаги. Вероятно, кавалерът не беше чул или не беше поискал да чуе последния отчаян вик на Луиза.

Второто писмо съдържаше сведения за положението на двора в Палермо, подробности, които читателят ще узнае по-късно от нашия разказ. Но в това писмо, още по-малко, отколкото в първото, се изразяваше желание тя да напусне Неапол. Напротив, в него той ѝ даваше съвети как да се държи при политически сътресения, които щяха да бъдат неизбежни в столицата и съобщаваше, че bankerът Бекер е уведомен за получаването на определена сума в разпореждане на Луиза Сан Феличе, която да ѝ послужи при нужда.

В същия ден с писмото на кавалера в ръка, Андреа Бекер, когото Луиза не беше виждала от деня на посещението си в Казерта, се яви в Къщата с палмата.

Луиза го прие с присъщата ѝ сериозна грация, благодари му, че е побързал да я посети, но го предупреди, че тъй като живее в пълно усамотение, е решила да не приема ничии визити в отсъствието на

съпруга си. Ако ѝ потрябват пари, тя сама ще дойде в банката или ще изпрати Микеле с разписка.

Това беше отказ по всички правила. Андреа разбра това и с въздишка си тръгна.

Луиза го изпрати до вратата и каза на Джованина, която беше дошла да я затвори след него:

— Ако някога господин Бекер дойде да ме търси, кажете му, че не съм в къщи.

Известна е фамилиарността, с която неаполитанските слуги се отнасят към своите господари.

— Ах, боже мой! — възкликна Джованина. — С какво този красив младеж успя да разгневи госпожата?

— С нищо не ме е разгневил, — студено отвърна Луиза. — Но в отсъствие на съпруга си няма да приемам никого.

Джованина, която непрекъснато се измъчваше от ревност, едва не възрази: „с изключение на господин Салвато“, но успя да се овладее и двусмислена усмивка беше единственият ѝ отговор. Последното писмо, което Луиза получи от Салвато, носеше дата 19 януари. То пристигна на 20-ти.

Целият ден на 20 януари Неапол прекара в тъжно очакване, но тъгата на Луиза беше особено мъчителна. От Микеле тя знаеше за страшните приготовления за отбрана; от Салвато ѝ беше известно, че френският главнокомандуващ се е заклел да превземе града на всяка цена.

Салвато умоляваше Луиза, ако бомбардират Неапол, да слезе в най-дълбоките подземия на къщата, за да се укрие от снарядите.

Тази опасност можеше да възникне главно в случай, че замъкът Сан Елмо не удържеше обещанието си и се появеше като враг на французите и патриотите. Сутринта на 21 януари Неапол беше обхванат от огромно вълнение. Замъкът, както си спомняме, беше вдигнал трицветното знаме.

Луиза почувствува радост, но не за едните или другите; тя никога не беше имала политически пристрастия. Въпреки всичко ѝ се струваше, че тази подкрепа, оказана на французите и патриотите, ще намали опасността, която грозеше нейния възлюблен, защото, патриот по душа, Салвато беше станал французин по убеждения.

Същият ден при нея дойде Микеле. Микеле, един от народните вождове, решил да се бори до края за делото, което не разбираше напълно, но на което беше предан с цялата си душа, защото беше дело на средата, в която се беше родил. Микеле дойде да се прости с Луиза, в случай на нещастие и да ѝ поръча да се грижи за майка му.

Луиза горчиво плака, прощавайки се с млечния си брат. Но тя оплакваше не само Микеле; половината от сълзите тя проливаше заради опасностите, които заплашваха Салвата.

Микеле, който сам плачеше и се смееше и приписваше всичките ѝ сълзи на своя сметка, се стараеше да я успокои за съдбата си, като ѝ напомняше предсказанието на Нано. Та нали, по думите на албанската магьосница, Микеле трябваше да умре като полковник и на бесилката. А той е само капитан и ако му предстои да умре, то ще бъде от нож или куршум, но не и от въже.

В същност, ако предсказанието на Нано се сбъдне за Микеле, то трябва да се сбъдне и за Луиза и ако Микеле умре на бесилката, Луиза трябва да умре на ешафода.

Алтернативата никак не беше утешителна.

Когато Микеле вече си тръгваше, ръката на Луиза го задържа, и устните ѝ най-последно отрониха думите, които отдавна напираха в гърдите ѝ:

— Ако срещнеш Салвата...

— О, сестричке! — извика Микеле.

Двамата прекрасно се бяха разбрали.

Само час след раздялата им се дочуха първите оръдейни залпове.

Голяма част от неаполитанските патриоти, тези, които благодарение на преклонната си възраст или мирни занимания, не бяха призовани на оръжие, се обединиха около херцогиня Фуско. В салона ѝ всеки час пристигаха известия за боевете. Но за Луиза тези известия значеха толкова много, че тя не можеше да ги приеме в гостната, в обществото, което се събираше при херцогинята. Сама, в стаята на Салвата, на колене пред разпятието, тя се молеше.

Всеки оръдеен залп отекваше в сърцето ѝ. От време на време херцогиня Фуско посещаваше приятелката си и ѝ съобщаваше сведения за придвижването на французите, но едновременно с патриотична гордост разказваше за чудесата от храброст, проявени от ладзароните при защитата на града.

Луиза отговаряше със стон. Струваше ѝ се, че всеки снаряд, всеки куршум заплашва сърцето на Салвато. Нима тази ужасна борба ще продължава вечно? По време на събитията от 21 и 22 януари Луиза, без да се съблича, лягаше в леглото на Салвато и постоянно чуваше призивите на ладзароните: положението на херцогинята, като привърженичка на патриотите, не беше безопасно. Но Луиза беше далеч от това, което безпокоеше другите: тя мислеше само за Салвато и се тревожеше единствено за него.

На третия ден от обсадата, на разсъмване, стрелбата се прекрати. Дойде вестта, че французите са удържали победа по всички направления. Но те все още не бяха станали господа-и на града. Как ли беше завършила тази касапница? Жив ли беше Салвато? След трите оръдейни изстрела от замъка Сан Елмо по дворецовата колонада, шумът от битката съвсем утихна.

Тя скоро щеше да види Микеле или Салвато, ако не беше се случило някое нещастие, — Микеле, очевидно, първи, защото можеше да дойде по всяко време, докато Салвато, който не знаеше, че тя е сама, би се осмелил да я посети само нощем и по уговорения начин.

Луиза стоеше до прозореца, устремила поглед към Кияйи: оттам тя очакваше новини.

Часовете минаваха. Тя видя предаването на града, чу приветствените викове на тълпата, която съпровождаше Шампионе до гроба на Вергилий, научи за очакваното чудо с мощите на Сан Дженаро, — но всичко това премина встрани от съзнанието ѝ, както призраците минават покрай главата на спящия.

Всичко това нямаше никакво отношение към новините, които тя очакваше, които желаше, на които се надяваше.

Но да оставим Луиза до прозореца, да се върнем в града и станем свидетели на страданията на една душа, не по-малко развълнувана, от тази на Луиза.

Ясно е, за кого смятаме да говорим. Ако правилно сме обрисували външния и нравствен портрет на нашия герой, нашите читатели разбират с какво пламенно нетърпение младият офицер очакваше срещата с Луиза и как дългът на войника вземаше връх при всички обстоятелства над желанието на влюбения.

И така, той действуваше отделно от армията; беше далече от Неапол, а го прие без нито една жалба, без най-малкото възражение,

макар прекрасно да знаеше, че е достатъчна само една дума за магнита, който го притегляше към Неапол, — и Шампионе, който изпитваше към него нежност, примесена с възхищение, веднага би го изпратил в предната бригада и би му предоставил възможността първи да влезе в Неапол.

Затова, когато се беше оказал на площад Пиние тъкмо навреме, за да спаси живота на Микеле, и притискаше до гърдите си младия ладзарони, сърцето му биеше от двойна радост — преди всичко, защото напълно се беше отплатил за оказаната му някога услуга, но и за това, че останал с него насаме, той би могъл да получи вести за Луиза, и би имал приятел, с когото винаги да говори за нея.

Но и този път той грешеше в очакванията си. Живото въображение на Шампионе веднага беше видяло в дружбата между Салвато и ладзароните нещо, от което би могъл да извлече полза. Породилата се в него идея да накара Сан Дженаро да извърши чудо, крепнеше в съзнанието му и той реши да поръча на Салвато охраната на катедралата и да назначи Микеле за водач на почетната стража.

Очевидно, този двоен избор беше удачен.

Но така Салвато не можеше да се отлъчи до утрешния ден, тъй като носеше голяма отговорност.

Затова пък, още щом гренадирите му достигнаха катедралата и се разположиха под портала ѝ и на малкия площад, който стигаше до улица Трибунале, Салвато бързо прегърна Микеле и го поведе в катедралата, като произнесе само две думи, които включваха в себе си цяла вселена от въпроси:

— Как е тя?

И Микеле с дълбоко разбиране, произтичащо от тройното чувство на почит, нежност и признателност, каквито изпитваше към Луиза, му разказа всичко, от напразния опит на младата жена да замине със съпруга си, до последните думи, откъснали се преди три дни от дълбините на сърцето ѝ: „Ако срещнеш Салвато...“

Последните думи на Луиза и първите думи на Салвато биха могли да се изтълкуват така:

— Обичам го вечно!

— Боготворя я още по-предано!

Макар чувството на Микеле към Асунта да не достигаше по размерите си любовта на Салвато и Луиза, младият ладзарони можеше

да оцени висините, които му бяха недостъпни. И в прилив на благодарност, опиянен от радостта от живота, която младостта изпитва след голяма опасност, Микеле разтълкува чувствата на Луиза с дълбока правдивост и такова красноречие, на каквото тя сама никога не би се осмелила, и от нейно име, въпреки че не беше му го поръчала, той двадесет пъти повтори това, което Салвато не се уморяваше да слуша, — че Луиза го обича.

Микеле говореше, а Салвато слушаше — така те прекарваха времето си, докато Луиза, подобно на сестра Ана, тревожно гледаше пътя от Кияйи, с надеждата да види някого.

XVIII

ОБЕТЪТ НА МИКЕЛЕ

Нощта тихо се спусна над земята. Докато още оставаше надеждата да различи нещо в здрача, Луиза не откъсваше очи от прозореца. Само от време на време погледът ѝ се вдигаше към небето, като че ли питаше Господа, не е ли при него този, когото тя напразно търсеше на земята.

Около осем часа ѝ се стори, че зърна в тъмното човек, кой-го приличаше на Микеле. Този човек се спря до вратичката към градината. Но преди да успее да почука, Луиза извика: „Микеле!“ — и сянката отвърна: „Сестричке!“

Той се хвърли но посока на гласа, и тъй като прозорецът беше само на осем или десет фута от земята, по грапавините на камъните в стената бързо се изкатери на балкона и през прозореца скочи в столовата.

При първия звук от устата на Микеле и при първия поглед към него, Луиза разбра, че няма от какво да се опасява — толкова спокойно и радостно беше лицето на младия човек. Но най-много я порази необикновения костюм на млечния ѝ брат.

Той носеше шапка, напомняща улански кивер, украсена с пера; тялото му беше покрито с къс небесносин мундир, със златни галони на гърдите и златни маншети на ръкавите; от лявото рамо висеше червен долман, който не отстъпваше по богатство на мундира. Сиви панталони със златен ширит довършваха костюма му, който изглеждаше още по-внушителен благодарение на огромната сабя, получена в дар от Салвата, която, трябва да бъдем справедливи към владетели ѝ, не беше бездействала през последните три дни.

Това беше униформата на полковник от народната армия, която главнокомандуващият беше побързал да изпрати на ладзароните, като узна за предаността му към Салвата.

Микеле веднага се преоблече и без да казва на Салвата нито дума за причината на исканата от него милост, го помоли за един час отпуск

и веднага получи разрешение.

Той за миг се озова в дома на Асунта, където появяването му в такъв час и такъв костюм изуми на само младата девойка, но също стария Басо Томео и тримата му синове, двама от които превързваха раните си в ъгъла. Микеле се спусна към шкафа, избра най-красивия костюм на любимата си и, като го сгъна, го пхна под мишницата си. После, като ѝ обеща да се върне на другата сутрин, изчезна с няколко скока, изговаряйки високо няколко неясни фрази, за които спокойно би могъл да бъде провъзгласен за глупак, ако този прякор отдавна вече не украсяваше името му.

Разстоянието от Маринела до Мерджелина не беше малко, трябваше да се пресече целия Неапол, но Микеле така добре познаваше проходи и улички, които биха могли да съкратят пътя му, че успя да стигне до Луиза само за четвърт час и ние видяхме как, за да съкрати още повече разстоянието, той скочи през прозореца, вместо да влезе през вратата.

— Преди всичко, — възкликна Микеле като скочи в стаята, — знай; той е жив, здрав, не е ранен и те обича като побъркан!

Луиза извика от радост. После, обхваната от нежност към млечния си брат, с която се смесваше щастието от донесените вести, тя го прегърна, притисна го до сърцето си и прошепна:

— Микеле! Скъпи Микеле! Колко се радвам да те видя!

— Да, наистина можеш да се радваш. Ние с тебе можеше изобщо да не се видим. Ако не беше той, щяха да ме разстрелят.

— Ако не беше той... — повтори Луиза, макар прекрасно да разбираше за кого става дума. — Кой е той?

— Той, дявол да го вземе! Кой друг, ако не сеньор Салвато, можеше да им попречи да ме разстрелят? Кой друг би се обезпокоил, че няколко куршума могат да надупчат бедния ладзарони? А той долетя и каза: „Това е Микеле! Той ми спаси живота и ви моля да го помилвате“. После ме прегърна, целуна ме като брат и техният главнокомандуващ ми даде чин полковник, а това доста ме приближава към бесилката, скъпа сестричке!

После, като видя, че млечната му сестра не може да го разбере, добави:

— Но работата не е в това. В момента, когато щяха да ме разстрелят, дадох обет, в който участвах и ти.

— Аз?

— Да, ти. Дадох обет, че ако остана жив... А за това, повярвай, имаше толкова малка надежда... дадох обет, че в този ден заедно с тебе, сестричке, ще отида да се помоля на Сан Дженаро. Значи, нямаме време за губене и за да не се учудват хората, че такава знатна дама като тебе се мъкне по улиците на Неапол под ръка с Микеле-Глупака, макар че той сега е полковник, донесох ти рокля, в която няма да те познаят. Ето!

И той хвърли в краката на Луиза пакета с дрехите на Асунта.

Луиза разбираше все по-малко; но тайният инстинкт ѝ подсказваше, че във всичко това се крие някакво радостно преживяване за нейното, изведнъж разтуптяло се сърце. Тя не знаеше какво щеше да е то, а може би и не искаше да проникне в тайнственото предложение на Микеле, за да не се почувствува принудена да откаже.

— Добре. — каза Луиза. — Да вървим. Да вървим, щом си дал обет бедни ми Микеле. И щом смяташ, че дължиш живота си на този обет, то трябва да го изпълниш, иначе може да се случи нещастие. Освен това, никога, уверявам те, не съм била толкова настроена за молитва, както сега. Но... — добави тя плахо.

— Но какво?

— Помниш, че той ме беше помолил да оставям отворен прозореца към уличката, а също и вратата на стаята му.

— Е, — каза Микеле, — прозорецът и вратата отворени ли са?

— Да. Представи си, какво може да си помисли той, ако ги намери затворени?

— Това наистина много би го огорчило, кълна ти се. Но, за нещастие, от както сеньор Салвато се излекува, той вече не е свободен, и тази нощ е дежурен, и тъй като не може да напусне поста си до единадесет сутринта, да затворим всички прозорци и врати и да се отправим към Сан Дженаро.

— Да вървим, — въздъхна Луиза, отнасяйки в стаята дрехите на Асунта, докато Микеле отиде да затвори вратите и прозорците.

Когато влизаше в стаята с прозорци към уличката, Микеле забеляза някаква сянка, която се плъзна към най-тъмния ъгъл. Тъй като зад това можеха да се крият лоши намерения, той закрачи напред с протегнати ръце.

Като видя, че е открита, сянката също пристъпи и каза:

— Това съм аз, Микеле. Тук съм по разпореждане на госпожата. Микеле позна гласа на Джованина и тъй като всичко изглеждаше твърде правдоподобно, забрави безпокойството си и започна да затваря прозорците.

— Ако дойде сеньор Салвато? — попита Джованина.

— Няма да дойде, — отвърна Микеле.

— Да не се е случило нещо? — попита девойката с тон, който издаваше нещо повече от обикновен интерес. Тя разбра своята непредпазливост и веднага добави: — Ако е така, трябва да съобщим на госпожата, колкото се може по-внимателно.

— Госпожата знае всичко, което трябва: със сеньор Салвато не се е случило нищо лошо; той просто ще остане там, където се намира в момента, до утре сутринта.

В този момент се чу гласът на Луиза, която викаше камериерката си.

Джованина, замислена и намръщена, бавно тръгна към господарката си докато Микеле, който беше привикнал към странностите на младата девойка и даже не се стараше да си ги обясни, продължаваше да затваря прозорците и вратите, които Луиза поне двадесет пъти беше обещавала в себе си да не отваря и все пак, през последните три денонощия държеше широко разтворени.

Когато Микеле се върна в столовата, Луиза вече беше приключила с тоалета си. Ладзароните извика от учудване: никога още неговата млечна сестра не му беше изглеждала толкова красива.

Джованина от своя страна гледаше господарката си с някакъв странен поглед: в него имаше скрита завист. Тя прощаваше на Луиза красотата ѝ в одеждите на знатна дама; но дъщерята на народа не можеше да ѝ прости, че тя беше прелестна дори в дреха от простолюдие.

Колкото до Микеле, той се възхищаваше от Луиза чистосърдечно и наивно и, без да се досеща, че всяка негова похвала е като удар с нож в сърцето на камериерката, не преставаше да повтаря възторжено:

— Не, виж, Джованина! Колко е красива!

И действително, Луиза цялата сияеше, не само от красота, но и от щастие.

След толкова дни на мъка и страдание чувството, с което се беше борила толкова дълго, взе връх. Тя за първи път обичаше Салвато, без

да мисли и съжалява, почти без угризение на съвестта.

Нима не беше направила всичко, което беше по силите ѝ, за да избегне тази любов? И не беше ли прикована тук, в Неапол, от самата съдба, която ѝ беше попречила да последва мъжа си. Или искрено вярващото сърце, като това на Луиза, не може да повярва в съдбата? Ако съдбата не беше я задържала, значи, беше самото провидение. А щом такава е волята на провидението, защо да се бои от щастието, което беше благословил сам Бог!

И тя радостно каза на своя млечен брат:

— Чакам, Микеле. Виждаш, че съм готова!

После първа се спусна по стълбата.

Джованина не успя да се сдържи и хвана Микеле за ръкава.

— Къде отива синьората? — попита тя.

— Да благодари на Сан Дженоаро за това, че е благоволил да спаси днес живота на скромния му слуга, — отвърна ладзароните, като бързаше да догони младата жена и да ѝ предложи ръката си.

Откъм Мерджелина, където нямаше никакви боеве, Неапол представляваше твърде мирно зрелище. Улица Кияйи беше осветена по цялото протежение и френските патрули се разхождаха всред тълпата, която, радостна че беше избягнала опасността, заплашвала населението цели три дни, проявяваше възторга си при вида на републиканския мундир, като размахваше кърпички, подхвърляше шапките си и крещеше: „Да живее Френската република! Да живее Партенопейската република!“

И действително, въпреки че републиката в Неапол още не беше провъзгласена и щяха да я обявят на другия ден, всеки вече знаеше каква ще бъде формата на управление. На улица Толедо зрелището малко се помрачи. Оттук започваше редица от къщи, горящи, или ограбвани. Едни бяха вече само куп димящи развалини; други, без врати, без стъкла и прозорци, с търкалящи се пред фасадата парчета от разбити темели, навеждаха на мисълта, че тук са действали ладзароните и че грабежът е продължил поне няколко дни. Към няколкото пункта, определени за убитите и ранените, там, където по паветата се разливаха локви кръв, приближаваха каруци, натоварени с пясък и въоръжени хора го хвърляха с лопати, докато други, с гребла, го изравняваха, както това правят в Испания по време на корида, когато от арената изнасят трупове на бикове, коне, а понякога и хора.

На площад Меркатело зрелището стана още по-страшно. Пред Йезуитския колеж, на кръглия площад, бяха устроили походна болница и докато едни ладзарони пееха, песни против кралицата, палеха фойерверки и стреляха с оръдията във въздуха, други яростно разбиваха статуята на Фердинанд I, която стоеше под колонадата и вдигаха трупове.

Луиза с въздишка отвърна глава и продължи пътя си.

При Порта Алба беше струпана барикада, сега наполовина разрушена, а отпред, на ъгъла на улица Сан Пиетро а Майела, догаряше някакъв дворец и рухвайки под напора на дивата стихия, хвърляше в небето огнени снопове, неотстъпващи по ярост на фойерверките.

Треперейки, Луиза се притисна към Микеле. Страхът ѝ, обаче се примесваше с друго, радостно чувство, причината за което тя не можеше да разбере. Само, колкото повече се приближаваше към старата църква, крачките ѝ ставаха все по-леки. Сякаш ангелите, които бяха възнесли на небето Сан Дженаро, ѝ даваха криле, за да литне по стълбите към църквата.

Микеле отведе Луиза в едно от най-тъмните кътчета на катедралата; той постави пред коленете ѝ стол, постави друг до него и каза на млечната си сестра:

— Сега ще се върна.

И той изчезна.

Стори му се, че познава в офицера, който замечтано се облягаше на една от колоните, Салвато Палмиери. Микеле се приближи и разбра, че не беше се излъгал.

— Генерале, елате с мен, — каза Микеле. — ще видите нещо, което кълна се, ще ви достави радост!

— Нали знаеш, че не мога да оставя поста си.

— Но това е тук, в църквата!

— Е, щом е така... — отвърна снизходително младият човек и го последва.

Влязоха в катедралата и при светлината на кандилото, което осветяваше слабо малкото енорияши, дошли да прочетат вечерната си молитва, Микеле показа на Салвато една млада жена, която се молеше с целия плам на вярваща душа.

Салвато трепна.

— Виждате ли? — попита Микеле.

— Кого?

— Жената, която се моли толкова разпалено.

— Да, и какво?

— Това, мой генерале, че докато дежуря вместо вас, и то много усърдно, бъдете спокоен, отидете и коленичете до нея. Не знам защо, но ми се струва, че тя ще ви съобщи добри вести за моята сестричка Луиза.

Салвата изгледа Микеле учудено.

— Вървете, вървете — каза му ладзароните и леко го побутна.

Салвата се подчини, но преди да успее да коленичи до нея, тя са обърна при звука от стъпките му и го позна. Слаб вик, съобразен с величието на мястото, се откъсна от гърдите на двамата.

Като чу този вик, звънящ от неизразимо щастие, който показваше, че задачата му е изпълнена успешно, Микеле почувства такава огромна радост, че въпреки високия си чин и тържествената обстановка, която беше приглушила слетия в едно радостен възглас на двамата влюбени, той, като излезе от катедралата, изрази чувствата си с цял ред необуздани скокове, както беше сторил на излизане от дома на Асунта.

Ако съдим от гледна точка на нашия морал, то постъпката на Микеле, който имаше за цел да сближи двамата влюбени и изобщо не мислеше, че уреждайки щастieto на едни, прави нещастен другото, тази постъпка, разбира се, би ни се сторила необмислена и дори достойна за порицание. Но обикновеният неаполитанец не е толкова чувствителен и ако някой беше казал на Микеле, че сега е постъпил зле, той много би се учудил, тъй като беше уверен, че току-що е извършил най-прекрасната постъпка в живота си.

Вероятно, той би могъл да отговори, че устройвайки първата среща на влюбените в църква и въвеждайки я по този начин в рамките на строгата благопристойност, беше извисил тази среща насаме, която на всяко друго място би била подвластна единствено на случая.

Но, в интерес на истината, трябва да кажем, че славният ни приятел дори не беше помислил за това.

XIX

САН ДЖЕНАРО, ПОКРОВИТЕЛЯТ НА НЕАПОЛ

Ние вече говорихме за това, какво въздействие имаше в Неапол обещанието на Шампионе, че на другия ден Сан Дженаро ще извърши чудо.

Шампионе поемаше голям риск. Ако чудото не се извършеше, щеше да му се наложи да усмирява втори бунт; ако пък светията се покажеше благосклонен, щеше да настъпи спокойствие и да бъде основана Партенопейската република.

За да обясним огромната популярност на Сан Дженаро, ще кажем с няколко думи, на какви заслуги се дължи тя.

Сан Дженаро не е обикновен светия, когото почитат навсякъде. Не му строят църкви, както на свети Петър и Павел, във всички страни. Сан Дженаро е местен светия, неаполитанец и патриот.

Сан Дженаро е живял през първите векове на християнството. Той е проповядвал словото Христово в края на III и началото на IV век и покръстил хиляди езичници. Както всички проповедници на истинската вяра, той си навлякъл гнева на императорите и бил подложен на мъчения през 305 година.

Принудени сме, за да обясним чудото на Сан Дженаро, да разкажем някои подробности за това мъченичество.

Превъзходството на Сан Дженаро над останалите светии, както говорят неаполитанците, е неоспоримо. И наистина, другите светии приживе и дори след смъртта си правят чудеса, които, оспорвани от философите, достигат до нас под формата на неясно, полудостоверно предание, докато чудото на Сан Дженаро, напротив, е живо и днес и се извършва два пъти всяка година, за слава на Неапол и за велик срам на всички безбожници.

Преди всичко гражданин, Сан Дженаро обича истински единствено родното си място и се грижи само за него.

Ако целият свят заплашваше да рухне върху Хорациевия мъдрец или ако се задаваше втори потоп, Сан Дженаро не би помръднал и пръста си. Но когато ноемврийските порои заплашват да удавят реколтата, когато августовските жеги пресушават водоемите в любимия край, Сан Дженаро обръща небето и земята, за да може през ноември да грее слънце, а през август да вали дъжд. Ако Сан Дженаро не беше го взел под особеното си покровителство, то вече десет века Неапол не би съществувал или би се смалил до едно градче от типа на Поцуоли и Байя. Наистина, няма друг град в света, който толкова често да е бил завоюван и да е попадал под чуждо иго. Но, благодарение на неуморимата дейност на патрона му, завоевателите си отиват, а Неапол остава.

Нормандците завладяха Неапол, но Сан Дженаро ги прогони. Зуавите завладяха Неапол, но и с тях се случи същото! След тях дойдоха анжуйците, но светецът не одобри и тях! Арагонците, на свой ред, завоюваха трона на Неапол, но Сан Дженаро ги наказва!

Испанците простряха тиранията си върху Неапол, но Сан Дженаро ги разби! Най-после, французите влязоха в Неапол, но Сан Дженаро ги накара да побягнат.

Същите тези думи вече сме писали през 1836 година, а сега ни остава само да добавим: „Кой знае, какво още ще стори Сан Дженаро за своето отечество!“

И наистина, каквото и да е било владичеството — родно или чуждо, законно или узурпирано, справедливо или деспотично, което е тежало на тази прекрасна страна, дълбоко в сърцето на всеки неаполитанец живее вяра, която издига търпението му до стоицизъм, вяра в това, че всички крале и правителства ще отминат и най-после в Неапол ще остане само неговият народ и Сан Дженаро.

Историята на Сан Дженаро започва с историята на Неапол и вероятно ще завърши заедно с него.

Семейството на Сан Дженаро принадлежи, естествено, към най-знатен и древен род. Народът, който през 1647 година даде на своята република, ръководена от ладзароните, названието Светлейша кралска неаполитанска република, а през 1799 година преследваше патриотите с камъни за това, че бяха се осмелили да отменят обръщението „Ваша светлост“, никога не би се съгласил на покровител с плебейски произход.

Ладзароните е аристократ по природа или по-точно, изпитва необходимост от аристократизъм.

Семейството на Сан Дженаро произлиза по права линия от семейството на Януарий Римски, което претендираше, че е потомък на Янус. Тези ранни години са покрити с мрака на неизвестното. Едва през 304 година, при понтификата на свети Марселин, той бил назначен за епископ на току-що създадената епархия Беневенто.

Удивителна е съдбата на Беневентската епархия, която започва със Сан Дженаро и завършва с господин Талейран! Последното преследване на християните станало при императорите Диоклециан и Максимиян. То продължило две години, значи започнало през 302 година и било едно от най-жестоките: седемнадесет хиляди мъченици дали живота си за новата религия.

След Диоклециан и Максимиян дошли императорите Константин и Галерий, при които християните могли да отдъхнат.

Сред пленниците, натъпкани в тъмниците на Кума, още от предишното царуване, били Созий, дякон на Мизена, и Прокъл, дякон на Поцуоли. През цялото време на гоненията на християните, още от 302 година, Сан Дженаро не пропускал случай да ги поддържа със словото си, дори с опасност за живота.

Временно пуснатите на свобода християнски мъченици, като повярвали, че преследванията са свършили, пеели благодарствени молитви в Поцуолския храм, където Сан Дженаро извършвал службата си, а Созий и Прокъл помагали на светото дело, когато изведнъж се раздал звук на тръба и в църквата влязъл въоръжен пратеник на кон, който високо прочел древния указ на Диоклециан за това, че новите кесари са встъпили в длъжност.

Този указ, твърде любопитен по своята същност — бил той оригинален или фалшификат, — се пази в архивите на архиепископската епархия. Следователно, можем да предложим на нашите читатели документа, откъдето вече сме черпили исторически сведения, не лишени от интерес. Ето го:

„Трижди великият, неизменно справедливият, безсмъртният император Диоклециан изпраща поздрав до всички префекти и проконсули на Римската империя!

До божествените ни уши достигна слух, който силно ни разгневи, че най-нечестивата от всички ереси, наречена християнство,

е започнало да се разпространява с нова сила. Че споменатите християни почитат като бог някой си Исус, роден от неизвестна еврейка, и обсипват с оскърбления и проклетия великия Аполон, Меркурий и Херакъл, и дори самия Юпитер, като възхваляват същия този Христос, когото евреите са разпънали на кръст, като магьосник.

Поради това, заповядваме всички християни, мъже и жени, във всички градове и села, да бъдат подложени на най-жестоки мъчения, ако не пожелаят да се поклонят на нашите богове и не се откажат от своята ерес.

Ако някой от тях прояви покорство, даряваме го с прошка. В противен случай, ще заповядаме да ги убиват с мечове и подлагат на най-жестоки мъчения.

Помнете, че за неизпълнение на нашите божествени заповеди вие самите ще бъдете подложени на същото наказание, което предвиждаме за тези престъпници“.

По-нататък ще приведем във връзка с този документ един-два декрета на крал Фердинанд. Можем да ги сравним с указа на Диоклециан и да се убедим, че те твърде много си приличат. Само че указите на римския император са били по-добре редактирани.

Не е трудно да се досетим, че нито Сан Дженаро, нито двамата му дякони признали този декрет. Сан Дженаро продължил да служи в църквата, а дяконите му помагали; така че, една прекрасна сутрин и тримата били заловени при изпълнение на задълженията им.

Излишно е да споменаваме, че всички, които присъствали тогава на богослужението, били задържани заедно с тях. И съвсем безполезно е да напомняме, че пленниците не се поддали на заплахите на проконсула Тимотей и продължили упорито да проповядват вярата Христова.

Ще отбележим само, че в момента на арестуването една стара жена, която вече признавала Сан Дженаро за светия, го помолила да ѝ остави някакви реликви за спомен. Сан Дженаро ѝ протегнал двата съда, които му служили при светото тайнство на евхаристията, с думите:

— Вземи тези съдове, сестро и събери в тях кръвта ми!

— Но аз съм парализирана и не мога да направя нито крачка!

— Изпий виното и водата, които са останали в тях и ще проходиш!

Проконсулт особено намразил Сан Дженаро, защото той най-предано служил на сина Божи.

За начало проконсулт заповядал да хвърлят светията в разпалена пещ, но огънят загаснал и пламтящите въглини, които застинали пода, се превърнали в цветя.

Тогава Сан Дженаро бил даден за храна на дивите зверове.

В определения за екзекуцията ден амфитеатърът бил препълнен. Стичали се тълпи от всички краища на провинцията. Амфитеатърът на Поцуоли бил, както и този в Капуа, където помним, че се е спасил Спартак, един от най-красивите в цяла Кампания.

Впрочем, това е същият цирк, чийто развалини съществуват и сега. Двеста и тридесет години по-рано божественият император Нерон устроил тук празненство в чест на царя на армения Тиридат, който, изгонен от своето царство от Корбулон, поддръжника на Тигран, се явил да търси короната си при сина на Домиций и Агрипина. Всичко било така подготвено, че да порази учудения варварин.

Най-силните зверове, най-изкусните гладиатори се сражавали пред него, но тъй като останал безстрастен пред това зрелище, Нерон го попитал, какво мисли за тези войни, чиято свръхчовешка сила предизвиквала буря от аплодисменти. Тиридат, без да отговори, станал и с усмивка метнал копие то си на арената. С един удар той пронизал два бика едновременно.

От този ден циркът нито веднъж не бил събирал такова количество зрители.

Едва проконсулт заел своето място на трона и ликторите се строили около него, и тримата светици, изведени на арената по негова заповед, били оставени пред вратите на дивите зверове. По знак на Тимотей преградите били вдигнати и хищниците изскочили на арената. При вида им тридесет хиляди зрители радостно зааплодирани. Учудени, зверовете също отвърнали със заплашителен рев, който заглушил всички викове и заставил да спрат всички аплодисменти. После, възбудени от вълнението на тълпата, измъчвани от тридневен глад и привлечени от мириса на човешка плът, с която ги хранели на големи празници, лъвовете започнали да разтърсват гривите, тигрите да се готвят за скок, а хиените да облизват устни... но какво било учудването на проконсула, когато видял, че хиените, тигрите и лъвовете легнали в краката на тримата мъченици в знак на уважение и

покорство, а оковите на Сан Дженаро се разпаднали и той, вдигайки с усмивка освободената си ръка, благословил зрителите. Разбирате, че Тимотей, проконсул, наместник на императора, не можел да прости на нещастния епископ, още повече, че при вида на последното чудо, извършено от него, пет хиляди зрители приели християнството. Като се убедил, че огънят е безсилен против неговия пленник и че лъвовете лягат в краката му, проконсулт заповяда да отсекаат главите и на тримата.

Една прекрасна есенна утрин на 19 септември 305 година Сан Дженаро, съпроводен от Прокъл и Созий, бил отведен на площада на Вулкан, разположен близо до полуизгасналия кратер в равнината Солфатар, за да бъдат екзекутирани. Но едва направил и петдесетина крачки към площада, когато един бедняк си пробил път през тълпата и залитайки, паднал на колене.

— Къде си, свети човече? — възкликнали беднякът. — Аз съм сляп и не те виждам.

— Тук съм, сине мой, — отвърнал Сан Дженаро, като се спрял, за да изслуша стареца.

— Ах, отче! — възкликнал човекът. — Позволи ми преди смъртта си да целуна следите от краката ти!

— Този човек е побъркан, — казал палачът и се приготвил да го отблъсне.

— Позволи на този слепец да се приближи, моля те — промълвил Сан Дженаро.

Палачът се отдръпнал, като повдигнал рамене.

— Какво искаш синко? — попитал светията.

— Някакъв нищожен подарък за спомен от теб, все едно какъв. Ще го пазя до края на дните си и той ще ми донесе щастие в този живот, а и в другия.

— Нима не знаеш, че осъдените на смърт не носят със себе си нищо? — възкликнал палачът. — Глупак е този, който проси милостиня от човека, отиващ на смърт!

— На смърт ли? — попитал старецът и поклатил глава. — Не бъди толкова уверен! Той не за първи път ви се изплъзва.

— Бъди спокоен — казал палачът. — Този път ще си има работа с мен.

— Сине мой, — обадил се Сан Дженаро, — не ми остана нищо, освен тази кърпа, с която ще ми завържат очите. Оставям ти я. Вземи я след смъртта ми.

— Ако войниците не ми позволят да се приближа до теб?

— Не се притеснявай, ще ти я донеса сам.

— Благодаря ти, отче.

— Прощавай, сине мой.

Слепецът се отдръпнал и процесията продължила пътя си.

Като стигнали до площада на Вулкан, тримата мъченици паднали на колене и Сан Дженаро произнесъл високо:

— Велики Боже, смили се над мен и ми позволи да приема днес мъченичеството, което ти ми отказа два пъти! И нека нашата кръв, която сега ще се пролее, усмири гнева ти и бъде последната кръв, която ще пролеят тираните, гонители на нашата свята църква.

Като се изправил, той нежно прегърнал двамата си събрата по мъченичество и дал знак на палача да започне кървавото си дело.

Палачът отсякъл първо главите на Прокъл и Созий, които приели смъртта, възхвалявайки Господа. Но когато се приближил до Сан Дженаро, за да обезглави и него, палачът изведнъж се разтреперел, толкова силно, че мечът паднал от ръката му и той не можел да се наведе и да го вдигне.

Тогава Сан Дженаро сам завързал очите си и като заел най-удобно за предстоящата екзекуция положение, се обърнал към палача:

— Защо се бавиш, братко?

— Не мога да вдигна меча, ако не ми разрешиш и не мога да ти отсека главата, ако не получа заповед от теб самия.

— Аз не само ти разрешавам и ти заповядвам, братко, но и те моля за това.

И тогава палачът се съвзел и нанесъл удара с такава енергия, че веднага отсякъл главата и един от пръстите на светеца.

Колкото до двете молитви, които отправил Сан Дженаро към Господ преди смъртта си, те вероятно са стигнали до него, тъй като палачът, който обезглавил светеца, го издигнал в ранг на мъченик. Константин, който станал по-късно Константин Велики и утвърдил тържеството на християнската вяра, през същата година, в която загинал светецът, избягал от Никомедия в Йорк, където заварил баща си Констанций Хлор на смъртен одър и бил провъзгласен за император

от легионите на Британия, Галия и Испания. И така, годината, в която умрял Сан Дженаро, ознаменува триумфа на християнската църква.

През същия ден, когато се извършила екзекуцията, около девет вечерта, две сенки плахо се приближили към опустелия площад. Търсели трите трупа, които били оставени на самото място на екзекуцията.

Луната току-що се била показала и хвърляла ярка светлина над жълтеникавата равнина Солфатар, така че всеки предмет се виждал съвсем ясно. Двамата дошли в това уединено място, били старецът и старицата.

Около минута те внимателно се оглеждали един друг, докато се решили да се приближат. На разстояние три крачки двамата вдигнали ръка към челото си и направили кръстен знак.

Така разбрали, че и двамата са християни.

— Здравей, братко, — каза жената.

— Здравей, сестро, — отвърнал старецът.

— Кой си ти?

— Приятел на Сан Дженаро. А ти?

— Аз съм му роднина.

— От къде си?

— От Неапол. А ти?

— От Поцуоли. Какво те води тук в този час?

— Дойдох да събера кръвта на мъченика. А ти?

— Да предам тялото му на земята.

— Виж тези два съда, с тях той извърши последната си служба, после, на излизане от църквата, ми ги даде, като ми заповяда да изпия останалите в тях вода и вино. Бях парализирана и не можех да помръдна ръка или крак цели десет години; но едва пресуших съдържанието им, и веднага станах и тръгнах.

— А аз бях сляп. Помолих мъченика, когато отиваше на екзекуция, да остави нещо за спомен. Той ми обеща след смъртта си да ми даде кърпата, с която трябваше да му завържат очите. В мига, когато палачът му отсече главата, той се яви при мен, даде ми кърпата, заповяда ми да я допра да очите си и да дойда тук вечерта и погребя тялото му. Не знаех как да изпълня втората част от заповедта му, защото бях сляп. Но едва допрых до очите си светата реликва и, подобно на свети Павел по пътя му към Дамаск, почувствувах, че

завесата пада, и ето, готов съм да изпълня заповедите на блажения мъченик.

— Бъди благословен, братко! Сега зная, че си бил истински приятел на Сан Дженаро, който се яви по същото време, както и на теб, за да ми нареди втори път да съберат кръвта му.

— Бъди благословена, сестро! Защото, на своя ред, виждам, че ти си наистина си негова роднина. Ах, да! Забравих още за едно ...

— За какво?

— Заповяда ми да намеря пръста, който отсякоха едновременно с главата му, и да го присъединя благочестиво към неговите останки.

— А на мен заповяда да намеря сред пролятата кръв една тревичка и да я пазя грижливо в по-малкия от тези съдове.

— Да потърсим, сестро!

— Да потърсим, братко.

— За щастие, луната ни свети.

— Това е също благоволение на светеца: нали цял месец луната се криеше зад облаците.

— Ето пръста, който търсех.

— Ето тревичката, за която ми говореше той.

И докато старецът от Поцуоли слагал в ковчега тялото, главата и пръста на мъченика, старата неаполитанка, застанала на колене, благоговейно събрала с една гъба скъпоценната кръв до последната капка и напълнила с нея двете съдинки, дадени ѝ от светеца.

Тази същата кръв, след петнадесет и половина столетия, започваше да кипи, щом я приближаваха до мощите на светията; и именно това необикновено, необяснимо кипене, което се повтаряше два пъти в годината беше знаменитото чудо на Сан Дженаро, нашумяло по цял свят, чудо, което Шампионе реши да предизвика, каквото и да му струва това.

XX

В КОЯТО АВТОРЪТ Е ПРИНУДЕН ДА ЗАИМСТВА ОТ КОРИКОЛО ГОТОВА ГЛАВА ЗА СВОЯТА КНИГА, ТЪЙ КАТО НЕ БИ МОГЪЛ ДА Я НАПИШЕ ПО-ДОБРЕ

Ние няма да следваме останките на Сан Дженаро в непрекъснатите им странстванията, които те извършваха от Поцуоли в Неапол, от Неапол в Беневенто и, най-последно, от Беневенто отново в Неапол. Това би ни увлякло в историята на далечното средновековие и би навредило на тази интересна епоха, която тъкмо започна да излиза на мода. Едва ли в началото на XVI век Сан Дженаро получи твърдо и постоянно местожителство, което напуска само два пъти в годината, когато отива да извърши своето чудо в катедралата Санта Клара, гробница на неаполитанските крале. Светията може да бъде обезпокоен още един-два пъти. Но поводът за това трябва да бъде много важен: само гибел на империя или земетресение, обхващало цяла област, могат да заставят светията-домосед да измени привичките си. Всяко такова излизане става събитие, което, възвеличано от устното предание, се увековечава в паметта на неаполитанския народ. Сан Дженаро постоянно обитава архиепископската катедрала, в параклиса — ризохранилище, построен от неаполитанските благородници и буржоазията, съгласно обет, даден от тях през 1527 г. от страх пред чумата, която опустошава тогава благочестивия град Неапол. С помощта на светеца епидемията престанала и, в знак на обществената признателност, бил издигнат този параклис.

Противоположно на обикновените молители, които, след като са дали обет на светеца, най-често забравят за него, щом опасността отmine, неаполитанците бяха толкова съвестни в изпълнението на обещанията, дадени на техния патрон, че, когато доня Катарина де Сандовал, жената на стария граф Лема, вицекраля на Неапол,

пожелала от своя страна да направи дарение за постройка на параклиса, като предложила тридесет хиляди дуката, неаполитанците отказали да приемат пари от нея, като заявили, че не желаят да делят с чужденци — дори това да е техния вицецрал или вицецралица — честта да построят достойна резиденция за техния свят покровител.

И тъй като не липсвали нито пари, нито усърдие, постройката била завършена бързо. В интерес на истината следва да отбележим, че за поддържане на взаимното усърдие благородниците и буржоазията съставили при градския нотариус, метр Виченцо де Басис договор, който съществува и днес. На документа стои дата 13 януари хиляда петстотин двадесет и седма година. Подписалите се задължават да дадат за разходи на строителството тринадесет хиляди дуката. Но, както се вижда, още тогава архитектите не са заслужавали доверие. Само портите стрували тридесет и пет хиляди франка, три пъти повече от сумата, предназначена за цялото съоръжение.

Когато параклисът бил завършен, решили да повикат най-добрите живописци от цял свят, за да украсят стените му с фрески, изобразяващи главните събития от живота на светеца. За нещастие, това решение не срещнало одобрението на неаполитанските художници, които на свой ред решили, че параклисът ще бъде изписан само от местни хора, и се заклели, че всеки съперник, дръзнал да приеме поканата, горчиво ще се разкайва за това.

Дали защото не знаели за тази клетва, или защото не й вярвали, но Гуидо, Доменико и един кавалер от Арпино пристигнали в Неапол. Но кавалерът бил принуден веднага да побегне, без дори да се докосне до четката. Гуидо, след две покушения на живота му, които той е избягнал само по чудо, на свой ред напуснал Неапол. И единствено Доменико, привикнал към непрекъснатите преследвания, уморен от живота, който неговите съперници направили толкова тежък и печален, не слушал нито оскърбления, нито заплахите и продължавал да рисува. Той с успех завършил „Жената, която излекува болните“, „Възкресението на младия човек“ и вече изписвал купола, когато един ден, както си бил на скелето, неочаквано се почувствувал зле. Отнесли го в къщи; оказало се, че е отровен. След това неаполитанските художници решили, че най-после се освободили от всяко съперничество. Но, сгрешили. Една прекрасна сутрин се появил Джеси с двамата си ученика, за да замени Гуидо, своя учител. Седмица по-

късно двамата ученика, които примамили на някаква галера, безследно изчезнали и никой повече не говорил за тях. Тогава Джеси, изоставен от всички, изгубил мъжеството си и заминал. Испанецът, Коренцио, Лафранко и Станционе станали господари на положението: получили всичката слава и блестящо бъдеще, до което стигнали с цената на престъплението.

И така, Испанецът създал своята монументална композиция „Светецът излиза от огнената пещ“, Станционе — „Изцелението на бесния“, а за Лафранко останал куполът, до който той отказал да се докосне, докато не изтрили напълно стенописите, започнати от Доменико.

В този параклис, който имал своите мъченици на изкуството, поставили останки на Сан Дженаро.

Мощите се пазят в ниша, поставена зад главния олтар. Тя е разделена наполовина от мраморна преграда, за да не може главата на светията да вижда неговата кръв. Това обстоятелство би могло да предизвика преждевременното извършване на чудото, тъй като, според думите на клириците, съсирената кръв се втечнява при доближаване на главата към съдовете. Нишата се затваря с две вратички от лято сребро, украсени с герба на Карл II, краля на Испания. Тези вратички имат два ключа, единият от които се пази при архиепископа, а другият — при така наречените „депутати на Ризохранилището“, избрани по жребий сред благородниците. Както виждаме, Сан Дженаро е разполагал със същата свобода, както венецианските дождове, които не можели да напускат пределите на града и излизали от дворците си само с разрешение на сената. Ако това затворничество е имало своите неудобства, то съвсем не е било без преимущества. Сан Дженаро спечелил от това, че не го безпокоили по всяко време на деня и нощта, като някой селски доктор. А печелили също всички каноници, дякони, протодякони, църковни пазачи, ризничари — всички, та до най-малки певци от катедралния хор, които добре знаели превъзходството на положението си над техните събратя по обслужването на другите светии.

Веднъж, когато Везувий избухнал и лавата, вместо да следи обичайния си път, с други думи, за осми или девети път да засипе Торе дел Греко, се насочила към Неапол, сред ладзароните избухнал метеж. Те щели да загубят най-малко от всички, но оглавили въстанието по

традиция. Те се спуснали към катедралата, искайки, главата на Сан Дженаро да бъде изнесена срещу огнената лава. Но да се удовлетвори желанието им, се оказало не съвсем лесна работа. Сан Дженаро бил заключен с два ключа; единият се намирал у архиепископа, който по това време обхождал епархията си, а другият бил у депутатите, които, опитвайки да спасят собствените си ценности, се щурали в разни посоки.

За щастие, дежурният каноник бил находчив човек и много се гордеел с високо положение, което неговият светия заемал на небето и земята. Той излязъл на балкона, откъдето се виждал целият площад, претъпкан от хора, и направил знак, че иска да говори. Поклащайки глава, като човек, учуден от дързостта на събралите се, той започнал следната реч:

— Ей, вие, глупаци такива! Какво сте се развикали: „Сан Дженаро! Сан Дженаро!“, като че ли викате някоя карета: „Свети Фиакър! Свети Фиакър!“ Разберете, негодници, че Сан Дженаро е благородник и няма да наруши спокойствието си заради първият срещнат!

— Виж ти! — намерил се някакъв умник. — Исус Христос винаги се е грижил и за първият срещнат! А ако помоля за нещо Господа Бога, няма той ще ми откаже?

Каноникът се засмя презрително.

— Сега се хвана! — казал той. — Чий син е бил Исус Христос, позволете да ви попитам? Син на дърводелец и бедна девойка. Исус Христос е просто ладзарони от Назарет, а виж, Сан Дженаро е нещо друго! Той е син на сенатор и патрицианка. Значи, както сами виждате, Исус Христос не може да се мери с него! Така че, изчезвайте от тук! Вървете да молите Господа Бога, щом ви се е приискало! А колкото до Сан Дженаро, твърдо ви казвам: можете да се съберете десет пъти повече, и можете да крещите десет пъти по-силно, но той няма да се помръдне от мястото си, защото има право да не се безпокои за дреболии!

— Вярно е! — заговорили в тълпата. — Да идем по-добре да молил Господа Бога!

И ладзароните тръгнали да молят Исуса Христа, който, тъй като наистина, не бил толкова знатен, колкото Сан Дженаро, напуснал Санта Клара и се отправил с тълпата натам, където неговото

милосърдно присъствие било необходимо. Но или Господ не искал да действува в ущърб на Сан Дженаро, или нямал достатъчно власт да заповяда на лавата да се върне в руслото си, както бил заповядал на морето, но потокът от лава продължил да пълзи напред, макар да го заклинали в името на светите дарове и самия Господ Бог.

И така, опасността все повече нараствала, виковете на хората ставали все по-силни, когато изведнъж мраморната статуя на Сан Дженаро, издигната на моста Магдалина, потръпнала, и дясната ръка на светеца, притисната до сърцето му, се отделила от гърдите и с властен жест се протегнала напред, спирайки лавата, както това сторил Нептун, който спрял бушуващия океан с думите „Аз заповядвам“.

Лавата се спряла.

Понятно е, колко нараснала славата на Сан Дженаро след това ново чудо.

Карл III-ти, бащата на Фердинанд, сам бил свидетел на това събитие. Той търсел начин да се отблагодари на светеца. Но това се оказала трудна работа. Сан Дженаро бил знатен, Сан Дженаро бил богат, Сан Дженаро бил светец, Сан Дженаро, той току-що го доказал — бил по-могъщ от самия Господ Бог. Тогава кралят дал на Сан Дженаро званието, за което, предполагахме, светецът никога не е претендирал: назначил го за „главен командор“ на Неаполитанските войски със заплата от тридесет хиляди дуката.

Ето защо Микеле, без да си криви душата, можеше да отвърне на Луиза Сан Феличе на въпроса, „къде е Салвато“: „той е дежурен по охраната на главния командор до десет и половина сутринта“.

И наистина, както казал славният каноник и както повтаряме ние след него, Сан Дженаро е светец-аристократ. Той има свита от светии с по-нисък ранг, които признават превъзходството му почти така, както римските клиенти признавали превъзходството на своя патрон. Тези светии го следват, когато той излиза, приветствуват го, когато минава покрай тях, чакат го, когато се завръща. Това е министерският съвет на Сан Дженаро.

Ето как се набирал тази армия второстепенни светии, стражата, свитата и дворът на блажения Беневентски епископ.

Всеки манастир, орден, енория, всеки човек, който иска да направи своя светия покровител на Неапол под предводителството на Сан Дженаро, трябва само да отлее статуята му от чисто сребро, на

стойност осем хиляди дуката, и да я постави в Параклиса — Ризохранилище. Статуята, веднъж приета там, остава навеки. От тази минута тя се ползува с всичките прерогативи на своето положение. Както ангелите и архангелите на небето вечно славят Бога, около когото образуват своя хор, така славят Сан Дженаро младшите светии. Но в замяна за вечното блаженство, което им е обещано на небето, те са осъдени на същото такова заточение, както и Сан Дженаро. Даже тези, които са направили подаръка, не могат да извадят статуята от свещената ѝ тъмница, без да предадат на нотариуса двойната цена, при това не се прави разлика дали я изнасят на бял свят по лична прищявка или за общото благо. Светията бива пускан за по-дълго или по-кратко време, само когато необходимата сума бъде предадена на нотариуса. След като светецът се върне на мястото и самоличността му бъде установена, собственикът, срещу квитанцията за своя светия може да получи залога обратно. По такъв начин се обезпечава опазването на светиите; ако те дори се отклонят от пътя, пак няма загуба: от оставеното в залог сребро може да се изработят две статуи вместо една.

Тази мярка, която на пръв поглед може да се стори чист произвол, била приета едва след като хората жестоко злоупотребили с прекомерната доверчивост на Сан Дженаро. Статуята на Сан Гаetano, изнесена от църквата без залог, не само не била върната в уречения ден, но и въобще никога не я видели. Опитали се да обвинят за това самия светец, като твърдели, че той не бил така силно привързан към Сан Дженаро, затова използвал първия подходящ случай, за да избяга от него. Но най-почтените хора опровергали това клеветническо обвинение. След проведените разследвания се изяснило, че скъпоценната статуя е открадната от някакъв кочияш, който я отнесъл с каретата си. Спуснали се да преследват крадеца, но тъй като минали вече два дни и той бягал с каретата, теглена от чифт бързи коне, а полицията трябвало да го преследва пеша, то той, вероятно, е успял да пресече границата. От този злополучен ден достойната корпорация на кочияшите, които дотогава в Неапол, както и във Франция, си оспорвали с кучетата първенството по вярност, била жестоко компрометирана. Кочияшите вече не смеели да поръчат свой портрет с надпис „На верния кочияш“ на кесията, която държал в ръка завръщащият се от пътуване колар. Нещо повече: ако в Неапол имате

недоразумение с някой файтонджия и решите, че си струва труда да нанесете на противника си едно от тези оскърбления, които се измиват само с кръв, не го проклинайте нито с „Пасха Господня“, както това правел Луи XI, нито със „Светия търбух“, както е ругаел Анри IV. Споменете просто Свети Гаetano и ще видите, как вашият враг ще падне в краката ви да моли за прошка. Наистина, в два от три случая, след това той ще скочи на крака и ще се нахвърли върху вас с ножа си.

От само себе си е ясно, че вратите на Ризохранилището винаги бяха отворени за светии, които биха пожелали да се присъединят към двора на Сан Дженаро. При това техните жития не се подлагат на проверка и никой не търси обяснение какво са правили те през 1399 или 1426 година. Единственото нерушимото правило и неотменимо условие си оставаше статуята да бъде отлита от чисто сребро, със съответна проба и тегло.

Но ако статуята беше от злато и тежеше двойно повече, все пак не биха се отказали от нея. Само йезуитите, които, както е известно, не пренебрегват никакви средства, за да укрепят и разширят своята популярност, за три години бяха поставили в параклиса цели пет статуи.

А сега се надяваме, че читателят, след като се е запознал с всички тези подробности, които намерихме за необходимо да приведем, ще разбере цялата важност на изявлението, направено от главнокомандувачия на френската армия.

XXI

КАК САН ДЖЕНАРО ИЗВЪРШИ СВОЕТО ЧУДО И КАКВО УЧАСТИЕ ВЗЕ ШАМПИОНЕ В НЕГО

Още от ранни зори всички улици, които водеха към катедрала Санта Клара, бяха запълнени с огромни тълпи народ. Роднините на Сан Дженаро, потомци на старата жена, която слепият срещнал на площада на Вулкана, където тя събирала кръвта на светията, навреме заеха местата си край олтара, не да помагат на чудото, както правеха обикновено, но, напротив, да му препятстват, доколкото е възможно. Катедралата беше претъпкана с хора, които преливаха навън.

През цялата нощ камбаните бяха звънели с пълна сила. Казваха, че самият звън бил толкова силен, та предизвикал дори леко земетресение. При това всяка камбана беше звъняла по своему, независимо от останалите.

Шампионе беше заповядал нито една камбана да не бездействува през нощта. Не само Неапол, но и всички околни градове и села, цялото население трябваше да бъде уведомено, че Сан Дженаро е призван да извърши чудото си.

И така, още на разсъмване всички главни улици на Неапол наподобяваха бурни реки, влачещи потоци мъже, жени и деца. Цялата тази тълпа бързаше към архиепископския дворец, за да заеме местата си в тържествената процесия, която трябваше да тръгне оттам към катедралата.

По това време през всички градски порти в Неапол влизаха рибари от Кастеламаре и Соренто, ловци на корали от Торе дел Греко, продавачи на макарони от Портичи, градинари от Поцуоли и Байа, най-после, жени от Прочида, Иския, Ачера и Магдалина в най-богатите си одежди. Сред тази тълпа, пъстра, шумна, пременена, от време на време се появяваше една старица със сиви разрошени коси, подобна на

Кумската сибилла. Тя крещеше по-силно и жестикулираше поразпалено от останалите. Пробивайки си път през тълпата, тя безцеремонно разбутваше хората, но въпреки това беше обкръжена с всеобщо уважение и почит. Това беше една от роднините на Сан Дженаро, която беше закъсняла и сега бързаше да се присъедини към своите близки, за да заеме в процесията или край олтара в катедралата Санта Клара мястото, което ѝ принадлежеше по право.

При нормални условия, когато чудото трябваше да се извърши в определеното време, процесията се събираше рано сутринта пред архиепископския дворец и оттам тръгваше към катедралата. Улиците бяха толкова препълнени с народ, че разстоянието от половин километър се изминаваше за четиринадесет или петнадесет часа.

Но този път хората не се спираха по пътя, бавейки се пред вратите на кръчмите и тъпчейки на едно място, като дали обет пилигрими. Двоен ред войници от републиканската армия се простираше от двореца на архиепископа до катедралата. Той разчистваше пътя, пропъждайки стълпените хора, отстраняваше всички препятствия по пътя на процесията. Само че щиковете висяха на кръста на войниците, а в дулата на пушките им бяха затиснати цветя.

По този начин процесията трябваше да измине за час разстояние, за което обикновено ѝ бяха необходими петнадесет.

Точно в седем сутринта Салвато и неговите хора — с други думи, почетната стража на Сан Дженаро, сред която се намираше Микеле в новия си мундир и с хоругва в ръце, на която със златни букви беше написано „Слава на Сан Дженаро!“, — тръгнаха от архиепископския дворец към катедралата. Напразно би било да се търси в тази чисто военна церемония свободната непринуденост, с която се отличават процесииите на Сан Дженаро в Неапол.

Обикновено, представлявана сама на себе си, процесията се движи необуздано като Дюранс, или независимо като Лоара, влачейки хорския поток между двойната линия на къщите, които бяха бреговете ѝ, ту внезапно спирайки, неизвестно защо, ту възобновявайки пътя си по също така неизвестна причина.

Сред този хорски поток не се виждаха бляскавите мундири, сияещи със злато, украсени с кръстове и орденски ленти; тук не присъствуваха неаполитанските офицери с обърнати свещи в ръка,

около които се въртят по трима-четирима лад-зарони. Блъскайки се, търкаляйки се, падайки, те се опитват да хванат в хартиен плик капките восък от свещите, докато офицерите с горделиво вдигната глава не се интересуват от това, което става под краката им и, дарявайки с кралска щедрост ладзароните с восък за някой грош, гледат дамите, събрани по прозорците и балконите, а те, давайки си вид, че хвърлят цветя срещу процесията, мятат букетите си към офицерите в замяна на най-нежни погледи.

Би било също толкова напразно да търсим в тълпа, около кръста или хоругвите, сред народа, който ги обкръжава и разделя, монасите от всички ордени и видове — капуцини, картезианци, доминиканци, камалдули, кармелити, обути и боси — дебели, закръглени, мургави, румени и широкоплещи, крачещи като на селски празник или селски панаир, без никакво уважение към кръста, който се извисява над главите им, и към хоругвите, които хвърлят бегла сянка върху челата им; смеят се, пеят, бърбят, предлагат на мъжете да си смръкнат тютюн от роговите си табакери, дават съвети на бременните, на тези които не са бременни подсказват номерата на лотарийните билети и хвърлят сладострастните погледи, което никак не подхожда на устава на ордена им, към младите момичета по праговете към къщите, по тротоарите и зад дворцовите решетки. Нямаше ги и другите, дългите, кльоцави, измършавели от пости, бледи от въздържание, останали без сили от умъртвяване на плътта, вдигащи към небето чела, като от слонова кост, очите, хлътнали и обкръжени от тъмни сенки. Те крачат, без да виждат нищо наоколо, носени от хорския поток; живи призраци, осезаеми фантоми, превърнали живота си в ад, с надеждата, че този ад ще ги отведе право в рая, те в дните на големи религиозни празници жънат плодовете на монашеските си подвизи във вид на боязливо уважение, с което ги обкръжават околните.

Не! Никакви граждани, никакви монаси или кльоцави, аскети или сладострастници, тръгнали след кръста и хоругвата. Народът се тълпеше в тесните улички, проходи и пресечки: той гледаше заплашително френските войници, които безгрижно крачеха сред тълпата, където всеки стискаше в ръката си нож, изчаквайки минутата, когато ще го извади от пазвата, от джоба или от пояса и ще го забие в сърцето на победилия враг, който вече беше забравил за победата си и вместо монасите раздаваше нежни погледи и любезности. Но към

врага не бяха толкова благосклонни, и в отговор той чуваше само злобно мърморене и скърцане със зъби. Колкото до монасите — те бяха там, но, разпръснати из тълпата, тихо подстрекаваха към убийства и въстание. Този път, колкото и да бяха различни одеждите им, мнението им бе едно. И то прелиташе из тълпата като мълния, предвещаваща буря: „Смърт на еретиците! Смърт на враговете на краля и на нашата свята религия! Смърт на оскърбителите на Сан Дженаро! Смърт на французите!“

Зад кръста и хоругвата, носени от църковните служители, и охранявани само от Палиукела, приближеният на Микеле, получил за тази си дейност звание младши лейтенант и събрал вече стотина ладзарони под свое командване, следваха седемдесет и пет сребърни статуи на по-младите покровители на Неапол, които, както вече казахме, съставяха двора на Сан Дженаро.

Колкото до последния, то предната нощ главата му беше пренесена в катедралата Санта Клара и поставена в олтара за поклонение на вярващите.

Това шествие на светии, което, благодарение на събраните заедно най-почитани имена от християнския католически календар и мартиролога на светиите мъченици, обикновено предизвикваше при появата си чувства на уважение и благоволение, през този ден беше посрещнато с възмущение и то толкова силно, че получи по свой адрес само проклетия.

И наистина, страхувайки се да не би по-голямата част от тези светии, почитани и във Франция, да даде на Сан Дженаро съвет да предпочете французите, ладзароните, разбрали за греховете, в които блажените биха могли да бъдат упрекнати, ги ругаеха по пътя на процесията напред. Те обвиняваха свети Петър в предателство, свети Павел в идолопоклоничество, свети Августин за неговите пакости, света Тереза за нейния екстаз, свети Франческо Борджия за негови принципи, свети Гаetano в безгрижие, и всичко това с викове, които оценяваха високо права на светиите и доказваха че главните добродетели, открили им пътя към рая, са търпение и самоунищожението.

Всяка от статуите беше носена от шестима, а пред тях вървяха шест свещеника от църквите, където тези светии бяха на особена почит. Всяка от тази статуи предизвикваше по пътя си възторжени

викове, които, както вече казахме, с приближаването към катедралата Санта Клара преминаваха в заплахи.

И така, съпроводжани от ругатни и закани, светците пристигнаха най-после в катедралата и там, като отдадоха смирена почит на Сан Дженаро, заеха местата си пред него.

След светиите вървеше архиепископ Кепече Дзурло, който беше се появявал, както вече видяхме, през дните на метежа, предшествувал пристигането на французите, и когото подозираха във връзка с патриотите.

Хорския поток достигна катедралата и спря. Сто и двадесет човека на Салвато образуваха верига от главния вход до входа към олтара, а сам той стоеше пред входа към нефа с гола сабя.

Ето какво представляваше вътрешния вид на катедралата, претъпкана с любопитния народ.

В главния олтар от едната страна се намираше главата на светеца, от другата — съдът с кръвта му.

Пред олтара пазеше един каноник. Архиепископът, който не вземаше участие в чудото, се беше отдръпнал под балдахина си. От двете страни на олтара имаше трибуни. На лявата стояха музикантите, очаквайки с инструменти в ръка мига, когато щеше да се извърши, за да го прославят. Дясната трибуна беше изпълнена със старици, които претендираха за родство със Сан Дженаро и идваха тук обикновено, за да способствуват на чудото, благодарение на кръвните си връзки със светията. Но този път те бяха дошли, за да му попречат. От горното стъпало на стълбата, която водеше към хора, се простираше балюстрада от позлатен мед, до първото стъпало стоеше Салвато със сабя в ръка.

От двете страни на тази балюстрада коленичиха вярващите.

Каноникът, който стоеше пред олтара, държеше в ръката си съда със светата кръв и даваше на вярващите да го целунат, като показваше на всички че кръвта е съсирена, след което удовлетворение вярващи се оттегляха, отстъпвайки място на следващите. Тази церемония започна в осем и половина сутринта.

Сан Дженаро, който разполагаше обикновено с един, два и даже три дни за извършване на чудото си, и който понякога, в края на третия ден, така и не правеше нищо, този път имаше само два и половина часа.

Народът беше убеден, че чудото няма да стане, и ладзароните, виждайки, че в църквата има малко французи, се бяха договорили, ако в десет и тридесет когато удари часовникът, чудото не се извърши, да нападнат победителите си и да се разправят с тях.

Салвато заповяда на своите сто и двадесет гренадири, когато удари десет и приближи решителния момент, да извадят цветята от дулата на пушките си и да затъкнат на тяхно място щикове.

Ако в десет и половина чудото не стане и се чуят заплахи, да се извърши следната маневра: сто и двадесет гренадири се обръщат половината наляво, другите надясно, и насочват пушките към тълпата. При команда „огън“ да започнат стрелба: всеки французин трябваше да даде по петдесет изстрела.

Освен това, през нощта на Меркатело беше разположена батарея, за да обстрелва цялата улица Толедо. Друга батарея беше установена на улица Студи, за да държи под обстрел площад Пиние и улица Фория.

Най-после, още две батареи — една пред стените на замъка Уово, другата при Витория, — за да обстрелват от едната страна крайбрежната Кияйя.

Новият замък и замъкът Кармине, укрепени с френски гарнизон, бяха готови за всяка изненада, и Николино, стоейки на стената на замъка Сан Елмо с далекоглед в ръка, трябваше само да даде знак на своите артилеристи, за да открият огън. Този страшен огън трябваше да подпали Неапол.

Шампионе стоеше в Каподимонте с резерв от три хиляди души; той трябваше, според обстоятелствата, да влезе мирно и тържествено в Неапол, или да хвърли армията по улицата Толедо с насочени щикове. От това се вижда че даже и без молитвите към Сан Дженаро, който трябваше най-после да се реши на нещо, молитви, на които Шампионе твърде много разчиташе, бяха взети необходимими мерки и че, ако от една страна французите се готвеха за нападение, то от друга бяха готови за защита. Впрочем, никога досега по-зловещи слухове не бяха разпространявани по улиците на Неапол и никога по-мъчителна тревога не беше обхващала тези, които от своите балкони и прозорци наблюдаваха тълпата, в очакване ще бъде ли установен мир или отново ще започнат убийства, пожари и грабежи.

Сред тази тълпа, подстрекавайки към бунт, сновяха тези агенти на кралицата, които вече неведнъж сме срещали в нашето повествование. — Паскуале ди Симоне, Бекейото и този страшен калабрийски свещеник, кюрето Риналди, който, подобно на пяна, кипяща по повърхността на морето в бурни дни, се надигаше от дъното на обществото само в дни на смутове и кланета.

Всички тези викове, шум и заплахи замлъкнаха за миг, като по вълшебство, още при първия удар на часовника от кулата. Тълпата онемя, заслушана в хода на часовниковия механизъм, но когато звънът спря, неясният ропот на тълпата се извиси до такъв диапазон, че напомняше рева на приборя при силен щорм.

И така, тълпата преброи осем, девет, десет удара. При последния удар, всред всеобщата тишина, възцарила се за няколко секунди в църквата така и на площада, гренадирите на Салвата извадиха цветята от дулата на пушките си и затъкнаха щиковете. Това действие предизвика злоба на присъстващите.

До този момент ладзароните се бяха задоволявали да заплашват френските офицери с юмруци; този път те извадиха ножовете.

От своя страна, отвратителните старици, нарекли се роднини на Сан Дженаро, и по силата на това родство считащи се в правото свободно да общуват с него, заплашваха светията с най-страшни проклетия, ако чудото се извърши. Никога досега толкова слаби и набръчкани ръце не се бяха протягали към светията; никога още толкова устни, изкривени от гняв и старост, не бяха изригвали към подножието на олтара такива оскърбления. Каноникът, който показваше на вярващите съда със съсиреците кръв, беше оглушен и, както изглеждаше на крачка от умопомрачаването. Внезапно шумът, виковете и заплахите на улицата се удвоиха. Този голям шум беше предизвикан от отряд от двадесет и пет хусари, които с мускетони на бедрото препуснаха по свободния проход, оставен между двойната верига на френските войници от архиепископския дворец до катедралата. Този отряд под водачеството на адютанта Вилньов, спокоен и безучастен, премина по една от малките улички, обикалящи храма, и спря пред задните врати на Ризохранилището.

Тъкмо в този момент часовникът биеше и отрядът се възползва от временното затишие.

Вилньов слезе от коня.

— Приятели, — каза той на хусарите, — ако в десет и тридесет и пет не се върна и ако чудото не се извърши, влезте в ризницата, въпреки протестите, заплахите и дори съпротивата, които могат да ви окажат.

Дружно „Да, генерале!“ беше отговорът.

Вилньов отиде право в ризницата, където беше събран целият състав на катедралата без каноника, който показваше на вярващите съда с кръвта и им го подаваше за целувка. Клириците, твърде решени да не позволят на чудото да се извърши, в този момент тъкмо се ободряваха един друг, уверявайки се в непоколебимостта на решението си.

При вида на влезлия Вилньов присъстващите се объркаха; но тъй като той беше млад човек, очевидно от знатен род, с добро и по-скоро меланхолично, отколкото строго лице, и влезе с усмивка, те се успокоиха и дори смятаха да му потърсят сметка за неподобаваща постъпка, когато той сам ги заговори.

— Скъпи братя, — каза той, — дошъл съм при вас по заповед на главнокомандувания.

— С каква цел? — попитаха го твърдо.

— За да помогна чудото да се извърши.

Канониците поклатиха глави.

— О! Вие изглежда, се боите, че чудото няма да се извърши?

— Няма какво да крием от вас, че Сан Дженаро не е разположен за това.

— Какво пък! Дошъл съм да ви съобщя нещо, което, може би, ще промени настроението на светията.

— Съмняваме се в това.

Тогава Вилньов, все още усмихнат, се приближи до масата и с лявата ръка извади от джоба си пет фишека по сто луидора във всеки, докато с дясна измъкна от пояса си два пистолета. После взе часовника си и, като го сложи между златото и оръжието, каза:

— Тук има петстотин луидора, предназначени за уважаемите служители на Сан Дженаро, ако точно в десет и тридесет чудото се извърши. Виждате, че сега е десет и четиринадесет, значи, остават ви шестнадесет минути за размисъл.

— А ако чудото не стане? — с насмешка попита най-старшият от духовниците.

— Е, това е нещо друго, — отвърна адютантът, но вече без усмивка. — Ако в десет и тридесет чудото не се извърши, ще застрелям всички ви.

Канониците се опитаха да побягнат, но Вилньов взе по еди пистолет във всяка ръка и произнесе:

— Никой от вас няма да мръдне, с изключение на този, който ще излезе, за да извърши чудото.

— Това ще бъда аз, — обади се старшият.

— Точно в десет и тридесет, — заповяда Вилньов, — нито по-рано, нито по-късно.

Председателят се поклони и излезе, прегънат едва ли не до земята.

Беше десет и двадесет.

— Имате още десет минути, — каза Вилньов.

После, без да откъсва очи от часовника, продължи с убийствено хладнокръвие:

— На Сан Дженаро му остават само две! Невъзможно е да си представим вълнението, обхванало всички молещи се, което, нараствайки все повече, се изля в шум, напомнящ рева на морето и тътена на гръмотевица, когато часовникът удари десет и половина.

После настъпи пълна тишина.

В тази тишина всички чуха последния вибриращ звук, и в тази минута, когато виковете и заплахите бяха готови да се възобновят, изведнъж се разнесе силният и ясен глас на каноника, който вдигна съда с кръвта високо над главите на събралите се, и провъзгласи:

— Чудото се извърши!

В същия миг ропотът, виковете и заплахите замлъкнаха като по вълшебство. Всички паднаха на колене и, почти докосвайки с чело земята, възкликнаха: „Слава на Сан Дженаро!“ А Микеле изскочи от катедралата, застана на стълбите и извика, размахвайки знамето:

— Чудото стана!

Хората на площада паднаха на колене.

Всички камбани на Неапол започнаха оглушителен ансамбъл с цялата си исполинска мощ.

Както беше казал Шампионе, той наистина знаеше молитва, пред която Сан Дженаро не можеше да остане безразличен.

И наистина, както видяхме, светията не пропусна да се прояви. Ликуващите артилерийски залпове, разнесли се от четирите крепости, известиха, че Сан Дженаро току-що се е обявил за приятел на французите.

XXII

ПАРТЕНОПЕЙСКАТА РЕПУБЛИКА

Щом чу тържествения звън на камбаните, слял се с квартета на оръдейните залпове, Шампионе веднага разбра, че чудото се е извършило, и излезе от Каподимонте, за да триумфира в Неапол. Той премина през целия град, първо по улицата Кристалина, после през площад Пиние и площад Сан Спирито, по улица Меркатело, сред бурната радост и хилядократно повтаряните викове: „Да живеят французите! Да живее Френската република! Да живее Партеноейската република!“ Цялото това население, което три дни се беше сражавало против Шампионе, убивало, осакатявало, изгаряло войниците му, което едва час преди това беше готово отново да пали, убива и осакатява, за миг беше преобразено от чудото на Сан Дженаро, и от момента, когато светецът взе страната на французите, вече не виждаше никакви причини да се бори против тях.

— Сан Дженаро знае по-добре от нас как да постъпи, — казваха ладзароните. — Да последваме примера му!

Сред буржоазията и благородниците, които нахлуването на французите беше избавило от бурбонската тирания, радостта и ентузиазмът не бяха по-малки. Всички прозорци бяха украсени с трицветни френски и неаполитански флагове, които, развявайки се, смесваха цветовете си. Хиляди млади жени, надвесени от прозорците, размахваха кърпички и викаха: „Да живее Републиката! Да живеят французите! Да живее главнокомандуваният Шампионе!“ Децата тичаха пред коня му с жълти, червени и сини знаменца. Наистина, по паветата все още имаше петна кръв, някъде димяха съсипани домове; но в тази страна, живееща само в настоящето, където бурите преминават без да остават следа по лазурното небе, траурът вече беше забравен.

Шампионе се отправи към катедралата, където архиепископ Кепече Дзурло служеше молебен пред мощите и кръвта на Сан Дженаро, поставени пред очите на всички. В знак на признателност за

покровителството, което светията оказваше на французите, Шампионе му поднесе в дар обсипана с брилянти митра, която светията благоволи да приеме и позволи да я сложат на главата му без да оказва никаква съпротива. По-късно ще видим какво струваше на архиепископа слабостта, проявена от него към французите.

Докато в катедралата пееха „Тебе Боже славим“, по всички стени на Неапол се появиха следните възвания:

„Неаполитанци!

Бъдете свободни и умейте да използвате свободата си. Френската република ще намери във вашето щастие възмездие за своята умора и загуби в боевете. Ако сред вас все още има привърженици на падналото правителство, те могат спокойно да напуснат тази земя на свободата. Нека бягат от страната, където сега всички са свободни граждани. Нека робът се завърне при робите! От тази минута френската армия ще се нарича неаполитанска и се заклева да поддържа вашите права и да ви защитава с оръжието си всеки път, когато интересите на вашата свободата го изискват. Французите се кълнат да уважават вашата религия, свещените права на собствеността и на личността. Новите магистрати, избрани от вас, със своето бащинско мъдро управление ще охраняват отдиха и щастията на гражданите, ще унищожат страховете на невежеството, ще успокоят яростта на фанатизма и ще ви дадат толкова любов, колкото вероломство получихте от вашето паднало правителство“.

Преди да излезе от катедралата Шампионе освободи Салвата и назначи почетен караул за съпровождането на Сан Дженаро до архиепископския дворец и за охраната му там, под девиза: „Уважение към Сан Дженаро“.

Още сутринта, предвиждайки, че Сан Дженаро ще благоволи да извърши чудото си (в това Шампионе изобщо не се съмняваше), вече беше създадено временно правителство и назначени пет комитета:

главен комитет, комитет по вътрешните работи, комитет по финансите, комитет за правосъдието и полицията и законодателен комитет.

Всички членове на комитетите влязоха във временното правителство. Чирило и Мантоне, конспираторите от първите глави на нашето повествование, бяха членове на временното правителство, а Мантоне, освен това, беше и военен министър. За командир на неаполитанските легиони определиха Еторе Карафа. Скипани стана един от първите командири на армията след нейната реорганизация. Николино запази поста си комендант на замъка Сан Елмо, а Веласко пожела да си остане само доброволец.

От катедралата Шампионе се отпрати към храма Сан Лаврентий. За неаполитанците, които от XII век нямаха самоуправление, този храм беше нещо като кметство, където в дни на тревога се събираха на съвещание избраниците на народа и неговите вождове. Генералът беше съпроводен от членовете на временното правителство, които едновременно бяха и членове на някои от комитетите.

Там, пред огромната тълпа, Шампионе взе думата и произнесе не прекрасен италиански следна реч:

— Граждани, вие временно ще управлявате Неаполитанска-та република, окончателно правителство ще бъде избрано от народа, когато вие самите, управлявайки съгласно законите, които бяха цел на тази революция, ще облекчите труда по издаването на нови закони. Именно с тази надежда ви възлагам временно задълженията на законодатели и управници. И така, ще имате неограничена власт, но в същото време ще поемете и огромна отговорност.

Помислете само, от вас зависи щастието на народа ви! Изберете славата или позора! Упълномощавам ви за това. Имената ви са избрани не по особено предпочитание и не в резултат на интриги. Вашата единствена препоръка е доброто ви име. На вашето доверие ще отговорите с честен труд и във вас ние ще видим хора, не само талантиливи, но и млади, пламенни, искрени патриоти на родината си.

Основавайки Неаполитанската република, вие ще вземете за образец, доколкото позволяват нравите и законите на страната ви, конституция на Франция, майката на новата република и новата цивилизация.

Управлявайки отечеството си, създайте Партенопейската република, приятелка, съюзница, сестра на Френската. И нека те бъдат

неразделни! Не се надявайте, че можете да бъдете щастливи без нея! Ако Френската република се залюлее, Неаполитанската ще падне! Френската армия, която ви гарантира свободата, ще приеме, както вече ви казах, името Неаполитанска. Тя ще охранява вашите права и ще ви помогне във вашия труд. Тя ще се сражава заедно с вас и за вас и, умирайки за вашето благо, няма да поиска от вас нищо, освен дружба и единство!

Тази реч завърши под възторжените аплодисменти и радостни викове. В тълпата много хора плачеха. Това зрелище беше ново за страната, неаполитанците не бяха чували такива думи. За първи път пред тях беше провъзгласен великият закон за братството на народите, най-висшият обет на сърцето, последната дума на човешката цивилизация.

И така, този ден, 24 януари 1799 година, стана празник за неаполитанците, такъв, като четиринадесети юли за французите.

Републиканците се прегръщаха по улиците и в порив на благодарност обръщаха взор към небето. За първи път в Неапол хората се почувствуваха свободни телом и духом. Революцията от 1647 година беше революция на народа, груба и странна; революцията от 1799 година — на буржоазията и благородниците — с други думи, интелектуална и милосърдна. За Мазаниело революцията беше възстановяване правата на нация от народа, от начало победен, а после победител. За Шампионе революцията беше възстановяване на свободата на нацията, която поробеният народ изтръгна от своя покровител.

В това се състои огромната разлика между двете революции, и от първата до втората има огромна крачка напред.

И тогава завърши една трогателна история.

Ние вече говорихме за тримата първи мъченици на италианската свобода — Виталиани, Галиани и Емануеле Де Део.

На последния предлагали да го оставят жив, ако издаде съучастниците си, но той отказал. По възраст това били деца: тримата заедно едва събирали шестдесет и две години. Двамата от тях били обесени; третият Виталиани, — тъй като екзекуцията на първите двама предизвикала народни вълнения, — бил заклан с кинжал. Това сторил палачът, от страх, да не би по милостта на въстаналия народ жертвата да му се изплъзне; обесили го мъртъв, с кървяща, като при Христос,

рана в хълбока. Веднага доброволно била съставена делегация от патриоти и около десет хиляди граждани се събрали в името на зараждащата се свобода да приветствуват семействата на тези благородни юноши, чиято кръв осветила мястото, където дошли да посадят дървото на свободата.

Вечерта по всички улици и площади на Неапол блеснали фойерверки и, сякаш желяел да се обедини със Сан Дженаро, съперничесият му по слава Везувий, изхвърлил в небето огнените си езици, които по-скоро означавали присъединяване му към общата радост, отколкото някоя заплаха. Този пламък, ням и без лава, стана нещо като огнено гнездо, политически Синай.

Микеле глупакът, във великолепия си мундир, на великолепия си кон, сред армията ладзарони, викайки: „Да живее свободата!“, както беше крещял предния ден „Да живее кралят!“, казваше на всички тези хора:

— Видяхте как днес сутринта Сан Дженаро стана якобинец. А тази вечер Везувий си сложи червен калпак!

XXIII ШКВАЛЪТ

Читателят си спомня, че, задържан в Неаполитанско пристанище поради насрещните ветрове от 21 до 23 януари, Нелсън, като използва силния северозападен вятър, можа най-после да вдигне котвата към три след обед и същата вечер английския флот изчезна в здрача зад острова Капри.

Горд от предпочитанието, оказано му от кралицата, Нелсън направи всичко, за да ѝ благодари за тази милост, и, когато царствените бегълци се явиха при него да молят за гостоприемство, през трите дни на борда на „Вангард“ бяха взети всички мерки за настаняването на гостите с най-големи удобства.

Като остави за себе си своята каюта на носа, Нелсън заповяда да пригответ за краля, кралицата и младите принцове офицерската кают-компания зад горната батарея. Оръдията изчезнаха зад изящните драперии, а разстоянията между тях се превърнаха в отделни апартаменти, подредени с голямо внимание.

Министрите и придворните, които кралят беше благоволил да вземе със себе си в Палермо, бяха настанени в офицерските каюти между горната и долна палуби.

Карачиоло постъпи още по-добре: той предостави собствената си каюта на престолонаследника и принцеса Клементина, а офицерските каюти остави на свитата.

Внезапно промяна на вятъра, благодарение на която Нелсън можа да вдигне котвата, стана, както вече казахме, между три и четири след обед. Сега вятърът духаше от юг на запад — северозапад.

Щом Нелсън забеляза тази промяна, той веднага даде заповед на капитан Хенри, към когото се отнасяше по-скоро като към приятел, отколкото към подчинен, да вдигне котва.

— Да държим ли курс далеч от Капри — попита капитанът.

— При този вятър това няма значение, — отвърна Нелсън. — Излизаме в открито море.

Хенри около минута изучаваше посоката на вятъра, после поклати глава.

— Не мисля, че този вятър ще се задържи.

— Какво да се прави! Ще използваме това, което имаме... Макар че съм готов да умра и да пожертвувам живота на всичките си хора заради краля и кралското семейство, ще смятам, че техните величества са в безопасност, едва когато стигнем в Палермо.

— Какви сигнали да дам на другите кораби?

— Да вдигнат като нас котва и да следват нашия килватер в посока Палермо.

— Сигналите бяха дадени и корабите започнаха да излизат в открито море.

Покрай бреговете на Капри с настъпването на нощта вятърът спадна, потвърждавайки правотата на капитан Хенри.

Това временно затишие позволи на царствените бегълци, измъчени от морската болест, да хапнат малко и да си починат.

Излишно е да споменаваме, че Ема Лайона не беше последвала съпруга си в отредената му офицерска каюта, а остана при кралицата.

Веднага след приключването на вечерята Нелсън, който беше присъствувал на кралската маса, се качи на палубата. Част от предсказанията на флаг — капитана Хенри вече се сбъдваха; вятърът действително беше утихнал, но капитанът се опасяваше към края на нощта ако не от буря, то най-малкото от силен шквал.

Кралят се хвърли в леглото, но не можа да заспи. Фердинанд беше толкова моряк, колкото и войник. Величието на морската стихия, могъщото движение на морските вълни, това, което пленява поетичните умове, напълно му се изплъзваше.

Морето му носеше само неприятности и го заплашваше с нещастие.

Най-после, към полунощ, кралят, който обикновено не страдеше от безсъние, а сега постоянно се въртеше в леглото, напразно опитвайки да заспи, скочи бързо и, съпроводен от верния си Юпитер, който споделяше болестта на господаря си, се заизкачва на юта по една от двете стълби.

Когато главата му се появи над палубата, той видя на три крачки от себе си Нелсън и Хенри, които с безпокойство оглеждаха хоризонта.

— Ти беше прав, Хенри. Миналият ти опит не те е излъгал. В морето аз съм само войник, докато ти си роден моряк. Вятърът не само че не утихна, но сега ще попаднем в шквал.

— Без да говорим, милорд, че съвсем не сме готови да го посрещнем. Би следвало да вземем същия курс като „Минерва“.

Нелсън не можа да сдържи досадата си.

— Аз обичам този горделивец, Карачиоло, не повече от ваша светлост, — настоя Хенри, — но ще се съгласите, милорд, че комплиментът, който благоволихте току-що да ми направите, му приляга много повече. Той е истински моряк и ето доказателството; минавайки между Капри и нос Кампанела, той ще бъде под прикритието на острова, което ще смекчи за него яростта на шквала, който ние ще изпитаме в пълната му сила, и ще влезе в залива Салерно от подветрената страна.

Нелсън с безпокойство погледна огромната черна маса, изправила се пред него, от която нямаха никакво прикритие от югозапад.

— Е, — каза той, — все още сме на цяла миля от Капри.

— Бих искал да бъда на десет хиляди мили от него, — измърмори през зъби Хенри, но толкова тихо, че Нелсън не можа да го чуе.

От запад налетя силен порив на вятъра, предвестник на шквала, за който говореше капитанът.

— Заповядайте да спуснат брамселите и да се придържат към вятъра!

— Ваша светлост не се ли бои за рангоута? — попита Хенри.

— Боя се от брега, това е всичко, — отвърна Нелсън.

С ясен и звучен глас на моряк, командващ ветрове и флотилии, Хенри повтори заповедта, която се отнасяше едновременно към вахтените и към рулевия.

— Спуснете брамселите! Придържайте се към вятъра!

Кралят чу този разговор и последвалата го заповед, но нищо не разбра; той се досети само, че ги грози някаква опасност, и че тази опасност идва от запад.

Той се качи на юта и, макар че Нелсън разбираше италиански не повече отколкото Фердинанд английски, го попита:

— Има ли опасност, милорд?

Нелсън се поклони, и, като се обърна към Хенри, каза:

— Струва ми се, че Негово величество ми оказва честта да ме пита нещо? Отговорете, Хенри, ако сте разбрали.

— Господарю, корабът, който управлява лорд Нелсън, не може да бъде заплашен от никаква опасност, защото милорд предвижда всичко; но ми се струва, че скоро ще ни настигне шквал.

— Какъв шквал?

— Вятър, — отвърна Хенри, който не можа да сдържи усмивката си.

— Да? Но аз намирам, че времето не е толкова лошо, — отбеляза кралят като погледна небето над главата си. Луната се плъзгаше по небето, забулена с облаци, между които проблясваше синева.

— Трябва да гледате не нагоре, господарю, а напред, към хоризонта. Благоволите да видите тази черна линия, която бавно се вдигна към небето, отделяйки се от морето, което е също толкова черно, с ивица светлина, прилична на сребърна нишка. След десет минути над нашата глави ще се разрази буря.

Задуха втори порив на вятъра, натезал от влага. От натиска му „Вангвард“ се наклони и заскърца.

— Съберете грота! — заповяда Нелсън, предоставяйки на Хенри да продължи разговора с краля. — Спуснете кливера!

Тази маневра беше изпълнена с бързина, която показваше, че екипажът разбираше цялата важност на получената заповед, и корабът, освободен от част от платната, плаваше сега само с контра-бизана, трите марсела и малкия кливер.

Нелсън се приближи до Хенри и му каза няколко думи на английски.

— Господарю, — обърна се Хенри към краля, — неговото сиятелство ме моли да предупредя ваше величество, че след няколко минути ще ни връхлети шквал и, ако ваше величество остане на палубата, дъждът ще се отнесе към вас с не по-голямо уважение, отколкото към последния от нашите мичмани.

— Мога ли да успокоя кралицата и да ѝ кажа, че няма опасност — попита кралят, който нямаше нищо против да успокоят и него самия.

— Да, господарю. С Божия помощ ние с милорд ще поемем цялата отговорност.

Кралят се спусна долу, съпровождан от Юпитер, който, дали от нов пристъп на болестта, или от предчувствието за приближаваща опасност, както се случва понякога с животните, залиташе след него скимтейки тихо.

Както беше предсказал Хенри, едва изтекоха няколко минути и силен шквал връхлетя „Вангвард“ под ужасяващия акомпанимент на гръмотевиците и потоците дъжд, обявявайки война на целия флот.

Нещастията преследваха Фердинанд: след като му измени земята, сега на свой ред му изменяше и морето.

Въпреки уверенията на краля, кралицата, при първите покращения на кораба и по силно скърцане разбра, че „Вангвард“ в във властта на урагана. Незабавно я прехвърлиха в кают-компанията, където тя внимателно се вслушваше в бързия, нестроен тропот на моряшки крака и по усилията на хората, които водеха с морската стихия, се досещаше колко голяма опасност ги грози. Тя седеше в леглото, обкръжена от цялото семейство. Ема, както обикновено, лежеше в краката ѝ.

Лейди Хамилтън, която не страдаше от морска болест, изцяло беше посветила на грижите за кралицата, младите принцеси и двамата малки принца — Алберто и Леополдо. Тя ставаше само за да подаде чаша чай на едни, сладка вода на други, да целуне по челото августейшата си приятелка и да я ободри с няколко думи, вселяващи смелост и изразяващи безграничната ѝ преданост.

След половин час Нелсън слезе при тях в каютата. Шквалът беше отминал; но ако понякога той изчезва и разчиства небето след себе си, друг път може да бъде и предвестник и на по-силна буря. За това Нелсън не можеше да заяви със сигурност, че всичко е отминало, и че нощта ще бъде спокойна.

По нейна покана той седна и прие чаша чай. Всички деца, с изключение на малкия принц Алберто, спяха: умората и безгрижието на възрастта им бяха взели връх над страха, който, както и морската болест, не даваше на родителите им да заспят.

Нелсън прекара в каюткомпанията около четвърт час и последните пет минути напрегнато се вслушваше в движението на кораба, когато на вратата се почука. При покана на кралицата на прага се появи млад офицер. Очевидно, беше дошъл за Нелсън.

— Вие ли сте, Паркинсън? — попита адмиралът. — Какво става?

— Милорд, изпраща ме капитанът, той ме помоли да предам на ваша светлост, че през последните пет минути вятърът се обърна на юг, и че ако продължаваме по същия курс ще се блъснем в Капри.

— Е, сменете курса.

— Милорд, морето е неспокойно, корабът дълго се бори с вятъра и изгуби скорост.

— А! Значи се боите да не претърпите неуспех?

— Корабът даде заден ход.

Нелсън стана, с усмивка се поклони на краля и кралицата, и последва лейтенанта.

Кралят не знаеше английски, — вече говорихме за това, — но кралицата го разбираше. Все пак, тя не познаваше морските термини. Беше се досетила само, че току-що е възникнала нова опасност. И кралицата въпросително погледна към Ема.

— Изглежда, трябва да изпълнят някаква трудна маневра, — отвърна ѝ тя, — и не се решават да го сторят без милорд.

Кралицата смръщи вежди и тихичко изстена. Олюлявай-ки се, Ема премина по клатушкация под към вратата и се заслуша.

Нелсън, който осъзнаваше опасността, бързо се качи на юта. Вятърът, както беше казал Паркинсън, внезапно се беше променил: сега духаше сирокко и корабът беше изложен на насрещен вятър:

С бърз и тревожен поглед адмиралът огледа хоризонта. Нощта, все още облачна, беше започнала да се прояснява. Вляво от тях се очертаваше остров Капри. Корабът се приближаваше към него дотолкова, че при бледата светлина на луната можеше да се различат белите точки на къщите. Но особено ясно се виждаше широката разперена ивица, белееща се по цялото крайбрежие на острова, — свидетелство за яростта на разбиващите се там вълни.

Щом се огледа наоколо, Нелсън веднага разбра обстановката. Платната бяха се обърнати с лице към южния вятър, мачтите, претоварени с платна, пукаха.

С мощния си, добре известен на целия екипаж глас, той извика:

— Обърнете кормилото! Завивайте! — И като се обърна към капитан Хенри, добави: — Обръщаме назад.

Маневрата беше опасна: ако корабът не успееше да завие, вятърът щеше да го изхвърли на брега.

Корабът едва беше започнал да завива когато, разбрали заповедта на Нелсън, небето и морето се наговориха да му попречат. Тъй като формарселът все повече теглеше марсовата мачта надолу, тя се огъваше като тръстика и зловещо пукаше. Ако тя се счупеше, корабът би загинал.

В този миг на върховно напрежение Нелсън почувствува как някой леко докосна рамото му. Той обърна глава: това беше Ема.

Устните му се притиснаха към челото на младата жена с някаква трескава страст, и, като тупна с крак по палубата, сякаш корабът можеше да го чуе, той измърмори:

— Върни се, върни се!

Корабът се подчини. Той извърши завоя и след няколко-минутно колебание тръгна наляво, към запад — северозапад.

— Отлично! — каза Нелсън като си пое дъх. — Сега сме на сто и петдесет левги от брега!

— Скъпа лейди Хамилтън, — разнесе се глас зад гърба ѝ, — бъдете така добра, преведете ми това, което току-що каза милорд.

Това беше гласът на краля, който, като видя че Ема излиза, тръгна след нея и се качи на юта.

Ема обясни думите на Нелсън.

— Но, — каза кралят, който нямаше ни най-малка представа за мореходното изкуство, — струва ми се, че съвсем не плаваме към Сицилия, а, напротив, моряците казват, че сме поели към Корсика.

Ема предаде на Нелсън забележката на краля.

— Господарю, — каза Нелсън с известно нетърпение, — опитваме се да хванем вятъра, и ако негово величество ми окаже честта да прекара още известно време на юта, след двадесетина минути ще види, че корабът променя курса си и навакса изгубеното време.

— Променя курса си? Да, разбирам, — каза кралят. — Значи това направихте току-що. Но не бихте ли могли да променят курса си по-рядко? Стори ми се, че преди малко няма да мога да издържа маневрите ви.

— Господарю, ако се намирахте в Атлантическия океан, срещу вятъра, и аз се отправях от Азорските острови за Рио де Жанейро, то, за да избавя ваше величество от гаденето, на което съм подложен и самият аз, бихме могли да преминаваме на друг галс през шестдесет —

осемдесет мили. Но сега сме в Средиземно море, отиваме от Неапол в Палермо и сме принудени да променяме галса на всеки три мили и дори по-често. Впрочем, ваше величество може спокойно да се върне в апартаментите си и да успокои кралицата. Аз гарантирам за всичко.

Кралят въздъхна облекчено, макар и да не разбра напълно казаното от Нелсън. Но англичанинът говореше толкова убедително, че неговата увереност проникна в сърцето на Ема и от нея се предаде на краля.

Фердинанд слезе в каюткомпанията, за да съобщи, че опасността е минала и че Ема идва след него, за да потвърди същата новина.

Ема действително вървеше след краля; но тъй като по пътя тя се отби в каютата на Нелсън, едва половин час по-късно успокоена вече кралица успя да задреме на рамото на приятелката си.

Шквалът, който едва не разби кораба на Нелсън в бреговете на Капри, се стовари и върху фрегатата на Карачиоло, но с по-малка сила.

Преди всичко, яростта му се намаляваше от факта, че той връхлетя високите върхове на Капри, а „Минерва“ се намираше от подветрената страна на острова. Освен това, корабът на неаполитанския адмирал беше по-лек и можеше да маневрира полесно от тежкия „Вангвард“, който при това още носеше раните си от Абукир.

Когато при първите лъчи на слънцето, след два-три часа отдих, Нелсън отново се изкачи на юта, той видя, че докато корабът му едва беше успял да заобиколи Капри, фрегатата на Карачиоло беше вече до нос Ликос, на петнадесет-двадесет мили пред тях.

Нещо повече: докато Нелсън беше вдигнал само трите марсела, контрбизана и малкия фок, Карачиоло беше запазил всичките платна и при всяко преминаване на друг галс успяваше да улови вятъра. За нещастие, в този момент кралят също се появи на юта.

— Е, къде сме? — попита той капитан Хенри.

— Господарю, виждате сам, току-що заобиколихме Капри.

— Как! Значи тази скала е все още Капри?

— Да, господарю!

— Значи, от вчера сме изминали само двадесет и шест — двадесет и осем мили?

— Почти толкова.

— Какво казва кралят? — попита Нелсън.

— Учудва се, че сме изменили толкова малко път, милорд.
Нелсън вдигна рамене.

Кралят отгатна въпроса на адмирала и отговора на капитана, и тъй като жестът на Нелсън му се стори не особено почитателен, той реши да си отмъсти, като унижи гордостта му.

— Какво разглеждаше милорд, когато се качих на юта?

— Корабът, който пътува с нас.

— Искате да кажете — пред нас, капитане.

— И едното и другото, господарю.

— А какъв е този кораб? Не допускам да принадлежи на нашия флот.

— Защо, господарю?

— Защото „Вангард“ е най-добрият кораб, а милорд Нелсън най-добрият моряк на нашето време. Значи, нито един кораб не би могъл да ви изпревари.

— Какво казва кралят? — попита Нелсън.

Хенри преведе на английски отговора на краля.

Нелсън прехапа устни.

— Кралят е прав, — каза той, — никой не трябва да изпреварва флагманския кораб, особено ако му е предоставена честта да носи на борда си техни величества. Този, който е извършил неучтив постъпка, трябва да понесе наказание, и то веднага. Капитан Хенри, дайте сигнал на княз Карачиоло да прекрати лавирането и да ни чака.

По лицето на Нелсън Фердинанд се досети, че ударът му беше попаднал в целта, и, като разбра по отривистия, повелителния тон, че адмиралът беше дал заповед, премести погледа си върху капитан Хенри, за да проследи как тази заповед ще бъде изпълнена.

Хенри слезе надолу и след няколко минути се върна с флаговете, които трябваше да бъдат закачени в определен ред на мачтата.

— Предупредихте ли кралицата, че ще бъде даден оръдеен изстрел, и че тя не трябва да се безпокои? — попита Нелсън.

— Да, милорд, — отвърна Хенри.

И действително, в същата минута се разнесе оръдеен залп и стълб дим се изви над горната батарея.

Петте флага, донесени от Хенри, се извиха над сигналната мачта, предавайки заповедта на Нелсън с цялата ѝ категоричност.

Оръдейния залп имаше за цел да привлече вниманието на „Минерва“, която издигна флаг, показващ, че сигналът от „Вангуард“ е приет.

Каквото и да беше въздействието на получените сигнали. Карачиоло незабавно се подчини. Той свали брамсела, прибра фока и грота и привърза платната.

Нелсън с далекоглед в ръка следеше как „Минерва“ изпълняваше заповедите му. Той видя как увиснаха платната им: на фрегата останаха само наклоненият грот и фока, и корабът изгуби три четвърти от скоростта си, докато Нелсън, напротив, вдигна всички платна.

За няколко часа „Вангуард“ навакса разстоянието и изпревари „Минерва“. Едва тогава Карачиоло вдигна своите платна.

И макар „Минерва“ да плуваше само с марселите, грота и фока и беше на около четвърт миля зад „Вангуард“, тя ни най-малко не изоставаше от тежкия колос, който беше вдигнал всичките си платна.

XXIV

БУРЯТА

Като видя с каква лекота маневрира „Минерва“ и как се подчинява на господаря си, като послушен кон, Фердинанд започна да съжاليا, че не беше тръгнал със стария си приятел Карачиоло, както му беше обещал преди да предпочете „Вангуард“.

Той слезе в каюткомпанията и завари кралицата и младите принцеси почти успокоени. След изминалата нощ те бяха успели да поспят малко. Само принц Алберто, дете с нежно здраве, страдаше от непрекъснато гадене и не слизаше от ръцете на Ема Лайона, която с чудесна самоотверженост, забравила за всяка почивка, изцяло се беше посветила на грижите за кралицата и децата ѝ.

През целия ден корабът непрекъснато сменяше галса. Само че маневрите се извършваха все по-трудно, тъй като морето беше твърде неспокойно. При всяко обръщане страданията на малкия принц се удвояваха.

Към три след обед Ема се качи на палубата.

Само присъствието ѝ можеше да прогони бръчките от челото на Нелсън. Ема беше дошла да каже, че принцът се чувства много зле и че кралицата пита не може ли да хвърлят котва до някой близък бряг или да изменят курса.

Корабът се намирал недалеч от Амантея и би могъл да влезе в залива на Санта Еуфемия. Но какво щеше да помисли Карачиоло? Че „Вангуард“ не може да се справи с бурята, и че победителят Нелсън е бил на свой ред, победен от морето? Неговите неудачи по море бяха също толкова знаменити, както и победите му.

Не беше минал и месец откакто, борейки се с вятъра в Лионския залив, корабът му изгуби всичките си мачти и се върна в пристанището на Каляри, теглен на буксир от друг, по-малко пострадал кораб.

Нелсън оглеждаше хоризонта с опитния поглед на моряк, комуто са известни всички признаци за близката опасност.

Времето не даваше големите надежди. Слънцето, изгубено сред облаците, едва просветляваше зад тях със слаб жълтеникав пламък и бавно се спускаше на запад, обагряйки небето с цветовете на дъгата, което предвещаваше солен вятър и тревожеше лоцманите. „Грози ни беда, слънцето пусна котва!“ — казаха те.

Стромболи, откъдето вече се чуваха отдалечени тътнежи, както и архипелагът, сред който се извисяваше той, бяха напълно изгубени в гъстата мъгла, която сякаш плуваше по морето срещу бегълците. От противоположната страна, от север, хоризонтът малко се разясни, но докъде стигаше погледът не се виждаше нито един кораб, освен „Минерва“, която правеше абсолютно същите маневри като „Вангвард“ и изглеждаше негова сянка.

Другите кораби, възползували се от позволенията на Нелсън да се движат самостоятелно, или бяха влезли в пристанището на Кастеламаре, или, обърнали на запад, бяха излезли в открито море.

Ако вятърът се задържеше и „Вангвард“ продължеше пътя си към Палермо, щеше да му се наложи да лавира през цялата нощ и, вероятно, през целия следващ ден.

Това означаваше още два-три дни път по море, а лейди Хамилтън уверяваше, че малкият принц няма да го понесе.

Ако при същия вятър корабът вземеше курс към Месина и поемеше през открито море, би могло, въпреки насрещния вятър, да влезе през нощта, като се възползва от течението, в Месинското пристанище.

Постъпвайки така, Нелсън не търсеше укритие: той се подчиняваше на заповедта на краля.

— Хенри, — каза той, — дайте сигнал на „Минерва“.

— Какъв?

Настъпи минута мълчание.

Нелсън обмисляше как да състави заповедта си, за да пощади своето самолюбие.

— Кралят заповядва на „Вангвард“ да тръгне към Месина, — каза той. — „Минерва“ може да продължи пътя си.

След пет минути заповедта беше предадена.

Карачиоло отговори, че се подчинява.

Нелсън трябваше само леко да отпусне платната, за да излезе в открито море, където би могъл да улови южния вятър, и на рулевия

беше дадена заповед да се движи така, че Сали-на да остава по вятъра, и да мине между Панарея и Линарските острови. Ако времето окончателно се развалеше, то, избавил се от контрола на Карачиоло, Нелсън спокойно би могъл да се укрие в залива Санта Еуфемия.

След като даде заповедта, Нелсън хвърли последен поглед на „Минерва“, която, лавирайки по бурните вълни, продължаваше да лети с лекотата на птица, и, като остави на Хенри управлението на кораба, слезе в кают-компанията, където беше сервиран обедът.

Никой не бързаше да седне на масата, дори Фердинанд, който обичаше да си похапва. Отначало морската болест, после постоянната тревога бяха убили апетита му. Но видът на Нелсън, както винаги, успокои царствените бегълци, и всички се приближиха към масата, освен Ема Лайона и малкият принц, чието гадене се беше удвоило и придобиваше застрашителен характер. Корабният хирург, доктор Бити, на два пъти посети кралското дете. Но той не познаваше, както не познават и днес, средства, които биха могли да спрат страшната болест.

Доктор Бити можеше само да препоръча чай и лимонада в големи количества. Малкият принц приемаше всичко само от ръцете на Ема Лайона, така че кралицата, която впрочем, не осъзнаваше цялата сериозност на положението му, в изблик на майчинската тревога изцяло предостави детето си на грижите на лейди Хамилтън.

Колкото до краля, той беше твърде безчувствен към страданията на другите, и, макар да обичаше децата си повече, отколкото ги обичаше кралицата, личните грижи му попречиха да обърне на болестта на малкия принц вниманието, което тя заслужаваше.

Нелсън тръгна към детето, за да е по-близо до Ема Лайона.

От известно време вятърът беше започнал да утихва, но корабът се клатушкаше тежко от слабото вълнение. Сега към страданията от постоянните завой на кораба се добави и мъчението от страничното клатене.

— Погледнете — каза Ема, протягайки към Нелсън почти безжизненото детско тяло.

— Да, сега разбирам, защо кралицата ме молеше да вляза в някое пристанище. За нещастие, не знам нито едно в целия Липарски архипелаг, което би могло да приеме кораб от класа на „Вангард“, особено когато му е поверена съдба на кралството, а сме още далеч от Месина, Милацо или залива Санта Еуфемия.

— Струва ми се, че бурята утихва, — каза Ема.

— Искате да кажете — утихва вятърът, защото буря нямаше. Бог да ни пази от буря, милейди, особено по тези места! Да, вятърът утихна, но това е само временно затишие, и, няма да крия от вас, боя се, че днешната нощ ще бъде по-лоша от предишната.

— В думите ви няма нищо утешително, милорд, — каза кралицата, която знаейки английски, беше разбрала, за какво ги предупреждаваше Нелсън.

— Но ваше величество може да бъде уверена, че уважението и предаността ми неизменно ще ви пазят.

В този момент вратата на каютата широко се разтвори и лейтенант Паркинсън се осведоми, дали адмиралът не се намира в апартамента на техните величества.

Нелсън чу гласа на младия офицер и тръгна да го посрещне.

Те тихо се размениха няколко думи.

— Добре! — каза Нелсън високо и премина към командирски тон: — Закрепете оръдията, привържете ги с най-здравите въжета! Качвам се на палубата... Госпожо, — обърна се той към кралицата, — ако на кораба ми не се намираще толкова скъпоценна особа, бих предоставил на капитан Хенри да управлява кораба; но имайки честта да съпровождам ваше величество, поемам командуването сам. Нека ваше величество не се безпокои, че съм принуден да се лиша от щастието да се намирам тук.

И той бързо тръгна към вратата.

— Почакайте, почакайте, милорд, — каза Фердинанд, — ще се кача заедно с вас.

— Какво казва неговото величество — попита Нелсън, който не разбираше италиански.

Кралицата му преведе думите на съпруга си.

— За бога, госпожо, уговорете краля да остане тук. Присъствието му на палубата ще смущава офицерите и ще затрудни управлението на кораба.

Кралицата преведе молбата на Нелсън.

— Ах, Карачиоло, Карачиоло! — въздъхна кралят, падайки в креслото.

Нелсън едва беше стъпил на юта, когато видя нещо, не само сериозно, но въобще небивало на борда на кораба.

Сериозно — това беше не просто шквал, но буря, която обхващаше вече целия небосклон.

Небивалото — компасът, чиято стрелка беше изгубила устойчивост и постоянно се колебаеше, отклонявайки се от север на изток.

Нелсън веднага разбра, че близостта на вулкана беше породила магнитни смущения, чието въздействие беше почувствала стрелката на компаса.

За нещастieto, нощта беше тъмна; на небето не се виждаше нито една звезда, по която да се ориентират. Ако южният вятър продължаваше да утихва и морето се успокояваше, опасността би намалявала и скоро би изчезнала съвсем; корабът щеше да легне в дрейф и спокойно да дочака сутринта. Но, за нещастие, нещата не се развиваха така, и скоро стана ясно, че вятърът измяна посоката си и, затихвайки на юг, започва да духа в друго направление.

Последните пориви на южния вятър постепенно отслабваха и скоро съвсем замряха. Вече можеше да се чуе как тежките платна се удрят в мачтите. Заплашителна тишина надвисна над морето. Матросите и офицери се спогледаха тревожно. Тази заплашителна тишина в небето изглеждаше като кратка почивка, дарена от великодушен, но смъртен враг на своя противник, за да му даде време да се приготви за решителната схватка. Изведнъж огнен вимпел се извиси към небето. Вълните тъпо биеха в борда на кораба и от дълбините на морето се издигаха на повърхността неведоми звуци, пълни с тайнствена тържественост.

— Страшна нощ ни очаква, милорд, — каза Хенри.

— Не по-страшна от деня при Абукир.

— Не чухте ли гръм? И ако е гръм, защо бурята се надига отзад, а гръмотевиците трещят пред нас?

— Това не е гръм, Хенри. Това е вулканът Стромболи. Сега ще ни връхлети шквалът. Заповядайте да свалят брамселите, формарселите, грота и бизана.

Хенри повтори заповедта на адмирала, и, възбуден до краен предел от надвисналата опасност, матросите се хвърлиха по въжетата и след по-малко от пет минути огромните платна вече бяха здраво прикрепени към реите.

Тишината ставаше все по-дълбока. Вълните бяха престанали да се разбиват в носа на кораба. Изглежда, самото море предупреждаваше, че се готви близка и страшна промяна.

Птиците, предвестниците на шквала, закръжиха около мачтите. Изведнъж някъде далеч напред, на границата на човешкия поглед, сред мрака се появи вълнение. Развълнуваното пространство се покри с пяна, страшен рев се разнесе откъм хоризонта, и западният вятър, най-свирепият от всички ветрове, връхлетя кораба, който му подлагаше борда си и рязко наклони мачтите си под непреодолимия натиск на бурята.

— Обърни кормилото към вятъра! — извика Нелсън. Обърни към вятъра! — и после, съвсем тихо, сякаш на самия себе си, прошепна: — Борбата е на живот и смърт!

Рулевиът се подчини; но за минута, която се стори на екипажа цяла вечност, корабът остана да лежи на левия си борд. По време на това мъчително очакване, едно оръжие от десния борд скъса въжетата и, плъзгайки се по цялата палуба, уби един и рани пет или шест човека.

Хенри понечи да се хвърли на палубата. Нелсън го задържа с ръка.

— Спокойно! — каза той. — Нека хората са готови с брадвите. Ако бъде необходимо, ще отрежа мачтите.

— Вдига се, вдига се! — разнесе се едновременният вик от сто гърла.

И действително корабът бавно и величествено се изправи, като учтив и мъжествен противник, който пред началото на битката се клани на врага; после, като се подчини на управлението и обърна високата си кърма срещу вятъра, той, разсичайки вълните, се поднесе пред бурята.

— Вижте дали компасът не се е успокоил, — каза Нелсън на Хенри.

Хенри отиде до компаса и се върна.

— Не, милорд. Боя се, че отиваме право към Стромболи.

В този момент, сякаш в отговор на гръмотевицата от запад, отпред се дочу тътен, предизвестяващ изригването на вулкана. После огромен пламък се издигна към небето и почти веднага угасна.

Този огнен стълб изригна едва на миля пред тях.

Както се боеше Хенри, корабът се носеше право към вулкана, който сякаш нарочно запали своя маяк, за да предупреди Нелсън за опасността.

— Руля надясно! — извика адмиралът.

Рулевиът изпълни нареждането и корабът бързо зави от изток-югоизток на югоизток.

— Вие, милорд, казвахте, че от Стромболи до Панареа, с други думи, на разстояние седем-осем мили наоколо, морето е осеяно с малки островчета и скали на нивото на водата? — попита Хенри.

— Да, — отвърна Нелсън, — изпратете на носа един от най-добрите си матроси, друг поставете на вантите, а Паркинсън нека наблюдава измерването на дълбочината.

— Ще наблюдавам сам, — каза Хенри. — Поставете светлини на грот-мачтата. Милорд на юта трябва да чува това, което ще говоря.

Тази команда подготвяше екипажа за решителната минута.

Нелсън се приближи към компаса, за да го наблюдават лично: магнитната стрелка продължаваше да се колебае.

— Рифовете! Рифовете! — извика вахтеният от фокмачтата.

— Вляво руля! — извика Нелсън.

Корабът леко се обърна на юг.

Бурята се възползувала от това и връхлетя в платната. Разнесе се трясък. После се чу взрив. Много от въжетата се бяха скъсали и огромен къс платно беше отнесен от вятъра.

— Нищо! — извика Хенри. — Големият фок се развърза!

— Скали отдясно! — извика предният наблюдател.

— Безполезно е, да лавираме при такова време, — промърмори на себе си Нелсън. — Няма да успеем да изчислим отклонението. Но колкото и да са близко тези островчета, между тях винаги ще остане проход за един кораб. Надясно руля!

Тази команда накара целият екипаж да потръпне. Чакаше го страшна опасност.

— Хвърляй лота! — раздаде се твърдият повелителен глас на Нелсън, който надвика шума на бурята.

— Десет браса! — отвърна Хенри.

— Всички да внимават! — заповяда Нелсън.

— Скали отляво! — извика предният наблюдател.

— Нелсън се приближи към мрежите на защитните заслони и видя, че морските вълни яростно се кълбяха на разстояние половин кабелт от кораба.

Носеха се с такава скорост, че почти бяха преминали скалите.

— Дръж по-здраво руля! — каза Нелсън на лоцмана.

— Скали от дясно! — извика предният наблюдател.

— Хвърляй лота!

— Седем браса! — отвърна Хенри. Но ми се струва, че се движим твърде бързо и ако скалите се окажат пред нас, няма да успеем да ги избегнем.

— Спуснете марсела на фока и грота! Хвърляй лота! — изкомандва Нелсън.

— Шест браса!

— Минаваме между Панарея и Стромболи, — каза Нелсън и добави тихо: — След десет минути или ще сме спасени, или ще бъдем на дъното на морето.

И действително, вместо хармонията, която запазва движението на морските вълни, дори и при буря, този път сякаш се разбиваха една в друга и в хаоса от пяна, чийто шум напомняше воя на песовете на Скила, се виждаше само една тъмна линия, очертана между двете стени на скалите.

Това беше тесният пролив, през който трябваше да мине „Вангуард“.

— Колко браса? — попита Нелсън.

— Шест.

Адмиралът се намръщи: още един брас по-малко и „Вангуард“ щеше да заседне.

— Милорд, — глухо каза рулевиът, — корабът почти не се движи.

Действително, движението на „Вангуард“ едва се усещаше. Ако по-рано, бягайки от бурята, той летеше със скорост единадесет възела, то сега те едва ли бяха повече от три.

Нелсън се огледа наоколо. Вятърът, чиято сила се намаляваше от скалистите островчета, сред които минаваше „Вангуард“, можеше да бъде използван само от горните платна, ако бяха поставени.

От друга страна, изглежда, някакво подводно течение спираше хода на кораба.

— Колко браса?

— Все още шест.

— Милорд, — каза старият рулеви, който беше родом от едно сицилианско село в Паче, и разбираше тревогата на Нелсън, — с ваше позволение, бих искал да ви кажа нещо.

— Говори.

— Течението се вдига.

— Какво течение?

— Течението на пролива. И, за щастие, ще повиши нивото на водата с половин или дори цял фут.

— Мислиш ли, че течението ще стигне до нас?

— То стига до Паоло, милорд.

— Вдигнете марселите и брамселите! — извика Нелсън.

Макар заповедта да учуди матросите, те я изпълниха мълчаливо, с непрекословно подчинение, което е главно достойнство на моряците, особено в часове на опасност.

Щом заповедта на адмирала беше повторена от вахтения офицер, горните платна се разпънаха по мачтите — само те можеха да поемат вятъра.

— Движи се! Движи се! — радостно извика рулевият, който едва преди минута се боеше, че остават между скалите.

— Хвърляйте лота! — извика Нелсън.

— Седем браса, — отвърна Хенри.

— Скали отпред! — извика от формарса предният наблюдател.

— Скали отдясно! — извика матросът от носа.

— Дясно на борд! — гръмогласно изкомандва Нелсън. — До край! До край! До край!

Тази три пъти повторена заповед показваше колко голяма беше опасността. Корабът действително се подчини само за минута, когато двама матроси с общи усилия завъртяха руля надясно, а носът на кораба вече надвисваше над пяната. Всички, които бяха на палубата, с тревога следяха маневрата. Още десет секунди и корабът спря.

За нещастие, накренияйки се на левия борд „Вангуард“ попадна под ударите на вятър, от когото нямаше укритие. Ужасният шквал се стовари върху кораба, който за втори път се накрени силно, този път надясно, така че краищата на грот-реите докоснаха сребристия гребен на вълните. Мачтите се огъваха и скърцаха, а, тъй като не бяха

поддържани от долните платна, три брамстенги се счупиха със страшен трясък.

— Хора с брадви на марсовете! — извика Нелсън. — Сечете всичко и хвърляйте в морето!

Дузина матросите се хвърлиха към вантите и, въпреки наклоненото им поколение, се изкатериха по тях с ловкостта на маймуни. Като стигнаха до мястото на аварията, те започнаха да сечат с такова ожесточение, че за няколко минути всички платна, въжета и мачти бяха хвърлени в морето.

Корабът се изправи; но в същата минута огромна водна маса се стовари отгоре му. Блинд-реята се счупи с такъв оглушителен трясък, като че ли самият кораб се беше разцепил на две.

Но и този път по някакво чудо избегнаха корабокрушението. Матросите с облекчение си поеха дъх и се огледаха наоколо като хора, които се свестяват след дълъг припадък.

В същия миг се раздаде женски вик:

— Милорд, в името на небето, слезте при нас!

Нелсън позна гласа на Ема Лайона. Той хвърли тревожен поглед около себе си. Отзад беше Стромболи, димящ и тътнещ; от двете им страни — безмерно морско пространство; пред него — широка водна пустиня, простираща се до бреговете на Калабрия. Корабът, преминал величествено през рифовете, беше осакатен, но победител.

Нелсън заповяда да спуснат фор-марселите и да плуват в открито море с марсели, фок, бок-кливер и фок-стаксел. После, като предаде на Хенри рупора — с други думи, командването, — той побърза да слезе долу, където го чакаше Ема.

— Ах, приятелю — възкликна тя. — Елате, елате по-бързо! Кралят е обезумял от страх, кралицата е в безсъзнание, малкият принц умря!

Нелсън влезе в каютата. Кралят стоеше на колене, заровил глава във възглавниците, а кралицата се беше простряла на дивана и стискаше в ръцете си трупа на своя син.

XXV

КЪДЕТО КРАЛЯТ СИ ВЪЗВРЪЩА АПЕТИТА

Събитията, които ставаха на палубата, намираха, естествено, своя отклик в кралската каюта. Поривистото движение на кораба, свистенето на бурята, гръмотевиците, спасителните работи на екипажа, въпросите на Нелсън, отговорите на Хенри — нищо не беше убегнало от вниманието на царствените бегълци. Особено страшна беше минутата, когато, преминал през рифовете, корабът изпита ужасния Натиск на вятъра, който го наклони почти до водната повърхност. Кралят, кралицата и дори Ема Лайона мислеха, че е настъпил последният им час. Кренът на „Вангуард“ действително беше толкова силен, че ядрата се изсипаха от кошовете между оръдията и, търкаляйки се по наклонената палуба със страшен грохот, внушаваха на пасажерите непреодолим ужас.

Колкото до бедния малък принц, ние вече видяхме колко страдаше той по време на пътя. Морската болест се появяваше у него в най-острата си форма, При всяко рязко движение на кораба той изпитваше страшни конвулсии, толкова мъчителни, че на сутринта той отказа всякаква храна, дори от ръцете на Ема, макар че не слизаше от коленете ѝ. Той не хапна нищо цели два дни — гаденето се редуваше с конвулсии.

Когато „Вангуард“ рязко се наклони, тласък беше токова силен и страхът, че корабът се е разцепил, толкова голям, че кръвта шурна от гърлото на малкия принц и след кратка агония той издъхна в ръцете на Ема.

Детето беше толкова слабо и преходът от живота към смъртта толкова незабележим, че Ема, изплашена от кръвотечението и съпровождащите го конвулсии, сметна неподвижността на принца за покой след кризата. Бяха ѝ необходими няколко минути, за да разбере истината, и, обхваната от непреодолим страх, да извика:

— Велики Боже! Госпожо, принцът е мъртъв!

Този вик на отчаяние, откъснал се от сърцето на Ема, направи на Каролина и Фердинанд по-скоро обратното впечатление.

Кралицата отвърна:

— Бедно дете! Ти толкова малко ни изпревари по пътя към гроба, че едва ли си струва да те оплакваме. Но ако някога си върна короната, тежко на тези, които са причина за смъртта ти!

Мрачна усмивка последва тази заплаха. После, като протегна ръце към Ема, тя каза:

— Дайте ми детето.

Колкото до Фердинанд, то грозящата го опасност беше унищожила всички следи от морската болест. Без да смее да се покаже на палубата след препоръката на Нелсън, той премина всички стадии на мъчителен страх, още по силен от това, че, не познавайки опасността, той не можеше да си състави вярна представа за нея, и фантазията му я рисуваше още по-страшна. Затова, когато ядрата се разпиляха по горната батарея и грохотът им наподобяваше гръмотевична буря, той, както каза Ема, действително почти се побърка от страх, а когато тя извика „Госпожо, принцът е мъртъв!“ — той повтори думите ѝ, застанал на колене, изразявайки с това своето презрение към Сан Дженаро, който го беше напуснал в толкова тежка за него минута. Той веднага и на всеослушание даде обет на блажения Франциск Паолански, живял хиляда години след Сан Дженаро, да му построи храм, подобен на катедралата Свети Петър в Рим.

Това беше точно в момента, когато Ема, след като положи тялото на малкия принц на коленете на кралицата, беше излязла от каютата да повика Нелсън.

Адмиралът огледа бързо всичко, видя кралицата, просната на дивана с мъртвия принц на ръце, и краля, който пред лицето на собствената си гибел, забравил всяко бащинско чувство, даваше на колене обет, молейки за своето спасение, без дори да помисли за включи в молитвите си членовете на своето семейство. Нелсън побърза да успокои царствените си пътници.

— Госпожо, — обърна се той към кралицата, — аз съм безсилен срещу мъката, която току-що ви сполетя, — тя засяга вас и Господ Бог, който утешава. Но мога да ви уверя, поне за тези, които са живи, — те се вече въвн от всяка опасност.

— Чувате ли, ваше величество! — възкликна Ема, повдигайки с ръце главата на Каролина. — А вие, господарю?

— Уви, не! — отвърна кралят. — Вие отлично знаете, милейди, че не разбирам нищо от вашия език.

— Милорд казва, че опасността е минала.

Кралят повдигна глава.

— А! — измърмори той. — Така ли каза милорд?

— Да, господарю.

— И това не е само, за да ни успокои?

— Милорд говори истината.

Кралят стана и отупа с ръце коленете си.

— В Палермо ли сме вече? — попита той.

— Не още, — отвърна Нелсън, — но, вероятно, ще бъдем там на разсъмване, а ако вятърът се промени, можем да пристигнем и тази вечер. Изменихме пътя си, само защото кралицата заповяда така.

— Искате да кажете, помоли, милорд. Но сега вече можете сам да избирате пътя. Сега ще моля само Бога, ще се моля за детето, което лежи мъртво в ръцете ми.

— Значи, сега трябва да моля за указание от краля?

— Моите указания, — отвърна кралят, — сега, когато съобщихте, че вече няма опасност, са такива: бих предпочел да спрем само в Палермо и никъде другаде. Но, — продължи той, олюлявайки се от странично клатене, — струва ми се, че все още във вашия дяволски клатушкащ се дворец не е токова спокойно, и че ако ние пожелахме добър път на бурята, тя никак не е разположена да ни пожелае същото.

— Наистина, не сме приключили напълно с нея, — каза Нелсън. — Но, ако не греша, гневът ѝ вече е утихнал.

— Какви ще бъдат вашите съвети?

— Моите съвети да си починете, защото ми се струва, че имате нужда от това, а аз трябва да се погрижа за маршрута ни.

— Какво ще кажете за това, мила ми наставнице?

— Ще кажа, че винаги е добре да се следват съветите на милорд, особено когато става дума за морето.

— Чухте ли, милорд? Доверяваме ви се. Всичко, което направите, ще е за добро.

Нелсън се поклонил и, тъй като под грубата обвивка сърцето му беше изпълнено с религиозен, а понякога и с поетичен плам, преди да

излезе от каютата, той коленичи пред малкия принц.

— Спете спокойно, ваше височество, — каза той на детето. — Няма за какво да отговаряте пред Бога, който в неизповедимата си благост е изпратил ангела на смъртта да вземе душата ви, на прага на живота. О, ако и ние бихме могли да бъдем толкова чисти, когато на свой ред застанем пред престола Господен, за да дадем отчет за делата си! Амин!

И, като се изправи, той още веднъж се поклони и излезе.

Когато Нелсън отново стъпи на капитанския мостик, беше започнало да се разсъмва и омаломощената буря изпускаше последните си въздишки, ужасни въздишки, подобни на тези, с които Титан премества Сицилия при всяко свое обръщане в гроба.

Всеки друг, комуто това зрелище би било по-малко познато, отколкото на Нелсън, би бил поразен от величието му. Вятърът постепенно, утихваше, и, подобно на синкава мъгла, в далечината се издигаха върховете на Апенинските планини. Вляво се простираха необятните морски ширини — полето на нощната битка, където вятърът и морето се бяха вкопчили в смъртоносен двубой. Отдясно, на фона на чистото небе, се очертавах бреговете на Сицилия, над които, като някаква прищявка на твореца, се извисяваше огромната Етна, чийто връх се губеше в облаците. Отзад оставаха, белеейки сред морските вълни, скали, отломки от угаснали и разпаднали се вулкани, които бегълците бяха избегнали по чудо; най-последно, под тях беше морето, развълнувано до самите си дълбини, разорано от черни пропасти, в които „Вангвард“ се спускаше със стон, и при всяко падане изглеждаше, че бездната ще го погълне навеки.

Нелсън огледа великолепната картина, която природата беше разгърнала пред очите му; но той твърде често беше виждал подобни зрелища, за да могат те, колкото и прекрасни да бяха, да привлекат вниманието му за дълго.

Той повика Хенри.

— Какво мислиш за времето?

Беше очевидно, че Хенри, този опитен капитан, не беше очаквал да му зададат такъв въпрос. Но, за да не говори необмислено, той още веднъж обгърна с поглед целия хоризонт, опитвайки се през мъглата и облаците да проникне в тайнствената далечина на необятните простори.

— Милорд, — каза той, — изпитанието вече е отминало; смятам, че сме приключили с бурята, и че след час тя съвсем ще утихне. Но тогава, струва ми се, вятърът ще промени посоката си на юг или на север; във всеки случай, той ще е благоприятен за нас, защото ще бъдем в открито море.

— Казах същото на техни величества. Бях убеден, че мога да им обещавам да прекарат следващата нощ в двореца на краля Роджеро.

— Тогава, остава само да удържим на обещанието си, а това поемам аз.

— Вие сте изморен, колкото и аз, Хенри, не, извинете, повече — нали не спяхте изобщо.

— Е, в такъв случай, с разрешението на ваша светлост, ще си поделим дневните грижи: милорд ще отиде да си почине пет-шест часа; за това време вятърът ще определи посоката си, а милорд знае, че когато отдясно и отляво, отпред и зад кърмата ме окръжава вода, това ме затруднява не повече от всеки друг. Така че, дали вятърът ще духа от юг или от север, ще взема курс към Палермо и, когато милорд се събуди, ще бъдем вече на път. Тогава ще му предам управлението на кораба, което милорд ще продължи колкото му е угодно.

Нелсън се чувствуваше напълно разбит; при това, макар че плаваше по море от млади години, още страдаше от морска болест. Той отстъпи пред настояванията на Хенри и, като му остави командуването на кораба, слезе в каютата си.

Когато отново се качи на палубата, беше вече единадесет сутринта. Вятърът беше южен и доста хладен. „Вангвард“ беше заобиколил нос Орландо и се движеше със скорост от осем възела.

Нелсън огледа кораба. Само опитното око на моряка можеше да познае, че е претърпял бурята, оставила следите си в такелажа. Той протегна ръка на Хенри с благодарна усмивка и го изпрати на свой ред да си почине.

В момента, когато Хенри вече слизаше по стълбата, той го повика, за да попита какво са направили с тялото на малкия принц; лекарят Бити и капеланът Скот бяха пренесли момчето в каютата на лейтенанта Паркинсън.

Адмиралът се увери, че корабът следва правилен курс, даде разпорежданията си на рулевия и слезе в кубрика.

Малкият принц лежеше върху леглото на младия лейтенант; беше покрит с чаршаф, а седящият до леглото капелан, забравил че е протестант, се молеше за католика, четейки за-упокойна молитва.

Нелсън коленичи, прочете наум молитвата си и, като повдигна чаршафа от лицето му, хвърли на детето последен поглед.

Макар тялото да беше вече вкочанено, смъртта беше придала на чертите божествена чистота, премахвайки следите от страданието. Дългите светло-руси коси със същия оттенък, както у майка му, се спускаха на изящни къдрици покрай бледите бузи и шията със синкави жилки; ризата с голяма яка беше обшита на гърдите със скъпи дантели. Принцът изглеждаше като заспал.

Само, че вместо майка му или Ема, над него бдеше свещеникът.

Нелсън, макар и да не беше много чувствителен по природа, не можа да не помисли за това, че само на няколко крачки от малкия принц, който лежеше в каютата сам, се намираха неговите родители, четирите му сестри и брат му, но никой от тях не беше се сетил да дойде и се помоли за детето, както беше сторил Нелсън. Една сълза навлажни очите му и падна върху вкочанената ръка на малкия принц, до половина скрита под маншет от великолепна дантела.

В този момент той почувствува нечий лек допир и една малка ръка легна на рамото му. Той се обърна и усети докосването на нежни устни; това бяха ръката и устните на Ема.

Детето беше починало именно в нейните ръце. Докато майка му спеше или лежеше със затворените очи, обмисляйки злобно мрачни планове за отмъщение, не друг, а Ема беше дошла да изпълни благочестивия дълг на погребението, тъй като не желаше грубите ръце на матросите да докосват крехкото детско тяло.

Нелсън почтително ѝ целуна ръка. Най-великото и пламенно сърце, ако не е съвсем чуждо на поезията, изпитва силно смущение пред лицето на смъртта.

Като се изкачи на юта, той видя там краля. Още изпълнен със спомени за печалното зрелище, Нелсън очакваше да срещне баща, нуждаещ се от утеха. Но грешеше. Кралят се чувствуваше по-добре, кралят беше огладнял. Беше дошъл да поръча любимите си макарони, без които обедът му беше невъзможен.

После, тъй като пред очите им беше целият Липарски архипелаг, той започна да разпитва Нелсън за името на всеки остров, посочвайки

го с пръст. При това кралят разказа, че на младини имал цял полк младежи от тези острови, и че ги наричал липариоти.

Последва разказ за празника, устроен преди няколко години за офицерите от този полк, на който Фердинанд, облечен като готвач, играел роля на кръчмар, докато кралицата, в костюм на проста селянка, обкръжена от най-прелестните си придворни дами, била кръчмарката.

През този ден, той сам сварил огромен казан с макарони и оттогава не бил ял нищо по-вкусно. Освен това, тъй като предния ден той собственоръчно си наловил риба в залива Мерджелина и, както винаги, наблюдавал как доубиват застреляните от него в гората Персано кошути, глигани, зайци и фазани, този обяд оставил в паметта му незабравими спомени, които той изрази с дълбока въздишка и с думите:

— Ех, да можех да намеря в горите на Сицилия толкова дивеч, колкото имах в моите гори, на континента!

И така, този крал, когото французите бяха лишили от кралството, този баща, когото смъртта беше лишила от син, молеше бога за утеха от двойното си нещастие само едно: да му остави поне горите и дивеча!

Към два след обед корабът заобиколи нос Чефалу.

Две неща занимаваха Нелсън в този момент и го караха да пита ту небето, ту морето, ту земята: къде беше сега Карачиоло и как щеше самият той при този южен вятър да влезе в залива на Палермо.

Нелсън, който беше прекарал живота си в Атлантика, не беше много опитен в корабоплаването из такива морета, като Средиземно, където беше плавал твърде рядко. Наистина, на борда имаше двама сицилийски моряци. Но, как той, първият моряк на своето време, да се обърне за помощ към простия матрос, за да въведе своя седемдесет и две оръдеен кораб във фарватера на Палермо?

Ако пристигнеха през деня, можеше да поиска лоцман. Но ако това стане нощем — щеше да му се наложи да лавира до сутринта.

Но тогава кралят, който не разбираше трудностите на мореходството, би попитал: „Ето Палермо, защо не влизаме в пристанището?“ — И би трябвало да му отговори: „Защото не зная къде е входът“.

Не! Нелсън никога нямаше да си позволи подобно признание!

При това, в толкова лошо устроен край, където човешкият живот не струваше нищо, едва ли имаха лоцманската служба.

Впрочем, това трябваше да се изясни скоро, тъй като на хоризонта се показва планината Пелегрино, която се издига на запад от Палермо. Към пет вечерта щеше да се появи и столицата на Сицилия.

Кралят слезе на палубата към два часа и, тъй като макароните бяха приготвени според указанията му, превъзходно се наобядва. Кралицата остана в леглото си, а младите принцеси и принц Леополдо седнаха на масата заедно с баща си.

Към три и половина, когато корабът щеше да заобиколи носа, съпроводен от Юпитер, който беше понесъл сравнително добре пътуването, и младия принц Леополдо, излезе на юта и се присъедини към Нелсън. Адмиралът беше загрижен: той напразно оглеждаше хоризонта, но никъде не забелязваше „Минерва“.

За него би било голям триумф да пристигне в Палермо преди Неаполитанския адмирал; но по всяка вероятност, се беше случило тъкмо обратното.

Към четири „Вангард“ заобиколи носа. От югоизток духаше силен вятър. В пристанището можеше да се влезе само лавирайки, а лавирайки, можеха да заседнат на плитчина или да се натъкнат на подводна скала.

Щом пред очите им се показа пристанището, Нелсън даде сигнал да му изпратят лоцман. С помощта на превъзходния си далекоглед той можа да различи всички кораби на рейда и лесно позна стоящия пред всички, като войник в строя, който очаква командира си, фрегатата „Минерва“, с непокътнат такелаж.

Нелсън с досада прехапа устни: беше се случило това, от което най-много се опасяваше.

Нощта се спускаше бързо. Адмиралът повтори сигналите и, в нетърпението си, тъй като в морето не се виждаше никаква лодка, нареди да дадат оръдеен залп, като предпазливо предупреди кралицата, че стрелят само, за да доведат лоцман.

Тъмнината дотолкова се беше сгъстила, че фонът вече изчезваше и се виждаха само многочислените светлини на Палермо, които сякаш пробиваха мрака.

Нелсън вече смяташе да даде втори залп, когато Хенри, който внимателно оглеждаше залива с нощния далекоглед, съобщи, че към

„Вангуард“ се насочва лодка.

Нелсън взе тръбата от ръце на Хенри и видя лодка с триъгълно платно, в която седяха четирима матроси и човек, загърнат в груба моряшка пелерина.

— Хей, в лодката! — извика един матрос. — Кой сте вие!

— Лоцманът, — кратко отвърна човек с пелерината.

— Хвърлете му въже и завържете лодката му зад кораба, — каза Нелсън.

Лодката обърна левия си борд към кораба и свали платното. Четиримата матроси хванаха веслата и се прилепиха към „Вангуард“.

Спуснаха въже, което лоцманът хвана, и с негова помощ се изкачи по обшивката, както правят опитните моряци, промуши се през един от оръдейните отвори на горната батарея и скоро се оказа на палубата.

Той се отправи към командирския мостик, където го чакаха Нелсън, капитан Хенри, кралят и принц Леополдо.

— Накарайте ни да ви чакаме дълго, — каза Хенри на италиански.

— Тръгнах още при първия залп, капитане.

— Значи, не сте видели сигналите?

Лоцманът не отговори.

— Да не губим време, — каза Нелсън. — Попитайте го на италиански добре ли познава пристанището и ще може ли благополучно да отведе големия линеен кораб до кея.

— Милорд, разбирам езика ви, — отвърна лоцманът на превъзходен английски. — Познавам пристанището и поемам цялата отговорност.

— Отлично! — каза Нелсън. — Командвайте, тук вие сте стопанинът. Само не забравяйте, че на борда са вашите монарси.

— Зная, че имам тази чест, милорд.

И, без да обръща внимание на рупора, който му протягаше Хенри, лоцманът даде със звучния си глас разпорежданията си на такъв безупречен английски, употребявайки английските технически термини така, като че ли служеше във флота на крал Джордж.

Като буен кон, който чувства юздата на опитния ездач и разбира, че всяко своеволие е безполезно, „Вангуард“ наведе глава пред

лоцмана и му се подчини не само без никаква съпротива, но и толкова бързо, че привлече внимание на краля.

Фердинанд се приближи към лоцмана; Нелсън и Хенри, движими от националната гордост, оставиха краля сам.

— Приятелю, — каза кралят, — смяташ ли, че ще мога да сляза на сушата тази вечер?

— Нищо няма да попречи на ваше величество: след по-малко от час ще хвърлим котва.

— Кой е най-добрия хотел в Палермо?

— Кралят, предполагам, няма нужда от хотел, след като разполага с двореца на крал Роджеро.

— Където никой не ме очаква, където няма да има какво да ям и управителите, които не подозират за пристигането ми, ще ме окрадат изцяло, дори до чаршафите от леглото ми.

— Напротив, ваше величество ще намери всичко в пълен ред... Адмирал Карачиоло, който пристигна в Палермо в осем сутринта, се е погрижил за всичко.

— А ти как си узнал за това?

— Аз съм лоцман на адмирала и мога да съобщя на ваше величество, че, след като пристигна в осем сутринта, в девет адмиралът вече беше в двореца.

— Значи, трябва да се погрижа само за карета?

— Тъй като адмиралът предвиди, че ваше величество ще благоволи да пристигне вечерта, от пет часа три карета чакат в пристанището.

— Не! Адмирал Карачиоло наистина е безценен! — възкликна кралят. — Ако някога пътувам по суша, ще го взема отново със себе си.

— Това би било голяма чест за него, господарю, не само поради високия пост, но повече поради доверието, за което би свидетелствувало такова назначение.

— А адмиралът претърпял ли някакви повреди по време на бурята?

— Нито една.

— Да, наистина, трябваше да удържа думата си, която му бях дал, — промърмори кралят, като се почеса по ухото.

Лоцманът потръпна.

— Какво ти е? — попита кралят.

— Нищо, господарю. Мисля си, че ако адмиралът чуеше от устата на ваше величество думите, които току-що чух аз, би бил безкрайно щастлив.

— А! Не скривам това.

После, като се обърна към Нелсън, кралят му каза:

— Знаете ли, милорд, че адмиралът е пристигнал днес в осем сутринта, без нито една повреда? Изглежда, този Карачиоло е някакъв магьосник, защото „Вангуард“, макар и управляван от вас, — а вие сте първият моряк в целия свят, — „Вангуард“ се лиши от главните си мачти и изгуби този ... как го нарекохте ... този ... блинд.

— Да преведа ли на милорда това, което ваше величество току-що каза?

— Защо не! — усмихна се кралят.

— Буквално?

— Буквално, ако това ви доставя удоволствие.

Хенри преведе думите на краля.

— Господарю, — студено отвърна Нелсън, — ваше величество беше свободно да избира между „Вангуард“ и „Минерва“. Кралицата се спря на „Вангуард“. „Вангуард“ направи всичко, което можеха да направят дървото, желязото и платното, взети заедно.

— Вярно е, — каза кралят, който не искаше да се лиши от удоволствието да си отмъсти на Нелсън за това, че, благодарение на адмирала, Англия го беше накарала да изгори флота си, за което той сега горчиво се разкайваше, — но ако бях на „Минерва“, щях да пристигна в Палермо още сутринта и вече бих прекарал на сушата цял ден. Но нищо! Все пак съм ви признателен: нали направихте всичко, което беше по силите ви. — И добави с престолено добродушие: — който е направил това, което може, е изпълнил дълга си.

Нелсън изкриви недоволно устни, тропна с крак и, като остави капитан Хенри на палубата, влезе в каютата си.

В този момент лоцманът извика:

— Всички по местата, — спускаме котва!.

Минутата, когато се спуска или вдига котвата, е една най-тържествените в живота на големите военни кораби. Затова, щом прозвуча командата, на борда на „Вангуард“ се възцари пълна тишина.

В тази тишина, спазвана от целия екипаж, и на нещо завладяващо: осемстотин човека, внимателни и безмълвни, очакват

думата на капитана.

Вахтеният офицер, с рупор в ръка, повтори командата, а боцманът наду свирката си.

Матросите, увиснали на въжетата, веднага се заловиха за работа. Реите се завъртяха като по вълшебство и „Вангард“, разтърсвайки могъщия си корпус, премина между два кора-ба, които вече стояха на котва, без да ги докосне и, въпреки тясното пространство, оставено му за маневриране, гордо се приближи към определеното му място, за да спусне котвата.

По време на маневрата голяма част от платната бяха вече прибрани. Тези, които още оставаха по местата си, служеха само за да намалят твърде голямата скорост на кораба. Лоцманът постави на руля един от сицилийските матроси, този, който беше давал на Нелсън сведения за теченията в пролива.

— Спускай котвата! — извика лоцманът.

Рупорът на вахтения офицер и свирката на боцмана потвърдиха командата.

Котвата веднага се отдели от борда и шумно потъна в морето: след нея се заточи масивна верига, която се извиваше и хвърляше през котвеното отворстие блестящи пръски.

Корабът се тресеше от мачтите до кила: разнесе се силен трясък, морето закипя и, потръпвайки за последен път, „Вангард“ застана на котва.

Работата на лоцмана приключи. Той почтително се приближи към Хенри и му се поклони.

Капитанът му протегна двадесет гвинеи, оставени от лорд Нелсън.

Но лоцманът с усмивка поклати глава и, като отблъсна ръката на Хенри, каза:

— Плаща ми моето правителство и, освен това, приемам пари само с лика на Фердинанд или крал Карл.

Кралят не изпускаше лоцмана нито за минута и, когато той, приведен, минаваше покрай него, го хвана за ръката.

— Кажи, приятелю, би ли могъл да ми окажеш една малка услуга?

— Заповядайте, ваше величество, и ако това е по силите на човек, заповедта ви ще бъде изпълнена.

— Можеш ли да ме закараш на брега?

— Няма нищо по-лесно, господарю ... Но тази жалка лодка, удобна за лоцмана, ще бъде ли достойна за краля?

— Питам те, можеш ли да ме свалиш на брега?

— Разбира се, господарю.

— Отлично! Направи го.

Лоцманът се поклони и, като се обърна към Хенри, каза:

— Капитане, кралят желае да слезе на брега. Бъдете така добри, заповядайте да спуснат почетния трап.

Капитан Хенри застина, поразен за миг, от желанието на краля.

— Какво има? — попита го Фердинанд.

— Господарю, — каза Хенри, — трябва да предам желанието на ваше величество на лорд Нелсън: никой не може да напусне британски кораб без разпореждането на адмирала.

— Дори аз? Значи, съм пленник?

— Кралят не може да бъде пленник: но колкото по-знатен е пътник, в толкова по-голяма немилост ще се почувства командирът на кораба, ако високия му гост отиде без негово знание.

И като се поклони на краля, Хенри слезе в каютата на адмирала.

— Проклети англичани! — изръмжа кралят. — Струва ми се, че съм готов да стана якобинец, само за да не получавам повече никакви заповеди от тях!

Желанието на краля незабавно да слезе на брега порази Нелсън не по-малко от капитан Хенри. Той бързо изкачи на юта.

— Вярно ли е, — обърна се той към краля, въпреки етикета, който забраняваше да се задават въпроси на монарсите, — вярно ли е, че ваше величество желае да напусне „Вангуард“ веднага?

— Няма нищо по-вярно, скъпи милорд! — отвърна Фердинанд. — На борда на „Вангуард“ се чувствам прекрасно, но на брега ще ми бъде още по-добре. Не, аз решително не съм роден за моряк!

— Ваше величество няма ли да размисли?

— Не, уверявам ви, скъпи адмирале.

— Спуснете лодката! — извика Нелсън.

— Не си струва! — каза кралят. — Не трябва да безпокоим тези славни хора, ваше сиятелство. Те са изморени.

— Но аз не мога да повярвам на това, което ми каза капитан Хенри!

— А какво ви каза, милорд?

— Че кралят иска да слезе на брега с лоцманската лодчица.

— А защо не? Струва ми се, че е опитен моряк и верен поданик. Значи, мога разчитам на него.

— Но, господарю, аз не мога да се съглася някой друг, освен мен и с друга лодка, а не с лодка от „Вангуард“ и с други матроси, а не с матросите на нейно британско величество, да ви откара на брега.

— Значи, какво току-що казах на капитан Хенри, аз съм ваш пленник?

— За да не остава кралят с такова впечатление, веднага се прекланям пред желанието му.

— Отлично, милорд! Това ще ни помогне да се разделим като приятели.

— А кралицата? — попита Нелсън.

— О! Кралицата е уморена. Кралицата страда. За нея и за принцесите би било твърде мъчително да напуснат „Вангуард“ тази вечер. Кралицата ще слезе на брега утре. Оставям я на вашите грижи, милорд.

— Ще дойда ли с вас, татко? — попита младият принц Леополдо.

— Не, не, какво ще каже кралицата, ако взема със себе си нейния любимец!

Нелсън се поклони.

— Спуснете почетния трап! — изкомандва той.

Трапът беше спуснат; лоцманът слезе по въжето и след няколко секунди беше вече в лодката, която приближи до стълбата.

— Милорд Нелсън, — каза кралят, — преди да напусна вашия кораб, позволете ми да ви кажа, че никога няма да забравя вниманието, което ни оказахте на борда на „Вангуард“, и утре вашите матроси ще получат доказателство за моята благодарност.

Нелсън се поклони втори път, но сега мълчаливо. Кралят слезе по стълбата и седна в лодката с въздишка на облекчение, която беше чута от адмирала, останал на първо стъпало.

— Тръгвай, — заповяда лоцманът.

Четирите весла се спуснаха в морето и със силни, отмерени удари насочиха лодката към пристанището, където, срещу Толедо, стояха каретите в очакване на краля.

Лоцманът първи скочи на брега, придърпа лодката и я завърза.

Но преди да успее да подаде ръка на краля, той сам скочи на кея.

— Е, най-последен съм на твърда земя! — радостно възкликна той.

— И, по дяволите крал Джордж, неговото адмиралтейство, лорд Нелсън, „Вангард“ и целият британски флот! Дръж, приятелю, това е за теб.

И той протегна кесията си на лоцмана.

— Благодаря, господарю, — отвърна човекът, отстъпвайки крачка назад. — Но ваше величество чу, какво отговорих на капитан Хенри. Плаща ми моето правителство.

— Да, и ти даже добави, че приемаш пари само с лика на крал Фердинанд и крал Карл. Вземи ги!

— А вие уверен ли сте, господарю, че парите, които ми давате, не носят лика на крал Джордж?

— Голям смелчага си, щом се решаваш да даваш уроци на краля си. Във всеки случай, знай, че ако получавам пари от Англия, то е срещу много висока лихва. Дай кесията на своите хора, а за себе си вземи този часовник. Ако някога отново ще бъда крал и поискаш нещо от мен, ела в двореца, покажи часовника — молбата ти ще бъде изпълнена.

— Утре, господарю, — отвърна лоцманът, като взе часовника и хвърли кесията на матросите, — ще бъда в двореца и се надявам, че ваше величество няма да ми откаже милостта, за която ще имам честта да го помоля.

— Виж ти! — измърмори кралят. — Този не си губи времето напразно!

И, като скочи в най-близката карета, извика:

— В двореца!

Екипажите потеглиха.

XXVI

ЗА КАКВА МИЛОСТ МОЛЕСЕ ЛОЦМАНЪТ

Предупреден от адмирал Карачиоло за пристигането на краля, комендантът на двореца уведоми официално властите на Палермо.

И от три след обед председателят и членовете на муниципалитета, магистратите и висшето духовенство вече очакваха краля в големия двор пред двореца. Кралят, който искаше да яде и да спи, разбра, че ще трябва да изслуша три речи, и мислено потрепери.

— Господа, — каза той, вземайки думата първи, — каквито и да са ораторските ви таланти, съмнявам се, че ще успеете да ми кажете нещо приятно. Аз пожелах да се бия с французите — и бях разбит. Пожелах да защитавам Неапол — бях принуден да го напусна. Качих се на кораба — и ме настигна буря. Да ми кажете, че ви радва моето присъствие, би значило, че ви радват постигналите ме нещастия; и освен това, бихте забавили вечерята и попречили на съня ми; а това в момента би ми било още по-неприятно от това, че ме разбиха французите, че бях принуден да бягам от Неапол, и че цели три дни ме измъчваше морската болест и перспективата да нахраня рибите, тъй като сега умирам от глад и желание за сън. А затова, господин председателю и господа членове на муниципалния съвет, нека считаме, че вашите речи вече са произнесени. Давам десет хиляди дуката за бедните. Можете да ги получите утре.

После, като видя епископа и обкръжаващото го духовенство, кралят каза:

— Монсеньор, утре в църквата Санта Розария ще отслужите благодарствен молебен за щастливото ми избавление от корабкрушение. И там тържествено ще повторя своя обет на свето Франциск Паолански да му построят църква, подобна на катедралата Свети Петър в Рим, а вие ще назначите в нея най-достоините членове на вашия клир. Колкото и да се ограничени нашите средства, ще се постареем да ги възнаградим според заслугите им.

После, като се обърна към магистратите и позна председателя им Кардило, възкликна:

— А — а! Вие ли сте, метр Кардило.

— Аз, господарю, — отвърна председателят, като се поклони едва ли не до земята.

— Все така лошо ли играете на карти?

— Да, господарю.

— И все още обичате лова?

— Повече, от когато и да било.

— Отлично! Каня ви да играете с мен на карти, при условие, че вие ще ме поканите на вашия лов.

— Оказвате ми двойна чест, ваше величество.

— А сега, господа, — продължи кралят, обръщайки се към всички останали, — ако вие сте също сте уморени и гладни като мен, давам ви добър съвет: вечеряйте, а след това си легнете.

Тези думи означаваха милостивото освобождаване на всички събрали се; като се поклони на краля, тройната делегация се оттегли.

Фердинанд се изкачи по голямата парадна стълба, съпроводен от четирима слуги, които му осветяваха пътя; след него вървеше Юпитер, единствения събеседник, когото решил да задържи при себе си.

Масата беше сервирана за тридесет човека.

Кралят седна в единия край на масата, а на другия заповяда да сложат Юпитер, остави при себе си един слуга, а двама изпрати при кучето си, като им нареди да му сервират същите блюда, които ядеше той самият.

Никога още Юпитер не беше присъствувал на подобно пиршество.

След вечерята Фердинанд го отведе в спалнята си, заповяда да донесат и сложи до леглото си най-мекия килим и, преди да си легне, погали прекрасната умна глава на вярното животно.

— Надявам се, че ти поне няма да кажеш, както онзи поет, че стъпалата на чуждата стълба са стръмни, а хлябът на изгнанието — горчив. След което кралят си легна и сънува, че лови чудесна риба в залива Кастеламаре и убива стотици диви глигани в гората Фикуци.

Според реда, установен в Неапол, ако кралят не позвънеше в осем сутринта, трябваше да влязат в покоите му и да събудят. Но, тъй

като в Палермо не знаеха за това, кралят се събуди и позвъни едва в десет.

Същата сутрин кралицата, принц Леополдо, принцесите, министрите и придворните слязоха на брега и започнаха да се настаняват в квартирите си — едни в двореца, други — в града. Тялото на малкия принц беше пренесено в параклиса на крал Роджеро.

Кралят се поколеба около минута, после стана. Дали това обстоятелство, за което той, изглежда, съвсем беше забравил, сега, когато беше въвн от опасност, опечаляваше бащиното му сърце, или мислеше за това, че свети Франциск не беше много щедър в покровителството си, и че, ако му построи обещаната църква, ще плати твърде скъпо за закрилата, оказана толкова скъпернически на семейството му.

Кралят разпореди тялото на малкия принц да остане през целия ден в параклиса, а на другия ден да бъде погребано без излишен шум.

Смъртта на принц се отбелязваше в другите дворове: в двора на Двете Сицилии, станал сега двор на Едната Сицилия, трябваше само да се носи виолетов траур в продължение на две седмици.

След като даде разпорежданията си, кралят беше уведомен, че адмирал Карачиоло моли за честта да бъде приет от неговото величество и чака в салона.

Кралят беше привързан към Карачиоло толкова силно, колкото силна беше антипатията му към Нелсън; затова бързо заповяда да въведат Карачиоло в кабинета — библиотека до спалнята му. В нетърпението си да види адмирала, той влезе там полуоблечен и, като си придаде, доколкото успя, най-радостен вид, възкликна:

— Скъпи ми адмирале, колко се радвам да те видя! Искам преди всичко да ти благодаря за това, че пристигайки преди мен, веднага си се погрижил за моето удобство.

Адмиралът се поклонил; сериозното му лице не се беше изменило от ласкавия прием на краля.

— Господарю, — отвърна той. — Това беше мой дълг, като верен и предан слуга на ваше величество.

— Освен това, бих искал да те похваля за чудесно водене на фрегатата по време на бурята. Знаеш ли, че заради тебе Нелсън едва не се пукна от завист. Добре бих му се посмял, уверявам те, ако не бях насъбрал толкова страх.

— Адмирал Нелсън, с тежкия си и осакатен в боевете кораб, не е могъл да направи това, което се удаде на мен, с моята фрегата, лека и със съвременна конструкция. Адмирал Нелсън е направил това, което е могъл, — отвърна Карачиоло.

— Точно това му казах и аз, може би, в друг смисъл, но със същите думи. И добавих още, че съжелявам за нарушеното си обещание към теб.

— Зная това, господарю, и дълбоко съм трогнат.

— Знаеш? Кой ти е казал? А, разбирам, лоцманът!

Карачиоло нищо не отвърна, но след минута каза:

— Господарю, дошъл съм да моля за кралската ви милост.

— Отлично! Идваш тъкмо на време. Говори.

— Дойдох да помоля ваше величество да приеме оставката ми от длъжността адмирал на Неаполитанския флот.

Кралят отстъпи крачка назад: той не беше очаквал подобна молба.

— Твоята оставка? Но защо?

— Преди всичко за това, господарю, че е безполезно да държите адмирал, когато флотът вече не съществува.

— Да, добре ми е известно, — каза кралят и по лицето му се появиха признаци на гняв, — лорд Нелсън го изгори, но рано или късно ние отново ще се върнем на своя престол и ще възстановим флота.

— Но тогава аз няма да мога да го командвам, — възрази студено Карачиоло, — защото съм изгубил доверието на ваше величество.

— Изгубил си доверието си ли? Ти, Карачиоло?!

— Предпочитам да мисля така, господарю, отколкото да упрекна краля, в чиито жили тече най-древната кръв на Европа, че не е удържал думата си.

— Да, вярно е, бях ти обещал ...

— Да не напускате Неапол. Това е първо. А ако все пак го напуснете, то само на моя кораб.

— Хайде, хайде, скъпи ми Карачиоло! — каза кралят, протягайки примирително ръка.

Адмиралът взе протегнатата ръка, целуна я почтително и, като отстъпи крачка назад, извади от джоба си лист хартия.

— Господарю, — каза той, — ето молбата ми за оставка.

— Не, не, няма да я приема, не съм съгласен, забранявам ти!

— Ваше височество няма право за това.

— Как така? Аз ли нямам право?

— Да, господарю, ваше величество ми обеща вчера да изпълни първата молба, с която бих се обърнал към вас. А първата ми молба се състои в това кралят благосклонно да ме изслуша и да приеме оставката ми.

— Да съм ти обещавал това вчера? Ти бълнуваш, Карачиоло!

Адмиралът поклати глава.

— Напротив, господарю!

— Но аз не съм те виждал вчера!

— Не сте ме познали, ваше величество. Но може би, ще познаете този часовник?

И Карачиоло извади скрития до сърцето му великолепен часовник с портрета на краля, обсипан с брилянти.

— Лоцманът! — възкликна кралят.

— Това бях аз, господарю.

— Как! И ти, флотският адмирал, се съгласи да бъдеш лоцман?

— Господарю, няма унижителна работа, когато става дума за спасяване живота на краля.

На лицето на Фердинанд се появи огорчение, което му се случваше твърде рядко.

— Наистина, бил съм роден като нещастен крал или откъсват приятелите ми от мен, или те сами ме напускат.

— Господарю, — отвърна Карачиоло, — не сте прав да обвинявате провидението за това, което извършвате сам или позволявате на другите да извършат. Бог ви е дал за баща не само могъщ, но и прославен крал; имахте по-голям брат, който трябваше да наследи скиптъра и короната на Неапол; Богу беше угодно безумие да помрачи разсъдъка му, което да го отстрани от пътя ви. Вие сте мъж, крал, имате свобода, власт; имайки свободата на избор, можете да избирате между доброто и злото, красивото и грозното; вие избрахте злото, господарю, ето защо всичко добро и красиво се отдръпна от вас.

— Карачиоло, — каза кралят, по-скоро опечален, отколкото сърдит, — знаеш ли, че до сега, никой не е говорил с мен така?

— Защото, освен единствения човек, който го обича колкото мен самия и желае благо на държавата, ваше величество е обкръжен от

придворни, които обичат само себе си, само за себе си желаят слава и почести.

— А кой е този човек?

— Този, когото кралят забрави в Неапол, а аз доведох в Сицилия.

— Кардинал Руфо.

— Кардинал знае, както и ти, че винаги съм готов да го приема и изслушам.

— Да, господарю. Но, след като ни приемете и изслушате, вие ще последвате съветите на кралицата, Ектън и Нелсън. Господарю, отчаян съм, че не изпитвам нужното уважение към една августейша особа, но тези три имена ще бъдат проклети навеки.

— А мислиш ли, че и аз самия не ги проклинам? Мислиш ли, че не виждам, как водят държавата към пълна разруха, а мен към гибел? Може и да не съм умен, но не съм малоумен.

— Тогава се борете, господарю!

— Борете се, борете се! Лесно ти е да го кажеш. А аз не съм воин. Бог не ме е създал за бойни подвизи. Аз съм човек на чувствата, развлеченията; добро сърце, което превръщат в лошо, измъчвайки го и стремейки се да го ожесточат. Те са трима или четирима. Борят се за властта, оспорвайки си един на друг било короната, било скиптъра, не им преча. Скиптърът и короната са моят кръст, тронът — моята Голгота, не съм молил Бога да ме прави крал. Аз обичам лова, риболова, конете, красивите момичета, и не желая нищо друго. С рента от десет хиляди дуката и свободен да живея, както поискам, бих искал най-щастливия човек на земята. Но, уви! Под предлог, че съм крал, не ми дават минута покой. Това би било понятно, ако аз действително управлявах страната. Но нали, прикривайки се зад моето има, управляват други. Тези други започват войната, а аз получавам всички удари; тези други правят грешки, а аз трябва да ги поправам. Ти молиш за оставка, имаш право. Но трябва да молиш другите, защото служиш на тях, а не на мен.

— Ето защо, желяейки да служа на моя крал, а не на другите, искам да се върна към този честен живот, който ваше величество толкова жадува. Господарю, за трети път ви моля, благоволете да приемете оставката ми. Най-последно заклинам ви в думата, която ми дадохте вчера.

И Карачиоло протегна в една ръка молбата си, а в другата — перо за подпис.

— Наистина ли искаш това? — попита кралят.

— Господарю, аз ви умолявам.

— А какво ще направиш, ако подпиша?

— Ще се върна в Неапол, господарю.

— Какво ще правиш там?

— Ще служа на отечеството си, господарю. Неапол е в такова положение, че има нужда от ума и мъжеството на всички свои синове.

— Пази се, Карачиоло! Все пак, какво ще правиш там?

— Господарю, ще се постарая да остана честен човек и добър гражданин, какъвто съм бил до днес.

— Е, това си е твоя работа. Все още ли настояваш?

Карачиоло мълчаливо посочи лежащия на масата часовник.

— Ама че си инат! — възкликна раздражено кралят.

И, като взе перото, написа под молбата:

„Съгласен съм, но нека кавалерът Карачиоло не забрави, че Неапол е в ръцете на моите врагове“.

И се подписа както обикновено: „Фердинанд Б.“

Карачиоло погледна трите реда, сгъна хартията, пъкна я в джоба си, поклони се почтително и вече се готвеше да излезе, когато кралят го спря:

— Забрави си часовника.

— Този часовник беше подарен на лоцмана, а не на адмирала. Господарю, вчера лоцманът не съществуваше; днес няма вече адмирал.

— Но аз се надявам, — каза кралят с достойнството, което от време на време, като блясък на мълния, се появяваше у него, — надявам се, че ги е заслужил приятелят. Взemi този часовник и, ако някога си готов да предадеш своя крал, погледни портрета на този, който ти го е дал.

— Господарю, — отвърна Карачиоло, — аз вече не съм на служба при краля; аз съм обикновен гражданин и ще направя това, което ми заповяда родината.

И той излезе, оставяйки краля не само огорчен, но и дълбоко замислен.

На другия ден се състоя погребението на принц Алберто. Съгласно заповедта на краля, то премина без тържествен церемониал,

като погребението на всяко друго дете.

Тялото беше погребано в гробницата на дворцовия параклис, известен под името „Параклис на крал Роджеро“.

XXVII

КРАЛСКАТА ВЛАСТ В ПАЛЕРМО

Както вече видяхме в една от предишните глави, при пристигането си в Палермо кралят, преди да състави министерски съвет, веднага организира партия реверси.

За щастие, както мислеше Фердинанд, херцог д'Асколи, за когото никой не се беше погрижил при напускането на Неапол, беше намерил начин да пристигне в Сицилия, движен от чистосърдечна и постоянна преданост, главната му добродетел, за която, впрочем, кралят му беше не повече благодарен отколкото към Юпитер за неговата вярност.

Херцог д'Асколи се яви при Карачиоло с молба да го вземе на кораба си, и тъй като Карачиоло знаеше, че херцогът е най-добрият и най-безкористният от всички приятели на краля, той веднага се съгласи.

Затова, сред тези, които бяха дошли първи да му засвидетелствуват своята преданост, Фердинанд видя другаря си в бягството от Албано, херцог Асколи. Само че, присъствието му изобщо не учуди краля, и, вместо приветствие, той му каза само: „Знаех, че ще намериш начин да пристигнеш“.

Помним, че сред магистратите, дошли да го приветствуват, беше и старият му познат председателят Кардило, който, когато идваше в Неапол, винаги имаше честта да обядва по веднъж с краля; от своя страна кралят всеки му гостуваше поне два пъти при всяко свое посещение на Палермо, за да ловува във великолепното му имение в Иличе.

Сред своите симпатии и антипатии, кралят правеше единствено изключение в полза на председателя Кардило. Аристократ по рождение, но с доста черти на човек от простолюдието, Фердинанд, като правило, се гнусеше от дворяните в мантия. Но към Кардило го привличаха две твърде съществени обстоятелства: кралят обичаше лова, а председателят Кардило, след Немврод и крал Фердинанд беше наистина един от най-страстните ловци, които някога са съществували.

Освен това, кралят не можеше да търпи прически от подстригани и накъдрени коси, а също мустаци и бакенбарди, а председателят Кардило нямаше нито косъм на главата си и нито следа от окосмяване по брадичката и бузите. Величествената перука, под която достойният магистрат скриваше големия си череп, беше едно рядко преимущество, което милостиво се приемаше от краля. Затова, като видя Кардило, Фердинанд веднага го избра за свой четвърти постоянен партньор за играта на реверси; другите постоянни партньори бяха херцог Асколи и маркиз Маласпина.

Останалите играчи за карти, като министри без портфейли, бяха: княз Кастелчикала, единственият от тримата членове на Държавната джунта, когото кралицата беше удостоила с покровителството си, вземайки го със себе си в Палермо; херцог Чирчело, когото кралят току-що беше назначил за министър на вътрешните работи, и княз Сан Икаталдо, един от най-богатите собственици в Южна Сицилия.

Този кралски впряг, ако ни бъде позволено да назовем така тримата придворни, които кралят беше благоволил да избере за играта си на реверси, представляваха най-странният сбор на чудаци, каквито човек може да си представи. Вече познаваме херцог Асколи, когото едва ли бихме нарекли истински придворен. Той беше един от тези хора, благородни, мъжествени и верни, които толкова рядко се срещат в двора. Неговата преданост към краля беше безкористна и лишена от всякакво честолюбие. Херцогът никога не беше молил краля за почести или парично подаяние; не му напомняше за обещана милост, ако Фердинанд забравяше за нея. Асколи беше истински дворянин, който дълбоко почиташе кралската власт като свещена, установена от институция; той доброволно поемаше част от задачите ѝ, вмениявайки си изпълнението им в дълг.

Маркиз Маласпина, напротив, беше един от тези свадливи, дребнави и упорити натури, които се противят на всичко и, в крайна сметка, изпълняват всяка заповед на своя господар, отмъщавайки за подчинението си с хапливи думи и мизантропични действия. Той беше от хората, които, както е казала Екатерина Медичи за херцог дьо Гиз, само изглеждат твърди, а в действителност се огъват, когато им окажат натиск.

Четвъртият, председателят Кардило, беше представен вече от нас, но, за да завършим портрета му, ще добавим няколко щрихи.

Председателят Кардило беше до пристигането на краля най-страстният, но и най-лош играч в Сицилия. След пристигането на краля, той би бил принуден да си потърси някакво селце в Сардиния или Калабрия, ако пожелаеше, като Цезар, винаги да бъде пръв.

Още първата вечер, когато председателят Кардило беше допуснат до кралската игра, той само с една своя дума показва подчинението си пред кралския етикет.

Една от главните грижи за играча на реверси е да се избави от своите аса. Фердинанд, забелязвайки, че е имал възможност да се освободи от своето асо, а не се е възползвал от това, възкликна:

— Господи! Какво магаре съм! Можех да се избавя от асото си, а не го изхвърлих!

— Какво говорите, Ваше величество! Аз съм още по-голямо магаре от Вас! Можех да взема валето купа, а ето, не го взех!

Кралят се разсмя, и председателят, към когото кралят по начало беше благосклонен, спечели още по-голямо благоволение. Откровеността на Кардило вероятно напомни на краля за неговите славни ладзарони.

Засега това бяха само думи. Но обикновено председателят не се ограничаваше с тях. Той действуваше. При най-малкото невнимание на партньора или дребно отклонение от правилата на играта, по него летяха жетони, карти, пари, свещници. Когато Кардило играеше на масата на негово величество, горкият, беше принуден да си слага намордник и едва сдържаше яростта си.

През първите три-четири вечери всичко вървеше добре. Но кралят, който познаваше характера на председателя, и виждаше какви мъчения изпитва той, се забавляваше да изтощава търпението му. Когато Кардило беше вече готов да избухне, кралят се обръщаше към него с първия възможен въпрос. Тогава бедният председател, задължен да отговаря учтиво, свирепо се усмихваше и в същото време, колкото може по-внимателно, оставаше на масата предмета, който току-що се беше готвил да запрати към тавана, или да разбие в паркета. Сам той, хващайки се за копчетата на кафтана, задоволяваше яростта си като ги късаше. На другия ден ги намираха под масата. Те буквално покриваха килима.

На четвъртия ден, обаче, председателят не можа да се сдържи: той захвърли в лицето на маркиз Маласпина картите, които не се

осмеляваше да захвърли в лицето на краля, и, тъй като държеше в едната си ръка кърпичката, а в другата перуката, и в гнева си обърка ръцете си, той избърса струящата по лицето му пот с перуката, а после се изсекна в нея.

Кралят се разсмя до припадък и си обеща по-често да устройва подобни сцени.

Затова той не се отказа от удоволствието да приеме още първата покана на Кардило за лов. Председателят Кардило както вече казахме, имаше в Иliche великолепно имение, което му носеше шестдесет хиляди франка доход. Сред имението се извисяваше замък, достоен да приеме краля.

Кралят пристигна там в навечерието на лова, за да обядва и да пренощува.

Фердинанд беше любопитен и пожела да му покажат всички стаи в замъка. Парадните покои, които бяха отредени за него, се намираха срещу спалнята на стопанина.

Вечерта, след като изигра както обикновено, партия ревер-си и измъчи добре домакина си, той отиде да си легне. Макар, че леглото му, както и тронът, беше покрито с голям балдахин, кралят, още не свикнал с новото място, се събуди един час преди разсъмване. Като не знаеше какво да прави в леглото и като не можеше да заспи отново, той реши да види как изглежда председателят в леглото, без перука и с нощна шапка.

Това намерение не беше прекалено нескромно, тъй като председателят беше вдовец.

И така, кралят стана, запали свещ и, само по риза, се отправи към вратата на домакина си, натисна дръжката на вратата и влезе.

Колкото и комично зрелище да очакваше, Фердинанд дори не би могъл да подозира това, което се представи пред очите му.

Председателят, без перука и също по риза, седеше в средата на стаята и то върху нещо, подобно на трона, на който господин дьо Вандом е приемал Алберони. Кралят, вместо да се смути и затвори вратата, тръгна право към него, докато бедният председател, хванат на тясно, оставаше ням и неподвижен. Кралят приближи свещта, за да разгледа по-добре физиономията му, и започна да обикаля около тази застинала на пиедестала си фигура с неподражаема сериозност, а в това време главата на председателя, който се опираше с двете си ръце в

трона, се въртеше, подобно на китайска играчка, след негово величество, повтаряйки кръговото му движение.

Най-после двете светила, завършили движението си по орбитата, се срещнаха лице в лице и, тъй като кралят, след като се изправи, пазеше мълчание, председателят каза с рядко хладнокръвие:

— Господарю, случаят не е предвиден в етикета; да седя ли или да стана?

— Седете, седете! — отвърна кралят. Но ето, вече е четири, и ние не можем да чакаме.

И Фердинанд излезе от стаята, също толкова сериозен, колкото беше влязъл.

Но каквато и да беше тази престорена сериозност, това приключение остана едно от тези, които в бъдеще кралят най-много обичаше да разказва, след разказа за бягството си с Асколи, бягство, през време на което Асколи, по негова милост, би могъл хиляди пъти да бъде обесен.

Ловът беше великолепен. Но можем ли да бъдем уверени, че един ден, пък дори в благословената Сицилия, може да мине, без поне едно малко облаче да помрачи небосклона? Кралят, както вече казахме, беше отличен стрелец, който, вероятно, нямаше равни. Той стреляше безупречно и винаги забиваше куршума си зад лопатката на звяра. При лова на глигани това беше много важно, тъй като само куршумът в това уязвимо място беше смъртоносен. Забавното беше, че кралят изискваше от всички, които ловуваха с него, същата точност.

И ето, през първата вечер на този знаменит лов, когато всички ловци се бяха събрали около купа убити глигани, видяха, че един от зверовете е получил куршум в корема.

Кралското лице веднага почервения от гняв и той изгледа всички с негодуващ поглед.

— Коя свиня е стреляла така?

— Аз, господарю, — отвърна Маласпина. — Ще ме обесят ли за това?

— Не, но в дните на лов трябва да си стоите в къщи.

И от този миг маркиз Маласпина не само си стоеше в къщи по време на лов, но и беше заменен в играта на карти от херцог Чирчело.

Впрочем, в голямата зала на кралския дворец, разположена в квадратния павилион, се провеждаше не само кралската игра. На

няколко крачки от масата, където играеха реверси, стоеше тази за фараон. Там царуваше Ема Лайона.

По време на играта по подвижното лице на прекрасната англичанка човек лесно би се досетил за прилива и отлива на страстите ѝ. Стигаща във всичко до крайност, Ема играеше с диво увлечение; тя обичаше да заравя прекрасните си ръце в купчини злато, сипещи се върху коленете ѝ, и да хвърля луидорите в огнен водопад върху зеленото сукно. Лорд Нелсън, който никога не играеше, обикновено седеше зад нея или стоеше, опрян на креслото ѝ, поглъщайки прекрасните ѝ рамене с единственото си оцеляло око. Той говореше само с нея, винаги тихо и винаги на английски.

Докато печалбата или загубата на краля достигаше най-много хиляда дуката, на тази маса играеха толкова разпалено, че печелеха или губеха по двадесет, тридесет и дори четиридесет хиляди.

Около масата се събираха най-богатите сицилийски велможи; между тях имаше няколко щастливи играчи, които се славиха с постоянния си късмет.

Ако Ема видеше у някого от тях пръстен или брошка, които ѝ харесваха, тя ги посочваше на Нелсън, и на другия ден той посещаваше собственика на брилянта, рубина или изумруда, и, каквато и да беше цената, камъкът веднага ставаше собственост на прекрасната фаворитка.

Колкото до сър Уйлям, той нищо не виждаше, нищо не чуваше, зает с археология или политика, водеше преписка с Лондон или класифицираше геологическите си образци.

Ако някой ни обвини, че преувеличаваме съпружеската слепота на достойния посланик, ще му отговорим с едно писмо на Нелсън от 12. III. 1799 година, адресирано до сър Спенсър Смит:

„Милостиви господине,

Бих желал два или три красиви индийски шала, на каквато и да е цена. Тъй като не познавам в Константинопол никого, към когото да се обърна за помощ, осмелявам се да помоля Вас за тази услуга. Ще Ви изплатя нужната сума с хиляди благодарности, в Лондон или

където и да е по света, веднага щом получа известие от Вас.

Изпълнявайки молбата ми, Вие още веднъж ще заслужите правото на безкрайната ми признателност.

Нелсън“.

Това писмо, както ни се струва, не се нуждае от коментар; то доказва, че Ема Лайона, омъжвайки се за сър Уйлям, не беше забравила напълно привичките на стария си занаят.

Колкото до кралицата, тя никога не играеше на карти или, в краен случай, играеше без въодушевление и без удоволствие.

Колкото и странно да изглежда, тази страстна жена не изпитваше никаква страст към играта на карти. В траур по малкия принц Алберто, отишъл си толкова бързо и още по-бързо забравен, тя седеше с младите принцеси, облечени като нея в траур, в дъното на салона и бродираше. Три пъти седмично Калабрийският принц идваше с младата си жена да посети краля по време на играта. Нито той, нито принцеса Клементина играеха. Клементина сядаше до кралицата, своята свекърва, и младите принцеси, своите зълви, и рисуваше или бродираше заедно с тях.

Калабрийският херцог преминаваше от една група към друга и се намесваше във всеки разговор с лекото повърхностно красноречие, което в очите на невежите минава за ученост.

Ако някой чужденец влезеше в салона и не знаеше с кого има работа, никога не би се досетил, че този мъж, който така весело играеше реверси, тази жена, която така безстрастно бродираше, и, най-после, този младеж, който приветствуваше всички с усмивка, бяха кралят, кралицата и престолонаследникът, лишени от кралство и едва преди няколко дни пристигнали в изгнание.

И само лицето на принцеса Клементина носеше следите на дълбока печал, но тази печал беше по-голяма от мъката, която може да предизвика загубата на трона. Беше ясно, че бедната ерцхерцогиня е загубила щастието си, без надежда да го намери отново.

XXVIII НОВИНИ

Макар Фердинанд да не бързаше със съставянето на кабинет толкова, колкото с организирането на игрите и лова, все пак след два-три дни се образува нещо като Държавен съвет. Той върна на Ариоле, когото беше лишил временно от своята милост, званието военен министър, защото много скоро разбра, че изменници бяха тези, които го бяха съветвали да започне войната, а не тези, които го разубеждаваха. Той назначи херцог Чирчело за министър на вътрешните работи, а маркиз Кастелчикала, когото трябваше да възнагради за изгубеното място на посланик в Лондон и членството в Държавната джунта в Неапол — за министър на външните работи.

Първият, който донесе в Палермо известие от Неапол, беше кралският наместник, княз Пинятели. Вече говорихме за това, че вечерта, когато му предложиха да предаде държавната хазна на муниципалитета, а своята власт на изборните представители, той поиска дванадесет часа за размисъл.

Князът беше приет твърде немилостиво от краля и особено от кралицата. Кралят му беше заповядал в никакъв случай да не прави сделки с французите и метежниците, което за него беше едно и също, а въпреки това Пинятели склучи примирието в Спаранизе. Кралицата му беше заръчала да опожари Неапол при напускането си и да изколи всички, започвайки от нотариусите, а той беше запалил само най-малкия дворец и беше унищожил само малка част от патриотите.

Княз Пинятели беше въдворен в Кастанисета. В Палермо постепенно и по различни пътища научиха за възмущението на ладзароните против Мак и за покровителството, оказано му от френския главнокомандуващ, за избирането на Молитерно за народен генерал, а на Рока Романа за негов лейтенант и, най-последно, за неударимото придвижване на французите към Неапол.

Една сутрин, след три и половина дни път от Кастеламаре, в Палермо слезе човек, донесъл, както сам казваше, най-важни новини.

Той твърдеше, че по чудо се е спасил от якобинците и показваше протритите си от въжетата ръце, като настояваше да го пуснат при краля.

Кралят беше незабавно уведомен и попита за името на пристигналия.

Човекът отвърна, че се казва Роберто Бранди, и че е бил комендант на Сан Елмо.

Като реши, че офицер на такъв пост наистина можеше да донесе достоверни сведения, кралят заповяда да го пуснат.

Роберто Бранди му разказа, че през нощта преди атаката на французите срещу Неапол в гарнизона на замъка избухнал страшен бунт. Той се въоръжил, взел по един пистолет във всяка ръка, но метежниците се нахвърлили срещу него. Той отначало се съпротивлявал, убил един и ранил друг бунтовник. Но какво можел да стори сам срещу петдесет? Повалили го, завързали го и го хвърлили в тъмницата, където преди това лежал Николино Карачиоло. Освободеният херцог пък бил избран за комендант на крепостта. Бранди останал в тъмницата три денонощия, без някой да се сети да му донесе чаша вода или парче хляб. Най-последно тъмничарят, който му бил задължен за тази длъжност, се съжалил над него и на третия ден, в суматохата на битката, му донесъл дрехи, преоблечен в които, бившият комендант успял да избяга. Но, тъй като било невъзможно да се намери превозно средство, той трябвало да прекара два дни у свой приятел, който го укрил и му дал възможност да види пристигането на французите в Неапол и измяната на Сан Дженаро. Най-последно, след провъзгласяването на Партенопейската република, той се добрал до Кастеламаре, където стопанинът на една тартана за много злато се съгласил да го вземе със себе си в Сицилия. Бранди плавал три денонощия и веднага се явил при августейшите си монарси, за да им засвидетелствува своята преданост.

Разказът беше трогателен. Екскомендантът, след като разказа нещастията си на краля, ги повтори пред кралицата, която, противно на мъжа си, високо ценеше предаността. Тя заповяда да наброят на жертвата десет хиляди дуката, а после го назначи за комендант на двореца в Палермо, при същите условия, като в замъка Сан Елмо, като му обеща още по-големи привилегии в бъдеще, когато, след победата на кралската власт, тя отново се върне в Неапол.

Кралицата веднага свика съвет. Бяха повикани Ектън, Кастелчикала, Нелсън и херцог Чирчело.

Ставаше дума за това, как да попречат на революцията, победила в Неапол, да пресече пролива и проникне в Сицилия.

Да владееш само един остров, след като си владял и континент, е почти нищо. Да имаш милион и половина поданици, след като си имал седем и половина — това също е почти нищо. Но все пак, един остров и милион и половина поданици са нещо съвсем реално, и кралят се примири с запазването поне на Палермо, където можеше всяка вечер да играе реверси, където председателят Кардило устройваше такъв прекрасен лов и където той сам би могъл да управлява своите милион и половина сицилийци.

Като обсъди всичко най-подробно, съветът, обаче, не стигна до никакво решение. Кралицата, която не отиваше по-далеч от частния случай и беше способна само на тайни интриги, не можеше да се въодушеви от голямата идея и да състави някакъв по-значителен план. Кралят се ограничи с думите:

— Знаете, че не исках война. Не съм поемал такава отговорност и сега пак си измивам ръцете. Нека тези, които са причинили вредата, намерят лекарство против нея. Само че, Сан Дженаро ще ми плати! За начало, като се върна в Неапол, ще заповядам да построят църква на Свети Франциск Паолански.

Ектън, подтиснат от развитието на нещата и особено от това, че кралят знаеше за участието му в съставянето на фалшивото писмо на шурей му, императора на Австрия, чувствайки, че неговата непопулярност, расте с всеки изминал ден, се боеше да даде съвет, който би влошил още повече положението на държавата. Той предложи оставката си в полза на този, който би намерил изход. Княз Кастелчикала, нищожен дипломат, който дължеше високото си положение във Франция и Англия изключително на кралската милост и наградите за престъпленията си, беше безсилен при по-критични обстоятелства. Нелсън, страшен моряк и воин, човек, гениален сред своята стихия, ставаше пълно нищожество пред лицето на всяко събитие, което нямаше да завърши с морска битка.

Най-после, херцог Чирчело, който десет или единадесет години фактически беше заемал при краля поста, който току-що му предоставиха, беше от тези, които монарсите наричат добри слуги, тъй

като без възражение се подчиняваше на всяка заповед, пък била тя и най-глупавата. Херцогът беше от тази порода хора, на които бъдещето няма да даде никакво име; напразно би било да търсим следите му в събитията от онова време; подписът му можеше да бъде видян само след подписа на краля.

Единственият човек, който би могъл да даде добър съвет при подобни обстоятелства и който вече нееднократно го беше правил, беше кардинал Руфо. Смелият му ум, изобретателен и находчив, винаги можеше да бъде от полза за краля. Фердинанд знаеше това и не веднъж лично се беше обръщал към него. Но кардиналът постоянно отговаряше с едни и същи думи: „пренесете въстанието против революцията в Калабрия и изпратете там Калабрийския херцог“.

Кралят беше готов да приеме първата половина от съвета, но втората му се струваше напълно неприемлива.

Калабрийският херцог беше достоен син на баща си: той се ужасяваше от всякакво политическо средство, което би могло да застраши скъпоценната му личност. Той не беше стъпвал в Калабрия, поради страха да се разболе от треска. Кралят, все пак, би успял да намери някакъв довод, за да го убеди. Но, щом принцът беше застрашен не само от треска, но и от куршум, баща му не би постигнал нищо.

Затова кралят, знаейки предварително, че подобно предложение е безполезно, дори не намекна пред сина си за този проект.

И така, съветът си разотиде, без да реши нищо, под предлог, че, тъй като получените сведения от Неапол са недостатъчни, трябва да изчакат нови. Положението, обаче, беше ясно и нямаше какво повече да се чака. Французите бяха господари на Неапол, Партенопейската република беше провъзгласена, и временното правителство беше изпратило своите емисари в провинциите, за да ги преустроят за демократично управление.

Тъй като съветът искаше да си придаде внушителен вид, след като нищо друго не му оставаше, решиха да се съберат на другия ден и да повтарят това всеки следващ.

Съветът, обаче, постъпи правилно, решавайки, че трябва да дочака новите известия, защото на другия ден пристигна новина, която никой не очакваше.

Негова светлост престолонаследникът беше слязъл в Калабрия — бяха го видели в Бриндизи и Таранто — и вдигнал въстание в южната част на полуострова.

Като чуха тази новина, обявена официално от херцог Чирчело, членовете на съвета се спогледаха учудено, а кралят се разсмя. Нелсън, който разбираше значението на подобно събитие, защото беше свикнал да дава съвети и да действа, отбеляза, че принцът беше напуснал Палермо преди една седмица, за да отиде в замъка Фаворите, че през цялата седмица никой не беше го виждал и беше твърде възможно, движен от мъжеството си, принцът да беше замислил и изпълнил предприятието, при това твърде успешно.

Този път кралят повдигна рамене.

Но, тъй като, все пак, неправдоподобното може да се случи Фердинанд реши да изпрати в замъка Фаворите куриер, за да узнае от името на краля, обезпокоен от дългото отсъствие на сина си, сведения за престолонаследника.

Куриерът веднага препусна и се върна с известието, че принцът приветствува августейшите си родители и се чувства прекрасно. Той беше видял принца, беше говорил с него, и престолонаследникът, който не беше глезен много от родителски грижи, изразяваше на краля дълбоката си признателност.

Съветът, който на предния ден не беше взел никакво решение, тъй като новините не бяха достатъчно важни, този път си разотиде, защото важността на новите събития беше извънредно голяма.

Като се върна в покоите си, кралят тъкмо смяташе да потърси кардинал Руфо, когато му доложиха, че той го очаква в кабинета му, възползвайки се от получената привилегия да влиза свободно при краля през всяко време.

Кардиналът стоеше в средата на стаята и се усмихваше.

— Ваше преосвещенство, — каза Фердинанд, — чухте ли новините?

— Престолонаследникът е дебаркирал в Бриндизи и цяла Южна Калабрия гори.

— Да. Но, за жалост, във всичко това няма и капка истина. Това, че престолонаследникът е в Калабрия, е толкова вярно, колкото и че аз самият съм там. Аз нямам намерение да отивам в Калабрия. Синът ми сега е в замъка Фаворите.

— Където заедно с кавалера Сан Феличе съставят научни коментарии към „Еротична Библия“.

— Това пък какво е?

— Дълбоко научна книга за древните. Написал я е граф Мирабо по време на заточението си в замъка Иф.

— Но, колкото и голям учен да е моят син, той не притежава вълшебния жезъл на Мерлин и не може да бъде едновременно в Калабрия и в замъка „Фаворите“.

— И все пак е така.

— Хайде, скъпи ми кардинале, не ме мъчете, разкрийте ми тайната.

— Угодно ли е това на краля?

— Вашият приятел ви умолява.

— Добре, господарю. Тайната ще бъде съобщена само на Ваше величество, разберете ме добре ...

— Договорихме се.

— Е, отговорът на загадката е в това, че, когато за целите на едно голямо начинание ми потрябва престолонаследника, а кралят, във вреда на самия себе си, не пожела да ми го даде...

— Е, и какво?

— Това, че си го създадох сам.

— Дявол да го вземе! Това се казва новина! — възкликна кралят.
— И Вие ще ми разкажете как сте го постигнали?

— Най-охотно, господарю. Разположете се в това кресло поудобно, както казва приятелят ми Нелсън, защото разказът ми ще бъде доста дълъг, предупреждавам ви.

— Говорете, говорете, скъпи ми кардинале, — каза кралят, намествайки се в креслото си. — И не се бойте от вашата словоохотливост. Вие разказвате толкова интересно, че аз никога не се изморявам да ви слушам.

Руфо се поклони и започна разказа си.

XXIX

КАК ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКЪТ МОЖЕШЕ ДА БЪДЕ ЕДНОВРЕМЕННО В СИЦИЛИЯ И КАЛАБРИЯ

— Благоволява ли Ваше величество да си спомни за техни кралски височества принцесите Виктория и Аделаида, дъщерите на Луи XV?

— Отлично. Бедните стари принцеси! Преди отпътуването си от Неапол им изпратих неголяма сума пари, десет — дванадесет хиляди дуката, като ги посъветвах да заминат за Триест през Манфредония или, ако предпочитат, да се присъединят към нас в Палермо.

— А спомня ли си Ваше величество, за седемте им телохранители, един от които, синьор де Бокекямпе, беше горещо препоръчан от граф дьо Нарбон?

— Помня ги всичките.

— Един от тях — Ваше величество, разбира се не може да е забравил тази подробност — поразително прилича на негово височество престолонаследника.

— Да, дотолкова, че когато го видях за първи път, самият аз се обърках.

— Какво пък, господарю. При сегашните обстоятелства реших да се възползвам от този рядък феномен.

Кралят погледна Руфо с вида на човек, който не знае какво му предстои да чуе, но има такова доверие в разказвача, че предварително му се възхищава.

Руфо продължи:

— В момента на отпътуването аз повиках де Чезаре, и тъй като се съмнявах, че Калабрийският принц ще се съгласи да вземе дейно участие във войната, то, без да разказвам плана си на де Чезаре, — на чието мъжество знаех, че мога да разчитам, тъй като той е корсиканец,

— му казах, че природата не случайно го е дарила с тази удивителна прилика.

— И какво отговори той?

— Трябва да бъда справедлив: той не се колеба нито миг. „Аз съм само нищожна песъчинка в драмата, която се разиграва сега; но моят живот и животът на моите другари е на разположение на краля. Какво трябва да правя?“ — попита той. „Нищо, — отвърнах аз. — Само да не пречите на събитията. Ще съпровождате техни кралски височества до Манфредония; когато те се качат на кораба, вие ще тръгнете по източния бряг на Калабрия до Бриндизи. Ако по време на пътуването не ви се случи нищо, вземете в Бриндизи лодка, гемия или тартана и отплавайте за Сицилия. Ако, напротив, с вас се случи нещо необикновено и неочаквано, вие, като умен и мъжествен човек, се възползвайте от обстоятелствата; вашата и на другарите ви съдба — съдба, на която не бихте могли да разчитате дори в най-дръзките си честолюбиви помисли, — е във ваши ръце“.

— Имахте ли някакъв план относно тези хора?

— Разбира се.

— Защо тогава, познавайки мъжеството им, не сте им разказали този си план?

— Господарю, един от седемте би могъл да измени: кой може да гарантира, че между седем човека няма да се намери един предател?

Кралят въздъхна.

— Но, според мен, нямате никакви основания да го криете от мен.

— Още повече, господарю, — че планът се осъществи успешно.

— Слушам ви, — каза кралят.

— И така, господарю, нашите седмина младежи точно изпълняваха дадените им указания. След като изпратиха принцесите, те тръгнаха към южния бряг на Калабрия, където ги очакваше един от моите агенти, от чиято измяна не се страхувах, тъй като той, също както седемте, не знаеше нищо.

— Вие сте създадени за министър-председател, скъпи ми Руфо, и не на такова малко кралство като Неапол, а на някоя голяма държава като Франция, Англия или Русия. Продължавайте, продължавайте, слушам ви. Нека видим, що за агент е бил този и какво му е било

поръчано. Вие сте голям политик, скъпи кардинале! Колко досадно е, че аз не съм най-добрия ви ученик!

— Този агент, ваше величество, цяла година служи по моя препоръка като интендант в градчето Монтеязи, което, естествено, се намира на пътя на нашите търсачи на приключения. Написах му, че негово кралско височество Калабрийският херцог, решен на отчаяна стъпка, за да върне кралството на баща си, току-що е слязъл в Калабрия с херцог Саксонски, своя конетабъл и своя главен коняр и че го моля, като верен поданик, да се погрижи за безопасността на принца в случай, че го постигне неуспех, и да го подкрепя с цялата си власт, ако има дори най-малката възможност за благополучен изход. Беше му поръчано да съобщи за тайната експедиция на най-верните си приятели. Вече имах огнилото и кремъка: очаквах искрата.

— Кремъкът се нарича Де Чезаре, разбрах това. Но кой е огнилото?

— Буонафреде Джиронда, господарю.

— Не трябва да забравям нито едно от тези имена, скъпи ми кардинале; защото, ако настъпи ден да наказвам, тогава ще раздавам и награди.

— Случи се това, което предвиждах. Седмината младежи трябваше да минат през Монтеязи, главния град на окръга, управляван от моя интендант. Те се спрели в малка таверна и след обяда излезли на балкона. Префектът бил вече предупреден за пристигането им, а цифрата седем веднага го навела на мисълта, че това могат да бъдат само монсеньор Калабрийският херцог, херцог Саксонски, конетабълът Колона, главният коняр Бокекямпе и тяхната свита. От друга страна, из града се разнесъл съвсем противоположен слух: говорело се, че седмината младежи са яacobински емисари, пристигнали току-що, за да установят демократични порядки. Тъй като настроенията в тази провинция съвсем не са демократични, четири или петстотин човека вече били събрани на площада и се готвели да натупат нашите пътешественици, когато се появил префектът Буонафреде Джиронда, с други думи, моят Човек, който, узнавайки за разпространените слухове, заявил, че тъй, като най-висша власт в окръга, трябва да провери самоличността на хората, преминаващи през главния им град. Затова той щял да отиде при новодошлите, за да ги разпита и след десет минути монтеязците щели да бъдат уведомени за всичко.

Младите хора напуснали балкона и затворили прозореца, тъй като разбрали, че против тях се готви нещо лошо, което всеки момент щяло да се разрази като буря, когато изведнъж им съобщили за пристигането на интенданта. Това съобщение, вместо да ги успокои, удвоило тревогата им. При всички по-трудни ситуации давали думата на де Чезаре. Той вече се готвел да попита префекта с какво са предизвикали общественото недоволство, когато вратата се отворила и двамата застанали лице срещу лице.

При вида на де Чезаре всички предположения на Буонафреде се потвърдили. Той вече не се съмнявал, че седмината пътешественици са именно тези, за които му бях писал, и че пред него е престолонаследникът.

— Престолонаследникът! Негово височество Калабрийският херцог! — възкликнал Буонафреде.

Де Чезаре потръпнал. Ето, че се случило това неочаквано и невероятно, за което го бях предупреждавал и от което му предлагам да се възползва, — нямало никакво съмнение. Тази неочаквана, нечувана съдба, за която той не дръзвал дори да помисли, изведнъж застанала пред него, сама дошла в ръцете му, — оставало само да я удържи.

Той погледнал другарите си, търсейки в очите им знак на одобрение, и, поощрен от тях, вместо отговор направил крачка напред към интенданта и с царствено достойнство му протегнал ръка за целувка.

— А знаете ли, скъпи ми кардинале, че този ваш де Чезаре е необикновено умен? — попита кралят.

— Почакайте, господарю! — Интендантът се изправил след поздрава, помолил да го представят на Саксонския херцог, на конетабъла Колона и главния коняр Бокекямпе. Той сам съобщавал на мнимия принц имената и титлите, с които трябвало да надари другарите си. Но виковете на тълпата прекъснали церемонията на представянето. Три-четири камъка счупили стъклата и паднали в краката на двамата „херцози“ и интенданта, който отворил прозореца, хванал де Чезаре за ръката и, изумявайки тълпата с явното съгласие, царящо между кралския интендант и яacobинците, извикал: „Да живее крал Фердинанд! Да живее нашият престолонаследник принц Франческо!“ Съдете сам, господарю, за въздействието на тази поява и този възглас върху тълпата. Някои от монтеязците, които били виждали

Калабрийският херцог в Неапол, веднага го познали, по-точно, повярвали, че са го познали. Общият вик „Да живее кралят! Да живее престолонаследникът!“ последвали думите на интенданта. Де Чезаре поздравил присъстващите така, както му се струвало, че би ги приветствувал монархът. Сред бурята от нестихващи радостни възгласи се разнесъл вик: „В катедралата! В катедралата!“ Нищо не повдига духа на народа така, както „Тебе Бога хвалим“. Десет пратеници се отделили от тълпата и се устремили към храма, за да предупредят архиепископа: трябвало да се отслужи благодарствен молебен. И ето, огромното човешко море понесло на ръце мнимия принц към катедралата всред изблика на всеобщия възторг. Разбирате отлично, господарю, че след края на молитвата изчезнали всички подозрения, ако, естествено, такива все още е имало. Кой можел да се съмнява, че това е престолонаследникът, щом сам Господ Бог го признал и благословил? Щастливата новина се разпространила в околностите с бързината на мълния. И навсякъде, където научавали за събитието, веднага назначавали делегация, която да замине за Монтеязи и да се закълне във вяроност пред мнимия принц. Де Чезаре ги приемал с присъщото му достойнство, като заявявал, че е дошъл от ваше име, за да възстанови кралството, и че се осланя на мъжеството и предаността на тези, които трябвало скоро да станат негови поданици.

— Прекрасно! — възкликна кралят. — Момчето наистина си го бива! Сега виждам, че, давайки му лейтенантски мундир, не съм бил прекалено щедър към него.

— Почакайте, господарю, — каза Руфо, — най-интересното предстои. На другия ден в Монтеязи дошло известие, че корабът, с който френските принцеси отплували за Триест, бил спрял от насрещни ветрове и току-що влязъл в пристанището на Бриндизи. Нашите герои трябвало да се осмелят на решителна стъпка: да посетят принцесите, да им се доверят и да получат официално признаване от тях. Принцесите били благосклонни към командира на своите телохранители и били дотолкова предани на техни сицилийски величества, че без нито миг колебание се съгласили да обременят съвестта си с лъжа, която би могла да послужи за интересите на трона. Де Чезаре решил да довърши започнатото. Същата вечер нашите младежи заминали за Бриндизи, като съобщили, че престолонаследникът иска да посети своите уважаеми братовчедки,

френските принцеси. На другия ден всички в Бриндизи знаели, за пристигането на престолонаследника; градските власти дошли да приветствуват Калабрийския херцог в двореца на дон Франческо Ерико, у когото той благоволил да отседне.

Към пладне, сред огромни тълпи народ, нашите младежи се отправили към пристанището, като следвали почтително принца и му оказвали уважението, подобаващо на ранга му. Принцесите останали на борда на своята фелука и не пожелали да слязат на брега.

При вида на своите седем телохранители принцесите се зарадвали много и де Чезаре, като ги помолил за разговор насаме, слязъл в каютата им, докато шестимата му другари останали на палубата в компанията на господин Шатийон, техен стар познат.

Старите принцеси вече знаели за появата на престолонаследника в Калабрия, но били далеч от мисълта, че това е де Чезаре. Последният им разказал какво се случило с него и попитал трябва ли за напред да съпровожда техни височества.

По мнението на принцесите, де Чезаре не бивало да изпуска щастливия случай, предоставен му от съдбата. Колкото до опасенията му, че ваше величество ще се разгневи на опитите му да се представи за престолонаследника, а престолонаследникът — за това че е отнел неговата самоличност, те обещали да уредят това с ваше величество и Калабрийския принц.

Де Чезаре, пиян от радост, помолил старите принцеси да потвърдят в очите на народа тяхното родство. Техни кралски височества дали съгласието си и се качили с него на палубата. Там протегнали за целувка ръце и изпратили царствения посетител до трапа, където де Чезаре имал честта да ги прегърне.

— Та той е смелчак на смелчаците, скъпи ми кардинале! — възкликна краля.

— Да, господарю, доказва го и това, че неговите приятели не се осмелили да участвуват повече в това приключение, оставили го само с Бокеямпе, а те заминали по море за Корфу.

— И какво?...

— Де Чезаре и Бокеямпе, с други думи, принц Франческо и главният му коняр се намират сега в Таранто с войска от триста-четиристотин човека, а цялата провинция Бари се е вдигнала в защита на трона.

— Какви чудесни новини, скъпи кардинале! Но, вероятно, не можем да се възползваме от тях?

— Напротив, господарю, всичко беше успешно и аз именно затова съм тук.

— Вие сте желан гост, както винаги ... Макар и да съм философ, аз не бих се отказал да прогоня французите от Неапол и да обеся няколко якобинци на Стария пазар. Какво трябва да се направи, скъпи кардинале, за да постигнем това? Чуваш ли, Юпитер? Ще бесим якобинците. Какво пък! Ще бъде забавно!

— Какво трябва да се направи, за да го постигнем? — попита Руфо.

— Да, искам да знам.

— Е, господарю, трябва да ме оставите да завърша това, което съм започнал.

— Завършете го, скъпи кардинале, завършете го!

— Но трябва да действам сам, господарю!

— Как така — сам?

— Сам, значи, без помощта на всякакви Маковци, Пинятели, Молитерновци и Рока Романа.

— Как?! Сам ли смяташ да завоюваш Неапол?

— Да, сам, с де Чезаре като лейтенант и армията на славните ми калабрийци. Родил съм се сред тях, те ме познават. Името ми — точно, името на предците ми, — почитат и в най-далечните колиби на Калабрия. Само кажете „да“, предоставете ми необходимата власт — и след три месеца аз с шестдесет хиляди човека ще бъда пред вратите на Неапол.

— Но как ще събереш тези твои шестдесет хиляди?

— Като обявя свещена война и вдигна в лявата си ръка разпятието, а в дясната — шпагата, като заплашвам и благославям. С Божия помощ ще постигна повече от Фра Дяволо, Мамоне, Пронио в Аbruцо, Кампания и Тера ди Лаворо.

— А оръжие?

— Няма да пропуснем нищо. Дори ако трябва да се задоволим с оръжието, изпратено на якобинците, за да се сражават с нас. Впрочем, нима всеки калабриец няма пушка?

— А пари?

— Ще ги намеря в провинциалните хазни. И за всичко това ще ми трябва само съгласието на Ваше Величество.

— Моето съгласие? Слава на Сан Дженаро! Не, сбърках, Сан Дженаро е родоотстъпник. Моето съгласие? Вече го имаш. Кога започваш кампанията?

— Още днес, господарю. Но известни ли ви са моите условия?

— Сам, без оръжие и без пари — така ли?

— Така, господарю. Смятате ли, че искам твърде много?

— Не. Наистина, не!

— Сам, но с цялата власт: аз ще бъда вашият наместник, вашето второ „аз“.

— Ще бъдеш. Днес, когато се събере съветът, ще заявя, че такава е волята ми.

— Тогава всичко е изгубено.

— Как така — изгубено?

— Съвсем сигурно. В съвета имам само врагове. Кралицата не ме обича, господин Ектън ме ненавижда, милорд Нелсън ме презира, Каstellчикала ме проклина. Дори другите министри да ме подкрепят, болшинството, все пак, ще бъде против мен ... Не, господарю, така не може.

— Но как тогава?

— Без Държавния съвет, само по волята на краля, само с помощта на Бога. Нужен ли ми беше някой, за да върши това, което сторих до днес? Няма да ми потрябва и занапред, за това, което остава да се направи. Да запазим тайната. Аз, без да уведомявам никого, заминавам за Месина с моя секретар и капелан, пресичам пролива и едва там съобщавам на калабрийците с каква цел съм пристигнал. Тогава Държавният съвет ще се събере, с или без Ваше величество. Но вече ще бъде късно. И аз ще се присмивам над Държавния съвет. Ще тръгна към Козенца, ще заповядам на де Чезаре да се присъедини към мен, и след три месеца, както вече ви казах, аз ще стоя пред стените на Неапол.

— Ако направиш това, Фабрицио, ще те назнача за пожизнен министър-председател, ще отнема на моя глупак Франческо титлата Калабрийски херцог и ще те даря с нея.

— Ако направя това, господарю, вие ще постъпите така, както правят всички крале, когато някой предано им служи: ще побързате да

забравите за това. Има услуги, които са толкова важни, че за тях може да се плати само с неблагодарност, и тази, която смятам да ви окажа, ще бъде от тях. Но моята цел надминава почитите и богатството. Аз съм честолюбив: жадувам за слава, искам да вляза в историята като Мънк и Ришелъо едновременно.

— Ще ти помогна за това с цялата си власт, макар и да не зная кои са те, или, по-точно, кои са били. Кога искаш да тръгнеш?

— Днес, ако Ваше величество не възразява.

— Да възразявам? Ама че глупак! Та нали се чудя как да те отпратя по-бързо. Но ти не можеш да пътуващ без пари.

— Имам хиляда дуката, господарю.

— А в писалището ми сигурно ще се намерят още две-три хиляди.

— Това е всичко, което ми е необходимо.

— Не, почакай. Моят нов министър на финансите, княз Луци, ме предупреди вчера, че маркиз Франческо Таконе е пристигнал в Месина с петстотин хиляди дуката, които е получил от Бекер срещу полица. Ето защо ви препоръчвам братята Бекер, скъпи ми кардинале. Когато отново се върнем в Неапол и вие станете министър-председател, ще ги направим министри на финансите.

— Съгласен съм, господарю. Но да се върнем към нашите петстотин хиляди дуката.

— Добре, почакай. Сега ще напиша заповедта, с която ще получиш парите от Таконе. Това ще бъде военната ти каса.

Кардиналът се разсмя.

— На какво се смееш? — попита го кралят.

— Ваше величество не знае ли, че петстотин хиляди дуката, които пътешестват от Неапол до Сицилия, винаги се губят по пътя?

— Възможно е. Е, тогава генерал Данеро, губернаторът на Месина, ще ти даде оръжие и снаряжение, необходими за малката войска, с която ще тръгнеш на поход.

— Това не е по-вероятно от първото. Но все едно, господарю. Напишете ми тези две заповеди. Ако Таконе ми даде парите, а Данеро оръжието — толкова по-добре. А ако не дадат, ще мина и без тях.

Кралят взе два листа, написа заповедите и се подписа под тях.

През това време кардиналът извади от джоба си трети лист, разгъна го и го показа на краля.

— А това какво е?

— Грамота за моето назначение на поста кралски наместник, вашето второ „аз“.

— Която си написал сам?

— За да не губя времето ви, господарю.

— А тъй като не искам да те задържам ...

Ръката с перото се спря под последния ред.

Но тъкмо, когато кралят се канеше да подпише, кардиналът го спря.

— Прочетете я, ваше величество.

— После. — отвърна кралят.

И постави подписа си.

Тези от нашите читатели, които не се боят да изгубят времето си на четене на един дипломатически документ, твърде забавен, но все пак само документ, могат да пропуснат следващата глава. Но тези, които търсят в историческата книга не само просто развлечение или фриволна забава, ние сигурно ще доставим удоволствие, изваждайки за пръв път на бял свят тази грамота от секретните сейфове на Фердинанд, където е била погребана в продължение на шестдесет години.

XXX

ГРАМОТАТА НА КАРДИНАЛ РУФО

„Кардинал Руфо!

Необходимостта срочно да се прибегне до най-решителни мерки за спасяването на провинциите в Неаполитанското кралство и предпазването им от многочислените злодеяния, които замислят враговете на религията, короната и реда, за да разпалят в тях метеж, ме карат да възложа на таланта, усърдието и предаността на Ваше Високопреосвещенство сериозната грижа и да Ви поверя важната мисия да защитите тази част от кралството, която е още свободна, от всякакъв род вълнения и разруха, заплашващи с гибел държавата ни в тези ужасни времена.

Затова нареждаме на Ваше Високопреосвещенство да тръгне за Калабрия, нашата любима провинция, където най-лесно може да организирате защита и да подготвите военните действия, за да спрете придвижването на врага и охранявате нашите земи от всякакви опити — били те открито нападение, — или прелъстяване, — каквито могат да бъдат предприети от злонамерени хора от столицата или от останалата част на Италия, завладяна от врага. Горна и долна Калабрия, Базиликата, провинциите Лече, Бари и Сарено ще бъдат предмет на моите непрестанни и най-ревностни грижи.

Всички средства за спасение, които Вие, Ваше Високопреосвещенство, решите да използвате в името на религията, запазването на имуществото, живота и честта на знатните родове в Италия, а също възнаграждението за тези, които особено се отличат в предприетото от Вас дело за реставриране на монархията, ще бъдат приети от мен без възражения и забележки, както и наказанията, дори най-

суровите, които ще приложите към бунтовниците. Най-после, особените средства, към които, при днешните крайни обстоятелства, Ваше Високопреосвещенство ще намери за необходимо да прибегне, могат да бъдат употребени. Сред тези средства, огънят на свещения ентузиазъм, който ни води по добър път, ни се струва най-вярното оръжие в борбата с новите принципи и залог за тяхното изкореняване. Тези цареубийствени и разрушителни принципи са, може би, по-силни, отколкото предполагате, тъй като гъделичкат честолюбието на едни, алчността на други и тщеславието и самолюбието на всеки, пораждайки в сърцата на най-невзрачни хора лъжливите надежди, които разпространяват начинателите на революционни бунтове и нови идеи, представляващи главното зло за държавата, което може да се види по примера на Франция и Италия.

По този случай, за да помогнем с решителни мерки, за да върнем на короната изгубените провинции, както и тази дръзка столица, която им дава пример на неподчинение, упълномощавам Ваше Високопреосвещенство да поеме задълженията на генерален комисар в първата провинция, където се появи нужда от такова назначение, и длъжността кралски наместник, когато завладеете цялото кралство, начело на войската, която ще получите заедно с правото да провъзгласявате от наше име всеки закон, който Вие, Ваше Високопреосвещенство, намерите полезен за благо на нашето дело.

Освен това, давам Ви, като мое «второ аз», правото да сменяте всички началници, да уволнявате всички чиновници, всички председатели на съдилища, всички служачи с висок или нисък ранг, а също да отстранявате от длъжност, да арестувате всеки военнослужещ, ако има основание за такава сурова мярка, и да заменяте временно тези хора с верни вам лица, които Ще заемат вакантните постове, докато не одобря назначението по Ваше желание, и всичко това е, за да могат тези, които сега ви се

подчиняват, да ви признаят за мои главен агент и да действат енергично, без бавене и съпротива, което също е необходимо в трудното, критично време, което сега преживяваме.

Тези задължения на генерален комисар и кралски наместник ще се изпълняват по Ваше усмотрение, тъй като, благодарение на правото на «второ аз», което ви дарявам, се надявам, че Ваше Високопреосвещенство ще цени и уважава суверенната ми власт и че, ползвайки се от нея, Вие, Ваше Високопреосвещенство, ще запазите кралството ни от по-нататъшни — уви — твърде големи загуби, които то понася и досега.

Затова Вие трябва да действувате с неумолима суровост и най-строга справедливост, за да получите подчинение, да давате добър и изкоренявате лошия пример, най-после, за да унищожите семето и да изтръгнете с корените злото растение на свободата, което толкова лесно се посява и дава кълнове там, където не признават нашия авторитет, защото злото, което вече е сторено, трябва да бъде поправено, за да не ни постигнат нови беди и още по-голямо зло.

Всички ковчежничества на кралството, както и да се наричат, ще бъдат под Ваше попечителство и ще се подчиняват на Вашите заповеди.

Ваше Високопреосвещенство ще следи за това, нито една сума да не попадне в столицата, докато тя се намира в състояние на анархия. Парите от споменатите ковчежничества трябва да се изразходват от Вас за благото и нуждите на провинциите, за необходимото заплащане на гражданските служби и средствата за защита, които трябва да бъдат подготвени незабавно, а също за заплати на нашите защитници.

Трябва да получавам редовни отчети за това, което Ваше Високопреосвещенство върши и смята да свърши, за да мога да ви уведомявам за мнението си и да ви предавам моите заповеди относно направеното и това, което следва да се направи.

Ще си изберете двама или трима от магистратите, честни и достойни за доверие, които ще бъдат ваши помощници и ще решават сериозните дела, прехвърляни обикновено в столичния съд. За да не се протака решаването на тези дела, те ще заместват неаполските съдии. За тази цел можете да изберете провинциални магистрати като им позволите да решават и всички останали дела, които вие им възложите, също и тези, с които ще се обръщат към тях. Ако е необходимо, ще сменяте магистратите, за да обезпечите строго и справедливо правораздаване в провинциите, които ще управлявате от мое име.

От различните документи, които Ви предавам, може да се убедите, че, предполагайки, че многочислената армия на моето кралство, която ми служеше толкова зле, още не се е разпръснала напълно, съм заповядал остатъците от нея да се отправят към Палермо, а също да се съберат в Калабрия и защитават Калабрийските провинции, поддържайки връзка със Сицилия. При сегашните обстоятелства, всички командири, с какъвто и да било чин, които срещне по пътя си Ваше Високопреосвещенство да се движат с остатъците от разбитите войски, трябва да се подчиняват на Вашите заповеди, с каквото и положение да са били удостоени в предишните ми укази. Колкото до генерал Саландра или всеки друг генерал, който се присъедини към Ваше Високопреосвещенство с полковете си, те трябва да изпълняват новите препоръки, които вече са дадени. Вие ще им съобщите тези препоръки, и когато ме уведомите, че това е направено, аз ще Ви изпратя следващите разпореждания, които ще поискате от мен.

Колкото до военните сили, то — тъй като предполагам, че не е остаряла редовна армия, — Ваше високопреосвещенство трябва (и това е главната цел на дадените Ви пълномощия), да я създаде отново или да я преустрои изцяло и, макар че тя ще бъде съставена от избягали войници и дезертъори, този път ще се сражава на родна земя и затова трябва да я въодушевите, да ѝ вдъхнете

мъжеството, което са проявявали моите храбри калабрийци в сраженията с враговете. Така трябва да се постъпва и с новообразуваните полкове от жителите на провинциите: патриотизмът и привързаността към религията трябва да ги подбуди към въоръжена защита на моите права.

За постигането на тази цел не давам никакви указания на Ваше Високопреосвещенство, напротив, предоставям всичко на Вашето ревностно усърдие, както за организирането на армията, така и за разпределянето на всички възнаграждения, които намерите за уместни. Парите ще разпределяте сам: ако стане дума за почести и длъжности, Вие можете временно да ги дарявате, а аз след това да ги утвърждавам, тъй като всяка висока награда ще трябва задължително да бъде утвърдена и одобрена от мен.

Когато пристигнат очакваните от мен редовни войски, част от тях трябва да се отправят в Калабрия или друга континентална провинция, както и част от снарядите и оръдията, които следва да бъдат разделени между Сицилия и Калабрия.

Ваше Високопреосвещенства ще избере за военните и политически дела такива чиновници, каквито намери за благоразумно да има при себе си, ще им създаде подходящи условия за работа и ще назначи всеки от тях на длъжността, която най-много отговаря на способностите му.

За разходи Ви се определя сумата от хиляда и петстотин дуката (шест хиляди франка на месец), но освен това Ви предоставям правото да получавате и по-значителни суми, които може да Ви потръбват за изпълнение на дадените Ви поръчения, особено при пътуване от една местност в друга, с единственото условия тези увеличени разходи да не бъдат в тежест на нашите поданици.

Освен това Ви се предоставя правото да се разпореждате с парите, които ще намерите в държавните ковчежничества и с тези, които успеете да плените. Част от тези пари трябва да бъде изразходвана за получаване на

сведения, необходими за вашата безопасност, за това, което става в столицата и в редиците на неприятеля зад нашите граници. При това, тъй като в момента столицата е в плен на извънредно объркване и безпорядък, разкъсвана от многобройните враждуващи партии, жертва на които става народът, наблюдението там трябва да се извършва от опитни и ловки хора, които не биха пропуснали нищо и незабавно биха съобщавали за това, което се случва в Неапол. За тази цел не трябва да жалите пари, ако сметнете, че Вашата щедрост ще има добри резултати.

В други случаи, когато възникне необходимост от подобни разходи, Ваше Високопреосвещенство може да обещава възнаграждения или направо да предава необходимите суми на лицата, способни да послужат на държавата, религията и короната.

Няма да обсъждаме тук мероприятията за защита на нашата власт, които сме напълно уверени, че ще предприемете, няма да говорим за начините за потушаване на бунтове, въстания и вътрешни размирици, разтурване на сбирщата, предотвратяване на подмамването и всички якобински хитрости. Ние предоставяме на Ваше Високопреосвещенство да взема сам решенията, необходими за най-бързото прекратяване и осъждане на всички подобни нарушения на законността. За всички местни нужди и ресурси ще ви уведомяват провинциалните власти, особено от провинцията Лече, тези от моите васали, които ни остават верни, епископите, свещениците и всички честни клирици. Несъмнено, те ще бъдат подбуждани от пламенната енергия и желанието за действие, които неизбежно възникват при подобни обстоятелства.

От австрийския император очаквам всестранна помощ; турците също ни обещаха съдействие, подобно обещание даде и Русия. Корабите на тази държава са вече близо до нашите брегове и са готови да се притекат на помощ.

Уведомявам Ваше Високопреосвещенство за всичко това, за да може при нужда да се възползва от тази подкрепа и дори да покани чуждите войски в Калабрия, ако намери за необходимо. Давам Ви също и правото да поискате помощта на руската ескадра, ако бъде полезна за хода на военните операции.

Аз ви предупреждавам, без засега да давам уточнения, че Ваше Високопреосвещенство може да намери убежище и подкрепа при моите съюзници. По-късно ще Ви изпратя допълнителни указания, които ще ни обезпечат по успешно съдействие в бъдеще. Същото се отнася и за английската ескадра, относно която скоро ще получите нови указания, маневрирайки покрай бреговете на Сицилия и Калабрия, тя ще осигурява безопасността в този район.

Ваше Високопреосвещенство ще намери сигурни средства, за да ми съобщава два пъти седмично всичко важно за изпълнението на възложената ви задача, и за да получава моите указания. Намирам за напълно необходимо за защитата на държавата кореспонденцията да се поддържа редовно и в уречените срокове.

Най-последно, разчитайки на Вашата преданост и просветения Ви ум, съм убеден, че те отговарят на високото ми доверие към вашата преданост на моето дело и привързаността Ви към мен.

Фердинанд Б

Палермо, 25.1.1799 година“.

XXXI

ПЪРВАТА КРАЧКА КЪМ НЕАПОЛ

Както видяхме, всичко беше изложено не само с мъдрата предвидливост на военния, но и с внимателната предпазливост на свещенослужителя.

Фердинанд беше възхитен.

Генералите, офицерите, войниците, министрите бяха му изменили. Тези, които можеха да носят шпага, или не я вадеха от ножницата, или я бяха предали на врага. Тези, които можеха да узнаят за новите събития и да се възползват от тях, не знаеха нищо, или знаейки, не се възползваха от това. Съветниците, които можеха да дават съвети, не дадоха нито един. Кралят напразно очакваше да намери у тях мъжество, вярност, преданост и ум.

И ето, всичко това той намери не у хората, които обсипваше с благоволения си, а в свещенослужителя, който спокойно би могъл да се затвори в пределите на църковните си задължения, с други думи, да се ограничи с четенето на тревника и раздаването на благословии.

Този човек беше предвидил всичко: беше вдигнал въстание, като политик; беше се възползувал от новините, като министър на полицията; беше подготвил войната, като генерал. И в същото време, когато Мак беше предал шпагата си на Шампионе, той вдигна меч на свещената война и без оръжие и военно снаряжение предложи поход за завоюване на Неапол, като разгъна императорската хоругва с девиза: „Твоят знак е победата!“

Достойна за учудване е страната, любопитно е обществото, в което разбойниците от широкия друм защитаваха кралството, а след като това кралство падна, се появи свещеник, който смяташе да го завоюва обратно!

Този път се случи така, че Фердинанд съумя да запази тайната и да удържи обещанието си. Той даде на кардинала двете хиляди дуката, така че заедно с наличните хиляда, се събра сумата двадесет хиляди и петстотин франка.

През същия ден, 27 януари, когато кралската грамота беше подписана и отбелязана (не ни е известно с каква цел) със задна дата, с два дни по-рано кардиналът се прости с краля и, под предлог, че заминава за Месина, тръгна на път по море или суша, в зависимост от това какви средства за придвижване му се предоставиха.

За това пътешествие му бяха необходими четири дни и той пристигна в Месина на 31 януари след пладне.

Там веднага потърси маркиз Таконе, който трябваше да му предаде двата милиона, изпратени от Неапол; но, както беше предвидил кардиналът, маркизът се намери, а милионите бяха изчезнали безследно.

На искането на кардинала Таконе отговори, че преди отпътуването от Неапол той, по заповед на генерал Ектън е предал всички налични суми на княз Пинятели. Тогава, по силата на пълномощията си, кардиналът поиска от него отчет за състоянието на нещата и на първо място, на кралската хазна. Но, притиснат до стената, маркизът твърдеше, че е невъзможно да даде отчет, защото всички ведомости и документи на ковчезничеството останали в Неапол. Кардиналът, който предвиждаше това и беше предупредил краля, се обърна към генерал Данеро с надеждата, че ще получи оръжие и боеприпаси, които му бяха още по-необходими от парите. Но генерал Данеро, решил за себе си, че не си струва да дава оръжие на кардинала, тъй като то непременно ще попадне в ръцете на врага, му отказа, въпреки кралската заповед, съставена според всички изисквания.

Кардиналът се оплака на краля. Данеро и Таконе също написаха писма, оплаквайки се от други и стремейки се да се оправдаят.

За да е спокойна съвестта му, кардиналът реши да дочака кралския отговор в Месина. Той пристигна на шестия ден; донесе го маркиз Маласпина.

Кралят меланхолично се оплакваше, че е заобиколен само от крадци и предатели. Той призоваваше кардинала да започне война и да си опита щастието, уповавайки се единствено на своите способности, и му изпращаше маркиз Маласпина, с молба да го вземе за адютант.

Стана съвсем ясно, че, следвайки навика си да не се доверява никому, Фердинанд беше започнал да се съмнява и в Руфо, както и в останалите, и му изпращаше шпионин.

За щастие, изборът беше неудачен: маркиз Маласпина беше преди всичко човек от опозицията. Като прочете писмото на краля, кардиналът се усмихна и го погледна.

— От само себе си се разбира, господин маркиз, че молбата на краля е заповед, — каза той. — Макар, че ще се съгласите, е твърде странно за военен като вас да станете адютант на свещенослужител. Впрочем, не се съмнявам, че Негово величество ви е дал някакво особено поръчение, което придава смисъл на службата ви при мен.

— Да, Ваше Високопреосвещенство. Кралят ми обеща милостиво да върне разположението си към мен, ако аз, в специална кореспонденция, го информирам за всичките ви намерения и постъпки. Изглежда той има повече доверие в мен като шпионин, отколкото като ловец.

— Значи вие, господин маркизе, сте имали нещастieto да изпаднете в немилост пред негово величество?

— Вече три седмици, Ваше Високопреосвещенство, не участвам в кралската игра на карти.

— Но какво престъпление сте извършили?

— Непростимо, Ваше Високопреосвещенство.

— Признайте го пред мен, — продължи кардиналът с усмивка. — Рим ми е дал властта да опрощавам греховете.

— Улучих един глиган в корема, вместо зад лопатката.

— Маркизе, моята власт не се разпростира над подобни престъпления. Но тъй като кралят Ви е оставил на мое попечение, мога да ви препоръчам на великия изповедник от катедралата Свети Петър.

После, като отново стана сериозен, той продължи, протягайки ръка на маркиза:

— Стига шеги. Моля ви, господин маркиз, да не служите нито на краля, нито на мен. Аз Ви питам: искате ли, като честен и верен неаполитанец, да служите на родината си?

— Ваше Високопреосвещенство, — каза Маласпина, трогнат, въпреки скептицизма си, от тази откровеност и прямота, — Поех пред краля задължението да му пиша веднъж седмично; ще удържа думата си, но, кълна се в честта си, нито едно писмо няма да замине, преди да сте го прочели.

— Няма да е необходимо, господин маркиз. Ще се постарая да постъпвам така, че вие с чиста съвест да изпълнявате мисията си, без да скривате нищо от Негово величество.

И, тъй като му доложиха, че от Калабрия е пристигнал съветникът дон Анджелио ди Фиоре, кардиналът заповяда да го въведат незабавно.

Маркизът искаше да излезе, но кардиналът го спря.

— Простете, маркизе, — каза той, — поемете задълженията си. Бъдете така добър да останете.

Влезе съветникът.

Това беше човек на около четиридесет и пет-четиридесет и осем години, чиито резки и груби черти и зловещо-подозрителен поглед бяха в поразителен контраст с кроткото му име.

Той беше пристигнал от Калабрия, за да съобщи, че Палми, Баняра, Шила и Реджо са готови да преминат на страната на врага. Той призоваваше кардинала да дебаркира колкото може по-скоро в Калабрия, тъй като да пристигне там след установяване на демократичните порядки би било истинско безумие. Съветникът твърдеше, че и без това вече е изгубено твърде много време, за да могат да върнат на краля колебаещите се сърца.

Кардиналът погледна Маласпина.

— Какво мислите по този повод, адютанте?

— Че не трябва да губим и минута.

— И аз мисля така, — каза кардиналът.

Но тъй като беше вече твърде късно, решиха да отложат пътуването до сутринта.

На другия ден, осми февруари 1799 година, в шест сутринта, кардиналът се качи в лодката и след час слезе н брега на Катона, точно срещу Месина, на това място, което по времето на гръцкото владичество, се е наричало Регия.

Цялата свита на кардинала се състоеше от маркиз Маласпина, кралския лейтенант, абат Лоренцо Спацони, неговия секретар, дон Анибал Капорони, неговия капелан (двамата последни бяха по на шестдесет години) и дон Карло Кукара от Казерта, камердинерът му.

Кардиналът беше донесъл със себе си знамето, на едната страна на което беше избродиран кралския герб, а от другата — кръст с религиозния девиз за победа, който вече цитирахме.

Дон Анжело ди Фиоре беше пристигнал предната вечер и го очакваше с триста човека. Това бяха главно васали на братята и братовчедите на кардинала — Руфо от Шила и Руфо от Баняра.

Когато някога достигнал брега на Африка, Сципион коленичил и възкликнал: „Тази земя е моя!“

Като стъпи на брега на Катона, Руфо вдигна ръце към небето и произнесе: „Калабрия, приеми ме като син!“

Радостни и възторжени викове посрещнаха тези думи на един от най-прославените синове на дивия край Брутия, който по времето на древния Рим, служил за убежище на избягали роби.

Кардиналът отговори с кратка приветствена реч, и като оглави малка войска от триста човека, се отправи към брат си, херцог Баранела, чиято вила беше разположена в едно от най-красивите места, до живописния пролив. Под охраната на своите хора, кардиналът веднага издигна кралското знаме на балкона, под който се беше разположила на бивак войската му, ядро на бъдещата армия.

За начало кардиналът написа енциклика и я разпрати до епископите, енорийските свещеници и другите духовни лица, а също до населението не само на Калабрия, но и на цялото кралство.

Тя гласеше следното:

„В тези дни, когато във Франция безчинства революцията, извършвайки царубийства, екзекуции, грабежи; когато тя проповядва безбожие, заплашва свещенослужителите, осквернява светите места; когато същото става сега в Рим, където най-светотатствено лишиха от престола светейшия папа; когато, в отговор на революцията в Неапол, последва измяната на армията, неподчинението на поданиците, бунтът в столицата и провинциите, — дълг на всеки честен гражданин е да застане в защита на религията, краля и отечеството, а също на семейната чест и имущество, и това е свещен дълг, свещена мисия, и първи служителите на църквата трябва да дадат пример“.

В заключение той съобщаваше с каква цел е пристигнал тук от Сицилия, какви надежди възлагаше на похода към Неапол, и определяше сборен пункт на всички, които щяха да се отзоват на призива му. За планинските жители това беше Палми, а за хората от равнината — Милето.

След като енцикликата беше написана, а след това преписана, поради липса на печатар, в двадесет и пет или тридесет екземпляра, и

разпратена с куриери по всички направления, кралският наместник излезе на балкона да подиша чист въздух и да се полюбува на великолепното зрелище, разстлало се пред очите му.

И макар в полезрението му да влизаха и по-значителни обекти, вниманието на Руфо беше привлечено от една малка лодка, която заобикаляше острия нос Фарес с трима души на борда.

Двамата, които седяха на носа, бяха заети с малкото платно, а третият придържаше шкота с дясната си ръка, а с лявата се опираше на кормилото.

Колкото повече се вглеждаше в него, кардиналът все повече се убеждаваше, че го познава. Най-последно съмненията му се разсеяха.

Този човек беше адмирал Карачиоло, който се връщаше в Неапол; почти по същото време, както и Руфо, но със съвсем друга цел и напълно противоположно състояние на духа.

Съдейки по направлението на лодката, беше очевидно, че щеше да пристане точно пред вилата.

Кардиналът слезе на брега, за да подаде ръка на адмирала.

Карачиоло извика от учудване. Той беше напуснал Палермо още същия ден, когато кралят прие оставката му и със същата барка, с която беше пристигнал в Палермо. Пътуваше през нощта, а денем си почиваше; с платна, когато вятърът беше благоприятен, и с весла при безветрие.

Той не знаеше за експедицията на кардинала, и като видя събралите се въоръжени хора и позна кралското знаме, насочи лодката си натам, за да намери отговор на загадката.

Между Франческо Карачиоло и кардинал Руфо никога не бяха съществували приятелски отношения. Те бяха твърде различни по ум, възгледи и чувства. Но Руфо високо ценеше характера на адмирала, а адмиралът уважаваше гения на кардинала.

Те принадлежаха, както вече ни е известно, към двата най-могъщи аристократични рода в Неапол, по-точно, в Неаполитанското кралство.

Срещнаха се със съзнанието, че не могат да не си окажат един на друг нужното уважение, дължимо на положението им, и се усмихнаха.

— За да се присъедините към мен ли пристигнахте, княже? — попита Руфо.

— Би било възможно и дори много голяма чест за мен, да участвувам във вашата кампания, Ваше Високопреосвещенство, — отвърна Карачиоло, — Ако се намирах още на служба при негово величество, но кралят благоволи да уважи молбата ми за оставка, и сега вие виждате един обикновен пътешественик.

— Прибавете към това, — каза кардиналът, — че един свещенослужител, вероятно, ви се струва непригоден за военни дела, и че този, който е свикнал да командува, няма да търпи началник над себе си.

— Ваше Високопреосвещенство греши, — възрази адмиралът. — Аз предложих на краля да защищаваме Неапол, като назначи вас за главнокомандуващ на всички войски, а мен и моите моряци да предаде във ваше разпореждане. Кралят отказа. Сега вече е твърде късно.

— Защо?

— Защото кралят ми нанесе обида, която князете от нашия род не прощават.

— Скъпи ми адмирале, в делото, което поддържам, и за което съм готов да пожертвам живота си, става дума не за краля, а за отечеството.

Адмиралът поклати глава.

— При абсолютната монархия, Ваше Високопреосвещенство, няма отечество; тъй като не може да има отечество там, където няма граждани. Отечество е имало в Спарта, където Леонид е дал живота си в негова защита при Термопилите; отечество е имало в Атина, където Темистокъл победил персите в битката при Саламин; имало го е и в Рим, където Курций се хвърлил в пропастта. Ето защо историята и потомството почитат паметта на Леонид, Темистокъл и Курций; но посочете ми поне един при абсолютните монархии, който да им е равен! Не! Да прекараш живота си в служене на кралете и принципите на деспотизма — значи да се обречеш на неблагодарност и забвение. Не, ваше високопреосвещенство, князете Карачиоло не допускат такива грешки! Като гражданин, аз съм доволен, че слабият и лишен от ум крал губи трона си; като княз, се радвам, че ръката, чийто гнет усещам, е обезоръжена; като човек, съм щастлив, че развратният двор, който даваше на Европа пример за безнравственост, се оказва в забравата на изгнанието.

Моята вярност към краля се ограничаваше с охраната на живота му и на августейшето му семейство при тяхното бягство, но не е толкова сляпа, че да съдействувам за възстановяването на тази слабоумна династия. Смятате ли, че, ако един прекрасен ден някакво политическо сътресение свалеше от трона Клавдий и Месалина, то Корбулон би оказал голяма услуга на човечеството, ако би напуснал Германия с легионите си и би заел мястото на слабоумния император и развратната императрица! Разбира се, не! Щастлив съм, че се върнах към частния живот; сега ще бъда само наблюдател на събитията, но няма да се намесвам в тях.

— И толкова умен човек, като адмирал Карачиоло, мечтае за подобни неща! Нима е възможен частен живот за човек с вашите достойнства? Нима можете да останете безразличен към събитията около нас? Нима е възможна подобна слепота у този, който носи в себе си светлината? В тези дни, когато едни се сражават за кралската власт, а другите за републиката, съществува ли сила, способна да удържи вярното сърце и мъжествения дух от участие в тази борба? Хората, които Бог щедро е надарил с богатство, знатен род и ум, не принадлежат на себе си. Те принадлежат на Бога и изпълняват неговите предназначения на земята. Понякога хората следват пътя Господен, понякога, като слепци, се противят на волята му, но и в двата случая техните поражения или победи са урок за съгражданите им. Бог не прощава само на тези, казвам ви, които се затварят в собствения егоизъм, като в непристъпна крепост, и, в безопасност от рани и обиди, гледат от висотата на кулите си великата битка, която човечеството води вече осемнадесет века. Не забравяйте за това, ваша светлост. Те са като тези, за които Данте смята, че най-много заслужават презрение: те не служат нито на Бога, нито на Сатаната.

— А в битката, която се готви, кого наричате Бог, и кого Сатана?

— Трябва ли да ви казвам, княже, че също като вас, ценя краля, комуто отдадох целия си живот, не повече, отколкото заслужава, и че човек като мен, а, позволете ми да добавя: и като вас, слуги не просто на друг човек, в когото вижда същество, отстъпващо му по ум, мъжество и образование, но на безсмъртния принцип, чийто представител е това същество, така както душата живее в саката тяло, грозно и отблъскващо. А принципите, скъпи ми адмирале, ни се струват справедливи или несправедливи, според позицията, от която

съдим за тях. Например, княже: окажете ми честта да допуснете за миг, че притежавам разум, равен на вашия. И все пак, ние бихме разглеждали, оценявали, обсъждали един и същ принцип от съвсем противоположни гледни точки — по простата причина, че аз съм прелат, княз на римската църква, а вие сте княз на светската власт, с всичките ѝ прерогативи.

— Да допуснем.

— Наместникът на Христа, папа Пий VI беше лишен от престол. Опитвайки се да възстановя на трона Фердинанд, аз, в същност, се опитвам да върна папа Пий VI; връщайки на неаполитанския престол краля на Двете Сицилии, аз връщам на престола на Свети Петър Анджело Браски. Не ме безпокои въпросът, дали неаполитанците ще са щастливи да видят отново своя крал, и ще бъдат ли доволни римляните да си върнат своя папа. Не, аз съм кардинал, следователно, войник на папата. Аз се сражавам за папската власт и това е всичко.

— Щастлив сте, ваше високопреосвещенство, че имате ясно начертан път. Моят не е толкова лек. Аз трябва да направя избор между принципите, които оскъряват моето възпитание, но удовлетворяват ума ми, и господаря, когото моят ум отблъсква, но с когото ме свързва моето възпитание. Нещо повече. Този господар не удържа дадената ми дума, оскърби моята чест, подигра се с достойнството ми. Ако мога да остана неутрален между него и враговете му, твърдото ми намерение е да го сторя; аз все пак трябва да избирам, аз, разбира се, ще предпочета врага, който ме уважава, пред краля, който ме презира.

— Спомнете си Кориолан в стана на неприятеля, скъпи ми адмирале!

— Но това са били врагове на родината, докато аз, ако премина към републиканците, ще застана на страната на патриоти, които желаят свободата, славата и щастието на нашата страна. Гражданските войни имат свой особен кодекс на честта, господин кардинал. Конде ни най-малко не се е обезчестил, преминавайки на страната на фрондата; и ако някой прокълне името на Дюмурие, ще го направи не защото бившият министър на Луи XVI се е сражавал за републиката, а защото се е предал на Австрия.

— Да, всичко това ми е известно. Но аз искрено желая да се сражавате в нашите редици, и ще съжалявам, ако ви видя в редовете на противника. Ако се срещнете с мен, няма от какво да се боите: аз

отговарям за живота ви със своя собствен. Но пазете се от Ектън, Нелсън, Хамилтън; пазете се от кралицата и от фаворитката ѝ. Ако попаднете в техните ръце, вие сте изгубен, а аз няма да мога да ви спася.

— Никой не може да избяга от съдбата си, — каза Карачиоло, с това безгрижие на хората, които толкова пъти са се избавяли от опасността, че тя вече е престанала да ги плаши. — Каквато и да е моята, ще ѝ се подчиня.

— А сега, — каза кардиналът, — бихте ли обядвали с мен? Ще ви нагостя с най-хубавата риба от пролива.

— Благодаря. Позволете ми да откажа по две причини: първо, поради твърде слабата любов на краля към мен, и огромната ненавист на всички останали от обкръжението му, аз сериозно ще ви компрометирам, ако приема тази покана; освен това, вие сам го казахте, събитията, които стават сега в Неапол, са твърде сериозни и изискват присъствието ми там. Имам голямо състояние, знаете това, а говорят, че републиканците щели да конфискуват имуществото на емигрантите. Могат да ме обявят за такъв и да вземат цялото ми богатство. Ако бях на служба при краля и разполагах с доверието му, все пак бих могъл да го рискувам; но, в оставка и лишен от кралската милост, бих бил безумец, ако принеса в жертва на неблагодарния монарх състоянието, което би утвърдило моята независимост при други управници. Сбогом, скъпи кардинале, — добави князът, като му протегна ръка, — и позволете ми да ви пожелаая успех в политиката.

— Аз няма да съм толкова щедър в пожеланията си, княже. Само ще помоля Бога да ви запази от всякакви беди. Сбогом и нека Бог да ви пази!

С тези думи, стискайки сърдечно ръцете си, тези двама мъже, всеки от които представляваше толкова могъща индивидуалност, се разделиха, за да се срещнат при ужасни обстоятелства, за които ще разкажем по-късно.

XXXII

ЛЕОНОРА ФОНСЕКА ПИМЕНТЕЛ

Вечерта на същия ден, когато кардинал Руфо се срещна с Карачиоло, в салона на херцогиня Фуско се бяха събрали тези достойни граждани на Неапол, които приемаха новите принципи и се обявяваха за привърженици на републиката, провъзгласена преди осем дни, и на французите, които я поддържаха.

Вече ни са известни почти всички главни участници в тази революция; видяхме ги в действие и знаем колко мъжествено се държаха те.

Остава ни да запознаем читателя с няколко патриоти, които още не са представени, но би било нечестно да ги забравим, тъй като потомството си спомня за тях с признателност.

И така, да отворим вратата към салона на херцогинята между осем и девет вечерта, и, с привилегията на всички романисти да наблюдават, оставайки невидими, да присъствуваме на една от първите вечери, когато Неапол вече вдъхваше с пълни гърди опияняващия въздух на свободата.

Салонът, където беше събрано интересното общество, което смятаме да представим на читателя, имаше тези величествени размери, които италианските архитекти предпочитат за главните зали на дворците, които строят. Сводестият таван, покрит с фрески, се поддържаеше от колони покрай стените. Фреските бяха рисувани от Солимена и, според обичая на времето, възкресяваха митологически сюжети. В дъното на салона, в най-тесната и продълговата негова част, на три стъпала се издигаше подиум, който би могъл да служи едновременно за сцена, на която да се играят малки пиеси, и за естрада, където се разполагаха музикантите по време на балове. Сега там имаше пиано, до което стояха трима души. Едната от тях беше жена, която държеше в ръцете си нотен лист с написани думи, и всички го изучаваха.

Тези трима бяха: Леонора Фонсека-Пиментел, поетът Винченцо Монти и маестро Доминико Чимароза.

Леонора Пиментел, чието име ние често произнасяхме, и то винаги с възторг, който предизвиква добродетелта, и с уважение, възбудено от страданието, беше жена на около тридесет-тридесет и пет години, с по-скоро приятна, отколкото красива външност. Тя беше висока, добре сложена, с черни очи, както и ѝ подобава на неаполитанка от испански произход; движенията ѝ бяха величествени и пълни с достойнство, като на оживяла антична статуя. Леонора беше едновременно поет, музикант и политик. Тя събираше в едно талантът на баронеса дьо Стал, Делфина Ге и госпожа Ролан.

В поезията тя си съперничеше с Метастазис; в музиката — с Чимароза, в политиката — с Марио Пагано.

В този момент тя четеше патриотичната ода на Винченцо Монти, към която Чимароза беше съчинил музика.

Винченцо Монти, човек на около 45 години, беше съперник на Алфиери, когото превъзхождаше в хармонията на стиха, поетичността и изяществото на слога. На младини беше секретар на глупавия и алчен княз Браски, племенник на папа Пий VI, за чието обогатяване папата поддържаше скандалния процес Лепри. Винченцо Монти беше написал три трагедии — „Аристодем“, „Тай Гракх“ и „Манфред“ — и поема от четири песни, „Басвилиана“, за сюжет на която послужи смъртта на Басвил. По-късно Монти стана секретар в Директорията на Цизалпинската република, професор по красноречие в Париж и по изящна словесност в Милано. Той току-що беше съчинил думите на „Италианска Марсилеза“, към която Чимароза написа музика, и сега Леонора четеше с възторг тези редове, защото прекрасно отговаряха на чувствата ѝ.

Доминико Чимароза, който седеше пред пианото и разсеяно плъзгаше пръсти по клавишите му, беше роден през същата година, както Монти. Но никога две човешки същества не бяха се различавали толкова силно едно от друго, поне физически, както поетът и музикантът. Монти беше висок и хилав, Чимароза — дебел и нисък. Монти имаше живи и остри очи, очите на късогледия Чимароза бяха изпъкнали и безизразни. Докато само по вида на Монти беше ясно, че е знаменитост, напротив, нищо не издаваше у Чимароза гениалността, с която беше надарен, и когато произнасяха името му, човек едва ли би

повярвал, че той беше започнал кариерата си още на 19 години, а по плодовитост и успех вече се сравняваше с Росини.

Една друга група, най-забележителна след тази, която впрочем превъзхождаше всички, както Аполон и музите превъзхождат другите обитатели на Парнас, се състоеше от три жени и двама мъже.

Трите жени бяха най-безупречните в Неапол. Херцогиня Фуско, в чийто салон се беше събрало обществото, и която познаваме отдавна като най-вярната приятелка на Луиза, херцогиня Пополи и херцогиня ди Касано.

Когато жените не са надарени от природата с някакъв изключителен талант, като Анжелика Кауфман в живописата, мадам дьо Стал в политиката, Жорж Санд в литературата, най-добрата похвала за тях е, че са целомъдрени съпруги и безупречни майки.

„Тя поддържа дома и преде вълна“, казвали древните и с това изразявали всичко.

И така, ще се ограничим в отзива си за херцогиня Фуско, херцогиня ди Пополи и херцогиня ди Касано с току-що изречената похвала.

Колкото до най-възрастния и най-забележителен сред мъжете от тази група, ще се спрем по-подробно на него.

Този човек, на около шестдесет години, носеше костюм от XVIII век в класическия му вид — къси панталони, копринени чорапи, обувки с катарамии, камизол с ръкави, като Жан Жак Русо, и ако не перука, то поне напудрени коси. Възгледите му, твърде либерални и твърде прогресивни, оставаха неизменни.

Този човек беше Марио Пагано, един от най-известните адвокати не само в Неапол, но и в цяла Европа.

Той беше роден в Бриенце, малко селце в провинцията Базиликата, и беше ученик на знаменития Дженовези, открил първи за неаполитанците политически хоризонти, неизвестни им до тогава. Беше близък приятел на Гаetano Филанджери, авторът на „Науката на законодателството“. Ръководен от тези двама учители, Пагано стана едно от светилата на закона.

Мекият му глас, красноречието му бяха заслужили прозвището „Платон от Кампания“. Още на младини той написа „Углавна юрисдикция“, книга, която беше преведена на всички езици и заслужи почетния отзив на френското Национално събрание. В дните на терора

Марио Пагано имаше мъжеството да защитава Емануеле де Део и двамата му приятели. Но всяка защита се оказа безполезна, и, колкото и блестяща да беше речта му, тя само увеличи славата на оратора и предизвика състрадание към жертвите, които нищо не можеше да спаси.

Тримата обвинени бяха обречени предварително и, както вече казахме, осъдени на смърт. Правителството, поразено от мъжеството и красноречието на адвоката, разбра, че той е един от хората, които е по-добре да имаш на своя страна. Пагано беше назначен за съдия. Но и на този нов пост той запази такава енергия на характера и такава неподкупност, че стана жив укор за Вани и Гуидобалди. Веднъж, неизвестно по каква причина, той беше арестуван и хвърлен в тъмница, предверие към гроба, където прекара тридесет месеца. През тясното прозорче на килията прониквал тънък лъч светлина, който изглежда, слънцето му изпращало с утешителните думи: „Не се отчайвай! Бог те вижда“. На светлината на този лъч той написа своята „Реч за прекрасното“, произведение, изпълнено с такава доброта и честност, че беше лесно да се отгатне източникът на вдъхновението. Най-после, без да го обявят за оправдан, за да може Държавната джунта винаги да го арестува отново, Пагано беше пуснат на свобода, но лишен от всичките си длъжности.

Тогава, съзнавайки, че не може да живее на тази земя, където се вършат беззакония, той премина границата и се укри в Рим, където току-що беше провъзгласена републиката. Но Мак и Фердинанд го преследваха и там и това го принуди да търси убежище в редовете на френската армия.

Той се върна в Неапол, където Шампионе, който високо ценеше неговите достойнства, го назначи за член на временното правителство.

Неговият събеседник, все още не толкова знаменитост, но добил по-късно известност със своите „Очерци за революциите в Неапол“, беше вече твърде почитан магистрат, известен със своя ум и справедливост. Той разговаряше оживено с Пагано за това, колко е необходим за Неапол един политически вестник от типа на френския „Монитор“. Това беше първият брой на политическия наблюдател, който трябваше да се появи в столицата на Двете Сицилии. Спорът беше, дали всички статии да бъдат подписани.

Пагано разглеждаше въпроса от гледна точка на етиката. Според него беше напълно естествено да постави подписа си под статия, в която излага възгледите си. Куоко смяташе, че такава строгост може да отблъсне от вестника много таланти хора, които не биха посмели да дадат статиите си в републикански вестник, ако трябва да признаят, че работят за него.

Пагано се обърна към Шампионе, който също присъствуваше на приема, с молба да изкаже мнението си. Генералът каза, че във Франция статиите са подписани само в разделите „Литературна смесица“ и „Наука“; подписват се на полето на листа някои отзивни, чиито автори не са достатъчно скромни, за да печатат инкогнито.

Мнението на Шампионе по въпроса беше още по-важно, защото идеята за републикански вестник принадлежеше нему.

Решиха, че статиите ще се подписват по желание.

Оставаше въпросът за главния редактор. При евентуална реставрация на кралската династия, главният редактор на „Партенопейски Монитор“ беше готов за бесилката, както се изразяваха шутовете на господин Пурсоняк.

Но и този път Шампионе спаси положението, като каза, че редактор вече е намерен.

При тези думи у Куоко заговори националната гордост. Представен от Шампионе, този редактор, естествено, щеше да бъде чужденец; а, колкото и благоразумен да беше нашият достоен магистрат, той все пак би предпочел да рискува главата си, като постави името си под официалния орган, отколкото да позволи там да стои името на французин.

Първият брой на вестника трябваше да се появи на другия ден. Докато обсъждаха въпроса дали статиите да се подписват, броят вече се съставяше.

Около голяма маса, покрита със зелено сукно, на която имаше мастило, хартия и пера, седяха пет или шест човека — членове на комитетите и съчиняваха указите, които трябваше да бъдат разлепени на другия ден по стените на къщите. Председател беше Карло Лауберг.

Указите засягаха кралския дълг, дълг, който се признаваше за национален. В този дълг бяха включени всички кражби, извършени от краля до момента на отпътуването му, било от частни банки или

благотворителни учреждения, такива като заемната каса, сиропиталището и приюта за стари хора.

След това съставиха декрет за подпомагане на вдовиците на революционните мъченици или жертвите на войната, на майките на героите, загинали за родината. Съчиняваше го Мантоне и, като го завърши, написа в полето следното „Надявам се, че майка ми ще получи някога право на тази милост“.

Следваше декрет за понижаване цената на хляба и макароните, за премахване вносното мито на маслото, отмяна на целуването на ръка при мъжете и титлата „сиятелство“.

Малко в страни от другите, генерал Дюфрес, комендантът на града и замъците, пишеше указ за театрите:

„Генерал-комендантът на града и, замъците.

Оплакванията срещу военни от всички чинове, които муниципалния съвет и директорите на различни театри ми изпращат ежедневно, ме задължават да напомня за преките им задължения, което и правя, като ги предупреждавам постоянно. Настоящият указ известява, че ако някой забрави за дисциплината и своите задължения към обществото, ще бъде строго наказан.

Театърът винаги е служил за показване на смешните страни, пороците и добродетелите на народа, обществото и отделните хора; в него винаги са се събирали хора, бил е обект на уважение, място на просвещение за едни, на мирно веселие за други и отдих за всички. Поради тези съображения, от началото на френското възраждане театърът се нарича школа на правите.

Следователно, всеки военен или друг човек, който наруши реда и приличието, които са първи закон на обществени места, било с прекомерно одобрение или неодобрение към артистите, което би прекъснало представлението, ще бъде незабавно арестуван и препратен при коменданта на града, за да получи наказание, отговарящо на провинението му. Всеки, който не спазва издадените закони и заповеди на главнокомандуващия за

уважение на гражданите и тяхната собственост, и заема чуждо място в театъра, което се случва всеки ден, също ще бъде наказан.

Всеки военен или друг човек, който се опита да отблъсне часовоя със сила, да се качи на сцената или да влезе в стаята на някоя от актрисите също ще бъде арестуван.

Командирът на стражата и адютантът на коменданта да следят за изпълнението на настоящата заповед, и тези, които в случай на безпорядък не арестуват подбудителите, сами ще бъдат наказани, като нарушители на общественото спокойствие“.

Като съчини указа, Дюфрес направи знак на Шампионе, който четеше някакъв документ под светлината на голям канделабър. Главнокомандуваният прекъсна четенето, приближи се, изслуша постановлението и го одобри изцяло. Възгордян от това, Дюфрес го подписа.

Тогава Шампионе помоли за минута внимание и подкани Веласко и Николино Карачиоло (дватама политици, които едва събираха общо четиридесет и три години и които, докато сериозните хора просвещаваха народа, се забавляваха да обучават папагала на херцогиня Фуско) да запазят тишина.

Младите хора охотно се подчиниха. Със своята благост и едновременно твърдост, със своето уважение към нравствеността и любовта си към изкуството, Шампионе беше завоювал симпатиите на всички класи. В Неапол, град, който е твърде неблагоприятен, и днес се долавя отзвук, отслабен от изминалото време, но все пак различен, който пренася името му до съвременниците през пет поколения и две трети от столетието.

Шампионе се приближи до камината, разгъна документа, който четеше, преди Дюфрес да го прекъсне, и с мекия си и звучен глас произнесе на превъзходен италиански:

— Милостиви госпожи и господа! Моля за позволение да ви прочета уводната статия на „Партенопейски Монитор“, който ще се появи утре, събота, шести февруари хиляда седемстотин деветдесет и

девета година по стар стил (защото още не сте свикнали с новия; иначе бих казал осемнадесети плювиоз). Ето коректурите на статията, които получих веднага след отпечатването. Желаете ли да я чуете и да изкажете след това забележките си, ако има такива?

Това кратко въстъпление предизвика най-жив интерес. Вече казахме, че името на главния редактор оставаше неизвестно и всеки жадуваше да узнае как ще се прояви той в неизвестното още за Неапол изкуство на вестникарската публицистика.

Всички млъкнаха — дори Монти, дори Чимароза, дора Веласко, дори Николино, и дори техният ученик, папагалът на херцогинята.

Всред настъпилата дълбока тишина Шампионе прочете следната политическа програма:

„Свобода Равенство
Партенопейски Монитор
N1
Събота, 18 плювиоз, VII година
на свободата и първа година на
Неаполитанската република,
единна и неделима

Най-после сме свободни...“

Залата потръпна, всеки беше готов да повтори този ликуващ вик, който изригваше от всички благородни сърца, на които новият предвестник на великите принципи, провъзгласени от Франция, известяваше за появяването си на бял свят.

Вълнението още не беше утихнало, когато Шампионе продължи:

„Най-после дойде денят, когато без страх можем да произнесем свещените думи «свобода» и «равенство», като достойни синове на майката република, достойни братя на свободните народи на Италия и Европа.

Когато падналото правителство, в невиджаната си слепота, започна безжалостни гонения, броят на

мъчениците на нашата родина нарасна. Нито един от тях не отстъпи и крачка пред лицето на смъртта; напротив: всеки смело гледаше ешафода и с твърда крачка изкачваше стъпалата му. Сред най-жестоки мъчения те оставаха глухи за обещаваната свобода и награди, тъй като бяха хора твърди във вярата си и непоколебими в убежденията си.

Низките страсти, разпалвани в продължение на толкова години сред най-невежите слоеве от народа, пред които прокламациите и пастирските поучения рисуваха благородната френска нация в най-черни краски, слугите на кралския наместник Франческо Пинятели, дори името на когото възбужда негодувание в сърцата, и чиято цел е да убеди народа, че религията ще бъде отменена, собствеността унищожена, жените и дъщерите обезчестени, синовете убити — за нещастие, за-цапах с кръв прекрасното дело на нашето възраждане.

Много провинции въстанаха, за да нападнат френските гарнизони, и всички те бяха разгромени; други, след гибелта на стотици свои съграждани, се въоръжиха, за да се противопоставят на новия ред, и бяха принудени след кратка схватка да отстъпят пред силата. Многобройното население на Неапол, сред което кралският наместник чрез своите обири вдъхваше ненавист и жажда за убийства, това население след седем дни кървава анархия, след завладяването на замъци и оръжие, след грабежа на имуществото и покушенията върху живота на почетените граждани, два и половина дни се противеше на влизането на френската армия в Неапол. Храбреците от тази армия, шест пъти по-малобройни от противника си, поразявани от невидимия враг от покриви, окопи и бастioni, било на селския път, или планинските пътеки, или по тесните, криви улици на града, трябваше да завоюват земята педя по педя, по-скоро с мъжеството на духа си, отколкото с материална сила. Но, като противопостави доблестта и цивилизацията, на зверството и жестокостта, след като народът беше принуден да сложи оръжие, великодушният победител прегърна победените и им прости.

Няколко доблестни граждани, възползвали се от чудесната победа на славния Николино Карачиоло, достоен за знаменитото име, което носи, тези граждани, проникнали в замъка Сан Елмо през нощта на двадесети срещу двадесет и първи януари, се заклеха да провъзгласят свободата даже от гроба, дори ако руините на крепостта ги погребат, и посадиха там символично дърво — не само в чест на самите тях, но в чест на другите патриоти, които обстоятелствата задържаха далеч от другарите им.

На 21 януари, ден, който ще остане паметен навеки, когато победоносните знамена на Френската република приближаваха към Неапол, тези мъжествени граждани ѝ се заклеха във вяност. Най-после, на 23 в един часа по пладне, френската армия влезе победоносно в Неапол. О! Зрелището беше вълшебно! Да видиш побратимяването на победители и победени на мястото на кръвопролитните битки, да чуеш как генерал Шампионе приветства нашето правителство и признава нашата република, как потвърждава правото на собственост и уверява всички в началото на спокойния живот ...“

Четенето, което вече беше прекъсвано от чести аплодисменти, този път предизвика всеобщи овации. Авторът беше засегнал най-чувствителните струни в сърцата на неаполитанците, струните на признателност на просветената част от италианския народ към Френската република, която през толкова опасности се яви, за да му донесе двете велики светини — цивилизацията и свободата.

Шампионе благодари на аплодиращите с очарователната си усмивка и продължи:

„Влизането в Рим на сваления деспот в резултат на измяна, позорното му бягство в Палермо, корабите на английския флот, натоварени със съкровища, обществени и частни; ограбено от галериите, музеите и църквите имущество; парите от нашите банки, кражба група и

безсрамна, която лиши нацията от последните монети, — всичко това ни е вече известно.

Граждани, вие знаете миналото, виждате настоящето, предстои ви да подготвите и заздравите бъдещето!“

Този вик за свобода, откъснал се едновременно от устите и сърцата, този патриотичен призив за братство там, където до този ден това беше непозната дума, тази преданост на родината, чиито мъченици от миналото дадоха пример за мъжество на мъчениците от бъдещето, възнаградени от обществената похвала, всичко това, повече от всякакви речи, засегна чувството за национална чест, което се надига в душите на хората по време на революциите, всичко това спомогна за успеха на четенето и предизвика невероятен възторг. Всички, които току-що бяха чули статията, възкликнаха в един глас: „Автора!“ Тогава от естрадата с бавни и плахи стъпки слезе и застана до Шампионе, като муза на отечеството, охранявана от победата, прекрасна в своето величие, чистата и благородна Леонора Пиментел.

Статията беше написана от нея. Тя беше неизвестният редактор на „Партенопейски монитор“. Жената беше известила в тази статия за своята, може би, посмъртна слава, докато мъжете, и дори известните патриоти, от страх обясняваха правото си да стоят на страна.

Екзалтацията достигна върха си. Разнесоха се неистови викове „Ура“. Всички тези патриоти, съдии, законодатели, писатели, учени, висши офицери — всички се устремиха към нея с този южен ентузиазъм, който се изразява в странни жестикулации и пламенни викове.

Мъжете паднаха на колене, жените се приближиха с поклон. Това беше успехът на Корина, възпявала в Капитолия изчезналото величие на римляните, успех още по-шумен, защото Леонора възпяваше не величието на миналото, а надеждата на бъдещето. И, както това винаги става в живота, където гротескното се смесва с възвишеното, в момента, когато утихна тройният гръм от аплодисменти, се чу дрезгав пиянски глас, който изписка: „Да живее републиката! Смърт на тираните!“

Това беше папагалът на херцогиня Фуско, ученикът на Веласко и Николино, който показва на своите учители, че добре е усвоил уроците

си.

Беше два през нощта. С този комичен епизод вечерта приключи. Гостите, загърнати в плащовете и наметките, викаха слугите си, а те викаха каретите, защото всички тези санкюлоти, както ги наричаше кралят, които принадлежаха към богатите и учените, за разлика от френските санкюлоти, имаха свои карети и кочияши.

След като се целуна с жените и стисна ръка на мъжете, херцогиня Фуско остана сама в салона, преди минута многолюден и шумен, а сега опустял и тих и, като се приближи към прозореца, покрит с разкошна завеса от малинов плюш, бързо я дръпна. В амбразурата на прозореца тя видя Луиза и Салвато. Ползвайки се от свободата, която в Италия никой не смята за осъдителна, те се бяха уединили от хорското сборище и, хванати за ръка, седяха притиснати един до друг, като две птички в едно гнездо, Луиза беше положила главата си на работа на Салвато и те си говореха милите глупости, които, макар и да се произнасят шепнешком, заглушават за влюбените трясъка на гръмотевицата и воя на бурята.

Младите хора, разтревожени от светлината, проникнала в тяхното убежище, потънало в удобен полумрак, се върнаха към реалния живот, от който бяха отлетели с позлатените крила на чистата любов, и, без да се движат, обърнаха към херцогинята сияещи погледи, както трябва да са постъпили първите обитатели на рая при вида на ангела господен, под зеленото дърво, сред цветята, в минутата, когато за първи път са си казали: „Обичам те“.

Те се бяха укрили тук в самото начало на вечерта и бяха останали до края. Не чуха нищо от това, което беше казано, дори не подозираха какво се беше случило. Стиховете на Мон-ти, музиката на Чимароза, статията на Пиментел — всичко се разби в плюшената завеса, която отделяше света от техния, неизвестен никому рай.

Като видяха празния салон и самотната херцогиня, те разбраха само, че е време да се разделят.

Двамата въздъхнаха и с един и същи тон прошепнаха: „До утре!“

После, развълнуван, опиянен от любовта, Салвато я притисна за последен път до сърцето си, сбогува се с херцогиня-та и излезе, а Луиза обви с ръце шията на приятелката си, като млада девица от античността, поверяваща своята тайна на Венера и прошепна в ухото ѝ:

— О! Ако знаеш, колко го обичам!

XXXIII

АНДРЕА БЕКЕР

Като прекрачи прага на врата, съединяваща двете къщи, Луиза видя Джованина, която я чакаше в коридора.

По лицето на девойката още се четеше удовлетворението, което изпитват слугите, когато някое важно събитие им дава възможност да проникнат в личния живот на господаря си.

Луиза неволно почувства към своята камериерка отвращение, което никога по-рано не беше изпитвала.

— Какво търсите тук и какво искате от мен? — попита тя.

— Чаках госпожата, за да ѝ кажа нещо извънредно важно.

— Какво толкова има да ми кажете?

— Красавецът банкер е тук.

— Красавецът банкер? За кого говорите?

— За господин Андреа Бекер.

— За господин Андреа Бекер? А как е попаднал тук?

— Пристигна вечерта, господарке, около десет. Искаше да поговори с вас. Според вашите разпореждания, отказах да го пусна. Но той настояваше толкова упорито, че му казах истината, че госпожата не е в къщи. Той помисли, че го лъжа. И тъй като ме умоляваше в името на вашите интереси да му позволя да ви каже само няколко думи, му показах цялата къща, за да се убеди, че действително сте излезли. И тогава, тъй като, въпреки молбите му, отказах да му кажа къде сте, той със сила влезе в трапезарията, седна на един стол и заяви, че ще ви чака.

— В такъв случай, тъй като нямам никакво основание да приемам господин Андреа Бекер в два часа през нощта, аз се връщам при херцогинята и няма да изляза от там преди господин Андреа Бекер да е напуснал дома ми.

И Луиза наистина тръгна обратно към вратата.

— Госпожо! ... — раздаде се умоляващ глас в дъното на коридора.

Този глас предизвика в Луиза учудване, няма да кажем гняв, защото нежното а сърце не познаваше това крайно чувство. Но тя изпита силно раздразнение.

— А, това сте вие, господине, — каза тя и тръгна към него с решителна стъпка.

— Да, госпожо, — отвърна младият човек, като застина в най-почтителен поклон.

— Тогава сте чули това, което току-що казах за вас на моята камериерка.

— Чух, госпожо.

— Защо тогава влизате със сила при мен и, знаейки, че не одобрявам вашите посещения, сте все още тук?

— Защото трябва да поговоря с вас, наложително е. Разберете го, госпожо.

— Наложително? — усъмни се Луиза.

— Госпожо, давам ви дума на честен човек, — а думата на представител на нашето семейство и нашата фирма в продължение на три века нито веднъж не е давана необмислено, — уверявам ви с това, че, заради спасението на вашия живот и запазването на вашето имущество, кълна се, трябва да ме изслушате.

Убедеността, с която младият човек произнесе тези думи, накара Луиза да се поколебае.

— За подобна беседа, господине, ще ви приема утре, в по-удобен час.

— Утре, госпожо, може да бъде твърде късно. При това, в удобен час ... Какво разбирате под това?

— През деня, около пладне, например, дори късно сутринта, ако пожелаете.

— През деня ще видят, че влизам при вас, госпожо, а е много важно никой да не знае, че съм ви посещавал.

— Защо?

— Защото може да бъде много опасно.

— За мен или за вас? — опита да се усмихне Луиза.

— За нас двамата, — сериозно отвърна младият човек. Настъпи минута мълчание. Нямаше съмнение, че банкерът не лъжеше.

— След всички предпазни мерки, — каза Луиза, — струва ми се, че този разговор трябва да бъде без свидетели.

— Да, госпожо, това, което смятам да ви кажа, може да бъде съобщено само на четири очи.

— А знаете ли, че в разговорите насаме има един въпрос, който забранявам да засягате?

— Ако заговоря за него, ще бъде само, за да разберете, че сте единствената, на която мога да се доверя.

— Да вървим, господине, — каза Луиза.

И, като мина покрай Андреа, който се притисна до стената на коридора, за да я пропусне, тя го въведе в трапезарията, осветена вече от Джованина, и затвори вратата след себе си.

— Уверена ли сте, госпожо, — попита Бекер, като се огледа наоколо, — че никой не може да ни чуе и да бъде свидетел на нашия разговор?

— Тук е само Джованина, а вие видяхте, че тя се прибра в стаята си.

— Но тя би могла да ни подслушва зад тази врата или зад вратата на будоара ви.

— Затворете и двете, господине, и да минем в кабинета на мъжа ми.

Самите предпазни мерки, които вземаше Андреа Бекер, окончателно успокоиха Луиза за предмета на предстоящия разговор. Младият човек не би се осмелил да настоява, щом му беше забранено да засяга темата за любовта.

Вратите на кабинета оставаха отворени, двете врати откъм столовата Бекер затвори старателно, убеждавайки се, че няма да бъде подслушван.

Луиза се отпусна на стола и като подпря брадичката си с ръце и опря лакти на масата, на която преди работеше съпругът ѝ, потъна в мечти.

От деня на отпътуването на кавалера Сан Феличе тя за първи път влизаше в кабинета му. Роякът на спомените се беше втурнал тук заедно с нея и сега не ѝ даваше покой.

Тя мислеше за човека, който беше изключително добър към нея а тя толкова лесно го беше забравила; тя мислеше едва ли не с ужас за това, колко голяма е любовта ѝ към Салвата, любов ревнива и властна, която я беше завладяла изцяло и беше изгонила от сърцето ѝ всяко друго чувство. Тя се питаше, колко далеч е от окончателната изневяра,

и отбеляза за себе си, че духом беше изменила на съпруга си, а сега се приближаваше и към пълната измяна.

Гласът на Андреа Бекер я изведе от мислите ѝ и я накара да потръпне. Луиза вече беше забравила за какво е тук. Тя му направи знак да седне.

Андреа се поклони, но остана прав.

— Госпожо, — каза той, — каквито и да са забраните, с които ме задължихте никога да не споменавам за моята любов към вас, трябва все пак, за да разберете необходимостта от идването ми тук и опасността, на която се подлагам, трябва да разберете, до колко моята любов е предана, дълбока и почитателна.

— Господине, — каза Луиза като стана, — с това, че заговорихте за тази любов в минало време, вие не по-малко изразявате чувството, което категорично ви забраних да изказвате. Надявах се, че приемайки ви в този час, и след като ви заявих за моето нежелание да ви виждам тук, няма да ми се наложи да ви напомням за тази забрана.

— Благоволете да ме изслушате, госпожо, и ми дайте време да обясня. Казах, че ми беше необходимо да ви напомня за тази любов, за да разберете цялата важност на разкритието, което сега ще направя.

— Добре, господине, започвайте по-бързо.

— Но разкриването на тази тайна — бих искал да ме разберете добре! — от моя страна — е безумие, почти измяна!

— Тогава не го правете, господине. Не аз исках тази среща и не аз настояващ за нея.

— Знам това, госпожо, и дори предвиждам, че, вероятно, изобщо няма да ми благодарите за това, което ще ви разкрия. Но какво от това! Съдбата ме принуждава и трябва да изпълня волята ѝ.

— Слушам ви, господине.

— И, така, госпожо, знайте, че съществува голям таен заговор. Готви се нова Сицилианска вечерня, и не само против французите, но и против техните привърженици.

По тялото на Луиза пробягаха тръпки и тя цялата се превърна в слух.

Ставаше дума не за нея, ставаше дума за французите и, следователно, за Салвато. Животът на Салвато беше в опасност, а съобщението на Бекер, може би, щеше да ѝ даде средство да спаси този толкова скъп живот, както вече беше сторила веднъж.

С неволно движение, опряна на масата, Луиза се приближи до младия човек. Тя мълчеше, но в очите ѝ той прочете въпрос.

— Трябва ли да продължавам? — попита Бекер.

— Продължавайте, господине!

— Не по-ужасно от Сицилианската вечерня, и не по-жестоко от Вартоломеевата нощ. Това, което са направили в Палермо, за да се спасят от анжуйците и в Париж, за да се избавят от хугенотите, могат да направят сега и в Неапол, за да прочистят града от французите.

— А не се ли боите, че когато излезете от къщата, аз веднага ще разглася този план?

— Не, госпожо! Помислете само, че аз дори не ви помолих да пазите тайна. Не, преданост като моята не трябва да среща неблагоприятност. Най-последно, името ви е прекалено чисто, за да го петни историята с предателство.

Луиза потръпна. Тя напълно разбра колко истинско величие и преданост имаше във факта, че младият банкиер ѝ довери тайната си без никакви условия. Оставаше само да разбере, защо беше избрал именно нея.

— Извинете, господине, — каза тя, — но не разбирам, какво общо имам аз с французите и техните привърженици, аз, жената на библиотекаря, дори нещо повече, жената на приятеля на престолонаследника?

— Права сте, госпожо, но кавалерът Сан Феличе не е тук, за да ви защити с присъствието си, да ви предпази със своята преданост към кралската династия. И, позволете ми да ви кажа, госпожо: аз с ужас забелязах, че вашият дом е сред тези, които трябва да бъдат белязани.

— Моят дом? — извика Луиза, като се надигна.

— Госпожо, разбирам, че това ви учудва, дори ви кара да негодувате.

Но изслушайте ме до край. Във времето като днешното, време на бури и тревоги, всеки може да бъде заподозрян. Впрочем, когато подозренията спят, явяват се доносниците, за да ги събудят. Да, госпожо, аз видях, държах в ръцете си, четох със собствените си очи един донос, анонимен, наистина, но толкова точен, че няма съмнение в неговата достоверност.

— Донос? — удивено попита Луиза.

— Да, госпожо.

— Срещу мен?

— Срещу вас.

— И за какво ставаше дума в този донос? — поинтересува се Луиза, като неволно побледня.

— Там беше написано, госпожо, че през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети септември миналата година, сте приютили във вашия дом адютанта на генерал Шампионе.

— О, о. Изстена Луиза, чувствайки, че по челото ѝ избива пот.

— Че този адютант, ранен от Паскуале де Симоне, е бил укрит от вас от кралското отмъщение. Че за него се е грижила една албанска магьосница, наречена Нано. Че той е останал у вас цели шест седмици и е излязъл, преоблечен като селянин от Аbruцо, тъкмо навреме, за да се присъедини към генерал Шампионе и да вземе участие в битката при Чивита Кастелана.

— Е, господине, дори и да е така, нима е престъпление да дадеш убежище на ранения, да спасиш човешки живот, и трябва ли, преди да лекуваш раните, да се интересуваш за името, родината или възгледите му?

— Не, госпожо, в това няма нищо престъпно от човешка гледна точка. Само че от партийна това е престъпление. Но, може би, роялистите биха ви простили това, госпожо, ако по-късно, посещавайки всички вечери на херцогиня Фуско, вие не бяхте потвърдили с това, че доносът не е измислица. Салонът на херцогиня Фуско, госпожо, не е само бална зала: това е клуб, където се обсъждат политически проекти, където се обмислят закони, където се съчиняват патриотични химни, към които приспособяват музика и ги изпълняват на място! Вие посещавахте всички тези вечери, и, макар да е добре известно, че ходехте там не от политически съображения, а по друга причина.

— Внимавайте, господине! Вие ще ме обидите!

— Боже опази, госпожо! На колене ще довърша това, което трябва да ви кажа. И нека това да бъде доказателство за честните ми намерения!

Бекер застава на едно коляно.

— Госпожо, — каза той, — знаейки, че животът ви е в опасност, аз дойдох, за да ви донеса един талисман и да ви съобщя условния знак, който трябва да ви спаси. Ето го, госпожо.

Бекер сложи на масата една карта с кралската лилия.

— Знакът, не забравяйте, се състои в това да поднесете големия пръст на дясната ръка към устата си и да захапете първата става.

— Нямаше нужда да коленичите, за да ми кажете това, господине, — каза Луиза и на лицето ѝ неволно проблесна изражение на благодарност.

— Не, госпожо. Аз коленичих, за да довърша това, което ми остава.

— Говорете, господине.

— Аз не искам да засягам вашите тайни, госпожо. Аз за нищо не ви питам, аз ви давам съвет и сега ще се убедите, че той не само е безкористен, но и великодушен. Справедливо или не, но говорят, че този адютант на френския генерал, когото сте спасили ... говорят, че го обичате.

Луиза неволно потръпна.

— Не аз говоря за това, и не аз го вярвам. Аз не искам да говоря нищо, на нищо не искам да вярвам. Искам само да сте щастлива, това е всичко. Искам вашето сърце, толкова благородно и целомъдрено, толкова чисто, да не усети мъката, искам вашите прекрасни очи, очите на ангел, да не ослепяват от сълзи. Ще ви кажа само едно, госпожо: ако обичате човека, който и да е той, с любовта на сестра или възлюбена, и този човек, французин или патриот, се осмели да дойде тук в петък срещу събота през нощта, отстраните го под какъвто и да е предлог, за да избегне смъртта и за да мога да си кажа — това ще бъде моята утеха — „Тази, която ме накара да страдам толкова силно, аз избавих от мъка“. Ставам, госпожо, защото ви казах всичко.

При тази саможертва, едновременно толкова проста и велика, Луиза почувства че очите и се насълзяват и миглите ѝ са вече влажни. Тя протегна на Андреа ръката си, а той приближи устни към нея.

— Благодаря ви, господине, — каза тя. Не мога да се досетя, откъде идва измяната, но ще ви кажа едно: доносникът е добре осведомен. Аз никому не съм доверявала своите тайни, но на вас ще кажа: да, аз обикнах, но с майчина любов, макар и огромна, човека, на когото спасих живота. Когато почувствах, че тази любов завладява сърцето ми със силата на непреодолима страст, поисках да замина, да напусна Неапол, да последвам съпруга си в Сицилия, не за да избягам от съдбата си, жестока съдба, която ми предказаха, но за да запазя

съпругеската вярност, в която съм се клела, за да запазя неопетнена женската си чест. Господ не пожела това. Бурята ни раздели, морето отнесе лодката му, а аз останах на брега. Ще ми кажете, че бурята утихна, че е трябвало да се кача на първия кораб за Сицилия и да се присъединя към мъжа си. Ако той ми беше заповядал или просто ми беше дал да разбера, че желае това, щях да замина. Но той не ми заповяда, не ме помоли, и аз останах. Вие говорихте за съдбата, която ви кара да ми откриете вашите тайни; но ако вие имате тайна, имам я и аз. Нека всеки от нас следва пътя, който е начертала съдбата му. Каквато и да е участта, приготвена ми от моята, аз навеки ще съхраня в сърцето си благодарност към вас.

— Сбогом, господин Бекер. Помнете, че дори най-ужасните мъчения няма да откъснат вашето име от устните ми. Обещавам ви!

— А вашето име, — отвърна Бекер като се поклони, — дори на ешафода, където бих се качил заради вас, завинаги ще остане в сърцето ми.

И, като се поклони още веднъж на Луиза, той излезе, като остави на масата знака на лилията, който трябваше да я предпази от надвисналите опасности.

XXXIV

ТАЙНАТА НА ЛУИЗА

Като остана сама, Луиза отново се отпусна на стола и потъна в дълбок размисъл.

Преди всичко — кой беше този таен, неизвестен враг, който знаеше за всичко в къщата, и който, в своя донос до роялисткия комитет, разкриваше и най-дребните подробности от личния ѝ живот?

Фактите от доноса бяха известни само на четирима: доктор Чирило, Микеле, — глупакът, магьосницата Нано и Джованина. Доктор Чирило! Не можеше да става и дума за подозрение! Микеле — глупакът би дал живота си за своята млечна сестра.

Оставаха магьосницата и Джованина.

Нано би могла да издаде Салвато и Луиза по времето, когато този донос би бил добре заплатен: тя не беше го направила. Значи, алчността не беше причина за доноса: продиктувала го беше омразата.

Джованина! Подозренията, макар и твърде неясни, се спряха върху нея.

Но защо Джованина би могла да изпитва ненавист към господарката?

Луиза не виждаше и най-малък повод за това. Но младата жена вече доста отдавна беше започнала да забелязва в поведението на камериерката си промени, които беше отнесла към странностите на характера ѝ. Тези странности се връщаха сега в паметта ѝ и събуждаха подозрения, които тя не можеше да си обясни. Луиза се учудваше на беглите погледи, злите усмивки, резките думи, всичко това се беше засилило от онази нощ преди отпътуването, когато тя, вместо да замине, беше докарана обратно в къщи. Раздразнението на Джованина беше нараснало при влизането на французите в Неапол и особено след срещата на Луиза със Салвато.

При твърде скромното положение на камериерката, Луиза дори не можеше да допусне мисълта, че причина за омразата на девойката към нея беше любовта на последната към Салвато и ревността към нея,

и че същите страсти, които вълнуват сърцето на знатната дама, могат да измъчват душата на простата селянка.

И макар причините за ненавистта на Джованина да ѝ бяха неизвестни, подозренията на Луиза започнаха да укрепват.

Тя взе от масата картата с лилиите, скри я до сърцето си, излезе от кабинета, затвори след себе си вратата и влезе в будоара си.

Там завари Джованина, която подготвяше нощния ѝ тоалет.

Луиза успя да забележи погледа, с който я посрещна девойката.

Този поглед, изпълнен със злоба, беше съпроводен от очарователна усмивка; но тя не се появи веднага и първоначалното впечатление остана.

Тъй като не знаеше нищо за това, което току-що се беше случило, и нямаше ни най-малка представа за подозренията, породили се в сърцето на господарката ѝ, Нина се опита да започне разговор с нея. Този разговор, ако Луиза би пожелала да го продължи, непременно би засегнал посещението на нощния гост. Но младата жена веднага я прекъсна и сухо каза, че не се нуждае от услугите ѝ.

Камериерката потръпна. Тя не беше свикнала да я прекъсват толкова рязко, — и със зловеща усмивка излезе от стаята.

Посещението на младия banker я накара да се замисли. След като Луиза му беше отказала достъп в дома си, сега тя не само се съгласи да го приеме в два през нощта, но прекара насаме с него почти цял час в кабинета на мъжа си.

Наистина, Луиза го приела с най-суров израз на лицето, но това лице беше станало загрижено, дори трогнато, след като го изпрати. А дори и да не беше плакала, в очите ѝ, все пак, имаше сълзи.

Какво би могло да смекчи сърцето на гордата Луиза?

Не беше ли срещнала любовта на младия човек отклик в душата ѝ, не беше ли намерила в нея място, редом с предишната любов?

Не, невъзможно беше да го повярва; и все пак, току-що се беше случило нещо необикновено.

Луиза, както казахме, забеляза злобния поглед на Джованина, но сега я интересуваха по-важни неща от името на доносника. Трябваше да помисли как да употреби тази тайна, без да компрометира този, който ѝ я беше доверил, да спаси Салвата, без да погуби Бекер.

Преди всичко, трябваше да види младия офицер. Това можеше да стане едва вечерта, у херцогинята. Там срещата им щеше да бъде

съвсем естествена: нали салонът на Фуско, както каза Бекер, беше истински клуб. Но, може би, да чака вечерта би значило да изгуби много време? Щеше да изгуби цял ден, един от трите. Значи, трябва да прати някого при Салвата. Микеле е единственият, комуто може да повери такова поръчение.

Луиза протегна ръка към звънеца, за да повика Джованина, но девойката може би си беше легнала. Тя реши сама да отиде в стаята ѝ и да ѝ предаде нарежданията си.

Стаята на Джованина беше отделена от тази на господарката ѝ единствено от коридора, който водеше към покоите на херцогиняга.

Тази стая имаше само една стъклена врата. Вътре беше светло и, дали защото стъпките на Луиза бяха толкова леки, че Нина не можеше да ги чуе, или дотолкова беше погълната от заниманието си, че не мислеше за нищо друго, но господарката ѝ се приближи до стъклото, без да привлече вниманието ѝ. През тънката завеска тя видя, че камериерката седеше до масата и пишеше.

Тъй като Луиза не се интересуваше от това, на кого пише Джованина, тя, без да се замисли, веднага отвори вратата. Но Нина, изглежда, много държеше господарката ѝ да не види писмото, защото наддаде вик на учудване, скочи и го покри с ръце.

Луиза, макар и учудена от това, че в три часа през нощта Нина пишеше писмо, вместо да си легне и заспи, не ѝ зададе нито един въпрос, а се задоволи само да каже:

— Трябва да видя Микеле тази сутрин, колкото може по-рано. Съобщете му за това.

После, като затвори вратата и се върна в стаята си, Луиза остави камериерката да продължи заниманието си.

Лесно е да се досетим, че Луиза спа лошо. Около седем сутринта тя чу шум: Джованина беше станала и излизаше, за да изпълни поръчението на господарката си.

Джованина отсъства около час и половина. Върна се заедно с Микеле. За да изпълни по-добре поръчението, тя беше поискала да го доведе лично.

Още при първия поглед към Луиза Микеле разбра, че беше се случило нещо сериозно.

Млечната му сестра беше бледа и изглеждаше възбудена; очите ѝ, заобиколени от тъмни кръгове, свидетелствуваха за безсънна нощ.

— Какво ти е, сестрице? — попита разтревожено Микеле.

— Нищо. — отвърна Луиза, като опита да се усмихне, — само трябва да видя Салвато, колкото може по-скоро.

— Лесна работа, сестричке. Единият ми крак е тук, а другият — вече в двореца Ангри!

Салвато наистина живееше наблизо, на улица Толедо, заедно с генерал Шампионе, в същия дворец Ангри, където шестдесет години по-късно живя Гарибалди.

— Върви тогава, — помоли го Луиза, — и се връщай по-бързо!

Микеле, както ѝ беше обещал, се озова там за миг; но още преди да се върне, един куриер донесе писмо от Салвато.

Ето какво съдържаше то:

„Моя възлюбена Луиза! Днес сутринта, в пет часа, получих заповед от генерал Шампионе да тръгна за Салерно и да организирам една колона, която да изпратя в Базиликата, където са започнали безредици. Мисля, че това поръчение, ако поработя както трябва, ще ми отнеме най-много два дни. Следователно, надявам се да се върна в петък вечерта.

О, ако можех да се надявам, че ще намеря прозореца Ви отворен, и че ще прекарам поне час в щастливата стая бих благословил двудневното си заточение, дарило ми такава милост! Оставих в двореца Ангри хора, които да ми донасят писмата. Те, може би, ще са много, но аз ще чакам с надежда само едно.

Ах, каква чудесна вечер прекарах снощи!!

Ах, колко скучна вечер ми предстои да прекарам днес!

Довиждане, моля прекрасна мадона от Къщата с палмата! Чакам и се надявам.

Ваш Салвато“.

Луиза направи отчаян жест.

Ако Салвато се върнеше едва в петък вечерта, как би могла да го спаси от нощното клане?

Тя би имала време единствено да умре заедно с него.

Куриерът чакаше отговор.

Какво можеше да отговори Луиза? Тя не знаеше.

Заговорът, несъмнено, беше организиран в Салерно, както и в Неапол. Нали Бекер каза, че въстанието трябва да избухне „в Неапол и околностите му“?

За миг ѝ се стори, че ще полудее.

Джованина, неумолима като съдбата, ѝ повтаряше, че куриерът чака отговор.

Луиза взе и написа:

„Получих Вашето писмо, възлюбени ми братко. При всички други обстоятелства бих се радвала да Ви отговоря: «Вашият прозорец ще бъде отворен и аз ще Ви чакам в щастливата стая». Но, аз трябва да ви видя преди да изтекат тези два дни. Още днес ще изпратя Микеле при Вас в Салерно. Той ще Ви донесе писмото, което ще Ви напиша веднага, щом успея да подредя мислите си.

Ако напуснете вашия хотел, или двореца на Интендантството, или, квартирата, където сте отседнали и където Микеле ще дойде да Ви търси, оставете съобщение къде ще бъдете, за да Ви намери той на всяка цена.

Ваша сестра Луиза“.

Тя сгъна писмото, запечата го и го връчи на куриера.

Момъкът се сблъска в градината с Микеле.

Микеле донесе същата новина, че Салвато не е в Неапол и че е оставил нареждане да му препращат писмата в Салерно.

Луиза помоли Микеле да я почака. Тя трябваше да помисли и да му даде важни поръчения. Може би, тя самата щеше да тръгне с него за Салерно.

После, прекалено развълнувана, тя влезе в стаята си и се заключи.

Микеле, който беше свикнал да вижда млечната си сестра спокойна, се обърна към камериерката ѝ.

— Какво ѝ е на Луиза тази сутрин? — попита той. — Да не би, откакто аз поумнях, тя да се е побъркала?

— Не зная, — отвърна Джованина, — тя изглежда така, след като тази нощ я посети господин Андреа Бекер.

Микеле видя злата усмивка, пробягнала по устните на Джованина. Беше я забелязвал и друг път. Но сега тя толкова явно изразяваше ненавист, че той, може би, би поискал обяснение, ако в тази минута Луиза не беше излязла от спалнята си, загърната в пътническа пелерина. Лицето ѝ, по-скоро строго, отколкото спокойно, носеше отпечатъка на твърда решимост.

— Микеле, каза тя, — можеш да разполагаш с целия ден, нали?

— Целият ден, цялата нощ, цялата седмица!

— Тогава да вървим, — каза тя. После, като се обърна към Джованина, добави: — Ако не се върна тази вечер, не се безпокойте. Но ме чакайте цялата нощ.

И, като направи на Микеле знак да я последва, излезе първа.

— Господарката за първи път ми се ядоса, — каза Джованина на Микеле. — Постарай се да узнаеш причината.

— Е, — отвърна ладзароните, — вероятно е видяла усмивката ти.

И той бързо се спусна по стълбите, за да догони Луиза, която с нетърпение го чакаше пред градинската вратичка.

В Неапол не е трудно да намериш карета, и това е така, защото няма държавна служба за пътуване.

Ако трябва, например да отидат в Салерно и вятърът е благоприятен, хората пресичат с гондола залива, наемат карета в Кастеламаре и след три и половина — четири часа пристигат в Салерно.

Ако вятърът е насрещен, каретата наемат още в Неапол, на първия ъгъл, на първия кръстопът, на първия площад; заобикалят залива през Портичи, Резина, Торе дел Греко, преминават планината през кариерата и пристигат в Калерно приблизително за същото време.

Едва на брега Микеле попита за целта на пътуването и като разбра, че трябва да видят Салвато, попита млечната си сестра кой път предпочита.

— По-краткият, — отвърна Луиза.

Микеле погледна хоризонта. Денят обещаваеше да бъде прекрасен. В Неапол пролетта започва през януари, а заедно с пролетта

идват прекрасните дни. Весел вятър духаше от морето и леко набръчкваше повърхността на залива, по който се плъзгаха множество лодки, тартани, фелуки; тяхното предназначение се познаваше по големината им, а принадлежността им към една или друга нация — по контурите или платната. Микеле предложи на Луиза пътуване по море, което беше прието без възражение.

Микеле слезе на Мерджелина и за два пиастра нае една лодка за двадесет и четири часа.

Ако трябваше да пътуват с весла, би струвало два пъти по-скъпо, но сега можеше да използват платното и лодката струваше само два пиастра.

Загърнатата в плаща, със спуснатата качулка, която скриваше лицето ѝ, Луиза слезе в лодката. Микеле ѝ направи седалка, като сгъна наметалото си.

Малкото триъгълно платно беше обърнато по посока на вятъра и лодката, бяла и грациозна, като лекокрила чайка, се понесе напред.

Те минаха покрай замъка Уово, над който се развяваха едно до друго френският и неаполитанският трибагреници и преминаха залива напъряко, така че струята зад кърмата остави следа, подобна на тетивата на лък.

Двамата моряци познаха Микеле. Въпреки великолепната му униформа или, може би, тъкмо благодарение на нея, започнаха разговор за събитията през деня.

Микеле беше един от най-усърдните енориаши на Микеланжело Чиконе, славният свещеник — патриот, който, повикан от Чирило, беше присъствувал при последните минути от живота на сбира, ранен от Салвато.

Той беше превел Евангелието на неаполитанско наречие и беше обяснил на ладзароните тази книга източник на всички човешки добродетели, която им беше напълно неизвестна.

Гъвкавият и схватлив ум на младия ладзарони бързо беше възприел демократичния дух на великата книга. Привърженик на революцията, той никога не изпускаше случай да привлече на страната ѝ другите.

Затова, щом лодката тръгна и двамата моряци, хвърляйки безгрижен поглед към хоризонта, я предоставиха на северозападния вятър, Микеле ги заговори:

— Е, приятели, — попита ги той, потривайки ръце, — надявам се, че сега сте доволни?

— От какво? — попита старшият, който изглежда, не споделяше радостното настроение на Микеле.

— От това, разбира се, че сега можете спокойно да ловите риба в целия залив, от Позилипо до нос Кампанела. Тиранът не може вече да ви забрани това.

— Какъв тиран? — попита съшият моряк.

— Как какъв? Фердинанд, разбира се!

— Той съвсем не е тиранин, защото всеки лови риба в свои води, — отвърна по-младият, който явно беше изцяло на страната на приятеля си. — Той забранява други да ловят тук.

— Значи, смяташ, че морето е собственост на краля?

— А не е ли?

— Не, уверявам те, че морето е наше. Твое, мое, на всички и всеки!

— Чудна работа!

— Така да е. Ще ти го докажа ...

— Слушаме те.

— Земята принадлежи на богатите.

— Съгласен ли си с това?

— Да. И ето доказателство, че тя им принадлежи, и че те имат право на това: нали земята е поделена между тях със стени, огради, ровове, всякакви граници, докато морето... Е, покажете ми, моля ви, границите, рововете, оградите и стените, които разделят морето!

Единият от моряците се опита да му възрази.

— Почакай, — прекъсна го Микеле, — още не съм свършил. За да даде урожай, земята трябва да се изоре и засее. А морето нито се оре, нито се сее. Ние само събираме жътвата — калкана, минога, морени, скатове, омари, лангусти и този запас постоянно се попълва: жътвите следват една след друга — няма нужда да обработваш и наторяваш морето. Ето това ме кара да говоря: земята принадлежи на богатите, а морето — на бедните и на Бога. Трябва да бъдеш тиранин, и то безсърдечен, за да лишиш бедните от това, което им е дал Господ. Евангелието учи: „Който дава на бедните, дава в заем на Господа Бога“.

— Хм, хм! — изсумтя по-разговорчивият от двамата моряци, временно объркан.

— Е, какво ще ми отговориш? — попита Микеле, който предварително се чувствуваше победител.

— Какво пък, ще отговоря.

— Отговаряй тогава.

— Ще отговоря, че кралят има казино в Мерджелина ...

— Да, онова, където продаваше риба.

— Дворец в Неапол, замък в Портичи, вила Фаворите, и всичко това на брега на залива.

— И какво доказва това?

— Ами това, че ако не морето, поне заливът принадлежи на краля.

— Вярно е, — подкрепи го вторият, ободрен от доводите на другаря си, нима имаме дворци на брега на залива? А и ти самият, с твоите красиви думи, нима ги имаш? Отговаряй.

— А защо тогава, — не се предаваше Микеле, — защо не е построил голяма стена от върха на Позилипо до нос Кампанела с врати, за да пропускат лодките и корабите.

— Той е достатъчно богат, за да си я построи, стига да поиска.

— Да, но не е достатъчно могъщ. При първата буря Господ Бог ще духне тези стени, и те ще паднат, като стените на Йерихон.

— Но защо, когато французите станаха господари на Неапол и трябваше да настъпи благоденствие, хлябът и макароните са на същата цена, както и при тирана?

— Вярно е. Но муниципалитетът издаде указ, според който от петнадесети февруари цените на хляба и макароните ще се понижат спрямо предишния курс.

— Защо от 15 февруари, а не веднага?

— Защото тиранинът е продал на своите приятели, англичаните, всички кораби със зърно от Аполия и Берберия; трябва да изчакваме следващите. А какво трябва да направим докато ги чакаме? Да ги ненавиждаме, да се борим с него, по-добре да умрем, отколкото пак да попаднем под игото му. А нима французите не направиха всичко, което можеха? Не унищожиха ли кралските привилегии за риболов? Нима не може сега всеки ладзарони да лови риба там, където я ловят за краля?

— Да, вярно е.

— И нямате ли сега риба в изобилие?

— Остава само да добавим, че за него избираха най-скъпата и най-хубавата риба.

— Нима французите не премахнаха данъка върху солта?

— Да, така е.

— И върху зехтина?

— Вярно е.

— И върху сушената риба.

— Добре. Но защо унищожиха титлата „ваша светлост“? Какво им е сторила тази нещастна „светлост“? Тя поне не струваше нищо!

— Трябва да има равенство.

— А какво е това равенство? Известно ли ни е?

— Там е работата, че не е. Преди имаше князе и херцози, днес има само граждани. Ти си гражданин, също както и княз Молитерно, като херцог Рока Романа, като министрите, като кмета, като градските съветници!

— А какво ми дава това?

— Погледни ме.

— Е, гледам те.

— Как съм облечен? Така, както ти ли?

— Е, добре си облечен.

— Видя ли? В това се състои равенството, Джамбардела! Може да се родиш ладзарони и да станеш полковник ... Преди синьорите ставаха полковници още в майчините си утробы. Ето, ти, например. Нима си се родил с дворянска грамота в джоба и с галони на ръкавите? Виждал ли си някога нашите жени да раждат такива момчета? Не. Такива се раждат само благородниците. А аз съм полковник! Благодарение на какво? Благодарение на равенството. При равенството ти можеш да станеш морски лейтенант, синът ти капитан, а внукът ти — адмирал!

Джамбардела недоверчиво поклати глава.

— Трябва доста време, за да се осъществи всичко това.

— Правилно! — отвърна Микеле. — Не може да искаме всичко веднага. Сам Господ Бог, който е всемогъщ, е сътворил света за седем дни. Днешното правителство, както казват, е временно. Това още не е република. Конституцията, която трябва да ни дари щастие, все още се обсъжда. Когато я завършат, ще можем да сравним настоящето с

миналото. Учените хора, като кавалерът Сан Феличе, доктор Чирило, синьор Салвато, знаят защо става смяната на годишните времена; всички ние, профаните, забелязваме само, че ни става топло или студено. Ние много страдахме при тирана и по Божия милост преживяхме всичко: война, чума, глад, без да смятаме земетресенията. Учените казват, че при републиката ще живеем щастливо. Те се обединяват и работят за нашето благо; да им дадем време да завършат работата си. — И добави наставнически: — Този, който иска бързо да събере урожай, сее ря-па и след един месец вече я яде; но този, който иска хляб, сее пшеница и чака една година. Същото е с републиката, тя е хлябът на народа. Ще чакаме търпеливо, докато расте, а когато узрее, ще жънем.

— Амин! — каза Джамбардела, ако не убеден, то силно разколебан от доказателствата на Микеле. — Но все едно! — добави той с въздишка, — Човек трябва толкова да се труди, за да преживява, че никога няма да бъде напълно щастлив.

— И още как! Прав си, — съгласи се Микеле. — Но какво да се прави! Не можем да минем без труд, и ето ти доказателството: вятърът утихва и ти ще трябва да пуснеш платното, да хванеш веслата и да гребеш до Кастеламаре.

Действително, през последните минути вятърът беше започнал да утихва и платното се удряше в мачтата. Гребците го прибраха, хванаха веслата и с въздишка започнаха да гребат.

За щастие, бяха вече близо до Торе дел Греко и след три четвърти час слязоха в Кастеламаре.

След като плати на гребците, Микеле нае карета и след два часа пристигнаха в Салерно.

Каретата спря пред зданието на Интендантството. Там Микеле попита за Салвато и узна, че той е излязъл преди половин час и могат да го намерят в хотела.

Кочияшът получи заповед да кара към хотела.

Като влезе в апартамента си, Салвато заповяда да доведат веднага пратеника от Неапол, когато и да пристигне.

Беше очевидно, че е получил писмото на Луиза и очакваше Микеле.

Когато вратата се отвори, той бързо скочи към пратеника, но, като видя вместо човека, когото очакваше някаква жена, извика от

учудване. Когато разбра, че това е Луиза, учудването му се смени с възторг.

Първото му движение беше да се хвърли към младата жена, да я притисне до сърцето си и да целуне устните ѝ.

Луиза се намери в обятията на любимия си и, чувствайки, огъня на целувката му, изпита такова щастие, че то едва ли не граничеше със смъртта.

Микеле още не беше прекрачил прага и, без влюбените да го забележат, отстъпи на пръсти в съседната стая.

— Вие, вие! — възкликна Салвато. — Вие сама сте дошла при мен!

— Да, дойдох, мой любими Салвато. Защото никакъв пратеник, колкото и изкусен да е той, и никакво писмо, колкото и красноречиво да бъде, не биха могли да ме заменят.

— Права сте, скъпа сестро. Нима би могъл, който и да е, дори самият ангел на любовта, да замени благословеното ви присъствие? И нима всички земни огънове могат да заменят дори един лъч на слънцето? Но все пак, на какво дължа това щастие? Знаете ли, скъпа Луиза, че аз окончателно ще повярвам, че вие сте тук, само когато узная причината, която ви е довела при мен.

— При теб ме доведе, чуй ме добре, скъпи Салвато, увереността, че няма да откажеш на молбата ми, която ще ти отправя на колене. Тази молба, вярвай ми, с нея е свързан целият ми живот; уверена съм, че ще се съгласиш, без да питаш, защо те моля за това, че когато ти кажа: „Направи го!“ — ще ми се подчиниш сляпо, без да мислиш и да отлагаш, незабавно.

— Права си Луиза да разчиташ на моето подчинение, ако само не поискаш от мен нещо, което противоречи на моя дълг и чест.

— Ах, подозирах, че ще направиш някакво подобно възражение. Противоречало на дълга ти! Противоречало на честта ти! Но нима до днес не си извършил повече, отколкото ти повелява дългът? Нима честта ти не е неопетнена? Не! Това, за което ще те моля, не засяга честта и дълга ти. Става дума за това, дали ще ми се подчиняваш сляпо при обстоятелствата, от които зависи целият ми живот.

— Твоят живот! Но какво може да го заплашва, любима?

— Вярваш ли ми, Салвато?

— Като на светлия ангел Господен!

— Добре тогава, изпълни всичко без борба и възражения.

— Говори.

— Помоли своя генерал да ти даде някакво поръчение, дори и в Рим, за да заминеш по-далеч от Неапол и да си там в петък вечерта.

Салвато погледна Луиза учудено.

— Да поискам поръчение, което да ме отдалечи от Неапол, значи, от теб? — не повярва той. — Защо трябва да ме държиш на разстояние?

— Чуй ме, скъпи ми Салвато, — да не те напускам никога, непрекъснато да те виждам, да бъде вечно с теб, както сега, би било мое заветно желание, върховно щастие! Но какво да се прави? Има тайни обстоятелства, независещи от мен, на които трябва да се подчиним. Повярвай ми, Салвато, когато ти казвам: грози ни голямо нещастие — от него може да ни избави само твоето отпътуване.

— Което ни заплашва, — стори ми се, — моя любима Луиза, че говориш и за двама ни?...

— Да, Салвато, дори повече за себе си.

— Това нещастие, — продължи Салвато, — не идва ли от Сицилия? Да не би кавалерът Сан Феличе да е заподозрял нещо и да се връща в Неапол?

— Кавалерът не подозира нищо и не се връща в Неапол. Ако той имаше някакви подозрения и само би ми намекнал, щях да се хвърля в краката му и да кажа: „Прости ми, татко мой!“ Непреодолима любов, неумолима съдба ме тласкат към него. Обичам го повече от живота, по-силно от дълга. Нещастията, което ти, в своята дълбока премъдрост, предвиди пред леглото на умирация ми баща, това нещастие се сбъдна. Прости ми, прости ми! И той би ни простил. Не! Това, което ни заплашва, е по-страшно и не идва от там.

— Откъде тогава? Кажи ми. И вместо да бягам от нея като дете, ще я посрещна лице в лице, като мъж и войник.

— Не можеш да я посрещнеш лице в лице, не си толкова силен, за да се бориш с нея. В това се състои цялото нещастие. Ти можеш само да я избегнеш, и то, ако ми се подчиняваш сляпо.

— Луиза, скъпа моя, позволи на разума ми да встане против самата любов. Аз не бих избягал от опасност, която познавам, а още по-малко — от нещастие, което ми е неизвестно!

— Ах! Тъкмо от това се боях! Демонът на гордостта заговори в теб: „Съпротивлявай се!“ Е, ако знаех предварително, че ще има земетресение и земята ще те погълне, или че започва буря и може да те порази мълния, и ти кажех: „Постарай се да избегнеш земетресението. Скрий се от бурята“ — нима този съвет би противоречил на твоя дълг и твоята чест?

— Да. Ако трябваше да напусна поверения ми от генерала пост от страх пред въображаемата или реална опасност.

— Добре, Салгато! Ако молбата ми звучеше така: „Трябва да пътувам за Рим, сама не мога да се справя: страхувам се от разбойнически банди. Помоли генерала си за разрешение да съпроводиш твоята сестра и приятелка ...“? — Нима не би го помолил?

— Изчакай да завърша започнатото и в събота сутринта, обещавам ти, ще поискам от генерала една седмица отпуск.

— Събота сутринта! Ще бъде твърде късно! Твърде късно! Ах, Боже мой! Научи ме какво да правя! Какво да кажа, за да го накарам да се реши?

— Най-простото нещо, мила Луиза. Разкажи ми за своите тревоги, кажи какво те кара да желаеш моето отсъствие и ми позволи да обмисля. Тогаваш ще бъдеш уверена, че не си ме увлякла по някакъв неверен път, и че нищо не заплашва честта ми.

— Ето, тъкмо това, че ти се колебаеш и се съмняваш, ме поставя в неудобно положение. Аз съм жена, но също имам чест и достойнство. Не мога да говоря, защото ми довериха една тайна, защото се заклех, защото, най-после, дадох клетва на самата себе си да не изричам името на този, който ми я довери; тъй като вярата му в мен беше толкова силна, че той, предавайки живота си в ръцете ми, не поиска за себе си никакви гаранции.

— Но защо не ми каза снощи?

— Снощи не знаех нищо.

— Значи, това е младежът, който те е очаквал вчера, — каза Салгато, като се втренчи в лицето й, — и който е излязъл от вас едва в три през нощта. Значи, той ти е съобщил тази тайна, която не можеш да ми откриеш?

Луиза побледня.

— Кой ти каза това?

— Истина ли е?

— Да. Но възможно ли е, мой любими Салвато, след като си напуснал своята Луиза, да си решил да я проследиш?

— Да следя теб? Да ревнувам ангела? Опазил ме Бог от подобно безумие! Не съм способен на такава низост! Моята Луиза може да приема когото поиска и по всяко време, и нито едно подозрение, поне от моя страна, няма да опетни доброто ѝ име. Не, аз никого не съм следил и никого не съм виждал. Получих ето това писмо, четвърт час преди да пристигнеш. Донесе ми го един от вестоносците, който трябваше да ми предава цялата кореспонденция. Тъкмо го четях, когато ти влезе, и се питах коя ли низка душа би пожелала да посее между нас горчивото семе на раздора.

— Писмо? — попита Луиза. — Ти си получил писмо?

— Ето. Прочети го.

И Салвато ѝ подаде посланието, написано от някой, чието перо бе готово да служи на любовта и омразата, който, заради долните си цели, не бе се погнушил от анонимния донос.

Луиза прочете писмото. То гласеше следното:

„Предупреждавам синьор Салвато Палмиери, че госпожа Луиза Сан Феличе, след като се върна от херцогиня Фуско, прие у дома си един млад човек, богат и красив, с когото остана насаме до три през нощта.

Това е писмо на приятел, комуто е болно да гледа колко лошо се е измамил синьор Салвато, дарявайки сърцето си на такава жена“.

Сякаш мълния озари съзнанието на Луиза и тя веднага си спомни Джованина, която беше заварила да пише в стаята ѝ, и която беше скочила, за да скрие това, което пишеше. Но мисълта, че девойката би могла да я предаде, веднага изчезна.

— В това писмо няма нито една лъжа, приятелю. За щастие, този или тази, който е писал писмото, или не знае името на човека, или не иска да го назове. Бог е пожелал то да не ви стане известно.

— А защо, мила Луиза, виждаш в това Божията воля?

— Защото, ако беше назовано, бих изглеждала в очите на нещастника, който заради мен рискува главата си, като жена без вяра и чест, като предателка!

— Права си, Луиза, — отвърна Салвато, като стана сериозен, — защото, ако знаех това име, след всичко, за което вече се досещам, бих бил длъжен да разкажа на генерала.

— За какво се досещаш?

— Че този човек, по причина, която не желая да разкривам, е дошъл да ти разкаже за някакъв таен заговор, заплашващ моя живот, живота на другарите ми и безопасността на новото правителство. Затова, в изблик на необмислена преданост, си пожелала да ме отдалечиш, да ме накараш да премина границата, за да бъда далеч от ръцете на заговорниците. Ето защо не си пожелала да ми разкриеш опасността, която трябва да избегна, защото знаеш, че не бих могъл да ѝ обърна гръб.

— Да, ти се досети, любими мой, и ще ти разкажа всичко, освен името на човека, който ме предупреди. Тогава ти, като честен човек със справедлив ум и вярно сърце, ще ми дадеш съвет.

— Говори, моя любима Луиза, говори, слушам те! Ах, ако можеше да знаеш колко те обичам! Говори, говори! В обятията ми, на гърдите ми, до сърцето ми!

С отпусната глава, затворени очи и полуотворена уста, младата жена застина в обятията на любимия си. После, като се опомни, заговори:

— Приятелю мой, защо ли не можем да живеем така, далеч от политическите сътресения, от революциите, далеч от заговорниците! Колко чудесен би бил такъв живот. Но това не е угодно Богу. Да се подчиним на волята му!

Луиза въздъхна и потърка очите си с ръце.

— Всичко беше така, както каза ти, — продължи тя. — Ах, защо ли този човек ми издаде своята тайна! По-добре да бяхме умрели заедно!

— Обясни ми, любима моя.

— В петък срещу събота, точно в полунощ, трябва да се извърши антирепубликански преврат. Готви се клане. Всички французи и патриоти, чиито домове са отбелязани с кръст, трябва да бъдат

унищожени. Ще се спасят само тези, които имат ето такава карта и знаят условния знак.

И Луиза показа на Салвато картата с лилията и направи знака, който ѝ беше разкрил Андреа Бекер.

— Значи, трябва да имаш карта с лилия, — повтори Салвато, — и да за хапеш първата става на големия пръст? (Такива са били, според думите на съвременниците, условните значи за спасение). Нещастници! Искат да ги спасят от робството, а те на всяка цена държат да си останат роби!

— Е, сега, когато ти разказах всичко, — каза Луиза, като седна в скута на Салвато, — кажи какво да правим? Помисли и ми дай съвет.

— Няма какво да мислим, мила моя, любима Луиза. За верността трябва да се плаща с върност. Този човек е искал да те спаси.

— И теб също; тъй като знае всичко — че си бил ранен, че съм се грижила за теб, че шест седмици си лежал в дома на херцогиня Фуско; той знае за нашата взаимна любов и ми каза: „Спасете го, заедно със себе си“.

— Това още повече ни задължава, както вече ти казах, да отвърнем с върност на неговата върност. Този човек е искал да ни спаси. Да го спасим и ние.

— Как?

— Като му кажеш „Вашият заговор е разкрит. Генерал Шампионе е предупреден; там, където разчитате на лесна победа, ще срещнете отчаяна съпротива; вие смятате напълно безполезно да проливате кръв по улиците на Неапол. Откажете се от вашия заговор. Побързайте да заминете; последвайте сами съвета, който ми дадохте“.

— Тези думи показват твоята честност, мили ми Салвато. Ще постъпя както ме съветваш. Но послушай ...

— Какво има?

— Стори ми се, че чух шум в съседната стая, затвори се врата. Дали някой не ни е подслушвал? Може би ни следят?

Салвато бързо скочи: стаята беше празна.

— Тук нямаше никого, освен Микеле, — каза той. — Как мислиш, лошо ли е, ако ни е чул?

— Не, защото не знае името на човека, който ме посети. Защото, мили Салвато, — добави Луиза през смях, — ти го направи такъв патриот, че той веднага би хукнал, за да го издаде.

— Е, — каза Салвато, — значи, всичко е наред и съвестта ти е спокойна, нали?

— Можеш ли да ме увериш, че постъпваме според всички правила на честта?

— Кълна ти се в това.

— Ти си добър съдия в делата на честта, Салвато, и аз ти вярвам. Като се върна в Неапол, ще предупредя водача на заговорниците. Името му няма да произнеса никога, дори в твое присъствие. Значи, той с нищо не може да бъде компрометиран; или ако се случи така, няма да е по мое желание. Нека не мислим повече за нищо, освен за щастието да бъдем заедно. Аз току-що проклинах политическите смутове, революциите и заговорниците ... Бях си изгубила ума! Без тези политически смутове твоят генерал нямаше да те изпрати в Неапол; без тези революции нямаше да те познавам; без тези затворници не бих била сега редом с теб. Да бъде благословено всичко, което се върши по волята Божия: тъй като то е за наше благо!

И младата жена, напълно успокоена, радостна и сияеща, се хвърли в обятията на възлюбения си.

XXXV

МИКЕЛЕ — МЪДРЕЦЪТ

Кой е казал: „Любовта е силна като смъртта“?

На кого от писателите, духовни или светски, принадлежат тези думи — не знам и нямам време да проверявам. Те приличат на максима, но всъщност са само факт, и то неточен.

Цезар е казал у Шекспир, или, по-точно, Шекспир е казал с устата на Цезар: „Опасността и аз сме два лъва, родени в един и същи ден, и аз съм бил пръв“.

Любовта и смъртта също са родени в един и същи ден, денят на сътворението; само че любовта се е родила първа.

Преди да умрат, хората обичат.

Когато Ева, при вида на убития от Кайн Авел, закършила майчински ръце и възкликнала: „Мъка! Мъка! Мъка! Смъртта дойде при нас!“, — Смъртта е дошла след любовта, защото синът, когото смъртта посетила, е бил дете на нейната любов. Значи, ще сгрешим, ако кажем: „Любовта е силна като смъртта“, — по-правилно ще бъде: „Любовта е по-силна от смъртта“, — защото любовта винаги се бори и побеждава смъртта.

Пет минути след като Луиза беше казала: „Да бъде благословено всичко, което се твори по волята Божия: тъй като то е за наше благо“, — тя вече забрави всичко, дори причината, която я беше довела тук; знаеше само едно: беше до Сал-вато, Салвато — до нея.

Влюбените решиха, че ще се разделят едва вечерта; че тогава Луиза ще види ръководителя на заговора и че на другия ден, когато той ще има още време да отмени заповедта за въстание и да спаси себе си и своите съучастници, Салвато ще разкаже всичко на генерала, който съвместно с гражданските власти ще вземе необходимите мерки, за да пресече заговора, тъй като, въпреки предупреждението на госпожа Сан Феличе, метежниците биха могли да упорстват и да започнат бунта.

След това, като приключиха с деловите въпроси, нашите прекрасни влюбени се отдадоха на любовта си.

Да се отдадете на любовта си всецяло, когато сте лудо влюбени, е все едно да получите временно крилата на гълъб или ангел и да отлетите далеч от земята, да почивате сред пурпурните облаци, на някой слънчев лъч, да се гледате в очите, да се усмихвате, тихичко да си шепнете, да живеете в рая и в парите между двете вълшебни думи, повторени хиляди пъти: „обичам те“, да чувате небесния хор.

Денят отлетя като мечта. Изморени от градския шум, задъхвайки се между четирите стени, жадувайки простор, свобода и усамотение, те побягнаха въвн от града; природата в неаполитанските провинции започва да се оживява в края на януари. Но там, в околностите на града, на всяка крачка срещаха все същите досадни пречки. Тогава един от тях възкликна, смеейки се: „Към пустинята!“ — другият отвърна: „Към Пестум!“

Покрай тях премина каляска. Салвато я спря и влюбените се настаниха в нея.

Никой от тях не беше виждал Пестум. Салвато беше напуснал Южна Италия преди да се отворят очите му, Луиза също не беше посещавала, защото, макар кавалерът Сан Феличе да ѝ беше разказвал много за него, той не беше я водил там, поради страха от маларията. Но сега тя дори не мислеше за тази опасност. Ако един от тях вместо Пестум беше поискал Понтийските блата, другият веднага би се съгласил. Нима треската можеше да ги изплаши в такава минута? Нали цястието е най-силната от всички противоотрови!

Луиза добре познаваше историята на местата, през които минаваха сега, по брега на великолепия залив, който още преди съществуването на Салерно се е наричал Пестумски. И все пак, като любознателен и невеж в археологията ученик, тя остави Салвато да говори, защото ѝ беше приятно да го слуша. Тя предварително знаеше всичко, което той щеше да ѝ разкаже, и въпреки това ѝ се струваше, че го чува за първи път. Но никакво описание не би могло да предаде цялото величие на пейзажа, цялото благородство на линиите, разкрили се пред очите им, когато след един от завоите на пътя те изведнъж забелязаха три храма, открояващи се с топлия цвят на мъртви листа върху ясения лазур на морета. Да, само това беше се запазило от суровата архитектура на елинските племена, чиято родина бяха подножието на Олимп и Оса, племена, които, завърнали се от безуспешна война в Пелопонес, където ги увлякъл Хил, синът на

Херкулес, намерили страната си завладяна от перебите. Трябвало да бягат, оставяйки богатите долини на Пеней на лапитите и йонийците, и да намерят приют в Дриопида, която започнали да наричат Дорида, а по-късно, сто години след Троянската война, да отнемат от пеласгите, които преследвали до самата Атика, Месения и Тиринт, славеше се и до днес с огромните си руини, до Арголида, където намерили гробницата на Агамемнон, и Лакония, чиито жители довели до положението на илоти и която превърнали в Спарта, живот въплъщение на суровия им и мрачен гений, запечатан в законите на Ликург. Цели шест века развитието на цивилизацията било спряно от тези завоеватели, враждебни и равнодушни към занаятите, изкуствата и писмеността, дотолкова, че когато по време на Месенските войни им потрябвал поет, трябвало да заемат от атиняните Тиртей.

Как са могли да живеят в меките равнини на Пестум тези сурови синове на Олимп и Оса, сред цивилизацията на Велика Гърция, където южният бриз довявал благоуханието на Сибарис, а северният вятър — ароматът на Байя? Сред полята от рози, цъфтящи два пъти в годината, тези страшни гранитни храмове се издигаха като протест срещу топлия климат и изящната цивилизация, пропита от йонийския дух. Разрушени още по времето на Август, те са запазили руините си до наши дни, като че ли да оставят за бъдещите поколения монументални образци на древното изкуство, мощни и устойчиви като всички примитиви. Вместо завоевателите на Спарта са останали само тези гранитни скелети, където сред смъртоносни миазми царува страшната треска. Развалините са оградени и човек може да попадне в този малък четириъгълник само, ако цял час следва неравния релеф на местността.

По това време, когато археологията беше още в зародиша си и сред изоставените руини пълзяха само змии, още нямаше, както в наши дни, път, който да води към храмовете. Трябваше да си пробивате път през гигантските треви, рискувайки на всяка крачка да настъпите някакво влечуго.

В момента, когато Луиза трябваше да навлезе в тези гъсталаци, тя, изглежда, се поколеба. Но Салвата я взе на ръце, както би взел дете, вдигна я над сивата неплодна земя и я остави едва пред стъпалата на най-големия храм.

Да ги оставим в самотата, която бяха дошли да търсят тук от толкова далеч, насаме с любовта, тази дълбока и вечна тайна, която се опитваха да скрият от всички погледи: ревнивото ми перо отказва да я опише. Да видим по-добре каква беше причината за шума, чут от влюбените в съседната стая, шум, който беше ги обезпокоил толкова много.

Микеле, както си спомняме, съпровождаше Луиза и спря на прага на стаята, когато младият офицер се спусна към нея и я притисна до сърцето си. Тогава Микеле скромно отстъпи назад, макар отдавна да знаеше за чувствата, които изпитваха един към друг двамата влюбени, и седна като бдителен часовей, пред вратата, очаквайки заповедите на млечната си сестра или на бригадниия си командир.

Луиза забрави, че Микеле беше там. Салвато, който знаеше, че можеше да разчита на неговата дискретност, изобщо не се тревожеше за това. Но младата жена, след настоятелните уговорки към Салвато, си спомни за присъствието на млечния си брат и, въпреки че призна на възлюбения си всичко, не съобщи името на ръководителя на заговора.

Но Микеле знаеше това име.

Нали Луиза сама беше казала, че това е младият човек, който я чакал до два часа през нощта и си отишъл едва в три. Отговаряйки на въпроса на ладзароните „Какво става с Луиза тази сутрин?“, Джованина беше казала, без да разбира страшното значение на думите: „Не знам; стана такава, след като се срещна с господин Андреа Бекер“.

Значи, господин Андреа Бекер, банкерът на краля, този красив младеж, безумно влюбен в Луиза, е начело на заговора.

Но, Господи! — колко ужасна беше целта му!

Да изколят за една нощ шест или осем хиляди французи, заели Неапол, а с тях и всичките им привърженици!

При мисълта за новата Сицилианска вечерня Микеле почувствува как потръпва под великолепия си мундир.

Той, Микеле, беше привърженик на французите, и то един от най-яроствните! Значи, ще бъде един от първите с преряза-но гърло, или, по-вероятно, ще го обесят, защото беше вече полковник.

След като предсказанията на Нано трябваше да се сбъднат, Микеле предпочиташе това да стане колкото може по-късно!

Времето, което му оставаше от четвъртък сутринта до петък вечер, му се струваше прекалено дълго.

И той реши, че, според пословицата: „По-добре да убиеш дявола, преди той сам да те убие“, — че не трябва да губи време, готвейки се за защита срещу този дявол. Да стори това беше за него много полесно, тъй като съвестта му изобщо не се вълнуваше от съмненията, които тревожеха млечната му сестра. Не му бяха откривали никакви тайни и той не беше давал никакви клетви.

За заговора беше узнал случайно, седейки пред вратата, така както някакъв точилар научил за заговора на Катилина. Освен това, той дори не беше подслушвал, просто беше чул.

Името на ръководителя беше отгатнал, тъй като Джованина му го беше казала, без да смята, че това е тайна.

Микеле заключи, че да мълчи би значило да спомогне за осъществяването на реакционния замисъл на господата Симоне и Андреа Бекер. Именно на последния най-много прилягаше прозвището „глупак“, което бяха дали нему, Микеле, разбира се, съвсем незаслужено. Той, напротив, заслужава името „мъдрец“, като Талес или Солон, тъй като, предотвратявайки контрареволуционния преврат, той с цената на два живота ще спаси двадесет и пет или тридесет хиляди.

Затова, без да губи време, той излезе от стаята, съседна на тази, в която блаженствуваха нашите влюбени, и затвори след себе си вратата, така че никой да не може да влезе, без да го чуят.

Шумът от затварящата се врата беше предизвикал тревогата на Луиза и Салвато, които биха се обезпокоили още повече, ако, предполагайки, че я отворил Микеле-глупакът, узнаеха, че беше затворена от Микеле-мъдреца.

XXXVI

СЪМНЕНИЯТА НА МИКЕЛЕ

Като излезе от хотела, Микеле веднага скочи в първата минаваща карета и обеща на кочияша един дукат, ако го откара за три четвърти час в Кастеламаре.

Момъкът бързо размаха камшика.

Вече ви разказвах за тези нещастни коне-призраци, които едва дишат, но летят като вятър.

За четиридесет минути те изминаха разстоянието от Салерно до Кастеламаре.

Отначало Микеле мислеше да отиде до моста, да намери Джамбардела и да стигне с лодката му до Неапол. Но вятърът, който вече беше изчезнал през деня, можеше отново да утихне или да промени посоката си. Можеше да духа в противната посока и тогава трябваше да се предвижват с весла. Микеле — глупакът можеше да се съгласи на това, но за Микеле — мъдреца то беше твърде рисковано.

Той реши да се придвижи по суша и, за да пристигне по-бързо, да направи две смени на конете: една от Кастеламаре до Портичи и втора от Портичи до Неапол.

По този начин, поощрявайки при всяка смяна кочияшите с по един дукат, можеше да стигне до двореца Ангри за по-малко от два часа.

Казваме „в двореца Ангри“, защото Микеле беше решил първо да говори с генерал Шампионе.

През това време, докато конете препускаха с всички сили, той отчаяно чешеше главата си, като че ли брануваше камениста нива, за да я накара да роди някоя мисъл, а изведнъж почувствува, че започва да го измъчва съвестта.

Той беше честен момък, вярно сърце, а ставаше предател!

Да, така беше. Но той спасяваше Републиката! Беше решил твърдо да разкрие заговора. Колебаеше се само как да го стори.

Може би, като намери Шампионе и се посъветва с него, като с духовник, ще научи мнението на човек, който дори в очите на враговете си е образец за благородство?

Ето защо казахме, че за по-малко от два часа той можеше да стигне до двореца Ангри, вместо за същото време да се окаже в министерството на полицията.

И действително, благодарение на добрия впряг от Портичи и френския дукат, поощрил поредния кочияш, само час след отпътуването от Кастеламаре Микеле беше на стъпалата пред двореца Ангри.

Ладзароните знаеше, че ако Шампионе е в къщи, часовоят ще го пусне.

Но във фоайето един войник спря Микеле и му каза, че генералът не може да го приеме, защото е зает с архитектите, които му представили проекти за паметника на Вергилий.

Микеле отвърна, че е дошъл по съвсем друга причина, много по-важна от паметника, и че трябва веднага да говори с генерала, за да се избегнат големи нещастия.

Всички познаваха Микеле-глупака. Всички знаеха как, благодарение на Салвата, той избягна смъртта; как генералът го произведе полковник и каква услуга направи Микеле на французите, като съпроводи невредима почетната стража до катедралата Сан Дженоаро. Знаеха също, че да се влезе при генерала не е трудно, и затова веднага предадоха на Шампионе молбата на новодошлия.

Микеле засегна най-чувствителната струна в душата на Шампионе: главнокомандувачият не пренебрегваше нито една молба.

Той се извини пред архитектите, че ги оставя сами в салона, и обеща да се върне веднага, след като поговори с Микеле.

После мина в кабинета си и заповяда да въведат ладзароните.

Микеле отдаде чест и се представи по всички правила; но, въпреки външната му самоувереност, нашият приятел, който не беше никакъв оратор, изглеждаше твърде смутен.

— А, ти ли си, момко, — каза той на неаполитанско наречие. Знаеш ли, че съм доволен от теб: чудесна работа вършиш — проповядваш като дон Микеланжело Чиконе.

Микеле беше във възторг, чувайки от устата на генерала родния език и такава висока похвала.

— Генерале, — отвърна той, — аз съм горд и щастлив от това, че сте доволен от ме. Но това не е достатъчно!

— Недостатъчно?

— Така е. Трябва и аз да съм доволен от себе си.

— Е, бедни ми приятелю! Искаш твърде много! Нравственото самоудовлетворение е небесно благо, дарено ни тук, на земята. Кой от нас, като разпита строго своята съвест, ще остане доволен от себе си?

— Аз, генерале, ако благоволите да оцените моята съвест и да ми дадете наставление.

— Мили ми приятелю, — каза Шампионе с усмивка, — според мен, си сгрешил вратата. Мислиш, че си посетил монсеньор Кепече Дзурло, архиепископа на Неапол, а си дошъл при Жан Етиен Шампионе, главнокомандуващ на френската армия.

— А, не, генерале, — отвърна Микеле. — Знам при кого съм дошъл: при най-честния, най-храбривия и най-благородния войник от армията, която той командва.

— Хайде, хайде! Ласкаеш ме. Може би искаш да ме помолиш за някаква милост?

— Съвсем не. Напротив. Искам да ви направя услуга.

— Да ми направиш услуга?

— И то голяма.

— На мен?

— На вас, на френската армия, на цялата страна... Само че, трябва да знам, мога ли да сторя това и да остана честен човек, и дали след това ще ми подадете отново ръката си, както направихте преди минута?

— Струва ми се, че за това трябва да намериш по-добър наставник от мен. Твоята съвест.

— А тъкмо моята съвест не знае на чия страна да застане!

— Нали знаеш пословицата, — каза генералът, който беше забравил да архитектите си и разговорът с ладзароните явно го забавляваше, — „Ако се съмняваш — замълчи“.

— Ами, ако замълча и се случи голяма беда?

— И затова, ти се съмняваш?

— Да, генерале, съмнявам се, а се боя да мълча. За нещастие, в тази страна, по милостта на нашите монарси, хората нямат вече нито нравственост, нито гражданска съвест. Вие никога няма да чуете:

„господин еди-кой си е честен човек“, или „господин еди-кой си е мошеник“, просто ще ви кажат: „господин еди-кой си е богат“ или „господин еди-кой си е беден“. Ако е богат, значи е честен, ако е беден — е негодник. Да предположим, че трябва да убиете някого; отивате при свещеника и питате: „Отче, престъпление ли е да отнемеш живота на ближния си?“ — а падрето ще ви отговори: „Според обстоятелствата, синко. Ако ближният ти е якобинец, убий го с чиста съвест; ако е роялист — пази се! Да убиеш якобинец е толкова почетно в очите на религията, колкото престъпно е да убиеш роялист в очите на Господа Бога“. „Шпионирайте, донасяйте, — ни казва кралицата. — Ще обсипя шпионите с такива привилегии, ще възнаградя доносниците толкова щедро, че те ще станат първите хора в кралството“. Така, че как искате, генерале, да разбираме нещо, след като всички наоколо повтарят в един глас: „Всеки богаташ е честен човек, всеки бедняк — мошеник“; ако религията учи, че „да се убиват якобинците е добре, а да се убиват роялистите е престъпление“; най-после, ако сами кралете твърдят, че шпионажът е заслуга, а доносът — добродетел, ни остава само едно: да се обърнем към чужденеца и да му кажем: „Вие сте възпитан в правила, различни от нашите; как мислите, какво трябва да направи честният човек при такива обстоятелства?“

— А какви са тези обстоятелства?

— Сериозни, генерале. Представете си, че, без да го желая, чух разговор за един заговор, с всички подробности, заговор, който предполага унищожението на тридесет хиляди човека в Неапол, — които и да са те, патриоти или роялисти, — кажете ми какво трябва да правя?

— Да му попречите, това е извън всяко съмнение, и да спасите живота на тридесет хиляди.

— Дори, ако заговорът заплашва нашите врагове?

— Особено, ако е така.

— Как водите войната при подобни мисли, генерале?

— Аз воювам на дневна светлина, не убивам през нощта. Да се сражаваш е почетно задължение, да убиваш е позорно.

— Но аз мога да предотвратя заговора, само ако го издам.

— Издай го тогава.

— Но аз ще стана ...

— Какъв?

— Доносник.

— Доносник е този, който издава поверената му тайна и, надявайки се на награда, предава своите съучастници. Ти не си ли от тях?

— Не, генерале.

— И ги разобличаваш не за награда?

— Не, генерале.

— Тогава ти не си доносник, а честен човек, който, за да предотврати злото, го отсича от корен.

— Но, ако вместо роялистите, този заговор заплашва вас, именно вас, генерале, френските войници и патриотите, — как да постъпя тогава?

— Посочих ти твоя дълг спрямо враговете. Съветът ми е същият и спрямо приятелите. Спасявайки враговете, ще направиш важна услуга на човечеството, спасявайки приятелите, ще окажеш неоценима помощ на родината.

— И ще продължите да ми подавате ръка?

— Ето ти я.

— Добре, слушайте, генерале. Ще ви разкажа това, което ми е известно. Нека друго лице довърши разказа.

— Слушам ви.

— През нощта в петък срещу събота трябва да избухне метеж. Десет хиляди дезертъори на Мак и Назели, присъединени към двадесет хиляди ладзарони, трябва да изколят всички французи и патриоти. Вратите на обречените жители ще бъдат отбелязани с кръст. Клането ще започне в полунощ.

— Уверен ли си в това?

— Както, че живея на белия свят.

— Но нали убийците рискуват заедно с яacobинците да заколят и роялисти?

— Не. Роялистите трябва само да покажат една карта и да направят условния знак.

— Знаеш ли го? Виждал ли си картата?

— На картата е нарисувана кралската лилия, а знакът се състои в това да захапеш първата става на големия пръст.

— А как можеш да спреш заговора?

— Като арестувам ръководителите му. — Знаеш ли имената им?

— Да.

— Кажи ги.

— Виждате ли ...

— Какво искаш да кажеш?

— Искам да кажа, че именно тук съмненията не само започват, но се удвояват.

— О-о!

— Как ще постъпят с ръководителите?

— Ще ги предадат на съд.

— А ако са виновни? ...

— Ще ги осъдят.

— На колко?

— На смърт.

— Не знам, справедливо или не, но съвестта ме измъчва. Наричат ме Микеле-глупакът, но аз никога не съм причинил зло на човек, куче или котка, дори на птица. На бих искал да ставам причина за смъртта на човек. Бих искал да продължат да ме наричат Микеле-глупакът и никога да не го променям на Микеле-доносникът, Микеле-предателят, или Микеле-човекоубиецът.

Шампионе погледна ладзароните с неволно уважение.

— Ако те кръстя „Микеле-честният човек“, би ли приел такова име?

— О! Никога не бих пожелал друго, бих забравил истинското, с което са ме кръстили, и бих помнил само второто.

— Добре тогава. В името на Френската Република и републиката на Неапол ти давам името „Микеле — честният човек“.

Микеле сграбчи ръката на генерала, за да я притисне до устните си.

— Забрави ли, — спря го Шампионе, — че забраних да се целува ръка на мъжете?

— Какво да правя тогава? — попита Микеле, почесвайки се по ухото. — Бих искал все пак да ви изразя своята благодарност!

— Прегърни ме тогава! — каза Шампионе и разтвори ръце.

Микеле прегърна генерала, ридаейки от радост.

— А сега, — каза главнокомандувачият, — до поговорим за работата.

— Не желая нищо друго, генерале!

— Да предположим за миг, че разкритието идва не от теб, а от друг човек.

— Добре.

— Че този другият би ми казал: „Заповядайте да арестуват Микеле, той знае имената на ръководителите“.

— Добре.

— И аз бих заповядал да те арестуват.

— Много добре.

— И ти кажа: Микеле, ти знаеш имената на предводителите. Сега ще ми ги кажеш, или ще заповядам да те разстрелят? Какво би направил?

— Бих ви казал: „Заповядайте да ме разстрелят, предпочитам да умра, но да не стана причина за смъртта на човек“.

— Защото се надяваш, че не бих дал такава заповед?

— Не. Защото се надявам, че Господ Бог, който вече ме спаси веднъж, ще ми помогне и втори път.

— Дявол да го вземе! Виж кой ни се изпречва на пътя! — каза Шампионе с усмивка. — Но аз действително не мога да те разстрелям: нали трябва да разбере дали говориш истината.

Микеле се замисли.

— Значи, наистина ви е необходимо да знаете името на предводителя?

— Абсолютно необходимо. Нали знаещ, че да се избавиш от змията можеш само като ѝ отсечеш главата?

— Можете ли да ми обещаете, че няма да ги разстреляте?

— Докато съм в Неапол, да.

— А ако го напуснете?

— Тогавя не отговарям за нищо.

— Мадона! Какво да правя?

— Помисли! Може би ще намериш начин да ни избавиш от затруднението.

— Да, генерале, сецям се за един.

— Говори.

— Значи, докато вие сте в Неапол, няма да екзекутират никого заради това, че съм ви разкрил заговора?

— Никого.

— Е, освен мен има още едно лице, което знае името; само че не подозира нищо за самия заговор.

— Кой?

— Камериерката на млечната ми сестра, синьора Сан Феличе.

— Как се казва тя?

— Джованина.

— Къде живее?

— В Мерджелина, в Къщата с палмата.

— А как ще узнаем нещо от нея, след като тя не подозира за заговора?

— Накарайте я да се яви при началника на полицията, гражданина Николо Фазуло, и нека той я заплаши със затвор, ако не каже кой е чакал подарката ѝ до два часа през нощта и си е тръгнал едва в три.

— И човекът, когото тя ще назове, стои начело на заговора?

— Да, ако малкото му име започва с буквата „А“, а фамилията — с буквата „Б“. А сега, генерале, повярвайте на Микеле — честния човек, че ви казах всичко и няма нужда да продължавам.

— И не искаш нищо в замяна на услугата, която правиш на Неапол?

— Моля ви само, никога да не забравяте, че станяхте мой кръстник.

И, като насила целуна протегнатата му ръка, Микеле побягна навън, предоставяйки на генерала свобода на действие.

XXXVII

АРЕСТЪТ

Когато Микеле напусна двореца на Шампионе беше вече два след обед. Той скочи в първата минаваща карета и по същия път, сменяйки конете в Портичи и Кастеламаре, се завърна в Салерно около пет вечерта.

На сто крачки от хотела той слезе, заплати се с последния кочияш и влезе спокойно, без да бърза, като че ли се завръщаше от разходка в Еболи или Монталта.

Луиза не беше се прибрала.

В шест се дочу шум от карета. Микеле се затича към вратата: това бяха млечната му сестра и Салвато, които се връщаха от Пестум.

Микеле не беше ходил в Пестум, но, възхитен от сияещите лица на двамата влюбени, си помисли, че са видели там нещо много прекрасно.

Действително, като че ли ореолът на щастието сияеше около главата на Луиза, а погледът на Салвато излъчваше гордост.

Луиза беше станала още по-прекрасна, Салвато — още по-величествен.

Нещо неизвестно и все пак очевидно беше променило красотата на Луиза. В нея имаше нещо ново, това, което отличаваше Галатея-жената от Галатея-статуята.

Представете си целомъдрената Венера, която пристъпва в Рая сред шепота на ангелите на любовта се превръща в Ева от Книгата на Битието.

Променен беше цветът на лицето ѝ, в което белотата на лилията се беше смесила с окраската и мекотата на праскова, очите ѝ, където последният отблясък на девствеността гаснеше под първия пламък на голямата любов.

Нежната ѝ главичка, отпусната назад, изглежда не намираще сили да носи бремето на своето щастие; треперещите ѝ ноздри ловяха

във въздуха нови, неизвестни й досега аромати, от полуотворените й устни се изтръгваше сладострастно дихание.

Микеле не можа да сдържи възхищението си.

— Какво е станало с тебе, сестричке? Ах, колко си хубава!

Луиза се усмихна, погледна към Салвато и протегна ръка на Микеле.

Тя сякаш му казваше: „Красотата си дължа на този, комуто дължа щастието си“.

После с нежен и мелодичен, като птича песен глас, произнесе:

— Ах, колко прекрасен е Пестум. Колко жалко, че не можем да се върнем там утре, в други ден, всеки ден!

— Салвато я притисна до сърцето си. Беше очевидно, че и той, също като Луиза, намираше, че Пестум е раят на земята.

Младите влюбени се качиха в стаята си с толкова леки стъпки, че едва докосваха стъпалата. Но преди да влязат, Луиза се обърна и отрони:

— Микеле, след половин час заминаваме.

След петнадесет минути каретата вече чакаше пред входа.

Но Луиза слезе почти след час.

Този път лицето й беше съвсем различно: тъгата го беше затъмнила, а блясъкът в очите беше помръкнал в сълзи.

Макар че на другия ден щяха отново да се видят, сбогуването на младите влюбени не ставаше по-весело от този факт.

Действително, когато обичат и се разделят, дори и за ден, влюбените предават щастието си в ръцете на съдбата.

Чия мъдрост, колкото и велика да е тя, може да предвиди това, което ще се случи между изгрев и залез слънце?

Когато Луиза слезе, беше съвсем тъмно, каретата я чакаше от три четвърти час. Беше впрегната с три коня. Кочияшът обеща да пристигнат в Неапол към десет.

Луиза смяташе да отиде направо у Бекер и да убеди Андреа да последва съвета, който й беше дал Салвато.

Салвато трябваше да се върне в Неапол на другия ден и да поеме службата си при генерала.

Още десет минути изминаха за сбогуване. Младите хора, изглежда, нямаха сили да се разделят. Ту Салвато задържаше Луиза, ту тя отново и отново се връщаше при него.

Най-после каретата тръгна, звънчетата запяха и кърпичката на Луиза, мокра от сълзи, изпрати последен привет на възлюбения ѝ, който размаха шапката си в отговор.

Колкото Луиза се отдалечаваше от Салвато, магнетичната сила на въздействието на младия човек върху нея отслабваше. Като си спомни за причината, която я беше довела в Салерно, Луиза стана сериозна, а после я налегна тъга.

През целия път Микеле не пророни нито дума, която би могла да издаде, че тайната ѝ е му е известна и че е пътешествувал толкова много.

Те благополучно минаха през Торе дел Греко, Портичи, Резина, моста Магдалина, Маринела. Бекер живееше на улица Медина, между улицата на Флорентинците и Скитзителя.

На Маринела Луиза заповяда на кочияша да кара към Мединския фонтан, до края на улица Мола.

Но, преди още да преминат цялата Пилиеро, Луиза се досети по големите групи хора, които бързаха към Мола, че в тази част на града става нещо необикновено.

На улица Порто кочияшът заяви, че не може да продължи. В блъсканицата от коли и коне екипажът му можел да пострада.

Микеле започна пламенно да убеждава млечната си сестра да слезе от каретата и да се върне в къщи по обиколен път или да наеме лодка, която за половин час щеше да ги откара до Мерджелина.

Но Луиза имаше цел, която считаше за свещена, и отказа да промени решението си. При това, тълпата се беше стремилла към улица Медина и виковете, които младата жена беше доловила, се смесваха с възгласи, които събудиха в сърцето ѝ тревога.

Струваше ѝ се, че всички тези хора, които като поток се бяха устремили към улица Медина, говореха за заговори, измени, кървави убийства и че споменаваха имената на братята Бекер.

Тя скочи от каретата, треперейки силно, сграбчи Микеле за ръката и потъна с него в общия поток.

В дъното на улицата се виждаха пламтящи факли и бляскави щикове, сред разнородния шум се раздаваха заплашителни викове.

— Микеле, — каза Луиза, — качи се на парапета на фонтана и ми кажи какво виждаш.

Микеле се подчини веднага.

— Е? — попита Луиза.

Момъкът се колебаеше.

— Говори! — възкликна Луиза, развълнувана до краен предел. — Какво виждаш?

— Виждам полицаи, които държат факли, и войници, които охраняват дома на господата Бекер.

— Ах, — изстена Луиза, — тези нещастници са предадени! Трябва да вляза при тях, трябва да ги видя!

— Не, не, сестричке! Нали нищо не си сторила против тях?

— Слава Богу, не.

— Да вървим тогава. Да си тръгваме!

— Напротив, напротив — да вървим напред!

И, като сграбчи отново ръката на Микеле, тя го накара да скочи от фонтана и го помъкна сред тълпата.

В този миг виковете се удвоиха и тълпата се раздвижи. Чу се шум от удара на прикладите в паважа и властен вик: „Отдръпнете се!“ Между хората се образува проход, в който Микеле и Луиза се оказаха срещу двамата пленници, единият от които, по-младият, държеше в привързаните към тялото си ръце бялото знаме на Бурбоните.

Съпровождаше ги стража със саби и факли. Въпреки проклятията и оскърбленията на тълпата, винаги готова да се гаври с по-слабите, те вървяха с високо вдигната глава, като хора, които дълбоко ценят убежденията си.

При вида на тази сцена Луиза се вцепени от ужас и, вместо да се отдръпне, остана на място и едва не се сблъска с по-младия пленник, Андреа Бекер.

Двамата се познаха и всеки отстъпи крачка назад.

— Ах, госпожо, — горчиво промълви младият човек, — досещах се, че вие сте ме предали, но не допусках, че ще имате достатъчно смелост да присъствувате и на ареста ми!

Луиза искаше да отговори, да отрича, да протестира, да призове за свидетел Бога, но пленникът бързо се отстрани от нея и като я отмина каза:

— Прощавам ви от името на баща ми и от свое име, госпожо. И нека Бог и кралят ви простят, както ви прощавам аз!

Луиза искаше да отвърне, но гласът ѝ пресекна и сред виковете: „Тя! Синьора Сан Феличе ги е изобличила!“ падна в ръцете на Микеле.

Пленниците продължиха пътя си към Новия замък, където бяха затворени в тъмница от коменданта на крепостта полковник Маса.

XXXVIII АПОТЕОЗЪТ

Когато Луиза дойде на себе си, разбра, че се намира в някакво кафене на ъгъла на улица Мола и Сан Марко. Микеле я беше внесъл тук сред тълпата, която стоеше пред врата и я разглеждаше през стъклата на прозорците и през отворената врата.

Всички повтаряха думите на пленника и казаха, сочейки я с пръст:

— Тя ги е предала.

Като отвори очи, тя не можа да си спомни нищо. Но, малко по малко, като се огледа наоколо и видя огромната тълпа, истината проблесна пред очите ѝ и я накара да покрие лицето си с ръце.

— Карета! За бога, мой мили Микеле, карета! Да си вървим в къщи!

Това не беше трудно. Тогава, както и сега, между театър Сан Карло и театър Фондо се намираще станция за карети. Наемаха ги любителите на музиката, които посещаваха тогава концертите на Чимароза и Паезиело, а днес пристигат, за да слушат оперите на Белини, Росини и Верди. Микеле излезе, нае закрыта карета, поведе Луиза сред приветствените викове и възмутения ропот на присъстващите — според това дали бяха патриоти, или привърженици на Бурбоните, — влезе с нея в каретата, дръпна завеските и извика:

— В Мерджелина!

Тълпата отстъпи, каретата пресече площад Кастело, излезе на улица Кияи и след четвърт час спря пред Къщата с палмата.

Микеле позвъни яростно. Вратата отвори Джованина. По устните ѝ играеше злобна усмивка, показваща задоволството на лошите слуги, когато трябва да съобщят неприятна новина.

— Ах! — каза тя, започвайки първа разговора. — Докато сеньората отсъствуваше тук станаха ужасни неща!

— Тук?

— Да, тук, госпожо.

— В къщата, или в Неапол?

— Тук, в къщата.

— Какво се случи?

— Сеньората трябваше да ми каже какво да отговарям, ако ме попитат за господин Андреа Бекер.

— А питаха ли те?

— И още как, госпожо! Хванаха ме, замъкнаха ме в полицията и заплашиха да ме хвърлят в затвора, ако не кажа кой е идвал при вас снощи. Бяха узнали, че някой ви е посещавал, не им беше известно единствено името му.

— И ти назова господин Бекер?

— Трябваше, госпожо. Боже мой! Не ми се искаше да попадна в затвора! Освен това, нали господин Бекер не идваше при мен!

— Нещастнице! Какво си направила! — възкликна Луиза, като падна на стола и безпомощно отпусна глава.

— А какво можех да сторя? Боях се, че ще ме обвинят, ако започна да отричам истината, макар че аз наистина се противях. Но помислих, че сплетниците ще си кажат само, че господин Андреа Бекер е бил любовник на синьората, както вече започват да говорят за господин Салвато.

— Млъкни, Джованина! — извика Микеле.

Луиза стана, погледна девойката с учудване и укор и тихо, но твърдо каза:

— Джованина, не знам каква причина те е накарала да се отплатиш за добрината ми с черна неблагодарност. Утре ще напуснеш дома ми.

— Както е угодно на синьората, — дръзко отвърна камериерката и излезе без дори да се обърне.

Луиза почувствува, че сълзите отново пълнят очите ѝ. Тя протегна ръка към Микеле и той падна пред нея на колене.

— Ах, Микеле! Мили мой Микеле! — шепнеше тя, задавяйки се от ридания.

Микеле хвана ръката ѝ и я притисна до устните си; той изпитваше вълнение, което се засилваше от факта, че се чувствуваше виновен за всички тези беди.

— Наистина, ужасна вечер след прекрасния ден, — каза той. Бедната сестричка! Ти беше толкова щастлива, когато се върна от Пестум!

— Прекалено щастлива! Да, прекалено щастлива! — тъжно повтори тя. — А като че ли някакъв глас ми прошепна, че най-прекрасното и най-чистото от моето щастие вече е отминало. Ах, Микеле, Микеле! Колко страшно е това, което каза тази побъркана!

— Да, страшно е. Но, за да не каже на другите това, което току-що каза на теб, не трябваше да я гониш. Помисли само, та тя знае всичко: и това, че Салвато е бил нападнат, и че сме го приютили, знае, че той е живял тук и че е влюбен в теб. Боже мой! Аз прекрасно знам, че в това нямаше нищо лошо, но хората ще решат друго. Ако остане тук, тя ще трябва да мълчи заради собствената си изгода, но ако си отиде, ще разкаже всичко, дори само за отмъщение.

— Говориш за отмъщение? Но за какво може да ми отмъщава Джованина? Нали от мен е видяла само добро!

— Само добро! Прекрасен довод! Та нали има просто лоши хора, сестричке, които толкова повече желаят зло на другите, колкото по-добре се отнасят те с тях. От известно време забелязах, че Джованина е именно от тези хора. Не си ли го забелязала и ти?

Луиза погледна Микеле. Действително, тя също се беше учудвала от избухванията на девойката. Много пъти се беше питала какво е променило характера на камериерката ѝ, но не беше успяла да си даде задоволителен отговор. Луиза се боеше да не сгреша, но сега, когато Микеле ѝ разказа за омразата на Джованина към нея, тя прозря истината.

Внезапно я озари някаква догадка. Тя с безпокойство се огледа.

— Виж дали не ни подслушват, — каза тя.

Микеле се приближи към вратата, но тъй като не се постара да заглуши стъпките си, в момента когато отваряше вратата видя, че Нина затваряше своята. Дали камериерката ги беше подслушвала, или това беше случайно съвпадение?

Микеле затвори вратата, дръпна резето и като седна на предишното си място, в краката на сестра си, каза:

— Можеш да говориш. Няма да ти кажа: „Никой не ни е подслушвал“, — но сега мога да ти заявя: „Никой повече не ни подслушва“.

— Добре, — каза Луиза като понижи глас и се наклони към Микеле, — ето два факта, които потвърдиха подозренията ми. Когато миналата нощ бедният Андреа Бекер се яви при мен, той знаеше с най-малки подробности всичко, което се беше случило между мен и Салвата. Тази сутрин Салвата получи анонимно писмо, в което му съобщаваха, за посещението на младия човек. Кой би могъл да го напише, освен Джовани-на?

— Дявол да го вземе! Това е сериозно! И все пак ти казвам: докато не си напълно уверена, не го разгласявай! Бих ти дал и още един съвет, но няма да ме послушаш.

— Какъв съвет?

— Бих ти казал: замини при синьор кавалера в Палермо. Това ще пресече всички клюки.

Страните на Луиза поруменияха. Тя отпусна глава в ръцете си и задъхано произнесе:

— Уви! Съветът е добър и го дава приятел ...

— Какво има тогава?

— Бих могла да го последвам вчера, но днес не мога да го изпълня.

Дълбока въздишка се изтръгна от гърдите ѝ.

Микеле я погледна и разбра всичко: тъгата ѝ в Неапол потвърди подозренията, които се бяха породили в него при вида на щастието им в Салерно.

В този момент Луиза дочу стъпки в коридора между двете къщи. Но тези стъпки не бяха приглушени. Тя вдигна глава и боязливо се послуша в положението, в което се намираше сега, всичко би могло да я разтревожи.

Но ето, на вратата се почука и един глас попита:

— Луиза, скъпа, тук ли сте?

— Да, да! Влезте, влезте!

Влезе херцогиня Фуско. Микеле искаше да стане, но Луиза го задържа.

— Какво правите тук, моя прелестна Луиза, попита херцогинята, — сама и почти на тъмно заедно с брат си, докато у нас ви готвят триумф?

— Триумф! У вас, скъпа Амелия? — попита Луиза, крайно учудена. — А по какъв повод?

— Как! По повод това, което се случи. Та нали вие сте разкрили заговора, който заплашваше всички нас и, както говорят всички, сте спасили не само нас, но и отечеството!

— Ах, и вие, Амелия, сте повярвали, че съм способна на такова безчестие! — въздъхна Луиза.

— Безчестие! — възкликна на свой ред херцогинята, чийто пламенен патриотизъм и ненавист към Бурбоните представяха събитията в съвсем друга светлина. — Ти наричаш безчестие постъпката, която би прославяла всяка римлянка от времената на републиката? Ах! Защо те нямаше тази вечер у нас, когато дойде известието? Щеше да видиш възторга, който обхвана всички ни! Монти съчини стихове за теб, Чирило и Пагано предложиха да ти се присъди гражданският венец, Куоко, който пише историята на нашата революция, ще ти посвети една от най-добрите си страници. Пиментел ще съобщи утре в „Монитор“ за огромната ти заслуга пред Неапол. Херцогиня Касано и херцогиня Пополи те зоват, за да те прегърнат; мъжете те очакват с възхищение, за да коленичат пред теб и да ти целунат ръка. А аз съм горда и щастлива, че ти си най-добрата ми приятелка. Утре Неапол ще говори само за теб и ще ти издигне олтар, както Атина е издигала на Минерва, богинята-покровителка на родината.

— О, каква тъга! — възкликна Луиза. — Само един ден беше достатъчен, за да ме заклейми два пъти! Седми февруари! Седми февруари! Страшна дата!

И тя падна безсилно, почти умираща, в ръцете на херцогинята, докато Микеле се терзаше в съмнения. Той не знаеше, дали е постъпил правилно, съвестта го измъчваше при вида на тази, която обичаше повече от живота си, и ноктите му раздираха гърдта до кръв.

На другия ден, осми февруари, в „Партенопейски Монитор“ се появи следната статия, отпечатана с едър шрифт:

„Славната гражданка Луиза Молина Сан Феличе вчера вечерта, в петък, е разкрила заговор на няколко престъпни безумци, които, разчитайки на многочислените английски кораби в нашите пристанища и действайки в съгласие с англичаните, трябвало през нощта в петък

срещу събота, днес, да свалят съществуващото правителство, да унищожат славните патриоти и да извършат контрареволуционен преврат.

Ръководители на този престъпен заговор са били bankerите Бекер — немци по произход, живеещи на улица Медина. Вчера вечерта двамата бяха арестувани и отведени в затвора. Андреа Бекер носеше, като символ на своето безчестие, намереното в дома му кралско знаме. В него бяха намерени също карти за охрана, които е трябвало да бъдат раздадени на верните им хора. Всички без подобни карти са били обречени на смърт.

След ареста на ръководителите последваха други, второстепенни арести. Манастирът Сан Франческо деле Монаке, предвид удобното му разположение (той представлява нещо като остров) е предназначен за затвор на обвиняемите. Монахините-францисканки бяха преместени в манастира Дона Алвина. Сред арестуваните, освен Бекер, са абат Карма, княз Каноса, двамата братя Йорио, магистратът и епископът, и един съдия — Джанбатиста Векионе. Освен това, в митницата е намерен склад за оръжие — сто и петдесет пушки, саби и щикове.

Слава на Луиза Молина Сан Феличе! Тя спаси отечеството!“

XXXIX

САНФЕДИСТИТЕ

Енцикликата на кардинал Руфо имаше в цяла долна Калабрия ефекта на електрическа искра.

И действително, колкото по-далеч отиваше човек от Неапол, чувствуваше как идеите, разпространили се в столицата, все повече и повече отслабват. Кардиналът слезе на брега, както вече казахме, в древната Брутия, убежището на избягали роби. Цялата тази част на Калабрия дълги векове оставаше затънала в най-дълбоко невежество и диво упорство. Така че, същите хора, които до вчера бяха крещели, без да разбират смисъла на думите си: „Да живее Републиката! Смърт на тираните!“ — започнаха да викат: „Да живее религията! Да живее кралят! Смърт на якобинците!“

Тежко на тези, които проявяваха равнодушие към делото на Бурбоните и не крещяха по-силно от всички, или поне колкото всички. Посрещаха ги с викове: „Той е якобинец!“ — А такъв вик, както и в Неапол, беше смъртна присъда.

Привържениците на революцията и тези, които симпатизираха на французите, бяха принудени да напуснат домовете си и да бягат. Никога „Мил изоставен бряг“ на Вергилий не е имал по-печален и силен отклик.

Всички тези патриоти бягаха в горна Калабрия, спирайки се, ако успеяха да избегнат кинжалите на съотечествениците си, едни в Монтелеоне, други в Катанадзаро или Котроне — единствените градове, където можеха да се утвърдят гражданското самоуправление и демократичната власт. Устойчивостта на републиканските убеждения тук се поддържаше от надеждата за пристигането на френската армия.

Но от всички други градове, въодушевени от енцикликата на кардинала, се стичаха тълпи под предводителството на кюретата с кръст в ръка. Всички носеха бели ленти на шапките си — знак на политическите им убеждения. Тези банди, ако идваха от планините, се насочваха към Милето, а ако бяха жители на равнината — събираха се

в Палми. От градовете и селата излязоха всички здрави мъже, оставяйки само жените, старците и децата. Така след няколко дни само в Палми се събраха около двадесет хиляди души. В Милето бяха почти толкова. При това всички тези хора бяха донесли със себе си оръжие и храна. Богатите даваха на бедните, манастирите — на всички.

Сред тази маса доброволци можеше да се видят духовници от всички рангове, от простото кюре на някое селце до епископа на голям град. Имаше богаташи, собственици на милиони, и бедни надничари, които с труд си изкарваха прехраната.

„Най-последно, — казва писателят-санфедист Доменико Сакинели, от когото заимстваме някои удивителни потребности от тази удивителна кампания, — в тази тълпа имаше и честни хора, движени от любовта към краля и уважението към религията, но, за нещастие, там имаше много повече убийци и крадци, овладени от жаждата за грабеж, кръв и отмъщение“.

Пет или шест дни след пристигането си в Катона кардиналът, който прекарваше цялото си време на балкона, видя, че от острия край на остров Фарес се отдели неголяма лодка, управлявана от един капуцин и двама рибари. Вятърът беше благоприятен и те пристанаха на същото място, където няколко дни по-рано беше слязъл Руфо.

Този моряк-капуцин веднага събуди любопитството на кардинала, който поиска далекогледа си, за да разгледа необичайното явление. Скоро то му стана съвсем понятно, тъй като в моряка-капуцин той позна нашия стар приятел фра Пачифико.

Едва лодката се долепи до брега и монахът скочи на сушата. По земята той стъпваше толкова твърдо, колкото и изкусно беше лавирал в морето. И сега с решителна стъпка той се насочи към дома на негово преосвещенство. Кардиналът познаваше фра Пачифико само от слуховете и беше го зървал няколко пъти. Той знаеше, че монахът е бивш моряк от фрегатата „Минерва“, но си нямаше представа как той беше намерил новото си призвание. Беше го виждал у краля, когато капуцинът заедно с магарето си участвуваше в живата картина, изобразяваща яслите на младенеца Христос. Мълвата за подвизите на славния духовник по време на тридневната битка му беше донесла голяма слава.

Но каква причина беше накарала фра Пачифико да напусне манастира Сент Ерен и да дойде в Калабрия?

Ще обясним с две думи на нашите читатели.

Контрареволуционният заговор, толкова неблагоприятно доверен от Андреа на Луиза и толкова благоприятно разкрит от Микеле на генерал Шампионе, беше започнал да се организира още в края на декември, едва няколко дни след отпътуването на Фердинанд. Към средата на януари всичко беше готово и само търсеха надежден човек, който да съобщи на краля.

Обърнаха се към викария на църквата Кармине. Той предложи фра Пачифико, който беше приет с въодушевление. Монахът, известен вече с уменията си да събира милостиня, беше умножил своята популярност с участието си в последните събития. Той с радост прие опасното поръчение.

Безделието му тежеше, както е тежала на Орест неговата невинност, и сред всички свои събрата, глупци или страхливци, фра Пачифико с ярост гризеше юздата си и изпадаше в ярост, която се изразяваше в градушка от удари по гърба на бедния Джакобино.

Веднага след като се запозна с поръчението и го научи наизуст, тъй като се бояха да му поверят писмено послание, той веднага изведе Джакобино от конюшните, извади тоягата си и тръгна към града, като че ли щеше да събира милостиня. Надвечер вече беше в Салерно.

Братът трябваше да следва брега на Тиренско море, да прави колкото е възможно по-дължи дневни преходи и при първа възможност да отплава за Сицилия.

След пет-шест дни той стигна до Пицо. Имаше препоръчително писмо за някой си Трента Капели, приятел на викария от Кармине, чиято преданост към Бурбоните беше добре известна.

И действително, Трента Капели не само прие монаха, но и му уреди пътуването до Палермо с голяма неаполитанска лодка. Джакобино щеше да остане в Пицо, на грижите на любезния домакин.

Фра Пачифико благополучно слезе в Палермо и веднага се насочи към кралския дворец. Там разбра, че Фердинанд е на лов в горите на Фикуци.

Пратеникът помоли, предвид на важното съобщение, да го представят на кралицата. Името му ѝ беше добре известно и тя не го накара да чака.

Тъй като отлично знаеше, че кралицата ръководи съпруга си, фра Пачифико без колебание издекламира научената наизуст реч.

Кралицата намери новината за толкова важна, че веднага седна в каретата си с Ектън и монаха и тръгна за Фикуци. Пристигнаха точно в момента, когато кралят се връщаше от лова. Настроението му беше ужасно. Пушката му два пъти беше засичала: веднъж когато се целеше в един глиган, а втория път беше пропуснал сърна. Фердинанд считаше това не само за досадна случайност, но и за най-лошо предзнаменование.

Затова той обърна гръб на Ектън, нагруби кралицата и едва изслуша фра Пачифико.

Като чу името на Бекер кралят малко се развесели, но споменаването на Йорио сериозно го разтревожи.

— Глупаци! — извика той. — Избрали са човек с лошо око, а искат заговорът им да успее! Аз високо ценя викария на църквата Кармине, макар че не го познавам, и княз Каноса, макар че го познавам. Ценя Бекер като зеницата на окото си, но, честна дума, няма да дам и петак за главите им. Но да приемат в заговора Йорио! Сигурно животът им е омръзнал!

Кралицата не страдаше от предубеждения към хората с лошо око и не споделяше предразсъдъците на краля, но изпитваше известно уважение към здравия разум на съпруга си.

Тя обсипа фра Пачифико с въпроси, на които той отговаряше с откровеността на моряк и ентузиазма на бунтар. По негово мнение, не трябваше да се страхуват от разкриване на заговора, защото бяха взети всички предпазни мерки.

Кралят, кралицата и Ектън решиха да изпратят капуцина при Руфо, за да го предупреди за заговора в Неапол. Искаха също кардиналт да използва най-добре дарбите му, военни и религиозни.

След като има честта да обядва на една маса с техни сицилийски величества, фра Пачифико се завърна в Палермо в компанията на краля, кралицата и генерал-лейтенанта.

Монахът получи хиляда дуката, за да купи или наеме лодка, а останалата сума да подари на манастира си. Същата вечер той нае лодка с двама гребци за шест дуката и около полунощ се отправи на път. Към края на четвъртото денонощие заобиколиха остров Фарес и след два часа слязоха на брега на Катона.

Ето писмото, което фра Пачифико връчи на кардинала:

„Скъпи кардинале,

Получих известие за пристигането Ви в Месина с най-голяма радост.

Вашата енциклика, която ни изпратихте, е образец на войнско и религиозно красноречие, и аз не се съмнявам, че, поддържана от голямата популярност на Вашето име, тя скоро ще ни осигури храбра и многочислена армия.

Изпращам Ви един от нашите приятели, когото също познавате: това е фра Пачифико от манастира на капуцините Сент Ерен. Той пристигна от Неапол и ни донесе добри и лоши новини. Както се казва в неаполитанската поговорка, в разказа му ще намерите и за ядене, и за пиене.

Добрата новина тази, че в Неапол мислят за нас, организират нова Сицилианска вечерня против тези разбойници якобинците. Лошата е, че са приели човек с лошо око, каноника Йорио, който сигурно ще ни донесе нещастие.

А това означава, скъпи кардинале, че повече от всякога разчитам на Вас и само във Вас виждам моето спасение.

Предавам фра Пачифико във Ваше разпореждане. Знаете, че той е храбър и предан слуга. Не се съмнявам, че ще Ви бъде доста полезен.

Не напускайте Катона и не навлизайте в Калабрия, без да ми изпратите подробен план за всичките Ви действия, военни и политически.

Ето какво ще Ви посъветвам преди всичко: не прощавайте на виновните, наказвайте ги без никаква милост, за назидание на всички, винаги когато се извърши престъпление. Излишното снизхождение, проявено от нас досега, е причина за бедственото положение, в което се намираме.

Да Ви пази Бог и да благослови всички Ваши дела, както Го моли и Ви го желае недостойният раб Божий, преданият Ви

Фердинанд Б.“

Кардиналът имаше готово поръчение за фра Пачифико: трябваше да отиде при де Чезаре със заповед да съедини войските си с тези на Руфо.

От мнимия престолонаследник бяха дошли известия, и то твърде благоприятни. Откакто де Чезаре беше признат като Калабрийски херцог от интенданта на Бари и двете стари принцеси, никой вече не се съмняваше в това, че той е истинския принц.

След като прие в Бриндизи представителите на градовете от целия окръг, той тръгна за Таранто, където пристигна с триста човека.

Там той, Бокекямпе и приятелите им решиха, по съвета на господин дьо Нарбон и старите принцеси, да се разделят. Де Чезаре, с други думи, принц Франческо, и Бокекямпе, или Саксонския херцог, останаха в Калабрия. Останалите се качиха на наетата в Бриндизи фелука, за да доплуват до Таранто, а после до Корфу, където да чакат пристигането на руско-турския флот.

Ще кажем веднага, за да приключим с тези търсачи на приключения, че, щом излязоха в открито море, една туниска галера ги нападна и ги взе в плен. Наистина, английският консул ги изиска, и след няколко месеца им върнаха свободата. Но, тъй като бяха освободени твърде късно, за да вземат участие в събитията, които ни остава да разкажем, ние само ще успокоим читателите за съдбата им и ще се върнем при Чезаре и Бокекямпе, които, както видяхме, творяха истински чудеса.

От Таранто те заминаха за Мезание, където бяха приети с всички почести, подобаващи на предполагаемия им сан. В града останаха за кратко време, установиха ред в провинцията и си осигуриха поддръжката ѝ за делото на роялистите в предстоящата борба.

В Мезание узнаха, че град Ория е демократически настроен. Те веднага се насочиха натам, събраха по пътя стотина души и установиха бурбонско правителство.

Там една след друга се заточиха делегации. Пристигаха не само от Лече, провинция Бари, но и от Базиликата, от противоположната страна на Калабрия. Де Чезаре приемаше пратениците с достойнство, но и с благосклонна признателност. Той казваше на всички, че преданите слуги на краля трябва да вземат оръжието и да се сражават

против революцията. Любезният му прием и красноречието му увеличаваха броя на доброволците.

Но работите не винаги вървяха гладко. Във Франкавила трябваше да разменят няколко пушечни изстрела и удари с нож. Чувствайки превеса си, роялистите убиха или раниха няколко демократи. Трябва да признаем, че пристигането на Де Чезаре и Бокекампе веднага прекрати убийствата.

Ние държахме в ръка прокламацията на де Чезаре, подписана „Франческо, херцог Калабрийски“, в която мнимият принц показваше човечността си. В нея се казва че да се саморазправиш, значи да узурпираш правата на кралското правосъдие; че трябва да се остави на магистратите страшната отговорност за живота и смъртта на хората, и че негово височество изобщо не одобрява крайностите, които роялистите са си позволили.

Да говори с такъв тон беше твърде неблагоприятно за престолонаследника, тъй като в същото време Фердинанд препоръчваше на Руфо да се заеме с избиването на якобинците.

В Неапол веднага биха познали самозванеца, но в Калабрия, въпреки тази неуместна мекушавост, продължаваха да го считат за престолонаследника.

След като прекараха два дни във Франкавила, де Чезаре и Бокекампе влязоха в Остунни, където цареше пълна анархия.

Партията на роялистите, тържествувайки от приближаването им, беше завзела цялата власт и искаше да убие един от най-известните и умни патриоти на страната заедно с цялото му семейство.

Този патриот, който беше не само талантлив лекар, но и крайно благороден човек, се казваше Еролди. При вида на неизбежната опасност той реши да пожертва себе си, но да спаси близките си.

Затова той се барикадира в дома си, като накара семейството си да избяга през задната врата.

Разбойниците нападаха главния вход и успяха да го превземат едва след дълга битка. Когато вратата се отвори, той, за да привлече гнева на тълпата върху себе си, стреля два пъти, уби един и тежко рани друг негодник. После захвърли пушката си и се предаде в ръцете на палачите.

Те вече бяха разпалили огън, за да изгорят него, жена му и трите му деца, но трябваше да се задоволят само с една жертва. Хвърлиха го

на кладата завързан и го изгориха на бавен огън.

Де Чезаре и Бокекямпе бяха предупредени за станалото. Те препуснаха конете, но колкото и да бързаха, пристигнаха твърде късно. Докторът току-що беше издъхнал.

Ах! Добре знаем колко печална е историята, която разказваме тук като роман и, може би, затова сме ѝ придали тази форма, за да можем да я публикуваме и да бъдем уверени, че ще я прочетат. Да, ужасни са били съюзниците на Бурбоните, от Фердинанд I до Франциск II, от Мамоне до Ла Гала, съюзници, които династията беше направила защитници на своето дело!

Но, вървейки по пътищата на историята, ние сме щастливи, че можем да променим представата за някои от действащите лица. Ние вече обрисовахме кардинал Руфо такъв, какъвто е бил в действителност, а не какъвто го показват историците, които не са чели кореспонденцията му с Фердинанд.

Преминавайки към втория план, който не е толкова важен, ние се радваме да разкажем истината за де Чезаре и Бокекямпе.

Ние сме убедени, че да спасиш човешки живот е голяма радост и чест. Но не е ли толкова голяма и честта да свалиш клеймото на позора от този, когото недобросъвестният историк е очернил, и да възстановиш честното му име в очите на потомството!

А това, което придава особен отпечатък на нашата книга, е, надяваме се, чистата съвест, с която авторът рисува всички участници в събитията, и дори тези, които, от гледна точка на разума, са били наши врагове, щом нашата съвест не ни позволява да бъдем техен съдия.

На площада в Остунни, пред кладата на доктор Еролди, фра Пачифико се срещна с де Чезаре и приятеля му. Те приемаха делегация след делегация, които идваха не само, за да засвидетелствуват уважението си към мнимия принц, но и да го молят за помощ. Жителите на Лече бяха разделени на две партии, при това републиканската беше по-силна. Таранто и Мартина бяха в същото положение. Аквавива беше републикански до фанатизъм. Алтамура беше дал клетва по-скоро да се превърне в развалини, отколкото да приеме отново игото на Бурбоните. Предвид всички тези обстоятелства успехът вече не изглеждаше толкова лесен, както им се струваше в началото.

При вида на фра Пачифико де Чезаре пребледня и погледна Бокекямпе. Обзе го силно безпокойство.

Смиреният вид на пратеника не доказваше нищо. Самият де Чезаре също избираше куриерите си от средите на монасите с нисък сан. Монахът, какъвто и да беше и каквито одежди да носеше, намираще добър прием навсякъде в Южна Италия, особено ако беше дал обет за бедност и принадлежеше към някой от просеците ордени.

— Кой е сега кралски наместник? — попита де Чезаре, за да успокои съвестта си, въпреки че предполагаше какъв отговор Ще получи.

— Негово високопреосвещенство кардинал Руфо. Ето писмото, което трябва да предам на ваше височество.

На плика имаше надпис:

„До негова кралска светлост, монсеньор херцогът на Калабрия“.
Де Чезаре отвори писмото и прочете:

„Монсеньор,

Вашият августейши баща, Негово Величество Фердинанд, — да го пази Бог! — ми оказа честта да ме назначи за свой наместник, като ми поръча да освободя кралството му на материка, завладяно от френските яacobинци и идеите им.

Като узнах за смелото начинание, което Вие, Ваше Височество, сте започнали, и за чудесната подкрепа, оказана на това начинание от Господ Бог, изпращам на Ваше Височество един от нашите най-ревностни и изпитани привърженици, за да Ви съобщи, че кралят, Вашият баща, — да го пази Бог! — в своето голямо снизхождение и доверие към мен, благоволи да постави Вас, Ваше Височество, въпреки по-високия ранг, който заемате, в зависимост от моите заповеди. Имам честта да моля Ваше Височество, веднага щом въдворите ред в провинциите, където сега се намирате, да се присъедините към мен с всичките си доброволци, въоръжение и провизии, за да тръгнем заедно срещу Неапол, където

единствено можем да унищожим седмоглавата хидра на революцията.

Като предоставям изцяло на Ваше Височество избора на най-удобното време за присъединяването Ви към мен, си позволявам само да отбележа, че колкото по-скоро се извърши то, толкова по-добре ще бъде за осъществяването на общото ни дело.

Имам честта да бъда най-покорен слуга, поданик на
Ваша Кралска Светлост

Кардинал Руфо“.

В писмото беше пъхната малка бележка, на която със ситен почерк беше написано:

„Капитан де Чезаре, вашата преданост е известна на краля и той я одобрява. В деня, когато се присъедините към мен, Вие ще се откажете от званието принц и ще приемете от мен длъжността бригаден командир.

Засега оставайте за всички престолонаследник и нека Бог ви пази така, както би Ви пазил, ако наистина бяхте такъв!

Този, който ще Ви предаде тази бележка, въпреки че е изцяло предан на делото ни, не знае нищо, и е по-добре да си остане с убеждението, че Вие действително сте Калабрийският херцог“.

Де Чезаре прочете писмата с най-голямо внимание, после ги предаде на Бокекямпе, докато фра Пачифико чакаше заповедите му на известно разстояние от тях.

— Можете ли да четете, приятелю? — попита Бокекямпе.

— По Божията милост, да, — отвърна монахът.

— Щом е така, тъй като негова светлост няма тайни от такъв предан слуга, и за да разберете колко ви цени кардиналът, негово височество ви позволява да се запознаете с писмото.

Фра Пачифико пое писмото от ръцете на мнимия Саксонски херцог, поклони се до земята и на свой ред го прочете.

— Добре, — каза де Чезаре след като писмото му беше върнато. — Ще спазим указанията на кардинала и ще накажем градовете, които са забравили дълга си и отхвърлят кралската власт. После незабавно ще се присъединим към него и ще се поставим под командването му.

— А аз, монсеньор? — попита фра Пачифико, като се изправи с целия си огромен ръст. — Какво поръчение ще ми дадете?

— Трябва ни пратеник, който преди нас да пристигне в Мартина и Таранто и да разпространи там нашите прокламации.

— Готов съм, — извика монахът като удари земята с тоягата си. — Ах, ако Джакобино беше с мен!

Младите хора не знаеха кой е този Джакобино и капуцинът им обясни, че това е магарето му, което беше оставил в Пицо преди отпътуването си за Сицилия.

Същата вече той тръгна за Мартина като носеше такъв товар с прокламации, който беше по силите само на неговия Джакобино.

XL

КЪДЕТО МНИМИЯТ КАЛАБРИЙСКИ ХЕРЦОГ ВЪРШИ ТОВА, КОЕТО ТРЯБВАШЕ ДА ИЗВЪРШИ ИСТИНСКИЯТ

След отпътуването на фра Пачифико младите хора започнаха да обсъждат действията си в случай на съпротива от страна на двата града.

Те имаха малка армия, но тъй като тя беше въоръжена само с ножове и стари пушки, без оръдия не можеха да сторят нищо срещу крепостните стени.

В този момент съобщиха, че някой си Джовани Батиста Петручи моли за аудиенция. Ако монсеньор Калабрийският херцог не може да се приеме, той моли да се срещне поне с монсеньор Саксонския херцог, тъй като носи твърде важно известие.

Дон Джовани беше въведен веднага при двамата младежи. Той беше назначен от Партенопейската република за инспектор на морското ведомство. Току-що беше получил заповед да изпратят в Лече отряд кавалеристи и две оръдия с боеприпаси и пълно снаряжение.

Но вместо да ги изпрати в Лече, той ги предложи на двамата херцози.

Излишно е да казваме, че подаръкът беше приет с радост.

Де Чезаре назначи щедрия гостенин за главен инспектор на морското ведомство. Той му издаде свидетелство за благонадежност и го подписа с името на Калабрийския херцог. После, тъй като все пак трябваше да чакат връщането на фра Пачифико, за да узнаят може ли да разчитат на Таранто и Мартина или трябва да се боят от тях, двамата младежи решиха да тръгнат към Лече. Градът беше изпратил делегация с молба за помощ против републиканците и особено против

Фортуноато Андреоли, който беше завладял крепостта и съставил гражданска гвардия от стрелци и артилериисти.

Петручи изяви желание да участвува в похода, за да въодушевява кавалеристите с присъствието си.

Потеглиха в девет сутринта. По пътя към тях се присъединиха двеста-триста стрелци, които бяха избягали от града, тъй като не желаеха да служат против убежденията си. Тези привърженици на Бурбоните се обединиха с малката армия и общият им брой достигна повече от хиляда човека.

Така де Чезаре влезе в Лече с внушителни сили.

Андреоли се беше укрепил в замъка. Престононаследникът поиска от него да се предаде и, след като получи отказ, заповяда да атакуват крепостта. Съпротивата не трая дълго. Още при първите изстрели гарнизонът отвори вратите и побягна.

Тази победа, макар и лесна, все пак имаше огромно значение. Това беше първата среща на роялисти и републиканци, при която пушечните изстрели бяха обърнали неприятеля в бяг.

Ние съзнателно повтаряме: „при първите пушечни изстрели“, защото оръдията бездействуваха: артилерия имаше, но липсваха артилериисти.

Радостта беше огромна. Всички камбани в Лече и околността зазвъниха празнично в чест на победата на монсеньор Калабрийския херцог. От илюминациите в града беше светло като ден.

На другата сутрин тук пристигна фра Пачифико, привлечен от звъна на камбаните. Той успешно беше изпълнил мисията си в двата града и носеше едновременно добри и лоши новини.

Добрите идваха от Таранто, който беше готов да отвори вратите си без нито един изстрел, а лошите — от Мартина, която щеше да се защитава до последна капка кръв.

Тогава решиха да разделят малката армия на две части. Едната, под командването на Бокекямпе, събра под бурбонското знаме всички жители на Таранто. Де Чезаре лично поведе другата към Мартина като се придвижваше съвсем бавно, за да се присъедини към колоната на Бокекямпе преди да са стигнали стените на града.

Таранто, както ги беше предупредил фра Пачифико, сам отвори вратите си, но в Мартина не беше така. Муниципалитетът издаде указ

за защита на града и обяви награда за главите на двамата херцози: три хиляди дуката за Калабрийския и хиляда и петстотин за Саксонския.

Може би някой ще сметне, че цената не беше много висока. Но какво да се прави, Мартина не беше богат.

На четвърт левга от града двете колони се съединиха и беше решено да щурмуват — почти безразсъдно решение при липсата на артилеристи.

Преди да стъпят в ръкопашен бой, се опитаха да постигнат съгласие с мирни средства. Извикаха тръбач, качиха го на кон и му връчиха прокламация към жителите на Мартина, в която се съобщаваше, че кралските войски не искат да навредят ни най-малко на населението и го молят само за едно — да се подчини на законните си монарси. Ако все пак жителите откажат да изпълнят справедливото искане, военните действия ще решат въпроса.

Тръбачът препусна под погледите на цялата армия и на двамата си началници, но не успя да изпълни поръчението. Когато стигна на разстояние пушечен изстрел от крепостта, се раздаде ужасен залп и човекът и конят паднаха в праха.

Но убит се оказа само конят. Ездачът стана и, макар че обратния път измина пеша, той му отне много по-малко време.

Де Чезаре и Бокеямпе веднага дадоха заповед за атака и под град от куршуми пометоха аванпостовете, разположени пред вратите, и ги принудиха да се върнат в града.

Но в този миг заваля ужасен дъжд, който премина в градушка и попречи на кралската армия да се възползува от победата си. А тъй като след дъжда веднага настъпи нощта, трябваше да отложат нападението за другия ден.

Фра Пачифико не взе участие в боевете, но не остана без работа.

В Лече, Таранто, по пътя, навсякъде сред доброволците той намираще монаси.

Почти всички от тях принадлежаха към младши ордени и се подчиняваха на устава на свети Франциск.

Фра Пачифико, естествено, чувствуваше известно превъзходство над тях. Той ги събра в един отряд и, за да не бездействуват оръдията, превърна монасите в артилеристи.

Вечерта в деня на битката, за голямо учудване на армията и двамата военачалници, се показаха дузина монаси, разделени на две

шестици, всяка от които мъкнеше след себе си по едно оръдие. Те ги изкачиха на малка височина и насочиха гърлата им към градските порти.

Всичко това може да бъде обяснено съвсем накратко. Когато служеше на „Минерва“, фра Пачифико обслужваше едно от оръдията. Сега той не само че си спомни за предишния си занаят, но и обучи набързо двама от завербуваните монаси. Де Чезаре веднага го назначи за командир на артилерията.

Въпреки щастливата промяна в положението, която им обещаваше победа, де Чезаре прояви търпимост към жителите на Мартина и изпрати втори парламентъор със същото поръчение, както и първия. Но, когато го видяха, от стените веднага откриха огън.

В отговор на тази стрелба загърмяха оръдията на фра Пачифико и обсипаха защитниците на крепостта с убийствен ураган от картеч, който помете поне дузина републиканци и предизвика моментно объркване в редовете им.

Роялистките военачалници се възползваха от това. Те бяха корсиканци и бързо забравиха за мнимото си величие. Със саби в ръце се втурнаха към вратите.

Цялата армия с въодушевление ги последва. Калабрийците никога досега не бяха виждали принцовете да повеждат войските си и капуцини да стрелят с оръдия. Това им даде криле и те скоро нахлуха в града, като поток, който помита всичко по пътя си.

Жителите се опитаха да ги спрат, като се укрепиха в къщите, по площадите и в църквите. Но, преследвани на всяка крачка, разстрелвани в упор от нападателите, те не успяха да се обединят и бяха принудени да побягнат през противоположната градска порта.

Само една група републиканци се събра около дървото на свободата и падна под него до последния човек. Дървото беше превърнато в трески, а от тях запалиха огън, на който изгориха убитите, а заедно с тях и неколцина ранени.

Тук де Чезаре и Бокекямпе отново се опитаха да спрат клането, но победителите бяха обхванати от такава възбуда, че да се установи ред в Мартина се оказа много по-трудно, отколкото в другите градове.

След Мартина последва падането на Аквавива и нашите двама търсачи на приключения вече си мислеха, че в провинцията се е възцарило спокойствие, когато изведнъж разбраха, че град Бари току-

що беше установил републиканско правителство и се беше заклел да го защитава до смърт. За него това беше по-лесно, тъй като французите му изпратиха по море подкрепление от седем-осемстотин човека.

Де Чезаре и Бокекямпе се колебаеха дали да нападнат Ба-ри, въпреки помощта на французите, или да оставят зад гърба си революцията, поддържана от френските щикове, и да се присъединят към кардинала.

Тогава се получи известие, че французите са напуснали Бари и се придвижват към Каза Масима. Те знаеха, че в колоната има едва седемстотин човека, докато тяхната армия беше три пъти по-многобройна. Двамата младежи решиха да атакуват редовната френска армия.

Но, за да бъде победата им по-сигурна, приятелите решиха да устроят засада. Де Чезаре остана с хиляда човека, а Бокекямпе с другите хиляда тръгна по пътя към Монтерони.

В долината той забеляза едно място, подходящо за засада, и разположи там войската си. Де Чезаре, напротив, се изкачи на хълма Каза Масима, старейки се да привлече вниманието на неприятеля и да го насочи към засадата, подготвена от Бокекямпе.

Бокекямпе трябваше да нападне французите, а де Чезаре щеше да се възползва от безпорядъка, предизвикан от тази атака в редовете на французите, и да довърши поражението им.

Де Чезаре взе от Мартина и Аквавива контрибуция от дванадесет коня, които предаде на Фра Пачифико за артилерията. Дванадесетте монаси, които се упражняваха в стрелба по три пъти дневно, бяха станали отлични артилеристи.

Този път монахът разположи оръдията си на пътя, за да може да помогне там, където е необходимо.

Всичко се случи както беше предвидено, с изключение на развързката. Французите, увлечени от де Чезаре и хората му, които те бяха забелязали на върха на хълма, попаднаха с целия си отряд в засадата на Бокекямпе.

Нападнати яростно, незнаещи какво да правят, неприятелите се объркаха. Но после, като разбраха с какъв враг трябва да се сражават, те се групираха на върха на хълма и се хвърлиха към Бокекямпе в атака на щик.

В този момент по волята на случая сред роялистите плъзна слухът, че голяма колона патриоти е напуснала Бари, за да ги удари в гръб. Това предреша изхода на борбата. Гвардейците и стрелците от Лече побягнаха първи, останалите последваха примера им.

Напразно де Чезаре, начело на няколко останали му верни роялисти, се устреми в сърцето на битката. Той не можа да спре бегълците. Непреодолима паника обхвана всички. За щастие на нашите двама търсачи на приключения, французите, до тогава толкова яростно атакувани, виждайки че съпротивата престана, решиха, че това е някаква военна хитрост, целяща да ги въвлече в нова засада. Те също спряха, а после възобновиха преследването, като се придвижваха напред твърде предпазливо. Но скоро републиканската кавалерия се досети, че бягството е истинско и препусна след победените.

Когато достигна пътя, фра Пачифико я посрещна с два оръдейни залпа и с град от картеч помете няколко конника заедно с конете им. После монахът обърна сандъка със зарядите, пъхна вътре фитила и пусна в галоп остатъка от конната артилерия.

Дали така беше угодно на случая, или изчисленията на капуцина бяха точни, но в момента когато драгуните, за да не засегнат обърнатия по средата на пътя сандък, се разделиха на две групи, огънят от фитила се прехвърли върху зарядите, които се взривиха с ужасяващ грохот, разкъсвайки хората и конете, оказали се наблизо.

С това преследването завърши. Французите се опасяваха от някоя нова клопка и това позволи на роялистите спокойно да се оттеглят. Но престижът на божествената им мисия беше разрушен. Още с първото сражение с републиканската армия, въпреки тройното им превъзходство, привържениците на Бурбоните бяха победени. От двете хиляди човека, с които разполагаха нашите младежи преди битката, бяха останали едва петстотин. Другите се бяха разбягали.

Решиха де Чезаре с четиристотин човека да се присъедини към кардинала, а Бокекямпе със своите сто да тръгне към Бриндизи, за да се опита да сформира там нова колона, с която да се влезе в главната армия на санфедистите. Фра Пачифико, двете оръдия и дузината монаси останаха в колоната на де Чезаре.

Приятелите се прегърнаха и още същата вечер тръгнаха всеки по своя път, начерта му от съдбата.

XLI

НИКОЛА АДОНЕ

Вече разказахме за това как Салвато беше изпратен от Шампионе в Салерно, за да сформира колона и да я изпрати в Потенца, където се бояха от реакцията и страшните бедни, които обикновено съпътствуват бунтовете в страната с полудиво население, където гражданските войни са само повод за лично отмъщение.

Макар събитията в Потенца да се отнасят по-скоро към историята на Партенопейската република от хиляда седемстотин деветдесет и девета година, отколкото към разказа за личните съдби, тези събития са толкова страшни, както и епохата и народът, живял през нея, че ще им посветим цяла глава, на която те имат двойно право — поради мащабите на катастрофата и съдбоносното влияние, което оказва разобличаването на заговора върху живота на нашата героиня.

Когато се върна от салона на херцогиня Фуско, Шампионе заварил у дома си богатия земевладелец от Базиликата, Никола Адоне.

Дон Никола Адоне, както го наричаха тук по запазената испанска традиция, живееше в Потенца и беше близък приятел на епископа, монсеньор Серао.

Но синевата на прекрасното републиканско небе беше започнала да помръква. Навсякъде организираха банди на санфедистите. Предлогът беше предаността им към Бурбоните, а целта — убийствата и грабежите. Монсеньор Серао, който с примера и убежденията си предизвика подозрение към своите съграждани, искаше да се погрижи за безопасността им.

Той беше решил да извика от Калабрия, неговата родина, войската на така наречените кампиери — остатък от онези средновековни банди, от които бароните са съставяли наемните си армии по време на феодалните войни, в услуга на тяхната ненавист или властолюбив. Това бяха потомци или — кой знае? — може би, предшественици на нашите кондотиери.

Бедният епископ вярваше, че ще намери в тези хора, негови съотечественици (особено ако им плати добре), свои мъжествени и предани защитници.

За нещастие, преди известно време монсеньор Серао беше осъдил поведението на един от тези злонравни абати, които бяха толкова много в южните провинции и които винаги разчитаха да се изплъзнат от надзора на вишестоящите, смесвайки се със тълпата. Този абат се казваше Анжело Феличе Винчигуера.

Той беше от същото село с един от главатарите на кампиерите, наречен Фалсета. Вторият им водач се казваше Каприлионе.

В детството си абатът беше другарувал с Фалсета и сега отново възобнови приятелските си отношения с него. Той му намекна, че заплатата, дадена му от епископа, колкото и щедра да е тя, не може да се сравни с дохода, който биха му донесли контрибуциите и грабежите, ако Каприлионе и той самият, вместо да поддържат реда, завладеят града с хората си.

Съблазнен от съветите на Винчигуера, Фалсета предложи на Каприлионе участие в тази авантюра и той се съгласи. Хората им, естествено, последваха вождовете си.

Една сутрин, когато монсеньор Серао беше още в леглото, врата на стаята му се отвори и на прага застана Каприлионе с пушка в ръка.

— Монсеньор, народът иска смъртта ви, — заяви той направо.

Епископът вдигна дясната си ръка, за да го осени с кръстен знак, и произнесе:

— Аз благославям народа.

Без да му даде време да прибави още нещо към тези евангелски слова, бандитът се прицели и стреля. Прелатът, който искаше да благослови убицеца си, падна, поразен право в сърцето.

При шума от изстрела, в стаята дотича викарият на монсеньор епископа, и тъй като той се възмути от извършеното убийство, Каприлионе уби и него с удар на ножа си.

Почти незабавно след това двойно убийство последва смъртта на двамата най-богати и най-уважавани граждани. Това бяха братята Джерарданджело и Джовалиани.

Слухът за това, че убийството на монсеньор Серао е било извършено от Каприлионе под въздействието на абата, се потвърди и от факта, че на другия ден след престъплението самият Винчигуера се

присъедини към бандата на Каприлионе, която потопа Потенца в кръв и го облече в траур.

Либералите, патриотите, републиканците — всички, които споделяха новите идеи, бяха обзети от ужас, който нарасна още повече при новината, че в деня на Кръвта Христова разбойниците, станали господари на града, щяли да започнат по време на процесията клане, и не само на патриотите, но и на всички богати граждани.

Най-богатият, заедно с това и един от най-уважаваните жители на града беше същият този Никола Адоне. Той беше смел и решителен човек и искаше, заедно с брат си Базилио Адоне, да прочисти града от шайката негодници.

Той се обърна към трима от своите приятели, които смяташе за най-мъжествени. Сред тях имаше трима, чиито имена се предават от уста на уста, макар че тези хора не са влезли в историята. Това бяха Джузепе Скафанели, Йорио Мангиля и Гаetano Мафи.

В заговора влизаха още седем-осем човека. Ние напразно се опитвахме да научим имената им от най-старите жители на Потенца: това не ни се удаде.

Събрани у Никола Адоне, при закрити прозорци и врати, тези патриоти решиха да унищожат с един удар Каприлионе, Фалсета и цялата им банда.

За да постигнат поставената цел, трябваше да се въоръжат и, разделени на две групи, да се скрият в дома на Адоне и съседната къща.

Бандитите скоро им предоставиха сгоден случай. Те бяха наложили на града контрибуция от три хиляди дуката, като предоставиха на гражданите сами да установят реда за изплащането в срок от три дни. Парите бяха събрани и предадени в дома на Никола Адоне.

Един обуцар, Гаetano Сколета, известен с прякора Сарсета, се нае да отиде в леговището на бандитите и да ги покани в дома на Адоне, за да получат полагащата им се сума.

За всеки от главатарите беше определен различен час, за да не могат да се съберат заедно и да затруднят с това изпълнението на плана. Сколета трябваше да опише разположението на стаите в къщата, като спомене между другото, че поради страх от крадци, касата е разположена в най-отдалечената част на сградата.

В определения ден Никола Адоне скри в малката стаичка пред тази, в която, по описанието на Сколета, трябваше да се намира касата, двама предани мулетари, които се наричаха Лорето и Сарасано. Те стояха с брадви в ръце от двете страни на ниската врата, през която можеше да се мине само с наведена глава.

Първите бандити се явиха в уреченото време и бяха въведени веднага. След дългия коридор те влизаха в стаята, където ги чакаха Лорето и Сарасано. Мулетарите нанасяха ударите с такава точност и бързина, с каквата касапинът поваля бика.

Когато бандитът падаше, други двама слуги на Адоне хвърляха трупа в избата. След това от съседната стая излизаше една безизразна старица с парцал и кофа с вода. Тя мълчаливо измиваше пода и се скриваше в стаята си с бързината на автомат.

Най-после се появи самият Каприлионе. Базилио Адоне вървеше след него, за да му показва пътя, но по средата на коридора бандитът почувствува безпокойство и поиска да се върне. Тогава той, без да каже нито дума, заби в гърдите му кинжала си до самата дръжка. Разбойникът падна, без да издаде вик. Базилио го довлече в най-близката стая и като се убеди, че действително е мъртъв, заключи врата и спокойно прибра ключа в джоба си.

Колкото до Фалсета, той беше един от първите.

Шестнадесет бандити, включително двата главатари, бяха вече убити и хвърлени в подземие, когато останалите, като видяха, че другарите им не излизат от къщата, образуваха малка група и предвождани от Дженарино, синът на Фалсета, решиха да нападнат дома на Адоне.

Но не успяха. Когато се намираха на не повече от петнадесет крачки, Базилио, който стоеше на стража до прозореца, със същата твърда ръка, с която беше сразил Каприлионе, изпрати куршум в челото на Дженарино.

Изстрелът беше сигнал за битка. Заговорниците разбраха, че е настъпил мига всеки да убие поне по един човек, спуснаха се на улицата и този път открито нападناха бандитите. Атаката беше толкова яростна, че не се спаси нито един. Преброиха тридесет и два трупа. През нощта ги пренесоха на Пазарния площад, за да може целият град да види на разсъмване кървавото зрелище.

Още на предната вечер Никола Адоне замина за Неапол, за да разкаже на Шампионе за станалото и да го моли за отряд френски войници, които да смажат реакцията и да възстановят реда в Потенца.

Шампионе изслуша разказа на Адоне, изпрати Салвато в Салерно, за да организира колоната и назначи за неин командир адютанта си Вилньов.

XLII

ЛЕШОЯДЪТ И ЧАКАЛЪТ

Когато се завърна от Салерно и влезе в кабинета на Шампионе, комуто носеше известие за дебаркирането на Руфо в Калабрия, Салвата завари при него двама непознати, чието присъствие явно беше неприятно на генерала.

Единият от тях носеше светлосин фрак без еполети и бродерия, трицветен пояс, къси бели панталони, ботуши с високи кончове и сабя, другият беше в мундир на полкови адютант.

Първият беше някой си Фейпу, който възглавяваше гражданската комисия, изпратена в Неапол, за да получи контрибуцията и да завладее това, което римляните наричаха „неприятелски трофеи“.

Вторият беше Виктор Межан, току-що назначен от Директорията на мястото на Тиебо, когото Шампионе беше произвел в чин генерал-адютант пред Капуанската порта. Директорията не беше уважила мнението на главнокомандуващия, да назначи на този пост своя адютант Вилньов, който по това време защитаваше патриотите в Потенца.

Гражданинът Фейпу беше човек на около четиридесет и пет години, висок и суховат, каквито обикновено са чиновниците, които цял ден се борят с цифрите. Той имаше нос като клон на хищна птица, тънки устни, сплескан в слепоочията череп, с изпъкнала тилна част, издадена напред брадичка, къси коси и сплескани в краищата си пръсти.

Виктор Межан беше на тридесет и две години с чело, набраздено от вертикални бръчки, което показваше, че е човек, склонен към лоши помисли. Блясъкът на очите, в който понякога се разгаряше завист, злоба или гняв, той обикновено гасеше с усилие на волята си. В мундира си се чувствуваше твърде неловко, което беше съвсем понятно за тези, които знаеха, че полковническите си еполети той беше намерил под възглавницата на една от многочислените любовници на

Барас. В армията го бяха изпратили заради някакви подправени сметки, така че чинът беше за него не награда, наказание.

— Скъпи Салвато, — каза генералът, — имам честта да ви представя, — тук презрението на лицето му отстъпи място на насмешката, — полковник Межан, който е дошъл, за да замести нашият славен Тиебо. Аз ходатайствувах за нашия мил Вилньов, но господата от Директорията не го намериха достоен за това звание. Те пожелаха да възнаградят особените заслуги на този господин. Какво път! Ще намерим за Вилньов нещо по-добро. Ето мандата ви, гражданино Межан. Аз не мога и не искам да се противя на решението на Директорията в тези случаи, когато тя не компрометира интересите на армията и Франция. Забележете, аз не казвам: „интересите на правителството“, а „интересите на Франция“, на която служа. Защото правителствата са преходни и аз, благодарение на Бога, за десет години видях много от тях да се сменят пред очите ми, но Франция остава. Вървете, скъпи ми господине, побързайте да заемете поста си.

Межан, мрачен както винаги, леко побледня и без да отвърне нито дума, отдаде чест и излезе.

Генералът почака докато вратата след него се затвори, направи таен знак на Салвато, като се обърна към другия пратеник на Директорията, продължи:

— А сега, скъпи ми Салвато, представям ви господин Жан Батист Фейпу, председател на комисията по гражданските дела. Той е поел тежката и неблагодарна мисия, особено трудна в тази страна: обременил се е със задължението да приема контрибуциите и, освен това, да следи да не стана Цезар или Кромвел. Аз не мисля, съдейки по възгледите, изказани от този господин, че ще останем дълго в приятелски отношения с него. Ако окончателно се скараме, — а ние вече започнахме, — един от нас ще трябва да напусне Неапол. (Салвато направи неволно движение). Успокойте се, скъпи Салвато: този, който ще напусне Неапол, разбира се, по заповед от горе, няма да съм аз. За сега, — добави Шампионе, като се обърна към Фейпу, — бъдете добър да ми оставите инструкцията на Директорията. Ще я разгледам когато съм по-бодър. Ще ви помогна в изпълнението на задачите, които смятам за справедливи; но, предупреждавам ви, ще се противопоставя с цялата си власт на тези, които съвестта ми отхвърли.

А сега, мога ли да поискам четиридесет и осем часа, за да изуча инструкциите ви?

— Аз не мога да определям времето на генерал Шампионе, — отвърна Фейпу, но ще си позволя да отбележа, че Директорията бърза и че трябва да изпълним намеренията на моето правителство, колкото може по-скоро.

— Така да бъде. Считам, че четиридесет и осем часа не заплашват държавата с гибел; поне се надявам на това. Така, че гражданино комисар, в други ден, в същия час, ще ви чакам тук.

Фейпу се поклони и излезе, но не смирено и безмълвно като Межан, а шумно и заплашително, като Тартюф, който уведомява Оргон, че къщата вече му принадлежи.

Шампионе само повдигна рамене. После каза:

— Кълна се в честта си, Салгато! Вие ме напуснахте само за миг, а ме заварихте между две зли създания: лешояд и чакал!

— Знаете, скъпи генерале, — засмя се Салгато, — че при първата ваша дума ще хвана единия за яката, а другия ще сритам по задника.

— Нали ще останете с мен, скъпи приятелю, за да посетим заедно Авгиевите обори? Прекрасно знам, че не можем да ги разчистим. Но поне ще се постарая да не се изцапаме.

— С удоволствие, знаете, че съм на ваше разположение. Но имам две извънредно важни известия.

— В живота ви се е случило нещо прекрасно. Това ме радва и не ме учудва. Лицето ви сияе от щастие.

Салгато се усмихна и протегна ръка на Шампионе.

— Да, действително съм щастлив, — каза той. Но известията ми нямат нищо общо с това. Кардинал Руфо е пресякъл пролива и е дебаркирал в Катона. Изглежда, Калабрийският херцог също е тръгнал на поход и е слязъл в Бриндизи.

— Дявол да го вземе! Наистина важни известия, скъпи Салгато! Смятате ли, че са достоверни?

— Уверен съм в първото, защото го узнах от адмирал Карачиоло, който лично е видял кардинала с триста-четирисотин души и кралското знаме. Готвел се да тръгне за Палми и Милето, където бил сборният пункт на новобранците. Колкото до второто известие, адмиралът не е много уверен в него, тъй като не смята, че

калабрийският херцог е способен на толкова решителна стъпка. Във всеки случай, който и да е разпалил пожара, цяла долна Калабрия и Тера ди Отранто горят в огъня на бунта.

В този момент доложиха за военния министър.

— Да влезе! — оживено извика Шампионе.

Няколко дни по-рано, прославеният патриот и главнокомандуващият имаха сериозен спор по въпроса за контрибуциите, но сега, пред лицето на сериозните събития, враждата беше забравена и министърът се явяваше да моли за съвет, а, ако е необходимо, и да получи заповеди.

— Добре дошли, — каза му Шампионе с присъщата му приветливост. — Тъкмо щях да пратя да ви търсят.

— Знаете ли какво става?

— Да. Предполагам, че ще ми съобщите за двойното дебаркиране?

— Точно така. Адмирал Карачиоло, от когото научих новината, ми каза, че е видял в Салерно гражданина Салвато и му е разказал всичко.

— Гражданинът Салвато вече ми предаде новините, — каза Шампионе. — Най-важното сега е да се изпратят надеждни хора срещу метежниците. На трябва да допуснем разпространяването на метежа извън Калабрия и Тера ди Отранто. Сега ще заповядам на Дюем да тръгне за Апулия с шест хиляди французи. Ще присъедините ли към него един неаполитански корпус и някого от вашите генерали?

— Да. Еторе Карафа с хиляда човека. Само, че той ще поиска да бъде в авангарда.

— Толкова по-добре!

— А имате ли хора в Базиликата?

— Да. Вилньов с неговите шестстотин войника сега е в Потенца. Но да ви призная откровенно, не бих искал моите французи да се сражават с войските на кардинала. Ако победят, това ще бъде безславна победа, а ако претърпят поражение, то ще е позорно. Изпратете там неаполитанци и калабрийци. Освен мъжеството, тях ги въодушевява и злобата.

— Имам един ваш човек, генерале, или, по-точно, — наш, Скипани.

— Говорих два пъти с него. Стори ми се изпълнен с мъжество и патриотизъм, но още му липсва опит.

— Вярно е, но в дните на революция храбреците бързо стават генерали. Вашите Гош, Марсо и Клебер станаха генерали веднага, но това не попречи на таланта им. Ща дадем на Скипани хиляда и двеста неаполитанци и ще му заповядаме да обедини всички патриоти, които бягат от кардинала и бандитите му... Първият корпус — Дюем със своите французи и Карафа с неаполитанците, след като усмирят Апулия, ще влязат в Калабрия, а Скипани с калабрийците си само ще задържа Руфо и неговите санфедисти. Целта на Карафа ще е да побеждава. Целта на Скипани ще бъде да оказва съпротива. Само че, генерале, помолете Дюем да победи по-скоро, тъй като Апулия храни целия ни край, а бурбоните и англичаните не позволяват да докараме оттам пшеница и брашно. Кога бихте могли да ни дадете Дюем и войниците му?

— Утре, тази вечер, сега! Колкото по-рано, толкова по-добре. Колкото до Аbruци, не трябва да се безпокоите: там по цялата бойна линия има френски постове, а, освен това, в Чивитела и Пескара са построени фортове.

— Тогава всичко е наред! Какво ще правим с Дюем?

— Салвата, — каза Шампионе, — предупредете Дюем от мое име, че трябва незабавно да се свърже с граф ди Руво и да е готов за поход още тази вечер. Добавете, че се надявам да ме запознае с плана си и да получи от мен не само заповеди, но и съвети.

— А аз, — каза Мантоне, — веднага ще изпратя Еторе.

— Още една дума! — спря го Шампионе.

— Слушам Ви, генерале.

— Как мислите, трябва ли да държим новините в тайна или, напротив, да ги разгласим?

— Мисля, че всички трябва да ги узнаят. Правителството, което току-що свалихме, се крепеше на хитростта и лъжата. Новото ни правителство трябва да бъде орган на справедливостта и честта.

— Действайте, приятелю, — каза Шампионе, — може би, постъпвате като лош политик, но като гражданин сте почтен и честен.

И, като протегна едната си ръка на Салвата, а другата на Мантоне, генералът се разположи в креслото си и с отвращение отвори инструкциите, донесени от Фейпу.

XLIII

ОРЕЛЪТ И ЛЕШОЯДЪТ

Това, което толкова беше възмутило Шампионе по отношение на гражданина Фейпу и възложената му от Директорията мисия, се дължеше на личен опит. Приемайки командването на римската армия, генералът беше видял бедственото положение на древната столица на света, която изнемогваше под бремето на контрибуциите и всевъзможните налози. Това се дължеше на агентите на Директорията, които тънеха в безсрамен разкош, оставяйки оцелялата част от славната армия без хляб, дрехи, обувки и заплата.

Шампионе веднага изпрати следното послание:

„Граждани членове на Директорията,
Всички средства на Римската република са вече изчерпани. Негодниците ги погълнаха. Те нямат търпение да наситят своята алчност и искат да присвоят и малкото, което още е останало. Тези кръвосмукачи на отечеството се крият под различни етикети; но аз, без да се боя, че може да бъда отзован, заявявам, че няма да търпя тези грабители безнаказано да крадат средствата, отпуснати за армията. Ще унищожавам безмилостно страшните харпии, които поглъщат земята, завоювана с цената на толкова човешки живота“.

После той събра войските си и заговори:

— Мои храбри приятели! Вие търпите големи лишения, знам това. Изчакайте още няколко дни — и царството на грабителите-те ще свърши. Завоевателите на Европа няма да тънат повече в жалката нищета, която унижава хората, увенчани със слава.

Но Шампионе или беше много непредпазлив или съвсем не познаваше хората, към които се обръщаше. Да преследва разхитителите, значеше да напада членовете на самата Директория, тъй като комисията, която директорите бяха облекли в своите пълномощия, трябваше да се отчита само пред Директорията. За да дадем представа за доходите на петимата управници, заседаващи в Люксембургския дворец, ще бъде достатъчно да кажем, че касиерът, който събираще налозите, имаше правото да взема за себе си три сантима от всеки франк. Така, при един примерен сбор от шестдесет милиона, този чиновник, далеч от всички опасности на войната, прибираще милион и осемстотин хиляди франка, докато заплатата на френските генерали беше дванадесет — петнадесет хиляди франка годишно, ако те изобщо я получаваха.

Директорията, някои от членовете на която заемаха високи постове в армията, се тревожеше сериозно и от това, че след дългата и победоносна война главните места могат да заемат военачалници, обкръжени с ореола на славата. Директорията прекрасно разбираше силата на корупцията, създадена от богатството, и се погрижи да се допусне натрупването на значителни суми в ръцете на генералите.

Но предпазните мерки се оказаха недостатъчни. След като отне на военачалниците правото да получават средства и да се разпореждат с тях, Директорията все пак им остави възможността да установяват размера и характера на контрибуциите. Убеден, че това право е именно негово, Шампионе спокойно очакваше гражданина Фейпу.

Гражданинът Фейпу, който се беше погрижил да назначи тъста си за касиер, събирател на налозите, не пропусна да се яви в уреченото време и видя Шампионе на същото място, където го беше оставил, като че ли за тези четиридесет и осем часа генералът не беше напуснал креслото си.

Шампионе му кимна с глава без да става и посочи с поглед креслото срещу себе си.

— Е? — попита комисарят по гражданските дела.

— Закъсняхте, господине, — отвърна генералът.

— Как! Закъснял съм да получа контрибуцията?

— Не. Закъснели сте да организирате получаването ѝ така, както, както правят в Рим. Макар трите сантима да са прекалено много, оставям ви ги.

— Защото не можете да постъпите иначе, признайте си!

— О! Признавам от цялата си душа. Ако можех да ви попреча да вземете дори едно дение от франк, веднага бих го сторил. Та нали вашият труд се свежда само до събиране на сумите, а това ви носи чудесен доход — над два милиона.

— Как така, генерале? Нима контрибуцията, наложена на Неаполитанското кралство е не повече от шестдесет милиона?

— Шестдесет и пет. Аз ви казах „над два милиона“, но ако трябва да бъда точен, това са два милиона, сто и петдесет хиляди франка.

— Не ви разбирам, генерале.

— Не разбирате? Всичко е толкова просто. След като намерих в Неаполитанската аристокрация и буржоазия не врагове, а съюзници, аз тържествено обявих, че се отричам от правата на завоевателя и изисквам само контрибуция от шестдесет и пет милиона франка за издръжка на освободителната армия. Разбирате, господине, че прогоних Неаполитанския крал, не за да струвам на Наполеон по-скъпо, отколкото му е струвал монархът, и че разбих оковите на неаполитанския народ, не за да го правя роб на Френската република. Само варварин, някой Атила или Хайзерих, може да опорочи победа като нашата, победа на принципите, отнемайки с въоръжена сила имуществото и собствеността на народа, при когото е дошъл с обещание за свобода и щастие.

— Съмнявам се, че Директорията ще приеме тези условия.

— Длъжна е да ги приеме, господине, — надменно каза Шампионе, — защото аз не само го поставих в пълното си право, но ги подписах, и те бяха приети от неаполитанското правителство. Излишно е да споменавам, че имате пълното право на контрол, и че ако можете да ме уличите в нещо нередно, аз от все сърце ви позволявам да го сторите.

— Позволете ми да забележа, генерале, че разговаряте с мен така, като че ли не познавате инструкциите на Директорията.

— Напротив, господине. Вие говорите така, като че ли не знаете датата на написването им. Тя е пети февруари, нали?

— Да. И какво от това?

— Моят договор с неаполитанското правителство е подписан на първи февруари. Значи, пет дни преди вашата инструкция.

— Значи, не признавате решенията на Директорията?

— Не, напротив, признавам ги като самовластни, невеликодушни, небратски, антиреспубликански, антифренски, и им противопоставям моя договор.

— Чуйте ме, генерале, вярвайте, че е по-добре, вместо да се караме като глупаци, да се разберем като умни хора. Неапол е нова страна и тук могат да се спечелят милиони.

— Крадците могат, знам това. Но за сега в Неапол те няма какво да правят. Обмислете спокойно думите ми, господин комисар, и заминете за Рим, колкото може по-скоро. Забравили сте няколко къса месо по костите на скелета, който някога е бил римски народ. Побързайте да ги изкълвете, иначе гарваните няма да оставят нищо на лешоядите.

Шампионе стана и с пълен с презрение жест посочи на комисаря вратата.

— Добре, искате война, генерале. Ще я получите.

— Така да бъде, войната е моята професия. Но да печелите от конфискацията на имущества, от реквизиция на стоки и боеприпаси, от съмнителни продажби, от подправени или фиктивни отчети — това не е моя работа. Да оставя без поддръжка гражданството на Неапол, братята на парижките граждани, и да конфискувам имуществото на емигрантите в страна, където няма емигранти, — това не е моя работа. Най-последно, да ограбвам банките, където се пазят оскъдните спестявания на хората, и като най-груб варварин да разравям гробницата, наречена Помпей, — това също не е моя работа. А ако вие го вършите, господине, предупреждавам ви, че докато аз стоя тук, няма да го допусна.

Същата сутрин Шампионе заповяда да разлепят договора му с неаполитанското правителство, който задължаваше града да изплаща шестдесет и пет милиона контрибуция на френската армия.

На следващия ден всички копия на договора бяха покрити с обявленията на комисаря Фейпу. В тях се заявяваше, че по силата на правата на завоеванията, Директорията обявява за собственост на Франция цялото имущество на неаполитанската корона, имуществата на манастирите, именията, банките, фабриките, всичко, дори античните ценности, все още заровени в пясъците на Помпей и лавата на Херкулан.

Шампионе обяви този акт не само за нарушение на правата си, но и за оскърбление. Като изпрати Салвато и Тиебо да поискат от комисаря удовлетворение, той им заповяда в случай на отказ да го арестуват и изведат от границите на Неапол.

Тази постъпка предизвика у неаполитанците небивал възторг. Обичан и уважаван от дворянството и буржоазията, Шампионе стана популярен в низшите слоеве на обществото.

Кюрето от църквата Санта Ана намери в църковните записи, че един Джовани Шампионе е бил кръстен там. Той извади този акт на бял свят и обяви генерала за свой енориаш. Народът, който неведнъж се беше учудвал на чудесното му неаполитанско наречие, намери обяснение за това обстоятелство и пожела непременно да направи френския генерал свой съотечественик. Шампионе счете за полезно да не отрича това твърдение.

Главнокомандувачият добре помнеше кървавите събития от времето на френската революция и искаше да предпази Неапол от вътрешни раздори и външно-политически грешки. Мечтата му беше филантропична утопия, революционен преврат без арести, без изгнания, без екзекуции. Вместо, следвайки заветите на Сен Жуст, дълбоко да оре почвата с революционния плуг, той избра мирния път на цивилизацията.

Подобно на Фурие, който искаше да накара всички човешки способности, дори лошите, да съдействуват за постигане на общата социална цел, Шампионе искаше да привлече всички класи на обществото за участие в неговото възраждане. Духовенствата, като отслаби влиянието на насажданите от него предразсъдъци, дворянството, като го привлече с перспективата за славно бъдеще при новия ред; буржоазията, изпълнявала досега само служебна роля, като и даде достъп до висшата власт; хората със свободна професия — адвокати, лекари, литератори, артисти, — като ги поощрява и награждава; най-последно, ладзароните, като ги просвещава, предоставяйки им прилична заплата и възпитавайки ги в неизвестната им до сега любов към труда.

Такава беше мечтата на Шампионе, но грубата действителност неочаквано нахлу в мирното му съществуване и разбърка всичките му карти, точно когато той, господарят на Неапол, се готвеше да потуши въстанието в Аbruци. През нощта на петнадесети срещу шестнадесети

март Шампионе получи заповед от Директорията да се яви в Париж при военния министър. Върховният властелин на Неапол, любимият и уважаван от всички главнокомандуващ се подчини, като римлянин от героичните времена, пред получената заповед и, като се обърна към Салвата, който беше до него в тази минута, му каза:

— Заминавам доволен, защото изплатих на войниците си заплатата им за изминалите пет месеца, замених скъсаните им мундири с нови, осигурих им по чифт хубави ботуши и хляб, какъвто не са яли през живота си.

Салвата го притисна до гърдите си.

— Скъпи генерале, — каза той, — вие сте един от мъжете на Плутарх.

— И все пак, — прошепна Шампионе, — остана да правя още много, което моят приемник вероятно няма да изпълни. Но кой ли стига края на мечтата си? Никой.

После добави с въздишка, като извади часовника си:

— Сега е един сутринта. Няма да спя, имам твърде много работа. Елате при мен в три и запазете всичко в абсолютна тайна.

Когато Салвата пристигна в двореца Ангри, нищо не показваше предстоящото отпътуване на Шампионе. Както винаги, той работеше в кабинета си.

— Вие сте точен, скъпи ми Салвата, благодаря ви. Сега, ако желаете, ще се поразходим.

— Пеша?

— Да, — отвърна Шампионе. — Да вървим.

На прага генералът се спря и огледа за последен път кабинета си, в който беше живял последните два месеца и където беше замислил и изпълнил толкова велики дела.

— Казват, че стените имат уши. Ако имат и глас, аз ги заклинам да кажат, дали са видели или чули някога поне една постъпка, която да е била за доброто на човечеството, откакто отворих тази врата като главнокомандуващ, до момента, в който я затварям като осъден...

XLIV

ОБВИНЕНИЯТ

Генералът и Салвата отидоха по улица Толедо до Бурбонския музей, спуснаха се по улица Студи, пресякоха площад Пиние и по улица Фория стигнаха да Поджореале.

Там чакаше карета. Целият ескорт на генерала се състоеше от камериера му, който седеше на капрата.

— Скъпи ми Салгато, — каза генералът, — трябва де се разделим. Утешава ме само това, че тръгвайки по лошия път, аз поне оставям вас на добър. Дали ще се видим някога? Едва ли. Знаете, че за мен бяхте повече от приятел, бяхте ми почти като син, и ви моля: не ме забравяйте.

— О, никога! Никога! — прошепна Салгато. — Но какви са тези лоши предчувствия? Вас просто ви отзовават.

— Шампионе извади от джоба си един брой от френския „Монитор“ и го подаде на Салгато. Той прочете:

„Предвид на това, че генерал Шампионе употреби своята власт и сила, за да се противопостави на властта, дадена от нас на комисаря Фейпу, и, следователно, открито въстана против френското правителство, гражданинът Шампионе, дивизионен генерал, командващ неаполитанската армия, ще бъде арестуван и съден от военен съд за нарушаване на законите“.

— Виждате ли, скъпи приятелю, всичко е много по-сериозно.

Салгато въздъхна и вдигна рамене.

— Генерале, — каза той, — мога да твърдя само едно: ако бъдете осъден, на света ще се появи град, който ще затъмни Атина в своята неблагодарност, и това ще бъде Париж.

— Уви! — каза Шампионе. — Бих се утешил, ако бях Темистокъл.

И като притисна Салгато до сърцето си, влезе в каретата.

— Значи, ще пътувам сам? — попита го младежът.

— Бог пази осъдените, — отвърна генералът.

* * *

Шампионе вземаше твърде голямо участие в събитията, които току-що разказахме, и остави твърде дълбока дия в историята на Наполеон. Затова, съпровождайки го във Франция, не можем да не проследим да края славния му живот, който, впрочем, не беше много продължителен.

Когато минаваше през Рим, народът, комуто беше дарил свободата, му поднесе пълно военно снаряжение и кон с думите: „На генерал Шампионе, консул на Римската република“.

Преди да напусне Вечния град, той получи следното послание от неаполитанското правителство:

„Генерале,

Нищо не може да изрази скръбта на временното правителство при вестта за Вашето отпътуване. Вие основахте нашата република, на Вас ние възлагахме най-светлите си надежди. Храбри генерале, вие отнасяте със себе си нашите съжаления, нашата любов и нашата признателност.

Ние не знаем какви ще бъдат намеренията на Вашия приемник, но се надяваме, че той ще утвърди всичко, сторено от Вас. Но както и да се прояви той, ние никога няма забравим Вас, Вашата търпимост, Вашата доброта, Вашия открит и благороден характер, Вашата велика и щедра душа, която привлече към себе си сърцата ни. Тези думи не са ласкателство. Вие заминавате и ние очакваме от Вас само да ние помните с добро.“

Бяхме казали, че споменът за Шампионе в Неапол беше неизличим. Отпътуването му действително беше прието като обществено действие. Две години по-късно историкът Куоко писа в изгнание:

„О, Шампионе! Ти не си вече между живите, но при спомена за теб, ние отдаваме в тази книга дължимата почит на твоята твърдост и

справедливост. Какво от това, че Директорията ти е нанесла обида. Тя не може да те унижи. От деня, в който изпадна в немилост, ти стана кумир за нашия народ“.

В Болоня генерал Лъмоан предаде на този нов Сципион писмото на Барас, който не споделяше решението на колегите си и наричаше Шампионе свой приятел, предричайки за временната му немилост славен край и блестящо възнаграждение.

За голямо учудване на Шампионе, в Милано го събудиха в полунощ и му прочетоха нов декрет на Директорията от името на главнокомандващия италианската армия Шерер. Шампионе беше обвинен в заговор против правителството и трябваше да лежи в затвора шест месеца.

Съставителят на декрета беше членът на Директорията Мерлен, който след падането на властта, към която принадлежеше, трябваше да започне кариерата си от низшите чинове на магистратурата при Буонапарте и да стане генерален прокурор при Наполеон.

Но в същото време Шампионе изпита и дълбоко удовлетворение. Жубер, един от най-преданите хора на революцията, славата на Републиката, подаде оставка при вестта за обвинението на приятеля си.

Шампионе, изпълнен с доверие към трибунала, пред който трябваше да прекара заточението си, и на Барас — молба да ускори процеса му.

Но ако бързината да отдалечат Шампионе от Неапол, за да могат комисарите на Директорията спокойно да продължат грабежите си, те съвсем не държаха да ускорят съдебната процедура, защото отлично знаеха какъв ще бъде изходът от процеса.

И така, Шерер излезе от трудното положение като изпрати Шампионе да пътешествува. Той го изпрати от Милано в Модена, после го върна в Милано и най-после — в Торино, където го затвори в крепостта.

Една сутрин от торинската цитадела генералът видя пътя, изпълнен с пешеходци, коли и фургони. Това беше френската армия, разбита, по-скоро поради некадърността на Шерер, отколкото поради таланта на Край и мъжеството на Суворов...

Шампионе беше отмъстен. За нещастие, това отмъщение беше позор за Франция. Към острата нравствена болка се присъединяваше и

горестната гледка на нещастните войници, които, боси и раздърпани, съпровождаха злочестата си плячка.

Шампионе видя как бягаха същите нещастни войници, които беше водил към победи. Той видя съблечените и боси, тези, които беше облякъл, умиращи от глад тези, които беше нахранил, сираци тези, чиито баща беше той. Това бяха ветераните от неговата армия в Самбра и Маас!

Когато разбраха, че този, който беше техен генерал, се намираще в затвора, войниците поискаха да го разрушат и под командването на Шампионе отново да тръгнат в настъпление. Шампионе отказа да поведе ветераните си като командир. Той грабна пушката, за да се сражава като доброволец. За щастие, неговият защитник му попречи.

— Какво ще си помисли вашият приятел Жубер, когато узнае какво сте направили, — каза той. — Жубер, който подаде оставка при вестта, че са ви отнели шпагата. Ако искате да ви убият без съд, ще започнат да ви говорят, че нарочно сте приключили със себе си, тъй като се смятате за виновен.

Този довод го убеди. Няколко дни след отстъплението на французите, при напускането на Торино, генерал Муро, сменил Шерер на поста главнокомандуващ италианската армия, заповяда да пратят Шампионе в Гренобъл. Това беше почти родният му край.

По странна игра на случая, спътници на генерала се оказаха Мак, който му беше предал шпагата си в Казерета, и папа Пий VI, когото революцията изпрати да умре в Валанс. Шампионе трябваше да бъде съден именно в Гренобъл. Пред съвета на петстотинте Мари Жозеф Шение извика: „Вие предадохте на военен съд Шампионе, за да го накарате да се покае, че е отхвърлил последния трон в Италия!“

Като първи свидетел беше призован Вилньов.

— Защо не призовете всички очевидци на неговите победи? — започна той. — Показанията им ще бъдат толкова единодушни, колкото и възмущението им. Чуйте думите на прославения историк: „Несправедливата власт може да причини зло на честния човек, но не може да го обезчести“.

Настъпи тридесети прериал, когато от правителството на Директорията бяха изгонени Трейяр, Ларивиер-Лено и Мерлен и назначени Гойе, Роже, Дюко и генерал Молен.

Камбасерес получи министерството на правосъдието, Франсоа дьо Нюшато — министерство на вътрешните работи, Бернадот беше назначен за военен министър.

Той веднага прекрати като срамен и антинационален процеса срещу Шампионе, неговия другар по оръжие от армията в Самбра и Маас, и му написа следното писмо:

„Скъпи ми приятелю,

Изпълнителната власт на Директорията с декрет от 17 този месец Ви назначава за главнокомандуващ на Алпийската армия.

Тридесет хиляди човека с нетърпение чакат минутата отново да тръгнат в настъпление под Ваша команда. Петнадесет дни вие бяхте арестуван. Общественото мнение обвинява днес Вашите гонители, Вашето дело става общо национално. Може ли да желаете по-щастлива съдба?

Някои намират в революцията повод за обвинение към републиката. За хората като Вас несправедливостта е само причина за още по-голяма любов към отечеството. Искаха да Ви накажат за това, че сте събаряли тронове. Вие ще отмъстите като събаряте тронове, които ще заплашват нашето правителство.

И така, на път! Покрийте с нови лаври следите от Вашите окови. Изтрийте, не, по-добре запазете тези почетни знаци: в името на свободата е добре непрекъснато да имаш пред очите си следите на деспотизма.

Прегръщам Ви, защото Ви обичам.

Бернадот“.

Шампионе потегли, за да поеме командването на Алпийската армия. Но злата съдба на Франция успя да вземе връх над щастливия му жребий. Жубер, който беше откраднал от армията си 15 скъпоценни дни, за да ги посвети на жена си, изгуби сражението при Нови и беше убит.

Не толкова щастлив, колкото своя приятел, Шампионе изгуби сражението при Фоскано и, вместо да бъде убит, се разболя тежко и

умря с възклицанието:

— Щастлив е Жубер!

Последната си въздишка Шампионе изпусна в Антиб. Погребах го в Квадратния форт. В чекмеджето на писалището му не намериха дори и сто франка и главният щаб го погреба на свои разноски.

XLV

АРМИЯТА НА СВЯТАТА ВЯРА

На шестнадесети март, в същия час, когато Шампионе напускаше Неапол, кардинал Руфо пристигна в малката община Борджа и посрещна делегацията на град Катаназаро.

Тя се състоеше от председателя на съда, дон Винченцо Пет-роли, кавалера дон Антонио Перуколи, адвоката Саверио Ландара, дон Антонио Греко и дон Алесандро Нава.

Саверио Ландара взе думата и, въпреки обичая на събратята си по звание, просто и ясно изложи следните факти:

Макар роялистите да са унищожили, обърнали в бягство или арестували почти всички, заподозрени в симпатии към партията на републиканците, в Катаназаро тържествуваше ужасна анархия, не спират убийствата, грабежите и кървавите отмъщения.

Затова, от името на всички честни хора в града, те молеха кардинала да се притече колкото може по-скоро на помощ на нещастната им община.

Положението, изглежда, наистина беше твърде сериозно, щом роялистите молеха за помощ срещу хора от собствената си партия.

Наистина, някои от членовете на делегацията участваха в демократичните комитети. Сред тях беше председателя на Трибунала, Винченцо Петроли, който, като член на временното правителство, беше определил награда за главата на кардинала и тази на съветника му ди Фиоре.

Кардиналът, изглежда, не знаеше нищо за това: за него беше по-важно да му отворят вратите на градовете, без значение кой ще го стори. Затова, за да не губи време, той попита кой е главният вожд в Катаназаро.

Отговориха му, че това е дон Франческо Джильо.

Кардиналът, без да слиза от коня, написа на коляното си следното:

„Дон Франческо Джильо,
Войната, която водите, е уместна против упорстващите якобинци, които ни принуждават да ги избиваме, но не и против тези, които със заплахи и насилия са принудени да участвуват в бунтовете, особено ако тези хора са се разкаjali и се надяват на кралска милост; още повече, такава война е недопустима против мирни граждани.

Затова ви заповядвам, под страх от смъртно наказание, незабавно да прекратите убийствата, грабежите и всички други престъпления“.

Тази заповед беше веднага изпратена в Катаназаро. Съпроводен от делегацията, кардиналът продължи прекъснатия си поход към града.

Когато стигна до река Корак, древния Кротал, авангардът беше принуден, поради липсата на мостове, да премине с колите или с плуване. През това време кардиналът, който не забравяше увлечението си по археологията, се отби от пътя, за да посети развалините на един гръцки храм.

Тези развалини, които авторът на тази книга е посетил лично, са останки от храма на Церера, а на час път от тях са руините на Амфис, където е издъхнал Касиодор, първият консул и министър на Теодорих, краля на готите. Касиодор доживял сто години и дочакал края си в малък манастир, извисен над околността, където написал последния си труд „Трактат за душата“.

Кардиналът премина Корак последен и спря на полегатия морски бряг до Катаназаро, осеян с богати вили, където знатните семейства обикновено прекарваха зимата.

Тъй като по крайбрежието нямаше никакви укрития за войските, а обичайните за Калабрия зимни дъждове вече бяха започнали, кардиналът реши да отправи част от хората си в Котрона, където кралската стража продължаваше да носи гарнизонна служба при републиканците, и където се бяха събрали всички патриоти, избягали от провинцията. Там бяха и пристигналите с кораб от Египет тридесет и двама артилерийски офицери, един полковник и един хирург французин.

Отрядът, изпратен от кардинала, включваше две хиляди войници от редовната войска и ротите на капитаните Джузепе Спадея и Джовани Челия. Към тези две роти той присъедини и трета, линейна, с две оръдия и една гаубица. Експедицията се командваше от подполковник Перес де Вера. В качеството на парламентьор взеха капитан Дардана ди Марчедуза. Най-последно, съпровождаше ги и един долнопробен бандит, който прекрасно познаваше местността, където беше вилнял цели двадесет години. Този бандит, наречен Панцанера, имаше зад гърба си повече от десет убийства.

Когато кардиналът пристигна на крайбрежието, Панцанера се хвърли в краката му с молба да го изповяда.

Руфо разбра, че човек, който се явява на изповед с пушка на гърба и нож, и пистолети в пояса, не е обикновен покаяник.

Той слезе от коня, тръгна в страни от пътя и се разположи под едно дърво. Бандитът застана на колене, и изразявайки с жестове дълбокото си разкаяние, разгърна пред кардинала целия списък на ужасните си злодеяния.

Но Руфо нямаше избор: този човек можеше да му бъде полезен. Той се задоволи с уверенията на негодника, без да е убеден в искреността на разкаянието му, и му опрости греховете. Кардиналът беше принуден да се възползва за благо на краля от топографичните познания, придобити от дон Алонзо Панцанера по време на действията му против обществото.

Случаят не закъсня да се представи и Панцанера беше назначен за водач на експедиционната колона. Отрядът потегли, а кардиналът остана, за да престои останалата част от армията си и да сплоти силите на реакцията.

Към края на третия ден той също потегли. Но тъй като трябваше да измине три прехода по брега на морето и да заобиколя населените места, Руфо поръча на дон Гаetano Перучоли да натовари няколко каруци с хляб, сухари, шунка, сирене и брашно, след което тръгна за Контрона.

Към края на третия ден стигнаха до река Крокия, която беше придошла от дъждовете и разтопен сняг. По време на преминаването, което беше твърде трудно и предизвика пълно объркване, дон Гаetano с хората си и всички провизии изчезнаха. Отговорникът по продоволствието беше се възползвал от случая не по-зле от Алонзо

Панцанера. Още в първите дни от назначението си той побърза да заложи основния камък на своето богатство.

Тази нощ всички си легнаха с празни стомаси. Усетиха се за изчезването на Перучоли по пълното отсъствие на всякакви провизии. На другия ден, за щастие, след две левги се натъкнаха на хамбар, пълен с превъзходно брашно, и на стадо подивели свине, каквито се срещат на всяка крачка в Калабрия. Тази двойна манна небесна зарадва гладните пустинници и незабавно се превърна в супа със сланина. Кардиналът яде както всички, въпреки че беше петък, постен ден. Но, поради високия си сан, Руфо можеше да опрости този грях на цялата си армия.

Кардиналът беше учуден и от появата на маркиз Таконе, назначен от генерал Ектън за касиер на санфедистката армия. Кардиналът се намираше в хамбара и беше в лошо настроение: не беше ял от обяд на предния ден. Той помисли, че Таконе му носи петстотинте хиляди дуката, които не можа да му даде в месина, или, по-точно, се престори, че мисли така.

— А, вие ли сте, маркизе? — поздрави го той. — Негово величество ме уведоми, че сте намерили моите пари и сега ми ги носите.

— Аз? Негово величество е бил подведен.

— Какво смятате да правите тук, тогава? Да не сте решил да се запишете доброволец?

— Изпраща ме генерал Ектън.

— С какво звание?

— Ковчежник на армията.

Кардиналът се разсмя.

— Нима мислите, — попита той, — че аз разполагам с петстотин хиляди дуката, за да допълня с тях вашия милион?

— С тъга забелязвам, че Ваше Високопреосвещенство ми няма доверие.

— Грешите, маркизе, мое Високопреосвещенство ви обвинява в кражба. И докато не ми представите доказателства за обратното, ще настоявам на това обвинение.

— Господине, — каза Таконе като взе чантата си, — ще имам честта да ви докажа, че тази сума, както и много други, е била употребена за различни нужди по заповед на генерал Ектън.

Кардиналът погледна документите и, тъй като му се сториха не само извънредно важни, но и твърде любопитни, взе от маркиза чантата и повика часовоя.

— Извикай двама твои другари, за да хванат този господин за яката, да го съпроводят четвърт левга и да го оставят на пътя. Ако пожелае да се върне, стреляйте по него, като по куче, защото кучетата уважавам повече от крадците.

После, като се обърна към вцепенения маркиз, каза:

— Не се безпокойте за документите си. Ще снема от тях точно копие и ще ги пратя на краля. Връщайте се в Палермо, документите ще пристигнат заедно с вас.

Руфо беше открил истинска находка. Ето какво пише по този повод Доменико Сакинели, авторът на знаменитите „Исторически мемоари за живота на кардинал Фабрицио Руфо“.

„Като видя тези документи за секретни разходи, — пише той, — кардиналът се убеди, че най-злият враг на краля беше Ектън. Ето защо той писа на краля и му препрати всичките документи на Таконе, от които предвидливо сне копия.

«Господарю, присъствието на генерал Ектън в Палермо заплашва безопасността на Ваше величество и кралското семейство...»

Сакинели, който, след като беше секретар на кардинала, стана негов историк, е доловил само тази фраза, тъй като кардиналът е бързал да изпрати писмото на краля.

Единственото, което можем да твърдим с пълна увереност, е че, петстотинте хиляди дуката никога не се намериха.

Като узна за изчезването на Перучоли, кардиналът реши да отложи преминаването през реката, която се беше разлила от дъждовете.

Докато се събираха нови припаси за експедицията, нивото на водата спадна. На 23 март сутринта Руфо даде заповед да се възобнови походът, пръв скочи на коня и, макар че водата стигаше до кръста му, благополучно премина реката.

В момента когато стъпи на противоположния бряг го посрещна запъхтян пратеник. Той съобщи, че на 22 март град Котрона е бил превзет. Тази новина беше посрещната с виковете: „Да живее кралят! Да живее Религията!“.

Кардиналът продължи пътя си с форсиран марш и, като мина през Кутро, достигна на 25 март, вторият ден от Пасхата, околностите на Котрона. Над града се издигнаха гъсти пушеци, което показваше, че пожарите все още не са изгасени. Руфо чуваше пушечни изстрели, викове и вопли и разбра, че присъствието му е крайно необходимо.

Той препусна коня си. Но едва беше преминал градските порти и се спря като вкаменен: улиците бяха осеяни с трупове, домовете бяха разрушени, с изпочупени прозорци, някои от тях догаряха.

Котрона е всъщност древната Котрона, съперницата на Сибарис. Тя е била столица на една от древните републики на Велика Гърция в Брутия. За чистотата на нравите си и мъдростта на своите институти Кротона е била задължена на Питагор, който основал там своята школа. Кротона е била родина на много прославени атлети и сред тях знаменития Милон, който превързал главата си с въже, а после го разкъсал, напрягайки мускулите на слепоочията си.

Той обиколил арената, носейки на раменете си бик, а след това го убил с един удар на юмрука си и го изял още на същия ден. Кротона е била опустошена от Пир, завладяна от Ханибал и отново отвоювана от римляните, които основа и там свое селище. По времето на нашия разказ Котрона беше само малко градче, което беше запазило името на предшественика си. Имаше замък покрай морето, остатъци от укрепления и стени, които правеха Котрона добре укрепена крепост.

Тъй като републиканците в града бяха болшинство, кралският гарнизон трябваше да се примири с тях. Началникът му, Фолия, беше арестуван като роялист и на мястото му назначиха капитан Дюкарн, който да тогава беше затворник, заподозрян, че е якобинец. Фолия зае мястото му в тъмницата.

Към този гарнизон трябваше да се присъединят всички патриоти, избягали от Руфо и Чезаре. Всички те сега се намираха зад крепостните стени, както и с тридесет и двама французи, пристигнали от Египет.

Тези французи бяха главната защита на града. От тридесет и двама петнадесет загинаха в битките.

Двете хиляди, изпратени от кардинала срещу Котрона, нарастваха по пътя като снежна топка. Всички селяни от околностите на Котрона и Катанадзари, които можеха да носят оръжие, се присъединиха към похода на роялистите. Освен това, близо до Котрона

заеха най-добрите позиции много въоръжени хора от тези, които се събират по всякакъв повод и по всяко време, изчаквайки момента, за да „нанесат удар“. Докато чакаха, те прекъсваха, за да не бездействат, връзките на града с околните селища.

Сутринта на 21 март, Велики четвъртък, парламентьорът капитан Дардано беше изпратен в Котрона. Гражданите го пуснаха в крепостта със завързани очи. Той показа грамотите, подписани от кардинала, но, изглежда, в тях липсваше нещо, тъй като капитанът беше хвърлен в тъмница, съден от военен съд, и осъден на смърт като бандит.

Санфедистите решиха, без да губят нито минута, да освободят Дардано, ако е още жив, и да отмъстят за него, ако е мъртъв. Затова те се обърнаха към своя водач Панцанера, взеха за по-голяма сигурност и един местен жител, приближиха се през нощта към градските стени и заеха изгодна позиция от север. Под покрива на тъмнината те поставиха няколко оръдия с две линейни роти. Останалите три-четири хиляди човека се скриха в доловете, без да обръщат внимание на дъжда, който се лееше из ведро, като търсеха убежище само за патроните и пушките.

Така прекараха цялата нощ срещу Разпети петък, а на разсъмване командувачият похода подполковник Перец изпрати към крепостта, като предизвикателство, няколко снаряда и гранати.

Като чуха оръдейния грохот и видяха линейните роти, които стояха без всякакво прикритие, кротонците помислиха, че кардиналът се е приближил към стените на града с редовна армия.

Тъй като крепостта беше слабо укрепена и можеха да окажат нищожна съпротива, решиха да съберат военния съвет. Помолиха за съвет френския подполковник, който заяви, че има само две решения и той, като чужденец, ще се присъедини към мнението на мнозинството...

Тези две решения бяха:

Или да приемат условията на кардинала и веднага де освободят парламентьора; или да направят излаз и да прогонят бандитите, изчаквайки пристигането на френската армия, която, според слуховете се придвижваше към Калабрия.

Взеха второто решение. Френският подполковник построи войската си в боен ред и се подготви за излаз, от който зависеше спасението или гибелта на града.

В девет сутринта на разпети петък, под звуците на барабаните, републиканците излязоха от града. Роялистите представиха на неприятеля съвсем тесен фронт и го оставиха да изпълни лъжливата маневра, благодарение на която републиканците помислиха, че са обкръжили врага. Но едва започна артилерийският огън, когато доброволците, по съставения от Панцанера план, се вдигнаха отдясно и отляво, оставяйки в центъра, за заблуждение на патриотите, двете линейни роти и артилерията. После, възползвайки се от благоприятния релеф на местността, двете крила трябваше да ударят противника във фланг, стреляйки надясно и наляво, което благодарение на точните стрелци, имаше съкрушителен резултат.

Патриотите видяха капана, но тъй като имаха само два пътя — или да загинат на място и така да предат града, или бързо да отстъпят и под защитата на градските стени да възстановят понесените загуби, — те избраха последния. Беше дадена заповед за отстъпление. Притиснати от всички страни, патриотите бягаха в ужасен безпорядък и в бързината захвърлиха артилерията си. Врагът ги следваше по петите. Панцанера с десетина от своите хора достигна градските врати едновременно с бегълците и им попречи да вдигнат след себе си моста. Републиканците не успяха дори да затворят вратите и, тъй като санфедистите ги завладяха, трябваше да напуснат града и да се скрият в цитаделата. Роялистите нахлуха през разтворените врати, стреляйки по всичко, което им се изпречваше на пътя, — мъже, жени, деца, дори животни. После настъплението доби по-организиран вид, отрядите се обединиха и тръгнаха срещу цитаделата.

Нападателяте започнаха да завладяват всички къщи, разположени близо до замъка. Котронците ги посрещнаха с огън от всички прозорци. През това време двете линейни роти влязоха в града, разположиха батареята си и на свой ред откриха огън.

На случая беше угодно един снаряд да пререже дръжката на републиканското знаме и трицветният неаполитански флаг, който се вееше над крепостта, рухна в краката на защитниците и. Войниците от стария градски гарнизон, които се бяха обединили с патриотите против волята си, решиха че това е знамение и веднага обърнаха оръжието си против републиканците и французите. После спуснаха моста и разтвориха вратите.

Линейните роти незабавно влязоха в цитаделата и французите, които бяха само 17, бяха затворени заедно с патриотите в тъмницата на същата крепост, където търсиха убежище. Парламентьорът Дардано незабавно беше освободен.

От тази минута Котрона беше предадена на всички ужаси, които преживява всеки завладян град, — убийства, грабежи, насилие и пожари.

Кардиналът пристигна в момента когато, опиянена от кръв, злато, вино и разкош, армията му беше сключила с нещастния град нещо като примирие.

XLVI

МАЛКИТЕ ПОДАРЪЦИ ПОДДЪРЖАТ ДРУЖБАТА

През това време, когато конят на кардинал Руфо с прославения си ездач влизаше в Котрона, окъпан, до хълбоците в кръв и изплашена се вдигаше на задните си крака при вида на рушащите се в пламъци сгради, кралят ловуваше, ходеше за риба и играеше реверси.

Не ни е известно каква изгода донесе доброволното изгнание на Фердинанд на джоба и играта му, но можем да заявим, че дори самият свети Хубер, покровителят на ловците, не е бил обкръжен с подобно утехи, сред които монархът забравяше за загубата на кралството си.

Честта, която кралят оказа на председателя Кардило да ловува в имението му Иliche, не даваше покой на много негови поданици и сред тях на настоятелката на Урсулинския манастир в Калтанисета.

Нейният манастир, разположен между Палермо и Джирдженти, притежаваше огромни гори и равнини. Те бяха препълнени с дивеч. Абатисата, заедно с четири от най-хубавите си монахини, замина за Палермо, поиска аудиенция от негово кралско величество и го помоли да разреши на бедните затворнички да се насладят на зрелището на лова. Кралят не можа да устои на изкушението и реши, че на другия ден ще тръгнат заедно с абатисата и четирите и адютантки. Фердинанд се готвеше за убийството на сърни, елени и глигани, така както Шарл IX се готвеше със същите молитви за убийството на хугенотите.

И действително, кралят замина. Изпратеният предварително кутиер обяви на светата община, че молбата на абатисата е приета благосклонно и че негово Величество ще пристигне пръв, но скоро ще го последва целият двор. Фердинанд предвкушаваше удоволствието от този необичаен лов. Но тъкмо когато щеше да се качи в каретата, му предадоха от името на кралицата броя на: „Партенопейски Монитор“, в който се съобщаваше за разобличаването на заговора на Бекер. Помним, че кралят изпитваше симпатии към младия Андреа. Когато

прочете, че заговорът, който трябваше да го избави от французите и якобинците, без да замесва в това кралската му особа, е разкрит, гневът му нарасна двойно.

За щастие, успехите на кардинала и Тръбридж му оставяха надежда за отмъщение. Той записа в бележника си името Луиза Сан Феличе и се закле, че когато отново стъпи на трона „Майката на отечеството“ скъпо ще заплати за титлата, с която я беше украсил „Партенопейски Монитор“.

Знаем, че чувствата на Фердинанд, особено тягостните, не бяха много трайни. Той въздъхна веднъж за Сймон Бекер, два пъти — за Андреа, обеща си да накаже Луиза Сан Феличе и веднага се предаде на изцяло противоположни чувства, които предизвикваха у него четирите младички монахини и абатисата, за която най-малкото му желание беше като заповед на самия Господ Бог.

Страстта на краля към лова беше общоизвестна. За това в Палермо всички се учудиха когато през нощта пристигна куриер със заповед до останалите ловци да забавят тръгването си с четиридесет и осем часа. Пратеникът трябваше да успокои жителите на Палермо с новината, че лекарят на светата община предписва на краля само ароматни вани.

Когато куриерът тръгна по обратния път Фердинанд вземаше първата си вана. Летописът не споменава, дали стаята на абатисата е била разположена, като тази на председателя Кардило, срещу спалнята на краля, и поискал ли е той в четири сутринта да види как ще изглежда майката по нощна шапка. Съобщават ни само, че кралят е останал в манастира цяла седмица, че пет дни подред е ловувал, че ловът е бил обилен, че монархът се е забавлявал от цялата си душа и че монахините са имали всички развлечения, които кралското присъствие би могло да им достави.

Кралят даде тържествено обещание да се върне и само при това условие светите гълъбици се съгласиха да пуснат Фердинанд, когото бяха обкръжили с крилата си.

На половината път до Палермо ги пресрещна пратеник на кардинала. Той носеше писмо с всички подробности, за превземането на Котрона и ужасите извършени там. Руфо съжаляваше за тези жестокости, като се оправдаваше, че градът е бил превзет в негово отсъствие и той не е могъл да ги предотврати.

Той питаше краля какво да прави с 17-те французи, които бяха затворени в крепостта.

Фердинанд нямаше никакво желание да се бави, за да изрази на кардинала удовлетворението си. Във Вилафрати го чакаше обяд. Той поиска перо и мастило и написа следното послание:

„Вилафрати, 5 април 1799 г.

Ваше Високопреосвещенство,

Получих писмото ви от 25 март, което ми разказваше за този нещастен град Котрона. Грабежите ме огорчиха много, въпреки че жителите напълно са го заслужили, щом са устроили бунт против мен. Ето защо не проявявайте никакво милосърдие. Колкото до французите, веднага ще изпратя заповед, за да ги прехвърлите във Франция, тъй като те са една раса, заразена от чума, и трябва да ги държим по-далече от себе си. На свой ред аз също ще Ви съобща новини. Получих две писма от Тръбридж. Тъй като никой около мен не знаеше английски, веднага ги изпратих в Палермо, за да може лейди Хамилтън да ги преведе. Чирчело, който разбира някоя дума английски, твърди че Тръбридж иска да му пратя съдия, за да осъжда на смърт бунтовниците. Писах на Кардило сам да избере съдия и да го изпрати. Така че, ако е изпълнил заръката ми, уверявам Ви, там вече са обесени доста негодници.

От своя страна Ви съветвам, Ваше Високопреосвещенство, да действувате според моите указания. «Щедър побой и оскъдна храна са най-доброто възпитание», гласи неаполитанската пословица.

Ние с голяма тревога очакваме новини от милите ни руснаци. Ако пристигнат скоро, надявам се с помощта на Господа Бога бързо да приключим с тази проклета история.

За съжаление, все още вали, а дъждът може да попречи на действията ни. Надявам се, че той няма да навреди на Вашето здраве. Нашето, слава богу, е добро, а и да беше лошо, новините, които получаваме от Вас, биха го поправили. Да пази Господ Бог и да благослови за напред

всички Ваши начинания, както го желае недостойният раб
Божий

Фердинанд Б.“

В писмото има една фраза, която ние преиначихме, за да не озадачаваме читателя, който не е запознат с италианския език, или, по-точно, с неаполитанското наречие: „сега там са обесени вече много репи“.

Всеки, който се е разхождал по улиците на Неапол, е виждал особено калабрийско сирене, което виси от таваните на търговците. То е много твърдо и има формата на голяма ряпа. В средата на твърдата маса има бучка масло, която поради пълната липса на въздух може да се запази няколко години. Това сирене се окачва за шийката.

Колкото до пословицата: „Щедър побой и оскъдна храна са най-доброто възпитание“, мисля, че тя не се нуждае от тълкуване. Всеки народ е слушал от някой от кралете си подобни пословици и много са вдигали революции, за да получават повече храна и по-малко бой.

В Палермо Фердинанд завари готов превод на писмото.

„Лорд Нелсън 3 април 1799 г.

Неаполитанските флагове се веят над всички понциански острови. Ваша светлост никога не е присъствувал на подобно тържество. Народът е изпаднал в безумна радост и иска възлюбения си крал. Ако благородниците бяха хора на честта или твърдите правила, нищо не би било по-лесно от това да накараме армията да премине на страната на краля. Само с хиляда храбри английски войници ви обещавам, че кралят ще бъде възстановен на трона само за четиридесет и осем часа. Моля ви да препоръчате на краля капитан Чанчи. Той е славен моряк, честен и верен поданик, който желае благо на страната си. Ако целият кралски флот се състоеше от такива хора, народът никога не би въстанал.

При мен на борда се намира един разбойник, наречен Франческо, бивш неаполитански офицер. Има някакво имение на остров Иския. Той командваше крепостта,

когато я атакувахме. Народът разкъса гнусния му трицветен мундир и стъпка копчетата с фригийски калпак. Останал без мундир, той има нахалството отново да облече предишната си униформа на неаполитански офицер. Аз скъсах от мундира му еполетите и кокардата и му заповядах да ги изхвърли зад борда, след което му надянах двойни окови. Народът направи на трески дървото на свободата и стъпка знамето, което го увенчаваше. От това знаме не остана ни най-малко късче, което бих могъл да положа в краката на Негово Величество. Колкото до дървото на свободата, с него ми провървя повече: изпращам ви две цепеници с имената на тези, които ми ги дадоха.

Надявам се, че Негово Величество ще запали от тях огън и ще се погрее на него.

Тръбридж.

П.П. Току-що узнах, че Карачиоло е постъпил в гвардията като прост войник и вчера е стоял на стража пред вратите на двореца. Знайте, че той е получил от краля оставката си.“

Двете фрази от послеписа, както ще стане ясно по-късно, ако Нелсън би проявил достатъчно благородство да предяви на трибунала писмото на Тръбридж, биха могли да окажат огромно влияние на съдиите по време на процеса срещу адмирала.

Ето и второто писмо на Тръбридж:

„4 април 1799 г.

Френските войски наброяват малко повече от две хиляди човека.

Те са разпределени по следния начин:

Триста войника в замъка Сан Елмо,

Двеста войника в замъка Уово,

Хиляда и четиристотин войника в Новия замък,

Сто войника в Поцуоли.

Тридесет войника в Байя.

Боевете в Салерно бяха много тежки за французите, нито един човек не се върна невредим. Ранени бяха хиляда и петстотин човека. Казват също, че при нападението на град Андрия в Абруци били убити три хиляди французи.

Французите и неаполитанските патриоти се карат. Между тях цари голямо недоверие. Често при смяна на нощния караул си разменят пушечни изстрели.

Ваша светлост вижда, че не е благоразумно да се появява в Неапол. Току-що получих известие, че един свещеник от Иския призовава народа към бунт. Изпращам 60 швейцарци и триста предани граждани, за да го хванат. Надявам се, че скоро ще ми го доведат жив или мъртъв. Умолявам Ваша светлост да помоли краля за някой честен съдия, който да пристигне с обратния рейс на «Персей». В противен случай, народът може всеки момент да изтръгне негодниците от ръцете ми и да ги разкъса. За успокоение на хората трябва колкото може по-скоро да обесим десетина републиканци“.

Едва Тръбридж беше изпратил писмата с гръцкото кораб-че, когато видя, чу към фрегатата му се приближава голяма неаполитанска лодка.

Всеки час той получаваше вести от сушата.

В лодката имаше двама души. Единият се качи на палубата, държейки високо кошница над главата си.

Тръбридж пристъпи напред. Той говореше малко италиански и затова сам разпита човека.

Момъкът не знаеше какво носи. Бяха му заръчали да предаде на капитан-командора нещо срещу разписка.

Преди да я напише, Тръбридж пожела да се запознае със съдържанието на кошницата. Той разреза въжетата, които я омотаваха и, обкръжен от двоен пръстен офицери и матроси, пъкна ръката си вътре, но веднага я отдръпна с отвращение.

— Отвори кошницата, — каза Тръбридж на матроса, който я беше донесъл, изтривайки пръсти с батистената си кърпичка, както е

направил Хамлет, след като е държал в ръка черепа на Йорик. Момъкът се подчини и първото, което забелязаха, бяха гъсти черни коси. Докосването до тях беше, извикало чувство на отвращение, което командорът не можа да сдържи.

Но морякът не беше толкова чувствителен. След косата се показа чело, после очи, а след това и цялото лице.

— Ето! — каза той, като измъкна от кошницата човешката глава.
— Това е главата на дон Карло Гранозио ди Гафони.

Докато момъкът вадеше главата, от кошницата изпадна бележка. Тръбридж я вдигна. Тя беше адресирана до него.

„До коменданта на английската станция
Салерно, 24 април сутринта

Господине, като верен слуга на Негово Величество, да го пази Бог! — имам честта да поднеса на Ваша светлост главата на дон Карло Гранозио ди Гафони, който служеше под командата на проклетия комисар Фердинанд Руджи. Споменатия Гранозио беше убит от мен в местността Пуджи при опит за бягство.

Моля Ваша светлост да приеме тази глава в знак на моята преданост към короната.

Джузепе Манютио Витела“.

— Перо и хартия! — извика Тръбридж. После написа на италиански:

„Аз, долуподписаният, потвърждавам, че получих главата на дон Карло Гранозио ди Гафони в добро състояние и при пръв удобен случай ще я изпратя на краля в Палермо, който несъмнено ще оцени този подарък.

Тръбридж“.

Той зави в бележката една гвинея и я подаде на младежа. После даде знак на един от своите матроси да сложи главата в чувала, а

чувала да постави в кошницата и да я отнесе в неговата каюта.

И с равнодушието, присъщо само на англичаните, той каза:

— Голям веселяк е бил този приятел! Жалко, че ще трябва да се разделим с него.

Действително, още на другия ден се представи удобен случай и ценният подарък на дон Джузепе Манютио Витела беше изпратен на Негово Величество в Палермо.

XLVII

ЕТОРЕ КАРАФА

Читателят помни, че в писмото си до лорд Нелсън Тръбридж споменаваше две крупни загуби на неаполитанските патриоти — при Андрея и Салерно.

Тази новина, достоверна само наполовина, беше следствие от един план, изработен от Мантоне, военният министър на републиката, и главнокомандуващия Шампионе. Когато Шампионе напусна Неапол, двете колони бяха вече на път.

Тъй като всяка от тях включва по някой от нашите главни персонажи, ние ще ги последваме, едната в триумфалния и марш, а другата — в нейното поражение.

По-голямата от двете колони, съставена от шест хиляди французи и хиляда неаполитанци, се насочи към Апулия. Трябваше да се освободи житницата на Неапол, блокирана от английския флот и почти изцяло овладяна от привържениците на Бурбоните.

Шестте хиляди французи бяха командвани от генерал Дюем, докато начело на неаполитанците стоеше един от главните герои на тази история, Еторе Карафа, граф ди Руво.

Първият град, който им се изпречи, беше Андрея, старо имение на рода му, а той беше негов владетел.

Андрея беше добре укрепена. Но ди Руво се надяваше, че градът, който му принадлежеше, няма да се противи на думата му. Затова той употреби всички средства, за да убеди жителите да вземат страната на републиканците. Но всичко беше напразно и той разбра, че ще бъде принуден да употреби най-силните аргументи на кралете-тирани и народите-роби, които искат да бъдат свободни, — барут и огън.

Но преди да завладеят Андрия, трябваше да заемат Сан Северо. Привържениците на Бурбоните, събрали се там, бяха приели името „обединена армия на Апулия и Аbruци“. Този човешки конгломерат, който наброяваше дванадесет хиляди човека се състоеше от три различни части. Тук бяха остатъците от кралската армия на Мак,

каторжниците, които кралят беше пусал на свобода, за да предадат на народа разлагащата сила на престъплението, и най-после, истинските привърженици на короната, които бяха възмутили всички останали с фанатизма на убежденията си.

Тази войска, която беше напуснала Сан Северо, защото градът не представляваше укрепена позиция, зае върха на неголям хълм. Този избор доказваше, че командирите и имаха някои военни познания. Това беше гористо възвишение, засадено с лаврови дървета, което господствуваше над широка и дълга равнина. Артилерията на санфедистите контролираше всички пътища, по които можеше да се излезе в равнината, където маневрираше прекрасната многочислена кавалерия.

На 25 февруари Дюем остави във Фоджа Брусие и Еторе Карафа, за да охраняват тила, а сам тръгна към Сан Северо. Като се приближи до роялистите, той заповяда да им предадат следното:

— В Бовино заповядвам да разстрелят бунтовниците и трима войници, обвинени в кражба. Същото ще се случи и с вас. Или предпочитате мир?

— Отговориха му:

— А ние разстреляхме републиканците, гражданите и свещениците-патриоти, които искаха мир. Жестокост за жестокост! Да бъде война!

Дюем раздели войската си на три отряда: единият тръгна към града, двата обкръжиха хълма, за да не може никой да избяга.

Генерал Форест начело на около петстотин човека пристигна първи. Отрядът му се състоеше от равен брой пехотинци и кавалеристи.

Като видяха, че това се само петстотин човека, санфедистите от Сан Северо удариха камбаните и излязоха срещу тях в равнината.

При вида на спускащата се от хълма лавина френският отряд се построи в каре и се приготви да ги посрещне с щиквете си. Но сражението още не беше започнало, когато се дочу оживена пушечна стрелба, — стреляха в самия Сан Северо. Това беше Дюем, който нападна града, завладя го и се появи от противоположната страна.

Неговата поява измени картината на сражението. Санфедистите бяха принудени да се разделят на два отряда. Но докато успеят да се

престроят и започнат боя, се появи третата колона и французите окончателно обкръжиха роялистите.

Като видяха, че са обкръжени, бурбонците опитаха да се върнат на предишните, неблагоприятно напуснаха позиции. Но барабаните удариха за атака от три страни и французите бегом се втурнаха към противника.

Когато страшният щик започна да върши ужасното си дело сред тази безредно отстъпваща войска, сражението веднага се превърна в клане.

Дюем трябваше да отмъсти да тристата убити патриоти и за дръзкия отговор, даден на неговия парламентьор. Фанфарите продължаваха да тръбят, давайки сигнал за изстребление. Клането продължи три часа. На бойното поле останаха три хиляди трупа и щяха да бъдат два пъти повече, ако изведнъж от вратите на Сан Северо не беше излязла група жени в траур и с деца на ръце, които започнаха да молят французите за милост, както римлянките дошли да молят Кориолан.

Дюем смяташе да изгори Сан Северо, но при вида на великата скръб на тези майки, дъщери, сестри и съпруги той пощади града.

Тази победа имаше важни последствия и оказа голямо влияние върху развитието на събитията. Всички жители на Гаргано и планинското население от Табурно и Корвино изпратиха при французите делегации, за да засвидетелствуват своето подчинение.

Дюем изпрати в Неапол пленените от кавалерията знамена. Колкото до щандартите, това бяха просто покривала от олтарите на църквите.

След падането на Сан Северо е привържениците на Бурбоните останаха само два важни укрепени пункта — Андрия и Трини. Ние споменахме, че републиканците тръгнаха на поход когато Шампионе бе все още главнокомандуващ. Няколко дни след битката при Сан Северо Макдоналд, назначен на мястото на Шампионе, извика при себе си Дюем.

Брусие замести Дюем и получи заповед да тръгне към Адрия и Трани. Той присъедини към 17-а и 64-а полубригади гренадирите от 76-и и драгуните от 16-и полк, шест роты лека артилерия, отряда, дошъл от Аbruци под командването на Бердже и неаполитанския

легион на Еторе Карафа, който гореше от желание да влезе в бой, тъй като не беше участвувал в последните събития.

Андрея и Трани бяха възстановили своите фортификации, към старите укрепления бяха добавяни нови. Всички бяха зазидани, с изключение на една, улиците бяха пресечени с ровове, навсякъде бяха издигнати барикади, в стените на къщите бяха пробити бойници, а вратите им бяха подсилени.

Нападението срещу Андрия започна на 21 март. На другия ден, на разсъмване, градът беше обкръжен от всички страни и драгуните, предвождани от бригадният командир Льоблан, бяха разположени така, че да прекъснат връзката между Андрия и Трани.

Колоната, съставена от два батальона на 17-та полубригада и легиона на Карафа, получи заповед да атакува Камаца, докато Брусие трябваше да нападне Трани и с помощта на адютанта на Дюем, Ордоно, да си пробие път през вратата на Бара.

Вече говорихме кой беше Еторе Карафа — войник по рождение, генерал и редник едновременно, храбър като лъв, за който бойното поле беше родна стихия. Той не само пое командването, но и възглави своята колона. С гола сабя в едната ръка и с републиканското знаме в другата, той се приближи да градските стени под дъжд от куршуми, взе една висока стълба и с вика: „Който ме обича, да ме последва!“ — започна, като героят на Омир или Тасо, да се изкачва към крепостта.

Битката беше ужасна. Еторе Карафа, със сабя в зъбите и знаме в едната ръка, се държеше с другата за стълбата и се изкачваше стъпало по стъпало. Снарядите и куршумите, които се сипеха покрай него, не можеха да го спрат. Най-после той се хвана за амбразурата и безпрепятствено стъпи на крепостната стена. Шпагата му очерта голям кръг около него, а в средата му той беше сам и издигаше трицветното знаме.

През това време снаряд разби вратите на Трани и французите нахлуха в града. Но зад вратите имаше ров, в който нападаха всички и го запълниха с телата си за минута. Тогава, помагайки си един на друг (ранените подлагаха раменете си на здравите), войниците на Брусие, с тази френска ярост, пред която не може да устои нищо, преодоляха рова и се разпръснаха по улиците на града под дъжд от куршуми, с които ги обсипваха от околните домове. Въпреки това, французите за

няколко минути убиха дванадесет офицери, стотина войници и достигнаха големия площад.

Еторе Карафа със своята колона се присъедини към тях. От него на ручеи се стичаше кръв — собствена и чужда.

Хората на Ордоно, които не можаха да влязат в града през вратата Бара, — тя беше зазидана, — чуха стрелбата и решиха, че Брусие или Еторе Карафа са намерили проход в стената и са се възползували от него. Те бързо обиколиха градските стени, намериха разбитата врата Трани и влязоха в града.

На площада, където се бяха съединили трите френски колони и тази на неаполитанците, се прояви неистова ярост, която въодушевяваше жителите на Андрия. Ще приведем само един пример.

В една къща се бяха барикадирани дванадесет човека, а ги обсаждаше цял батальон. Три пъти им предлагаха да се предадат, но те отказваха. Тогава докараха оръдие. Всички защитници бяха погребани под развалините, но нито един не се предаде. Ето и обяснението:

На площада имаше олтар, над който се извисяваше огромно разпятие. В навечерието на битката в ръката на Христос бяха намерили хартия, на която пишеше: „Исус каза, че нито снарядите, нито куршумите на французите могат да навредят на жителите на Андрия, и им обеща цялата си подкрепа“.

И действително, същата вечер в Андрия, пристигна от Битонто един полк от 400 човека и се присъедини към обсадените, или, по-точно, към тези, които трябваше да станат такива на другия ден.

Биеха се отчаяно. Французите и неаполитанците оставиха под стените на града тридесет офицери, двеста и петдесет подофицери и редници. От страна на роялистите загинаха две хиляди човека.

Еторе Карафа стана герой на деня.

Вечерта се състоя военен съвет. Еторе Карафа, както Брут, който осъдил своите деца, поиска пълно унищожение на града, неговото имение, за да изкупи ужасния си грях в огъня.

Френските военачалници оспорваха това предложение, чийто суров патриотизъм ги ужаси. Но Еторе Карафа взе връх и Андрия беше осъдена. Същата ръка, която беше поставила стълбата до стените на града, поднесе факела към вратите на домовете му.

Остави Трани, който не беше застрашен от съдбата на Андрия и продължаваше да заплашва французите с удвоена енергия.

Брусие придвижи към Трани малката си армия, която беше изгубила повече от петстотин човека в двете сражения при Сан Северо и Андрия.

Трани беше по-добре укрепен. Той се считаше за опора на метежниците и сборно място на въстаналите армии. Крепостта беше обградена от стена с бастиони и се защищаваше от военен форд. Отбраняваха я осем хиляди човека, свикнали да държат оръжие — моряци, корсари, стари войници от неаполитанската армия.

В друга епоха, при стратегическа война, Трани би имал честта да претърпи правилна военна обсада. Но тъй като не достигаха нито хора, нито време, трябваше да действуват по друг начин. Брусие беше разтревожен и напомни на дръзкия Карафа, че гарнизонът на Трани е многоброен и се командва от опитни офицери, без да става дума за флотилията от бар-каси и канонерки в пристанището. Но на всички възражения Еторе отговаряше следното:

— Щом намеря достатъчно висока стълба, за да изкача крепостната стена, аз ще превзема Трани, както превзех Адрия.

Брусие отстъпи, покорен от тази героична убеденост. Той придвижи армията си, като я раздели на три колони, за да обгради напълно крепостта. На първи април френските аванпостове се приближиха да Трани на разстояние пистолетен изстрел.

Настъпи нощта и хората се заеха с оръдията, за да могат да пробият проход в стената. Еторе Карафа поиска да не съставят общ план на сраженията, а да му представят възможността да действуват по вдъхновение и да разполага хората си така, както намери за необходимо.

Желанието му беше удовлетворено. На втори април, още призори оръдията откъм Бишедие загърмяха. Еторе и войниците му още през нощта бяха обиколили стените, но не намериха нито едно слабо защитено място и се събраха на морския бряг. Граф ди Руфо даде заповед на войската си да спре, а сам се съблече и се хвърли в морето, за да разузнае обстановката.

Както вече казахме, лично Брусие ръководеше главното настъпление. Той се придвижи напред с няколко отряда гренадири, поддържани от 64-та полубригада, като носеха снопове пръчки, за да запълнят рововете, и стълби, за да изкачат стените.

Обсадените разгадаха плановете на генерала и се събраха на стената, която беше заплашвана от Бурсие и, щом французите стигнаха на разстояние пушечен изстрел, ги посрещнаха с лавина от огън, която разбърка редиците на гренадирите и порази капитана им.

Объркани от неочакваната реакция на защитниците и смъртта на капитана, французите се разколебаха. Но Брусие заповяда да продължат настъплението и с гола сабя се хвърли напред.

Изведнъж откъм морето се разнесе свирепата канонада, което предизвика тревогата на защитниците. Един от тях, прерязан на две от снаряд, падна в рова от крепостната стена.

От къде идваха тези снаряди, които поразяваха обсадените в собствената им крепост? Виновен за това беше Карафа, който удържа на думата си. Той успя да се добере до брега и, както вече казахме, се хвърли в морето, за да разузнае обстановката.

Недалеч от стените, на една пясъчна ивица, той забеляза малък форт, който не представляваше заплаха. Стори му се, че е лошо охраняван.

Той се върна при приятелите си и поиска двадесет доброволци от моряците. Явиха се четиридесет. Еторе им заповяда да се съблекат и да завържат патрондашите за главите си, да захаят ножовете си и, като държат пушките в лявата си ръка и гребат с дясната, да доплуват незабелязано до форта. Съвсем гол, той плуваше редом с другарите си, като им показваше пътя, ободряваше ги и поддържаше уморените.

Така стигнаха подножието на стената. Намериха една цепнатина и започнаха да се катерят по издадените до върха на бастиона. Часовите не ги забелязаха и бяха убити преди да издадат звук. Еторе и хората ме нахлуха в бастиона, избиха всички, които завариха вътре, незабавно обърнаха оръдията срещу града и откриха огън.

Снаряд от едно от тези оръдия преряза наполовина бурбонския войник и накара Брусие да помисли, че в града става нещо необичайно.

Като видяха, че нападението идва оттам, където бяха разположили защитата и че смъртта ги заплашва оттам, където бяха очаквали спасение, роялистите отчаяни викове отстъпиха назад пред този неочакван натиск. От своя страна, гренадирите, като почувстваха, че защитата отслабва, възобновиха атаките си и като достигнаха стените, веднага изправиха обсадните стълби и се втурнаха на щурм. След петнадесетминутно сражение французите-победители

бяха вече на крепостните стени, а Еторе Карафа, гол като Ромул и Давид, начело на голия си отряд, от който се стичаха потоци вода, се спусна по една от улиците на Трани, тъй като овладяването на крепостните стени и бастионите още не означаваше овладяването на целия град.

Граф ди Руфо отново показва воинското си умение. Домовете бяха превземани с пристъп, както бяха овладени и стените. В къщите проникваха по земните насипи, през покривите. Първо се сражаваха във въздуха, като призраците, които Вергилий видял да възвестяват смъртта на Цезар. После, стая след стая, стълба след стълба, гърди срещу гърди, пускайки в ход щиковете — най-разпространеното сред французите оръжие и най-страшното за врага.

След три часа кръвопролитна битка нападателите оставиха оръжието: Трани беше превзет.

Събра се военен съвет. Брусие беше склонен към милосърдие. Все още гол, покрит с прах и изпръскан с кръв, с огъната и захабена сабя в ръка, Еторе Карафа, като втори Брени, хвърли на везните на своето решение и то отново натежа: смърт и огън. Всички защитници бяха избити, а градът — разрушен и превърнат в пепел.

Французите оставиха Трани докато димът още се стелеше над развалините. Граф ди Руво, като съдия, въоръжен от разгневените богове, замина заедно с тях и набразди цяла Апулия, оставяйки след себе си руините и опустошенията на ужасната си мъст. Същото вършеха в другия край на Южна Италия войниците на Руфо. Когато жителите молеха да пощади въстаналите градове, Карафа отвръщаше: „Пощадих ли собствения си град?“. Когато го молеха да им подари живота, той показваше още пресните си рани, от които се стичаше кръв и, вселявайки ужас, питаше: „Щадих ли собствения си живот?“.

Но в същото време, когато в Неапол пристигна вестта за тройната победа на Дюем, Брусие и Еторе Карафа, узнаха за поражението на Скипани.

XLVIII СКИПАНИ

Бяхме казали, че по същото време, когато Еторе Карафа беше изпратен срещу де Чезаре, Скипани тръгна срещу кардинала.

Той беше назначен на високия пост командир на корпус не заради войнишкият си талант (защото, макар да беше постъпил рано на военна служба, той никога не беше участвувал в сражение), но благодарение на добре известния му патриотизъм и мъжество. Ние видяхме колко храбро действуваше Скипани — заговорникът когато го заплашваха сбирките на Каро-лина. Но доблестта на гражданина и мъжеството на патриота не са най-главните качества на бойното поле и военният гений на колебаещия се Дюмурие е по-важен от непоколебимата честност на Ролан.

Мантоне настойчиво му беше препоръчал да не започва сражение, а само да охранява проходите през теснините на Базиликата, както Леонид е охранявал Термопилите, и само да спре придвижването на Руфо и санфедистите.

Изпълнен с въодушевление и надежда, Скипани премина през Салермо и много други приятелски градове, над които се вееше знамето на републиката.

При вида на това знаме сърцето му биеше от радост. Но веднъж стигнаха до едно село, на чиято камбанария видяха кралски флаг.

Белият цвят оказа на Скипани същото въздействие, каквото има червеният върху биковете.

Вместо да заобиколи селото и да продължи пътя си към Калабрия, вместо да отреже пътя на санфедистите през теснината, съединяваща Козенца с Кастровиларе, както настойчиво го бяха съветвали, Скипани даде воля на гнева си и пожела да накаже Кастелучо за неговата дързост.

За нещастие, Кастелучо, жалко селце с население едва няколкостотин човека, беше защитавано от две сили: едната явна, другата — скрита.

Първата сила беше неговото положение, а втората — неговия капитан или, по-точно, съдебен пристав.

Шиарпа, един от хората, чиято слава се сравняваше с тази на Пронио, Мамоне и Фра Дяволо, беше още съвсем непознат по това време. Той заемаше една от низшите длъжности в съда на Салерно. След революцията и обявяването на републиката той се запали по новите идеи и помоли да го преведат в жандармерията. Но на молбата си получи следния неблагоприятен отговор: „В редовете на републиканците няма място за сбири“.

Може би републиканците мислеха, че съдебен пристав и сбир са две синонимни длъжности.

След като напразно предлагаше своя меч на Мантоне, Шиарпа реши да предложи кинжала си на Фердинанд.

Кралят не беше толкова взискателен колкото републиката. Той вземаше всичко, което му попадеше под ръка, не се гнусеше от нищо и предполагаше, че колкото по-малко губеха неговите защитници, толкова повече печелеше той самият.

Скипани можеше без страх да остави Кастелучо зад себе си, тъй като всички околни села бяха на страната на патриотите. Можеше да се обрече на глад и така да го накара да се предаде. Много лесно можеше да обкръжи селото, което имаше провизии само за три-четири дни и враждуваше със съседите си.

Освен това, по време на блокадата можеше да настани артилерията на хълма, който се извисяваше над селото и оттам с няколко залпа да го принуди да се предаде.

За нещастие, жителите на Рока и Албанета даваха тези съвети на човек, неспособен да ги разбере. Скипани беше като някой калабрийски Анрио: изпълнен с вяра в себе си, той мислеше, че би слязъл от пиедестала, на който го беше издигнала републиката, ако последваше чужд план.

Освен това, той би могъл да приеме предложението на жителите на Кастелучо, които заявиха, че са готови да вдигнат трицветното знаме, ако Скипани не ги подложи на позора да мине като победител през селото.

Най-после, би могъл да се договори с Шиарпа, който беше сговорчив човек и предлагаше да присъедини войските си към

републиканците, ако само му заплатят сума, равна на тази, която би изгубил, изменяйки на Бурбоните.

Но Скипани отвърна:

— Аз съм дошъл, за да воювам, а не да се пазаря! Аз не съм търговец, а войник!

Тъй като читателят вече познава характера на Скипани, той може да се досети, че планът му за превземането на Кастелучо беше веднага приведен в изпълнение. Той заповяда да се изкачат на хълма над селото.

Жителите се бяха събрали в църквата и очакваха отговора му. Простите селяни, вярвайки, че делото на Фердинанд е действително дело Божие, се бяха събрали именно тук, за да получат наставление от Господа. Отказът на Скипани жестоко оскърби вярата им в Бога и краля. След последвалото смущение Шиарпа се изкачи на амвона и поиска думата.

Селяните не знаеха за преговорите му с републиканците: в очите им той все още оставаше честен човек. Като по вълшебство се възцари тишина и всички се приготвиха да го слушат. Гласът му се извиси под високите сводове.

— Братя! Имате само два пътя, да бягате, като страхливци, или да се сражавате, като герои. В първия случай бих напуснал града с хората си и бих отишъл в планините, а вас бих оставил да защитавате жените и децата си. Във втория — бих застанал начело на войската ни и с помощта на Бога, който на чува и вижда, ще ви поведе към победа. Избирайте!

В отговор на тази реч, толкова проста и затова понятна за всички, се разнесе вик:

— Война!

Шиарпа единодушно беше провъзгласен за главнокомандуващ и му предоставиха грижата да състави план за сражението. Жителите на Кастелучо бяха поставили селото и живота си под неговото разпореждане.

Настъпи решителната минута. Републиканците бяха едва на стотина крачки от първите домове. Те се приближаваха към входа на селото задъхани, изтощени от бързото изкачване. И тук, преди още да се опомнят, ги посрещна град от куршуми, летящи от всички прозорци, направлявани от невидимия враг.

Но ако защитата беше всеотдайна, то яростта на атаката беше ужасна. Републиканците не отстъпиха пред огъня; те продължаваха да вървят напред, предвождани от Скипани с гола сабя. Настъпиха минути не на битка, а на упорство в смъртта. Все пак, след като изгуби една трета от хората си, Скипани беше принуден да даде заповед за отстъпление.

Но едва бяха отстъпили и две крачки назад, когато всяка къща изригна порой врагове, страшни, когато бяха невидими, и още поужасни, когато се показаха. Войската на Скипани не се спускаше по хълма: тя просто се търкаляше надолу като огромна човешка лавина, тласкана от ръката на смъртта, оставяйки по стръмните скали толкова мъртви и ранени, че кръвта от десетки различни места се сля в един ручей, като че ли изтичаше от един адски изговор.

Щастливи бяха тези, които паднаха бездиханни на бойното поле! Те не преживяха бавната и страшна смърт, на която жените, още пожестоки от мъжете при подобни обстоятелства, подлагат пленниците и ранените. С нож в ръка и развята от вятъра коси, тези фурии сновяха по бойното поле, като вещици на Лукан, и с кикот и проклетия осакатяваха умиращите.

При вида на това невиждано зрелище Скипани застана, обхванат не толкова от ужас, колкото от ярост, и продължи да отстъпва с колоната си, загубила повече от една трета от хората си, като се спря едва в Салермо. Пътят на кардинал Руфо беше открит.

Той се придвижваше напред бавно, но сигурно, и не отстъпваше нито крачка. Но на шести април му се случи произшествие. Без никакъв повод, който би му помогнал да предвиди това, конят му изведнъж се изправи на задните те си крака, започна да ритва въздуха си с предните си копита и падна мъртъв. Кардиналът беше превъзходен ездач и успя да скочи на земята преди да бъде смазан от тялото на животното.

Без да даде вид, че придава голямо значение на случая, Руфо заповяда да му доведат друг кон, скочи на седлото и продължи пътя си. В същия ден санфедистите пристигнаха в Карияти, където негово преосвещенство беше приет от епископа. Руфо седеше на масата с целия си щаб, когато на улицата се дочу шум от многочислена въоръжена войска, която крещеше: „Да живее кралят! Да живее кралят!“ Кардиналът излезе на балкона и изумен отстъпи крачка назад.

Макар и свикнал с всякакъв род изненади, той не беше очаквал подобна гледка.

Войска почти от хиляда човека, предвождана от полковник, със своите капитани, лейтенанти и подпоручици, облечена в жълто и червено, беше коленичила и се присъединяваше към армията на святата вяра.

Кардиналът позна каторжниците. Облечени в жълто съставяха колоната на стрелците: те бяха осъдени на различни срокове. Червените бяха гренадирите и следователно, имаха привилегията да вървят напред. Те всички бяха с доживотни присъди.

Руфо заповяда да извикат командира им. Това беше човек на около 40–45 години, наречен Панедиграно, осъден на доживотна каторга за осем или десет убийства и още толкова кражби. Тези подробности бяха съобщени на кардинала от самия каторжник с невъзмутимо спокойствие. Руфо се осведоми на какви щастливи обстоятелства дължи честта да се запознае с него и приятелите му.

Панедиграно му разказа, че лорд Стюарт, който пристигнал за да встъпи във владение на град Месина, намерил за неудобно войниците на Великобритания да живеят под един покрив с каторжници.

Затова той ги изпратил в пристанището, където ги натоварили на кораб и им предоставили възможността сами да си изберат началник. После ги свалили в Пицо, като им заповядали да продължават пътя си, докато не се присъединили към кардинала.

Руфо все още беше озадачен от този странен подарък на неговите съюзници, англичаните, когато пристигна куриер с писмо от краля. Той беше слязъл в залива Санта Еуфемия и донесе същите вести, които току-що беше съобщил устно Панедиграно. Само че кралят, за да не обвини добрите си съюзници, англичаните, прехвърли вината върху коменданта на крепостта, Данеро, който беше изкупителната жертва и в много други непристойни дела.

Макар срамът да се появяваше твърде рядко по лицето на Фердинанд, този път той се почувства неудобно от подаръка, който бяха направили на главния му наместник, неговото второ аз, затова написа на кардинала следното писмо:

„Скъпи ми кардинале! Колко щастлив бях да получа Вашето писмо от 20-ти, в което ми съобщавате за успехите на нашето свято дело!

Но тази радост, признавам Ви, е помрачена от глупостите, които върши Данеро, или, по-точно, които го заставят да върши.

Тъй като генерал Стюарт е поискал да махнат каторжниците от крепостта, за да настани армията си, Данеро, вместо да последва заповедите ми и да ги изпрати на брега на Гаета, решил да ги прехвърли в Калабрия, за да Ви попречи, вероятно, във Вашите действия и да навреди със злото, което те ще извършат, на доброто дело, с което сте се заели.

Какво ще си помислят за мен моите храбри и верни калабрийци, когато видят, че в отплата за жертвите, които те принасят на нашето дело, техният крал им изпраща тази сбирщина негодници, за да граби имуществото им и да лишава от покой семействата им?

Кълна Ви се, скъпи кардинале, че Данеро вече плати за тази постъпка, като изгуби мястото си, и че само чакам завръщането на лорд Стюарт в Палермо, за да му изкажа крайното си неудовлетворение.

От писмата, които пристигат с английските кораби от Ливорно, узнахме, че императорът е скъсал най-после с французите. Можем да се поздравим с това, макар първите крачки и да не бяха твърде успешни.

За щастие, имаме твърдата надежда, че кралят на Прусия ще се присъедини към коалицията на правото дело.

Да Ви благослови Господ във всички Ваши начинания, както го моли недостойният му раб.

Фердинанд Б.“

Но в послеписа кралят отстъпваше от лошото си мнение за каторжниците и възхваляваше достойнствата на техния командир.

„П.П. Не трябва да презираме услугите, които може да ни окаже този Панедиграно. Далеро твърди, че е стар войник и че е служил ревностно и умно в лагера Сан Джермано. Истинското му име е Николо Гуалтиери.“

Опасенията на краля относно благородните съюзници, които получи Руфо, съвсем не бяха лишени от основания.

Тъй като повечето от негодниците бяха калабрийци, първото, което сториха, беше да разчистят някои лични сметки. Но след второто убийство кардиналът обкръжи каторжниците с един кавалерийски корпус и два отряда кампиери, заповяда да изведат пред строя двамата убийци и ги разстреля публично. Този пример оказа най-благоотворно влияние.

На другия ден Панедиграно заяви, че ако хората му получават достатъчна заплата, той би могъл да отговаря за тях с главата си.

Руфо намери молбата за справедлива. Той заповяда да дават на всеки по двадесет и пет монети — един франк на ден, и всеки да носи дежурство. Да се съставят отряди и изберат началници. А тъй като арестантските куртки и жълтите и червени калпаци придаваха твърде характерен отпечатък на този привилегирован корпус, на патриотите от Кариати наложиха контрибуция да ги облекат в нови, не толкова фрапиращи униформи.

Когато хората видяха този корпус да крачи в авангарда — най-опасната позиция, — и не знаеха произхода му, те се чудеха, че всички накуцват с левия или десния крак.

Свалените вериги продължаваха да оказват въздействието си.

Този удивителен авангард продължи похода си към Неапол, пътят към който му беше открит след поражението на Скипани при Кастелучо.

Впрочем, ако сравним този поход на Руфо с похода, предприет шестдесет години по-късно от Гарибалди, и противопоставим прелата, представляващ божественото право, на човека, представляващ правото на народа, бихме извлекли добър урок за царе и народи.

Единият, порфириносец, който воюва от името на Бога и краля и минава през убийства, грабежи и пожари, оставяйки след себе си сълзи, скръб и смърт.

Другият, с проста блуза и моряшка куртка, върви по обсипаната с цветя земя, сред радост и благословии, оставяйки след себе си свободни и щастливи хора.

Съюзници на първия са Панедиграно, Шиарпа, Фра Дяволо, Мамоне, Пронио, с други думи, каторжници и грабители.

Вторият е обкръжен от лейтенантите Тюкери, Дефлот, Тюр, Бикасио, Телеки, Сиртори, Козенца, с други думи, — истински герои.

XLIX

ПОДАРЪКЪТ НА КРАЛИЦАТА

Странна и нелека за историците и философите задача е да разберат защо понякога провидението се грижи за успеха на начинания, които са явно враждебни на волята Божия.

Нали Господ, като е надарил човека с разум и му е предоставил свободна воля, несъмнено му е предопределил великата и свята мисия непрекъснато да се усъвършенствува и просвещава, да се стреми към единствената цел, постигането на която позволява на народите да се почувствуват велики, — свободата и знанието.

Но тази свобода и тези знания народите трябва да заплащат скъпо, с цената на завърналите се робски епохи и периоди на мракобесие, когато най-мъжествените души, най-могъщите умове, най-твърдите сърца губят всякаква надежда.

Брут умира с възкликанието: „Добродетел, ти си само дума!“. Папа Григорий VII заповядва да изпишат на гробницата му: „Аз обичах справедливостта и ненавиждах неправдата. Ето защо умирам в изгнание.“ Костюшко, падайки, шепне: „Свършено е с Полша!“

И така, би трябвало да изразим недоумението си от факта, че сляпото провидение еднакво пазеше живота на кардинал Руфо през 1799 година и на Гарибалди през 1860. Как са могли да се извършат едни и същи чудеса, за да се запазят двама човека, макар че съществуването на единия логически изключваше другия.

Както и да е, намесата на тази висша сила, която ние наричаме провидение, в описаните тук събития беше очевидна. Цели три месеца кардинал Руфо беше Божи избраник, три месеца десницата Господна го поддържаше. Тайна!

Ние видяхме как на 6 април кардиналът избягна опасността да бъде смазан от собствения си кон. Десет дни по-късно щастието отново му се усмихна.

След смъртта на първия кон Руфо възседна арабски жребец, бял, без никакъв белег. На шестнадесети сутринта, когато негово

преосвещенство вмъкваше крак в стремето, той забеляза, че животното леко накуцва. Конярят повдигна крака и извади от копитото малко камъче.

За да даде почивка на арабския кон, кардиналът заповяда да му доведат дорест. Около единадесет сутринта, когато минаваха през гората Риторто Гранде, град от куршуми полетя към свещеника, който яздеше в първите редици също на бял кон. Конят беше убит на място, но конникът успя да се спаси.

Едва се разнесе слухът, че бяха стреляли по кардинала, — а свещеника действително бяха сбъркали с него, — и веднага двадесетина конници се спуснаха да преследват убийците. Заловиха дванадесет човека. Двама разстреляха, останалите осъдиха на доживотен затвор в крепостта на остров Маретимо.

След като преминаха равнината, санфедистите се спряха на двудневна почивка във владенията на херцог ди Касано. Кардиналът веднага направи преглед на войската. Тя се състоеше от десет баталиона по петдесет човека, въоръжени със саби и пехотни пушки, една трета от които бяха без щикове.

Кавалерията наброяваше хиляда и двеста конника. Петстотин човека вървяха пеша, поради липсата на коне. Освен това, кардиналът беше съставил два баталиона от местни полицаи или полски пазачи. Тези ескадрони бяха добре екипира-ни.

Артилерията беше представена с единадесет оръдия от различен калибър и две гаубици. Нередовната войска, обикновена хорска маса, наброяваше десет хиляди човека и се разделяше на сто отряда. Те бяха въоръжени по калабрийски, — пушки, щикове, пистолети и кинжали. Всеки носеше високи две педи патрондаши, които закриваха корема и представляваха нещо като броня. Най-послед, оставаше последният корпус с почетното название редовна войска, защото действително включваше останките от старата армия. Но, поради липса на средства, той не можеше да се екипира и само увеличаваше броя на хората. С една дума, кардиналът предвождаше армия от двадесет и пет хиляди човека, двадесет хиляди от които представляваха отлично организирана войска.

Но тъй като не можеше да се иска от подобни хора да вървят в правилен строй, тя изглеждаше три пъти по-многобройна и по

огромното пространство, на което се беше простряла, приличаше на авангарда на Ксеркс.

От двете страни на армията, като две бариери, се влачиха двеста каруци, натоварени с бъчви от най-доброто калабрийско вино, което фермерите бързаха да поднесат в дар на кардинала. Около колите се тълпяха хора, които трябваше да разливат виното и да го раздават на войниците. Всеки два часа барабаните биеха за отдых: войниците спираха за четвърт час и изпиваха по чаша вино. В девет, дванадесет и пет часа армията се разполагаше за храна.

Санфедистите, освен всички жизнени удобства, не бяха лишени от развлечения. Те имаха музика, ако не добра и сериозна, то поне шумна и разнообразна: гайди, флейти, цигулки и арфи. Това беше сборище на диви скитащи музиканти, които бяха стотици на брой и можеха да съставят цяла отделна армия. Така, че шествието изглеждаше не само победоносно, но и празнично. Танцуваха, палеха и грабеха. Да, това наистина беше щастлива армия!

Така достигнаха главният град на Базиликата, Матера. Денят беше осми май. Едва войниците бяха наредили пушките си в пирамиди на главния площад, когато се разнесе звук на тръба и от една от съседните улички изскочи отряд от стотина кавалеристи, предвождани от полковник и съпроводени от една кулевирна тридесет и трети калибър, походно оръдие, мортира и два сандъка артилерийски снаряди.

Особеното в тази артилерия беше, че я обслужваха братя капуцини, а водачът и яздеше магаре, което изглежда, доста се гордеше с товара си.

Този командир беше де Чезаре, който се присъединяваше към армията на кардинала. Стотината кавалеристи бяха всичко, останало от армията му след поражението при Каза Масима. Дванадесетте артилеристи в раса и техният началник бяха Фра Пачифико, магарето му Джакобино и хората им, които бяха не само здрави и невредими, но дори бяха напълнели по време на пътуването.

Колкото до мнимия Саксонски херцог, Бокекямпе, той има нещастieto да попадне в плен на французите при дебаркирането в Барлета, беше ранен и умря от раните си.

Като позна кардинала, ди Чезаре препусна коня си, спря на две крачки от негово високопреосвещенство, скочи на земята и отдаде

чест. Руфо го нарече за първи път с истинското му име и му даде обещания чин бригаден генерал, като му поръча да организира петата и шестата дивизии.

На север от Матера се извисяваше град Алтамура. Названието селището дължи на древните си стени. Населението, което обикновено беше около двадесет и четири хиляди човека, сега се беше увеличило, благодарение на множеството патриоти, избягали от Базиликата и Апулия.

Тъй като считаше Алтамура за своя най-надеждна опора, правителството изпрати там два кавалерийски ескадрона начело с генерал дел Монталбано, подпомаган от свещеника Николо д'Авиляно, в качеството си на комисар на републиката. След като даде в сражението пример за мъжество и патриотизъм, Авиляно даде в съда образец за красноречие, като обвини в корупция един от събратята си — Масимо Ротондо. Клирът се изплаши от това изказване, и не само той. Затова изпратиха Николо в Алтамура като комисар на републиката. Там той даде воля на инквизиторските си наклонности и, вместо да проповядва съгласие и братство, той арестува четиридесет роялисти, които затвори в манастира Свети Франциск и започна процес срещу тях тъкмо когато кардиналът се готвеше за обсада на града. Това беше голяма загуба на санфедистите.

На седми сутринта кардиналът изпрати офицера Векиони, за да предложи на Монталбано и Паломба изгодни условия за предаване на града. Руфо молеше също да му върнат и двамата инженери.

Монталбано и Авиляно не дадоха никакъв отговор, или, по-точно, бяха най-красноречиви: задържаха парламентъора в плен.

Вечерта на осми май кардиналът заповяда на де Чезаре да обгради Алтамура, като настойчиво му заръча да не предприема нещо до пристигането му.

Всички останали от нередовната войска и множеството доброволци, притекли се от околността, се изплашиха да не би да разграбят Алтамура без тях. А може би, те още пазеха ярък спомен за плячкосването на Котрона, за да допуснат несправедливост. Във всеки случай, те сами напуснаха лагера си и последваха де Чезаре, така че кардиналът остана само с гвардията си от двеста човека и пикет кавалеристи.

По средата на пътя де Чезаре получи заповед от Руфо незабавно да прехвърли цялата си кавалерия в Латерца, за да залови няколко патриоти, които така бяха подплашили местното население, че роялистите напуснаха града и побягнаха към околните села и чифлици.

Де Чезаре веднага се подчини и предаде командването на лейтенант Дуранте, който продължи набелязания път. След два часа той заповяда на войската да спре.

Там при него доведоха един местен жител, когото бяха взели за републикански шпионин, а впоследствие се оказа, че той само бил в плен при републиканците. Той разказа за Дуранте, че е видял двеста патриоти, които се насочвали към матера, и се намирили съвсем наблизо, зад съседния хълм.

Лейтенантът помисли не без основание, че това, може би, е капан. В отсъствието на командира си той се колебаеше да вземе решение, но внезапно пристигна пратеник от капитана на авангарда и съобщи, че всички са заловени от патриотите и молят за помощ. Тогава лейтенантът заповяда на хората си да ускорят ход и скоро се сблъска с републиканците, които се движеха по най-стръмните пътеки, за да се нахвърлят в удобен момент и върху ариергарда на санфедистите.

Последните бяха заели вече позиция на върха на хълма и фра Пачифико установи там батареята си.

Капитанът на калабрийската кавалерия хвърли срещу патриотите стотина планински стрелци, които трябваше да атакуват алтамурците фронтално, докато той с кавалерията си им отрязваше пътя към града. Малката войска, която можеше да разчита на успех само докато планът им беше неизвестен на противника, сега започна да отстъпва и се завърна в града. Армията на санфедистите можеше спокойно да продължи пътя си.

Към девет вечерта де Чезаре се върна с кавалерията си. По същото това време кардиналът отново обедини цялата армия.

Руфо свика командирите и на военния съвет решиха незабавно да атакуват Алтамура. Установен беше редът за движение на войските. Де Чезаре трябваше да излезе преди разсъмване.

Към девет сутринта той вече беше на разстояние оръдеен изстрел от града. Един час по-късно пристигна кардиналът с останалата армия. Жителите на Алтамура бяха разположили лагера си по хълмовете, които го обкръжаваха.

За да се запознаят с подстъпите към града, който му предстоеше да атакува, Руфо реши да обиколи стените му. Белият кон и пурпурните му одежди веднага разкриваха неговата самоличност. Републиканците го познаха и скоро го превърнаха в мишена за дългобойните си пушки.

Кардиналът се спря, вдигна далекогледа към очите си и застина неподвижен сред огнената вихрушка. Всички около него се развикаха изплашено, но той им отговори:

— Отдръпнете се, отдръпнете се по-бързо. Не бих допуснал някой да бъде ранен заради мен.

— Но вие, монсеньор! — извикаха от всички страни.

— О! Аз съм нещо друго! Сключил съм мирен договор с куршумите.

И действително, в армията се разнесе слух, че кардиналът носи талисман и куршумите не могат да му навредят. А фактът, че всички повярваха на това, само увеличи авторитета и популярността на Руфо.

В резултат на разузнаването на кардинала стана ясно, че всички пътища и дори пътеки към Алтамура бяха под защитата на артилерията и освен това, навсякъде бяха построени барикади. Затова решиха да овладеят една от височините над Алтамура, охранявана от патриотите.

След кръвопролитна битка кавалерията на Лече, стотнята, която беше довел де Чезаре, завзе една от височините, където Фра Пачифико веднага установи своята кулеврина, насочена към градските стени, и мортирата, която обърна към постройките вътре в крепостта. Останалите две оръдия бяха насочени към обекти, но поради малкия калибър те вдигаха много шум.

Канонадата започна. Но градът беше добре защитен. Алтамурийците се бяха заклели да загинат под развалините. Къщите се рушаха, но бащите и мъжете бяха забравили за опасността, заплашваща децата и жените им. Без да чуват виковете на умиращите, те оставаха на поста си, отбивайки всички атаки и обръщайки в бягство най-добрата част от армията на санфедистите, калабрийците.

Само нощта прекъсна битката. Неопитните алтамурци до разсъмване обсъждаха своята защита. Но те имаха малко снаряжи, а куршумите им почти привършваха. Те помолиха гражданите да донесат на площада всичко, изработено от олово и други лесно топими

метали. Едни донесоха оловото от прозоречните рамки, други — от покривите. Донесоха калай, сребърни съдове. Кюрето даде тръбите от органа на църквата. В пламтящите ковачници топяха олово, калай и сребро, а леярите отливаха от сплавта куршуми. Нощта премина в трескава работа. На разсъмване всеки защитник имаше по четиридесет куршума. Разчитаха, че снарядите ще стигнат до края на деня.

Битката беше подновена в шест сутринта. По пладне съобщиха на кардинала, че от раните на много войници са извадени сребърни куршуми. В три часа, забелязаха че алтамурците стрелят по тях с медни монети, после със сребърни, а най-накрая със златни.

Снарядите не достигаха и всеки носеше златните и сребърни ценности, предпочитайки сам да предаде богатството си за полза на града, отколкото да го остави на санфедистите.

Възхитен от тази самоотверженост, кардиналът все пак разчиташе, че обсадените няма да издържат дълго. Към четири часа се разнесе оглушителен взрив, като че стреляха едновременно сто пушки. После огънят престана.

Кардиналът заподозря някаква хитрост и реши да даде на републиканците възможност за бягство. Той се престори, че събира войските си на едно място, за да започне решително нападение, и остави свободни противоположните врати на града. И действително, Паломба и Мастранджело веднага се възползваха от тази възможност и първи напуснаха града.

От време на време Фра Пачифико стреляше с оръдията, за да поддържа напрежението сред жителите на Алтамура. Но градът, жертва на печална и загадъчна тишина, не отговаряше на тези провокации. Всичко беше безмълвно и неподвижно, като в гробница.

Към полунощ един патрул стрелци се приближи до градските порти и, като видя, че никой не ги пази, реши да ги подпали. Всички започнаха да събират дърва за огъня. Вратите, надупчени от оръдейните сигнали, се превърнаха в пепел без някой да попречи на нападателите.

Съобщиха новината на кардинала. От страх, да не би това да е капан, той заповяда да не влизат в Алтамура. После, за да не разрушат напълно града, реши да спре канонадата.

На десети май, петък, малко преди разсъмване, Руфо построи армията си в боен ред и я поведе към изгорените порти. През зейналия

отвор не се виждаше никой. Улиците бяха пусти и безмълвни. Тогава кардиналът заповяда да хвърлят две бомби и няколко гранати, очаквайки, че след взрива все пак ще забележи някакво движение. Но всичко оставаше тихо и неподвижно. Руфо заповяда на три полка стрелци да пресекат града от край до край и да узнаят какво се бе случило.

За голямо негово учудване, му доложиха, че в града са останали само болните, старците, децата и монахините в манастира. Но изведнъж всички видяха един човек, който се връщаше от града. Лицето му още носеше следите от преживян ужас.

Това бе капитана на първия отряд. Беше му заповядано да открие инженерите Винчи и Оливиери, а също и парламентъора Векоиони.

Влизайки в църквата Свети Франциск, той беше намерил следи от прясна кръв. Кръвта го беше довела до прясна гробница, пълна с мъртви и умиращи от раните си роялисти. Това бяха четиридесетте пленника, арестувани от Николо Паломба, оковани по двойки и разстреляни предната вечер. Именно това беше причината за оглушителната стрелба, след която беше последвало мълчанието.

Кардиналът веднага изпрати хора в църквата и заповяда да извадят всички тела от гробницата. Само трима бяха напълно излекувани. Пет или шест други, които все още дишаха, умряха същият ден, без дори да дойдат в съзнание.

Тримата оцелели бяха: отец Маестро Ломастро, Емануеле де Мацио от Матера и парламентьорът дон Рафаело Векиони. Винчи и Оливиери бяха в числото на убитите.

Роялистките писатели сами признават, че разгромът на Алтамура е бил нещо ужасно. Затова свидетелства самият Винченцо Дуранте:

„Кой може да си спомни без сълзи скръбта и унието на този нещастен град? Кой има сили да опише нескончаемия тридневен грабеж, който не успя при това да насити алчността на войниците! Калабрия, Базиликата и Апулия се обогатиха с трофеите на Алтамура. На жителите беше отнето всичко, освен горестния спомен за клането и безчинствата“.

За тези три дни градът изпита всички ужаси на междуособната война. Останалите в него старци и деца бяха изклани, младите монахини в манастира — опозорени. Либералните писатели, за да

намерят в историята подобно събитие, трябва да се обърнат към времената на Сагунта и Картаген.

Само една страшна постъпка, извършена пред очите на кардинала, го накара да прекрати клането.

В една от къщите намериха укрив се патриот и го доведоха при Руфо, който служеше благодарствен молебен на площада. Патриотът беше граф Фило.

В момента, когато той се хвърли в краката на кардинала, умолявайки го да пощади живота му, някакъв човек, който претендираше за родствени връзки с инженер Оливиери, се приближи към него и го застреля в упор. Кръвта на графа опръска пурпурните одежди на Руфо. Тогава той заповяда всички офицери и свещеници да обиколят града и да спрат грабежите и убийствата.

В този момент пристигна запъхтян пратеник на кралицата. Той почтително подаде на кардинала писмото, написано от ръката и.

Руфо почтително го поднесе към устните си и прочете:

„Храбри и великодушни калабрийци!

Мъжеството и верността, които вие проявихте, защитавайки нашата свята католическа религия и вашия добър крал и баща, предизвиква в душата ни толкова дълбока благодарност и удовлетворение, че решихме да ушим със собствените си ръце знамето, което сега ви изпращаме.

Нека то бъде доказателство за искрената ни любов и признателност към вас и в същото време да ви подтиква към най-решителни действия със същата храброст и усърдие, докато не бъдат прогонени и победени враговете на държавата и пресветата ни църква, докато най-после вие, вашите семейства, вашето отечество могат мирно да се наслаждават на плодовете от своя труд под покровителството на вашия добър крал и баща Фердинанд и всички нас. Ние никога няма да забравим вашите славни подвизи.

Продължавайте, храбри калабрийци, да се сражавате с присъщата ви доблест под това знаме, на което ние

собственоръчно избродирахме кръст и девиз, славен знак за нашето изкупление. Помнете, благочестиви войни, че под защитата на такъв девиз вие не можете да не победите. Нека той ви води напред! Хвърляйте се без страх в боя и бъдете уверени, че врагът ще бъде победен.

А до тогава ние с дълбока благодарност ще молим Всевишния, дарителя на всички блага, да се умилистави и да ни помогне, най-вече за неговата чест и слава.

Изпълнени с признателност, оставаме неизменно. Ваша благодарна и добра майка.

Мария Каролина“.

След подписа на кралицата, на същия ред, стояха следните имена:

Мария Клементина,
Леополд Бурбон,
Мария Кристина,
Мария Амалия,
Мария Антония.

Докато кардиналът четеше писмото, пратеникът разгърна знамето, ушито от кралицата и младите принцеси, което беше наистина великолепно. То беше от бял атлаз. На едната му страна беше избродиран гербът на неаполитанските Бурбони с надпис: „На скъпите калабрийци“, а от другата — кръст със свещения девиз на император Константин: „С твоя знак аз побеждавам“.

Донеслият знамето Шипионе Ламара беше препоръчан от кралицата на кардинала като храбър и превъзходен офицер. Руфо заповяда да тръбят сбор и сред трупите, рушащите се домове и димящите развалини гордо прочете пред цялата калабрийска армия изпратеното му писмо и развя знамето на кралицата, което трябваше да ги води към нови грабежи, нови убийства и нови пожари, което кралицата, изглежда, одобряваше, а Господ Бог беше благословил! Тайна! — казахме ние. Тайна! — повтаряме сега.

L

НАЧАЛО НА КРАЯ

Докато всичко това ставаше в Тера ди Бари, Неапол стана свидетел на не по-малко важни събития.

Както се изрази Фердинанд в послеписа на едно от писмата си, императорът на Австрия най-после се беше решил да „помръдне“.

Това движение се оказа гибелно за френската армия. Императорът чакаше руснаците и беше напълно прав.

Суворов, въодушевен от победите си над Турция, пресече Германия и през Тиролските проходи влезе във Верона, където пое командването на обединените армии, наречени вече австро-руски, а след това завладя Бреша.

Освен това французите бяха разбити при Щоках в Германия и при Маняно в Италия.

Както вече казахме, Макдоналд беше заел поста на Шампионе.

Но този, който сменя, не винаги заменя. Въпреки войнската си доблест, Макдоналд не умееше да се отнася меко, приятелски с хората, — качество, което беше спечелило на Шампионе широка популярност в Неапол.

Веднъж му съобщиха, че на Стария пазар ладзароните са започнали бунт.

Потомците на онези, които бяха възстанали с Мазаниело и след като заедно с него бяха грабили и убивали, го убиха, или поне го изоставиха, а после влачеха трупа му в калта и хвърлиха главата му в канала, след което, по силата на нередките сред южняците противоречия, събраха частите от разкъсаното тяло върху златната носилка и ги погребяха с почести, подобаващи за светец, тези хора, все същите през 1799, както и през 1647, се бяха събрали, разоръжили националната гвардия и с пушки в ръце се бяха спуснали към пристанището, за да вдигнат въстание сред моряците.

Макдоналд последва примера на Шампионе. Той повика Микеле и му обеща чин и заплата на легионен командир и мундир, още по-

блестящ от предишния, ако успее да усмири бунтовниците.

Микеле яхна коня, препусна към ладзароните и с присъщото си красноречие ги убеди да оставят оръжието си и да се разотидат по домовете.

Усмирените ладзарони изпратиха при Макдоналд делегация да моли за прошка.

Макдоналд удържа обещанието си и назначи Микеле за командир на легион и му подари великолепен мундир, който той веднага облече и побърза да се покаже на тълпата.

През същия ден в Неапол узнаха за поражението при Маняно, за отстъплението, което го беше последвало и за загубата на отбранителната линия в Минчо.

Макдоналд получи заповед да се присъедини в Ломбардия към френската армия, която отстъпваше пред австро-руските полкове. За нещастие, той не можа да изпълни заповедта. Знаем, че преди отпътуването си Шампионе беше изпратил френския корпус в Апулия, а неаполитанския — в Калабрия.

Известно ни е също как завършиха тези походи: Брусие и Еторе Карафа победиха, а Скипани претърпя поражение.

Макдоналд веднага изпрати заповед до всички френски корпуси, разположени около Неапол, да се съсредоточат в Казерта.

Докато републиканците отстъпваха, санфедистите се придвижваха напред и около Неапол постепенно се затягаше пръстенът на бурбонските войски. Фра Дяволо беше в Итри; Мамоне с двамата си братя — в Соре; Пронио — в Абруци; Шиярпа — в Чиленто; най-послед, Руфо и де Чезаре разгръщаха широк фронт като заемаха цялата Калабрия, протягайки през Йонийско море ръка на руснаците и турците, а през Тиренско — на англичаните.

През това време депутатите, изпратени в Париж, за да получат признанието на Партенопейската република и да сключат с Директорията „отбранителен и настъпателен съюз“, се завърнаха в Неапол. Положението на Франция вече не беше толкова блестящо, за да защитава Неапол, а положението на Неапол не беше достатъчно стабилно, за да отблъсне сам враговете на Франция.

И така, френската Директория, заповяда да предадат на Неаполитанската република това, което една държава казва на друга при крайни обстоятелства, въпреки обвързващите ги договори, а

именно: „Всеки за себе си“. Всичко, което успя да стори Директорията, беше да отстъпи на Неапол военния експерт Абриал, за да подпомогне организирането на републиката.

В момента когато Макдоналд се готвеше да изпълни тайно получената заповед за отстъпление и събираше войниците си в Казерта, под предлог, че Неаполитанските развлечения ги изнежват твърде много, стана известно, че петстотин роялисти и значително по-голям английски корпус са слезли в Кастеламаре под защитата на английския флот. Тази войска беше завладяла града и малкия форт, който го бранеше. Тъй като десантът беше неочакван, в крепостта завариха едва тридесет французи. Те се предадоха при условие, че ще им позволят да се оттеглят с военни почести. Колкото до града, той беше заварен съвсем неподготвен и не можеше да постави никакви условия, затова беше разграбен.

Когато за събития в Кастеламаре узнаха селяните от Летере и Граняни и жителите на околните планини, като пастирите от времето на самнитите, те се спуснаха в равнината и на свой ред започнаха да ограбват града.

Всички патриоти или тези, които бяха обявени за такива, бяха убити. Кръвта породи жажда за нова кръв: дори гарнизонът на крепостта, въпреки капитулацията, беше изклан.

Всичко това ставаше в навечерието на деня, когато Макдоналд трябваше да напусне Неапол с френската армия.

Тези събития промениха намеренията му. Храбрият генерал не искаше да мислят, че страхът е причината за отпътуването. Той поведе армията си право срещу Кастеламаре. Англичаните напразно се опитваха да спрат придвижването на колоната с огън от корабите си. Под този огън Макдоналд превзе града и форта, остави там гарнизон главно от неаполитански патриоти и се завърна същата вечер в Неапол като подари на националната гвардия три знамена, седемнадесет оръдия и триста пленника.

На другия ден той обяви, че се отправя за лагера при Казерта, където ще започне големи подготвителни маневри, като обеща, че е готов всеки момент да се завърне в Неапол, за да го защитава, и молеше всяка вечер да му изпращат сведения за събитията през деня.

Той даваше да се разбере, че републиката има възможност да се възползва напълно от свободата си, да действа със собствени сили и

да завърши революцията, започната в толкова щастлив час. И действително, той остави неаполитанци-те да следват съветите на Абриал, сами да потушават въстанията и да организират правителство.

Вечерта на 6 май, когато Макдоналд съставяше писмо до командора Тръбридж, в което призоваваше човеколюбието му и го заклинаше да положи всички усилия за спиране на междуособната война, вместо да я разпалва, му доложиха за пристигането на бригадният командир Салвато.

Преди два дни, при превземането на Кастеламаре, Салвато беше проявил чудеса от храброст пред очите на главнокомандувачия. Пет от седемнадесетте неприятелски оръдия бяха пленени от неговата бригада. Той сам завладя едно от трите знамена.

Знаем, че Макдоналд беше по-рязък от Шампионе, но, сам храбър до безразсъдство, той беше справедлив и оценяваше по достойнство храбростта на другите.

При вида на влизания Салвато Макдоналд му протегна ръка.

— Господин бригаден командир, — каза той, — нито на бойното поле, нито след това успях да ви изкажа така заслужената от вас благодарност, но аз постъпих по-добре: поисках за вас от Директорията чин бригаден генерал, а за сега ви възлагам командването на дивизията на генерал Матийо Морис, който поради сериозната си рана не може да участва в сраженията.

Салвато се поклони.

— Уви, генерале, може би това ще е лоша отплата за добрината ви, но в случай, че, както се говори, бъдете отзован в Централна Италия...

Макдоналд учудено погледна младия човек.

— Кой говори за това, господине?

— Например, полковник Межан, когото сварих да се запасява с провизии за крепостта Сан Елмо. Той ми каза, без да го смята за тайна, че сте го оставили в крепостта с петстотин човека.

— Този Межан изглежда има твърде влиятелни покровители, щом токова лесно си играе с подобни тайни, — отвърна Макдоналд. — Особено след като му беше забранено под страх от смъртно наказание да говори за това на когото и да било.

— Простете ми, генерале, не знаех за това. В противен случай, признавам ви, никога не бих споменавал името на Межан.

— Добре. Но вие се готвехте да ми кажете нещо, в случай че бъда отзован в Централна Италия?

— Искан да ви кажа, генерале, че аз съм роден син на тази нещастна страна, която вие напускате. Лишена от помощта на французите, тя ще се нуждае от помощта на всички свои синове и особено от тяхната преданост, не бихте ли могли, скъпи генерале, напускатки Неапол, да ми оставите командването на крепостта Уово или Кармине, както поверихте на Межан Сан Елмо?

— Възложих на Межан командването на тази крепост по заповед на Директорията. В нея беше споменат и точния брой хора, които трябваше да оставя там и назовано името на човека, комуто трябваше да ги поверя. Но тъй като не съм получил подобни указания за вас, не мога да откъсна от армията един от най-добрите ѝ офицери.

— Генерале, — отвърна Салвато със същия твърд тон, с който му говореше Макдоналд, за разлика от Шампионе, който се отнасяше към него като към син, — генерале, вашите думи ме хвърлят в отчаяние, защото съм убеден, че трябва да остана тук и не мога да забравя, че съм преди всичко неаполитанец, а не французин. И че дългът ми пред Неапол стои по-високо от дълга пред Франция. Затова, ако получа вашия отказ, ще бъда принуден да си подам оставката.

— Господине, — промълви Макдоналд, — разбирам вашето положение, защото както вие сте неаполитанец, аз съм ирландец, и макар да съм роден във Франция, където родителите ми са се заселили отдавна, ако се намирах в Дъблин при същите условия, при които се намирате вие в Неапол, спомените за родината, може би биха се събудили и в мен.

— Значи, приемате оставката ми?

— Не, господине. Но ви давам тримесечен отпуск.

— О, скъпи генерале!

— След три месеца за Неапол всичко ще е свършило.

— Как да ви разбирам, генерале?

— Много просто, — отвърна Макдоналд с печална усмивка. — Искан да кажа, че след три месеца Фердинанд ще е отново на трона, а патриотите ще бъдат избити, избесени или заточени. През тези три месеца, господине, можете да защитавате отечеството си. Франция няма да забележи това, което ще вършите, а и да забележи нещо, вероятно ще го одобри. Ако за това време не ви убият или обесят,

върнете се, ако е възможно, сред нас, за да заемете мястото си до мен и със същия чин, който заемате в армията сега.

— Генерале, — каза Салвато. — Давате ми повече, отколкото смеех да се надявам.

— Защото вие сте от тези хора, които човек не може никога да възнагради достатъчно. Бихте ли ми препоръчали някого от приятелите си, който би могъл да поеме временно командването на вашата бригада?

Салвато се поколеба.

— Генерале, признавам, че би ми доставило голямо удоволствие, ако мястото ми заемеше приятелят ми Вилньов, но...

— Но?

— Но Вилньов беше адютант на Шампионе и, може би, това ще се окаже лоша препоръка за него.

— В очите на Директорията, може би, господине. Но за мен няма по-добра препоръка от патриотизма и мъжеството. Вие самият сте доказателство за това, защото също бяхте адютант на Шампионе и като такъв, до колкото си спомням, се проявихте като герой при Чивита Кастелана. Напишете сам на приятеля си, че приемам вашата препоръка и му поверявам командването на вашата бригада.

С едно движение на ръката той посочи на младия човек бюрото, на което пишеше, когато Салвато беше влязъл в стаята.

Салвато седна и с трепереща от радост ръка написа на Вилньов няколко реда. Той постави подписа си, запечатана плика и вече се канеше да стане, когато Макдоналд постави ръка на рамото му.

— А сега ми окажете една последна услуга.

— Заповядайте, генерале.

— Вие сте неаполитанец, макар че, ако ви чуя как говорите на френски или английски, човек би помислил, че сте роден французин или англичанин. Бъдете така любезен да ми преведете на италиански прокламацията, която сега ще ви продиктувам.

Макдоналд се изправи с целия си ръст, опря ръка върху облегалката на креслото и започна да диктува:

— „Неапол, шести май хиляда седемстотин деветдесет и девета.

Всеки въстанал град ще бъде изгорен, а развалините му — изорани.

Кардиналите, архиепископите, епископите, абатите — всички служители на култа ще бъдат смятани виновници за тези вълнения и ще бъдат осъдени на смърт, което ще бъде съпроводено от конфискация на имуществото“.

— Законите ви са твърде сурови, генерале, — каза с усмивка Салвато.

— Само изглеждат такива, господине, — защото, съставяйки тази декларация, аз преследвам съвсем друга цел, която ви се изплъзва, млади ми приятелю.

— Каква?

— Че Партенопейската република, ако иска да се задържи, ще бъде принудена да прибегне до голяма строгост, въпреки, че и това може да не я спаси. Какво пък, в случай на реставрация няма да е лошо ако тези, които са вършели жестокости, могат да ги припишат на моя сметка. Дори далеч от Неапол, аз, може би, ще му окажа последна услуга, като спася главата на някой от синовете му, поемайки върху себе си тази отговорност. Подайте ми перото.

Салвато стана и протегна перото към генерала.

— Значи, решено, — каза Макдоналд, — след три месеца, ако не ви убият, не ви пленят или не ви обесят...

— След три месеца, генерале, ще бъда сред вас.

— Още днес, когато господин Вилньов дойде да ви благодари, ще ви донесе моята заповед за отпуск.

И той протегна на Салвато ръка, която младежът стисна с благодарност.

На другия ден, седми май, Макдоналд напусна Казерта с цялата френска армия.

LI

ПРАЗНИКЪТ НА БРАТСТВОТО

„Невъзможно е, — се казваше в «Записки към историята на последните революции в Италия», — невъзможно е да се опише радостта, която обхвана патриотите след отпътуването на френската армия. Поздравявайки се един с друг в братска прегръдка, те заявяваха, че едва от тази щастлива минута са станали действително свободни и патриотизмът им достигна висшата степен на ентузиазъм и премина в неистов възторг“.

И действително, по това време в Неапол се възобновиха безумствата от 1792–1793 година, които бяха не само кървави. За щастие, сред тях имаше и такива, в които възвеличавайки патриотизма, смешното се съчетаваше с възвишеното. Гражданите, които имаха „нещастие“ да носят името Фердинанд, твърде разпространено благодарение низкопоклонничеството на тълпата, или което и да било кралско име, молеха републиканското правителство за разрешение по съдебен път да изменят името си, за да нямат нищо общо с тирана.

Излязоха хиляди памфлети, които разобличаваха тайните от двора на Фердинанд и Каролина. Към народа изведнъж се обръщаше Себето, малкият ручей, който се вливаше в морето до моста Света Магдалина и който, подобно на древния Смакандър, взимаше думата и заставаше на страната на неа-политанците, после в очите на всички се хвърлиха думите, изписани по стената на църквата дел Кармине: „Стани, Лазаре, и излез от гроба си“. За всички беше ясно, че името Лазар означаваше ладзарони, а следователно — Мазаниело. Леонора Пиментел в „Партенопейски Монитор“ възбуждаше яростта на патриотите и заклеяваше Руфо като главатар на разбойници и убийци, за какъвто потомството го смятай днес.

Жените, въодушевени от нейния пример, проявяваха патриотизма си по своему, предпочитайки любовта на якобинците пред любовта на благородниците.

Някои от тях се обръщаха към народа с речи от балконите като му разясняваха неговите интереси и задължения, докато Микеланжело Чиконе, приятелят на Чирило, продължаваше да превежда на неаполитанско наречие Евангелието, тази велика книга, пронизана от духа на демокрацията, като съгласуваше принципите на свободата с нормите на християнското вероучение. Насред Площада на кралицата отец Бенони, францискански монах от Болоня, си беше издигнал катедрата под дървото на Свободата, там, където изплашеният от бурята Фердинанд се беше заклел да издигне храм на свети Франциск Паолански, ако провидението някога му върне трона.

С разпятieto в ръка Чиконе сравняваше високите заповеди на Христос към народите и царете с правилата, които в течение на векове царете са диктували на народите, тези спящи лъвовете, които те в течение на вековете са държали в безпомощно състояние. Сега, когато тези лъвовете бяха разбудени и готови да разкъсат врага, той обясняваше на един от тези на-роди-лъвовете догмата на триединството, напълно неизвестна в Неапол през епохата на свободата, равенството и братството.

Кардиналът-архиепископ Капече Дзурло, дали от страх, или по убеждение, заповяда в молитвите вместо „Боже, спаси краля“ да се чете: „Боже, пази републиката“.

Той отиде още по-далеч: в своята енциклика обяви, че враговете на новото правителство, които му вредят по какъвто и да е начин, няма да получат опрощение на греховете, освен на смъртния си одър. Той заяви, че отлъчва от църквата дори и тези, които, знаейки за съществуването на заговори и складове с оръжие, не съобщят за това.

Най-после, в театрите играеха само трагедии или драми, в които герои бяха Брут, Тимoleon, Хармодий, Касий, или Катон.

На четиринадесети май, в края на един от тези спектакли пристигна вестта за превземането на Алтамура. Изпълнителят на главната роля излезе на сцената, не само за да обяви новината, но и да разкаже за страшните събития, последвали падането на републиканския град. Чувство на неизразими ужас обхвана присъстващите: зрителите скочиха на крака, като поразени от мълния и всички гласове се сляха в един вик: „Смърт на тираните! Да живее Свободата!“

В същата минута оркестърът подхвана неаполитанската „Марсилеза“ — „химнът на Свободата“ от Винченцо Монти, чийто текст Леонора Пиментел беше чела в салона на херцогиня Фуско.

Този път опасността повдигаше призрачната завеса и показваше страшното си лице.

Възползвайки се от предоставената му временна свобода, Салвато пръв даде пример. С риск да попадне в ръцете на разбойниците, той замина за графство Молизе и там, не толкова чрез арендаторите, колкото чрез интендантите, събра около двеста хиляди франка, с които организира един полк калабрийски доброволци, като го нарече „Калабрийски легион“. Това бяха все яростни привърженици на свободата, лични врагове на кардинал Руфо. Всеки искаше да отмъсти за нечия смърт на санфедистите или на самия кардинал, решен да измие кръвта с кръв. Думите, изписани на знамето им, звучаха като страшна клетва: „Отмъсти, победи или умри!“

Херцог Рока Романа, въодушевен от този пример, — така поне мислеха всички, — остави най-последно харема си на склона Джиганте и помоли за разрешение да състави кавалерийски полк.

Скипани събра остатъци от своя армейски корпус и го раздели на два легиона, като възложи командването на първия на калабриецца Спано, заради дългите му години служба сред низшите чинове в армията, а втория оглави сам.

Абриал, от своя страна, добросъвестно изпълняваше задълженията, възложени му от Директорията. Той предостави законодателната власт на двадесет и пет граждани, изпълнителната — на петима и състави министерство от четири човека.

Той сам избираше членовете, които трябваше да влязат във всеки от тези правителствени органи.

Сред новите избраници, повече от които заплатиха с живота си тази чест, беше един от нашите стари познати — доктор Доменико Чирило.

Когато му съобщиха, че пратеникът на Директорията е избрал него, той отвърна:

— Опасността е голяма, но честта е твърде висока. Аз посвещавам на републиката слабия си талант, силите и живота си.

Мантоне на свой ред работеше ден и нощ за да реорганизира армията. След няколко дни тя действително беше съставена наново и

готова да тръгне против кардинала, чието приближаване се усещаше все по-остро с всяка изминала минута.

Но преди това военният министър, великодушен по сърце, реши да устройи за града зрелище, което едновременно би го ободрило и въодушевило.

Той обяви празника на Братството.

В деня, определен за тържеството, градът се събуди от звъна на камбаните, грохота на оръдията и ударите на големите барабани, както в най-щастливите си дни.

Всички пехотинци от националната гвардия получиха заповед да се строят по улица Толедо, цялата конница се разположи в боен ред на Дворцови площад, а редовната пехота зае Площада на замъка.

Нека отбележим мимоходом, че в света, може би, няма нито една столица, където националната гвардия да е така добре организирана, както в Неапол.

Около дървото на свободата беше оставено голямо празно пространство, на десет крачки от което беше издигната клада.

Към единадесет сутринта, през един от последните майски дни, когато всички прозорци в Неапол бяха покрити с републикански флагове, а всички жени, които украсяваха тези прозорци, размахваха кърпички и викаха: „Да живее републиката!“, — в началото на улица Толедо се показва огромният кортеж.

Водеха го членовете на новото правителство начело с генерал Мантоне.

След тях идваше артилерията, следваха трите знамена, пленени от роялистите — едно от англичаните и две от санфедистите, — после около петстотин портрета на краля и кралицата, събрани отвсякъде и предназначени за изгаряне. Шествието завършваха окованите по двойки пленници от Кастеламаре и съседните села.

Следващата ги тълпа хора, заплашителна, пълна с ненавист и жажда за мъст. „Смърт на санфедистите! Смърт на роялистите!“ — крещеше тя.

Тези хора с кръвожадната си нагласа не можеха да допуснат, че затворниците са изведени по друга причина, а не за да им прережат гърлата.

В това бяха убедени, изглежда и нещастните пленници, които с изключение на неколцина, гледащи предизвикателно бъдещите си

палачи, вървяха със сълзи на очи и наведени в отчаяние глави.

Мантоне държа пред армията реч, за да ѝ напомни дълга в дните на вражеско нашествие.

Представител на правителството се обърна към народа, като го призова да уважава живота и собствеността на ближния.

След това запалиха огъня.

Министърът на финансите се приближи до кладата и хвърли купчина банкноти за около шест милиона франка. Това бяха спестяванията, които, въпреки обществената нищета, правителството беше успяло да натрупа за два месеца.

След банкнотите в огъня полетяха портретите.

Но когато дойде ред да горят знамената, народът нападна тези, които ги носеха, изтръгна ги от ръцете им, стъпка ги в калта и ги разкъса на малки парченца, които войниците промушиха на щикове си.

Оставаха пленниците.

Заповядаха им да се приближат към огъня, събраха ги покрай дървото на свободата, обкръжиха ги с пръстен от щикове и в минутата, когато им оставаше само да посрещнат смъртта и когато тълпата със святкащи очи вече се готвеше да хване ножовете, Мантоне възкликна:

— Долу веригите!

Тогава най-знатните дами на Неапол — херцогиня ди По-поли, херцогиня ди Касано, херцогиня Фуско и Леонора Пиментел се спуснаха към дървото на свободата и сред всеобщото вълнение и сълзи освободиха от оковите тристате пленника, помилвани с виковете „Пощада!“ и хиляди пъти повторените възклицания „Да живее републиката!“.

В този момент в кръга навлязоха други дами с чаши и бутилки в ръце и бившите пленници пиха за здравето и успеха на тези, които бяха съумели да ги победят и, което е още по трудно, които умееха да прощават.

Вечерта Неапол беше великолепно илюминиран. Уви! Това беше последният празничен ден. На другата сутрин френската армия започна да се оттегля и настъпиха дни на траур.

Последните часове от този велик ден бяха помрачени от едно печално събитие.

Към пет вечерта дойде известие че, херцог Рока Романа, след като получил разрешение да състави кавалерийски полк, го е организиран и заедно с него преминал на страната на роялистите.

След един час на същия площад, където бяха освободили пленниците, се яви неговият брат Николино Карачиоло.

Той дойде с наведена глава и зачервено от срама лице. С треперещ от вълнение глас той заяви пред неаполитанската Директория, че престъплението на брат му е толкова голямо в собствените му очи, че както в древните времена, вината трябва да изкупи невинният. Затова той се явил, за да попита къде ще бъде затворен, за да се подчини на решението, което ще произнесе военният трибунал и че само той може да измие позора, хвърлен на фамилията им от измяната на брата. Ако напротив, републиката е запазила доверието си към него, той би доказал, че е неин син, а не брат на Рока Романа. Би съставил полк и с него би тръгнал срещу брат си.

Единодушни аплодисменти посрещнаха предложението на младия патриот. Всички ентусиазирано надигнаха глас да му бъде дадено такова позволение. Най-после правителството реши, че престъплението на Рока Романа е негово лично дело и не трябва да петни членовете на семейството му.

И действително, Николино Карачиоло организира със свои средства полк хусари, с които можеше като храбър и верен патриот да вземе участие в последните битки на републиката.

ЛІІ

ХОРА И МОРСКИ ВЪЛЦИ

Името Николо Карачиоло, което току що произнесохме, ни напомня че е време да се върнем към едно от главните действащи лица на нашата история, отдавна забравено от нас, към адмирал Карачиоло.

Забравено? Не. Нямаме право да употребим този израз. Нито един от участниците в нашето дълго повествование не е забравен от нас. Само че нашето око, както и окото на читателя, има определено полезрение и то събира едновременно само определен брой действащи лица, така че едни с появата си трябва, поне за известно време, да изместят други, до момента, когато ходът на събитията не ги извади отново на преден план и не ги накара да засенчат тези, чието място са заели, изтиквайки ги в полумрак, или в пълна неизвестност.

Адмирал Франческо Карачиоло много би искал да остане в тази неизвестност или сянка, но за човек с неговите достойнства това е невъзможно.

Обсаден, уморен, докато реакцията крачка по крачка се приближаваше към него от сушата, Неапол, който видя как пред очите на краля неговият флот, струвал толкова скъпо на народа му, беше унищожен от Нелсън, реши отново да създаде макар и слаб заместник на изгубената великолепна флотилия, като приспособи няколко канонерски лодки и с помощта на крепостните оръдия да попречи на врага да дебаркира.

Единственият в Неапол морски офицер, който притежаваше неоспоримите достойнства, необходими при дадените обстоятелства, беше Франческо Карачиоло. Затова, щом републиканското правителство реши да подготви средства за морска защита, то спря избора си на Карачиоло, не само за да го направи морски министър, но и за да му даде, като адмирал, командването на тези няколко съда и за да може той, като министър, да ги пусне на вода.

Отначало Карачиоло се колебаеше между спасението на родината и личната опасност, на която би се подложил, вземайки страната на републиката. При това личните му чувства, знатния му произход и средата, в която живееше, го влечаха по-скоро към роялистките принципи, отколкото към демократичните. Но Мантоне и приятелите му бяха толкова настойчиви, че той отстъпи, признавайки, че го върши неохотно и въпреки вътрешните си убеждения.

Ние знаем, обаче, колко дълбоко беше оскърбен адмиралът от предпочитанието, отдадено от краля на Нелсън при пътуването до Сицилия. Присъствието на Калабрийския херцог на борда на кораба му изглеждаше по-скоро досадна случайност, отколкото кралска милост, и породилото се в сърцето му чувство за мъст, което той не признаваше дори на себе си и което скриваше под името любов към отечеството, го подтикваше да застави своите владетели да се разкайват за оказаното му пренебрежение.

В резултат на това, от момента, когато премина към републиката, Карачиоло ѝ служеше не само като честен човек, но и като човек гениален, какъвто той в действителност беше. Той въоръжи доколкото можа и то изумително бързо десетина канонерски лодки и присъедини към тях няколко наново построени и още три кораба, които началникът на пристанището в Кастеламаре беше спасил от изгаряне. Така състави неголяма флотилия от тридесет съда.

Адмиралът изчакваше удобен случай, за да нападне англичаните, но една сутрин забеляза, че вместо дванадесет или петнадесет английски кораба, които бяха блокирали до предишния ден Неаполитанския залив, там бяха останали едва три — четири.

Но да се пренесем от Неапол в Палермо и да видим, какво се беше случило там след изпращането на кралското знаме.

Читателят помни, че капитан Тръбридж, отстъпвайки пред желанието на населението да види обесени поне десетина републиканци, молеше краля да изпрати с обратния рейс на „Персей“ съдия и че, след като кралят написа за това на председателя Кардило, той му посочи съветника Спечале като човек, на когото може да се разчита.

Преди отпътуването си Спечале получи частна аудиенция от краля и кралицата, които му дадоха своите указания, след което той пристигна в Иския с обратния рейс на „Персей“.

Първата му работа беше да осъди на смърт един нещастен шивач, цялата вина на когото се заключаваше в това, че беше снабдявал с републикански мундири чиновниците от новия муниципалитет.

Впрочем, за да дадем на нашите читатели понятие за това, какъв беше в морално отношение Спечале, ще предоставим думата на Тръбридж, който както е известно, никак не беше нежен с републиканците. Ето и няколко негови писма до адмирал Нелсън:

„На борда на корвета «Каладън», близо до остров Прочида
13.IV.1799 година

Съдията пристигна. Трябва да ви кажа, че ми се стори най — злобното същество, което някога съм виждал. Изглежда така, сякаш напълно е загубил разсъдъка си. Каза ми, че му посочили шестдесет семейства (кой ?) и че има голяма нужда от епископ, за да лишава от сан свещениците, защото иначе не може да ги осъди на смърт. Казах му: «А вие ги бесете и ако сметнете, че въжето не ги е лишило достатъчно от техния сан, ще измислим нещо друго.»

Тръбридж“

Това писмо изисква обяснение. Даваме го, колкото и ужасно да е то и каквито и спомени да пробужда.

Действително, в Италия — не знаем дали същото става и във Франция и бил ли е Верже, преди да го екзекутират, лишен от сан — действително, в Италия особата на свещенослужителя е неприкосновен а и палачът не може да го докосне, каквото и престъпление да е извършил, докато епископът не го е отлъчил от църквата.

Известно е, че Тръбридж беше пуснал цялата си шайка шпиони и сбири, — той сам го е заявявал, — шестдесет швейцарци и триста верноподаници срещу нещастния свещеник Албавена. При това добавил: „Надявам се, че до края на деня той ще бъде тук, жив или мъртъв“. Надеждите му се увенчаха с успех.

Тръбридж мислеше, че всичко ще е много просто: че трябва само да предаде Албавена в ръцете на палача, който да го обеси. Но в момента на екзекуцията се оказа, че въжето има възел.

Палачът, който беше християнин-католик, заяви, че не може да обеси свещеник, преди да го лишат от духовен сан.

През това време Тръбридж, който все още не знаеше това, написа на Нелсън второ писмо с дата 18 април:

„Любезни приятелю,

Преди два дни ме посети съдията с предложение за няколко присъди. Наистина, той ми даде да разбера, че такова съдопроизводство не е съвсем правилно. От думите можах да заключа, че му е заповядано да действа незабавно и по мои указания. О! О!

Казах му, че греша относно последното, тъй като става дума за италиански, а не за английски поданици.

Въобще, маниерът му на съдене е твърде любопитен. Като правило, обвиняемите отсъстват, така, че цялата процедура завършва твърде бързо. От всичко това, скъпи милорде, си изясних едно: желанието им да стоварят на нас най-отвратителната част от работата. Но при мен това няма да мине! Вие ще действувате по закона, господин съдия, или ще Ви изритам!

Тръбридж.“

Както виждаме, достойният англичанин, който с удоволствие беше приветствувал главата на Гранозио ди Гафони с думи: „Весел приятел! Жалко, че ще трябва да се разделим с него!“ — започваше да се възмущава от Спечале. Въпросът за лишаването от духовен сан на свещеника направо го вбеси.

На седми май той писа до Нелсън:

„Милорд, имах дълъг разговор с нашия съдия. Той ми каза, че през идната седмица ще приключи работата си и че неговите колеги, следователно и той, нямат навика да

отстъпват, без да имат осъден. Добави, че след произнасянето на присъдите свещеници незабавно ще бъдат натоварени на военен кораб, поради липса на епископ и ще бъдат изпратени в Сицилия, където от сан ще ги лиши самият крал. Оттам отново ще ги върнат при нас за да ги обесят тук. И знаете ли къде разчита той да се извърши това? На английския кораб! Проклятие! Но това още не е всичко, Оказало се, че палачът няма опит и беси лошо. Крещял не само обесеният, но и помощниците на палача. Кого мислите, че искаше той от мен? Палач! Специалист по бесенето! От мен! Разбирате ли? О! Този път отказах категорично. Щом нито в Прочида, нито в Иския няма палач, нека изпратят от Палермо. Отгатвам намеренията на тези хора. Искат все да убиват, а с пролятата кръв да зацапат нас! Не можете да си представите как този човек води процесите и как разпитва свидетелите! Обвиняемите почти никога не застават пред съда, за да изслушат присъдата си. Но нашият съдия намира това изгодно за себе си, тъй като голямата част от осъдените са много богати.

Тръбридж.“

Наистина, не ви ли се струва, че вече не сме в Неапол, не сме в Европа. Не живеем ли в някое заливче на Нова Каледония и не присъствуваме на племенния съвет на човекоядци?

Но почакайте.

Тръбридж напразно се надяваше да предизвика у Нелсън отвращение към поведението на съдията Спечале. Английският кораб, който трябваше да откара нещастните свещеници, беше предоставен без особени затруднения.

А знаете ли в какво се състоеше процедурата на позорното лишаване от сан?

С клещи откъснаха кожата от тонзурите на тримата свещеници, с бръснач отрязаха месо от трите пръста, с които благославят. После ги изпратиха с английския кораб, както обикновено, на един от островите,

където бяха обесени, при това от английски палач, назначен от Тръбридж по височайша заповед.

И така, всичко вървеше по план, когато на шести, в навечерието на последното писмо до Нелсън, адмирал граф де Сент Винцент, който патрулираше в Гибралтарския пролив, беше учуден да види около пет вечерта, през дъжда и мъглата, една френска ескадра, плаваща към Брест. Явно, били са промъкнали под носа на лорд Кейт. Графът преброи двадесет и четири кораба.

Той веднага написа на Нелсън за странната новина. Един от корабите му, „Хамелеон“, който се връщал от заданието, се беше оказал на пети май сутринта в самото сърце на френската флотилия. Капитан Стайл, командирът на „Хамелеон“, не обърнал внимание на обкръжаващите го кораби, като ги помислил за флота на лорд Кейт. „Хамелеон“ несъмнено щял да бъде пленен, ако един люгер (малък тримачтов кораб) не вдигнал трицветното знаме и не стрелял по него с оръдията.

Адмирал Сент Винцент не можеше да поддържа връзка с лорд Кейт поради западни вятър. Все пак графът изпрати един малък кораб, за да предаде заповедта незабавно да се присъедини към английския флот. Освен това, той изпрати друг кораб в Палермо.

Кейт предполагаше, че френската ескадра ще се насочи към Малта, а след това — към Александрия. Затова той веднага изпрати „Хамелеон“ в тези два пункта и заповяда на капитан Стайл да проявява голяма бдителност.

Граф Сент Винцент не грешеше в предположенията си: флотът, видян от „Хамелеон“ и от самия него, беше действително френски. Командваше го знаменития Брюе, когото не трябва да бъркаме с Брюес, разкъсан от снаряд при Абукир.

Флотът беше получил заповед да премине покрай лорд Кейт, да излезе от Брест, да влезе в Средиземно море и да спре в Тулон, където да чака заповед от Директорията.

А заповедите бяха извънредно важни. Директорията, изплашена от успехите на австрийците и руснаците в Италия, които я бяха накарали да отзове Макдоналд от Неапол, възлагаше всичките си надежди на Бонапарт. Писмото, което адмирал Брюе трябваше да получи в Тулон, а после да предаде на главнокомандувания египетската армия, гласеше следното:

„До генерал Бонапарт, главнокомандуващ на Източната армия.

Париж 26 май 1799 година.

Гражданино, генерал,

Необичайните усилия на Австрия и Русия и сериозният, почти страшен развой на войната, изискват от републиката да съсредоточи всичките си сили. Затова Директорията заповяда на адмирал Брюе да употреби всички средства, за да овладее Средиземно море, да отпътува за Египет, да вземе оттам френската армия и да я върне във Франция. Поръчано му е да се договори с Вас за това. Помислете, гражданино генерал, можете ли да оставите в Египет част от нашите сили, без да ги изложите на опасност. Директорията Ви дава право в този случай да възложите командването на оставения гарнизон на този от Вашите офицери, когото сметнете за най-достоеен.

Директорията с радост ще Ви види начело на републиканските армии, които вие така блестящо командвахте до днес.“

Отдолу стояха подписите на Треляр, Ларевриер, Лепо и Барас. Като премина Гибралтарския пролив, адмирал Брюе се отправи към Тулон, за да получи това писмо и последните заповеди на правителството.

И така, граф Сент Винцент не беше сгрешил, когато писа на лорд Нелсън, че местоназначението на френския флот ще бъде вероятно Малта или Александрия.

Но Фердинанд, който не притежаваше стратегическия талант на английския адмирал, незабавно напусна двореца в Фикуца, където му донесоха копие от писмото на графа до Нелсън. Обзет от страх, той побягна в Палермо, без да се съмнява нито за миг, че Франция е заета само с неговата персона, и е изпратила този флот, за да завладее Сицилия.

Той повика верният си приятел херцог Чирчело и колкото голямо да беше отвращението му към перото и хартията, написа следната

прокламация, която издаваше тревогата му, предизвикана от лошите известия.

Ето я:

„Фердинанд по Божия милост крал на Двете Сицилии и Йерусалим, инфант на Испания, херцог на Парма, Пияченца и Кастро, велик принц на Тоскана,

Мои верни и възлюбени поданици!

Нашите врагове, враговете на светата религия, следователно, на всяко порядъчно правителство, французите, притискани от всички страни, предприемат последен опит.

Деветнадесет кораба и няколко фрегати, последните останки от миналото им морско могъщество, излязоха от пристанището на Брест и влязоха в Средиземно море.

Те, може би, искат да разкъсат блокадата на Малта и вероятно се залъгват с надеждата, че ще могат безнаказано да достигнат Египет, преди страшните и винаги победоносните английски ескадри да успеят да ги настигнат. Напразно! Преследват ги повече от тридесет британски кораба, без да броим турската и руската ескадри, които пристигат от Адриатика. Всичко обещава, че тези разбойници французите още веднъж ще понесат наказание за този опит, колкото дързък, толкова и безнадежден.

Може би, минавайки покрай бреговете на Сицилия, те ще се осмелят да предприемат някакво неочаквано нападение против нас или, подтиквани от англичаните или от попътния вятър, ще поискат да завладеят със сила входа към пристанище или някои остров. Затова се обръщам към вас, мои скъпи, мои възлюбени поданици, мои храбри и благочестиви сицилийци! Ето случай да докажете вашата преданост. Бъдете бдителни, наблюдавайте морето и щом се появи някой вражески кораб веднага се въоръжете и спрете нападението или десанта, на който би дръзнал да се реши този жесток разрушител, този ненаситен враг, както сте правили винаги при варварски нашествия. Помислете

си, та нали французите са още по-жадни за грабеж и сто пъти по-безчовечни от варварите! Военните кораби, редовната войска и гражданското опълчение със своите началници ще побързат заедно с вас да защитят нашите територии и ако врагът се осмели да дебаркира, ще опита за втори път мъжеството на храбрия сицилийски народ.

Докажете, че сте достойни за своите предшественици и нека французите намерят гроба си на нашия остров.

Ако вашите предци са се били толкова мъжествено за далечния крал, то с какво мъжество и плам ще се сражавате вие за своя крал, — какво говоря! — за своя баща, който се намира сред вас и заставайки начело, първи ще влезе в бой, за да защити вашата нежна майка и семейството ѝ, което се уповава на вашата вяроност, на нашата свята религия, на нашата собственост, на вашите бащи, майки, мъже и синове! Погледнете нещастното ми кралство на континента! Ще видите какви престъпления вършат там французите и във вас ще се разгори свещена ярост. Сама религията, макар че е най-големият враг на кръвопролитията, ви заповядва да вземете оръжието и да отблъснете хищния и гнусен неприятел, който не се задоволи с опустошаването на почти цяла Европа, но се осмели да посегне и на светейшия наместник на Исус Христос, като го отведе пленник във Франция. Не се бойте от нищо, Бог ще укрепи ръцете ви и ще ви даде победа. Вече ни е доказвал това.

Французите са разбити от австрийците и руснаците в Италия, в Швейцария, на Рейн и от нашите селяни чак до Аbruци, Апулия и Тера ди Лаворо.

Всички, които не се боят от тях, побеждават французите; всичките им предишни победи се дължат на предателство и подлост.

Горе главата, храбри мои сицилийци. Аз вървя пред вас, вие ще се сражавате пред очите ми и аз сам ще възнаградя достойните, И тогава ще можем да се гордеем, че сме спомогнали за поражението на враговете на Бога, трона и обществото.

Фердинанд Б.“

Такива бяха събитията, довели до свалянето на блокадата от Неапол и до изчезването на повече английски кораби от неаполитанския залив.

В послеписа на писмото си от 17 май 1799 година Каролина съобщаваше на Руфо, че десет кораба вече са пред Палермо.

„17 май следобед.

П. П. До нас достигна известие, че от Неапол и Капуа са изведени всички френски войски и само 500 французи са останали в крепостта Сан Елмо. Аз изобщо не вярвам на това: нашите врагове са твърде умни, за да оставят в нашето обкръжение петстотин от своите войници. Вярвам, че са евакуирали Капуа и Гаета. Колкото до замъка Уово, уверявам Ви, че той се охранява от 300 калабрийски студенти. Така че, ето добри новини за вас, като се има предвид, че десет английски кораба се намират вече пред Палермо и можем да се надяваме, че тази нощ или утре сутринта всички те ще пристигнат. Най-страшната опасност премина. Много би ми се искало писмото ми да имаше криле, за да Ви донесе колкото може по-скоро добрите новини и да Ви увери още веднъж в нашето постоянно високо уважение и вечна благодарност, с която завинаги оставам Ваша истинска приятелка.

Каролина.“

Може би читателят, мислейки, че съм забравил за двамата главни герои на нашата повест, ще ме попита какво правеха те през дните на тези страшни събития. Те правеха това, което правят птиците по време на буря: криеха се под сянката на собствената си любов.

Салвата беше щастлив. Луиза се стараеше да бъде щастлива.

За съжаление, амнистията за празника на Братството не засегна Симоне и Андреа Бекер.

LIИ МЕТЕЖНИКЪТ

Една сутрин Нелсън се събуди от оръдеен грохот.

Както вече казахме, в залива бяха останали само три стражеви кораба. Сред тях беше и „Минерва“, която командваше някога адмирал Карачиоло, а днес — един немски капитан, удостоен с титлата граф Турн. До републиканското правителството достигнаха слуховете за появата в Средиземно море на френския флот и Леонора Пиментел оповести населението чрез вестника си, че този флот идва на помощ на Неапол.

Приел чистосърдечно каузата на републиката (както всички честни и мъжествени хора, той нищо не вършеше наполовина), адмиралът реши да се възползва от отплаването на английските кораби и да опита да върне на града островите, които Спечале вече беше успял да осее с бесилки. Той избра прекрасен майски ден, когато морето беше спокойно и равно като огледало, излезе от Неапол под прикритието на батареите от фортовете Баиа и Милискола, заповяда на десния си фланг да атакува английските кораби, а сам нападна граф Турн.

Именно това нападение на кораб под кралския флаг послужи в последствие за главно обвинение срещу Карачиоло.

За нещастие, вятърът беше североизточен, насрещен за канонерските лодки и малките кораби на републиката. Карачиоло два пъти се опита да вземе „Минерва“ на абордаж и два пъти тя с ловка маневра се изплъзваше от него. Корабите от левия му фланг, който командваше бившият губернатор на Кастеламаре, същият, който беше успял да запази за републиката трите кораба и, макар че също се наричаше де Симоне, нямаше нищо общо със сбира на кралицата, — тези хора бяха готови да завладеят Прочида, когато изведнъж вятърът, появил се по време на сражението, премина в буря и малката флотилия беше принудена да се върне в Неапол.

Това сражение донесе голяма слава на Карачиоло и стана триумф за хората му. То се разиграваше пред очите на неаполитанците, които бяха осеяли брега на Позилипино, Поцуоли и Мизена, жените не бяха посмели да излязат извън градските врати и гледаха от терасите на домовете си. Битката продължи цели три часа и англичаните претърпяха големи загуби, докато Карачиоло изгуби едва петима матроси, което беше истинското чудо. Трябва да признаем, че националното самолюбие и главно статиите в „Партенопейски монитор“ прекомерно раздуха значението на тази престрелка, но хората наистина имаха нужда да повярват в своите сили.

Вестта за мнимата победа на републиканския флот стигна до Палермо и още повече засили ненавистта на кралицата към Карачиоло, като и даде оръжието против него пред лицето на краля. Нали Карачиоло беше станал метежник, който стреляше по знамето на своя повелител!

Републиканското правителство, доволно от толкова успешните изпитания на новородения си военен флот, изказа благодарност на Карачиоло, изплати по 50 дуката на вдовиците на загиналите в сражението моряци, призна синовете им за осиновени деца на Отечеството и им даде право да запазят заплатите на бащите си.

Освен това, на Националния, бившия площад на Замъка, беше даден банкет, на който поканиха всички участници в експедицията заедно със семействата им. От зрителите събраха волни пожертвования за строителството на нови кораби и още на другия ден се заловиха за работа.

Луиза не се появяваше на нито едно от тези патриотични тържества, нито на банкетите нито на публичните събрания, тя съвсем престана да посещава салона на херцогиня Фуско и се затвори у дома си. Искаше само едно: да я забравят. Угризения на съвестта не преставаха да я измъчват. Доносът срещу Бекер, с който хората свързваха името ѝ, арестуването на бащата и сина, дамоклевият меч, надвиснал над главата на човека, който се беше погубил заради прекалената си любов към нея, — всичко това беше за нея непрекъсващ извор на мъка и сълзи в дългите часове, когато оставаше насаме с обърканите си мисли.

Вече казахме, че републиканските власти в последно отчаяно усилие вдигнаха срещу санфедистите всички честни патриоти,

способни да носят оръжие. Но заминаването на французите нанесе страшен удар на републиката. Еторе Карафа, героят от Адрия и Трани, под чието командване оставаше сега само неаполитанския корпус, не можеше да устои против обкръжаващите го безчислени врагове и се затвори в Пескара, където го обсади армията на Пронио. Бившият бурбонски офицер Банети, назначен за командир на бригада, беше разбит от Фра Дяволо и Мамоне и се завърна в Неапол ранен. Скипани с новата си набързо събрана армия беше нападнат от жителите на Кава, Кастеламаре и съседните селища, претърпя поражение и успя да престои редиците си едва след селото Торе дел Греко. Най-после, Мантоне, който беше тръгнал против Руфо, не можа да стигне до него. Притискан от всички страни от враждебното население, под заплахата да бъде отрязан от санфедистите, той беше принуден да отстъпи още при Тере де Бари.

Всички тези новини стигнаха до Салвато, който трябваше с Калабрийския легион да охранява Неапол и да поддържа спокойствието в града. На този пост, който беше твърде отговорен, но затова пък му позволяваше да пази Луиза, ежедневно да се вижда с нея, да я ободрява и утешава, Салвато беше назначен не по свое желание, а заради всеизвестната си храброст и мъжество, а и затова, че Микеле, народният вожд, му беше неизменно предан, а той можеше да направи много за републиката, като ѝ служеше, или да ѝ причини голяма вреда, ако решеше да я предаде. За щастие, Микеле беше непоколебим: станал републиканец от благодарност, той оставаше такъв и по убеждение.

Чудото на Сан Дженаро се извършва два пъти в годината (ако не смятаме извънредните чудеса). Наближаваше официалният ден на чудото и всички гадаеха, ще остане ли светеца верен на републиканските си симпатии в момента, когато републиката, изоставена на произвола на съдбата от французите, беше изложена на голяма опасност под заплахата от настъпващите санфедисти. За Сан Дженаро залогът беше голям. Ако предадеше патриотите, както Рока Романа, той би се помирил с краля и, в случай на реставрация, би останал покровител на Неапол. Ако запазеше верността си към републиката, той трябваше да сподели съдбата ѝ — да падне заедно с нея или да запази влиянието си. Всички политически въпроси бяха засенчени от този въпрос на религията.

Салвато, като отговорник за спокойствието в града и уверен в своите калабрийци, ги построи в боен ред, за да предотвратят възможността за какъвто и да е метеж, но с нищо да не влияят на волята на светеца. Смелият и пламенен патриот може би не би имал нищо против да довърши с един удар реакционната партия, която беше дейна и възбудена, както никога досега. Една вечер Микеле предупреди Салвато, че Асунта е узнала за подготвян преврат от група заговорници — монархисти, определен за другия ден. Салвато незабавно взе решение. Той заповяда на Микеле да въоръжи всичките си хора, изпрати петстотин ладзарони заедно с калабрийците в аристократическите квартали, а към останалите отряди от простолудието прибави хиляда калабрийци за охрана на стария град и спокойно зачака развоя на събитията.

Всичко беше тихо, но на разсъмване неизвестно как хиляда къщи бяха от белязани с червен кръст. Те трябваше да бъдат разграбени. На триста или четиристотин врати над кръста стоеше черна точка. Жителите им трябваше да бъдат изклани.

Тези предзнаменования за безпощадна война не направиха никакво впечатление на Салвато, чиято сурова доблест се закаляваше още повече от срещаните препятствията и ги побеждаваше, без да се бои; че самата тя може да бъде победена от тях.

Той отиде в Директорията и тя по негово предложение издаде декрет, според който, всички граждани, способни да носят оръжие, освен ладзароните, се призоваваха в националната гвардия. Това се отнасяше и за всички държавни служители (с изключение на принудените да останат на поста си членове на Директорията и четиримата министри), тъй като кой друг, ако не хората, заети с управлението на града, трябваше да даде пример за мъжество и патриотизъм, сражавайки се в първите редици.

Упълномощен да използва всички средства срещу роялисткия метеж, Салвато заповяда да арестуват повече от три хиляди заподозрени, сред тях и третия брат на кардинал Руфо. Триста главатари бяха затворени в Новия замък и в замъка Уово, при което Салвато заповяда да минират и двете крепости и, в случай, че републиката не може повече да ги защитава, да ги взривят заедно със затворниците. Той разпространи слуха, че смята да изкопае под града подземни ходове и да ги натъпче с барут. Младият патриот даваше на

роялистите да разберат, че ако Руфо продължаваше да упорства в намерението си да върне Неапол на краля, му предстоеше не рицарско сражение, а изстребителна война. Смъртта щеше да постигне и роялисти и републиканци.

Най-после, по настояване на Салвато, чиято пламенна душа запалваше ентузиазма на околните, се въоръжиха Патриотичните общества. Те назначиха офицери от своите редици, а за командир избраха храбрия швейцарски полковник Йозеф Вирц, който беше служил на Бурбоните, но на думата му можеше да се разчита.

Така неусетно се приближаваше денят на чудото. Лесно е да се досетим с какво нетърпение го чакаха роялистите и с какъв трепет наблюдаваха приближаването му хората от лагера на патриотите.

Нужно ли е да споменаваме, че сърцето на бедната Луиза се изпълваше с ужас и тревога, — нали тя живееше само заради него, а той само по чудо оставаше жив сред вражеските кинжали, които веднъж толкова щастливо избяга. Той имаше само едни отговор за страховете на Луиза:

Успокой се, скъпа, в Неапол най-безопасно е да бъдеш храбър.

Макар Луиза да не излизаше никъде, в деня на чудото тя още на разсъмване отиде в църквата Санта Клара и започна да се моли пред олтара. Образованието не беше унищожило неаполитанските суеверия в главата ѝ: тя дълбоко вярваше в Сан Дженаро и чудесата му. Но като се молеше за извършване на чудото, тя имаше пред вид Салвато.

Светецът чу молитвата ѝ. Едва членовете на Директорията, Законодателната комисия и изборните чиновници влязоха в църквата, едва кавалерията и пехотата от националната гвардия се строи в шпалир пред вратите и чудото се извърши. Сан Дженаро положително оставаше верен на убежденията си. Той все още беше якобинец. Луиза се върна в къщи като благославяваше покровителя на Неапол и вярваше повече от всякога в неговото могъщество.

LIV

КАТОЛИЧЕСКАТА АРМИЯ НА СВЕТАТА ВЯРА

Както читателят помни, ние оставихме кардинал Руфо в Алтамура. На 24 май, след двудневна почивка той продължи пътя си като мина през Гравина, Паджо, Урсино, Спиначола, заобиколи Ванузия, родното място на Хораций, а после Мелси, Асколи и Бовино.

Нека бъде позволено на пишещия тези редове да се спре на един епизод, който свързва с историята на Неапол историята на собственото му семейство.

По време на пребиваването си в Алтамура кардиналът получи писмо от учения Доломие, с печата на град Бриндизи. Ученият беше задържан в крепостта на този град заедно с генерал Манкур и генерал Александър Дюма, моят баща.

След едно скарване с Бонапарт генерал Дюма беше получил разрешение да се завърне във Франция. На 9 март 1799 година той отплува от Александрия на наето от него кораб-че, където покани двамата свои приятели — генерал Манкур и учения Доломие. Корабчето се казваше „Прекрасната малтианка“, тъй като капитанът беше малтиец и плаваше под неутрален флаг. Името му беше Феликс.

Платноходът имаше нужда от ремонт. Беше уговорено, че той ще се извърши за сметката на наемателя. Разходите бяха определени на шестдесет луидора. Капитан Феликс получи сто, заяви, че всички поправки са извършени и пътешествениците лекомислено му повярваха.

В действителност, не беше извършен никакъв ремонт. На 40 мили от Александрия корабът започна да пропуска вода. За нещастие, не можеха да се върнат в пристанището заради насрещния вятър. Решиха да продължат плаването с всички платна, но колкото по-бързо се движеше корабчето, толкова повече вода нахлуваше в трюмовете му. На третия ден положението стана почти безнадеждно. Хвърлиха в

морето десетте оръдия, после деветте арабски жребци, които генерал Дюма водеше във Франция, изхвърлиха целия товар кафе и най-последно сандъците на пътниците. Въпреки всичко, корабът продължаваше да потъва. По сектанта определиха, че се намират пред входа на Адриатическо море. Тогава решиха да влязат в най-близкото пристанище. Това беше Таранто. Земята се показа на десетия ден. Още денонощие, и корабът би отишъл на дъното.

Откъснати отдавна от външния свят, пътниците не знаеха че Неапол е във война с Франция. Хвърлиха котва до едно островче, приблизително на миля от Таранто и генерал Дюма изпрати капитана при губернатора, за да моли за помощ. Отговорът на губернатора беше покана към французите да слязат без никакъв страх на сушата. „Прекрасната малтианка“ отново вдигна платна и след половин час влезе в пристанището на Таранто.

Пасажерите един след друг слязоха на брега, където бяха претърсени, натикани в едно помещение и най-последно им обявиха, че ги задържат като военнопленници.

На третия ден главните затворници — генералите Манкур и Дюма и ученият Долomie бяха затворени в отделна килия. От свое име и от името на другарите си по нещастие Долomie написа на Руфо писмо, в което изразяваше протест срещу подобно потъпкване правата на човека и твърдеше, че са станали жертва на предателство.

Кардиналът отговори, че, без да обсъжда въпроса имал ли е право кралят на Неапол да ги задържа като военнопленници, той само уведомява господин Долomie, че е невъзможно да продължат пътешествието си по суша. Той не бил в състояние да им обезпечи достатъчно надежден ескорт, който би попречил на разбунтувалите се калабрийци да разкъсат пътешествениците. Да ги върне в родината им по море също нямал право, без разрешение от англичаните, и единственото, което можел да стори, било да доложи за тях на краля и кралицата.

Кардиналът добави, че съветва генералите Манкур и Дюма да преговарят с главнокомандуващите на неаполитанска-та и италианската армии за размяната им с полковник Бокекямпе, взет неотдавна в плен от французите, тъй като кралят на Неапол ценял сеньор Бокекямпе повече от всички пленени неаполитански генерали във Франция и Италия взети заедно.

Преговорите бяха започнали, но скоро стана ясно, че Бокекямпе е починал от раните си. След един месец Манкур и Дюма бяха прехвърлени в замъка на Бриндизи.

Колкото до Долоние, когато Неапол отново премина под властта на краля, го прехвърлиха в Неаполитанския затвор, където с него се отнасяха най — строго. Веднъж знаменитият учен помоли тъмничаря си поне малко да облекчи положението му, но получи категоричен отказ.

— Пазете се, — каза му Долоние — чувствавам, че при това положение няма да издържа повече от два — три дни.

— Какво ме засяга? — възрази тъмничарят. — Аз отговарям само за костите Ви.

След битката при Маренго ученият беше освободен с помощта на Бонапарт, но във Франция се завърна само за да умре.

На третата сутрин след пристигането в Бриндизи, преди още генерал Дюма да стане от постелята, някакъв пакет профуча между решетките на прозореца и падна на пода.

Затворникът стана и вдигна пакета. В него имаше две книги. Това беше „Селският лекар“ на Тасо. Между първата и втората страница на първия том беше пъхна бележка. От калабрийските патриоти. Вижте, думата „отрова“. Генералът намери посочената дума. Тя беше подчертана два пъти. Беше ясно, че животът му е в опасност. Той скри грижливо двете томчета и започна често да препрочита посочения му параграф, като се стараеше да научи наизуст названието и приложението на различните противотрови.

В своите „Спомени“ ние вече публикувахме разказ за пленничеството на генерал Дюма, записан от него самия. След девет опита да бъде отровен, го смениха срещу генерал Мак (същият участвуваше и в нашата история), замина за Франция и умря там от рак на стомаха.

Генерал Манкур получаваше отровен тютюн. Той изпадна в безумие и умря в тъмницата.

Макар, че този епизод е свързан съвсем слабо с нашето повествование, ние го приведохме тук, тъй като считаме, че е достоен да заеме третия план в нарисованата от нас картина.

Като пристигна в Спинацола, Руфо получи съобщение, че четиристотин и петдесет руснаци под командата на капитан Бели са слезли в Манфредония. Имали единадесет оръдия.

Кардиналът веднага даде писмено разпореждане отрядът на великата съюзна държава да бъде приет с почести, подобаващи за войници на цар Павел I.

Вечерта на двадесет и девети май Руфо пристигна в Мелфи и спря там, за да отпразнува деня на свети Фердинанд и да даде кратък отдих на армията. „На провидението беше угодно, — съобщава летописецът на живота му, — в Мелфи неочаквано да се яви капитан Ахмед, когото беше изпратил от остров Корфу Кади бей с писма от командира на отоманската флотилия.“ В тях се съобщаваше, че великият везир е дал строга заповед да се помага с всички възможни средства на краля на двете Сицилии, съюзника на Високата порта. Затова Кади Бей питаше не ли е възможно да стовари няколко хиляди войници в Апулия, за да ги хвърли заедно с руския отряд срещу неаполитанските патриоти.

Провидението наистина се беше престарало заради Руфо. Възпитан в Рим, кардиналът не страдаше от предразсъдъци, но все пак изпита известни колебания преди да отправи в общ поход Кръста на Христа и Полумесеца на Мохамед, английските еретици и руските разколници. Подобно смещение на верите не беше имало от време на крал Манфред, а известно е, че той никак не е бил щастлив.

И така, кардиналът отвърна, че помощта против Неапол би била полезна, ако непокорният град упорствуваше в неподчинението си. Сухопътният преход към бреговете на Адриатика е дълъг и неудобен. Напротив, всичко би било много по-лесно, ако турците благоволят да изберат морския път и се отправят от Корфу право към Неаполитанския залив. Това е въпрос само на няколко дни, особено през май, най-благоприятния за навигация в Средиземно море месец. Турската флотилия би могла да спре в Палермо и там да се уговори за всичко с адмирал Нелсън и крал Фердинанд.

Отговорът беше предаден на пратеника, когото Руфо покани на вечеря, Тогава изникна затруднение от друг характер. Офицерите от свитата на капитан Ахмед не пиеха или поне, не трябваше да пият вино. Кардиналът реши да отстрани това препятствие, като им предложи водка, но турците намериха по-просто решение. Те заявиха, че щом са дошли да защищават християни, те също могат да пият вино като тях.

Благодарение на това нарушение не на заповедите — Боже опази! — съветите на пророка (тъй като Мохамед не е забранил, само съветва да не се употребява вино) вечерята премина почти весело и сътрапезниците можеха да вдигнат чаши за здравето на султан Селим и за здравето на крал Фердинанд.

Сутринта на 31 май санфедистката армия напусна Мелфи, премина през Офанто и пристигна в Асколи, където негово високопреосвещенство прие капитан Бели, ирландеца, който командваше руския отряд. Четиристотин и петдесетте руснаци бяха пристигнали благополучно в Монтекалвето и бяха незабавно изпратени в един заобиколен с траншеи лагер, който те нарекоха форт Свети Павел.

Състоя се военен съвет, който реши, че Бели незабавно трябва да се върне в Монтекалвето, а полковник Карбопни с три линейни батальона и отряд калабрийски стрелци ще оглави авангарда на руснаците. Да надзирава доставката на провизии беше определен комисарят Ала, който получи най-строги указания да внимава съюзниците на крал Фердинанд да не се нуждаят от нищо.

Бели от своя страна обеща (и изпълни обещанието си) да остави в Бовино, където на 2 юни трябваше да пристигне кардиналът, тридесет руски гренадири за негова почетна охрана.

Кардиналът слезе от коня пред двореца на херцог Бовино, където го посрещна адютантът на Пронио, барон дон Луис де Ризейс.

Руфо за пръв път получи достоверни сведения от Абруци. Едва сега той узна за трикратната победа на французите и неаполитанския гарнизон при Сан Северо, Андрия и Трани, но узна също и за бързото им отстъпление в Горна Италия. Роялистките главатари от Абруци и провинции Киети и Терамо чакаха разпорежданията на генералния наместник.

Инструкциите, които им бяха предадени чрез Луис де Ризейс, нареждаха плътно да се обсади Пескара, където се беше укрепил граф Руво. Всички останали части, които не бяха заети с блокадата, трябваше да се предвижват към Неапол, съгласувайки придвижването си с армията на санфедистите.

Колкото до Тера да Лаворо, тя изцяло се оказа във властта на Мамоне, когото кралят наричаше в писмата си „прескъпи генерале и

приятелю“, и на Фра Дяволо, комуто кралицата изпрати пръстен със
своите инициали и кичур от косите си.

LV

ВИСОЧАЙША ПРЕПИСКА

По прокламацията на краля читателите са могли да си дадат сметка за паниката, която предизвика в Палермския двор новото появяване на френския флот в Средиземно море. Прочетете сега писмата на кралицата: те ще довършат картината на страха, който изпитваше августейшата двойка, ще дадат и по-ясна представа за погледа на Каролина върху събитията.

„17 май.

Искам да поговоря с Ваше Високопреосвещенство за добрите и лошите известия получени от нас. Ще започна с печалната вест. Френският флот е напуснал Брест на 25 април, преминал е Гибралтарския пролив и на 5 юни влязъл в Средиземно море, като е измамил бдителността на английската флотилия, чийто главнокомандуващ си е втълпил, че Директорията е замислила експедиция срещу Ирландия и, предполагайки, че те се насочват именно натам, ни най-малко не се е обезпокоил от появата им. Така или иначе, французите са минали пролива с трийсет и пет кораба. При това, изпълнен с надежда или увереност, че две английски флотилии не могат да пропуснат французите и че Гибралтарският пролив, охраняван от генерал Бриджпорт и Джервис, е недостъпен за флота им, лорд Нелсън така раздели ескадрата си, че се оказа в Палермо с един-единствен английски и още един португалски кораб — с два военни кораба срещу 22 или 23. Всичко това, както разбирате, ни разтревожи силно и ние изпратихме писма навсякъде, за да можем да съберем колкото може повече кораби в Палермо. Налага се изцяло или частично да свалим обсадата от Неапол и Малта, защото Нелсън трябва

да разполага тук с всичките ни сили, за да ни спаси от снарядите и меча. Изминаха единадесет дни, но не се вижда нито един френски кораб, и аз започвам да се надявам, че републиканската ескадра се е насочила към Тулон, за да вземе на борда десантни войски, и следователно граф Сент Винцент ще има достатъчно време, за да се присъедини към ескадрата на Нелсън. Двете съединени ескадри ще могат не само да се съпротивляват на французите, но и да ги разбият.

Самата аз, като размислих, предполагам следното: целта на френската експедиция е да ни принуди да свалим обсадата на Малта, за да могат корабите им да стигнат до Египет, да вземат Наполеон и да го върнат в Италия. Това известие ни разтревожи извънредно много.

Възможно е също, че след като ни накарат да прекратим обсадата на Неапол, френският флот ще се отправи направо към Константинопол за да откъсне силите на руснаците и турците.

Трябва да предвиждаме и вероятността, че след като ни заставят да изоставим Неапол французите заедно с нашите фанатици могат да нападнат Сицилия.

Но всички тези операции изискват време, така че ние също ще успеем да съберем ескадрата на Нелсън, към която ще се присъедини и граф Сент Винцент и тогава ще могат да се сражават срещу французите с равни сили. Остава единствено опасението да не би флотът от Кадикс, който след свалянето на блокадата ще получи свобода на придвижване, да се яви тук на помощ на враговете ни. Лично аз мисля, че французите ще направят всичко възможно, за да постигнат именно това. Впрочем, след няколко дни ще знаем от какво трябва да се боим и на какво трябва да се надяваме. Във всеки случай, ако имаме щастието да разбием тази ескадра, всичко ще бъде свършено, тъй като французите нямат друг флот, който биха могли да ни противопоставят. Но знае ли някой какво би се случило, ако французите ни нападнат преди Нелсън да се съедини със Сент Винцент?

А сега преминавам към добрите новини. Една английска фрегата, която е напуснала Ливорно на 5 този месец, ни съобщи, че френската армия била напълно разбита след кръвопролитно сражение и имперските войски са влезли безпрепятствено в Милано. Народът ги посрещнал с възторжени викове, а френският губернатор бил освиркан и набит. Нашите съюзници са заели също Болония и Ферара, а руснаците избили всички, които след отстъплението оскърбявали невинния велик херцог и членовете на семейството му. На пети сутринта, в деня на отплуването на фрегатата, имперската армия трябвало да влезе във Флоренция и да възстанови на престола великия херцог. Освен това, една австрийска колона е тръгнала към Генуа, а друга — към Пиемонт, където са се укрепили французите. След всички тези победи нашите съюзници имат още четиридесетхилядна армия със свежи сили под командването на генерал Страсолдо. Те са готови за бой и, надявам се, ще бъдат достатъчни, за да донесат в скоро време избавление на Италия.

Заповядах да съставят подробен доклад за всички тези събития, който ще изпратя на Ваше Високопреосвещенство щом бъде напечатан. Засега Ви изпращам две копия от прокламацията на краля на австрийците. Тя ще бъде разпространена в провинцията, тъй като в настоящия момент не е желателно да разпалваме прекомерно страстите в столицата.

Едва ли е необходимо да Ви казвам, че с голямо нетърпение очаквам новини от Ваше Високопреосвещенство. Уверявам Ви, всичко което вършите, ме възхищава — и дълбочината на мислите Ви и мъдростта на жизнените Ви принципи. Обаче трябва да заявя, че не мога напълно да споделя мнението Ви за главатарите на нашите разбойници, особено твърдението Ви, че трябва да ги купуваме с награди. И не защото съм обладана от духа на отмъщението, — тази страст е непозната на сърцето ми, — ако говоря с Вас така, то е само от безкрайно презрение към тези негодници, които за

мен не струват нищо и не заслужават нито да ги примамваме на наша страна, нито да ги купуваме, а напротив, трябва да бъдат отделени от обществото, което те развъртават. Примерът на милосърдие и прошка, а особено възнаграждението, не само не би внушило на една нация, толкова пропаднала ка то нашата, чувство на признателност и благодарност, а напротив, би довело само до съжаление, че не са извършили стократно повече злини. С болка на сърцето Ви заявявам: тук не може да има никакви колебания. Всички тези хора трябва да бъдат наказани със смърт, особено Молитерно, Рока Романа, Карачиоло, Фредеричи, и подобните им.

Колкото до всички останали, би следвало да ги изселим и да ги задължим никога повече да не се връщат, а също да вземем и писменото им съгласие, че ако някога се върнат, ще бъдат затворени до живот, а имуществото им ще бъде конфискувано. Тези хора няма да укрепят силите на французите, тъй като нямат нито дух, нито енергия, за да се сражават заедно с тях, те не могат да ни навредят по същата причина на малодушието си, а ние ще се избавим от безвредното и безнравственото племе, което никога няма да застане чистосърдечно на наша страна, а загубата на няколко хиляди подобни негодници ще бъде благотворна за страната ни, която ще се очисти от тях. Провеждайте това прочистване като се основавате не на доноси, а на факти — например, оказани услуги на враговете ни. Действайте безпристрастно, без оглед на обществено положение, пол и възраст, без да правите разлика между благородници и средното съсловие, дори това да са жени. В Америка всички! В Америка... или във Франция, ако разходите са твърде големи.

А когато едните бъдат мъртви, другите в изгнание, ето тогава ще можем да предадем на забвение извършените от тях гадости. Но най — напред, отначало, преди всичко, считам за необходимо да се прояви най — голямата строгост, тъй като да се предадеш на друг владетел не е само вероломство, но и нарушение на всички принципи на

религията и пълно пренебрежение към дълга. Затова предполагам, че милосърдието би било съдбоносна грешка. Изменниците биха го сметнали за наша слабост, а хората, чиято вяроност не се е поколебала нито за миг, — за несправедливост. Следователно, повтарям, заради бъдещото спокойствие и безопасност на държавата трябва добре да се очистим от всичката тази измет, която няма да укрепи Франция, но затова пък със заминаването си ще обезпечи нашето спокойствие. Дотолкова съм убедена в това, че бих предпочела дори да изоставим опитите да обърнем Неапол на наша страна, а да изчакаме да съберем достатъчно армия, за да го превземем с щурм и тогава спокойно да го прочистим. Отново и отново повтарям тази дума, защото тя най-ясно изразява мисълта ми, — прочистване. Само то може да осигури бъдещото ни спокойствие. Ако Вие не разполагате днес с необходимите за подобни действия сили, бих предпочела да не се завръщам в моята столица, отколкото да живея сред всичката тази пасмина. Австро-руските армии се приближават към Неапол. По-добре да ги изчакаме и заедно с тях да си върнем кралството. Смятам, че трябва да приемаме всяка помощ, от където и да е дошла. Но в никакъв случай, когато градът бъде превзет, не трябва да прощаваме на хората, които са единствената причина за гибелта на кралството... Нека ми прости Ваше Високопреосвещенство толкова настоятелните искания за наказание на престъпниците, но аз желая да Ви изкажа съвсем ясно моите чувства и намерения, за да Ви послужат за ориентир в бъдещата Ви дейност. Впрочем, надявам се, че на Ваше Високопреосвещенство е добре известно какво трябва да се прави, и че то ще бъде направено.

Нека Ваше Високопреосвещенство не вижда у мен нито зло сърце, нито тираничен ум, нито отмъстителна душа. Аз съм готова благосклонно да приема виновните, но съм убедена, че това би било гибелно за кралството, докато строгостта би могла да се окаже спасителна.

Сбогом. С голямо нетърпение очаквам от Вас новини, и то добри.

Оставам с истинска благодарност и уважение. Ваш вечен и предан приятел.

Каролина.“

Новините, които кралицата очакваше от кардинала, бяха наистина добри. Руфо продължаваше да се придвижва към Неапол, беше се обединил с руските и турските войски и не се съмняваше, че каквато и отбрана да организират патриотите, градът рано или късно ще бъде превзет. Всички дотолкова повярваха в това, че Калабрийският херцог най-после се реши да вземе страната на кардинала. Сиятелните родители повериха сина си на грижите на Нелсън и сега херцогът се готвеше за първата си кампания против знамената на републиката под английски флаг.

От следващото писмо на кралицата читателят ще разбере какви обстоятелства попречиха на младия принц, за голямо негово съжаление, да спечели славата и симпатиите на народа, които очакваше от тази експедиция.

„14 юни 1799

Това писмо, по всяка вероятност, ще бъде получено от Ваше Високопреосвещенство в Неапол, с други думи, след като сте освободили нашето кралство.

Злата съдба е все така против нас. Вчера по нейна воля английския флот, който беше тръгнал за Неапол, беше принуден да се върне в Палермо. С тези кораби се бяхме простили в единадесет сутринта, те излязоха от пристанището в отлично време и най-благоприятен вятър и към четири ги изпуснахме от погледа си. Ако вятърът беше запазил посоката си, днес те вероятно щяха да са близо до Прочида. За нещастие, между малките острови и Капри ги срещнали два кораба, идващи им на помощ, които съобщили на адмирала, че френският флот току-що е излязъл от Тулон и се е насочил към южните брегове на Италия. Свикали военен съвет и Нелсън заявил, че

неговият главен дълг е да запази Сицилия и за това е принуден да освободи корабите си от предназначенията за дебаркиране в Неапол войски и незабавно да тръгне срещу врага, за да влезе в бой с него. Затова тази вечер Нелсън се завърна в Палермо, свали войските и веднага излезе в открито море.

Какво разочарование за нас! Думите не стигат, за да опишем. Ескадрата беше толкова прекрасна и внушителна. Заедно с транспортните кораби правеше толкова силно впечатление! Синът ми, тръгвайки на първата си военна експедиция беше толкова въодушевен. С една дума, това забавяне ни разстрои твърде много. В писмата от Прочида, получени на 11 и 12 този месец, ми съобщават, че бомбата всеки момент ще избухне. Недостигът на продоволствие и вода трябва да ускори капитулацията. Оставям всичко в ръцете на Ваше Високопреосвещенство. Но, също както и Вие, желая да има колкото е възможно по-малко кланета и грабежи, тъй като съм уверена, че неаполитанците няма да се съпротивляват. Колкото до метежните слоеве от населението, те са лишени от всякакво мъжество. Притежава го само народът, а той е на страната на правото дело. Затова предполагам, че ще превземете Неапол без особени, и дори без никакви трудности. Смущава ме само фортът Сан Елмо с неговите французи. На Ваше място бих направила на коменданта му следното предложение: или да се предаде на същия ден и, съпроводен от телохранители и свита, да си тръгне заедно с петдесет или дори сто якобинци, които може да вземе със себе си, но да остави цели и невредими боеприпасите, оръдията и укрепленията, или — в случай на отказ — да не чака пощада. Така ще парализираме замъка Сан Елмо. Ако комендантът прояви упорство — незабавно в атака, на щурм. Руснаците, турците и някои от нашите, разбира се, грижливо подбрани! Унция злато преди атаката и втора след нея. При такива условия, не се съмнявам, че крепостта ще бъде наша само след половин час. Тогава трябва да удържите на думата си, дадена на обсаждащите и на обсадените. Но

най-напред, струва ми се, е необходимо да възобновите реда, да пресечете кражбите, да назначите честен, предан и смел комендант на замъка, да сплотите армията си, да осигурите надеждната защита на пристанището и незабавно направите пълна ревизия на морските сили, артилерията и военните складове, — с една дума, поне малко да настроите хода на цялата машина. И, ако е възможно, докато не е изстинал първият ентузиазъм, да поведете народа към римските владения, за да върнем града на неговия пастир, а и да придвижим нашата граница до планините. Тогава раната, нанесена на честта ни, би била излекувана.

Ако тази толкова тежка задача беше възложена другиму, бих умирала от тревога, но сега аз, напротив, съм напълно спокойна, тъй като ми е известна дълбочината и многостранността на Вашите дарования, както и Вашето несравнено усърдие и дееспособност.

Получих писмото на Ваше Високопреосвещенство от 4 този месец, писано в Бовино, а също и писмото от 6, писано в Ариано. Освен това видях и писмото Ви до Екътн и не можах да не се възхитя от Вашите мъдри и проницателни съждения, които се съдържаха в него. И макар, че личните ми убеждения, които почиват на дълъг и тежък опит, не възприемат напълно мнението на Ваше Високопреосвещенство, писмата Ви ме подтикнаха към дълбок размисъл, който само задълбочи почитта ми към Вас. Наистина, колкото повече мисля за това, толкова повече се убеждавам, че управлението на Неапол ще бъде изпълнено с безкрайни трудности и ще изисква от Вас всичките Ви знания, душевни сили и твърдост. Макар че в близкото минало неаполитанците бяха послушен народ, все пак сегашната взаимна ненавист, пристрастията при защитата на частните интереси, страховете на престъпниците, видели се разобличени, — всичко това ще направи ужасяващо трудно управлението награда, но геният на Ваше Високопреосвещенство ще преодолее всичко.

Позволете ми да ви повторя, че аз пламенно желая да видя Неапол превзет и замъка Сан Елмо освободен от френския гарнизон. Но помнете! Никакви договори с нашите метежни васали! Кралят във великата си милост и доброта ще им прости или ще облекчи тяхната участ; но да водим преговори с престъпните бунтовниците, които берат душа и не могат да ни навредят повече от една мишка, попаднала в капан, — не, не, за нищо на света! Бих се съгласила, бих била готова да им простя, ако го изискваше благополучието на държавата, но да преговарям на равна основа с тези страхливи подлеци — никога!

Такова е моето скромно мнение и аз, както обикновено, го предоставям пред съда на Вашия светъл ум.

Впрочем, нека Ваше Високопреосвещенство не се съмнява в най-искрената ми признателност за всичко, което сте сторили за нас, и ако понякога мненията ни се различават по въпроса за снизхождението, което Вие смятате за полезно, а аз намирам за пагубно, то това не помрачава вечната ми благодарност към огромните заслуги на Ваше Високопреосвещенство. Според мен най-великата и най-трудна Ваша победа ще бъде възстановяването на реда в Неапол, — тя ще увенчае титаничния Ви труд, почти постигнал целта си, който се приближава към славен завършек.

В заключение, моля Ваше Високопреосвещенство да не ни оставя в неведение през тези толкова тревожни и решителни минути. Вие сигурно разбирате с какво вълнение чакаме новини от Вас.

Отново и отново Ви уверявам в дълбоката и вечна благодарност на Вашия признателен и предан приятел.

Каролина.“

Приведените две писма трябва да допълним с внимателен прочит на писмото на Фердинанд, което ние поместихме в пролога на нашата книга, макар че истинското му място е тук. От него читателят ще види, че сиятелните съпрузи, които толкова рядко имаха сходни мнения, все

пак проявяваха пълно единодушие по един въпрос: да се преследват неотстъпно метежниците и под никакъв предлог да не им се дава пощада.

От друга страна, очевидно е, — и ние с удовлетворение го отбелязваме, въпреки утвърдилите се исторически представи, — че указанията на августейшата двойка за най-жестоки наказания на победените са отговор на писмата на кардинал Руфо, в които той ги съветва да проявят милосърдие.

Затога още веднъж ще покажем на читателите разпорежданията на краля за различните категории престъпници и наказателните мерки, които е трябвало да бъдат приложени към тях.

„На смърт:

Всички членове на временното правителство;

всички членове на изпълнителната и законодателната комисия;

всички членове на военната комисия и полицията, създадена от републиканците;

всички членове на патриотичните муниципалитети и въобще всички, които са изпълнявали каквито и да е разпореждания на републиканците и французите;

всички, които са участвували в разследванията на пражосничествата и кражбите, извършени според тях от моето правителство;

всички офицери, които са били на служба при мен и са преминали към така наречената република или към французите. От само себе си се разбира, че тези мои офицери, които бъдат заловени с оръжие в ръка, трябва да бъдат разстреляни в течение на 24 часа, а също и всички земевладелци, оказвали въоръжена съпротива на моите войници или войниците на моите съюзници;

всички, които са основали републикански вестници или са печатали прокламации и други писания, подстрекаващи народите ми към бунт и разпространяващи идеите на новото правителство, особено някой си Винченцо Куоко.

Угодно ни и също така да бъде арестувана и наказана Луиза Молина Сан Феличе, която е разкрила и издала противореволуционния заговор на роялистите, начело с bankerите Бекер.

Най-после, всички изборни градски чиновници и местни депутати, които са лишили от власт моя генерален наместник Пинятели и които са пречили на неговите действия.

След това, тези, които имат най-малка вина, трябва да бъдат изселени до живот от моите владения (с най-малко разноси), а имуществото им да бъде конфискувано. Трябва да Ви кажа, че напълно споделям Вашето мнение за изгнанието. Аз също предпочитам да се избавя от тези гадини, отколкото да ги оставя у дома си. Ах! Ако имах някой укрепен остров, разположен далеч от владенията ми на сушата, аз охотно бих приел Вашето предложение за замяна на смъртното наказание със заточение. Но тъй като нашите острови са близо до сушата, има реална опасност от заговори и бунтове. Наистина, неудачите, постигналия, слава Богу, французите в Италия, надявам се, биха лишили заточените от възможността да ни навредят. Но ако се решим на заточение, трябва добре да обмислим къде да ги изселим и как да стане това. Сега мисля именно по тези въпроси.

Оставям си правото, щом овладеем Неапол, да добавя някои уточнения към тези указания. А след това смятам, като добър християнин и любещ баща на народа си, окончателно да предам на забвение миналото и да даря на всички пълно опрощение, за да забравят предишните си грешки, които, уверен съм, са били извършени не от склонност към престъпления, а под влиянието на страха и малодушието.“

Ние оставаме в пълно неведение за това, което се крие зад фразата, която завършва този списък от наказания, достоен за Сула, Октавиан или Тиберий. Дали това е една мрачна шега, тъй като —

съдейки по това как някои монарси възприемат своята власт, — тя е написана съвсем сериозно.

Но най-сериозно от всичко беше разпореждането за арест на бедната Сан Феличе, и то в момент, когато тя най-малко очакваше това.

LVI

РУСКАТА МОНЕТА

Както вече казахме, Луиза се стараеше да бъде щастлива. Уви, това никак не беше лесно! Любовта ѝ към Салвато оставаше все толкова гореща, може би, беше станала още по-пламенна; нали когато една жена, особено с характера на Луиза, се отдава безогледно на своя избраник, от това любовта ѝ удвоява своята сила.

Колкото до Салвато, неговата душа също беше запълнена изцяло с Луиза. Той не я обичаше, той я боготвореше.

Но две мрачни сенки надвисваха над живота на бедната жена. Една от тях се явяваше само от време на време, отдалечаваше я от Салвато и я караше да забрави ласките му. Това бяха спомените за другия човек, наполовина баща, наполовина съпруг, от когото тя редовно получаваше писма, които бяха винаги приветливи, но по скоро със сърцето си тя усещаше в тях признаци на тъга. Тя му отговаряше с писмата на покорна дъщеря. Нямахше нужда да променя нито дума в израза на своите чувства към кавалера Сан Феличе, те си оставаха неизменни.

Но другата, зловещата и мрачна сянка нещастната Луиза не можеше да прогони нито за миг от съзнанието си. Това беше отчайващата мисъл, че тя беше причина за ареста на двамата Бекер, а в случай че ги екзекутират, би станала причина и за тяхната гибел.

И все пак младата двойка се сближаваше с всеки изминат ден и постепенно започваше да живее един общ живот.

Салвато отдаваше на Луиза цялото си време, свободно от войнски задължения.

Сеньора Сан Феличе се вслуша в уговорките на Микеле и прости на Джованина странното ѝ бягство от дома, което, впрочем, пред вид на семейните отношения между италианските слуги и господарите им, не беше сериозно провинение.

Сред тези толкова страшни събития и пред задаващите се още по-ужасни, всички умове бяха заети с обществени дела. Частната

хроника малко занимаваше хората и те нямаха време, нито желание да обсъждат връзката на Салвата и Луиза, а само бяха нейни неволни свидетели. При това, колкото и близки да бяха отношения на двамата влюбени, в тях беше невъзможно да се съзре нещо скандално, — нали се намираха в страна, където думата „любовница“ се превежда като „приятелка“.

Така че, дори ако Джованина би пожелала да причини неприятности на господарката си, тя би могла да приказва колкото поиска, без да ѝ навреди ни най-малко.

Девојката беше станала мрачна и мълчалива, но отново намери предишната си почтителност.

Само Микеле запазваше безгрижната си жизнерадост и остроумието му често огласяше цялата къща. След като получи високото звание полковник, за което не беше помислил дори и на сън, пред очите му започна да се поклаща въжена примка, но това видение изобщо не влияеше на душевното му състояние, а дори го правеше по-весел и той пляскаше с ръце и викаше: „Какво пък! Няма две смърти, а едната няма да ми се размине!“ И само дяволът, който държеше другия край на въжето, разбираше нещо от това възклицание.

Една сутрин, отивайки от дома на Асунта към къщата с палмата, Микеле с обичайната южняшка необмисленост забави крачки пред магазина на Бекайото и му се стори, че хората вътре смениха темата на разговора си, а знаците им недвусмислено говореха: „Пазете се, Микеле е тук!“

Микеле беше твърде хитър, за да покаже че е забелязал нещо, но и твърде любопитен, за да не опита да узнае какво скриват от него. Той размени няколко думи с Бекайото, но не можа да измъкне нищо от него. Тогава Микеле излезе от магазина и се отби при месаря Кристофоро, който беше заклет враг на Бекайото, защото се занимаваше почти със същия занаят.

Оказа се, че Кристофоро, който действително беше патриот, още от сутринта забелязал някаква странна възбуда сред хората на Стария пазар. Според него, причината били двама души, които раздавали на някои от привържениците на Бурбоните златни и сребърни монети. В единия от тях месарят познал някой си Кошия, който служил преди като готвач при кардинал Руфо и затова познавал търговците от Стария пазар.

— Добре, — каза Микеле. — А ти видя ли монетите, приятелю?

— Видях, но не ги познах.

— А не можеш ли да ми намериш такава монета?

— Нищо по-лесно.

— Е, аз познавам някого, който ще ни обясни от коя страна е тя.

И Микеле извади от джоба си шепа сребро, за да възмезди месаря за чуждите монети, които се беше наел да му достави.

След десет минути Кристофоро се върна със сребърна монета, прилична на пиастър, но по-малка. На лицевата страна беше изобразена жена в профил с високомерно лице, открита гръд и малка корона на главата. На опакото имаше двуглав орел, който държеше земното кълбо и скиптър.

От двете страни на монетата имаше някакви странни, непознати букви.

Въпреки всичките си старания, Микеле не успя да прочете надписите и за свой срам трябваше да признае, че не познава съставлящите ги букви. Тогава той поръча на Кристофоро да разпита всички и ако узнае нещо интересно, да му съобщи веднага. Месарят, който също изгаряше от любопитство, веднага тръгна към пазара, а младият ладзарони се отправи по улица Толедо към Мерджелина.

Пред двореца Ангри Микеле се спря и попита за Салвато. Младият човек беше излязъл преди един час.

Салвато, както и беше предположил ладзаронито, се намираше в Къщата с палмата, в която приятелката на Луиза, херцогинята Фуско, му беше предоставила същата стая, където някога беше лежал ранен и прекарал толкова сладостни и мъчителни часове.

Той влизаше при херцогинята, която открито и с уважение приемаше всички известни патриоти от епохата, кланяше се на домакинята, ако тя се намираше в салона, и веднага отиваше в стаята си, превърната в работен кабинет. Луиза се промъкваше през вратата между двете къщи и се присъединяваше към него.

Микеле нямаше причина да се крие и просто позвъни на градинската врата. Отвори Джованина, Откакто в душата му се бяха зародили подозрения относно истинските чувства на девойката към млечната си сестра, той рядко я заговаряше. И сега той само я поздрави твърде небрежно. Не трябва да забравяме, че Микеле беше вече полковник, а у Луиза се чувстваше почти у дома си. Той не зададе

никакви въпроси, отвори една след друга всички врати и през празните стаи стигна до тази, която му беше необходима. По условното почукване влюбените веднага разбраха кой беше дошъл и нежният глас на Луиза произнесе:

— Влизай!

Микеле натисна дръжката на вратата. Луиза и Салвато седяха едни до друг, главата на младата жена почиваше върху рамото на възлюбения, който нежно прегръщаше раменете ѝ. Очите на Луиза бяха пълни със сълзи, лицето на Салвато сияеше от гордост и радост.

Микеле се усмихна. Стори му се, че вижда тържеството на младия съпруг, узнал току-що, че скоро ще става баща. Впрочем, каквото и чувство да озаряваше челото на единия от любовниците и навлажняваше очите на другия, това си оставаше тяхна тайна, тъй като при вида на Микеле Луиза притисна пръст към устните си. Салвато протегна ръка на юношата.

— Какво ново? — попита той.

— Нищо определено, генерале, но във въздуха се носи шум.

— Какъв шум?

— Шум на сребърен дъжд, който се сипе неизвестно откъде.

— Сребърен дъжд, надявам се, че си се досетил да застанеш под улука?

— Не. Но успях да подложя шапка и ето една от падналите капки. — И той протегна на Салвато сребърна монета.

Младият човек я взе и веднага произнесе:

— А, рубла на Екатерина.

Микеле не разбра нищо.

— Рубла Какво е това?

— Руски пиастър. Екатерина втора е майка на император Павел първи.

— Той пък къде царува?

— В Русия.

— Гледай ти! Значи и руснаците се намесиха в нашите работи. Наистина, отдавна ни го бяха обещали. Значи са пристигнали?

— Изглежда е така, — отвърна Салвато и стана.

— Това е нещо сериозно, любима, — обърна се той към Луиза, — и ще трябва да ви напусна. Без да губя нито минута, искам да узная откъде са се взели тези рубли.

— Вървете, — отвърна младата жена с тази мека покорност, която не я оставаше от времето на злополучното дело Бекер. Тя, наистина чувствуваше, че вече не принадлежи на себе си, че, като античната Ифигения, е жертва в ръцете на Съдбата и няма сили да се бори против нея. Тя само се опитваше да я умилюва с покорството си.

Салвато препаса сабята си, приближи се към Луиза с тази изпълнена със сила и нежност усмивка, без която лицето му ставаше сурово и твърдо като мрамор, и толкова здраво прегърна любимата си, че тя потрепери в обятията му като тръстика.

— Довиждане, мила!

— Довиждане, — отвърна младата жена. — Кога?

— Когато мога. Знаеш, че не мога да живея без теб, особено след чудесната вест!

Луиза се притисна към него и скри глава на гърдите му, но Микеле успя да забележи червенията ѝ.

Уви! Вестта, която Салвато в егоистичната си гордост намери за толкова радостна, беше, че Луиза щеше да става майка!

LVII

ПОСЛЕДНИ ЧАСОВЕ

Ето какво се беше случило и по какъв начин руските монети се бяха появили на Стария пазар в Неапол.

На трети юни кардиналът пристигна в Авиано — град, разположен толкова високо в Апенините, че си е спечелил прозвището „Балконът на Апулия“. По това време към него водеше единствено прокараният от римляните път от Неапол за Бриндизи, същият, по който са извършили знаменитото си пътешествие Хораций и Меценат. Откъм Неапол започва стръмен склон, който пощенските коли могат, по-точно, можеха да преодоляват само с волски впряг. От другата страна до пътя може да се стигне само през дългата и тясна Бовинска долина, нещо като Калабрийски Термопили. По дъното на теснината бясно препуска потокът Черваро, по брега се вие път, който води от Ариано към Бовинския мост. Склонът на планината се състои от големи скали, така че едва стотина души биха могли лесно да спрат придвижването на цяла армия.

Скипани получи разпореждане да спре именно там и ако беше послушал заповедта, вместо да се поддаде на безумното си желание да нападне Кастелучо, може би победоносното придвижване на кардинала би било прекъснато.

Но за свое голямо учудване кардиналът пристигна в Ариано без никакви пречки. Там той завари разположените на лагер руски войски.

Когато на другия ден Руфо реши да посети този лагер, при него доведоха двама подозрителни търговци на зърно, задържани с кабриолета си, които твърдяха, че отиват в Апулия за стока.

Кардиналът тъкмо щеше да започне разпита, когато изведнъж забеляза, че един от тях не само че не показва никакъв страх и смущение, а дори се усмихва. Като се вгледа внимателно в мнимия търговец, кардиналът веднага позна бившия си готвач Кошия.

Като видя, че го познаха, човекът по неаполитански обичай целуна ръка на Руфо. Кардиналът веднага се досети, че пътниците не

са попаднали случайно при него и веднага ги изпрати в една самотна, предадена на руснаци къща, където можеше спокойно да разговаря с тях.

— От Неапол ли идвате? — попита ги той.

— Напуснахме го вчера сутринта, — отвърна Кошия.

— Значи ми носите пресни новини?

— Да, монсеньор, затова сме дошли при ваше високопреосвещенство.

Действително, тези хора бяха изпратени от роялисткия комитет. И буржоата и патриотите еднакво се вълнуваха от въпроса дали са пристигнали руските войски, тъй като обединението с тях до голяма степен би означавало успеха на санфедистите.

Кардиналът успокои пратениците. Той ги заведе при московците и ги увери, че това е само авангардът на голямата армия. Мнимите търговци можеха като Свети Тома да видят с очите си и да пипнат с ръцете си. Особено грижливо опипаха те кесията с руски монети, която им връчи кардиналът, за да ги раздават на добрите приятели от Стария пазар.

Читателите вече се убедиха, че майстор Кошия съвестно изпълни възложеното поръчение, щом рублите стигнаха и до самия Салватао.

Генералът също разбра значението на този факт и незабавно отиде да го провери. След два часа за него нямаше никакво съмнение: руснаците се бяха присъединили към кардинала, а всеки момент същото щяха да направят и турците. Надвечер слуховете за това вече кръжаха из целия град.

В двореца Ангри го чакаха още по-тревожни вести. Еторе Карафа, героят от Андрия и Трани, беше обкръжен в Пескара от войските на Пронио и не можеше да помогне на Неапол, а всички толкова се надяваха на него. Басети, когото Макдоналд беше назначил за главнокомандуващ на редовни войски, беше разбит от Фра Дяволо и Мамоне и сега лекуваше раните си. Скипани не беше издържал атаката на бреговете на Сарно, беше бягал до самия Торе дел Греко и със стотина съратници се беше укрепил в малкия форт Гранатело. Най-после, военният министър Мантоне, който беше тръгнал срещу Руфо и разчиташе да се присъедини към Еторе Карафа, лишен от помощта на храбрия капитан, обкръжен от враждебно население, готово всеки

момент да се разбунтува, не можа да стигне до кардинала и трябваше да отстъпи още преди Байа.

Като прочете тези зловещи сведения, Салвато се замисли. После изведнъж стремително изскочи на улицата и заповяда да го откарат в Къщата с палмата.

Пренебрегвайки всякакви предпазни мерки, той се отправи към градинската вратичка, същата, която, за негово щастие, се беше оказала незаклучена през нощта на 22 срещу 23 септември.

Отвори му Джованина, която неволно извика от учудване. Салвато дори не забеляза объркването ѝ.

— В къщи ли е господарката ти? — попита той.

Тя мълчеше, очарована от погледа му, и той леко я отстрани и тръгна към стълбите, без дори да почувствува, че девойката хвана ръката му и страстно я притисна в своята. Впрочем, той би могъл да припише този жест на страха от неизвестното, обхванал в тези минути и най-устойчивите характери.

Луиза не беше помръднала от мястото си. Като дочу познатите стъпки от противоположната страна, младата жена в учудване скочи от креслото и се спусна към вратата. Тя застана лице срещу лице с любимия си.

Салвато мълчаливо взе ръцете ѝ и я погледна с неизразимо нежна и печална усмивка.

— Всичко пропадна! — каза той. — След седмица Руфо ще бъде пред Неапол и ще бъде късно. Трябва да заминеш още сега.

— Говори, слушам те, — промълви Луиза.

— Имаме три пътя, — продължи Салвато.

— Какви?

— Първо: да яхнем конете заедно със стотина храбри калабрийци, да прегазим всички препятствия по пътя и да стигнем до Капуа. Там все още има френски гарнизон. Ще те поверя на коменданта, който и да е той, и в случай на капитулация той ще включи името ти в договора.

— А ти? Ще останеш ли в Капуа?

— Не, Луиза, ще се върна, защото мястото ми е тук. Но веднага щом изпълня дълга си, ще долетя при теб.

— Какъв е вторият път?

— Да вземем лодката на стария Басо Томео, който ще те чака със синовете си го гроба на Сципион, и да доплуваме покрай Терачинските брегове до Остия. Оттам нагоре по Ти-бър да стигнем Рим.

— Ще дойдеш ли с мен?

— Невъзможно.

— А третият?

— Да останем тук, да организираме колкото можем отбраната и да чакаме събитията.

— Какви събития?

— Последствията от падането на града и отмъщението на страхливия и затова безпощаден крал.

— Значи, ще се спасим или ще умрем заедно?

— Вероятно.

— Тогава да останем.

— Това последната ти дума ли е, Луиза?

— Последната, приятелю мой.

— Помисли до вечерта. Тогава ще дойда пак.

— Ела. Но ще чуеш същото: ако останеш, ще бъда с теб.

Салвато погледна часовника си.

— Вече е три. Не трябва да губим нито минута.

— Изоставяш ли ме?

— Ще отида в замъка Сан Елмо.

— Но нали негов комендант също е французин. Защо не ме оставиш под негово покровителство?

— Защото го видях веднъж, за малко, но ми се стори негодник.

— Негодниците някога вършат за пари това, което благородниците вършат от самоотверженост.

Салвато се усмихна.

— Именно това ще се опитам да постигна.

— Опитай се, приятелю мой. Всичко ще направя, само за да бъдем заедно.

След като я целуна за последен път, Салвато излезе от къщата и тръгна по пътеката, която се виеше в подножието на хълма.

От височината на крепостта, която надвисваше над града като хищна птица, полковник Межан видя Салвато и го позна. Той знаеше, че младият човек се слави с открития си честен характер, пълна противоположност на неговия собствен. Може би, полковникът го

ненавиждаше, но не можеше да не го уважава. Той бързо влезе в кабинета си и спусна завесите-подобен род хора не обичат ярката светлина, — после седна с гръб към прозореца, за да не се вижда изражението на змийските му очи.

Едва беше успял да вземе тези предпазни мерки, когато му доложиха, че желае да го види генерал Салвато Палмиери.

LVIII

В КОЯТО ЧЕСТЕН ЧОВЕК ПРЕДЛАГА ДА ИЗВЪРШИ БЕЗЧЕСТНА ПОСТЪПКА, А ДРУГИ ЧЕСТНИ ХОРА, ПОРАДИ ГЛУПОСТ, ГО ОТБЛЪСКВАТ

Разговорът продължи около час.

Салвато излезе от кабинета с наведена глава, погледът му беше мрачен. Той се спусна по склона към улицата Инфраската, нае кабриолет на улица Студи и заповяда да го откарат в кралския дворец, където заседаваше Директорията.

Всички врати се отвориха при вида на мундира му и той безпрепятствено стигна до зала за заседания. Членовете на Директорията слушаха доклада на Мантоне за създаването на сега положението.

А то беше следното:

Кардиналът лагеруваше в Ариано — на два прехода от Неапол.

Фра Дяволо беше в Сесе и Теано, също на два дни път от града.

Шиярпа чакаше в Ночера, на същото разстояние от Неапол.

Най-последно, републиката беше заплашена от роялистите-неаполитанци, сицилийците, англичаните, римляните, тосканците, руснаците, португалците, далматинците, турците и албанците.

Докладчикът беше мрачен, слушателите му — още повече.

Когато Салвато влезе всички погледи се устремиха към него. Той направи на Мантоне знак да продължава и до края на речта му остана прав.

После председателят попита Салвато:

— Нещо ново ли искате да ни съобщите, генерале?

— Не. Но искам да внеса предложение.

Всички познаваха пламенната смелост и непоколебимия патриотизъм на младия човек, затова се превърнаха в слух.

— След всичко, което разказа сега храбрият генерал Мантоне, считате ли, че ни остава някаква надежда?

— Почти никаква.

— А все пак? На какво можете да разчитате? Кажете.

Всички мълчаха.

— Следователно, — продължи Салвато, — вие няма на какво да се надявате и се самозалъгвате.

— А вие, генерале, имате ли надежда?

— Да, ако постъпим точно така, както ви кажа.

— Говорете.

— Всички вие сте храбри и мъжествени хора. До един сте готови да умрете за отечеството, нали?

— Така е! — извикаха членовете на Директорията, като в единен порив скочиха от местата си.

— Не се съмнявам, — продължи Салвато с обичайното си спокойствие. — Но да умрем за отечеството все още не означава да го спасим, а ние трябва да го спасим, защото така ще спасим и републиката. А да спасим републиката — значи да изградим на тази многострадална земя царство на разума, прогреса, законността, просвещението, свободата — всичко това, което ще изчезне за половин, а може би и за цял век, в случай че Фердинанд се завърне.

Разсъжденията на Салвато бяха толкова справедливи и неоспорими, че слушателите запазиха мълчание. А той продължи:

— Когато Макдоналдд беше отзован в Северна Италия и французите изоставиха Неапол, аз видях вашата бурна радост от свободата. Националното самолюбие и местния патриотизъм ви бяха заслепили. Вие направихте първата крачка към робството.

Всички почервеняха от гняв. Мантоне промърмори:

— Чужденецът си остава чужденец.

Салвато присви рамене.

— Аз съм повече неаполитанец от Вас, Мантоне, — възрази той. — Вашият род е от Савоя и едва преди половин век се е преселил в Неапол. А аз съм роден в Тере де Молизе, където са се родили и почиват всичките ми предци. Бог ще ми даде великото щастие да умра на тази земя, като тях.

— Слушайте, — раздаде се нечий глас. — Мъдростта говори чрез устата на този юноша.

— Не зная какво разбирате под думата „чужденец“, — продължи Салвато, — затова пък знам какво разбирам аз под думата „братя“. Моите братя са хората от всяка страна, които като мен искат да запазят достойнството на личността чрез независимостта на нацията си. Французи, руснаци, турци, та-тари, — от момента, в който прекратят с факел в ръка в обкръжаващия ни мрак и изрекат думите „прогрес“ и „свобода“, те стават мои братя. А чужденци за мен са тези неаполитанци, мои съотечественици, които благославят управлението на Фердинанд, маршируват под знамената на Руфо и искат отново да ни навлекат деспотичната власт на глупавия крал и разпътната кралица.

— Говори, Салвато, говори, — дочу се същият глас.

— Ето какво искам да ви кажа: вие умеете да умирате, но не умеете да побеждавате.

Сред събралите се премина тръпка. Мантоне рязко се обърна към Салвато.

— Вие умеете да умирате, — повтори момъкът, — но не умеете да побеждавате, и ето доказателство: Басети е разбит, Скипани е разбит, самият вие, Мантоне, сте разбит.

Мантоне наведе глава.

— А французите умеят да умират, но умеят и да побеждават. В Котрона те бяха 32, от тях убиха 15, а единадесет раниха. В Чивита Кастелана срещнаха четиридесет хилядна вражеската армия и я разбиха. Следователно, те могат и да побеждават.

Никой не посмя да възрази.

— Без французите ние ще умрем, ще умрем със слава и блясък, като Брут и Касий в битката при Филипи; но ще умрем отчаяни, съмнявайки се в справедливостта на провидението, казвайки си: „Доблестта е само празна дума!“ Ще умрем с още по-страшната мисъл, че заедно с нас ще умре и републиката. А с французите ние ще победим и републиката ще бъде спасена!

— Значи, французите са по-храбри от нас? — възкликна Мантоне.

— Не, генерале, никой не е по-храбър от нас, никой не е по-храбър от Чирило, който вече два пъти одобри речта ми; и когато удари смъртният ни час, надявам се да докажем, че никой не може да умре по-добре от нас. Костюшко също беше храбрец, но падайки, произнесе

ужасните думи, чиято справедливост доказа трикратното разделяне на родината му: „С Полша е свършено!“ Не се съмнявам, че ние също, и на първо място вие, генерале, ще паднем с исторически думи на уста. Но повтарям ви, ако не заради самите нас, то поне Заради нашите деца, които ще трябва да започват борбата от самото начало, по-добре да не падаме.

— Но къде са тези французи? — попита Чирило.

— Идвам от форта Сан Елмо. Току-що говорих с полковник Межан.

— Познавате ли този човек?

— Да. Той е негодник, — спокойно както винаги отвърна Салвато. — Ето защо с него може да се преговаря. Той е готов да ми продаде хиляда французи.

— Но той има само 550! — извика Мантоне.

— За Бога, оставете ме да довърша, скъпи Мантоне, времето е скъпо и ако можех да купя, както сега мога да купя хора, бих го сторил. Межан ми продава хиляда французи.

— Ние претърпахме страшно поражение, но все пак можем да съберем десет-петнадесет хиляди човека, — каза Мантоне. — Нима разчитате да постигнете с хиляда французи това, което не бихте успели да сторите с петнадесет хиляди неаполитанци?

— Не разчитам само на французите. Но с петнадесет хиляди неаполитанци и хиляда французи аз ще мога да извърша това, за което не биха ми стигнали и тридесет хиляди неаполитанци!

— Вие ни клеветите, Салвато.

— Опазил ме Бог! Но ето ви пример. Как мислите, ако Мак беше разполагал с хиляда човека от старата армия, хиляда опитни, дисциплинирани, свикнали да побеждават войници, като принц Ойген или Суворов, — щеше ли бягството ни да бъде толкова паническо, а разгромът ни — толкова позорен? Та нали ако не със сърцето, то поне с ума си, аз самият бях на страната на бягащите неаполитанци, против които се сражавах! Виждате ли, скъпи Мантоне, хиляда французи са каре, а карето е сила, недостъпна нито за артилерията, нито за кавалерията. Хиляда французи са непреодолима преграда за врага, това е стена, зад която храбрите, но непривикнали към дисциплина войници могат да се съберат и престроят редици си. Дайте ми

дванадесет хиляди неаполитанци и хиляда французи, и след седмица ще ви доведе кардинал Руфо с вързани ръце и крака.

— Толкова ли е необходимо именно вие да командвате тази армия?

— Пазете се, Мантоне! Сърцето ви е уязвено от лошото чувство, което прилича на завист.

Под открития и невъзмутим поглед на младия човек Мантоне стана от мястото си, приближи се към Салвата и му протегна ръка.

— Простете ми, приятелю. Аз още не съм се опомнил от неотдавнашното поражение. Ако ви възложат експедицията, бихте ли ме взели за помощник?

— Продължавайте, Салвата, — подкани Чирило.

— Да, крайно необходимо е да командвам аз и сега ще ви кажа защо. Необходимо е французите, на които разчитам да се опра, хилядата французи, моят железен стълб, да видят как се бия заедно с тях, защото те знаят, че аз съм не само адютант, но и приятел на генерал Шампионе. Ако се ръководех от честолюбие, аз бих последвал Макдоналд в Северна Италия, където се разгръщат грандиозни битки, и за няколко години човек може да стане Дезе, Клебер, Бонапарт или Мюра, а не бих напуснал армията, за да командвам банда диви калабрийци и да загина безславно в някоя схватка със селяните, насъсквани от кардинала.

— А за каква цена комендантът на замъка ви продава тези французи? — попита председателят.

— Много по евтино от истинската им цена, разбира се, но аз не плащам на тях, а на Межан: за петстотин хиляди франка.

— А откъде ще ги вземете?

— Почакайте, — възрази невъзмутимо Салвата. — Ще ми потрябват на петстотин хиляди франка, а милион.

— Още повече. Откъде ще вземете този милион, когато в касата ни едва ли има и десет хиляди дуката?

— Дайте ми право да се разпореждам с живота и имуществото на десетина богати граждани, чиито имена ще ви посоча, и утре те сами ще донесат този милион.

— Гражданино Салвата — извика председателят. — Вие ни предлагате да направим същото, за което укоряваме враговете си.

— Салвата! — измърмори Чирило.

— Почакайте. Аз ви молих да ме изслушате до край, не ме прекъсвайте.

— Вярно е, не сме прави, — кимна Чирило. — Продължавайте.

— Както е известно на всички, аз имам в провинция Молизе земи и къщи за около два милиона. Тези милиони предавам на нацията. Когато Неапол бъде спасен. Руфо побегне или бъде заловен, нацията ще продаде земите ми и ще върне по сто хиляди франка на десетте граждани, които ще ми заемат, по-точно на нея, тази сума.

Шепот от възхищение пробягна сред събралите се членове на Директорията. Мантоне се хвърли на врата на младия човек.

— Искам да ме назначат лейтенант под негово командване, — каза той. — Искаш ли да стана обикновен доброволец?

— Но докато ти се биеш срещу Руфо, кой ще пази спокойствието в града? — попита председателят.

— Вие засегнахте единственото уязвимо място. Ще трябва да вземем страшно решение. Патриотите ще се оттеглят във фортовете и ще ги защитават, защитавайки с това самите се-бе си.

— Но градът, градът? — извикаха всички.

— Ще трябва да рискуваме осем, може би десет дни анархия!

— Десет дни пожари, грабежи и убийства!

— Ние ще се върнем победители и ще накажем виновните.

— Нима това ще възстанови изгорените домове, ще върне разграбените богатства, ще възкреси мъртвите?

— След двадесет години никой няма да си спомня, че са били изгорени 20 къщи, ограбени двадесет състояния, прекъснати двадесет човешки живота. Главното е да възтържествува републиката, защото ако тя не устои, падането ѝ ще повлече след себе си хиляди несправедливости, хиляди бедствия, хиляди смърти.

Членовете на Директорията се спогледаха.

— Мини в съседната стая, — каза председателят. — Ще обсъдим този въпрос.

— Ще гласуваме за теб, Салвато! — извика Чирило.

— Аз оставам, за да повлияя на решението, ако бъде възможно, — каза Мантоне.

— Граждани, членове на Директорията, — каза Салвато като тръгваше към вратата, — спомнете си думите на Сен Жуст: „Когато

става дума за революция, този който не копае достатъчно дълбоко, си копае гроба.“

При тези думи той излезе и, както му беше наредено, се настани в съседното помещение.

След десет минути вратата се отвори и към младия човек пристъпи Мантоне. Той го хвана под ръка и го поведе към улицата.

— Да вървим, — каза той.

— Къде?

— Там, където умират.

Предложението на Салвато беше отхвърлено единодушно, ако не се брой един глас. Гласът на Чирило.

LIX

НЕАПОЛИТАНСКАТА МАРСИЛЕЗА

Същата вечер в театъра Сан Карло представяха операта „Хораций и Кориации“, един от шедьоврите на Чимароза. Гледайки ярко осветена зала, елегантните дами и младите хора, които бяха оставили във фойето оръжието си, за да го вземат отново на излизане, никой не би помислил, че Ханибал стоеше пред вратите на Рим.

Между второто и третото действие завесата изведнъж се разтвори и примадоната на театъра излезе на сцената в костюм на Гения на Отечеството и с черно знаме. Тя събщи на зрителите това, което ни е вече известно — че патриотите имат само един избор: или да направят невероятно усилие и разгромят кардинал Руфо пред стените на Неапол, или да умрат с оръжие в ръка.

Колкото и страшна да беше тази вест, тя не обезкуражи събралите се. Всяко ново съобщение те посрещаша с викове „Да живее свободата! Смърт на тираните!“ Когато узнаха най-последно за отстъплението и за връщането в града на Мантоне, в хората заговори не само патриотизмът, но и яростта. От всички страни се разнесе вик:

— Химнът на свободата! Химнът на свободата!

Артистката, която беше прочела зловещите новини, се поклони, показвайки, че е готова да изпълни искането на публиката, когато изведнъж зрителите забелязаха в една ложа Леонора Пиментел, която седеше между Монти — автора на думите, и Чимароза — авторът на музиката към тях. Тогава залата се разтреса от единодушен вик:

— Пиментел! Пиментел!

„Партепонейски Монитор“, който редактираше тази благородна жена, беше направил името ѝ необикновено популярно.

Пиментел се поклони, но това не беше достатъчно за публиката: тя искаше Леонора сама да изпълни химна. Героинята на вечерта за миг се поколеба, но трябваше да отстъпи, най-последно тя излезе от ложата и се появи на сцената под бурните аплодисменти на цялата зала.

Подадох я черното знаме. Тя поклати глава.

— Това е знамето на мъртвите. Бог е милостив! Докато дишаме, Републиката и Свободата не са умрели. Дайте ми знамето на живите!

Донесоха ѝ трицветното неаполитанско знаме. Тя страстно го притисна до сърцето си.

— Нека нашият победоносен флаг стане знаме на свободата, — произнесе тя, или нека бъде наш саван!

В отговор последва такава буря от аплодисменти, че театърът, изглежда, всеки момент щеше да рухне, но диригентът даде знак с палката си и при първите звуци на оркестъра в залата се възцари странна, трепетна тишина. Леонора, като муза на Отечеството, с прекрасния си контраалтов глас запя първата строфа на химна:

*Народе, стоящ на колене пред трона,
Стига покорство! — тиранът ще падне!
С крака си стъпчи тази златна корона,
Та волно и гордо да литнеш напред!*

Трябва да познавате народа на Неапол, трябва да сте виждали проявите на неговия неистов възторг, на неговия ентузиазъм, за който думите не стигат и затова той се изразява с безумни жестове и нечленоразделни крясъци, за да си представите до каква точка на кипене беше стигнала залата, когато последният ред на „Партенопейската Марсилеза“ се откъсна от устата на певицата и оркестърът изсвири последната нота. На сцената се посипаха венци и букети. Леонора вдигна два от лаврови клонки и увенча главите на Монти и Чимароза.

И тогава, хвърлена неизвестно от кого, върху купчината цветя падна палмова клонка.

Четири хиляди длани неистово аплодираха, две хиляди гърла повтаряха:

— Палмата на Леонора! Палмата на Леонора!

— В знак на мъченичество! — отвърна пророчицата, като вдигна клончето и го притисна до гърдите си със скръстени ръце.

Залата обезумя. Зрителите се спуснаха на сцената. Мъжете коленичиха пред певицата, а когато каретата ѝ се приближи към входа,

възторжените патриоти разпрегнаха конете и я подкараха сами, съпроводени от оркестъра, който до пет сутринта свиреше под прозорците ѝ. През цялата нощ съчинената от Монти песен звучеше по улиците на Неапол.

Но огромния ентузиазъм, който едва не беше съборил стените на театъра, на другия ден забележимо помръкна. Вчерашният плам се обясняваше с атмосферата на събраните хора, жегата, ярката светлина, шума, магнетическите токове на тълпата. Той неизбежно трябваше да угасне, когато изчезна цялата съвкупност от обстоятелствата, породили тази трескава възбуда. След като видях как се завръщат в безпорядък през Капуанската порта или през Кармине последните защитници на Неапол, ранени, покрити с прах, бягащи от полесражението, градът изпадна в тревога, която премина скоро в мрачна потиснатост.

А през това време пръстенът на вражеските войски все по-тясно се свиваше около Неапол, стремейки се да затвори града в железен юмрук, да го задуши с огненото си дихание. Неумолими противници, яростни врагове притискаха републиката от всички страни:

От север Фра Дяволо;

От изток Пронио;

От югоизток Руфо, де Чезаре и Шиярпа;

От юг и запад остатъците от британския флот, който всеки момент можеше да стане по-силен от когато и да било, подкрепен от четири руски, петте португалски и три турски кораба. Най-последно, всички тиранични режими на Европа, изглежда, се бяха надигнали, за да задушат вика на свободата, прозвучал в нещастния град.

Но нека побързаме да кажем, че неаполитанските патриоти бяха на висотата на положението. На пети юни Директорията, с цялата церемония, която възкресяваше античните времена, развя червеното знаме и обяви, че Отечеството е в опасност. Тя призова всички граждани да се въоръжат за съвместна защита. Никого не принуждаваха насилно, но строгата заповед гласеше, че по сигнал от фортовете (три оръдейни изстрела през равни интервали) всички граждани, които не са членове на националната гвардия или патриотичните общества, трябва да влязат в домовете си, да затворят вратите и прозорците и да не се показват на улиците до следващия сигнал — единичен изстрел. Всеки такъв гражданин, който бъде

заловен на улицата с оръжие в ръка след първия сигнал, ще бъде задържан и разстрелян като враг на народа.

Четирите крепости на Неапол: замъкът Кармине, Новият замък, замъкът Уово и крепостта Сан Елмо — бяха снабдени с продоволствие за три месеца.

Първи се яви за оръжие и боеприпаси един полусляп старец, знаменит адвокат в миналото и познавач на неаполианските старини, който някога беше развеждал император Йосиф II при пътуването му из Италия. Съпровождаха го двамата му племенника — на двадесет и двадесет и девет години. След като дадоха оръжие на младите хора, патриотите искаха да откажат на стареца, под предлог на почти пълната му слепота.

— Аз ще се приближа толкова близко до врага, че ще бъде възможно да не го видя, — с достойнство отвърна старецът.

Освен политически въпроси трябваше да решават и социални: народът беше лишен от хляб и Директорията постанови да се оказва помощ на населението — това беше проява на хуманност и в същото време, твърде полезна от гледна точка на политиката.

Доменико Чирило реши да се създаде взаимоспомагателна каса за населението на Неапол и пръв предаде в нея наличните си пари, повече от две хиляди дуката. Примера му последваха най-благородните граждани — Пагано, Конфорти, Бафи. На всяка улица избраха най-уважавания жител, най-почтената жена, нарекоха ги Баща и Майка на бедните и им възложиха да събират пари за тях. Тези лица посещаваха скромните жилища, спускаха се в жалките таверни, качваха се по таваните и оставяха там милостиня от името на отечеството. Работниците, които владееха някакъв занаят, получаваха работа, болните — помощ и закрила. С най-голям ентузиазъм и самоотверженост се отдадоха на тази дейност две дами: херцогиня ди Пополи и херцогиня ди Касано.

Доменико Чирило посети и Луиза с молба да се включи в събирането на волните пожертвувания, но тя отговори, че положението на съпруга на придворния библиотекар не ѝ позволява да се занимава с подобна дейност. Достатъчно ѝ беше и това, че по неведоми пътища беше станала причина за ареста на двамата Бекер. Все пак от свое име и от името на Салвата тя предаде три хиляди дуката.

Но положението на неаполитанците беше толкова бедствено, че въпреки щедростта на състоятелните граждани касата на Директорията скоро опустя отново.

Тогава Законодателната комисия предложи на всички лица, които служеха на републиката, независимо от заемания пост, да дават на бедните половината от заплатата си. Чирило, който вече беше дал всичко, се отказа от половината от издръжката си като член на Законодателната комисия, така постъпиха и колегите му, Във всеки квартал на Неапол бяха разпратени лекари и хирурзи, които трябваше да лекуват безплатно всички нуждаещи се. Националната гвардия отговаряше за обществения ред.

Преди отпътуването си Макдоналд беше разпределил оръжието и знамената. За главнокомандуващ беше назначен Ба-сети, същият, който беше разбит от отрядите на Мамоне и Фра Дяволо и се върна в Неапол ранен; за негов помощник — Дженаро Фера, брат на херцог Касано; за генерал-адютант — Франческо Грималди. Комендант на града стана генерал Фредеричи; комендант на Новия замък оставаше кавалерът Маса, но в замъка Уово на този пост беше назначен полковник Л'Аурора. Във всеки градски квартал беше разположен по един корпус от националната гвардия, часовои стояха през тридесет крачки.

На седми юни генерал Вирц арестува всички бивши офицери от кралската армия, които отказваха да служат на републиката. На 9 август в осем вечерта прозвуча сигналът за тревога — три оръдейни изстрела. И незабавно, според заповедта всички граждани се затвориха по домовете си. Националната гвардия и доброволците, напротив, се устремиха към улица Толедо и градските площади, Мантоне, който отново беше заел поста военен министър, направи преглед на войската, заедно с Вирц и едва възстановилия се Басети, чиято рана за щастие не беше се оказала опасна. Басети благодари на събралите се за усърдие и обяви, че сега пред тях има само два пътя: да победят, или да умрат. След това той разпусна войската, като обясни, че сигналът за тревога е бил даден само за да проверят с какво количество хора могат да разполагат в момента на опасност.

Нощта премина спокойно. На разсъмване оръдеен изстрел извести на гражданите, че могат спокойно да излизат на улиците.

На тридесет и първи август стана известно, че кардиналът е пристигнал в Нола и че се намира едва на седем-осем левги от Неапол.

LX

СИМОНЕ БЕКЕР МОЛИ ЗА МИЛОСТ

В една от тъмниците на Новия замък, чийто премрежен с тройна решетка прозорец гледаше към морето, лежах облечени на нарочете си двама души. Единият беше на около петдесет и пет, а другият — на двадесет и пет-тридесет години. Двамата се вслушваха по-внимателно от обикновено в бавния еднообразен напев на неаполитанските рибари, докато часовой безгрижно се разхождаше покрай крепостната стена по тясната ивица земя, която отделяше от водата арагонските кули на замъка.

Вероятно, не красотата на мелодията привличаше толкова силно внимание на двамата пленници, дори и да бяха страстни любители на музиката, — нищо не е по-малко поетично, и особено толкова нестройно, като ритъма, който използва неаполитанецът за безконечните си импровизации. Очевидно, за затворниците беше интересна не мелодията, а думите на песента, защото след първия куплет по-младият скочи от постелята, хвана се за решетката, повдигна се на ръце до нивото на прозореца и устреми пламтящ взор в нощния сумрак, опитвайки се да различи лицето на певица при слабата светлина на луната.

— Познах го, — каза той. — Това е Спронио, нашият главен служител в банката.

— Слушай го внимателно, Андреа, — проговори по-възрастният с рязък немски акцент. — Ти по-добре разбираш неаполитанския диалект.

— По-тихо, татко, — отвърна младежът. — Ето, той спира лодката си срещу прозореца ни. Навярно има да ни съобщи някаква добра новина.

Пленниците млъкнаха, а мнимият рибар отново подкара песента си.

Нашият превод не може да предаде наивната простота на израза, но поне ще предаде смисъла ѝ.

Както и предполагаше Андреа, Спронио имаше какво да им съобщи. Ето какъв беше първият куплет на песента — той трябваше да привлече вниманието на затворниците:

*Господ ни прати Серафим.
Той е нашето спасение.
Копието му е непобедимо!
Какво е врагът пред него? Облак дим.
Ще видим, ако доживеем!*

— Това е кардинал Руфо, — каза младият човек, който беше дочул слуха за експедицията му, но съдбата ѝ му беше напълно неизвестна.

— Слушай, Андреа, слушай, — промълви бащата.
Песента продължаваше.

*Котрона падна под крака му,
Гръм удари Алтамура,
Напред върви неудържимо,
И гони дявола проклет!
Ще видим, ако доживеем!*

— Чуваш ли татко? Кардиналът е превзел Котрона и Алтамура!
А певецът нареждаше:

*Излезе вчера от Ночера,
Нощува в Нола, а след туй
За краля и светата вяра
Въстаналите ще срази!
Ще видим, ако доживеем!*

— Той е в Нола, татко, — радостно прошепна младежът.

— Да, разбрах, — отвърна старецът. — Но от Нола до Неапол е може би толкова далече, колкото от Нола до Палермо.

Като в отговор на неговото безпокойство гласът пропя:

*За да изпълни таз задача,
На бой ще тръгне утре той.
Ще минат ден два, три и вече
В Неапол ще е тоз герой!
Ще видим, ако доживеем!*

Едва беше отзвучал последният стих и младият човек беше скочил в постелята си, когато в коридора се чува стъпки, които се приближаваха към вратата на килията.

При мрачната светлина на висящата от тавана лампа бащата и синът успяха само да си разменят недоумяващи погледи. По това време никой не слизаше в тъмницата, а, както е известно, затворниците се тревожат от всеки непривичен звук.

Вратата се отвори. В коридора стояха десетина въоръжени войници и един властен глас произнесе:

— Станете, облечете се и ни последвайте.

— Половината работа е вече свършена, — весело отвърна младежът, — няма да чакате дълго.

Старецът мълчаливо стана. Странно, този, който беше живял по-дълго, изглежда повече се боеше за живота си.

— Къде ще ни водите? — попита той с леко треперещ глас.

— В трибунала.

— Хм! Ако е така, боя се да не би той да е закъснял, — каза Андреа.

— Кой? — попита офицерът, който помисли, че забележката е отправена нему.

— О, — небрежно произнесе младежът, — не го познавате, с баща ми говорихме за него преди да дойдете.

Трибуналът, пред който трябваше да се явят обвиняемите, беше заменил кралския съд, само че новият наказваше за покушения срещу нацията. Оглавяваше го знаменитият адвокат Винченцо Лупо. Състоеше се от председател и четирима членове. Заседаваха в Новия

замък, за да не изпращат обвиняемите във Викария и да не рискуват евентуални вълнения в града.

Затворниците се качиха на третия етаж и бяха въведени в залата на съда.

Петимата членове на трибунала, общественият обвинител и секретарят, а също и съдебните чиновници вече седяха на местата си. Две скамейки, по-точно две табуретки чакаха обвиняемите. Двамата официално назначени защитници седяха в креслата, поставени отдясно и отляво от тях. Това бяха двамата най-добри неаполитански правници Марио Пагано и Франческо Конфорти.

Симоне и Андреа Бекер се поклониха почтително на защитниците си. С това те признаваха уважението си към таланта им, въпреки че стояха на противоположни политически позиции.

— Граждани Симоне и Андреа Бекер! — обърна се към обвиняемите председателят. — Дава ви се половин час за съвещание с вашите защитници.

Андреа се поклати.

— Господа, приемоте моята благодарност за това, че не само сте ни предоставили защита, но и сте я и предали в най-умелите ръце. Но аз мисля, че трети лица не са необходими. Впрочем, това ни най-малко не намалява моята признателност към господата, благоволили да се нагърбят с тази безнадеждна работа. А сега, ето какво. Дойдоха да ни вземат, когато най-малко очаквахме това, така че нито баща ми, нито аз успяхме да си изработим какъвто и да е план за защита. Затова ви моля, вместо половин час за съвещание със защитниците да ни дадете пет минути за разговор един с друг. При толкова сериозно дело необходимо е да се посъветвам с баща си.

— Добре, гражданино Бекер.

Защитниците се отдръпнаха, съдиите започнаха да си шепнат нещо, секретарите и чиновниците излязоха. Бащата и синът размениха няколко думи и преди да изтекат уговорените пет минути, се обърнаха към трибунала:

— Господин председател, готови сме. Председателят призова всички да седнат на местата си. Защитниците се приближиха към пленниците.

Преди да седне отново Симоне Бекер каза:

— Господа, аз съм роден във Франкфурт и лошо говоря италиански. Затова ще мълча, но синът ми е роден в Неапол и ще говори за двамата. Вината ни е еднаква, така че трябва да ни съдите едновременно. Обединява ни едно и също престъпление, ако е престъпно да обичаш своя крал. Не трябва да ни разделяте и в наказанието. Говори, Андреа, каквото и да кажеш, ще бъде добре казано, каквото и да направиш, ще бъде направено добре.

Андреа стана и заговори с удивителна простота.

— Баща ми се казва Якоб Симон, а аз Йохан Андреас Бекер. Той е на 59 години, а аз съм на 27. Живеем на улица Ме-дина номер 23 и сме банкери на негово величество Фердинанд. От детството си съм научен да почитам краля и да уважавам кралската власт и сега, когато тя е съборена, а кралят отпътува, аз и баща ми имаме само едно желание — да възстановим властта и да върнем монарха. С тази цел организирахме заговор, искахме да свалим републиката. Ние знаехме прекрасно, че рискуваме главите си, но вярвахме, че такъв е нашият дълг. Издадоха ни, арестуваха ни и ни изпратиха в тъмницата. Днес ни водят на разпит. Но той не е необходим. Аз казах истината.

Поразените съдии, чиновниците и адвокати мълчаливо слушаха младия човек, а бащата го гледаше гордо и кимаше с глава, потвърждавайки всяка негова дума.

— Нещастнико! — възкликна Пагано, — вие правите невъзможна всяка защита.

— Бихте ми оказали голяма чест, сеньор Пагано, но аз не желая да ме защитават. Ако на републиката са нужни примери на самоотверженост, то кралската власт има нужда от вяност. Тук се сблъскват два различни принципа — божественото право и правото на народа. Може би им предстои да се борят още столетия, те трябва да имат своите герои и своите мъченици.

— Но нищо ли няма да кажете за свое оправдание, гражданино Бекер? — настояваше Марко.

— Нищо, господине, абсолютно нищо. Виновен съм в пълния смисъл на тази дума и нямам никакви оправдания, освен едно: крал Фердинанд винаги е бил добър към баща ми и ние ще запазим нашата преданост към него до смъртния си час.

— До смъртния си час, — повтори старият Симоне.

— Значи, гражданино Андреа, — каза съдията, — вие сте се явили тук не само уверени, че ще ви осъдим, но дори желаете да бъде така?

— Когато идвах при вас, гражданино председател, знаех, че това е първата ми крачка към ешафода.

— С други думи, дошли сте с убеждението, че душата и съвестта ни повеляват да ви осъдим на смърт?

— Ако заговорът ни беше успял, ние бихме осъдили вас.

— Значи смятали сте да избиеете патриотите?

— Поне петдесет от тях трябваше да умрат.

— Но вие не бихте могли сами да извършите това злодеяние?

— Всички роялисти в Неапол, а те са повече отколкото мислите, щяха да се присъединят към нас.

— Разбира се, безполезно е да ви питам за имената им?

— Вие намерихте предатели, които ни издадоха; ще намерите и други, които да издадат останалите. А ние принасяме в жертва живота си.

— Така е, — потвърди старецът.

— Тогава остана само да вземем решение, — каза председателят.

— Моля за извинение, — намеси се Марио Пагано, — но трябва да изслушате и мен.

Андреа с изумление се обърна към знаменития юрист.

— Как ще защитавате човек, който не желае защита и настоява за заслуженото от него наказание? — попита председателят.

— Аз няма да защитавам обвиняемия, а ще говоря против наказателните мерки.

И Пагано с блестящо красноречие започна да доказва, че трябва да има разлика между кодекса на абсолютната монархия и законодателството на свободния народ. Той каза, че оръдията и ешафодът са последните доводи на тираните, докато висшата цел на народите е убеждението, че робите на грубата сила изпитват вечна неприязън към господарите си, а хората, убедени с разумни доводи, от врагове стават апостоли. Той цитираше ту Феланджери, ту Бекария, двете неотдавна угаснали светила на мисълта, употребили цялата мощ на гения си за борбата против смъртното наказание, тази варварска и безсмислена според убежденията им мярка. Той напомни, че Робеспьер, закърмен с книгите на тези двама италиански юристи,

ученик на женевския философ, е искал от Законодателното събрание отмяна на смъртното наказание. Призовавайки сърцата на съдиите, Пагано тържествено запитва: няма френската революция би била по-малко велика, ако се приемеше предложението на Робеспьер? Нима Робеспьер не би оставил по светъл спомен за себе си, ако беше унищожил смъртното наказание, вместо да го прилага? Ораторът рисува ярка картина на четиримесечната Партенопейска република, чиста и неопетнена, докато реакцията настъпваше против нея, осейвайки пътя си с трупове. Струваше ли си да дочакат последните часове на свободата, за да обезчестят олтара и с човешка жертва? Най-после, Пагано използва всички примери от световната история, които биха могли да вдъхновят могъщото му слово и завърши речта си с братски порив — разтвори обятията си за Андреа Бекер.

Андреа притисна адвоката до сърцето си и каза:

— Господине, погрешно сте ме разбрали, ако сте помислили дори за минута, че баща ми и аз сме организирали заговор против определени личности. Не, ние встанахме против определен принцип. Вярвахме, че само кралската власт може да даде блаженство на народите, а вие вярвате, че щастието им е в републиката. Някога между тези принципи ще започне велик двубой и душите ни следвайки го от небето, ще могат да преценят кой е прав. И тогава, надявам се всички ние ще забравим, че аз съм израилтянин, а вие — християнин, че вие сте републиканец, а — аз — монархист.

След това той се обърна към баща си, прегърна го и възкликна:

— Да вървим, татко, нека не пречим на тези господа да обсъждат съдбата ни. — И съпроводен от стражата си, той излезе от залата, като не даде възможност на Франческо Конфорти да добави нещо към речта на събрата си Пагано.

Нямаше какво да обсъждат. Престъплението беше на лице и виновниците, както всички бяха чули не се опитваха да го отричат. След пет минути въведоха обвиняемите в залата: бяха ги осъдили на смърт.

Когато прозвуча съдбоносната дума, лицето на стареца леко пребледня, но младият човек се усмихна на съдиите и вежливо им се поклони.

— Вие се отказате от защита, каза председателят, — за нас е безполезно да ви питаме ще добавите ли нещо за свое оправдание; но

като хора, като граждани и съотечественици, за които беше непоносимо тежко да произнесат ужасната присъда, ви питаме:

— Нямате ли някакво последно желание или поръчение?

— Баща ми иска да ви помоли за услуга, господа, услуга, която струва ми се, бихте могли да му окажете, без да накърните честта и достойнството си.

— Слушаме Ви, гражданино Бекер.

— Господа, — започна старецът, — банкерската къща Бекер и компания съществува повече от век и половина и се премести от Франкфурт в Неапол по добра воля. Още от пети май хиляда шестстотин петдесет и втора година, от деня на основаването ѝ от прадядо ми Фридрих Бекер, банката никога не е подвеждала вложителите си. Но ето, ние сме под арест два месеца и без нас работата запада.

Председателят с жест показа, че го слуша с най-благосклонно внимание, и наистина, не само той, но и всички присъстващи бяха вперили очи в стария банкер. Само Андреа, който очевидно знаеше за какво ще моли баща му, беше навел глава и разсеяно потропваше с крак.

Симоне продължаваше:

— Ето за какво ще ви моля.

— Слушаме, слушаме, — прекъсна го председателят, който изгаряше от нетърпение да разбере за какво става дума.

— В случай, че възнамерявате да ни екзекутирате утре, ние молим да отложите с един ден изпълнението на присъдата, за да можем да приведем в изправност сметките на банката. Ако извършим това сами, то уверен съм, че въпреки преживените трудни времена и оказаните на краля парични услуги, бихме могли да оставим на банката Бекер най-малко четири милиона актив, а тъй като тя ще бъде закрыта по независещи от нас причини, ще трябва да извършим почетна ликвидация. Освен това, вие разбирате, господин председател, че в заведение като нашето с оборот сто милиона годишно, винаги има тайни, известни само на стопаните. Например имаме анонимни вложения, за повече от петстотин хиляди франка, които са поверени на нашата чест и собствениците нямат даже разписка. На какъв риск ще бъде изложена нашата репутация, ако вие откажете да изпълните молбата ни! Ето защо, господин председател, се надявам, че ще

благovolите да ни отведете в къщи под надеждна охрана, да ни предоставите целия ден за ликвидация на делата ни, и да ни разстрелвате едва на другия ден.

Старецът произнесе тази реч с такава простота и величие, че не само председателят почувствува вълнение, но и целият трибунал беше дълбоко трогнат. Комфорти хвана ръката му и я стисна в порив, оказал се по-силен от всички политически разногласия, а Марио Пагано изтри неволна сълза.

Председателят видя, че не е необходимо да се съвещава с трибунала и отвърна:

— Всичко ще бъде така, както желаете, гражданино Бекер. Съжаляваме, че не можем да направим за вас повече.

— И не трябва! — отвърна Симоне. — От вас не искаме друго.

И като се поклони на съда, като на приятели, които напуска, старецът хвана сина си под ръка, зае мястото си между войниците и тръгна надолу към килията си.

Песента на лъжерибаря беше престанала. Андреа се повдигна до прозореца и погледна. Морето беше тихо и пустинно.

LXI

ЛИКВИДАЦИЯТА

На другия ден в седем сутринта при осъдените влезе тъмничарят. Младият човек още спеше, но баща му седеше с молив в ръка и покриваше с цифри листовите хартия върху коленете си.

Стражата вече очакваше затворниците, за да ги отведе на улица Медина. Старецът побутна спящия:

— Ставай, Андреа, време е. Винаги си бил ленивец, синко. Време е да се поправиш!

— Да, отвърна Андреа като отвори очи и кимна на баща си. — Само че, Господ Бог едва ли ще ми остави време за това.

— Когато беше малък, — тъжно продължи старият banker, — майка ти трябваше да те буди по два-три пъти, а ти все не се решаваше да излезеш от постелята. Понякога трябваше аз самият да те вдигам със сила.

— Обещавам ви, татко, — каза Андреа, който започваше да се облича, — че ако се събудя в други ден, ще стана за една минута.

Бащата на свой ред стана и произнесе с въздишка:

— Добре направи майка ти, че умря!

Без да отговори, Андреа се приближи към баща си и нежно го прегърна. Старият Симоне го погледна.

— Толкова млад!... — прошепна той, — но, какво да се прави...

След десет минути пленниците бяха облечени. Андреа почука на вратата.

— Готови ли сте вече? — каза тъмничарят. — Да вървим, стражата чака.

Симоне и Андреа излязоха от килията и войниците веднага ги обкръжиха. От вратата на Новия замък до дома им беше съвсем близо и по пътя само няколко любопитни минувача за миг изгледаха арестуваните. След няколко минути те бяха вече на улица Медина.

Току-що беше ударило осем и вратите на банката бяха още затворени, тъй като обикновено служителите се появяваха не по-рано

от девет.

Командирът на ескорта позвъни. Вратата отвори лакеят на стария Бекер и едва не се хвърли на шията на господаря си. Това беше стар слуга, немец, който беше последвал банкера от Франкфурт в Неапол още като дете.

— Ах, скъпи ми господарю, вие ли сте? Изплаках старите си очи, докато ви нямаше, нима имам щастието да ви видя отново?

— Да, славни ми Фриц, да, това съм аз. Всичко ли е на ред?

— А защо да няма същия ред, както и при вас? Слава Богу, всеки знае задълженията си. Точно в девет всички служители са на местата си и работят здравата. Само аз, за съжаление, няма какво да правя и всяка сутрин четкам палтата ви, два пъти в седмицата броя бельото, всяка неделя навивам стенния часовник и колкото мога успокоявам кучето ви Цезар. Откакто ви няма, бедното животно почти не яде и постоянно вие.

— Да влезем, татко, — каза Андреа. — Тези господа проявяват нетърпение, а започват да се събират и хора.

Пред вратата поставиха часовой, двама застанаха в антрето, а останалите се разположиха в коридора. Впрочем, както е прието в подобни учреждения, прозорците на първия етаж бяха с решетки, така че затворниците просто бяха сменили един затвор с друг.

Андреа Бекер се отправи към касата и тъй като касиерът още не беше дошъл, я отвори със своя ключ, а Симоне Бекер зае обичайното си място в кабинета, който пустееше от момента на арестуването му. Пред двете врати поставиха часови.

Като се отпусна в креслото, в което беше прекарал цели тридесет и пет години, старият Бекер въздъхна с удовлетворение. После каза:

— Фриц, отвори прозорчето във вътрешната стена.

Слугата се подчини и отвори пробитото в стената между кабинета и касата отворстие. През него бащата и синът можеха да разговарят, без да стават от мястото си, и дори да се виждат.

Старият Бекер не беше успял де се разположи удобно в креслото, когато към него се хвърли огромен спаниел, който влачеше след себе си скъсаната верига, и с радостен лай започна да скача към гърдите му и да го ближе по лицето. Бедното животно беше подушило стопанина си и, както и Фриц, бързаше да го поздрави.

Банкерите започнаха прегледа на кореспонденцията. Всички делови писма бяха разпечатани от главния писар, всички писма с надпис „лично“ бяха оставени в отделен куп. Затворниците едва сега видяха тези писма, тъй като всяко общуване с тях в затвора беше забранено.

Големият стенен часовник от времето на Луи XIV в кабинета на банкера, удари девет и веднага, с обичайната си точност, се появи касиерът. Както и лакеят, той също беше немец. Казваше се Клагман. Разположените в къщата войници не бяха отговорили на въпросите му, но тъй като имаше заповед да пускат всички служители на банката, той безпрепятствено стигна до касата. Какво беше учудването му, когато завари младия си господар в креслото му и видя през прозорчето стария Бекер! Ако не бяха часовете, все едно че нищо не се беше изменило.

Андреа сърдечно отвърна на приветствията на касиера, като спазваше все пак подobaващата дистанция, а Клагман побърза да поздрави стария Симоне.

— Къде е ключът от стаята на главния счетоводител? — попита Андреа. Касиерът извади часовника си.

— Сега е девет и пет, господине. Обзалагам се, че господин Шперлинг в този момент свива по улица Свети Вартоломей. Ваша чест знае, че той винаги пристига между девет и пет и девет и седем.

И наистина, едва касиерът беше произнесъл тези думи, в коридора се дочу гласът на главния счетоводител, който също опитваше да разбере от войниците какво се беше случило.

— Шперлинг! Шперлинг! — извика Андреа. — Елате приятелю, не трябва да губим време.

Крайно учуден, но без да смее да задава въпроси, Шперлинг влезе в кабинета на стария Бекер. В помещението на касата Клагман чакаше разпореждане.

— Скъпи Шперлинг, — обърна се Симоне Бекер към счетоводителя, — мисля, че не е необходимо да питам дали документите са в ред?

— В ред са, скъпи господарю.

— Значи, можете да ми съобщите какво е положението на нещата в банката?

— Вчера в четири часа направих ревизия.

— Какъв е резултатът?

— Свободният остатък е един милион и седемдесет и пет хиляди дуката.

— Чуваш ли, Андреа, — обърна се Симоне към сина си.

— Чувам, татко. Отговаря ли тази цифра на наличността в касата, Клагман?

— Да, господин Андреа, вчера проверихме.

— А днес ще проверим отново, ако не възразяваш, приятелю.

— Веднага, господине.

И докато Шперлинг тихо говореше със Симоне, Клагман отвори железния шкаф с тройна ключалка и многобройни цифри и извади от там кожената чанта, която също се заключваше.

— Каква сума има тук? — попита Андреа.

— Шестстотин тридесет и пет хиляди, четиристотин и дванадесет дуката в полици от Лондон, Виена и Франкфурт.

Андреа провери и видя, че сметката е правилна.

— Татко, каза той, — имаме шестстотин тридесет и пет хиляди, четиристотин и дванадесет дуката в полици. — После се обърна към Клагман: — А колко има в касата?

— Четиристотин двадесет и пет хиляди шестстотин и четири дуката.

— Чуваш ли, татко?

— Отлично те чувам, синко. Но си мисля за общия баланс. Влоговете на кредиторите са един милион, четиристотин петдесет и пет хиляди, шестстотин и дванадесет дуката, а задълженията достигат един милион, шестстотин и петдесет хиляди дуката и заедно с влоговете в други банки, които са един милион, шестстотин и петнадесет хиляди и осемдесет и седем дуката. А сега да видим дебита. Докато вие с Клагман проверявате, аз ще работя с Шперлинг.

Но часовникът изведнъж започна да бие единадесет. Вратата на кабинета се отвори и на прага застана Фриц.

— Яденето е сервирано.

— Гладен ли си, Андреа? — попита старият Бекер.

— Не много, но нали все пак рано или късно ще трябва да ядем. Да хапнем сега.

Той стана от креслото, срещна се в коридора с баща си и, съпроводени от двама часови, те тръгнаха към столовата.

Между девет и десет сутринта всички служители освен Спронио, се явиха в банката. Те не се осмелиха да влязат в касата или кабинета, за да поздравят господарите си, но ги чакаха пред вратите на канторите си или пред трапезарията. Вече беше известно при какви условия bankerите бяха пуснати в къщи и по всички лица се четеше печал. Няколко стари служители се обърнаха, за да скрият сълзите си.

След като се забавиха около минута при тълпата подчинени, бащата и синът влязоха в столовата. Часовите останаха от вътрешната страна на вратата, — беше им заповядано да не изпуснат от очи арестуваните.

Масата беше наредена както обикновено. Фриц стоеше зад стола на бащата.

— Когато приключим със сметките трябва да помислим за всички стари слуги, каза Симоне.

— Не се безпокой, татко. За щастие, ние сме достатъчно богати, за да им изкажем подobaваща благодарност.

Закуската не беше продължителна и премина в мълчание. В края й, по стар немски обичай, Андреа беше свикнал да изпива по чаша за здравето на баща се.

— Фриц, обърна се той към слугата, — слез в избата и донеси бутилка имперски токай от хиляда шестстотин седемдесет и втора година, най-старото и най-хубавото. Искам да вдигна наздравица.

Фриц се подчини и скоро се върна с виното. Андреа наля на баща си, после на себе си и накрая поиска още една чаша, която напълни и подаде на Фриц.

— Приятелю, каза той, — ти живееш в дома ни повече от тридесет години, значи не си слуга, а приятел, — изпий с нас чаша имперско вино за здравето на твоя стар господар. Нека, въпреки човешкия съд, Господ Бог му дари, за сметка на моите дни, дълги години живот в почит и уважение.

— Какво говориш, сине мой! — извика старецът.

— Изпълнявам синовния си дълг, — с усмивка отвърна Андреа. — Нали Бог е чул гласа на Авраам, който се молил за Исаак, може би ще чуе и гласа на Исаак, който се моли за Авраам.

С трепереща ръка Симоне вдигна чашата си и я изпразни на три глътки. Андреа взе своята и я изпи на един дъх. Фриц няколко пъти се

опита да преглътне своето вино, но не успя. В гърлото му беше заседнала буца.

Андреа наля остатъка от виното в своята чаша и в тази на баща си и ги подаде на часовете.

— Пийте и вие за здравето на този, който вие най-скъп.

Войниците пиха, като промърмориха някаква наздравица.

— Да вървим, Андреа, приятелю, работа ни чака, — подкани го старецът. После се обърна към Фриц:

— Узнай какво е станало със Спронио, боя се да не е изпаднал в беда.

След това арестуваните се завърнаха на работните си места.

— Установихме какъв е нашият кредит, нали, татко? — попита Андреа.

— Да, два милиона, седемстотин и петнадесет хиляди и осемдесет и седем дуката.

— А нашият дебит, — продължи Андреа, — е един милион, сто двадесет и пет хиляди, четиристотин и двадесет дуката по различните дългове в Лондон, Виена и Франкфурт.

— Добре, записвам.

— Двеста седемдесет и пет хиляди дуката за съпругата на кавалера Сан Феличе. — Сърцето на младия човек болезнено се сви при произнасянето на това име. Като долови трепета в гласа на сина си, бащата въздъхна.

— Записано, отвърна той.

— Двадесет и седем хиляди дуката за Негово Величество Фердинанд, да го пази Бог, салдо по заема на Нелсън.

— Записано.

— Двадесет и осем хиляди и двеста дуката без име.

— Зная чии са. Когато княз Тарсия беше преследван от прокурора Вани, той ми остави тази сума на съхранение. Бедният скоропостижно почина и не успя да каже за този влог на семейството си. Напиши бележка на сина му. Клагман още днес ще му отнесе парите.

За минута се възцари мълчание. Андреа написа писмото и го подаде на Клагман.

— Има ли още нещо? — попита той Симоне.

— Това е всичко, което дължим, татко. Можем да изчислим общата сума.

Старият banker започна да смята. Оказа се, че банката има задължения от 1 455 612 дуката, или 4 922 548 френски франка.

По лицето на стареца се изписа явно удовлетворение. След ареста на bankerите сред кредиторите беше настъпила паника, всички бързаха да изтеглят влоговете си. За по-малко от два месеца бяха изтеглени над тридесет милиона. Но това, което би съкрушило всяка друга банка, не можеше да разклати положението на Бекер.

— Скъпи Шперлинг, — каза Симоне — за да покрием сметките на кредиторите, незабавно пригответе разпореждания до банките, където имаме вложения, за същата сума. Дайте ги за подпис на Андреа.

Главният счетоводител излезе, за да изпълни заповедта.

— Веднага ли да занеса писмото на княз Тарсия? — попита Клагман.

— Да, вървете и се връщайте колкото може по-скоро. А по пътя се опитайте да разберете нещо за Спронио.

Бащата и синът останаха сами. — единият в кабинета си, а другият в касата.

— Струва ми се, татко, че би трябвало да изготвим известие за ликвидацията на банката.

— Тъкмо смятах да ти го кажа, момчето ми. Нахвърли писмото. От него ще направят толкова копия; колкото ще са необходими, точно, ще ги напечатат, така че ще трябва да се подписваш само веднъж.

— Пестите време. Прав сте, татко, не ни остава толкова много.

И Андреа написа следния циркуляр:

„Bankerите Симоне и Андреа Бекер от Неапол имат честта да предупредят всички лица, с които са в делови отношения, особено тези, които биха могли да им предявят какъвто и да е финансов иск, че поради смъртната присъда на собствениците банката ще започне ликвидация от утрешния ден, 13 май, от деня на екзекуцията.

Срокът на ликвидацията е един месец.

Плащанията ще се извършват незабавно.“

Андреа прочете писмото на баща си и попита не трябва ли да добави нещо.

— Остава само да го подпишеш, — хладнокръвно отвърна бащата.

И понеже, както вече казахме, Андреа имаше право на подпис, той подписа документа.

Симоне позвъни и на вратата се показа писарят.

— Отидете при сина ми и вземете циркуляра. Отнесете го в печатницата и кажете да го отпечата веднага.

Двамата осъдени отново останаха сами.

— Татко, каза Андреа, — имаме актив от един милион, двеста петдесет и девет хиляди, четиристотин седемдесет и пет дуката. Какво да правим с тях?

— Аз мисля, приятелю, че преди всичко трябва да се погрижим за тези, които добросъвестно са ни служили по време на нашия разцвет и които ни останаха верни в нещастията. Нали каза, че сме достатъчно богати, за да не се скъпим в благодарността си. Как да докажем, че това не са празни думи?

— Много просто, да им запазим заплатите пожизнено.

— Бих искал да направя повече, Андреа. Имам осемнадесет човека. Общата сума на заплатите им е десет хиляди дуката. А това пък е рента от двеста хиляди дуката капитал. Като извадим тези двеста хиляди, ни остават още един милион, петдесет и девет хиляди, четиристотин седемдесет и пет дуката. Сумата е твърде значителна. Ето предложението ми: нека след ликвидацията всеки от нашите слуги получи не рента, а капитал, от който тя би се получила. Как гледаш на това?

— Татко, вие сте самата щедрост, а аз съм само нейна бледна сянка. Но ето какво искам да добавя: в наше време, с тази революция, никой не е сигурен за утрешния ден. Домът ни може да бъде разграбен или изгорен, кой знае? В касата имаме четиристотин хиляди дуката. Нека изплатим днес на всички, които оставяме след нас, парите, които те биха получили по завещание едва след нашата смърт. Гласовете на тези хора ще ни благославят и ще се молят за нас. В нашето положение това ще бъде най-добрата поддръжка пред лицето на Господа Бога.

— Така да бъде. Пригответи за Клагман разпореждане. Нека изплати още днес на всички двеста хиляди дуката и двойна заплата за

месеца, който им остава да работят за нас.

— Разпореждането е подписано, татко.

— А сега ето какво, приятелю. Всеки от нас пази в сърцето си тайни, но благоговейни спомени. Те ни налагат известни задължения. Ти си по-млад, трябва да ги имаш повече, тъй като много от моите спомени вече угаснаха. Аз ще взема сто хиляди от този милион и петдесет и девет хиляди дуката, които ни остават, на теб давам двеста. Нека всеки похарчи сумата както намери за необходимо.

— Благодаря, татко. Остават седемстотин петдесет и девет хиляди, четиристотин седемдесет и пет дуката.

— Ако искаш, да оставим по сто хиляди на трите благотворителни учреждения: Приютът за подхвърлени деца, Болницата за неизлечимо болни и Приютът за бедни.

— Решено. Остават четиристотин петдесет и девет хиляди, четиристотин седемдесет и пет дуката.

— Техен естествен наследник е нашият роднина Мойсей Бекер от Франкфурт.

— Но той е по-богат от нас, татко и ще го е срам да приеме такова наследство.

— А как според теб да разпределим сумата?

— Не мога да ви давам съвети, татко, когато става дума за философия и човечност. Скоро ще започне сражението. Преди Неапол да бъде превзет, от двете страни ще падат много убити. Ненавиждате ли враговете, татко?

— Към никого не изпитвам омраза, сине мой.

— Ето едно от спасителните въздействия на близката смърт, — тихо, като на себе си произнесе Андреа. После каза високо: — Какво пък, татко, да оставим тази сума (без разходите по ликвидацията) на вдовиците и сираците — жертва на гражданската война; към която и партия да принадлежат?

Без да отговори, старецът стана от стола си, влезе в съседната стая и със сълзи в очите прегърна сина си.

— На кого ще възложиш разпределението на парите?

— Можете ли да ми посочите някого?

— Не, момчето ми. А ти?

— Познавам едно свято създание, съпругата на кавалера Сан Феличе.

— Тази която ни предаде?

— Татко, аз дълго размишлявах. По цели ноци призовавах сърцето и разума си да разгадаят тази ужасна тайна. Татко, убеден съм, че Луиза е невинна.

— Така да бъде. Ако тя е невинна, изборът ти е достоен за нея. Ако е виновна, присъединявам прошката си към твоята.

Този път синът се хвърли на врата на баща си и го притисна до сърцето си.

— Ето че приключихме, — каза Симоне. — Не беше толкова трудно, колкото очаквах.

След два часа разпорежданията на bankerите станаха известни на всички служители. Чиновниците и слугите получиха определения им капитал, а двамата арестувани се върнаха в затвора сред хор от похвали и благословии, за да излязат от там за екзекуцията.

Колкото до Спронио, най-после разбраха какво се беше случило с него. През нощта бяха дошли да го арестуват, но той скочил през прозореца и сега вероятно беше в лагера на кардинала.

LXII

ПОСЛЕДНО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ

През нощта след връщането на Бекер в затвора, Салвато седеше до масата в една от стаите на двореца Ангри, където продължаваше да живее, и, подпрял глава с лявата си ръка, с ясен и уверен почерк, който отговаряше на характера му, пишеше следното писмо.

„До отец Джузепе в манастира Моне Касино,
12 юни 1799 г.

Възлюблени ми татко!

Удари часът на решителната битка. Получих от генерал Макдоналд разрешение да остана в Неапол, тъй като предполагам, че основният ми дълг като неаполитанец е да защитавам родната си страна. Ще направя всичко възможно за спасението и, ако не мога да я спася, ще се постарая да умра за нея. Ако умра, с последната ми въздишка ще отлетят от устата ми двете скъпи имена и ще станат криле, с които душата ми ще се възнесе към небето. Това са Вашето име, татко, и името на Луиза.

Зная колко ме обичате, татко, но нищо не моля за себе си, — дългът ми е предначертан свише и аз ще го изпълня. Но ако аз умра, любими ми татко, тя ще остане сама и — кой знае? — Може би, ще бъде преследвана от краля, като неволна причина за гибелта на двамата осъдени на разстрел банкери, макар, че тя за нищо не е виновна! Ако ние победим, тя няма от какво да се страхува и това писмо ще остане свидетелство за голямата любов и безграничното ми доверие към Вас. А ако бъдем победени и аз не мога да ѝ помогна, Вие татко, ще ме замените. Тогава Вие ще напуснете прекрасните висини на Светата Ви обител и ще се потопите в морето на живота. Вие сте се

обрекли да оспорват човека от смъртта. Спасявайки този ангел, Вие само ще изпълните дълга си.

Най-могъщото оръжие в Неапол са парите, затова по време на пътуването ми в Молизе успях да събера петнадесет хиляди дуката, които се пазят в желязно ковчеже. Заровил съм го в Позилипино, до гробницата на Вергилий, под лавровото дърво. Там ще го намерите.

Ние сме обкръжени не само от врагове (това не би било толкова страшно), но и от предатели, което е наистина ужасно. Народът е толкова сляп и невеж, толкова объркан от монасите и вековните суеверия, че смята за най-зли врагове тези, които искат да го освободят, и се моли за всеки който прибавя нови звена към веригите му. Ах, татко, татко! Човек, посветил се като Вас на спасението на хорската плът, има големи заслуги пред Бога. Но, повярвайте ми, по-голяма ще е заслугата на този, който се заема с просвещението на умовете и възпитанието на заблудените души.

Сбогом, татко мой! Животът на народите е в ръцете Господни; във Вашите ръце е нещо повече от живота ми, — в тях е моята душа.

Ваш любещ и предан син.

Салвато.

П. П. При днешните размирици би било излишно и дори опасно да ми отговаряте. Могат да арестуват пратеника Ви, да прочетат писмото Ви. Предайте на приносителя на писмото три зърна от Вашата броеница. Те ще означават за мен вярата, която не ми достига, надеждата, която възлагам на Вас, милосърдието, което Вашето сърце излъчва.“

След като приключи писмото Салвато се обърна и повика Микеле.

— Намери ли човека? — попита Салвато.

— Искате да кажете, намерих го отново, тъй като той е същият, който вече пътува до Рим и предава на генерал Шампионе съобщения от републиканския комитет и новини от вас. — Значи, този човек е патриот?

— И съжالياва само за това, — намеси се пратеникът, който току-що беше застанал на вратата, — че го отпращате от Неапол в минута на опасност.

— Повярвай ми, да отидеш там, където те изпращам, също значи да служиш на Неапол.

— Дайте заповедите си. Аз знам кой сте и зная цената Ви.

— Това писмо ще отнесеш в манастира Монте Касино и ще го дадеш на отец Джузепе. Но само лично, разбра ли?

— Да чакам ли отговор.

— Не зная кой ще бъде господар на Неапол, когато се завърнеш, така че няма да има писмен отговор, но условният знак ще бъде за мен решаващ. Разбрахте ли се с Микеле за възнаграждението?

— Да. Ръкостискане, когато се върна.

— Е, виждам, че в Неапол не са се свършили истинските хора. Върви, братко, и Бог да те пази!

Пратеникът излезе.

— А сега, Микеле, — каза Салвато, — да помислим за нея.

— Чакам ви, командире.

Салвато препаса сабята си, затъкна в пояса чифт пистолети и заповяда на слугата калабриец да го чака в полунощ на площад Мола с два ездитни коня. После излезе с Микеле на улица Толедо.

Колкото повече се приближаваха към Къщата с палмата, все по-ясно дочуваха някакво странно пеене — нито песен, нито речитатив. Под прозорците на трапезарията Салвато забеляза една висока фигура, която стоеше плътно до стената и неподвижният силует тайнствено се очертаваше на белия фон. Микеле пръв позна албанската магьосница, която всеки път се явяваше на Луиза в решителните мигове от живота ѝ. Жената почти довършваше песента си, но приятелите успяха да чуят следните думи:

*Задуха северният вятър,
Птиците на юг летят.*

*Лети, лети на път далечен,
Ти гълъбице и ела.
При нас отново с първа пролет.
На добър час!*

— Влезте при Луиза, прошепна Микеле, — а аз ще задържа Нано. Ако сестра ми поиска да се посъветва с нея, извикайте ни.

Салвато имаше ключ от градинската врата. Той затвори зад себе си, изкачи се по стълбите, влезе в трапезарията и видя Луиза до прозореца. Ясно беше, че тя не е пропуснала нито един стих от баладата на вещицата. Като забеляза Салвато, младата жена тръгна към него и с печална усмивка положи глава на рамото му.

— Видях ви още от далеч, — каза тя. — Слушах тази жена.

— Аз също. Но чух само последната строфа.

— Тя повтаряше предишните. А те бяха три и всичките предупреждаваха за опасността и ни съветваха да бягаме.

— Жената лъгала ли те е преди?

— Никога. Напротив, още първия път ми предсказа нещо, което тогава считах за невъзможно.

— А сега изглежда ли ти — по-правдоподобно?

— Откакто се запознахме, приятелю мой, се случеха толкова непредвидени неща, че сега всичко ми изглежда възможно.

— Искаш ли да повикам магьосницата? Ако тя никога не те е лъгала, аз мога да се похваля, че именно тя първа превърза раната ми, която можеше да бъде смъртоносна, но аз не умрях.

— Сама не бих се решила, но с теб не се боя от нищо.

— А защо не би се решила? — произнесе внезапно един дрезгав глас зад гърба на младите хора. Те неволно потръпнаха, защото зад тях стоеше вещицата.

— Нима не съм се опитвала винаги като добър дух да отклоня нещастията от теб? Нима, ако беше последвала съветите ми, ти не би била сега в Палермо до законния си покровител, а не тук, трепереща, обвинявана в предателство на хората, които утре ще разстрелят? И най-последно, дори днес, докато все още има време, нима не можеш ти, ако ме послушаш, да избягаш от предсказаната от мен участ, към която толкова съдбоносно се приближаваш? Вече ти казах: Господ Бог е

начертал съдбата за смъртните на техните длани, за да могат те с всички сили на волята си да се борят против тази съдба. Не съм виждала ръката ти от деня, когато ти предказах ужасната насилствена смърт. Погледни я сега и ми отговори, не се ли е увеличила двойно, не се ли е врязала по-дълбоко едва забележимата някога звезда, която пресичаше линията на живота?

Сан Феличе погледна дланта си и извика.

— Погледни сам, млади човече, — продължи магьосницата, — и ще се убедиш, че провидението я е белязало с клеймо, по-ярко от нажежено желязо, и с моята уста ѝ дава последен съвет.

Салвато взе Луиза в обятията си, придърпа я към светлината, със сила разтвори стиснатата в юмрук ръка и също не можа да сдържи възгласа на изумление: линията на живота на младата жена се пресичаше от петолъчна звезда колкото лещено зърно с леко неравномерни лъчи.

— Нано, — каза младият човек, — зная, че си наш приятел. Когато бях свободен и можех да напусна Неапол, предлагам на Луиза да я отведе в Капуа, Гаета, дори в Рим. Но днес е твърде късно: животът ми е свързан със съдбата на Неапол.

— Затова съм дошла, — отвърна магьосницата. — Това, което вече не можеш да сториш ти, все още мога да извърша аз.

— Не разбирам.

— А всичко е толкова просто. Ще взема Луиза със себе си и ще я отведе на север, далеч от опасността.

— А как ще я отведеш?

Нано отметна края на дългата си наметка и показа един пакет.

— Тук имам пълен костюм на мандска селянка. В албански дрехи никой няма да познае съпругата на кавалера Сан Феличе, тя ще бъде моя дъщеря. Всички познават старата Нано и нито санфедистите, нито републиканците ще се осмелят да закачат дъщерята на албанската вещица.

Салвато погледна Луиза.

— Чуваш ли, мила?

Но в този момент влезе Микеле, който досега беше стоял в сянката на вратата и падна на колене пред млечната си сестра.

— Умолявам те, сестричке, послушай старата Нано. Досега всички нейни предсказания са се сбъдвали. Тя ми предсказа, че от

ладзарони ще стана полковник и ето, колкото и да е невероятно аз станах. Остана лошата част от предсказанието и, може би, тя също ще се сбъдне. Предсказа ти, че красив млад човек ще бъде ранен под твоите прозорци, — така и стана; че ще го обикнеш, — и ти го обикна; че любимият ще те погуби, — и той го прави, — тъй като от любов към него ти отказваш да бягаш. Послушай Нано, Луиза! Ти не си мъж, бягството за теб не е позор. А ние трябва да останем тук и да се бием-и ще го сторим. Ако оцелеем и двамата, ще те открием, ако оцелее един, ще дойде той. Прекрасно разбирам, че ако дойда аз, няма да ти заменя Салвата, но това е малко вероятно. Нали него не го заплашва никакво предсказание, а аз съм обречен на смърт. Когато вещицата поиска да погледне дланта ти, бедна ми Луиза, аз неволно погледнах своята. Звездата все още се вижда и то много по-ясно, отколкото преди осем месеца. Преоблечи се, мила сестричке. Колко прекрасна беше в дрехите на Асунта!

— Уви, прошепна Луиза, — вълшебна беше вечерта, когато ги облякох. Боже мой! Колко далече ми изглежда това време!

— То може да се върне, ако поискаш, сестрице. Трябва само да събереш смелост и да се разделиш със Салвата.

— Никога! Никога! — простена Луиза като обви с ръце врата на младия човек. — Заедно и в живота и в смъртта!

— Разбира се, че би било прекрасно да живеем, или умрем заедно, — настояваше Микеле, — но кой ти каза, че като останеш в града ще живееш или ще умреш заедно с него? Сега говори твоето желание и породената от него надежда. Да предположим, че не заминеш, нима ще останеш именно тук?

— Не, не! — извика Салвата. — Ще я отведа в Новия замък. Зная, че Сан Елмо е по-надежден, но след това, което се случи между мен и Межан, не мога да му се доверявам повече.

— А вие какво ще правите след това?

— Ще поведе моите калабрийци на бой.

— Ето, виждате ли, господин Салвата, няма да бъдете заедно и можете да умрете далеч от нея.

— Чуваш ли, Луиза? Всичко може да стане именно така.

— И какво от това? Нали знаеш, че умреш ли ти, ще умра и аз.

— А имаш ли право да умираш сега, когато не си сама? — възрази Салвата на английски.

— О, приятелю мой, приятелю мой! — прошепна младата жена и притисна глава до гърдите му.

В този момент влезе Джованина със злодейска усмивка на лицето.

— Писмо за господарката от господин Андреа Бекер.

Луиза потръпна, сякаш видя пред себе си призрака на младия banker. Салвато я погледна с учудване. Микеле стана и погледна към вратата.

На прага стоеше Клагман. Сан Феличе го познаваше добре, — обикновено именно той и носеше процентите от влога, внесен на нейно име от съпруга ѝ в банката Бекер. Сега той беше донесъл не едно, а цели две писма. Вероятно, трябваше да ги прочете едно след друго, тъй като пратеникът и протегна първо едното като направи знак, че ще и връчи второто след малко.

В плика лежеше печатният циркуляр, предназначен за всички кредитори на банката. Докато Луиза четеше на глас мрачното послание, гласът все повече я напускаше, а при думите „поради смъртната присъда на собствениците“ хартията се изплъзна от треперещата ѝ ръка и дъхът ѝ неволно спря. Задавена от ридания, тя се хвърли на врата на Салвато, който я притисна силно до гърдите си, а през това време Микеле вдигна писмото и го прочете от край до край.

Настъпи тягостно мълчание. Клагман го прекъсна пръв.

— Госпожо, — каза той, — прочетеният от вас документ е циркуляр, адресиран до всички. Но аз нося още едно писмо от господин Андреа Бекер — то е адресирано лично до Вас и съдържа последната му молба.

Салвато разтвори прегръдката си, за да може Луиза да прочете завещанието на младия Бекер. Тя протегна ръка, взе писмото и го подаде неразпечатано на любимия си.

— Чети.

Младият човек се опита да отстрани нежно ръката ѝ, но Луиза настоя.

— Нима не виждате, приятелю мой, че не съм в състояние да го прочета сама?

Тогава Салвато разпечата плика и при светлината на свещите върху камината прочете следните редове:

„Госпожо!

Ако познавах някое по-чисто от Вас създание, бих поръчал нему свящото дело, което сега, разделяйки се с живота, поверявам на Вас.

Всичките ни дългове са изплатени, ликвидацията е извършена. В банката ни остават приблизително 400 000 дуката. Тази сума ние с баща ми сме определили за подпомагане на жертвите от гражданската война, в която загиваме самите ние, — независимо какви принципи са изповядвали тези хора и в чии редици са се сражавали. За мъртвите не можем да сторим нищо, освен, умирайки, да се молим за тях. Но все пак можем да помогнем с нещо на живите, които според нас също са жертви, — децата и вдовиците на загиналите. Едва в последния си час ние прозряхме истинската същност на тази война и с болка я наричаме братоубийствена.

Но за да се разпредели сумата разумно, справедливо и безпристрастно, ние я поверяваме в благословените Ви ръце, госпожо и сме уверени, че ще я разпределите между нуждаещите се по чест и съвест.

Това последно доказателство за доверие и почит към Вас, госпожо, говори, че ние тръгваме към гроба, убедени във вашата непричастност към нашия преждевременен и кървав край и обвиняваме единствено злата съдба.

Надявам се, че писмото ще Ви бъде предадено още тази вечер и за нас ще бъде голямо утешение да узнаем преди смъртта си, че сте приели тази мисия, която има за цел да призове небесното милосърдие над нашия дом и благословиите на бедняците над гроба ни!

Умирам със същите чувства, с каквито живях, и както преди се наричам Ваш най-почтителен поклонник.

Андреа Бекер“.

Това писмо, противно на първото, изглежда даде на Луиза нови сили. Докато Салвато, едва сдържайки вълнението си, го четеше с треперещ глас, тя радостно повдигна глава, която беше навела към

земята, в очакване на проклятие, и тържествуваща усмивка засия на разплаканото ѝ лице.

Тя се приближи към масата, където имаше мастило, перо и хартия, и набързо написа няколко реда:

„Когато пристигна Вашето писмо, аз смятах да замина, да напусна Неапол. Сега оставам, за да изпълня свещения си дълг.

Вие правилно сте ме преценили. Казвам Ви, както ще кажа и на Нашия Господ, пред който ще застанете скоро, а може би и аз, — повтарям Ви: невинна съм! Сбогом!

Ваш приятел в този и в онзи свят, където, надявам се, ще се видим скоро.

Луиза“

Луиза подаде листа на Салвато, а той без да го чете го протегна към Клагман. Чиновникът излезе, съпроводен от Микеле.

— Значи, оставаш, — попита Нано.

— Оставам, — отвърна Луиза, чието сърце отчаяно търсеше предлог, за да остане с любимия си и сега се вкопчи здраво в този, който ѝ предлагаше осъденият.

Нано вдигна ръка към небето и тържествено изрече:

— Ти, който обичаш тази жена като душата си и повече от живота си, бъди свидетел, че направих всичко възможно, за да я спася. Бъди свидетел, че отворих очите и за предстоящата гибел, предложих ѝ да бяга и въпреки дълга на тези, на които е отредено да виждат бъдещето, и обещах помощ и опора. Колкото и жесток да е твоят жребий, не проклинай старата Нано. Напротив, кажи, че тя е извършила всичко, което е могла за твоето спасение.

И магьосницата потъна в мрака, с който тъмното и одеяние скоро се смеси и изчезна от погледа, преди младата двойка да успее да я задържи.

LXIII

АВАНПОСТОВЕТЕ

Луиза и Салвато не бяха успели още да разменят и дума, когато Микеле се върна.

— Бъди спокойна, сестричке, каза той. — Скоро за Бекер няма да има никакви тайни и те ще узнаят, кого трябва да проклинат. Не може да ме чака нищо по-лошо от бесилката, затова преди да ме обесят поне да се изповядам.

Младите хора с учудване погледнаха Микеле, но той продължи:

— Не трябва да губим време за обяснения, нощта настъпва и вие знаете какво трябва да се прави.

— Вярно е, — отвърна Салвато. — Готова ли си, Луиза?

— Заповядах каретата да ни чака в единадесет, сигурно вече е тук.

— Да, видях я, — каза Микеле.

— Добре. Заповядай да пренесат в колата сандъка ми. А през това време аз ще дам някои нареждания на Джованина.

Тя позвъни, но девойката не се показа. Луиза позвъни още веднъж, но вратата, през която трябваше да мине прислужницата, не се отвори.

Тогава Луиза стана и сама отиде в стаята на Джованина като мислеше, че камериерката и спи. На масата гореше свещ, а до нея лежеше запечатано писмо. Младата жена позна почерка и веднага го отвори.

„Синьора!

Ако бяхте заминали от Неапол, щях да Ви последвам навсякъде, но Вие оставате в Неапол, обкръжена от хора, които Ви обичат и аз повече не съм Ви нужна. Не смея да оставам по-дълго в този дом пред лицето на надвисналата опасност и нищо, дори предаността ми, от която вече

нямате нужда, не може да ме накара да се затворя в крепостта. Затова се връщам при родителите си. Вие бяхте толкова добра, че сутринта ми изплатихте заплатата, и смятам, че повече не ми дължите нищо.

И така синьора, аз Ви напускам изпълнена с благодарност за проявената към мен доброта и толкова опечалена от раздялата ни, че искам да избегна прощаването, което би било за мен още по-мъчително.

Ваша смирена, покорна и предана прислужница
Джованина“.

Луиза неволно потръпна. Въпреки уверенията за преданост и покорство, писмото излъчваше някаква странна, студена ненавист. Окоето наистина не можеше да я види, но умът и сърцето я долавяха прекрасно.

Младата жена слезе в трапезарията, където я очакваше Салвато, и му подаде писмото. Той повдигна рамене и процеди през зъби: „Змия!“. Но в този момент влезе Микеле. Той не беше намерил каретата пред вратата и питаше дали да повика друга. Беше ясно, че от нея се е възползувала Джованина, и Микеле трябваше да изтича побързо на улица Пие ди Грота, за да доведе нов екипаж.

— Позволи ми, мили мой, — каза Луиза, — да се възползувам от последните минути, които ни дари случаят, и да навестя за последен път херцогиня Фуско, за да ѝ предложи отново да дойде с мен в Новия замък. Ако реши да остане тук, ще я помоля да наглежда къщата, която остава на произвола на съдбата.

Върви, скъпо дете, — отвърна Салвато като бащински я целуна по челото.

Луиза тръгна по коридора, отвори външната врата и се озова в салона. Както винаги, той беше пълен — бяха се събрали всички видни дейци на републиката.

Въпреки близката опасност, въпреки превратностите на събитията, лицата бяха спокойни. Чувстваше се, че тези поборници за прогреса, поели нелекия си път по дълбоко убеждение, бяха готови да го следват до край и подобно на древно-римските сенатори очакваха смъртта в курията, седнали в заседателните кресла.

Появата на Луиза, красотата ѝ, както винаги, предизвикаха жив интерес и възхищение. Всички се струпаха около нея. В този съдбоносен час всеки от присъстващите беше взел за себе си решение и питаше другия какво решение е взел той, с надежда, че то може би, ще се окаже по-добро.

Херцогинята очакваше развитието на събитията в дома си. Тя вече беше приготвила селските дрехи, в които смяташе да бяга при голяма опасност. Жената на един фермер от владенията ѝ беше приготвила надеждно убежище за господарката си.

Луиза помоли херцогинята да наглежда дома ѝ до отпътуването си и разказа, че Салвато и е приготвил стая в Новия замък, където да бъде под закрилата на коменданта Маса, приятел на любимия и. Именно в Новия замък смятаха да се укрият при крайна необходимост всички патриоти, тъй като никой вече не се доверяваше на Межан, който беше поискал петстотин хиляди франка за покровителство над Неапол и беше готов да унищожи града за петстотин и петдесет хиляди. Говореше се даже, че той преговарял с Руфо, — което, впрочем, не отговаряше на истината.

Луиза потърси с поглед Леонора Пиментел, от която се възхищаваше безгранично, но преди минута тя беше отишла в печатницата си. Младата жена се поклони на Николино, който се перчеше в мундира на хусарски полковник, а на другия ден щеше да бъде съсечен от вражески саби. Приблужи се и я прегърна Чирило, членът на Законодателната комисия, обявена сега за най-висш държавен орган. Той пожела на Луиза не само щастие, но също безопасност и спокойствие и, като положи ръка на главата ѝ, я благослови.

Посещението приключи. Приятелките се разцелуваха за последен път и в очите им се появиха сълзи.

— Ах, сигурно никога вече няма да се видим, прошепна Луиза, смесвайки сълзите си с тези на херцогинята.

Фуско вдигна очи към небето, като че ли искаше да каже: „Там хората винаги се срещат“. После изпрати младата жена до вратата и се разделиха, както предчувстваше Луиза, завинаги.

Микеле беше довел нова карета и Салвато очакваше любимата си. Младите хора, които се разбираха без думи, оплетоха пръсти и отидоха да се сбогуват с „Щастливата стая“. После заключиха вратата,

предадоха ключа на Микеле и седнаха в каретата. Ладзаронито, въпреки блестящата униформа, скочи на капрата и колата потегли към Новия замък.

Всички прозорци и врати бяха затворени, в града витаеше някакъв необясним ужас, неизвестни хора сновяха по улиците, спираха се пред някои врати, а после изплашено побягваха. Обезпокоен от поведението им, Салвато заповяда на Микеле да хване един от вечерните бегълци и да разбере каква е работата. Когато се приближиха към двореца Караманико, полковникът скочи върху един подозрителен човек, които се готвеше да хвърли в отдушника дълго въже.

— Кой си ти? — попита Микеле.

— Прислужник в двореца.

— Какво правиш?

— Нали виждате: наемателят от втория етаж ми заповяда да купя двадесет и пет сажена въже. Забавих се само за една чашка на Стария пазар и пристигам. Гледам — всичко е затворено. Реших да не будя пазача и просто хвърлих въжето през отдушника. Утре ще го намерят.

Тъй като не видя в този разказ нещо забележително, Микеле пусна пленника си, когото държеше за яката и човекът веднага побягна към улица дел Паче.

Това бягство направи странно впечатление. По цялата улица Кияйи и склона Джиганте до Новия замък те постоянно срещаха хора, които вършеха същото. Микеле още на два пъти се опита да хване някой от тези скитници, но това не му се удаде.

Най-после пристигнаха в Новия замък. Салвато знаеше паролата, така че каретата безпрепятствено влезе в двора на крепостта. Тя премина под Аргонската триумфална арка и спря пред вратата на коменданта.

Маса тъкмо обикаляше караулите по крепостните стени и се върна след петнадесет минути. Заедно със Салвато те отведоха Луиза в приготвената ѝ стая, която беше съседна с тази на самата госпожа Маса и беше една от най-красивите и удобни стаи в замъка.

Удари полунощ. Време беше да се разделят. Луиза се прости с млечния си брат, после със Салвато, и двамата младежи се върнаха на вълнолома със същата карета. Там ги чакаха готови коне, приятелите

ги яхнаха и в пълен галоп препуснаха по улица Пилиеро, покрай залива през моста Магдалина към пътя за Портичи.

Навсякъде срещаха републикански войски, разпрострели се от моста Магдалина — първия външен пост, до Гранатело — постът, най-близък до противника. Както вече казахме, командваше го Скипани. Всички бяха нащрек. Салвато спираше коня си пред всяко подразделение, скачаше на земята, осведомяваше се за всичко, даваше заповеди. Първата му спирка беше при форт Вилиен. Това малко укрепление се извисяваше на брега на морето в дясно от пътя за Портичи и защищаваше подстъпите към моста Магдалина.

Салвато беше посрещнат от приветствен хор. Във форта имаше сто и петдесет калабрийци. Командваше ги един свещеник на име Тоскано. Беше очевидно, че именно тук ще се стоварят всички сили на санфедистите, затова бяха доведени изпитани бойци. Тоскано показва всички приготовления за отбраната. Ако врагът го принудеше, той беше готов да взриви барутния погреб и да загине заедно с хората си. Това нямаше да е неочаквано за войниците: всички бяха предупредени и готови за тази висша саможертва в името на отечеството. На знамето, което се вееше над вратите на форта имаше надпис: „Отмъсти! Победи или умри!“

Салвато прегърна достойния свещеник, метна се на седлото и продължи пътя си.

В Портичи републиканците изказаха сериозното си безпокойство. Те имаха работа с население, за което беше изгодно да поддържа кралската власт. Фердинанд имаше в Портичи дворец, където прекарваше есента. Херцог Калабрийски живееше през цялото лято в двореца, разположен до кралската резиденция Фаворите. Не можеха да се доверяват никому. Патриотите чувстваха, че са обкръжени — от предателства и клопки. Земята се изплъзваше под краката им, както по време на земетресение.

Салвато пристигна в Гранатело. Оказа се, че Скипани, с обичайното си безгрижие, или по-точно, непредпазливост, все още спи. Салвато заповяда да го събудят и поиска сведения за противника. Скипани съобщи, че очаква вражеска атака и е взел мерки за да я отблъсне достойно. Генералът го попита няма ли по-точни сведения от разузнавачите, които трябваше да изпрати във вражеския лагер. Скипани отговори, че не е изпращал никакви разузнавачи и че му е

противно да води нечестна война. Салвато се поинтересува дали пътят за Нола се охранява, тъй като оттам, по склоновете на Везувий отрядите на кардинала биха могли да се промъкнат в Портичи и Резина, за да отрежат пътя за отстъпление на републиканците. С привичното си безразсъдство младежът заяви, че предпазните мерки са работа на Портичи и Резина, а колкото до него самият, ако срещнел санфедистите щял да мине през редиците им.

Този начин за водене на война и игра с живота на хората накара опитния стратег, преминал школата на Шампионе и Макдоналд, само да повдигне рамене. Салвато разбра, че с подобен човек е безполезно да се спори и реши да остави всичко на волята на добрия гений — спасителят на народите.

А сега нека видим с какво се занимаваше кардиналът, който беше далеч по предвидлив началник от Скипани. В полунощ, точно когато Салвато излизаше от Новия замък, Руфо седеше до масата в дома на Нолския епископ заедно със секретаря си Сакинели и своя адютант маркиз Маласпина. Куриерите идваха един след друг с бързина, която показваше, че новоизпеченият генерал полага големи усилия за да поддържа постоянна връзка с войските си. Той лично разпечатваше всички писма и диктуваше отговорите на Сакинели или Маласпина. Сам той отговаряше рядко, само на секретните послания, тъй като нервният тик в дясната ръка му пречеше да пише.

Кардиналът вече беше получил съобщение от епископ Людовичи, че Панедиграно с хиляда каторжници ще пристигне в Боско на 12 сутрин. В ръката си Руфо държеше писмо от маркиз де Куртиз, които информираше, че полковник Чиюди, за да изкупи поведението си в Капуа, е тръгнал от Палермо с четиристотин гренадири и триста войници, представляващи нещо като чуждестранен легион, и ще слезе в Соренто, за да атакува по суша Форт Кастеламаре, докато корабите „Сихорс“ и „Минерва“ ще го нападнат откъм морето.

Като прочете това сведение, кардиналът стана от мястото си и се приближи до голямата карта, разгъната на съседната маса. Като се подпря с ръка в нея той започна да диктува на Сакинели следната заповед:

„Полковник Чиюди незабавно да прекрати, ако вече е започнал атаката срещу форт Кастеламаре, незабавно да се присъедини към Шиярпа и Панедиграно и сутринта на 13-ти да тръгнат срещу армията на Скипани. Чиюди и Шиярпа да атакуват противника фронтално. Панедиграно да го заобиколи и да се движи напред покрай лавата на Везувий, за да господства над пътя, по който Скипани ще отстъпва. Нещо повече, тъй като не е изключена възможността републиканският генерал, знаейки за пристигането на кардинала в Нола, да се изплаши от обкръжение и поиска да отстъпи към Неапол, нашите войски трябва усилено да го тласкат пред себе си.

Във Фаворите републиканският генерал ще срещне кардинал Руфо, който ще заобиколи Везувий. Така Скипани, обкръжен от всички страни, ще трябва да умре, или да сложи оръжие“.

Кардиналът заповяда да направят три копия от заповедта, подписа ги и веднага ги изпрати на адресантите. След това, като замисляше една от стотиците си комбинации, които разрушават и най-обмислените планове, заповяда да повикат де Чезаре. След пет минути младият бригаден генерал влезе в стаята в пълно снаряжение, — трескавата дейност на кардинала се предаваше на всички, които го обкръжаваха.

— Браво, княже! — похвали го Руфо, който понякога на шега го именуваше с предишната му титла. — Готов ли сте?

— Винаги готов, Ваше Високопреосвещенство, — изстреля младият човек.

— Тогава вземете четири батальона пехота, четири полеви оръдия, десет отряда калабрийски ловци и ескадрон кавалерия. Разположете се по северния склон на Везувий — този, който гледа към Мадона дел Арко, и се постарайте до разсъмване да влезете в Резина. Жителите ви очакват и са готови да въстанат в наша полза.

После се обърна към маркиза.

— Маласпина, предайте на бригадния генерал заповедта и я подпишете вместо мен.

В този момент влезе капеланът, приближи се до кардинала и прошепна:

— Ваше Високопреосвещенство, капитан Шипионе Ламара е пристигнал от Неапол и очаква заповедите Ви.

— А, най-после, — въздъхна с облекчение Руфо. — Вече се опасявах от някакво нещастие. Кажете му, че скоро ще дойда и му правете компания.

Той свали пръстена от ръката си и подпечата заповедите, изпращани от негово име.

Ламара, когото кардиналът очакваше с такова нетърпение, беше същият пратеник, донесъл му кралското знаме, и когото Каролина беше препоръчала като опитен негодник. Той току-що се беше върнал от Неапол, където трябваше да се уговори с един от главатарите на заговора, Дженаро Танзано. Танзано се преструваше на пламенен патриот, беше първият в списъците на всички републикански клубове, но всичко, което се разискваше там, той веднага съобщаваше на кардинала. В дома му се пазеше част от оръжието, което трябваше да влезе в употреба в деня на въстанието. Той можеше да разчита на ладзароните от Кияйи и Пие ди Грота, Поцуоли и съседните квартали. Затова, съвсем обяснимо е, че Руфо нямаше търпение да узнае новините. Той влезе в кабинета, където го очакваше Ламара, преоблечен в униформата на национален гвардеец.

— Е,? — попита прелатът още от вратата.

— Е, Ваше Високопреосвещенство, всичко върви по план. Танзано все още се слави като един от най-преданите патриоти в Неапол и никому не идва на ум да го подозира.

— Изпълнил ли е заповедта ми?.

— Да, Ваше Високопреосвещенство.

— Значи, заповядал е да хвърлят въжета в подземията на всички къщи, където живеят водачите на патриотите?

— Именно. Много му се иска да разбере защо е необходимо това, но аз сам не зная, и не можах да го осветля по въпроса. Но, така или иначе, всичко е изпълнено точно.

— Уверен ли сте в това?

— Видях го с очите си.

— Танзано предаде ли ви пакет за мен?

— Разбера се, ето го. Завит е с въсърчно платно.

— Подайте ми го.

Кардиналът сам срязва обвивката и извади от пакета голяма хоругва, на която беше изобразен той самият, коленичил пред Свети Антоний, който с двете си ръце му протягаше навито на руло въже.

— Точно това ми трябва, — усмихна се доволно кардиналът. — А сега ми трябва човек, които да разпространи в Неапол слуха за чудото. — Той около минута мълчаливо обмисляше на кого да повери отговорното поръчение. После изведнъж се плесна по челото.

— Да доведат Фра Пачифико.

Монахът влезе в кабинета и излезе едва след половин час. После хората видяха, как той отиде в конюшната, отвърза Джакобино и двамата заедно потеглиха към Неапол.

Кардиналът се върна в салона, изпрати още няколко заповеди и, без да се съблича, се хвърли в постелята, като заповяда да го събудят още на разсъмване.

Той се събуди сам. През нощта в средата на лагера бяха издигнали олтар. Облечен в пурпурните си одежди, Руфо отслужи меса на Свети Антоний, когото се надяваше да провъзгласи за покровител на града вместо Сан Дженаро, който се беше проявил като якобинец и затова кралят го лиши от титлата Главнокомандуващ на неаполитанските войски. След разжалването му кардиналът дълго търси достоен заместник и най-после се спря на свети Антоний Падуански. Защо не свети Антоний Велики, който много повече заслужаваше тази чест? Вероятно Руфо се боеше да не би легендата за неговите изкушения, станала популярна чрез гравюрите на Кало, и странният избор на другар за отшелничеството му, да намалят в очите на неаполитанците достойнствата на светията.

Така или иначе, той предпочете Антоний Падуански, живял хиляда години след знаменития си съименник, и реши да довери святото дело именно нему.

След месата, все още в пурпурни одежди, кардиналът яхна коня и възглави първият военен отряд.

Санфедистката армия се делеше на три дивизиона. Капудичино поведе единият от тях към Неапол, за да нападне Капуанската порта. Вторият заобиколи подножието на Везувий и тръгна по северния склон. Третият, след като заобиколи планината от противната страна,

излезе на южния склон. А през това време Чиюди, Шиярпа и Панедиграно атакуваха или трябваше да атакуват Скипани фронтално.

На 13 — ти юни, около осем сутринта, часовете от замъка Сан Елмо видяха облаците прах, вдигнати от армията на сан-федистите. Трите изстрела от кулите на Новия замък възвестиха тревога и улиците на Неапол мигновено опустяха, като улиците на Тива, онемяха, като улиците на Помпей.

Настъпи тържественият час, — час, ужасен и възвишен, когато трябва да се реши въпросът за съществуването на отделния човек, и още по страшен и възвишен, когато става дума за живота и смъртта на цял град.

LXIV

13-ТИ ЮНИ

Изглежда трите изстрела трябваше да послужат за двоен сигнал, тъй като едва заглъхна ехото им и вратата на осъдените се отвори. Затворниците стояха в килията спокойни и усмихнати. Последната прегръдка като че ли им даваше необяснима сила.

— Готови ли сте, граждани? — попита командирът на конвоя, който беше получил заповед да се отнася към бащата и сина с необходимото уважение.

Андреа високо произнесе „Да“, Симоне утвърдително кимна.

— Следвайте ме тогава.

Пленниците обгърнаха тъмницата с последен поглед, в който светеха нежност и съжаление, — обичайният поглед на отиващите на смърт. Човек изпитва властната потребност да остави нещо след себе си, затова Андреа взе един гвоздей и надраска на стената името си и името на баща си.

В двора на крепостта ги очакваше някаква жена, облечена в черно. Тя с твърда стъпка тръгна към осъдените и Андреа изведнъж потръпна.

— Синьора Сан Феличе! — възкликна неволно той.

Луиза коленичи.

— Защо коленичите, госпожо? Не трябва да искате прошка от никого. — каза Андреа. — Всичко ни е известно. Истинският виновник се издаде сам. Но бъдете справедлива към мен — вие получихте моето писмо още преди Микеле да ми пише.

Луиза зариде.

— Братко... — простена тя.

— Благодаря! — продължи Андреа. — Татко, благословете вашата дъщеря.

Старецът се приближи до Луиза и сложи ръка на главата и.

— Бог да те благослови, дете мое, както те благославям аз. Нека дори сянка от нещастие да не пада върху теб!

Луиза покри лицето си с ръце и заридя отчаяно. Младият Бекер поднесе към устните си една от дългите ѝ светли къдрици и започна жадно да я целува.

— Граждани, — промълви неуверено офицерът.

— Да, да, идваме, господине! — сепна се Андреа.

При звука на отдалечаващите се стъпки Луиза вдигна глава и, все още на колене, протегна напред ръцете си след осъдените и ги следи с поглед, докато не се скриха зад Арагонската арка.

Ако нещо можеше да задълбочи трагичността на траурното шествие, това беше мъртвата тишина по опустелите улици на Неапол. Само от време на време се откряваше врата, отваряше се прозорец, откъдето боязливо надничаше нечия глава, най-често женска, а после вратата или прозорецът бързо се затръшваха: гражданите виждаха двамата пленника и веднага се досещаха, че ги водят на смърт.

— Пристигнахме, — прошепна Андреа, когато стигнаха Стария пазар, постоянното място за екзекуции.

Старият Бекер се огледа наоколо.

— Струва ми се, да, — каза той тихо.

Но отрядът отмина пазара.

— Къде ли ни водят? — попита Симоне на немски.

— Сигурно търсят по-удобно място, — отговори му на същия език младежът. — Трябва им стена.

Когато стигнаха малкият площад пред църквата Кармине, Андреа дръпна баща си за лакътя и му показа с поглед стената срещу дома на свещеника. В наши дни до тази стена е издигнат голям кръст.

— Да, — потвърди Симоне.

Действително, офицерът се насочи към стената. Осъдените ускориша ход и като излязоха от редиците, застанаха до стената.

— Кой ще умре пръв? — попита офицерът.

— Аз! — извика старецът.

— Господине, — заговори Андреа. — Имате ли заповед да ни разстрелвате един след друг?

— Не, гражданино, не съм получавал никакви инструкции.

— В такъв случай, ви молим за милост: разстреляйте ни едновременно.

— Да, да, можем да направим това, — дочуха се гласовете.

— Вие разбирате, граждани, — промълви офицерът, натоварен с толкова тягостна мисия, — готов съм на всичко, за да мога да облекча последните ви минути.

— Съгласни са! — радостно възкликна старият Бекер.

— Да, татко, — отвърна Андреа като го прегърна през раменете.
— Нека не задържаме тези господа, които проявиха толкова доброта към нас.

— Имате ли някаква последна молба, или разпореждане? — попита офицерът.

— Никакви, — отвърнаха осъдените.

— Е, тогава да пристъпим към изпълнението, щом така трябва, — промърмори офицерът. — но кълна се в Бога, заставят ни да вършим мръсна работа!

През това време заговорниците се бяха облегли на стената като Андреа все още държеше ръката си на бащиното рамо.

— Удобно ли сме застанали, господа? — попита младият Бекер.

Офицерът кимна утвърдително. После се обърна към хората си.

— Заредени ли са пушките ви?

— Тъй вярно.

— Тогава по местата! Действайте по-бързо и се старайте да им причините по-малко страдания, — това е единствената услуга, която можем да им окажем.

— Благодаря, господине, — каза Андреа.

— По-нататък всичко се разви с мълниеносна бързина. Една след друга звучаха думите на командите: „Пригответи се! — Цели! — Огън!“ Последва залп.

Всичко беше свършено.

Републиканците от Неапол, увлечени от примера на парижаните, извършиха едно от тези кървави действия, на които треската на гражданската война обрича най-благородните натури и най-святото дело. Под предлог, че трябва да убият у гражданите всяка надежда за прошка, а у поборниците на републиката най-малкия шанс за спасение, в случай на неуспех, те проляха струя кръв между тях и възможното милосърдие на краля, — ненужна жестокост, която дори не можеше да бъде оправдана с необходимостта.

Наистина, това бяха единствените жертви. Но те бяха достатъчни, за да зацапат с кръв безупречните одежди на републиката.

В същия миг, когато бащата и синът Бекер падаха, все още притиснати един до друг, Басети поемаше командването над отрядите от Каподикино, Мантоне — от Каподимонте, а Вирц поемаше отрядите около моста Магдалина.

Улиците бяха пусти, затова пък на всички тераси се тълпяха зрители, които се опитваха с просто око или с далекоглед да видят това, което всеки момент трябваше да започне на обширното бойно поле от Гранатело до Каподимонте.

Между Торе дел Анунциата и моста Магдалина в залива се беше разпростряла малката флотилия на адмирал Карачиоло, който държеше на прицел двата вражески кораба: „Минерва“ под командата на граф Турн и „Сихорс“, на чийто борд се намираше капитан Бол. Същият, когото видяхме заедно с Нелсън на прословутата вечеря, когато придворните дами съчиняваха стихове, а от първите им букви образуваха името „Каролина“.

Разнесоха се първите пушечни изстрели, първите облаци дим се извисиха над стените на малкия форт Гранатело.

Дали Чиюди и Шиярпа не бяха получили заповедта на кардинала, или се бяха забавили с изпълнението ѝ, но само Панедиграно със своите хиляди каторжници се оказа на мястото на срещата и смело настъпи към форта. Наистина, когато видяха отряда, двете фрегати откриха огън по укреплението, за да ги прикрият.

Салвато събра петстотин доброволци и се хвърли в атака на щик срещу разбойническата сбирщина. Той се вряза в средата им, разпръсна ги, уби стотина от тях и отстъпи зад стените на форта под дъжд от снаряди, който се сипеше от двата военни кораба.

Когато Руфо пристигна в Сома, му доложиха за провала на операцията.

Де Чезаре беше имал повече късмет. Той беше следвал точно указанията на кардинала, но като узна, че замъкът Петричи е лошо охраняван, а околното население е готово да го подкрепи, завзе замъка с пристъп. Този пост беше по-важен от Резина, тъй като по-надеждно преграждаше пътя. Де Чезаре изпрати човек при кардинала да разкаже за успеха и да поиска нови заповеди. Руфо заповяда на мнимия княз да се укрепят колкото може по-добре и да отреже пътя за отстъпление на Скипани. Той му изпрати на помощ отряд от хиляда души.

Салвато се боеше именно от това. От височината на форта Гранатело той забеляза многобройната армия, която се приближаваше към Портичи, след като беше заобиколила подножието на Везувий. Той чу нестройна мускетна стрелба, после след кратка схватка, огънят престана. Ясно беше, че пътят за Неапол е отрязан, затова младият генерал настойчиво поиска от Скипани, без да губи нито минута, да се промъкне през вражеските редици и с ускорен ход да тръгне обратно към Неапол. Неговият отряд от хиляда и петстотин — две хиляди човека трябваше да преодолее всички прегради по пътя си и под прикритието на форта Вилиен да брани подстъпите към моста Магдалина.

Но Скипани, който беше лошо осведомен за обстановката, упорствуваше: той очакваше противника откъм Соренто.

Яростната канонада при моста Магдалина беше знак, че кардиналът е започнал настъплението си към града именно оттам. Ако Неапол успееше да се задържи поне две денонощия, ако републиканците напрегнаха всички сили, биха могли да извлекат изгода от позицията на кардинала: желаейки да отреже пътя на Скипани, той самият би се отзовал между два огъня. Но за това беше необходимо някой мъжествен, умен и волеви човек да проникне, въпреки всички препятствия, в Неапол и да повлияе на републиканските водачи. Положението беше трудно. Салвато би могъл да каже като Дан-те: „Ако аз остана, кой ще отиде? Ако аз отида, кой ще остане?“

И той реши да тръгне, като посъветва Скипани да не напуска укрепената позиция, докато не получи разрешителни заповеди от Неапол. Съпроводен от верния Микеле, който го бе уверил, че може да му бъде много полезен на неаполитанските улици, Салвато скочи в една лодка и се насочи към флотилията на Карачиоло. Адмиралът одобри плана му и обеща да го прикрива с огън от оръдията си. След това двамата младежи загребаха към Новия замък и успяха да слязат при вълнолома.

Не трябваше да губят нито минута. Приятелите се прегърнаха. Микеле побягна към Стария пазар, а Салвато се насочи към Новия замък, където заседаваше съветът. Ръководен от дълга, той се качи право в залата на Директорията и изложи съображенията си на членовете и. Планът му срещна всеобщо одобрение. Но всички знаеха

колко упорит е Скипани и че признава само заповедите на Вирц или Басети, затова Салвато трябваше да отиде при Вирц, който се сражаваше около моста Магдалина.

Преди да тръгне, младият човек се отби при Луиза и я завари почти умираща. Но появата на любимия я сгръ като слънчев лъч и и вдъхна нови сили. Салвато и обеща да се види още веднъж с нея преди да се завърне на бойното поле. После яхна един отпочинал кон и препусна към моста Магдалина.

Там сражението беше в разгара си. Противниците бяха разделени от малката рекичка Себето. Двеста човека, укрепили се в грамадното здание Гранили, стреляха от всички прозорци. Кардиналът се виждаше отдалеч с пурпурния си плащ. Той обикаляше с коня си под непрекъснатия огън, даваше разпореждания, и сякаш искаше да покаже на хората си, че е неуязвим за куршумите, които свистяха над главата му, и за гранатите, които избухваха под копитата на коня му. И, горди че умират пред очите на такъв вожд, виждайки вече райските врати широко разтворени пред душите им, санфедистите отново и отново атакуваха форта.

Да се открие генерал Вирц в лагера на патриотите не беше трудно. Както и кардиналът той също обхождаше войските си, вдъхновяваше я за отбрана така както Руфо призоваваше своята към настъпление. Салвато го забеляза отдалеч и препусна към него.

Младият генерал изглеждаше толкова свикнал със свистенето на куршумите, че им обръщаше не повече внимание отколкото на вятъра. Сплотените редици на републиканците се разтваряха пред него; преди още да видят лицето му, хората веднага познаваха в него офицер от висок ранг.

Генералите се срещнаха под кръстосания огън. Салвато обясни на Вирц целта на пристигането си и веднага му даде да прочете заповедта. Вирц я одобри, трябваше само да я подпише. Салвато слезе от коня, предаде го на един от калабрийците и се отправи към лазарета за перо и мастило.

Когато се върна, той протегна на Вирц потопеното в мастилницата перо. Швейцарецът положи хартията на лъка на седлото и се приготви да я подпише. Но в този момент, като се възползва от паузата, един капитан от войската на санфедистите измъкна пушката от стоящия до него калабриец и стреля по републиканския генерал.

Салвато чу глух шум, последван от болезнена въздишка. Вирц се наклони на една страна и изведнъж се строполи в ръцете на пратеника.

Наоколо се развикаха:

— Генералът е убит! Генералът е убит!

— Ранен! Само ранен! — извика в отговор Салвато. — И ние ще отмъстим за него! — Той яхна коня на Вирц.

— В атака срещу тази сбирщина! Вижте как ще се разпилеят като прах по вятъра!

И без да се оглежда, без да се интересува дали го следват, Салвато се устреми към моста, съпроводен от трима-четири-ма конника.

Посрещна ги залп от двадесет пушки, който свали двама от хората му и прониза крака на коня му, който рухна на земята. Салвато също падна, но с обичайното си хладнокръвие успя да се разкрачи, за да не бъде смазан от тялото на коня. Санфедистите се втурнаха към него. С два пистолетни изстрела той поразил двама, после захвърли ненужните му вече оръжия, взе сабята, която дотогава беше държал в зъбите си, и рани трети.

В този момент се дочу постоянно нарастващ оглушителен тропот. Земята потръпна под конските копита. Това беше Николино, който беше повел хусарите си в атака, за да поддържа приятеля си или да го освободи. Хусарите препуснаха по цялата ширина на моста. След като по чудо избягна вражеските щикове и саби, Салвато едва не загина под копитата на патриотите. Войниците, които се опитваха да го заловят, побегнаха и, за да не бъде стъпкан от своите, той се принуди да скочи върху перилата на моста.

Мостът беше разчистен и врагът отблъснат. Моралният ущърб, нанесен им със смъртта на Вирц, беше отчасти възмезден чрез постигнатото преимущество над противника. Салвато премина реката и се оказа сред републиканците. Младият генерал веднага се спусна към лазарета: ако Вирц все още имаше сили, щеше да подпише заповедта. Докато в гърдите на главнокомандувачия се таеше почти искрица живот, заповедите му трябваше да се изпълняват.

Вирц не беше умрял, но беше в безсъзнание.

Салвато преписа отново заповедта, паднала заедно с перото от отслабналата ръка на генерала, намери коня си и след като заповяда да

се бранят до последния човек, препусна с всички сили към Каподикино, при Басети.

Басети отбраняваше едно не толкова опасно място, далече от кардинала, така че Салвата можеше да го дръпне встрани, за да подпише заповедта за Скипани в два екземпляра, в случай, че едната не стигне местоназначението си. Той разказа на генерала какво се беше случило на моста Магдалина и се раздели с него едва след като го закле да защитава Каподикино с всичките си сили и да поддържа операцията, определена за другия ден.

За да се върне в Новия замък Салвата трябваше да мине през целия град. На улица Фория пътя му прегради огромна тълпа. Причината за сборището се оказа един монах, яхнал магаре, с голяма хоругва в ръка. На нея беше изобразен кардинал Руфо, на колене пред свети Антоний Падуански, който му протягаше навито въже. Грамадният монах разясняваше от седлото смисъла на изображението. Свети Антоний се явил на кардинала и му открил, че през нощта на 13 срещу 14 юни, значи, на следващата нощ, заговорниците патриоти възнамеряват да избесят всички ладзарони, като оставят живи само децата, за да ги възпитават като безбожници, и че с тази цел Директорията е раздала на якобинците въжета. За щастие, на 14 юни е празникът на Антоний Падуански, а светецът не желае денят му да бъде помрачен от убийства и затова измолил от Бога позволение — както показва хоругвата — да предупреди за опасността верните привърженици на Бурбоните. Монахът призоваваше ладзароните да претърсят домовете на патриотите и да избесят всички, у които намерят въже.

По пътя от Стария пазар до кралския дворец монахът се спираше на всеки сто крачки и повтаряше призивите си под заплашителните крясъци и вопли на повече от петстотин ладзарони. Читателят навярно е познал в този монах Фра Пачифико, който се беше върнал в народните квартали на Неапол и беше придобил отново предишната си популярност и дори по-голяма. Салвата не разора речта на капуцина и искаше да продължи пътя си, когато изведнъж забеляза, че по улица Сан Джовани а Карбонара се движеше група дрипльовци, които носеха на щик обвита с въже човешка глава. Носеше я отвратително същество на около 45 години. То беше изпръскано с кръв, която капеше върху него от отсечената глава. Безобразното му лице, рижата, като на Юда

брада, сплъстените коси, прилепнали към слепоочията от кървавите капки, изглеждаха още по-уродливи под широкия белег, който пресичаше бузата и изтеклото ляво око. След него се тълпяха други, които носеха отсечените ръце и крака и крещяха с всички сили: „Да живее кралят! Да живее църквата!“

Салвато попита какво означава тази зловеща процесия и разбра, че ладзароните, подстрекавани от Фра Пачифико, бяха претърсили избата на един месар и намерили там въжета. С викове: „ето примките, приготвени за да ни обесят!“ — те набързо прерязали гърлото на нещастника, а после разкъсали тялото му. Обезобразения труп закачили на кука в магазина му, а отсечените крайници и увенчаната с въже глава понесли в града. Месарят се казвал Кристофоро, същият, който беше донесъл на Микеле руската монета.

Салвато не можа да познае убиеца по лице, но дочу прякора му. Това беше Бекайото, който го нападна по заповед на Паскуале де Симоне през нощта на 22 срещу 23 септември, и комуто той беше разсякъл окото с удар на сабята си.

След като получи това разяснение от някакъв буржоа, който се беше осмелил да открехне за малко вратата на дома си, Салвато почувства, че повече не може да се сдържа. С гола сабя той се хвърли срещу бандата канибали.

Първият порив на ладзароните беше да побягнат, но като съобразиха, че са поне сто, а Салвато е сам, те се засрамираха от страха си и със заплашителни викове се нахвърлиха върху младия офицер. Няколко умели удара със сабята прогониха най-дръзките и Салвато би успял да се измъкне, ако виковете на ранените, и особено воплите на Бекайото, не бяха привлекли вниманието на тълпата, която следваше Фра Пачифико и претърсваше по пътя си посочените от него домове. Тридесетата човека се отделиха от общата маса и се затичаха на помощ на бандата дрипльовци.

И тогава хората станаха свидетели на удивително зрелище: един човек се защитаваше срещу шестдесет и се въртеше сред тях, като на крилат кон. Много пъти пред него се откриваше свободно пространство и той би могъл да избяга, но явно не желаше да изостави така неизгодната за него позиция, докато не настигне и не накаже мерзкия водач на тази банда убийци. Но Бекайото, който се намираще в тълпата и имаше по-голяма свобода на движение,

постоянно успяваше да се изплъзне като змиорка. Изведнъж Салвато си спомни, че в пояса му са затъкнати пистолети. Той прехвърли сабята си в лявата ръка, извади пистолета и се прицели. За нещастие трябва ще да спре коня си. Салвато натисна спусъка, но изведнъж благородното животно се олюля и падна под ездача си — един от ладзароните беше прерязал сухожилията на краката му. Куршумът не улучи целта.

Този път младият човек не успя нито да стане, нито да измъкне другия пистолет. Врълхлетяха го десетки ладзарони, заплашваха го петнадесетина ножа. Но някакъв човек се спусна право в сърцето на тълпата и извика:

— Хванете го жив!

Бекайото, като забеляза колко яростно го преследва Салвато, разбра, че е познат и сам позна младия човек. Той добре беше преценил смелостта на Салвато и разбираше, че смъртта в боя няма да го уплаши. Не, друга гибел жадуваше той за своя преследвач.

— Защо жив? — откликнаха поне двадесет гърла.

— Защото е французин, защото е адютант на генерал Шампионе, затова, най-после, че той ми направи този белег! — И Бекайото показва страшната се физиономия.

— Добре! А какво ще правиш с него?

— Искам да си отмъстя! — закрещя Бекайото. — Искам да го изгоря на бавен огън, да го накълцам на кайма! Искам да го опека! Искам да го обеса!

Но докато той плюеше в лицето на Салвато всички тези заплахи, младежът, без да удостои разбойника с отговор, с нечовешки усилия отхвърли висящите по него пет-шест дрипльовци, разкърши рамене, завъртя сабята и стовари на кождера удар, достоен за Ролан, който би разсякъл главата му като орех, ако Бекайото не беше успял да подложи дулото на пушката си с набучената на щика глава на нещастния месар.

Ако Салвато притежаваше силата на Ролан, то неговата сабя, за съжаление не беше здрава колкото меча на древния рицар, легендарния Дюрардал. При сблъсъка с дулото на пушката тя се разлетя на парчета като стъклена. Но все пак, оръжието успя да отсече три пръста от ръката на Бекайото, която държеше пушката. Негодникът закрещя от болка, а още повече от злоба.

— Нищо, — изръмжа той, — това е лявата ръка, мога да го обеса и само с дясната!

Завързаха Салвато с възетата, намерени у месаря и го замъкнаха в един от домовете на патриотите, чиито обитатели бяха изхвърлени от тълпата през прозорците заедно с мебелите.

Часовникът на кулата Викария удари четири.

В същия час свещеникът Антонио Тоскано удържа думата си, която беше дал на младия генерал.

Тъй като в този знаменателен за историята на Неапол ден всяка минута носеше със себе си самоотверженост, героизъм или жестокост, аз съм принуден да напусна Салвато в критичната минута и да разкажа какво става на бойното поле.

След раняването на генерал Вирц командването пое помощникът му Грималди.

Той беше изпитан в боевете храбрец, човек с херкулесова сила. Санфедистите, отхвърлени от моста след неудържимия натиск на планинците, пред които беше немислимо да устоят, няколко пъти влизаха с републиканците в ръкопашен бой. И тогава можаха да видят великана Грималди, който си беше направил боздуган от една захвърлена пушка и отмерено я размахваше, като всеки удар поваляше по една жертва.

Изведнъж се появи познатият ни полусляп старец. Луиджи Серио беше поддържан от двамата си племенници, или, поточно ги влачеше след себе си към брега на Себето, където те оставиха стареца сам. Около половин час можеше да се види как той зарежда, а после изпразва пушката си с хладнокръвната методичност на опитен войник, или със стоическото отчаяние на гражданин, който не иска да надживее свободата на страната си. Най-после той падна и тялото му се изгуби сред множеството трупове, засипващи стръмния бряг.

Кардиналът разбра, че няма да овладее моста докато двойният оръдеен огън — от форта Вилиен и от корабите на Карачиоло — покосяваха хората му по фланговете. Трябваше първо да завладее форта, а след това да обстрелва флотилията с оръдията му.

Вече казахме, че укреплението беше защитавано от сто и петдесет или двеста калабрийци, начело със свещеника Антонио Тоскано. Руфо предаде всички калабрийци от лагера си под заповедите

на полковник Рапини, който беше родом от същата провинция, и му заповяда на всяка цена да превземе форта.

Той нарочно изпрати едни калабрийци против други, защото знаеше; между съотечественици ще започне борба не на живот, а на смърт. Няма нищо по-кърваво от братоубийствена война! В единоборството между чужденци понякога се случва противниците да останат живи: но Етеокъл и Полиник загинаха.

Като видяха трицветното знаме, което се вееше над форта и прочетоха надписа „Отмъсти, победи или умри!“ — калабрийците, обезумели от ярост, се втурнаха към малката крепост с брадви и стълби в ръце. Някои успяха да стигнат до вратите и ги обсипаха с удари, други стигнаха подножието на стените и опитаха да изправят стълбите си. Но фортът Вилиен, като заветния ковчег, изглежда поразяваше със смърт всеки, който се осмеляваше да го докосне. Нападателят предприеха три пристъпа и три пъти бяха принудени да бягат, оставяйки под стените купчини трупове.

Полковник Рапини, ранен от два куршума, поиска помощ. Кардиналът му изпрати сто руснаци и две артилерийски батареи. Разположиха оръдията и след два часа в стената на форта зееше достатъчно голяма пукнатина. Тогава при коменданта изпратиха парламентьор с предложение да се предадат, като им бъде запазен животът.

— Прочети какво е написано на вратата, — отвърна старият свещеник. — Ако не успеем да победим, ще отмъстим и ще умрем.

След този отговор нападателите отново се втурнаха към крепостта. Прищявката на императора и капризите на безумния цар Павел I бяха изпратили хората от бреговете на Нева, Волга и Дон далече от родния край, да умират за венценосци, които не познаваха дори по име!

Атаката беше отблъсната два пъти и пътят към пукнатината беше осеян с мъртви тела. На третия път начело застанаха калабрийците. Като изпразниха по защитниците на крепостта пушките си, те ги захвърлиха и с ножове в ръце нахлуха през отвора в двора на форта. Последваха ги руснаците, които сееха смърт с щиковите си. Започна мълчалива смъртоносна битка. Това беше ръкопашен бой, когато гибелта идва след едва ли не братска прегръдка. А през това време през пукнатината нахлуваха все нови и нови потоци нападатели.

Обсадените падаха един след друг и нямаше кой да ги замени. От двеста бяха останали едва шестдесет човека, а ги обграждаха повече от четиристотин. Те не се бояха от смъртта, но бяха отчаяни от факта, че умират без да отмъстят.

Тогава се разнесе гласът на стария свещеник:

— Държите ли, братя на своето решение?

— Да! Да! Да! — откликна дружен хор гласове.

Антонио Тоскано изтича в подземие, приближи пистолета си до една от бъчвите и стреля. Раздаде се ужасен взрив и победителите заедно с победените полетяха към небитието!

Неапол потръпна като от земетресение, облаците прах затъмниха слънцето и, като в подножието на Везувий, изригна нов кратер. Огромна окръжност беше засипана от камъни, отломки от домове, дървени греди и човешки останки. Всички във форта бяха унищожени. Само един, по прищявка на съдбата, беше подхванат от взривната вълна и дори без драскотина падна в морето. Той се добра с плуване до Неапол и разказа за гибелта на другарите си и саможертвата на свещеника. Името на този последен калабрийски спартанец беше Фабиани.

Вестта за героичната гибел на гарнизона мигновено обиколи града и предизвика всеобщ ентусиазъм. Но и кардиналът също видя ползата от това събитие. Сега вече нищо не му пречеше да стигне до брега на морето и да разпръсне с голямокалибрениите си оръдия флотилията на Карачиоло.

Руснаците имаха шестнадесетдюймови оръдия. Те установиха батареята върху развалините на форта и около пет след обяд започнаха да обстрелват корабите.

Всеки от руските снаряди беше достатъчен за да потопи един ако не и два шлюпа, така че Карачиоло трябваше да отстъпи в открито море. Кардиналът получи възможност да придвижи сухопътните си отряди до самия бряг и така санфедистите удържаха две победи за един ден. Те разположиха лагера си до развалините на форта, а аванпостовете им преминаха моста Магдалина.

Както вече казахме, Басети отбраняваше Каподикино и, изглежда, честно се сражаваше за републиката (която по-късно предаде!). Внезапно той чу зад гърба си викове: „Да живее религията! Да живее кралят!“ Това бяха Фра Пачифико и ладзароните, които се

възползуваха от това, че улиците на Неапол бяха останали беззащитни и ги завладяха. По същото време на Басети съобщиха за раняването и смъртта на генерал Вирц. Той се изплаши, че остана сам на изоставената напред позиция и пътят му за отстъпление можеше лесно да бъде отрязан. Затова кръстоса щикове с противника и си проби път през гъмжащите от ладзарони улици до Новия замък.

Мантоне със седем-сесемстотин човека напразно очакваше вражеска атака на височините Каподимонте. Но когато видя взривяването на форта, отстъплението на Карачиоло, когато научи за смъртта на Вирц и оттеглянето на Басети, той също заповяда на хората си да тръгнат през Вомеро към замъка Сан Елмо. Но комендантът на крепостта отказа да ги приеме. Затова Мантоне с отряда си зае манастира Сан Мартино, който не беше така надеждно укрепен, но заемаше изгодна позиция. Оттук можеха да наблюдават улиците на Неапол, оставени във властта на ладзароните и да виждат как патриотите се сражават от форт Вилиен до Портичи. Доведени до ярост от слуховете за мнимия заговор на патриотите, които щели да избесят всички ладзарони, нещастниците предприеха такива жестокости, които затъмниха всичките им предишни изяви.

Някои от тези безчинства беше видял Салвато по пътя, който трябваше да измине от площада, където беше заловен, до мястото на неуспялата му екзекуция.

Бясно препускащ кон влачеше завързано за опашката му тяло на патриот като оставяше широка ивица кръв по паважа, а на завоите блъскаше в стените на къщите трупа на човека, чийто екзекуция продължаваше и след смъртта му. Срещу тях се влачеше друг патриот с отрязан нос и уши. Беше гол, а дюдюкащата банда го подтикваше да върви със сабите и щиковете. Друг нещастник, с отрязани стъпала, трябваше да бяга на тях като на патерици, а при всяко падане удар от бич го караше да стане отново. Най-последно, пред вратата на един дом пламтеше огън и в него хвърляха живи жени и деца Людоедите, сред които беше вече три пъти споменатият от нас свещеник Ринадди, дъвчеха полусуровите късове човешка плът.^[1]

Огънят беше разпален от мебелите, изхвърлени от къщата. Отломките изпълваха цялата улица, а първият етаж се оказа не толкова опустошен както горните. В трапезарията се бяха запазили

двадесетина стола и стенен часовник, който с присъщата на механизмите безпристрастност, продължаваше да отмерва времето.

Салвато неволно погледна циферблата — беше четири и петнадесет. Ладзароните го вмъкнаха в трапезарията и го хвърлиха на масата. Решен да не говори с палачите си, дали от презрение към тях, или защото го смяташе, за безполезно, той се обърна на хълбок и се престори на заспал. Тогава хората, натрупали опит в мъченията започнаха да спорят с каква смърт да го удостоят. Да изгори на бавен огън, да бъде разкъсан с коне или нарязан на парчета, — Салвато би могъл да понесе всичко без жалба и стон. Това би било убийство, а в очите на ладзароните убийството не унижаваше, не обезчестяваше и не принижаваше жертвата. Бекайото искаше друго. При това, тъй като беше осакатен от ръката на Салвато, той заяви, че пленникът му принадлежи. Той е негова плячка, негова собственост, негова вещ. Значи, може да го убие така както пожелае. И той пожела Салвато да бъде обесен. Смъртта на бесилката е смешна: при нея няма проливане на кръв, а именно то облагородява! — очите изскачат от орбитите, езикът се надува и излиза от устата, обесеният се клатушка и прави смешни движения. Именно от такава, десетократна смърт, беше обречен да умре Салвато.

Младият човек чу целия спор и беше принуден да признае, че дори да беше самият дявол, самият цар на богоотстъпниците, неговият враг не би могъл по-добре да проникне в душата му и да прочете мислите на пленника си. И така, беше решено да го обесят.

Над масата, където лежеше пленникът, от тавана висеше халка за полилей. Полилеят липсваше, но за намеренията на Бекайото беше достатъчна и халката. Той хвана въжето с дясната си ръка и, макар че лявата беше осакатена, успя да завърже примката. После се качи на масата и за да достигне тавана стъпи върху тялото на Салвато, който остана безчувствен към натиска на окървавения му крак, като че вече беше мъртвец, и най-после успя да промуши въжето през халката.

Но изведнъж Бекайото замря: явно се беше сетил за нещо. Той остави примката да виси, а свободния край на въжето хвърли на пода.

— Братя, — каза той, — моля ви само за четвърт час, не повече! Обещайте ми, че ще го оставите жив и след четвърт час ви обещавам да го убия по такъв начин, че всички да останете доволни.

Всички започнаха да го разпитват какво има предвид и каква смърт е измислил, но Бекайото отказа да отговаря на въпросите, излезе от къщата и се отправи към улица Соспири дел Абисо.

---

[1] За да не помисли читателят, че съм измислил тези ужаси и съм ги публикувал за собствено удоволствие, ще цитирам различни източници, от които сме почерпили тези подробности.

„Кардиналът, — пише Барталомео Нардини в «Записки за изучаване историята на неаполитанските революции», които са в същност свидетелство на очевидец, — кардиналът заповяда да измайсторят множество въжени примки и да ги подхвърлят в домовете на патриотите, за да придаде на тази лъжа правдоподобен вид. Младите граждани, принудени да се запишат в националната гвардия, бягаха, преоблечени в женски дрехи, или в дрехи на ладзарони и се криеха в най-бедните домове като мислеха, че там ги грози най-малка опасност. Но тези, които успяваха да минат не-разпознати сред тълпата, не намираха прием никъде. Хората прекрасно знаеха, че къщите, в които намерят бегълци, ще бъдат опожарени и разграбени. Брат затваряше вратата пред брат си, жена пред мъжа си, родители пред децата си. В Неапол се намери и такъв изверг, баща, който, за да докаже своята привързаност към роялистите, собственоръчно предаде в ръцете на тълпата сина си, когото никой не преследваше, — с други думи, направи си щит от кръвта на детето си. Нещастните бегълци, като не намираха никъде убежище, се криеха в градската клоака, където срещаха други нещастници, принудени да се крият като тях. Но през нощта гладът ги прогонваше навън в търсене на храна. Ладзароните ги причакваха в засада и ги предаваха на мъчителна смърт, а после отрязваха главите на обезобразените трупове и ги носеха на кардинал Руфо“. Друг, анонимен автор, който е озаглавил книгата си „Опасностите, които трябваше да преживея“, разказва как той, преоблечен като жена, се скрил в една къща, където се запознал с кюрето Риналди. Тъй като този негодник не умеел да пише, той с всякакви мъчения заставил нашия герой да съчини писмо до Фердинанд, в което молел Негово Величество да го назначи за губернатор на Капуа. Като доказателство за неоспоримите си права на този пост кюрето изброил заслугите си. Той пет-шест пъти ял

якобинци, веднъж дори изял ръката на пеленаче, откъснато от гърдите на убитата си майка.

Бихме могли да съставим отделна книга за различните мъчения, на които са били подложени патриотите. Тези мъчения правят чест на въображението на неаполитанските ладзарони и са непознати дори на инквизицията, или червенокожите индианци. (Б. а.) [↑](#)

LXV

КАКВО ПРАВЕШЕ БЕКАЙОТО НА УЛИЦА СОСПИРИ ДЕЛ АБИСО

Соспири дел Абисо, което значи „улица на въздишките от бездната“, излизаше в единия се край на улица Нуова, а другият стигаше до Стария пазар, където обикновено ставаха екзекуциите. Тя се наричаше така, защото от нея осъдените за първи път виждаха ешафода и рядко при вида на това зрелище от дълбините на душата им не се изтръгваше горчива въздишка.

В една от къщите на тази улица, с толкова ниска врата, че нито едно човешко същество не би могло да влезе с вдигната глава, — и действително, хората влизаха приведени по две стъпала, които водеха надолу като в пещера, — в тази къща беседваха пред бутилка везувийско вино двама мъже. Един от тях ни е напълно непознат, а другият беше старият ни приятел Басо Томео, рибарят от Мерджелина, бащата на Асунта и тримата юнаци, които бяха теглили мрежите в деня на чудесния риболов, който се беше оказал последен за братята дела Торе. Читателят помни какви страхове го преследваха в Мерджелина и защо се беше преселил в Маринела, на другия край на брега.

Когато измъкваше мрежата на баща си, последният му син Джовани беше забелязал на ъгъла на улица Нуова и улицата на въздишките през един прозорец на нивото на улицата, защото в къщата трябваше да се влезе по две стъпала под земята, — красива млада девойка и се беше влюбил в нея. Ако се съди по името ѝ, самият бог я беше предопределил да се омъжи за рибар: тя се казваше Марина.

Джовани, който живееше в другия край на града, не знаеше това, което беше известно на всички от моста Магдалина до улица Пилиеро, а именно, кому принадлежи къщата и коя беше девойката, това прекрасно крайбрежно цвете, разцъфнало под полъха на бриза. Оказа се, че стопанинът е маестро Донато, палачът на Неапол. Южните народи, в това число и неаполитанците, не изпитваха към човека, който

изпълняваше смъртните присъди, това отвращение, което той обикновено внушава на северняците, но няма да крием, че това откритие не беше особено приятно за Джовани. Първият му порив беше да се откаже от прекрасната Марина. Младата девойка все още само разменяше погледи и въздишки, така че раздялата не би представлявала особена трудност. Осем дни младият рибар не стъпи на заветния ъгъл, но на деветия не издържа. Обаче, като минаваше покрай дома на любимата си, той обърна глава към морето. За нещастие, беше се обърнал твърде късно и прозорчето, на което обикновено стоеше прекрасната Марина, попадна в полезрението му. Той с крайчеца на окото зърна девойката и дори му се стори, че прекрасното лице е обвито в облака на тъгата. Мъката обезобразява вулгарните физиономии, но на красивите лица оказва противоположно въздействие. Марина беше направо божествена.

Джовани изведнъж спря. Той почувствува, че е забравил нещо в къщата, трудно беше да се каже какво именно, но това нещо му се стори крайно необходимо. Подтикван от някаква висша сила, той се обърна, а тъй като при това движение забрави предпазните мерки, които му бяха помогнали толкова малко преди няколко минути, той се озова лице срещу лице с тази, която се беше закълел никога повече да не поглежда. Този път погледите на младите хора се срещнаха и на стремителния и красноречив език на очите си казаха всичко, което не биха посмели да изрекат гласно.

Но колкото и да е интересна за нас тази любовна история, ние нямаме за цел да следим всичките и превратности. За читателите ни ще бъде достатъчно да узнаят, че Марина беше толкова добродетелна, колкото и красива, и че любовта на Джовани, която нарастваше с всеки изминат ден го накара да заяви на баща си, че за него няма да има щастие на света, ако не получи ръката на прекрасната Марина.

За голямо учудване на юношата, старият Басо Томео не видя непреодолими препятствия пред този брак. Мерджелинският рибар беше философ и по същите съображения, по които беше отказал на Микеле ръката на дъщеря си, беше готов да предложи Марина на сина си. Всички знаеха, че Микеле няма нито грош, докато маестро Донато поради своя необичаен, но затова пък доходен занаят, притежаваше добре натъпкана кесия. И старият рибар се съгласи да преговаря с

маестро Донато. Той го посети и му изложи причините за посещението си.

Макар че Марина беше прелестна, макар социалните предразсъдъци у южняците да не са толкова закоравели, все пак дъщерята на палача е стока, която трудно се продава. Затова маестро Донато изслуша благосклонно предложението на рибаря. Но последният призна с откровеност, която му правеше чест, че занаятът на рибаря може да нахрани един мъж, но не и семейство, и че той не може да даде на сина си нито един дукат. Следователно, разноските трябваше да поеме самият Донато, което не представляваше голяма трудност за него, още повече, че беше настъпило времето на революциите, а известно е, че няма революция без екзекуции. Така че Маестро Донато, който получаваше шестстотин дуката (две хиляди и четиристотин франка) годишна заплата и по два дуката за всяка екзекуция, се надяваше за няколко месеца да натрупа значително състояние. В очакване на доходоносните месеци, той обеща триста дуката зестра на дъщеря си.

Но тъй като възнамеряваше да вземе тази сума не от натрупаните вече средства, а от бъдещите печалби, той пожела да отложи сватбата с четири месеца. За това време той щеше да извърши най-малко осем екзекуции — по две на месец, а това значеше, че щяха да му паднат най-малко триста и двадесет франка.

За съжаление на Донато, революцията в Неапол, както видяхме, се отличаваше с човечност, и въпреки предварителните му сметки той още не беше бесил никого и не можеше място да си намери от яд, че беше се съгласил да даде дъщеря си на Джовани, а по-точно, че се беше съгласил да обезпечи съществуването на младата девойка. Ето защо той седеше на масата с Басо Томео.

— Това не е за мен! Разбирате ли, свате Томео? Искам да кажа, че когато основаха републиката и аз разпитах знаещите хора какво е това република, те ми казаха, че това е политическо положение, при което едната половина от гражданите прерязаха гърлото на другата, и си помислих: „Значи, ще спечеля не триста, а хиляда, пет хиляди дуката, цяло състояние!“ Можех ли да мисля иначе? Уверявах ме, че във Франция е имало един гражданин на име Марат, който във всеки брой на вестника си призовавал да се отсекаат триста хиляди глави! Наистина, не му дали всичките, но все пак получил нещо. А какво

става у нас? За пет месеца революция — нито един Марат! Все някакви си Чириловци, Пагановци, Карло Лауберговци, Мантоновци — колкото искаш филантропи, които декламираат по балконите: „Не засягайте личността! Уважавайте собствеността!“.

— Разбирам, свате! — отвърна Басо Томео. — Къде е виждано подобно нещо? И докъде стигнаха господа патриотите? Това донесе ли им щастие?

— Всичко толкова се обърка, повярвайте ми! Когато видях, че бесят на Прочида и Иския, аз протестирах: нали трябваше да беся аз! И знаете ли какво ми отговориха?

— Не, какво?

— Че на островите бесят не по заповед на републиката, а по волята на краля. Че кралят е изпратил от Палермо съдия, за да съди, а англичаните са осигурили палач, за да беси. Английски палач! Бих искал да го видя как се справя с работата!

— Да, това е несправедливо, свате Донато.

— Така че, оставаше ми последната надежда. В тъмниците на Новия замък държаха двама заговорници. Те поне не трябваше да ми се изплъзнат: бяха си признали престъплението и дори се бяха похвалили с него!

— Бекер?

— Те самите... Онзи ден ги осъдиха на смърт. Казах си: „Е, добре, това са двадесет дуката и парцалите им в добавка. Нали са богати хора, дрехите им все ще струват нещо. Къде ти! Знаете ли какво направиха с тях?“

— Разстреляха ги, сам видях.

— Разстреляли! Та няма в Неапол някога са разстрелвали? И всичко това е за да не може бедният човек да спечели двадесет дуката! Ох! Повярвайте ми свате, правителството, което разстрелва, а не беси, няма да се задържи дълго. Виждате ли как нашите ладзарони подреждат сега вашите патриоти!

— Моите патриоти ли, свате? Никога не са били мои! Аз даже не знаех какво значи думата. Попитах Фра Пачифико и той ми каза, че е същото като яacobинец. Тогава попитах какво е това яacobинец. А той ми каза, че това е патриот, — значи, човек, който е виновен за всички престъпления, човек проклет от Бога. Е, какво ще стане с нашите бедни дечица?

— Какво искате, татенце? Не мога заради тях да се оставя да ми източат кръвта! Нека почакаат! Нали и аз трябва да чакам! Може би кралят ще се върне — и всичко ще се измени. Може би, (тук маестро Донато направи гримаса, която трябваше да изобразява усмивка), ще трябва да обеса зет ви Микеле.

— Микеле, слава Богу, не ми е зет! Той много се натискаше, но аз отказах.

— Да, отказахте му, когато беше беден. Но откакто забогатя, той пък не споменава за женитба.

— Вярно е. Бандитът му с бандит! Е, щом е така, в деня, когато ще го бесите, аз ще държа въжето, а ако се наложи ще помагат и тримата ми сина.

В същия момент, когато Басо Томео толкова любезно предлагаше на маестро Донато помощта на тримата си сина, вратата на подземието се отвори и пред двамата приятели застана Бекайото, който размахваше окървавената си ръка. Бекайото беше добър познат на майстор Донато, двамата бяха съседи. Затова той извика Марина и и заповяда да донесе още една чаша. Девојката, красива и грациозна като видение, влезе в стаята. Чудно беше, как се е появило в този гнусен бордей толкова прекрасно цвете.

— Благодаря, благодаря, — каза Бекайото. — Сега не е време да пием, дори за здравето на краля. Сега, маестро Донато, трябва да обесим един метежник.

— Да обеса метежник? — оживи се маестро Донато. — Ето работа за мен!

— При това истински метежник, маестро! Ще можете да се хвалите с това.

А ако се съмнявате, попитайте Паскуале ди Симоне. Бяха ни препоръчали да накажем този юнак, а ние, като последни глупаци, го изпуснахме.

— Гледай ти! — отбеляза маестро Донато. — Изглежда той не те е изпуснал? Не те ли награди той със сабята си — та още носиш белега на лицето си!

— И ми отсече ръката, — продължи Бекайото, като показва окървавената си китка.

— О, съседи! — извика палачът. — Дайте да ви превържа. Нали знаете, че ние сме хирурзи.

— Не, гръм да ме удари! Не! — извика Бекайото. — Когато той умре — може би. Но докато е жив, нека кръвта ми тече, нека тече! Е, маестро, да вървим, чакат ви.

— Чакат ме? Добре казано. Но кой ще ми плати?

— Аз.

— Говорите така, защото е още жив. Но какво ще кажете, когато бъде обесен?

— Дюкянът ми е на две крачки, ще отидем там и ще ти наброя десет дуката.

— Хм! Десет дуката са таксата за законна екзекуция, а незаконната струва двадесет. Пък и се боя, дали не постъпвам непредпазливо.

— Да вървим, ще ти дам двадесет, но само решавай по-бързо. Иначе ще го обеса сам и ще запазя дукатите.

Донатом помисли, че да обесиш човек наистина не е толкова трудно, и, тъй като се боеше да не изпусне печалбата, каза:

— Добре, не искам да отказвам на съседа си.

И той тръгна към стената, за да свали от гвоздеа навитото въже.

— Къде отивате, приятелю! — попита Бекайото.

— Нали виждате, искам да взема инструмента си.

— Въже ли? Имаме въже.

— Но вашето не е специално подготвено. Колкото по-дълго служи едно въже, толкова по-леко се плъзга, а значи, смъртта на клиента е по-лека.

— Ти шегуваш ли се? — извика Бекайото. — Кой ти е казал, че му желая лека смърт! Ново въже, дявол да го вземе, само ново!

— Както желаете, — каза маестро Донато със зловеща усмивка. — Вие плащате, значи изборът е ваш. До скоро виждане, татенце, Томео!

— До скоро! — отвърна старият рибар. — И не унивайте, свате! Струва ми се, че несгодите ви свършиха.

И той промърмори почти на себе си:

— Законно или незаконно, каква е разликата? Още двадесет дуката към зестрата.

Приятелите излязоха на улица Соспири и тръгнаха към дюкяна на Бекайото. Негодникът отиде право при касата, извади двадесет дуката и щеше да ги протегне на Донато, но изведнъж размисли.

— Ето десет дуката, маестро, останалите след екзекуцията.

— Чия екзекуция? — показа се от задната стая жената на Бекайото.

— Ако те питат, ще кажеш, че не си чула за никаква екзекуция, или че всичко си забравила.

Едва сега жената забеляза ръката на мъжа си и извика:

— Боже милостиви! Какво ти е?

— Нищо.

— Как така нищо? Три пръста липсват, това нищо ли е?!

— Добре де, — успокой я Бекайото. — Ако беше духнал вятър, всичко щеше отдавна да е изсъхнало. Хайде, маестро!

И той излезе от магазина, последван от палача. Така и стигнаха до улица Лавинайо: Бекайото показваше пътя и крачеше толкова бързо, че Донато едва го догонваше.

В къщата всичко беше по старому. Пленникът лежеше на масата и не отговаряше дори с жест на обидите и ударите на ладзароните и, изглежда, духом не беше тук. Впрочем, нужна беше голяма сила на характера, за да понесе оскърбленията, както и физическа сила, за да издържи побоите и многобройните рани, които му нанасяха, опитвайки се да го събудят, но безуспешно.

Появата на касапина и човекоубиеца беше посрещната с победоносни викове и приветствия. „Палачът! Палачът!“ — викаха от всички страни.

Колкото и твърд да беше Салвато, при тези възгласи той неволно потръпна, тъй като започна да разбира истинската причина за толкова дългата отсрочка: Бекайото не само жадуваше смъртта му, но желаше тя да го постигне чрез презряната ръка на палача. Все пак, младият човек съобрази, че в ръцете на опитен майстор ще умре по-бързо и не толкова мъчително. Той отново затвори повдигнатите си преди малко клепачи и потъна в предишното безразличие, — Впрочем, никой не беше забелязал, че той за миг беше излязъл от него.

Бекайото се приближи към пленника.

— Ето този, — каза той.

Маестро Донато се огледа, като търсеше подходящо за бесилката място, но касапинът му посочи халката и въжетото.

— Приготвили сме ти всичко. Не бързай, имаш достатъчно време.

Маестро Донато се покатери на масата, но тъй като изпитваше по-голямо уважение от приятеля си към бедното двуного животно, което само се уподобява на Господа Бога, и се нарича човек, палачът не се осмели да стъпи върху тялото на жертвата си, както беше постъпил Бекайото. Той стъпи на един стол, за да провери здраво ли е закрепена халката и добре ли се плъзга въжето. Халката беше здрава, но примката не се плъзгаше. Донато повдигна рамене, промърмори насмешливо нещо по адрес на тези, които се захващат с чужда работа, и поправи лошо завързания възел. А през това време Бекайото ругаше с пълна сила все така неподвижния и мълчалив пленник, който като че ли беше вече мъртъв.

Удари седем часът.

— А сега брой минутите, — злорадо се изсмя касапинът, — защото няма да можеш да броиш часовете.

Нощта още не беше настъпила, но на тесните улици и във високите домове на Неапол здрачът започва още преди залез слънце. В трапезарията, където се готвеше зрелище, от което присъстващите не искаха да изпуснат и най-малката подробност, цареше полумрак. Чуха се гласове:

— Факли! Факли!

Твърде рядко в компанията на пет-шест ладзарони не се намираще факла. Нали кардинал Руфо искаше пожари в името на свети Антоний и действително, именно огънят предизвикваше най-голяма паника в града. В трапезарията имаше около пет-десет ладзарони, затова след минута пламнаха седем-осем факли. Димящият им пламък прогони печалния сумрак и под червеникавите отблясъци и загадъчните сенки, които играеха по стените, фигурите на всички тези убийци и грабители изглеждаха още по-зловещи.

През това време примката беше вече приготвена и въжето чакаше осъдения. Палачът коленичи до него и, дали от съжаление, или от съчувствие, каза:

— Известно ли ви е, че можете да поискате свещеник и никой няма право да ви откаже?

Тези думи, в които за първи път, откакто беше попаднал в ръцете на ладзароните, Салвато съзря искрица съчувствие, разколебаха твърдата му решимост да пази мълчание до края.

— Благодаря, приятелю, — усмихна се кротко момъкът. — Аз съм войник, значи винаги съм готов да умра; аз съм честен човек, значи винаги съм готов да застана пред нашия Бог.

— Колко време ви трябва за последна молитва? Давам ви дума, че ще го получите, иначе няма да ви беся.

— Докато лежах на тази маса имах достатъчно време, за да чета молитви. Затова, приятелю, ако бързате, няма да ви задържам.

Маестро Донато не беше свикнал на подобна учтивост от страна на клиентите си. И макар че беше палач, а може би, именно по тази причина, той почувствува необяснимо вълнение и започна да се чеше зад ухото.

— Зная, — каза той най-после, — че съществува предубеждение към тези, които се занимават с нашия занаят и че някой деликатни хора не желаят да се докосваме до тях. Може би ще развържете връзката си и ще разкопчеш ризата си сам, или предпочитате да ви окажа тази последна услуга?

— Нямам предубеждения, — отвърна Салвато, — и не само не виждам разлика между вас и другите хора, но дори ценя това, което правите за мене. Ако не бях сам вързан, бих пожелал преди смъртта си да Ви стисна ръката.

— Кълна се в Бога, ще я стиснете! — възкликна маестро Донато, като започна да развързва въжетата, които стягаха китките на младия човек. — И ще помня този случай до края на дните си.

— Значи така се трудиш за парите ми! — заръмжа Бекайото, който се вбесяваше от факта, че Салвато беше готов толкова невъзмутимо да умре от ръката на палача, както от ръката на първия срещнат. — Щом е така, не ми трябваш повече.

И като избута маестро Донато от масата, която заменяше ешафода, той се покатери на негово място.

Ще развързваме връзки! Ще разкопчаваме яки! За какъв дявол ни е всичко това? Не, приятелче, няма да се церемоним! Не ти трябва свещеник? Още по-добре, ще свършим по-бързо.

И като стисна в юмрука си възела на въжето, той повдигна главата на Салвато за косите и надяна примката на шията му. Момъкът беше изпаднал в предишното безразличие. Но ако някой би могъл да види скритото от сянката лице на пленника, би забелязал по леко повдигнатите клепачи и напрегнатата шия, че вниманието му е

привлечено от някакъв външен шум, който обкръжаващите го, увлечени от злодеянието си, изглежда не бяха доловили.

И действително, в стаята се втурнаха няколко ладзарони с викове: „Тревога! Тревога!“ и в същия миг отекна оглушителен мускетен залп, от който стъклата се посипаха на малки късчета, а Бекайото с ужасно проклятие се стовари върху пленника си.

Последва невероятно объркване; няколко човека паднаха убити или бяха ранени, бедрото на Бекайото беше раздробено. Изведнъж през отворения прозорец в стаята нахълтаха въоръжени хора, начело с Микеле, който крещеше с всички сили, надвиквайки общия шум:

— Не сме ли закъснели, генерале? Ако сте още жив, обадете се, но ако сте мъртъв, то, кълна се в Богородица Кармин-ска, нито един негодник няма да излезе от тука жив!

— Успокой се, славни ми Микеле! — отвърна Салвато най-невъзмутимо. — Аз съм жив и невредим!

И наистина, падайки върху пленника, Бекайото го беше прикрил с тялото си от куршумите, които в тъмата на нощното сражение можеха с еднакъв успех да поразят и приятел и враг, убиец и жертва. Освен това, трябва да кажем за чест на Донато, че достойният маестро излъга напълно надеждите, които му възлагаха, мигновено дръпна Салвато и го скри под масата. След миг той вече развързваше възлите с професионална ловкост и за всеки случай пъхна под дясната му ръка нож. Салвато отскочи назад, прислони гръб да стената и се приготви скъпо да продаде живота си, ако битката се проточеше и освободителите му нямаха успех. Застанал до стената, с пламтящ взор и насочен към неприятеля нож, напрегнат като готов за скок тигър, младежът отвърна с успокоителни думи на призива на Микеле.

Но опасенията му бяха напразни. Нямаше място за съмнение, на чия страна щеше да е победата. Ладзароните изгасиха или захвърлиха факлите и панически побегнаха на-вън. След пет минути в стаята бяха само мъртвите, ранените, младият офицер, Маестро Донато, Микеле с верния си помощник Палиукела и тридесет-четиридесет въоръжени мъже, които двамата ладзарони-патриоти бяха успели да съберат с огромен труд.

За щастие, като чуваше от всички страни отчаяни викове, касапинът беше помислил, че е пълновластен господар на града и не беше поставил часови. Така че Микеле можа лесно да се приближи до

дома, където, по негови сведения, се намираше пленникът. Като стигна до къщата, той се изкатери до прозореца по купчина счупени мебели и забеляза Бекайото в момента, когато слагаше примката на врата на Салвато. Като реши, че няма и секунда за губене, той се прицели в негодника, стреля и извика:

— На помощ на генерал Салвато!

След което първи се хвърли в атака. Останалите го последваха, стреляйки с пушки и пистолети. Като се озова в трапезарията, Микеле веднага заповяда да вдигнат от пода още горящата факла, скочи на масата и освети цялото помещение. Тогава забеляза Бекайото, който хъркаше в краката му, видя труповете, ранените, които пълзяха в собствената си кръв към стените, за да се опрат на тях. Салвато, готов за бой с нож в дясната ръка, докато с лявата прикриваше някакъв човек, в когото Микеле не веднага и не без учудване разпозна Маестро Донато.

— Колкото и съобразителен да беше, ладзаронито не може да си обясни смисъла на това зрелище. Защо Салвато, когото преди пет минути беше видял с вързани ръце и примка на шията, сега беше освободен и то с нож в ръка? И защо защитаваше палача, който явно беше дошъл тук само с една цел — да обеси младия му приятел?

Но Салвато бързо се спусна към Микеле и набързо му разказа всичко. Излизаше, че Микеле се е реванширал за случая на площад Пиние. Тогава искаха да го разстрелят, а Салвато го спаси; сега искаха да обесят Салвато, и Микеле върна дълга си.

— Гледай ти! — възкликна Микеле, когато самия Донато му разказа как беше поканен на тържеството и с каква цел. — За да не мислиш, приятелю, че са те тревожили напразно, ще ти намерим работа. Само че, вместо да бесиш този честен човек и храбър офицер, ще пратиш на оня свят един презрян убиец и гнусен бандит.

— Полковник Микеле, — отвърна Донато, — не ви отказвам, както не отказах и на Бекайото и трябва да ви кажа, че ще го обеса с по-малко угризения на съвестта, отколкото ако трябваше да лиша от живот този храбър офицер. На аз съм преди всичко порядъчен човек и тъй като получих от Бекайото десет дуката, за да обеса този господин, струва ми се, че нямам право да ги задържам, щом трябва да беся него самия. Така че, бъдете свидетели, щом сте се събрали тук, че връщам

на съседа си десетте дуката, преди да съм предприел каквото и да е срещу него.

И като извади от джоба си десетте дуката, той нареди монетите на масата, където лежеше Бекайото. А сега, — обърна се той към Салвата, — готов съм да чуя заповедите ви. — Той взе въжето и без да чака повече се приготви да го надене на шията на касапина, както преди това възнамеряваше да стори със Салвата.

Салвата спокойно огледа всички — и приятели, и врагове.

— Вярно ли е, — попита той, — че имам право да заповядвам тук и че тези заповеди ще бъдат изпълнени?

— Във ваше присъствие, Генерале, никому не би дошло на ум да командува, — отвърна Микеле — а щом командвате вие, кой ще посмее да не се подчини?

— Добре, — каза младия човек. — В такъв случай ти и хората ти ще ме съпроводите до Новия замък. Получих твърде важни разпореждания, които трябва да предам на Скипани, така че, необходимо ми е, колкото може по-скоро, да пристигна там цял и невредим. А през това време вие, маестро Донато...

— Милост! — простена Бекайото. — Милост! Разкайвам се!

Но Салвата продължи без да го слуша:

— През това време, вие, маестро Донато, заповядайте да пренесат този човек в дома му и се погрижете да му окажат нужната помощ, като на ранен. Може би това ще го накара да запомни, че има хора, които се сражават и поразяват врага в честен бой, а има и други, които убиват и бесят. Но, тъй като мерзките им деяния са противни на Светата Божия воля, те убиват само наполовина, а да обесят някого въобще не успяват.

И като извади от джоба си лист гербова хартия, той го протегна на палача:

— Вземете, маестро Донато, ето ви чек за сто дуката вместо двадесетте, които губите.

Маестро Донато прие стоте дуката с меланхоличен вид, който придаваше на физиономията му толкова чувствително, колкото и комично изражение.

— Вие ми обещахте не пари, ваша Светлост, а нещо друго, ако ръцете ви бъдат свободни.

— Вярно е, аз ти обещах ръката си, тъй като честният човек винаги държи на думата си — ето я!

Маестро Донато с благодарност сграбчи ръката на младия офицер и пламенно я целуна. Салвато за миг задържа ръката си в неговата, без да показва ни най-малко отвращение. После каза:

— Побързай, Микеле, не трябва да губим нито минута. Презаредете мускетите си да тръгваме!

След няколко минути Салвато, заедно с Микеле и свободолюбивите ладзарони, които бяха помогнали да освободят пленника, тръгнаха по тъмните улици на Неапол и след около половин час стигнаха без никакви произшествия до вратите на Новия замък. Вестта за това, което се беше случило със Салвато, беше стигнала и до членовете на Директорията, а комендантът Маса току-що беше изпратил отряд от сто човека на помощ на приятеля си. Салвато помисли, че ако Луиза беше узнала за произшествието, тя навярно беше изпаднала в паника. Но, дългът преди всичко! Той изпрати Микеле да я утешава, а сам остана в крепостта, за да обсъди с правителството по какъв начин да предадат на Скипани заповедта на главнокомандуващия.

Младият офицер се качи право в заседателната зала. При вида му всички извикаха от радост. Ладзароните не се церемонят много и приятелите мислеха, че той е вече разстрелян, заклан или обесен. Затова поздравленията нямаха край. Но Салвато ги прекъсна:

— Граждани, нямаме време за губене. Ето копие от заповедта на Басети. Запознайте се с нея и се постарайте да изпълните всичко, което ви засяга. А аз, ако не възразявате, ще потърся хора, които да отнесат заповедта на генерал Скипани.

Ясната мисъл и решителността, с която Салвато изложи всичко, не допускаха възражения. Членовете на Директорията се съгласиха, оставиха си копие от заповедта, в случай че противникът я плени, а оригинала връчиха на Салвато.

Той се сбогува набързо, спусна се по стълбите и уверен, че ще завари Микеле при Луиза, влезе в стаята, където знаеше, че го очакват с най-голямо нетърпение.

И наистина, Луиза го посрещна на прага. При вида на възлюбения си тя възкликна: „Салвато!...“ и след миг се озова в обятията на този, когото жадуваше толкова пламенно. Очите ѝ се

затвориха. Тя цялата трепереше и в изнемога едва повтаряше: „Салвато!...Салвато!...“ Това име, което на италиански означаваше „спасен“, звучеше в устата ѝ с удвоена нежност, в съответствие с дойния му смисъл и в сърцето на младия човек звъннаха най-съкровените струни. Като взе Луиза на ръце, той я внесе в стаята, където, както и предполагаше, го очакваше Микеле.

Когато Луиза се посъвзе, а сърцето на Салвато започна да се успокоява, разумът му успя най-после да хване внезапно прекъснатата нишка на мисълта.

— Благодарни ли както следва на нашия приятел Микеле, скъпа Луиза? — попита той. — Защото нему дължим сегашното си щастие. Ако не беше той, ти сега щеше да прегръщаш не жив човек, който те обича, живее с твоя живот и трепери под целувките ти, а студен труп, безчувствен и неподвижен, неспособен да сподели скъпоценния пламък, който угасне ли, не се разгаря отново!

— Не, — отвърна учудената Луиза. — Той нищо не ми е казал, проклетото момче! Спомена само, че си попаднал в ръцете на санфедистите, но си се измъкнал, благодарение на своето хладнокръвие и мъжество.

— Знай тогава, — продължи младият човек, — че млечният ти брат е ужасен лъжец! Аз като глупак щях да се оставя да ме обесят и щях да увисна на въжето като куче, ако ...Но почакай, нека за наказание той сам разкаже всичко.

— Генерале, — възрази Микеле, — струва ми се, че най-важно сега е да се изпрати заповедта до генерал Скипани. Тя, изглежда, е много съдбоносна, щом сте се подложили на такива опасности, за да я получите. Долу ни чака лодка, готова да отплува при първата ви дума.

— Сигурен ли си в хората?

— Доколкото един човек може да бъде сигурен в друг. Но сред матросите ще бъде преоблеченият Палиукела, а на него вярвам като на самия себе си. Аз ще изпратя лодката и заповедта, а през това време Вие ще разкажете на Луиза как съм ви спасил живота, — сигурен съм, че ще го направите много по-добре от мен.

И като побутна леко Луиза към любимия ѝ, Микеле затвори след себе си вратата и побягна надолу по стълбата, като си тананикаше популярната в Неапол песничка „Пожелания“, която започваше с думите:

*Бих искал да стана момче водносец,
Приведен надолу под своя товар.
Към твоя дворец ще пристъпям и гръмко ще викам:
„Вода! Няма по-прясна от нея!“
Би казала ти с усмивка лукава:
„Дай кофа вода, водносецо мой!“
Отвърнал бих аз: „Както ти ме терзаеш,
Така не вода, любовни сълзи аз ти нося!“*

LXVI

НОЩТА НА 13 СРЕЩУ 14 ЮНИ

Тъмната нощ на 13 срещу 14 юни се спусна над осеяния с мъртви тела бряг, на обагрените с кръв улици.

Кардиналът беше изпълнил замисъла си: с баснята за въжето и появата на свети Антоний той беше успял да разпали гражданската война в самото сърце на Неапол. На моста Магдалина, по крайбрежието на Портичи и Резина огънят престана, но по градските улици все още се стреляше. Патриотите, които бяха убивани в собствените им домове, не пожелаха да чакат смъртта със скръстени ръце. Всеки се въоръжи, излезе на улицата и се присъедини към първата срещната група защитници на републиката. На всеки ъгъл можеха да се видят отряд патриоти и банда ладзарони, които си разменяха пушечни изстрели. Тези изстрели, които отекваха и в кулите на Новия замък, събуждаха угризенията на Салвато — един вътрешен глас му шепнеше, че сега има по-важни неща от обясненията в любов и то в минутата, когато градът беше в плен на разюзданата и безжалостна тълпа. При това жестоко го гнетеше мисълта, че той цели два часа беше играчка в ръцете на ладзароните и досега не беше измил позора на това оскърбление.

Най-после Микеле се завърна и това послужи на Салвато за предлог да излезе от стаята. Лодката беше заминала.

— А сега кажи, знаеш ли къде е бивакът на Николино и хусарите му? — попита генералът.

— В Имаколатела — отвърна Микеле.

— Къде са твоите хора?

— Долу. Заповядах да ги нахранят и напоят. Не трябваше ли?

— Напротив, те напълно са заслужили отдиха си. Но кажи ми, ще поискат ли отново да тръгнат с тебе?

— Мисля, че ще пожелаят да се спуснат с мене и в ада, или да отидат на луната, но при условие, че им кажете някоя ободряваща дума.

— Е, няма да ги скъпя. Да вървим!

Младите хора влязоха в долната зала, където пируваха ладзароните. При вида на своя началник и Салвато, те дружно извикаха:

— Да живее Микеле! Да живее генерал Салвато!

— Приятели, — започна Салвато, — ако се съберете всички до последния човек, колко ще бъдете?

— Шестстотин-седемстотин човека, не по-малко.

— А къде са приятелите ви?

— Е, откъде да знаем... — отвърнаха двама от ладзароните.

— Значи е невъзможно да съберем всичките ви приятели?

— Не е невъзможно, но е доста трудно.

— Ако за всеки човек, когото доведете ви дам по две карли-ни, работата ще бъде ли все така трудна?

— Не, това би помогнало много!

— Ето ви за начало по два дуката на човек: това значи на всеки десет намерени приятели. Имате пари за триста човека.

— Ето това е разговор! За ваше здраве, генерале!

После всички възкликнаха:

— Заповядайте, генерале!

— Слушай ме внимателно, Микеле, и следи всичко да бъде изпълнявано точно така, както ще ти кажа.

— Бъдете спокоен, генерале, няма да изпусна нито дума.

— Нека всеки от твоите хора събере колкото може повече приятели и оглави съставения от тях отряд. Сборният пункт е на улица Тендено. Когато се съберете, пребройте присъстващите. Ако сте четиристотин, разделете се на четири отряда, ако станете шестстотин — на шест. На неаполитанските улици сто човека могат да се съпротивляват на всеки, а ако това са решителни хора, могат и да победят всеки. Когато часовникът на Кастел Капуано удари единадесет, тръгнете по улица Толедо и премазвайте всичко по пътя си. Давайте знак за местоположението си с пушечни изстрели. Как мислите, задачата не ви ли изглежда много трудна?

— Не, дори е много проста, Може ли да тръгваме?

— Почакайте. Трябват ми трима доброволци!

От редиците излязоха трима.

— Вие тримата получавате една и съща задача.

— А защо, когато е достатъчен един?

— Защото двама от тримата могат да бъдат заловени или убити!

— Вярно, — съгласиха се ладзароните, които харесаха твърдия и лаконичен език на младия човек.

— Вие тримата трябва на всяка цена, по какъвто и да е път, да се доберете до манастира Сан Мартино. Там има шест-седемстотин Патриоти, същите, които Межан не пусна в замъка Сан Елмо. Кажете им да чакат единадесет часа.

— Ще им кажем.

— Щом чуят вашите изстрели, нека слязат в града, няма да срещнат съпротива, в тази част на града няма ладзарони, и нека преградят всички улички, по които санфедистите, преследвани от нашите приятели, ще се опитат да избягат към горната част на Неапол. На улица „Толедо“ те ще се окажат между два огъня. Останалото е моя работа.

— Е, тогава няма за какво да се безпокоим.

— Добре ли ме разбра, Микеле?

— И още как!

— А вие всички?

— Прекрасно разбрахме.

— Тогава на работа!

Вратите се отвориха, подвижният мост беше спуснат. Тримата доброволци тръгнаха по улица „Мола“ към манастира „Сан Мартино“, а останалите се разделиха на две групи, едната от които изчезна в дъното на улица „Медина“, а другата пое по улица „Порто“. Останал сам, Салвато се насочи към Имаколатела.

Микеле беше прав: Николино с хусарите си лагеруваше между Имаколатела и малкото пристанище, където в наши дни се намира митницата. Охраняваха го нощни стражи, които познаваха младия генерал и му отдадоха чест.

Николино лежеше върху попоната на коня си, главата му почиваше върху седлото, а до него имаше гърне и чаша с вода. Такива бяха постелята и вечерята на същия сибарит, който преди година не можеше да заспи, ако в леглото му попаднеше розов лист, и чиято хрътка ядеше от сребърно блюдо.

Салвато го събуди, от което херцогът не остана никак доволен и сърдито попита каква е работата. Младежът каза името си.

— Ах, любезни приятелю, — усмихна се Николино, — само на вас мога да простя, че ме откъснахте от това упоително съновидение. Представете си, присъни ми се, че съм прекрасният пастир Парис и току-що съм раздал ябълките, че пия нектар и ям амброзия в обществото на богинята Венера, която прилича като две капки вода на маркиза Сан Клементе. Ако знаете нещо за нея, разкажете ми го веднага.

— Не знам нищо. Откъде мога да знам нещо за маркизата?

— А защо не? Нали в деня, когато всички мислеха, че сте убит, в джоба ви имаше писмо от нея.

— Стига шеги, любезни приятелю, трябва да поговорим за сериозни неща.

— Аз съм сериозен като Сан Дженаро... Какво още ви трябва?

— Нищо. Ще ми намерите ли кон и сабя?

— Кон? Слугата ми сигурно е на брега с моя кон и още един, резервен. Колкото до сабята, сред хората ми има няколко тежко ранени, които едва ли ще се обидят, ако вземете оръжието им. А пистолетите ще намерите в кобурите на седлото, заредени са. Нали знаете, че съм ваш доставчик на пистолети. Ако употребите и тези толкова добре, колкото предишните, няма да възразявам.

— Е, приятелю, щом всичко е уредено, аз ще яхна един от вашите коне, ще препаша сабята на един от вашите хора, ще взема половината от вашите хусари и ще тръгна нагоре по улица „Фория“. Вие през това време ще се изкачите на площад „Кастело“ и когато се окажете в двата края на улица „Толедо“ и удари полунощ, всеки ще започне да стреля и, обзалагам се, ще имаме достатъчно работа.

— Не ви разбирам напълно, но това е без значение. Щом вие го организирате, значи всичко ще бъде наред. Считайте, че сме се договорили.

Николино заповяда да доведат конете, Салвато взе сабята на един от ранените. След това младите хора скочиха на седлата, разделиха, както беше уговорено, хусарите на два отряда и препуснаха — единият по улица „Фория“, а другият през площад „Кастело“ към улица „Толедо“.

Докато приятелите се опитват да затворят ладзароните и санфединисти не само между два огъня, но, така да се каже, и между два меча, ние с тебе, читателю, ще преминем моста „Магдалина“ и ще

влезем в малката къщичка, твърде живописна на вид, която се намираще между моста и „Гранили“. Тази къща, която и в наши дни показват на любопитните като резиденция на кардинал Руфо в периода на обсадата (тя е запазена напълно), — беше главната квартира на кардинала. Тук той се намираще на един пушечен изстрел от републиканските аванпостове, но можеше да разполага — на моста „Магдалина“ и на улицата със същото име — с голяма част от санфедистката армия. Стражевите му отряди се простираха чак до улица „Габела“. Те бяха съставени от калабрийци, а калабрийците бяха обезумели от ярост.

В ожесточената битка през деня, чийто главен епизод беше взривяването на форт „Вилиен“, те не бяха разбити, но не можеха да се смятат за победители. Победители бяха тези, които геройски посрещнаха смъртта; победени — тези, които четирикратно атакуваха безуспешно, които прибегнаха до руските оръдия, за да пробият стената на форта. Затова, като видяха на петдесет крачки пред себе си форта „Кармине“, калабрийците решиха да го завладеят, без да питат началниците си. Този замисъл предизвика такова въодушевление, че турците, чийто лагер се намираще наблизко, също пожелаха да участвуват в операцията. Предложението им беше прието и ролите — разпределени: калабрийците трябваше да завладеят едни след други всички къщи; които отделяха улица „Габела“ от улицата на замъка. Последната къща на тази улица беше по-висока от крепостните стени, така че защитниците на форта се виждаха там като на длан. Калабрийците трябваше да разстрелват всички, които се приближаваха до стената, а през това време турците, захапали ятаганите си, щяха да се изкатерят по стената и да се нахвърлят върху обсадените.

Планът веднага беше приведен в изпълнение. Денят беше тежък и защитниците на крепостта мислеха, че войниците на кардинала също са уморени, и се надяваха да прекарат нощта спокойно. Тези, които заемаха най-близките до крепостта къщи, с други думи, представляваха част от републиканските аванпостове, бяха изклани в съня си и след петнадесет минути петдесет отбрани калабрийски стрелци заеха долните етажи и терасата на дома срещу Фиомичело, едва на тридесет крачки от стените на форта „Кармине“.

Когато се разнесоха първите викове, часовите вдигнаха тревога и патриотите се спуснаха към бойниците, като мислеха, че са надеждно

укрити от каменните зъбери. Но изведнъж над главите им загърмяха изстрели и ги връхлетя оловен ураган.

През това време турците бяха стигнали основата на стената и започнаха да се катерят по нея. Обсадените не можеха да ги спрат, без да се покажат, а всеки показал се човек щеше да е мъртъв. Подобна борба не можеше да продължава дълго. Патриотите оставиха осеяната с трупове площадка, панически побегнаха към задния вход, който излизаше на площад „Меркатело“ и се разпръснаха из града.

Като дочу калабрийските мускети, кардиналът помисли, че републиканците са преминали в настъпление. Той заповяда да ударят тревога, всички да бъдат в бойна готовност и изпрати разузнавачи, за да установят причината за целия този шум. Но в този момент се появиха опиянените от успеха турци и калабрийци и доложиха, че са овладели форта.

Това беше важна новина. Сега кардиналът нямаше повече да се бои от нападение от към Маринела, или Стария пазар, защото оръдията на форта господстваха над тези пунктове. В този момент се завърна Фра Пачифико, който цял ден беше обикалял града с хоругвите си и навсякъде беше оставил след себе си пламъци. За награда Руфо го назначи командир на артилерията във форта и му даде за помощници една дузина капуцини.

Кардиналът едва беше дал тази заповед, когато му доложиха, че са заловили една лодка, която се движела от Новия замък към Гранатело. У собственика намерили някакъв пакет. Руфо заповяда да въведат пленника, за да го разпита, но още при първите му думи човекът отвърна с паролата, известна само на кардиналското семейство и неговите помощници, която беше нещо като предпазно средство при краен случай: „Малагата все още е Малага“.

По тази парола кардиналът беше разпознал готвача си Кошия в руския лагер. А сега странното беше, че стопанинът на лодката, вместо да избяга по-далече от санфедистите, което му беше напълно възможно, се беше оставил да го заловят твърде лесно.

Колкото до писмото, което носеше, то най-просто би било да го изхвърли във водата или да го скъса. Но той беше го запазил и при първото поискване го връчи на санфедисткия офицер.

Офицерът се оказа Шипионе Ламара. Кардиналът го повика и той потвърди всичко, казано от задържания лодкар. Впрочем човекът

имаше надеждната защита на паролата, която беше получил от сестрата на кардинала, княгиня Кампани. Знаеха я и спътниците му — на тях можеше да се разчита, тъй като и те като него се бяха престрували на патриоти до момента, когато вече можеха да свалят маската.

Стопанинът на лодката доложи, че полковник Микеле, който го изпратил в Гранатело, изглежда не му се доверява напълно, тъй като е поставил в лодката свой доверен човек — лейтенант Палиукела. Когато преследвачите се бяха приближили плътно до баркаса, дали по нещастна случайност, или за да не попадне в плен, Палиукела беше паднал зад борда, или нарочно се беше хвърлил в морето и оттогава никой не го беше виждал.

Кардиналът не обърна голямо внимание на тази подробност и поиска писмото. Шипионе му подаде пакета. Ето какво съдържаша разпорежданията до Скипани:

„Генерал Басети до генерал Скипани в Гранатело. Заради бъдещето на републиката трябва с един решителен удар, в едно сражение да унищожим бандата разбойници, събрани около моста «Магдалина».

Затова Ви заповядвам: утре, по сигнал от Новия замък, Вие с Вашата армия ще настъпите към Неапол. Когато пристигнете в Портичи, ще форсирате позициите на врага и ще преминете с ръкопашен бой през всички препятствия. Патриотите от манастира Сан Мартино ще излязат едновременно с братята си от Кармине, Новия замък и Уово. Ще нападнем от три страни и фронтално, Вие ще нападнете вражеския тил и ще го унищожите. Възлагаме всичките си надежди на Вас.

Привет и братство.

Басети.“

— Е,? — попита задържаният, като видя, че кардиналът за втори път и още по-внимателно препрочита писмото. — Малагата все още ли е Малага, Ваше Високопреосвещенство?

— Да, момчето ми и сега ще ти го докажа.

Той се обърна към маркиз Маласпина и заповяда:

— Дайте на този юнак петдесет дуката и го нахранете добре. Сведенията му си струват цената.

Маласпина изпълни заповедта на кардинала в частта, която се отнасяше лично до него, и даде на лодкаря дукатите. Колкото до вечерята, той я възложи на грижите на Карло Кукаро, лакеят на неговото високопреосвещенство.

Когато Маласпина се върна, кардиналът му заповяда да напише на де Чезаре, който се намираше в Портичи, да не сваля очи от армията на Скипани. Той заповяда да се запазят вчерашните позиции и му изпрати на помощ двеста-триста калабрийци и сто руснаци. Едновременно с това заповяда да разположат хиляда човека по склоновете на Везувий, от Резина до Торе дел Анунцията. Тези хора трябваше да обстрелват войниците на Скипани иззад дърветата, купчините лава и скални късове, с които е покрит източният склон на вулкана.

Като получи писмото на кардинала, де Чезаре от своя страна заповяда, на коменданта на Портичи да се престори, че отстъпва под натиска на Скипани, и да го примамва в града. А когато той се окаже на дългия три левги път от Фаворите за Неапол, да му отреже отстъплението по фланговете. През това време метежниците от Соренто, Кастеламаре и Кава ще нападнат Скипани в тил и ще разгромят армията му.

Всички тези мерки бяха взети, тъй като беше възможно заповедта на Басети да има втори екземпляр и Скипани все пак да го получи.

Кардиналът не беше действувал напразно. Вторият екземпляр още не беше изпратен, но това щеше да стане скоро и Скипани, за свое нещастие, щеше да го получи.

LXVII

14-ТИ ЮНИ

Палиукела не беше паднал зад борда, беше се хвърлил в морето. Като забеляза подозрителното поведение на лодкаря той разбра, че Микеле се беше доверил на недостоен човек и тъй като плуваше не по-зле от знаменития Пеше Коласа, чийто портрет украсяваше рибния пазар в Неапол, Палиукела скочи с глава напред, плува известно време под вода, изскочи за секунда, за да си поеме въздух, и отново се гмурна. После, уверен, че от лодката вече не го виждат, спокойно се насочи към вълнолома с хладнокръвието на човек, не веднъж побеждавал в плуването от Неапол до Прочида. Само че този път той плуваше облечен, което не беше съвсем удобно и затова му беше необходимо малко повече време, за да стигне до брега. Цял и невредим, той излезе на вълнолома, изтръска водата от себе си и закрачи към Новия замък.

Палиукела пристигна там към един след полунощ, тъкмо когато се връщаше и Салвато. Конят му беше покрит с рани, той самият беше намушкан на няколко места с нож, за щастие, не опасно, но се връщаше с изпразнени пистолети и огънатата сабя, която не можеше да влезе в ножницата, — доказателство за това, че той не само беше получавал удари, но и ги беше върнал на враговете си с лихвите.

При вида на Палиукела Салвато забрави за себе си и започна трескаво да размисля как да поправи положението. Трябваше да изпратят друг пратеник с ново копие на заповедта.

Впрочем, Салвато беше предвиждал нещо подобно и, както си спомняме поиска заповедта да бъде съставена в два екземпляра. Той влезе в заседателната зала на Директорията, която както вече казахме, работеше през цялото денонощие. Двама от петте членове спяха, но трима, чиито гласове бяха достатъчни, за да вземат решение, постоянно бодърствуваха.

Салвато, изглежда, беше неподвластен на умората. Дрехите му бяха буквално разкъсани от вражеските ножове и покрити с кръв, но

това, сякаш, не му правеше впечатление. Той накратко доложи за създаването се положение и разказа как двамата с Микеле са потушили метежа, покривайки с трупове улица Толедо. Той смяташе, че сега може да гарантира за спокойствието в града до сутринта. Микеле беше ранен с кинжал в ръката, но раната не беше опасна, така че на другия ден можеше да се разчита на него. Влиянието на полковника сред неаполитанските ладзарони правеше абсолютно необходимо неговото присъствие и членовете на Директорията с голямо удовлетворение чува, че на сутринта той отново ще пристъпи към задълженията си.

После дойде ред на Палиукела, който досега се беше крил скромно зад гърба на Салвато. Той с няколко думи разказа какво се беше случило в морето. Патриотите се спогледаха. Щом самият Микеле, който принадлежеше към ладзароните, беше предаден от моряците в Санта Лучия, на кого можеха да разчитат те, които нямаха никакъв авторитет пред тези хора?

— Нужен ни е верен човек, който да стигне с плуване от тук до Гранатело, — каза Салвато.

— Почти осем мили, — възкликна един от членовете.

— Невъзможно е, — обади се друг.

— Морето е спокойно, макар че нощта вече настъпи, — промълви Салвато, като се приближи до прозореца. — Ако не намерите никого, ще опитам сам.

Палиукела пристъпи напред.

— Извинете, генерале, — каза той. — Вие сте нужен тук. Ще отида аз.

— Как? — засмя се Салвато. — Нали току-що се върна!

— Още по-добре! Знам пътя.

Членовете на Директорията отново се спогледаха.

— Ако смяташ, че имаш достатъчно сили, за да изпълниш това, което предлагаш, — каза Салвато този път без усмивка, — ще направиш огромна услуга на Отечеството.

— Отговарям за себе си! — похвали се Палиукела.

— Е, почини си малко и Бог да те пази!

— Не е необходимо да почивам дълго, — възрази ладзаронето. — Освен това, почивката може да провали всичко. Днес е четиринадесети юни, сега, нощите са най-кратки и в три часа вече се разсъмва. Дайте ми второто писмо, но да го зашият във въсьчно

платно. Ще го закача на шията си, като икона на Богородица. Преди тръгване ще изпия чаша ракия и ако моят покровител свети Антоний не е преминал окончателно на страната на санфедистите, генерал Скипани ще получи вашето послание още преди четири.

— Щом го казва, значи ще го изпълни, — дочу се гласът на Микеле, който току-що беше отворил вратата.

Появата на приятеля още повече ободри Палиукела. Писмото беше зашито в къс восъчно платно и пратеникът го закачи на врата, до сърцето си. После, тъй като беше извънредно важно да не го забележи никой, той се спусна в морето през един прозорец, който надвисваше над самата вода. Като стигна брега, Палиукела захвърли всички дрехи, завърза панталона и ризата около главата си и потъна във вълните.

Той беше прав: скъпа беше всяка минута. Нали трябваше да се изплъзне от лодките на кардинала и да премине незабелязан между английските кораби. Всичко мина чудесно, само че, изморен от прекараните в морето часове, Палиукела беше принуден да излезе на брега при Портичи. За щастие, слънцето още не беше изгряло, така че той, настръхнал и готов при най-малкия признак на опасност отново да скочи във водата, успя благополучно да стигне до Гранатело.

Патриотите имаха пълно основание да разчитат на Скипани, но предварително знаеха, че от него не могат да очакват нищо друго, освен мъжество.

Генералът посрещна пратеника приветливо, заповяда да го нахранят и напоят, предостави му собственото си легло и пристъпи към изпълнение на заповедта.

Палиукела подробно му разказа за неуспеха на първата експедиция и особено наблегна на обстоятелството, че кардиналът знае за замисления поход към Неапол и ще му се противопостави с всички средства. Но хората като Скипани не вярват в материалните препятствия и така, както преди беше казал: „Аз ще превзема Кастелучо“, — така и сега той заяви самоуверено: „Аз ще овладея Портичи.“

В шест сутринта хиляда и петстотинте човека на Скипани бяха вече готови за настъпление. Генералът обходи редиците на патриотите, изкачи се на хълма, откъдето можеше да ги вижда по-добре, и заговори с грубоватото си и могъщо красноречие, което напълно съответствуваше на лъвската му храброст. Той напомни на войниците

за децата, жените и приятелите, оставени на произвола на врага и призова към отмъщение като възложи всичките си надежди на мъжеството и самоотвержеността на бойците, — само от тях зависи краят на всички злини. После прочете заповедта на Директорията, поточно, мястото където Басети, незнаейки за падането на замъка Кармине, съобщаваше на генерал Скипани за четворното настъпление, предприето за да подпомогне придвижването му и завърши речта си като изобрази с цветисти подробности как патриотите, упованието на Републиката, предвождат войниците му напред, стъпвайки по вражеските трупове.

Едва Скипани произнесе последните думи и от към Новия замък се разнесоха три оръдейни изстрела и всички видяха как над Южната кула, единствената, която се намираще в полезрението на Скипани, три пъти се появи и се разсея във въздуха облак дим.

Това беше сигналът. Посрещнаха го с викове „Да живее Републиката!“, „Свобода или смърт!“

Палиукела с пушка в ръка, само по гащи и риза (впрочем преди Микеле да го издигне в ранг лейтенант, това беше обичайният му костюм), зае място сред другарите си, барабаните удариха за атака и патриотите се втурнаха към врага.

А врагът, както знаем, имаше заповед да пропусне Скипани до улиците на Портичи. Но дори и без такава заповед яростния натиск на републиканския генерал би му открил пътя към града, ако този път се преграждаше само от хора.

В повествование като нашето трябва да черпим сведения и от врага, защото е сигурно, че той няма интерес да хвали доблестта на противниците. Ето какво казва за страшната атака на републиканците Винченцо Дуранте, адютант на де Чезаре, в книгата си за военната кампания на този корсикански авантюрист:

„Смелият командир на този отряд от отчаяни храбреци вървеше напред, страшен и яростен, и бясно тъпчеше земята като бик, който всява ужас с оглушителния си рев.“

Но за нещастие, достойнствата на Скипани имаха и обратната си страна. Вместо да изпрати по фланговете разузнавачи, които щяха да открият залегналите в засада стрелци на де Чезаре, той пренебрегна всякакви предпазни мерки. Форсира проходите към Торе дел Греко и

Фаворите и навлезе в дългата улица, без да обръща внимание на затворените врати и прозорци на всички къщи.

Малко селище Портичи всъщност се състои от една улица. Ако човек идва откъм Фаворите, тази улица така рязко завива наляво след сто крачки, че пътникът се чувства като попаднал в задънена улица, тъй като пред себе си вижда само църквата и тесен проход между стената ѝ и домовете от дясната страна. Едва когато стигне до самата църква, той забелязва завоя наляво. Именно тук де Чезаре очакваше Скипани. Две оръдия преграждаха улицата, по която трябваше да се приближат републиканците, левият ред къщи беше съединен с църквата чрез мощна барикада осеяна с бойници, която дори без защитници представляваше почти непреодолима преграда. Де Чезаре с двеста свои хора се затвори в църквата, артилеристите, подкрепяни от триста войника, защитаваха пресечката, сто човека се намираха на барикадата, най-после, почти хиляда санфедисти бяха заели къщите от двете страни на улицата. Когато Скипани, прегазвайки всичко по пътя си, се оказа на сто крачки от засадата, двете оръдия изстреляха картечен залп, и при този сигнал всичко се раздвижи. Вратите на църквата се отвориха, за да се види осветената вътрешност и свещениците, застанали пред олтара, след което, подобно на кратер на вулкан, отвътре изригна смъртоносен огън. В същия миг пламнаха прозорците на всички домове и републиканската армия, атакувана фронтално, по фланговете и в тил, се оказа в огнен капан.

Единственият изход беше да овладеят пресечката, защитавана от двете оръдия. Три пъти Скипани атакуваше, три пъти хората стигнаха до самите гърла на оръдията и всеки път огнените чудовища почти в упор разстрелваха патриотите, като покосяваха цели редици от тях. На третия път генералът отдели петстотин човека от останалите седем-осемстотин, накара ги да заобиколят по брега на морето и да нападнат батарея в тил, докато той я атакуваше фронтално. Но вместо да повери тази задача на най-храбрите и предани бойци, Скипани с обичайната си непредвидливост изпрати първите попаднали му хора. В представите на този необикновен патриот всички хора имаха едно сърце, такова, каквото бе и неговото собствено. Изпратените изпълниха възложената им маневра, но вместо да атакуват санфедистите, се присъединиха към тях с викове „Да живее кралят!“

Тези викове Скипани помисли за условния знак. Той тръгна на пристъп за четвърти път, но беше посрещнат с още по-силен огън, защото сега по него стреляха и петстотинте изменници. Малкият отряд патриоти, от който едва ли бе оцеляла и една десета част; обсипан от всички страни със снаряди и куршуми, потрепери и се разпиля като дим.

Скипани едва успя да събере стотина републиканци; изгубил всякаква надежда да се промъкне, той се обърна обратно към врага и нападна като ранен глиган, който се нахвърля върху ловеца. Дали от уплаха, или от уважение към доблестта му, преграждащата отстъплението му маса санфедисти се отдръпна пред него. Но той се придвижваше под двоен огън. След като остави убити половината от хората си, преследван по петите от санфедистите, Скипани, съпроводен от тридесет-четиридесет патриоти, едва се добра до Кастеламаре. Той беше ранен в ръката и бедрото. В Кастеламаре тръгна по тясната уличка. Вратата на една от къщите беше отворена и генералът влезе. За щастие, тук живееше патриот, който го позна, скри го, превърза раните му и го преоблече в цивилни дрехи.

Още същия ден, като не желаше да излага на опасност великодушния гражданин, Скипани се прости с него и когато мракът се спусна, се насочи към планината. Той обикаля няколко дни из нея, но беше разпознат и арестуван.

Заедно с други патриоти, Спано и Батистеса го изпратиха на Прочида. Читателят помни, че там правосъдие раздаваше Спечале, същият, който беше направил на Тръбридж впечатление на най-гнусно животно.

Сега ще се простим със Скипани, — нали скоро ще трябва да се простим с толкова други герои! — и ще се запознаем със Спечале чрез едно от свирепите му деяния, които по-добре обрисуват човека от най-подробното описание.

Спано беше офицер, издигнал се още при монархията. Републиката го беше направила генерал и го беше изпратила срещу де Чезаре. Той беше заловен от отряд санфедисти и взет в плен.

Батистеса заемаше по-скромно положение; той беше баща на три деца и се славеше като един от най-достоините граждани на Неапол. Когато Руфо се приближи до града, Батистеса без всякакъв шум и самохвалство взе пушката и застана в редиците на патриотите. Той се

сражаваше със спокойното мъжество, свойствено на истински храбрите хора. В целия свят нямаше кой да го упрекне: той беше откликнал на призива на Отечеството. Наистина, има времена, когато за тази постъпка човек бива осъждан на смърт. И то каква смърт!

Не се учудвайте, че пишещият тези редове излизайки от пределите на романа и задълбочавайки се в истинската история, се възмущава и проклина. Никога, дори в най-трескавите си болезнени сънища, той не би могъл да измисли това, което прочете в описанието на роялистките кланета през 1799 година.

Спечале осъди тримата пленника на смърт. Смърт чрез обесване, унижителна в очите на хората и именно затова, особено ужасна. Но едно обстоятелство десетократно увеличи ужаса от смъртта на Батистеса. Телата на трите жертви останаха на бесилките двадесет и четири часа, а след това бяха изложени в Истия в църквата Спирито Санто. Но когато сложиха тялото на Батистеса на траурния подиум, той внезапно въздъхна и свещеникът с изумление и уплаха забеляза, че е още жив! Гърдите на нещастника се повдигаха и спускаха, хъркащото, но непрекъснато дишане показваше, че животът още тлее в него. Постепенно той започна да се съвзема и най-после дойде на себе си.

Всички присъстващи решиха, че този човек, претърпял веднъж екзекуцията, беше приключил сметките си със смъртта, държала го в прегръдките си цяло денонощие. Но никой, дори свещеникът, чийто дълг, може би, е да проявява мъжество, не се решаваше да предприеме нищо без заповед от Спечале. Затова изпратиха запитване до Прочида.

Представете си вълнението и тревогата на нещастника, който беше излязъл от гроба, видял отново слънцето, небето и обкръжаващият го свят. Той отново беше открил живота, дишаше, спомняше си за децата си и мислеше, че всичко е било може би, само сън като този от който се е опасявал Хамлет. Той беше възкръсналият Лазар, който прегърнал Марта, благодарил на Магдалена, прославил Исус Христос, и изведнъж надгробният камък отново се стоварил на главата му. Ето какво почувствува, или поне трябваше да почувствува нещастният Батистеса, като видя, че пратеникът се завръща, съпроводен от палача.

Палачът беше получил заповед да изведе Батистеса от църквата, която заради отмъстителността на краля бяха лишили от правото да представлява убежище, и да го убие с нож на стълбите, за да не може

повече да възкръсне. Съдията не само се беше разпоредил за тази екзекуция. Той я беше измислил: екзекуция по негова прищявка, каквато законът не предвиждаше!

Заповедта беше изпълнена дословно.

Затова нека не говорят, че дланта на мъртвите не е толкова могъща като ръката на живите, когато удари часът да рухнат тронове на самодържците, изпратили на небето подобни мъченици!

Но да се върнем в Неапол.

Бъркотията в града беше толкова голяма, че никой от бегълците, оцелели при клането при форта Кармине не се досети да уведоми Директорията, че фортът е в ръцете на санфедистите. Комендантът на Новия замък не знаеше за нощните събития и, както беше уговорено, в седем часа сутринта даде трите оръдейни изстрела, предназначени да послужат за сигнал на Скипани. Вече видяхме колко плачевно завърши акцията на последния.

Едва бяха се разсеяли облаците дим над оръдията, когато комендантите на всички крепости и другите висши офицери получиха известието, че фортът Кармине е в ръцете на врага, и че оръдията му сега са обърнати не към моста Магдалена, а към улицата Нуова и площада на Стария пазар, — с други думи, че тези оръдия вече застрашават града вместо да го защищават.

Все пак решиха, щом Скипани с малката си армия се покаже откъм Портичи да атакуват от всички страни лагера на кардинал Руфо. Сигналът за излизането на патриотите от манастира Сан Мартино и фортовете трябваше да бъде даден от Новия замък. Така, че всички висши офицери, а сред тях и Салвата, стояха с далекоглед в ръце и не сваляха очи от Портичи. Те видяха, как от Гранатело се издигна пращен облак с огнени езици по средата, — това беше Скипани, който настъпваше към Фаворите и Портичи. Виждаше се как патриотите тръгнаха по описаната от нас тясна уличка. После загърмяха оръдията и над къщите се издигнаха облаци дим.

Цели два часа оръдейните изстрели следваха един след друг с интервали, необходими, за да ги презаредят, и димната завеса все повече се сгъстяваше. После грохотът затихна и димът постепенно се разсея. По откритите за око части на пътя започна да се забелязва движение, обратно на това, което наблюдаваха преди три часа.

Скипани с остатъците от отряда си бягаше към Кастеламаре. Всичко беше свършено.

Но Микеле и Салвато упорито следяха някаква черна точка в морето, която постепенно се приближаваше към града, показваха си я един на друг, и тихо си шепнеха. Когато тази точка беше на половин миля от тях, им се стори, че от водата се показва човешка ръка и им прави някакъв знак. Двамата отдавна бяха познали, че това е главата на Палиукела, а сега едновременно се досетиха, че плувецът се нуждае от помощ.

Те бързо се спуснаха на брега, скочиха в първата лодка, хванаха по едно весло и с всички сили загребаха по посока на фара. След миг, на около тридесет фута от тях, над водата отново се показа главата на Палиукела.

Лицето му беше мъртвешки бледо, очите напиреха да изскочат от орбитите, устата му беше отворена, но не се чуваше глас. Ясно беше, че плувецът е изчерпал сетните си сили и всеки момент ще потъне.

— Хванете второто весло, генерале, — извика Микеле, — сега ще го доведе!

И като хвърли връхната си дреха, ладзаронито се хвърли в морето. С един мощен замах той преодоля разстоянието, което го отделяше от давещия се, изскочи на десетина метра от него и извика:

— Дръж се!

Палиукела искаше да отвърне, но нагълта вода и потъна. Микеле веднага се гмурна и се забави под водата десет-два-десет секунди, най-после главата му се показа. Той направи усилие да изплува, но отново потъна, като едва успя да извика:

— Насам, генерале! Помощ!

С два замаха на веслата Салвато го настигна, но тъкмо протегна ръка, за да хвана Микеле за косите и ладзаронито, теглен от някаква невидима сила, отново започна да потъва. Салвато можеше само да чака. И той чакаше.

Но изведнъж водата пред носа на лодката закипя отново. Салвато надвеси почти цялото си тяло напред и този път успя да хване Микеле за яката. Като придърпа с колене лодката към себе си, Салвато държа главата на ладзаронито над водата докато дишането му не се възстанови. А заедно с дишането се върна и самообладанието му.

Микеле се хвана за борда и едва не обърна лодката, но Салвато бързо премина на другата страна и успя да я уравни.

— Той ме държи, — едва произнесе Микеле, — държи ме...

— Постарай се да го вкараш в лодката, — отвърна Салвато.

— Помогнете ми, генерале, дайте ръка. Но внимавайте, дръжте се за срещуположния борд!

Без да става от лявата скамейка, Салвато протегна ръка надясно. Микеле здраво се вкопчи в нея. И тогава с цялата си необикновена сила Салвато дръпна Микеле към себе си. Действително, Палиукела държеше краката му с двете си ръце и парализираше всяко негово движение.

— Хиляда дяволи! — възкликна Микеле, след като успя да прехвърли борда на лодката. — Още малко и щях да опровергая пророчеството на старата Нано, и то благодарение на стария ми приятел Палиукела! Но, изглежда е вярно, че този, ко-мута е писано да умре на бесилката, не потъва във водата. И все пак, благодаря ви, генерале. Може да се каже, че ние с вас непрекъснато си играем на спасяване. Само че, този път вие поведохте в резултата, така че отново съм ви длъжник! Но, както и да е, да се заемем с този юнак.

Палиукела наистина имаше нужда от помощ. Той беше в безсъзнание и облян в кръв от двойната си рана: куршум беше пронизал реброто му, без да засегне костта.

Салвато реши, че най-доброто ще бъде да гребат към Новия замък и да предадат момъка в ръцете на опитен лекар. Когато привързваха лодката за крепостната стена, видяха, че един човек ги очакваше. Това беше доктор Чирило, получил през миналата нощ убежище в Новия замък. Той беше следил от брега всички перипетии на разигралата се драма и, като в театъра, се яви точно за развързката.

Топлите одеяла, разтривката с ракия и камфор и изкуственото дишане скоро върнаха Палиукела в съзнание, и той разказа за чудовищното клане, от което се беше измъкнал по чудо.

Той току-що беше приключил разказа си и убеждаваше патриотите, че им остава да се защищават до последна капка кръв зад стените на фортовете, а докторът едва беше превързал раната на бедрото му, когато дотича запотен вестовой и съобщи, че Басети, атакуван в Каподикино от отрядите на Фра Дяволо и Мамоне, е бил принуден да отстъпи в безпорядък, и, яростно преследван от враговете,

се завърнал обратно в града. Носели се слухове, че ладзароните-роялисти са преминали улица Студи и вече се намирали пред църквата Спирито Санто.

Салвато сграбчи пушката си, Микеле последва примера му и заедно с няколко патриоти те излязоха от Новия замък, а на площад Кастело присъединиха към отряда си още няколко човека. Микеле със своите ладзарони, чийто лагер беше на улица Медина, се спусна към улица Ломбарди, за да прегради улица Толедо малко преди Меркатело. Салвато тръгна към Сан Карло заобиколи църквата свети Фердинанд, като възнамеряваше да се присъедини към хората на Басети. Той изпрати заповед до патриотите в манастира Сан Мартино да слязат от хълма и да му помогнат с всичките си сили, а после бързо се насочи към улица Толедо, откъдето се чуваха неистови крясъци и цареше неописуема паника.

Известно време отрядът на Салвато се движеше срещу течението, като се връзваха в потока обезумели бегълци. Но при вида на красивия млад човек с развети от вятъра къдрици, който ги ободряваше и на понятния им диалект ги призоваваше към съпротива, републиканците се засрамираха от обхваналата ги паника, спряха и се обърнаха към врага.

Санфедистите преграждаха улица Студи на склона към църквата. В първите редици се виждаше Фра Дяволо в живописния си костюм и Гаetano Мамоне в куртка и панталони, каквито носят мелничарите, някога бели и обсипани с брашно, а днес червени и мокри от кръв. При вида на двамата страшни водачи на негодниците, ужасът на Тера ди Лаворо, патриотите се стъписаха, но за щастие, в този момент от улица Ломбарди изскочи отрядът на Микеле, а на улица Инфраската се дочу стрелба. Фра Дяволо и Мамоне помислиха, че са отишли твърде далеч от своите. Те, вероятно, бяха лошо осведомени за разположението на кардинала и не знаеха за разгрома на Скипани, тъй като заповядаха отстъпление. Оставиха само двеста-триста санфедисти в Бурбонския музей. От тази превъзходна позиция, която патриотите не се бяха досетили да заемат, те господстваха над склона на улица Инфраската, над улица Студи, която продължаваше улица Толедо, и над площад Пиние, през който можеха да се свързват с кардинала.

Впрочем, като стигнаха до Имбрачата дела Санита, Фра Дяволо и Мамоне спряха, заеха къщите от двете страни на улицата Кала и

разположиха батарея в горния край.

Салвато и Микеле не бяха достатъчно уверени в хората си, които бяха твърде уморени от двудневните сражения, за да атакуват толкова стабилна позиция. Те се спряха на площад Спирито Санто, барикадираха подстъпите към улицата Студи и малката уличка, която водеше към вратите на двореца, а на улица Света Мария Константинополска поставиха пост от сто човека. Салвато заповяда да завладеят едноименния манастир, който се намираше на съседното възвишение и господствуваше над зданието на музея. Но сред седемстотинте човека не се намериха и петдесет смелчаци, които биха се осмелили да извършат подобно кощунство, предразсъдъците в душите на патриотите бяха вкоренени здраво.

Настъпваше нощта. Републиканци и санфедисти бяха еднакво изморени. Двете страни не знаеха истинското положение на нещата, не знаеха какви изменения са настъпили след сраженията през деня в лагера на обсадените и обсаждащите. По мълчаливо съгласие, огънят престана, бойците легнаха на обагрените с кръв плочи, сред труповете на загиналите и без да изпускат пушките от ръце, разчитайки на бдителността на часовите, се опитаха в мимолетния сън, дарен на живите хора да изпробват вечния сън на смъртта.

LXVIII

НОЩТА НА 14 СРЕЩУ 15 ЮНИ

Салвато не спеше. Изглежда, стоманеното му тяло беше намерило средство да живее без почивка и сънят не му беше необходим. Той искаше до сутринта да знае точно как стоят нещата. И докато всички спяха, — едни върху наръч слама, други на зает от съседната къща дюшек, — той прошепна няколко думи на Микеле (сред тях се дочу името Луиза) и закрачи нагоре по улица Толедо, сякаш възнамеряваше да посети кралския дворец, обявен сега за дворец на нацията, после по пресечката Сан Сеполко се заизкачва по стръмния склон към манастира Сан Мартине.

Неаполитанската поговорка гласи, че най-прекрасната гледка в света се открива от килията на настоятеля на Сан Мартино, чийто балкон действително е надвиснал над града, а от него погледът обхваща огромно пространство от залива от Байа до селцето Магдалена.

След въстанието от 1647 година, след кратката диктатура на Мазаниеро, живописците взели участие в тази революцията под името „Чираците на смъртта“, — Салваторе Роза, Аниело Фалконе, Мика Спадазо, най-изтънчените хора на своето време, — се укрили от преследванията в сан Мартино. Но настоятелят на манастира решил да извлече полза от престоя им там и поръчал на художниците да изпишат църквата и помещенията на манастира, а когато те попитали каква ще е заплатата им, отвърнал:

— Жилище и храна.

Художниците намерили заплатата за недостатъчна. Тогава абатът отворил вратата с думите:

— Потърсете другаде, може би ще намерите нещо по-добро.

Но да търсят на друго място, значело да попаднат в ръцете на испанците и да увиснат на бесилката. Затова те се примирили с неизбежното и покрили стените с шедьоври.

Но Салвато се изкачваше по стръмния склон към манастира, не за да се любува на тези шедьоври, а за да разглежда от високо местата където през деня се беше проливала кръв и където ѝ предстоеше да се пролива и на другия ден.

Салвато беше посрещнат приветливо от патриотите, петшестстотин които се бяха укрили в манастира, след като Ме-жан затвори пред тях вратите на замъка Сан Елмо. Но този път настоятелят не им диктуваше законите на поведението, а самите те бяха господари и на манастира и на монасите, които изплашени до смърт им се подчиняваха във всичко.

Патриотите побързаха да отведат Салвато в покоите на настоятеля, който още не беше си легнал и лично заведе госта до знаменития прозорец от който според неаполитанците се виждаше не градът, а самият рай.

Райският пейзаж сега повече приличаше на адски. От прозореца превъзходно се виждаше разположението на санфедистките и републиканските войски. Монархистите бяха стигнали до улица Нуова — на самия бряг и до улица Франческа където бяха поставили батарея големокалибрени оръдия, насочени към Малкия залив и Търговското пристанище. Това беше крайната точка на левия им фланг. Всички помощници на кардинала — де Чезаре, Дуранте, Ламара — се намираха там. Дясното крило, предвождано от Фра Дяволо и Мамоне, беше поставило, както вече казахме, аванпостовете си до Бурбонския музей на горния край на улица Толедо. Централните позиции се простираха по улица Сан Джовани а Карбонара по площад Трибунале и по улиците свети Петър и Арена до самия замък Кармине. Кардиналът продължаваше да заема малката къща до моста Магдалина.

Силите на санфедистите можеха лесно да бъдат пресметнати — те бяха тридесет и пет или четиридесет хиляди човека. И тези тридесет и пет-четиридесет хиляди външни врагове бяха още по-опасни, защото можеха да разчитат на почти същия брой вътрешни врагове на Републиката. А нейните защитници, след като обединиха всичките си сили, едва събраха пет-шест хиляди човека.

Като обхвана с поглед широката панорама, Салвато разбра, че излазът не е довел до прогонването на враговете от града и че е опасно да запазят дългия клин от републиканците на улицата Толедо, защото

санфедистите, в съюз с вътрешните врагове, можеха да отрежат пътя за отстъпление на патриотите към фортовете. И той мигновено взе решение. Извика Мантоне, показва му разположението на войските, разясни му огромната опасност, която го заплашваше и успя да го убеди в правотата на мнението си. След това двамата слязоха в града и се явиха на съвета на Директорията.

А в Директорията спореха оживено. Всички вече знаеха, че от Межан не могат да очакват нищо, затова бяха изпратили човек при полковник Жирардон, комендантът на Капуа. Въз основа на договора за настъпателен и отбранителен военен съюз между Френската и Партенопейската републики, Директорията молеше за подкрепление в жива сила. Жирардон отвърна, че не може да прати войниците си в Неапол. Той съветваше патриотите да предприемат излаз на щик, като поставят сред бойците старците, жените и децата, и да се съединят с войските му в Капуа. При това положение, той се кълнеше в честта на френската република, че ще ги съпроводи до границата на Франция.

Дали защото съветът наистина беше добър, или защото любовта към Луиза взе връх над патриотизма на Салвато, но той, като изслуша пратеника, се съгласи с Жирардон и настоя да приемат плана му, който означаваше предаване на града, но щеше да спаси живота на патриотите.

За убедителност той описа разположението на двете армии и призова за свидетел Мантоне, който също призна, че да се задържи Неапол е невъзможно. Мантоне се съгласи, че градът е обречен, но заяви, че неаполитанците трябва да загинат заедно с Неапол и че за него ще е чест да бъде погребан под развалините на града, след като не може повече да го защитава.

Салвато отново взе думата, за да възрази на Мантоне. Той каза, че всичко велико, благородно и самоотвержено в града е на страната на Република, че да обезглавят патриотите, значи да обезглавят революцията. Той заяви, че народът е още сляп и невеж, за да поддържа собственото си дело, делото на прогреса и свободата, и затова, ако патриотите бъдат унищожени, народът ще попадне под още по-жестоко иго на деспотизма, ще затъне още повече в блатото на духовната и физическа нищета. Но ако патриотите — живите носители на принципите на свободата — се окажат само изселени от Неапол, те ще продължават своята дейност, — може и с по-малки резултати, но

затова пък с упорството на изгнаници, и обкръжени от всестранно уважение към нещастieto им. Нима е необходимо земята на отечеството, — запита Салвато, — да бъде безплодна за половин или дори за цял век, ако брадвата на реакцията се стовари върху главите на хора като Пагано, Чирило, Конфорти и Руфо. Нима имат право няколко граждани, жадуващи за слава и репутация на мъченици, да лишат осиротялото потомство от най-великите му предци?

Вече видяхме, че в Неапол лъжливата гордост многократно въвеждаше в заблуждение не само отделни лица, които принасяха в жертва самите себе си, но и цели групи хора, готови да принесат в жертва Отечеството си. Така и този път болшинството се изказа за жертва.

— Какво пък, — отвърна Салвато, — да умрем!

— Да умрем! — отзоваха се в един глас присъстващите, както римският сенат при вестта за пристигането на галите или Ханибал.

— Ние ще умрем, — продължи Салвато, — но преди това ще причиним колкото е възможно по-големи загуби на врага. Носят се слухове, че френският флот е минал през Гибралтар, обединил е силите си в Тулон и е готов да ни се притече на помощ. Не вярвам на това, но кой знае? Значи, ще продължаваме отбраната, а затова е необходимо да съсредоточим силите си само в тези места, които могат да бъдат защитавани.

— Ето тук съм съгласен с моя приятел Салвато, — намеси се Мантоне. — Аз го смятам за по-изкусен военачалник от всички нас и изцяло се осланям на неговия гений.

Членовете на Директорията наведоха главите в знак на одобрение.

— В такъв случай, — продължи Салвато, — предлагам следната отбранителна линия: на юг от Имаколатела през Търговското пристанище и митницата, покрай улица Мола, с аванпостове на улица Медина. После по площад Кастело, улица Сан Карло през Националния дворец и по склона Джиганте през Пицо Фалконе надолу по улицата Киятамоне към Виктория, а оттам по улица света Катерина през Градините към манастира Сан Мартино. Опорни пунктове ще бъдат Новият замък, Националният дворец, замъкът Уово и замъкът Сан Елмо. Така защитниците на града ще има къде да се укрият в случай на нужда. Така или иначе, ако в нашите редици не се окаже

някой предател, ще можем да се задържим около осем дни и дори по-дълго. А кой знае какво може да се случи през това време! Може да пристигне и френския флот. А благодарение на енергичната отбрана — щом като е сплотена, тя не може да не бъде енергична, — възможно е да постигнем условия.

Планът беше разумен и го приеха с одобрение. Осъществяването му възложиха на Салвата и той, след като успокои Луиза, отново излезе от Новия замък за да се разпорежи за разполагането на републиканските части на определените места.

В същото време по улица Качиотоли се спускаше пратеник от полковник Межан. Той премина по улицата Монте Милето, по улица Инфраската, заобиколи задната фасада на Бурбонския музей и през Капуанската порта и Аренача стигна до моста Магдалена. Там пожела да се представи на кардинала като пратеник на френското командване.

Беше три часа сутринта. Кардиналът си беше легнал преди час, но той беше единствения пълководец, който представляваше властта на краля, така че за всяко важно дело му докладваха лично. Пратеника въведеха в спалнята му.

Руфо лежеше в постелята облечен, а до него на масата, на една ръка разстояние, се намираха пистолетите му. Французинът му протегна лист, който на дипломатически език се нарича акредитивно писмо.

— Значи идвате от името на коменданта на Сан Елмо?

— Да, Ваше Високопреосвещенство. Предполагам сте забелязали, че господин полковник Межан запази най-строг неутралитет по време на всички боеве в Неапол.

— Вярно е, господине, и трябва да ви кажа, че при враждебното отношение на Франция към краля на Неапол, този неутралитет доста ме учуди.

— Комендантът на форта Сан Елмо, преди да застане на нечия страна, държеше да влезе във връзка с Ваше Високопреосвещенство.

— С мен? С каква цел?

— Полковник Межан е човек без предразсъдъци. Преди да започне да действа, той иска да обезпечи интересите си.

— Виж ти! — казват, че всеки човек има само веднъж в живота си удобен случай да уреди живота си. Комендантът реши, че този случай му се е представил сега.

— И той разчита, че аз ще му помогна?

— Той мисли, че за Ваше Високопреосвещенство е по-изгодно да го имате за приятел, отколкото за враг, и предлага своята дружба.

— Дружба?

— Да.

— И как? Даром? Без никакви условия?

— Вече ви казах. Той смята, че е настъпил звездният му час. Но нека Ваше Високопреосвещенство не се безпокои. Той е твърде умерен и ще се задоволи с петстотин хиляди франка.

— Действително, — промълви кардиналът. — Забележителна скромност. За съжаление, дали в касата на санфедистката армия има и една десета от тази сума? Впрочем, да се уверим сами.

Той дръпна шнура на звънеца и лакеят веднага влезе. Цялото обкръжение на кардинала, както и той самият спеше с едното око.

— Попитай Саकिनели, колко налични имаме в касата?

— Десет хиляди двеста и петдесет дуката, — отвърна лакеят след минута.

— Ето, виждате ли, само четиридесет и една хиляди франка, дори по-малко отколкото ви казах.

— Какъв извод трябва да направя от думите на Ваше Високопреосвещенство?

— Такъв, господине, — отвърна кардиналът като се повдигна на лакът и презрително погледна пратеника, — че като честен човек, — а че съм такъв е безспорно, иначе щях да разполагам с двадесет пъти по-голяма сума, — като честен човек не мога да водя преговори с такъв негодник като господин Межан. Но дори и да имах исканата сума, бих му отговорил съ-щото. Аз водя война против французите и републиканците с помощта на барута, оловото и желязото, а не на златото. Предайте този отговор на коменданта на крепостта Сан Елмо заедно с безкрайното ми презрение.

И кардиналът посочи на пратеника вратата.

— Повече не ме будете за глупости, — заповяда той на лакея като се отпусна на възглавницата.

Пратеникът отново се изкачи във форта Сан Елмо и предаде отговора на кардинала.

— Дявол да го вземе! — изръмжа Межан. — Никак не ми върви! Натъкнах се на честни хора и сред републиканците и сред

санфедистите!

LXIX

ПАДАНЕТО НА САН ДЖЕНАРО И ТЪРЖЕСТВОТО НА СВЕТИ АНТОНИЙ

На другата сутрин, 15-ти юни, санфедистите забелязаха, че републиканските аванпостове са изчезнали. Изпратиха разузнавателни отряди, които отначало действуваха предпазливо, подозирайки, някакъв капан, но постепенно, събраха смелост.

Действително, през нощта Салвато беше успял да разположи четири артилерийски батареи. Едната беше на ъгъла на двореца Киятамоне, откъдето държеше под обстрел цялата едноименна улица, която беше достъпна и за оръдията от замъка Уово. Втората се прикриваше от издигнато набързо укрепление между улица Нардоне и църквата свети Фердинанд, третата беше на улица Медина, а четвърта — между Малкото пристанище и Имаколатела.

Така че, едва санфедистите стигнаха удица Имаколатела, едва се появиха в края на улица Монте Оливето и достигнаха улица Нуова, когато от три страни се раздаде оглушителна канонада и те разбраха, че жестоко са се излъгали.

Те се скриха от снарядите в съседните улички и отново събраха сили и смелост. Все пак, градът беше три четвърти в ръцете им. Те можеха на воля да грабят, опожаряват и разрушават домовете на патриотите, да убиват, душат, хвърлят в огъня и изяждат собствениците им.

Но странно: яростта на ладзароните се стовари преди всичко върху сан Дженаро. На Стария пазар, срещу дюкяна на ранения Бекайото, се събра съвет с участието на касапина, за да съди светеца.

За начало тълпата нахълта в храма, въпреки съпротивата на канонниците, които бяха съборени на земята и подритвани от разярените ладзарони. После разбиха вратата на ризницата, където се пазеше бюстът на покровителя на Неапол, заедно с другите светии от свитата му. Някой непочтително грабна светията под мишница, изнесе

го от църквата и сред виковете „Долу Сан Дженаро!“, го въдвори върху купчина камъни на ъгъла на улицата Сан Елиджо. С големи усилия уговориха тълпата да не започва да измеря бюста на светията с камъни.

Но докато тълпата нахълтваше в църквата, се яви човек, който имаше голямо влияние над ладзароните благодарение на теглото си и исполинския си ръст, което не беше маловажно за простолюдието. Този човек беше Фра Пачифико.

В битието си на матрос Фра Пачифико неведнъж беше наблюдавал военен съвет на борда на кораба си. Той знаеше как става това и придаде на съда по-нормален вид. Изпратиха хора във Викария, взеха от там пет съдийски тоги и две адвокатски мантии и процесът започна. Единият адвокат пое ролята на обществен обвинител, а другият — на официален защитник.

Сан Дженаро беше разпитан по всички правила. Поискаха от него да назове името си, фамилията, възрастта, съсловната принадлежност, да разкаже за какви услуги е удостоен с толкова високо положение. Вместо светеца отговаряше неговият защитник, и трябва да признаем, отговаряше много по-добросъвестно от събратята си в истинските съдилища. Той високо оцени героичната смърт на светеца, бащинската му любов към Неапол, чудесата му, — не само кипенето на кръвта в купите, но и това, че след неговите молитви паралитиците са хвърляли патериците, падналите от шестия етаж ставали на крака цели и невредими, засегнатите от буря кораби благополучно се връщали в пристанищата, Везувий угасвал от самото му присъствие при изригването, най-после, австрийците били разбити при Велетри след обета, даден от Карл III-ти, докато светецът се криел в печката му.

Но за нещастие на Сан Дженаро, толкова примерното му в миналото поведение, беше станало непонятно и двусмислено от момента, когато французите влязоха в града. Чудото, извършено в определения от Шампионе час, и всички чудеса в полза на републиката бяха сериозно провинение, оправдание за което можеше да се намери трудно. Той се опита да възрази, че Шампионе е прибегнал до заплахата, че в ризницата са се криели адютантът и двадесет и пет хусари и че, най-после, са го заплашили със смърт, ако чудото не се извърши.

На това отвърнаха, че светецът, който веднъж вече е претърпял мъченичество, не би следвало така лесно да се поддава на заплахите.

Но сан Дженаро с достойнството възрази, че се е опасявал не за себе си, тъй като положението му го правело неуязвим за всякакви покушения, а за скъпите канонници, които имали много по-малка склонност към мъченичество, че страхът им пред pistolетите бил толкова голям, а молитвите им толкова ревностни, че той не можел да устои. Ако би видял, че са предразположени да приемат мъченичеството, никаква сила не би го накарала да извърши чудото. Но пък не смеел да ги принуждава.

От само себе си става ясно, че всички тези доводи бяха победоносно разбити от обвинителя и неговият противник беше принуден да млъкне. След бурни дебати пристъпиха към гласуване. Сан Дженаро беше разжалван; нещо повече, осъдиха го на удавяне в морето.

После заседанието продължи. Сред всеобщите викове на мястото на Сан Дженаро издигнаха свети Антоний, който с разкриването на „въжения заговор“ беше отнел от предшественика си и малкото останала му популярност. И така, свети Антоний беше издигнат за покровител за Неапол.

През 1793 година Франция свали от престола самия Господ Бог; защо в Неапол през 1799 година да не свалят от престола Сан Дженаро? Завързаха бюста му с въже около шията, влачеха го по неаполитанските улици, а после го помъкнаха към лагера на кардинала, който утвърди произнесената присъда, лиши Сан Дженаро от високия чин на върховен главнокомандуващ и от името краля обяви секвестриране на неговата съкровищницата и цялото му имущество. Руфо призна за негов приемник свети Антоний и даже — това доказваше при-частността на неговото високопреосвещенство към извършилия се преврат — връчи на тълпата огромната хоругва с изображението на Сан Дженаро, когото преследва свети Антоний с жилава пръчка. А бягащият Сан Дженаро държи в едната си ръка навито въже, а в друга трицветното знаме на Неапол.

Този, който познава неаполитанските ладзарони, може да си представи каква радост им достави този подарък, — той беше приет с ликуващ вой и още повече разпали жаждата за убийства и грабежи.

За знаменосец единодушно избраха Фра Пачифико и той, с хоругва в ръка, оглави процесията. Зад него се движеше другата хоругва с коленичилиия Руфо. Носеше я Басо Томео, съпроводен от

тримата си синове, като телохранители. Следваше маестро Донато, който влачеше завързания Сан Дженаро, защото беше ясно, че от момента, когато беше произнесена присъдата му, той принадлежеше на палача, като обикновен простосмъртен. А отзад се мъкнеше хилядна тълпа въоръжена с каквото попадне, която крещеше, ръмжеше, избиваше врати, изхвърляше през прозорците мебели, които веднага запалваше и оставяше кървава диря след себе си.

Изведнъж се разпространи слух — дали това беше шега, или отново се проявяваше суеверието на тълпата, — че всички патриоти имат някъде по тялото си татуирано дърво на Свободата, и това даде повод за нова гавра. Всеки заловен в града или у дома си патриот ладзароните разсъбличаха гол и гонеха по улиците с камшик. Когато се изморяваха да го гонят, убиваха го с изстрел от пушка или пистолет, или стреляха в краката на жертвата, за да продължат мъките ѝ.

Херцогиня ди Пополи и херцогиня ди Касано, които бяха извършили непростимия в очите на ладзароните грях да събират средства за патриотите-бедняци, бяха измъкнати от дворците им. Роклите, фустите — всичките им дрехи, — изрязаха с ножици до кръста и така оголени ги подгониха от улица на улица, от площад на площад, тези почтени и целомъдрени жени, които не можеше да унижи никакво оскърбление! След това ги отведоха в капуанския замък и ги хвърлиха в затвора Викария.

Имаше още една жена, която като тях заслужаваше името Майка на Отечеството. Това беше приятелката на Луиза, херцогинята Фуско. Някой произнесе името ѝ, — според преданието един от тези, комуто тя беше помагала, — и ладзароните веднага решиха да я подложат на същото наказание. Но пътят към Мерджелина беше преграден от републиканските войски, между площад Витория и замъка сан Елмо. Когато тълпата стигна до Градините, я посрещна пушечен залп и тя побягна назад, като остави доста убити и ранени. Но този неуспех не можа да разубеди ладзароните: те скоро се появиха на улицата свети Николай. Но на улицата Сан Карло дела Тартеле ги посрещна същият огън и отново земята се покри с ранени и убити. Най-после ладзароните разбраха, че са попаднали на някаква отбранителна линия. Тогава решиха да обиколят хълма Сан Мартино, където се вееше републиканското знаме, и по улица Вомеро да се спуснат към Кияйи. Там вече бяха като у дома си. Някои изостанаха, за да се помолят на

Мадоната от Пие ди Грота, но болшинството продължи през Мерджелина, към дома на херцогиня Фуско.

Когато стигнаха до Лъвския фонтан, водачът на бандата предложи за по-сигурно да проникнат в къщата без никакъв шум. Но някой извика, че тук живее и друга жена, още по-престъпна от херцогинята. Тя беше спасила ранения адютант на генерал Шампионе, беше издала банкерите Бекер и ги беше довела до гибел. Тази жена беше Луиза Сан Феличе.

В отговор се разнесоха викове: „Смърт на Сан Феличе!“ Забравили веднага за всички предпазни мерки, ладзароните се втурнаха към къщата с палмата, разбиха градинската врата, и по външната стълба нахълтаха в жилището.

Както вече казахме, то беше празно.

В първия порив на ярост дрипльовците разбиха стъклата на прозорците, изхвърлиха мебелите, но това не им донесе удовлетворение. Скоро пак се дочуха вопли: „Херцогиня Фуско! Херцогиня Фуско! Смърт за Майката на Отечеството!“ Тълпата се втурна по коридора между двете къщи и нахълта в покоите на херцогинята.

Достатъчен беше един поглед, за да се убедят, че ако обитателите на къщата с палмата я бяха напуснали преди няколко дни, херцогинята беше побегнала преди броени минути. На масата, в прекрасните сребърни блюда, имаше остатъци от обяда, а в спалнята по пода се валяха захвърлени дрехи, които свидетелствуваха за това, че херцогинята е избягала преоблечена. Ако ладзароните не се бяха развличали с грабежа в дома на Луиза Сан Феличе, те сигурно биха успели да заловят херцогинята, за което бяха дошли от толкова далеч и напразно бяха изложили под куршумите двадесет от своите хора.

Обхвана ги дива ярост. Те започнаха да стрелят с пистолетите по огледалата, да палят драпериите, да секат мебелите с брадвите си, — когато изведнъж, в разгара на тези занимания, от градината се дочу вик, който ги накара да потръпнат:

— Да живее Републиката! Смърт на тираните!

Отговори му канибалски рев: ето че се беше намерил някой, който да замести херцогинята! Тълпата нахлу в градината.

Това беше един удължен четириъгълник, засаден с прекрасни дървета и заобиколен със стени. В нея нямаше никакви постройки,

които биха могли да послужат за убежище. Така че смелчакът, издал така дръзко присъствието си, не можеше да избяга от преследването. Вратичката към Позилипино беше откряната. Може би оттам беше избягала херцогинята? Това предположение се превърна в увереност, когато намериха кърпичка с инициалите на херцогинята. Тя не би могла да избяга далеч и ладзароните вече възнамеряваха да претърсят околностите, когато отново, неизвестно откъде се разнесе викът, още по-дързък от преди.

Разярените ладзароните се объркаха. Дърветата не бяха високи и не растяха толкова нагъсто, че между тях да се скрие човек. Освен това, като че ли гласът идваше от втория етаж на къщата. Част от грабителите веднага се устреми нагоре по стълбата, а останалите викаха:

— Хвърлете ни го през прозореца!

Такова и беше намерението на достойните санфедистите. Но те напразно надничаха под леглата, в шкафове и комините — къщата беше празна.

Изведнъж в градината над тези, които оставаха там, за трети път прозвуча революционният призив. Стана ясно, че смелчакът се крие в клоните на великолепия дъб, който закриваше със сянката си едва ли не половината градина. Всички очи се обърнаха към дървото и напрегнато се взряха в листата на гъстата корона. Най-последно, на един клон забелязаха полюшващият се спокойно, като на пръчката в клетката си, папагал на херцогиня Фуско, ученикът на Николино и Веласко. В суматохата той беше излязъл в градината и от уплаха можеше само да крещи патриотичния лозунг, на който го бяха научили двамата републиканци.

Но напразно бедното пернато показваше присъствието и политическите си убеждения, — би следвало да скрие и едното и другото. Щом ладзароните го откриха и разбраха, че той е виновник за виковете, в него веднага се прицелиха поне двадесет пушки. Отекна залп и папагалът падна пронизан от три куршума.

Това произшествие успокои ладзароните за неуспеха им: все пак не си тръгнаха с празни ръце. Наистина, птицата не е човек, но някои хора толкова приличат на говорещи птици! След екзекуцията те изведнъж си спомниха за Сан Дженаро, когото Донато все още влачеше след себе си, и тъй като се намираха на две крачки от залива,

няколко ладзарони скочиха в една лодка и излязоха в открито море. Там Донато няколко пъти потопи светеца във водата сред всеобщите викове и дюдюкания, а след това пусна въжето. Сан Дженаро, решил може би, че сега не е време за чудеса, вместо да изплува на повърхността, дали от безсилие, или от презрение към небесното блаженство, се потопи в морската бездна и изчезна в нея.

LXX

ПРАТЕНИКЪТ

От крепостните кули на Новия замък Луиза и Салвато, на чиято ръка тя се опираше, видяха всичко, което ставаше в градината на херцогиня Фуско. Луиза не разбираше нито причината за това нашествие, нито неговата цел. Но читателят помни, че херцогинята беше отказала да последва приятелката си в Новия замък под предлог, че има свой път за бягство. Ако съдеше по движението на тълпите, опасността беше сериозна, но Луиза се надяваше, че херцогинята беше успяла да се скрие. Когато внезапно дочу изстрелите, тя внезапно изпадна в ужас. Нали и през ум не ѝ минаваше, че ладзароните ще стрелят по папагала.

През това време някакъв човек, облечен като селянин от Аbruци, докосна рамото на Салвато. Той се обърна и извика от радост: беше познал своя пратеник.

— Видя ли го? — живо попита младият човек.

— Да, ваша чест.

— Какво му каза?

— Нищо. Предадох му писмото ви.

— А той какво ти каза?

— Нищо. Даде ми тези три зърна от броеницата си.

— Добре. Какво мога да направя за теб?

— Да ми дадете повече възможности да служа на Републиката. А когато всичко рухне, да мога да умра за нея.

— Как се казваш?

— Скромното ми име няма да ви каже нищо. Аз дори не съм неаполитанец, макар, че преживях десет години в Аbruци. Аз съм гражданин на този, все още неизвестен Град, който ще стане някога столица на цялото човечество.

Салвато го изгледа с учудване.

— Можеш да останеш с нас, — каза той.

— Такива са дългът и желанието ми.

Салвато му протегна ръка. Той разбираше, че на такъв човек не може да предложи друга награда. Пратеникът влезе във форта, а младежът се върна при Луиза.

— По лицето ти виждам, че има добри новини, любими мой! — промълви тя.

— Да, човекът наистина ме зарадва много.

— Този човек!

— Погледни тези зърна.

— Виждам. И какво от това?

— Тези зърна ни казват, че от днес ни закрилят предано сърце и непреклонна воля и че каквито и опасности да ни заплашват, не трябва да се отчайваме.

— Кой ти е пратил този талисман? Кой има щастието да ти внушава такова доверие?

— Човекът, който ме е дарил с любов, равна на тази, която изпитвам към теб: — моят баща.

И Салвато, който вече беше говорил с Луиза за майка си, за първи път ѝ разказа ужасното предание за своето раждане, както го беше разказал на шестимата заговорници, онази вечер в двореца на кралица Джована.

Салвато вече завършваше разказа си, когато вниманието му беше привлечено от английската фрегата „Сихорс“. Корабът, който стоеше на котва срещу военното пристанище, сега описваше широк полукръг пред Новия замък и замъкът Уово и се приближаваше към Мерджелина, точно към мястото, където ладзароните вилнееха в дома на херцогиня Фуско и в Къщата с палмата. Когато младият човек погледна през далекогледа си, забеляза, че англичаните са свалили четири едрокалибрени оръдия и са построили батарея на мястото, известно с името Тюйлери. След два часа в далечния край на Кияйи избухна силна канонада и снарядите заръфаха стените на замъка Уово.

Като разбра, че ладзароните са слезли по склона Вомеро в Мерджелина, кардиналът им изпрати подкрепленията по същия път, а капитан Бол им докара оръдия, които сега обстрелваха форта Уово.

Патриотите вече бяха обкръжени от всички страни.

След пет-шест залпа Салвато видя как от брега под колоса Уово се отдели лодка. Управляваше я един патриот, който беше забелязал Салвато на кулата, и сега му носеше послание. Младият генерал

заповяда да отворят вратата на тайния вход и след десет минути пратеникът седеше пред него с писмото в ръка.

Салвато прочете набързо писмото и тъй като прецени, че е твърде важно за всички, изпрати Луиза в стаята ѝ, слезе на двора, повика Маса и всички офицери от крепостта и прочете следното:

„Любезни Салвато!

Забелязах, че и Вие със същия интерес, както и аз, но от не толкова удобно място наблюдавате сцените, които се разиграват в Мерджелина. Не зная дали хълмът Пицо Фалконе не Ви пречи да виждате с подробности всичко, което става в Тюйлери. За всеки случай, уведомявам Ви за подробностите.

Англичаните стовариха там четири оръдия, а руските артилеристи построиха батарея, която охраняват батальон албанци. Чувате ли я как чурулика? Ако продължи така още едно денонощие, ще е достатъчен един нов Йосия с половин дузина тръби, — и стените на замъка Уово ще рухнат. За мен е все едно, но жените и децата, които се крият там, не гледат толкова философски на това и всеки път, когато снаряд удря стената, се надигат плач и стон. Това е тревожното положение, в което сега се намираме. А ето какво се осмелявам да Ви предложа, за да излезем от него. Ладзароните казват, че когато на Господ му стане скучно там горе, той отваря в небето прозорче и гледа Неапол. Не знам защо, но ми се струва, че тъкмо днес той отново сучае, и затова ще отвори прозорчето си. Нека се опитаме тази вечер да го поразвлечем със зрелище, което сигурно ще му бъде доста приятно (ако правилно си представям нашия Господ Бог), — а именно, как отряд порядъчни хора пердаши банда негодници.

Какво ще кажете за това? Имам стотина хусари, които се оплакват, че краката им се схванали от седене. Всеки е запазил карабината си с дузина патрони, които няма търпение да използва. Бъдете любезен, предайте предложението ми на Мантоне и патриотите от Сан

Мартино. Ако го одобрят, нека дадат пушечен залп, и точно в полунощ ние с Вас ще се обединим и заедно ще изпеем тържествена мяса на площада на Победата. Нека се постареем тя да бъде достойна за кардинала!

Ваш искрен и предан приятел,

Николино“

Последните думи на писмото бяха заглушени от аплодисменти. Комендантът на Новия замък поиска лично да оглави отряда, определен за нощната експедиция, но Салвато му напомни, че дългът и общите интереси налагат да остане на поста си и да държи вратите отворени за ранените, в случай че патриотите бъдат отблъснати. Маса отстъпи пред настояването на Салвато, който безспорно щеше да поеме командването на операцията.

— А сега, — попита младият генерал, — ще се намери ли решителен човек, който да отнесе копие от писмото на генерал Мантоне?

— Аз, — прозвуча нечий глас.

И Салвато вида, че от редиците излиза същият генуезки патриот, който вече беше отнесъл писмото до баща му.

— Невъзможно е, — възрази той.

— Защо да е невъзможно?

— Защото не са минали и два часа, откакто се върнахте, краката сигурно не ви държат от умора.

— Но през тези два часа аз спах. Починах си.

Салвато познаваше мъжеството и ума на този човек и затова не се противи повече. Той сне копие от писмото на Николино и предупреди генуезеца, че трябва да го връчи лично на Мантоне. Пратеникът взе писмото и веднага тръгна.

Той завари патриотите в манастира обзети от тревога. Канонадата от Кияйи ги беше изненадала неприятно. Като разбраха, че става дума за унищожаването на същите тези оръдия, те веднага се съгласиха да изпратят отряд от двеста човека на помощ на двестата калабрийци на Салвато и хусарите на Николино.

Съветът още не беше приключил, когато откъм Градините се дочу стрелба. Мантоне заповяда незабавно да се притекат на помощ на

атакуваните. Но преди хората му да стигнат до улица свети Николай, те видяха бягащите насреща им патриоти, които разказаха, че един албански батальон неочаквано изскочил от пресечката Васто, нападнал малочисления пост в Градините и го помел напълно. Албанците не щадяха никого и само незабавното бягство беше спасило живота на тези, които носеха тревожната вест.

Отрядът се завърна в крепостта. Положението беше отчаяно, особено предвид на плана за следващата нощ. Пътищата за връзка между Сан Мартино и замъка Уово бяха отрязани. Наистина, можеше да си пробият път със сила, но шумът от битката щеше да разтревожи тези, които искаха да заварят неподготвени.

Мантоне смяташе, че трябва незабавно и на всяка цена да си върнат Градините, но генуезкият патриот, когото Салвато беше препоръчал като човек с ненадминато мъжество и рядък ум, заяви, че се наема да очисти до единадесет часа цялата улица Толедо от ладзароните и да освободи пътя на републиканците.

Мантоне поиска да научи подробности. Генуезецът се съгласи, но при условие, че останалите няма да знаят нищо. Като поговори с него, Мантоне, изглежда, се зарази от неговата увереност в успеха на начинанието.

И така, започнаха да чакат нощта.

С последния удар на църковната камбана след вечерна молитва, от манастира се разнесе залп, който съобщаваше на Николино и Салвато, че в полунощ трябва да са готови за настъпление.

В десет генуезецът, от когото всички не сваляха очи, тъй като от успеха на замисъла му зависеше успехът на нощната експедиция, която по думите на Николино, трябваше да разсее и зарадва Господа Бога, — поиска писмо и хартия и написа някакво писмо. Като завърши писането, той свали сюртука си и облече омазнена скъсана куртка, смени трицветната кокарда с червена, скри между дулото и щика на пушката си приготвеното писмо и по околни пътища с голям труд успя да си проправи път сред тълпата и да стигне до главната квартира на двамата санфедистки главатарии. Това бяха, както читателят си спомня, Фра Дяволо и Мамоне. Те заемаха долния етаж на двореца Стиляно. Мамоне стоеше до масата, на която, както обикновено, лежеше прясно отрязан връх на човешки череп, взет от мъртвец, а може би и от умиращ, в който все още имаше остатъци от мозък. Разбойникът беше

самотен и мрачен: никой не беше пожелал да сподели трапезата на този тигър. В съседната стая вечеряше Фра Дяволо. До него седеше, облечена в мъжки дрехи, същата прекрасна Франческа, чийто жених той беше убил, а след една седмица вдовицата го последва в гората.

Доведоха пратеника при Фра Дяволо. Човекът му протегна пушката си и му предложи сам да измъкне напъханата вътре хартия. Писмото действително беше адресирано до Фра Дяволо от името на кардинал Руфо. В него се съдържаше заповед до знаменития главатар незабавно да събере всичките си хора на моста Магдалена. Ставаше дума за нощен излаз, който можеше да бъде поверен само на такъв известен човек като Фра Дяволо. Колкото до Мамоне, чийто отряд беше намалял двойно, трябваше да отведе хората си зад бурбонския музей и да се укрепи там, а на сутринта да заеме предишния си пост. Заповедта беше подписана от кардинала, а в послеписа се напомняше, че не трябва да губи нито минута.

Фра Дяволо стана и отиде да се посъветва с Мамоне. Пратеникът го последва. Както вече казахме, Мамоне вечеряше. Дали от недоверие към непознатия, или просто за да окаже чест на кардинала, той напълни с вино черепа, който му служеше за чаша, и предложи на новодошлия да пие за здравето на Руфо. Човекът взе черепа от ръцете на Сорския мелничар, извика „Да живее кардинал Руфо!“ и без да показва никакво отвращение пресуши чашата.

— Добре, — каза Мамоне, — върни се при негово високопреосвещенство и кажи, че се подчиняваме.

Пратеникът изтри устата с ръка, праметна пушката през рамото и излезе.

Мамоне поклати глава.

— Не ми вдъхва доверие, — каза той.

— Наистина, — съгласи се Фра Дяволо, — странен акцент има.

— Хайде да го върнем, — предложи Мамоне.

Двамата се спуснаха към вратата. Пратеникът вече завиваше към пресечката Сан Томазо.

— Ей, приятелю! — извика Мамоне. Човекът се обърна.

— Върни се за малко, трябва да ти кажем нещо.

Генуезецът тръгна към тях с превъзходно изиграно безразличие.

— С какво мога да услужа на ваша светлост? — попита той, като постави крака си върху първото стъпало.

— Искам да те попитам къде си роден?

— В Базиликата.

— Лъжеш! — намеси се един случаен матрос. И ти си генуезец, като мен, познавам те по говора.

Преди още матросът да довърши, Мамоне извади от пояса си пистолет и стреля в нещастния патриот. Човекът се строполи мъртъв. Куршумът беше пронизал сърцето му.

— Отрежете черепа на този предател, напълнете го с кръв и ми го донесете, — заповяда Мамоне.

— Но нали вече имате един череп, ваша светлост, — отвърна ладзаронито, комуто явно не му се искаше да изпълни заповедта.

— Изхвърли стария. От тази минута се заклевавам да не пия два пъти от еди и същ.

Така загина един от най-пламенните патриоти на 1799 година. Умря като остави след себе си само спомен, без име. То остана неизвестно, и предприетите от автора на тези редове издирвания останаха без резултат.

LXXI

ПОСЛЕДНОТО СРАЖЕНИЕ

Като видя, че човекът, чийто план беше одобрил, не се завръща, Мантоне разбра, че той е заловен, или убит. Генералът беше предвидил такава възможност и реши да замени неуспялата хитрост с нова. Той заповяда в горния край на улица Инфраската шест барабана да ударят сигнал за атака. Да бият толкова силно и енергично, като че ли след тях се движи двадесет хилядна армия. При това, той заповяда да бият не неаполитански, а френски сигнал. Фра Дяволо и Мамоне щяха да помислят, че комендантът на Сан Елмо се е решил най-после на излаз, и щяха да се хвърлят срещу французите.

Всичко стана именно така. Още при първите удари на барабаните двамата разбойници сграбчиха оръжието си. Тези зловещи звуци сякаш потвърждаваха заповедта на кардинала: в очакване на френското нападение той викаше при себе си Фра Дяволо, а на Мамоне заповядваше да се укрепи зад Бурбонския музей, който се намираще точно в подножието на улицата Инфраската.

— Охо! — поклати главата Фра Дяволо. — Ти, изглежда, избърза, приятелю, и кардиналът спокойно би могъл да ти каже „Кайн, какво направи с брат си Авел?“

— Преди всичко генуезецът не може и никога няма да бъде мой брат.

— Ами, ако е излъгал не пратеникът, а генуезкият матрос?

— Какво пък, ще получа още един череп.

— Чий?

— На матроса.

Докато разговаряха така, двамата главатари призоваха хората си и, като изоставиха улица Толедо, побегнаха заедно с тях към Бурбонския музей.

Мантоне чу шума, видя факлите, които като блуждаещи огньове се движеха над човешкото море, от манастира Моите Оливето към улица Студи. Той разбра, че е ударил неговият час, и се спусна по

улица Таверна Пента, а оттам по Кариати на улица Толедо. С двеста свои хора той зае същото място, което преди десет минути заемаха аванпостовете на Фра Дяволо и Мамоне.

Без да губят нито минута, републиканците се насочиха към Дворцовия площад, тъй като мястото на сбора беше в далечния край на квартала Санта Лучия, срещу замъка Уово.

Този замък действително би се оказал център на военните действия, ако патриотите от отряда на Мантоне се бяха спуснали през Градините и по улица Понте ди Кияйи. Но, както видяхме, завземането на Градините от противника измени всичко. Отрядът на Мантоне не беше стигнал до улица Толедо, когато републиканският пост на улица свети Фердинанд ги помисли за санфедисти и откри огън. Няколко човека отвърнаха на изстрелите и патриотите бяха готови да започнат престрелката, но Мантоне се досети и извика: „Да живее републиката!“

Като чува този вик, подхванат с ентузиазъм от двете страни, патриотите от барикадите и тези от манастира Сан Мартино се хвърлиха в обятията си. За щастие, въпреки петдесетината изстрела, беше убит само един човек, а двама бяха леко ранени. Четиридесет защитници на барикадите поискаха разрешение да се присъединят към експедицията и сред одобрителни викове бяха приети в отряда на Мантоне.

Патриотите се спуснаха мълчаливо по склона Джиганте и преминаха през квартал Санта Лучия. Когато до замъка Уово оставаха петстотин крачки, четирима от барикадите, които знаеха паролата, тръгнаха напред, за да не се повтори недоразумението от преди малко. Тази предпазна мярка не беше излишна.

Скоро Салвато с двестата си калабрийци и Микеле със стотина ладзарони се присъединиха към Мантоне. Откъм Новия замък не очакваха вече никого, така че, ако нарасналият сега отряд внезапно се появяваше до църквата Санта Лучия, би могъл да създаде големи неприятности на противника. Всичко това беше обяснено на патриотите съвсем накратко.

Удари полунощ. Преброиха се. Разполагаха със седемстотин човека, въоръжени до зъби и решени скъпо да продадат живота си. Произнесоха и клетвата да отмъстят на санфедистите за погрешно убития патриот. Републиканците знаеха, че санфедистите нямат

определена парола и че се разпознават по възгласа „Да живее кралят!“ Първият санфедистки пост беше при параклиса Санта Мария ин Портико. Дотук не беше достигнала новината за завладяването на Градините от албанците, така че часовете не се учудиха (още повече, че бяха дочули стрелба от улица Толедо), когато към тях се приближи отряд, който викаше „Да живее кралят!“ Те допуснаха републиканците плътно до себе си и вече се готвеха да се побратимят с тях, когато изведнъж заблестяха кинжалите и часовете паднаха жертва на своята доверчивост. Само един успя да стреля и да извика „тревога!“.

Командирът на батареята, стар войник, беше по-предпазлив от неопитните санфедисти. Като чу изстрела и възгласа на часовете, той мигновено вдигна хората си, дочуха се викове „Стой!“ Патриотите разбраха, че са открити и се втурнаха към батареята с викове „Да живее Републиката!“

Постът се състоеше от калабрийци и отбрани войници на кардинала. Битката беше отчаяна. Николино, Мантоне и Салвато вършеха чудеса, Микеле не изоставаше от тях. Биха се два часа, задавяха се от кръв. Земята се покри с трупове. Най-последно, републиканците взеха връх и овладяха батареята.

Така беше постигната главната цел на трите републикански операции. До разсъмване оставаше още цял час и Салвато предложи да изненадат албанския отряд в Градините, който прерязваше връзката между замъка Уово и манастира Сан Мартино. Предложението беше горещо одобрено. Републиканците се разделиха на два отряда. Единият под ръководството на Салвато и Микеле, тръгна по улица Паскуале и улица света Тереза и, без никой да забележи, спря на улица Рочела, зад двореца Васто. Другият, оглавяван от Николино и Мантоне, тръгна нагоре по улица Света Катерина и улица Кияйя, но беше забелязан от противника и трябваше да открие огън.

Като чуха първите изстрели, републиканците на Салвато и Микеле се устремиха през всички врати и градини на двореца Васто към Градините, изкатериха се на стените и от там удариха албанците в тил. Те, като истински планинци, се съпротивляваха мъжки, но против тях бяха отчаяни хора, — в това последно сражение патриотите бяха поставили на карта живота си. Албанците бяха изтребени поголовно. Тогави победителите оставиха в кървавата кал своите и чуждите мъртъвци и, опиянени от победата, обърнаха взор към улицата Толедо.

Мамоне и Фра Дяволо постепенно разбраха, че барабаните на улицата Инфраската са били лъжлива тревога, за да прикрият истинската, затова се върнаха на предишните си позиции на улица Толедо. Те с тревога се вслушваха в шума на битката, който идваше откъм Градините и се успокоиха малко едва след половин час, когато всичко утихна. Но изведнъж от тесните улички, които се спускат от Афлито към Карита, изригна човешка лавина. Страшна, смъртоносна и разрушителна, тя се понесе по площада, като помиташе всичко по пътя си и оставаше на каменните плочи следа от мъртви тела, широка триста метра, а после се вля в срещуположните улици.

Отрядите на патриотите се събраха на площад Кастело и улица Медина. Тримата командири се прегърнаха, защото при такива случаи хората, разделяйки се, не знаят ще се видят ли някога отново.

— Наистина не зная, — възкликна Николино, който се върна в замъка Уово с петдесетина бойци, — наистина не зная, дали Господ Бог е отворил прозорчето си или не, но ако не е, явно е сгрешил. Би видял славно зрелище! Би видял хора, които предпочитат да умрат свободни, отколкото да живеят под властта на тирана!

Салвато отведе своите хора в Новия замък. Комендантът Маса не беше мигнал през цялата нощ и тревожно се вслушваше в стрелбата, която отначало се отдалечаваше, а после започна да приближава. Когато започна да се разсъмва, той видя как от площад Кастело и улица Медина изтичаха републиканците и заповяда да отворят вратите на замъка, за да ги укрие по-бързо в случай на поражение. Но републиканците бяха победители и сега, когато пътищата бяха възстановени, всеки, дори Мантоне можеше да се върне на предишните позиции.

И така, широко разтворените врати на замъка отново се затвориха зад гърба на Салвато и неговите калабрийци, зад гърба на Микеле и отряда ладзарони, който беше намален с една четвърт.

Републиканците бяха изгубили почти двеста човека, но унищожиха повече от седемстотин санфедисти, които бяха извънредно учудени от това, че в момента, когато се смятаха за победители, ги постигна този ужасен разгром.

LXXII

ПРЕДСМЪРТНА ГОЩАВКА

Тази вечер твърде много изплаши кардинала и му показа на какво са способни хората, доведени до отчаяние. През цялата нощ до него достигаше ехото на сраженията, но той не можа да разбере каква е работата и едва на разсъмване научи за страшното клане. Руфо веднага скочи на седлото, за да се увери лично в последствията от нощните битки. Съпроводен от де Чезаре, Маласпина, Ламара и двеста отбрани конника, той излезе през вратата Сан Дженоаро на улица Фория, пресече задръстения от санфедисти площад Пиние и излезе на улица Толедо.

На площад Санто Спирито той срещна Фра Дяволо и Мамоне. Мрачните физиономии на разбойническите водачи му подсказаха, че сведенията за нощните загуби не са преувеличени.

Все още не бяха успели да махнат трупове и да измият паважа. На площад Карита конят на кардинала се подплаши, тъй като не можеше да направи нито крачка без да настъпи мъртво тяло.

Кардиналът се спеша, влезе в манастира Монте Оливето и изпрати Ламара и де Чезаре на разузнаване, като категорично им забрани да скриват каквото и да е било от него. После повика Фра Дяволо и Мамоне и започна да ги разпитва за събитията от миналата нощ. Но те знаеха само за битката на улица Толедо. Лошата връзка между различните подразделения на санфедистите беше попречила за установяване на здрави комуникации, като в редовната армия. Разбойниците разказаха, че около три сутринта, когато най-малко са можели да го очакват, непонятно откъде ги връхлетяла орда демони. Хората им били твърде изненадани, за да окажат някаква съпротива, и кардиналът щял сам да се убеди до какво е довело това.

Кардиналът смръщи вежди. Републиканските призраци бяха оставили на бойното поле трупове на сто и петдесет санфедисти.

Скоро се появиха де Чезаре и Ламара. Те също носеха нерадостни новини. Ламара съобщи, че албанският батальон е

унищожен напълно. Де Чезаре беше узнал, че от поста при батареята в Кияйи са останали живи едва девет човека, че четирите оръдия са повредени, а руските канонери са загинали до тях.

Като връх на всички беди, кардиналът получи през нощта писмо от кралицата, която му съобщаваше, че флотът на Нелсън, е излязъл от Палермо, за да отведе престолонаследника, е бил принуден да се върне обратно заедно с пасажера си, защото Нелсън узнал, че френския флот е напуснал Тулон. Руфо не допускаше този флот да се насочи към Неапол, или поточно, не му се искаше да го вярва, защото тогава начинанието му щеше да се провали напълно.

Най-последно, можеше да се повтори това, което вече се беше случило веднъж: след Котрона грабежите бяха взели нечувани размери и три четвърти от санфедистите решили, че вече са достатъчно богати, дезертираха заедно с оръжието, снаряжението и плячката. А сега половината Неапол беше разграбен от шайките ладзарони и санфедистката армия спокойно би могла да сметне, че другата половина не си струва опасностите, на които се подлагаше всеки, който оставаше в града. Кардиналът не се лъжеше, — войската му повече приличаше на ято гарвани, на лешояди, връхлетяла мърша, отколкото на армия, сражаваща се за определена идея или принципи.

Значи, преди всичко, трябваше да спре грабежите, дори само заради това да остане поне малко за хората, които бяха изминали стотици мили с надежда за богата плячка. Като взе решението, кардиналът, с тази стремителност в осъществяването на замислите си, която беше основната черта на неговия гений, заповяда да донесат перо, мастило и хартия и веднага състави възвание, в което строго заповядваше да се прекратят грабежите и кланетата, а също увери жителите на града, че ако предадат оръжието си, няма да им бъде причинено никакво зло, тъй като „неговото величество кралят ще им даде пълна и безпрекословна амнистия“.

Както виждате, не беше така лесно да се съгласува това обещание с безпощадните повели на коронованата двойка относно метежниците, ако кардиналът, използвайки властта си на кралски заместник, не желаше да спаси колкото можеше повече патриоти. Бъдещето ще покаже, че точно такава беше намерението му.

Между другото Руфо добави, че всички военни действия ще бъдат прекратени веднага щом някой замък или крепост вдигне белия

флаг в знак че приема амнистията, и гарантира с честта си за живота на офицерите, които биха се явили като парламентъори.

Възванието беше отпечатано още същия ден и разлепено из целия град, а тъй като патриотите от манастира Сан Мартино, изобщо не го напущаха и можеха да останат в неведение за новите намерения на кардинала, той изпрати при тях Шипионе Ламара с бяло знаме и тръбач, за да им съобщи за готовността на санфедистите да сложат оръжие.

Патриотите от манастира, все още възбудени от нощните си успехи (тъй като те не се съмняваха, че миролюбието на кардинала се дължи именно на последните им победи), отговориха, че са решени да умрат с оръжие в ръка и че са решени да умрат с оръжие в ръка и че не желаят да слушат нищо, докато Руфо и санфедистите не се махнат от града.

Но Салвато, у когото пламенната смелост на война се съчетаваше с мъдростта на дипломата, и този път не се съгласи с Мантоне. Младият генерал се яви в Законодателната комисия с предложението на Руфо в ръка и като обрисова истинското положение на нещата, без труд убеди представителите на народа да започнат преговори, тъй като само едно евентуално примирие би могло да спаси живота на участвувалите в метежа патриоти. После, тъй като замъците се подчиняваха на Законодателната комисия, заявиха на Маса и коменданта на замъка на Уово Л'Аурора, че ако те самите не влязат в преговори с кардинала, Законодателната комисия ще преговаря от тяхно име. Но на генерал Мантоне не можеха да заявят нищо подобно, тъй като той се намирал не във форт, а в манастир, и се подчиняваше на самия себе си.

Едновременно с това, Законодателната комисия предложи на Маса да се свърже с коменданта на Сан Елмо — не за да го накара да приеме същите условия (като френски офицер, той можеше да действа независимо от всички), — но за да одобри капитулацията на другите крепости и също да подпише договора, тъй като подписът му можеше с пълно основание да се смята за още една гаранция при изпълнението на условията: той беше само враг, докато останалите бяха метежници.

И така, отвърнаха на Руфо, че не трябва да се съобразява с отказа на патриотите от Сан Мартино и че предложената от него амнистия се

приема. Молеха го да посочи деня и часа на срещата между двете страни за изготвяне на условията на капитулацията.

Но на същия ден, 19 юни, се случи това, което и трябваше да очакват.

Калабрийците, ладзароните, селяните, каторжниците — цялата сбирщина, която беше тръгнала след Шиярпа, Фра Дяволо, Мамоне, Панедиграно и другите бандити, само за да може на воля да граби и убива, като видя обявлението на кардинала, което слагаше край на разбойничествата и пожарите, реши да не се подчинява на заповедта и да продължи погромите и кланета. Като почувствува, че оръжието, с чиято помощ досега беше побеждавал, се изплъзва от ръцете му, кардиналът потръпна. Той заповяда да не приемат повече пленени патриоти в затворите. После укрепи, доколкото можа, турските, руските и швейцарските войски — единствената сила, на която можеше да разчита. И тогава народът, или по-точно бандитите, убийци, душители и разбойници, които заливаха града с огън и кръв, като се убедиха, че пътят на пленниците им към затвора е отрязан, започнаха да ги бесят и разстрелват без съд. Най-миролюбивите бандити изпращаха заловените патриоти на Иския. Там ги посрещаше Спечале, който незабавно произнасяше смъртна присъда. Понякога, когато желаше да се разправи по-бързо с пленниците, той дори не ги разпитваше, а заповядваше веднага да ги хвърлят в морето.

От манастира Сан Мартино и замъка Уово, а също и от Новия замък патриотите наблюдаваха с ужас и ярост безобразията, които се вършиха в града, пристанищата и морето. Възмущението вероятно щеше да ги подтикне отново да хванат оръжието, но в това време Межан, вбесен от това, че не може да спечели нищо, нито от Директорията, нито от кардинала, съобщи на републиканците, че държи няколко заложници, които ще им предаде, ако клането не се прекрати.

Сред заложниците бяха един роднина на кавалера Мишеру, един лейтенант от кралските войски и третият брат на кардинала.

На негово Високопреосвещенство доложиха за положението на нещата: ако избиването не се прекратеше, за всеки убит патриот от крепостните стени щяха да хвърлят по един заложник. Такова известие не можеше да не озлоби и двете страни и вероятно би довело до нови кръвопролития. Нямахше съмнение, че храбрите, но доведени до

отчаяние хора, не биха се поколебали да приведат заплахата си в изпълнение.

Кардиналът разбра, че не трябва да губи нито минута. Той събра всичките си командири и им заповяда да поддържат най-сурова дисциплина сред войниците, като им обеща големи награди за това. Той заповяда да съставят патрул само от унтерофицери. Тези патрули обиколиха всички улици и със заплахи, обещания и подаръци успяха да спрат пожарите и кръвопролитията. Неапол въздъхна с облекчение.

За това бяха необходими цели два дни.

На двадесет и първи юни, като се възползува от примирието и спокойствието в града, постигнато с цената на толкова усилия, патриотите от манастира Сан Мартино и двата замъка решиха да направят това, което правеха обречените на смърт древни римляни: да си устроят прощален пир. Липсваше само Цезар, към когото можеха да се обърнат със съдбоносните думи: „Отиващите на смърт те поздравяват!“

Това беше печално празненство, пълно със сурова тържественост: всеки сякаш присъствуваше на собственото погребение, — подобно на последното пиршество на капуанските сенатори, които след него, сред увяхващите цветя и замиращите звуци на лирата, отпили от чашата с отрова и всичките двадесет и четирима сътрапезници се простили с този свят.

За място на тържеството избраха площада пред Националния дворец (днес площад Плебисцит), който тогава не беше толкова просторен.

Масата се простираше през целия площад. По дължината ѝ бяха разположени високи прътове, на които се развяваха бели вимпели с черен надпис: „Да живеем свободни, или да умрем!“

Под вимпелите висяха три знамена, чиито краища почти докосваха главите на сътрапезниците:

Първото, трицветно, беше знамето на свободата;

второто, червено, символизираше пролятата кръв и кръвта, която още трябваше да се пролее;

третото, черно, беше емблема на траура, който щеше да надвисне над родината ако съборената тирания отново се възцари в нея.

В центъра на площада, под дървото на Свободата, издигнаха олтар на Отечеството.

Започнаха с траурна меса в памет на мъчениците, паднали за свободата. Епископ Торе, член на законодателната комисия прочете заупокойна молитва. После всички седнаха на масата. Обстановката беше сурова и печална, всички мълчаха. Само на три пъти тишината се наруши от двойния тост: „За свобода и за смърт!“ — възглас в чест на двете велики богини, към които отправят взор угнетените народи.

Санфедистите видяха от предните си позиции, трагичното тържество, но не можаха да разберат смисъла му. Само кардиналът се възхищаваше от отчаяния порив на тези хора, които така спокойно и тържествено се готвеха да посрещнат смъртта. Страхът и възхищение укрепиха неговата решимост да склучи мир с тях.

LXXIII

КАПИТУЛАЦИЯТА

Както вече беше казано, на 19-ти юни условията за капитулацията бяха изготвени. Обсъждаха ги на следващия ден, сред обхваналите града смърт и кръвопролития, и понякога изглеждаше, че ще бъде невъзможно преговорите да стигнат благополучен край. Към пладне на 21 метежът беше усмирен, а в четири часа се състоя „предсмъртният пир“. Най-после на 22 сутринта, полковник Межан излезе от замъка Сан Елмо с ескорт от роялистката кавалерия и се отправи към Директорията за преговори.

Салвато с голяма радост наблюдаваше всички тези приготовления за мир.

Погромът в дома на Луиза, пълзящите из града слухове, че тя е издала Бекер и е причина за смъртта им, го накараха да се тревожи сериозно за съдбата на младата жена. Той не познаваше страха, когато ставаше дума за него самия, но ставаше плах и страхлив като дете, когато беше засегната Луиза. При това, в сърцето му започваше да зрее нова надежда. Любовта му към Луиза нарастваше с всеки изминал ден, пълното ѝ отдаване само я беше усилило. Връзката им беше придобила такава гласност, — мислеше Салвато, че за нея беше немислимо да остава в Неапол и да чака завръщането на съпруга си. И беше напълно възможно тя да се възползува от избора, предоставен на патриотите, за да напусне Италия. Тогава тя щеше да му принадлежи завинаги и изцяло и нищо не можеше да ги раздели. По време на мирните преговори, които се водеха под неговото ръководство, Салвато нарочно многократно разясняваше на Луиза смисъла от петата точка на договора, според който всички споменати в документа лица имаха право по свое желание да останат в Неапол, или да отпътуват по море за Тулон. И всеки път Луиза въздишаше, притискаше го до гърдите си, но не казваше нищо.

Въпреки голямата си любов към Салвато младата жена още нищо не беше решила и в страха си обръщаше гръб на бъдещето, като не

знаеше на кого да причини голямата болка: на съпруга, или на любовника си. Разбира се, ако беше свободна, за нея не би имало по-голямо щастие да последва владетеля на сърцето си дори на край света. Тя без съжаление би оставила приятели, Неапол, дори къщата, където беше преминало детството ѝ, толкова спокойно, чисто и безгрижно. Но, едновременно с образа на това щастие, в мрака растяха призраците на сърдечните угризения, които тя не успяваше да прогони. Да замине, значеше да обрече на страдание и самотна старост този, който ѝ беше като баща. Уви! Непреодолимата страст, наречена любов, тази душа на вселената, която подтиква хората към най-велики дела и най-страшни престъпления, толкова изобретателна в измисляне на различни оправдания, докато грехът още не е извършен, може да противопостави на угризенията на съвестта само стенания и сълзи. Въпреки настойчивостта на Салвато, Луиза не можеше да отговори нито „да“, нито „не“. Както много нещастни хора, и тя в дъното на душата си се надяваше на чудо, което да и посочи изход от безнадеждното положение.

Но времето течеше и на 22 юни Межан се яви в Новия замък. Той искаше да предложи услугите си като посредник в преговорите с кардинала, тъй като Директорията не се надяваше да постигне благоприятни за патриотите условия.

Читателят помни отговора на Мантоне: „Няма да водим никакви преговори, до като последният санфедист не напусне пределите на града“. Като желаше лично да се увери до каква степен фортовете на Неапол са способни да поддържат високомерните думи на Мантоне, Законодателната комисия извика коменданта на Новия замък.

Оронцо Маса чието име, нееднократно сме споменавали, има право на нещо повече от просто включване на името му в мартиролога на Отечеството. Той произлизаше от дворянско семейство. На младини беше служил като артилерийски офицер, но си подаде оставката четири години по-късно, след като кралското правителство тръгна по пътя на деспотизма и кръвопролитията, като започна с екзекуцията на Емануеле Де Део, Виталиани и Галиани. След провъзгласяването на републиката, той пожела да ѝ служи като редови войник, а тя го направи генерал. Това беше човек красноречив, безстрашен, с възвишени мисли и чувства.

От името на Законодателната комисия към Маса се обърна Чирило.

— Оронцо Маса, — каза той, — поканихме ви тук, за да узнаем има ли надежда за отбраната на замъка и спасението на града. Отговаряйте откровенно без да криете нищо.

— Молите ме да ви отговоря откровенно, — отвърна Маса. — Така и ще направя. Градът е загубен. Никакви усилия, никакъв човек, бил той самият Курций, не могат да го спасят. Колкото до Новия замък, господари в него сме все още ние, но по една единствена причина: против нас воюват неопитни войници, неумели банди, ръководени от един свещеник. Морето, заливът, пристанището са в ръцете на врага. Дворецът е беззащитен срещу артилерията. Куртина е разрушена и ако аз бях обсаждащ, а не обсаден, щях да превзема замък за половин час.

— Значи сте за мир?

— Да, ако можем да го сключим при условия, които не биха накърнили нашата войнска и гражданска чест, в което впрочем се съмнявам.

— А защо се съмнявате, че можем да сключим почетен мир? Не знаете ли предложените от Директорията условия?

— Знам ги, и затова се съмнявам, че кардиналът ще ги приеме. Врагът, който се хвали, че е преминал триумфално през цялата страна до стените на града ни, подстрекаван от низост-та на Фердинанд и ненавистта на Каролина, няма да пожелае да дари живот и свободата на републиканските вождове. Според мен, трябва поне двадесет граждани да се принесат в жертва, заради спасяването на всички. Тъй като това е мое мнение, аз ви моля да ме запишете, или по-точно да ми разрешите да поставя името си първо в този списък.

И, сред шумното възхищение на присъстващите, той се приближи до масата на председателя и с твърда ръка написа в началото на празния лист:

„Оронцо Маса — на смърт“.

Гръмнаха аплодисменти и законодателите в един глас извикаха:

— Всички! Всички! Всички!

Комендантът на замък Уово, Л'Аурора, също не смяташе за възможно да се продължава отбраната и подкрепи приятеля си Маса. Оставаше Мантоне, когото трябваше да склонят: заслепен от храбростта си, той винаги последен се вслушваше в мъдрите съвети.

Решено беше генерал Маса да се качи в манастира Сан Мартино да говори с патриотите, укрепили се в подножието на замъка Сан Елмо. Ако успее да се договори с тях, да предупреди полковник Межан, че присъствието му в Директорията е необходимо. Комендантът на замъка Уово получи пропуск от името на кардинала.

Комендантът Маса убеди Мантоне, че най-доброто решение е да вземат участие в преговорите и да сключат мир при предложените на Директорията условия и дори при по-неизгодни, както беше уговорено, той съобщи на Межан, че го чакат, за да предаде условията им на кардинала. Ето защо на 22 юни комендантът на замъка Сан Елмо напусна крепостта и се спусна в града.

Той се насочи направо към къщата при моста Магдалена, без да скрива от Директорията, че не храни големи надежди за приемането на подобни условия. Французинът беше незабавно въведен при негово високопреосвещенство и му представи параграфите на капитулацията — документ, който беше вече подписан от генерал Маса и коменданта Л'Аурора.

Кардиналът прие парламентъора в обществото на кавалера Мишеру, английския военачалник Фут, командващия руските войски Бели и отоманския командир Ахмед. Руфо взе документа, прочете го и с цялото си обкръжение отиде в съседната стая, за да обсъдят условията.

След десет минути той се върна, взе перото и без повече разговори постави под името на Л'Аурора своето. После предаде перото по ред на всички присъстващи. Единственото, което поиска кардиналът, беше да поставят на договора не истинската дата на подписването му — 22 юни, а 18 юни.

Това искане, с което Межан веднага се съгласи, но което се стори загадъчно за всички останали, за нас не представлява никаква тайна, тъй като ние добре познаваме тази епоха и освен това през 1860 година имахме щастието да получим кореспонденцията на краля и кралицата. Кардиналът искаше датата на подписването на договора да предшества датата, на която беше получил писмото от кралицата, в което тя решително му забраняваше да води каквито и да било преговори и да сключва съглашения с метежниците. Той можеше да се оправдае, че е получил писмото, когато капитулацията е била вече подписана.

А сега, предвид историческата ценност на този документ, ние считаме за извънредно важно да представим на нашия читател оригиналния текст на договора за капитулацията. Тук става дума за поправяне на несправедливото мнение за кардинала, осъден от лошо осведомения и пристрастен съдия. Историята, по-точно от един историк, — и да се покаже на потомството истинското му лице, както и лицата на Каролина и Нелсън.

„1. — След подписването на настоящия договор. Новия замък и замъкът Уово, се предават на командувация войските на негово величество краля на Двете Сицилии и войските на неговите съюзници, с всичкото снаряжение и продоволствие, артилерия и всякакъв вид имущество, съгласно инвентарния опис, направен в присъствие на комисари наблюдатели.

2. — Гарнизоните на фортите да останат в тях, докато изброените по-долу кораби, предназначени за транспортирането им, не бъдат готови да вдигнат платна.

3. — Гарнизоните да излязат от фортите с военни почести — с оръжието и снаряжението си, с барабани и развети знамена, със запалени фитили и две оръдия. Оръжието си да предадат на крайбрежната улица.

4. — Гарантира се личната безопасност и запазване на имуществото на всички лица от гарнизоните.

5. — Всички упоменати лица, могат по свой избор да се качат на корабите за Тулон, или да останат в Неапол с гаранция, че те и семействата им няма да бъдат преследвани.

6. — Условието, изложени в настоящия договор, се разпростират върху всички лица от двата пола, които се намират във фортите.

7. — Условието на дадения договор за капитулация се простират върху всички пленници, заловени от редовните войски на Негово величество краля на Двете Сицилии, или неговите съюзници в различните сражения преди блокадата на фортите.

8. — Господата архиепископът на Салерно, Мишеру, Дилон, епископът на Авелино, ще останат като заложници в замъка Сан Елмо, до пристигането на изселените патриоти в Тулон.

9. — С изключение на посочените лица, всички заложници, взети в плен и затворени във фортовете, ще бъдат освободени незабавно след подписването на настоящия договор.

10. — Всички точки на настоящия договор за капитулация влизат в сила само след пълното им одобрение от коменданта на форта Сан Елмо.

Съставено в Новия замък на 18 юни 1799 година.“

След подписите на отговорните лица, може да се прочете следното:

„След обсъждането на 3-ти месидор от военния съвет на форта Сан Елмо на писмото от коменданта на Новия замък — генерал Маса от 1-ви месидор, комендантът на замъка Сан Елмо одобрява този договор за капитулация.

Форт Сан Елмо, 3-ти месидор от VII година на
Френската република

(21 юни 1799 година)
Межан“.

В деня на фактическото подписване на капитулацията, 22 юни, кардиналтът, твърде доволен от благополучния изход на събитията, състави за краля подробен отчет на всички предприети действия и заръча на едно от лицата, подписали документа, а именно капитан Фут, да предаде писмото лично на неговото величество. Фут незабавно отпътува за Палермо на „Сихорс“ — той вече няколко дни беше капитан на фрегатата, тъй като Нелсън извика Бол при себе си.

На другия ден Руфо издаде заповед да приготвят възможно най-бързо корабите, които трябваше да откарат патриотите в Тулон. Същия ден, той написа на Еторе Карафа и му предложи да предаде фортовете

Чивитела и Пескара на генерал Пронио, при същите условия, при които се бяха предали Новия замък и замъка Уово. А тъй като кардиналт се боеше да не би граф ди Руфо да не повярва на думите му и да за-подозре в писмото някаква клопка, той попита патриотите дали Еторе Карафа няма някакъв приятел в неаполитанските замъци, на когото се доверява напълно, за да разясни на графа положението на нещата.

Николино Карачиоло предложи услугите си, получи пакета от ръцете на кардинала и потегли.

На същия ден беше отпечатан и разлепен в града едикт подписан от кралския наместник. В него се обявяваше, че войната е приключила, че в държавата не съществуват вече партии, нито фракции, нито приятели и врагове, нито републиканци и санфедисти, а има само народ, състоящи се от братя и съграждани, еднакво подчинени на своя господар, съграждани, които кралят желяеше да слее в едно, тъй като еднакво обича всички свои поданици.

До тази минута патриотите бяха толкова уверени, че ги чака смърт, че сега дори тези, които не вярваха изцяло на Руфо и решиха да заминат в изгнание, гледаха на това изгнание като на благо в сравнение с участиа, за която се бяха готвили.

LXXIV

ИЗБРАНИЦИ НА ОТМЪЩЕНИЕТО

Сред хора от гласове, радостни или печални, в зависимост от това, кой в тълпата изгнаници ценеше повече родината и кой живота, в един от покоите на Новия замък бяха замрели в мълчалива и горестна прегръдка, двама млади хора. Луиза все още не беше взела никакво решение, но на другия ден, 24 юни ѝ предстоеше да избира между съпруга и любимия, между Франция и Неапол. Луиза много плака, но през цялата вечер не можа да отрони нито дума. Салвато, също безмълвен, дълго стоя пред нея на колене, а после я прегърна и притисна до сърцето си.

Удари полунощ. Луиза повдигна влажните си от сълзи, трескаво блестящи очи и един след друг отброи всичките дванадесет удара, след което прошепна:

— О, не, никога няма да мога да го направя...

— Какво любима ми Луиза?

— Да се разделя с теб, мой Салвато! Никога! Никога!

— Ах! — въздъхна облекчено младият човек.

— Нека се случи всичко, което е угодно на Господа Бога, но ние ще останем да живеем заедно, или заедно ще умрем!

И тя отново се разрида.

— Послушай, — каза Салвато. Не сме длъжни да оставаме във Франция, ще отида с теб, където поискаш.

— А офицерското ти звание? А бъдещето ти?

— Жертва за жертва, любима. Повтарям, ако искаш да избягаш на края на света, от спомените, които оставяш тук, ще тръгна с теб на край света. Като те познавам толкова добре, мой чисти ангеле, аз моля Бога, моето присъствие и вечната ми любов да ти помогнат да забравиш всичко.

— Но аз няма да замина тайно, като неблагодарна жена, няма да избягам като невярна съпруга. Аз ще му пиша и ще му разкажа всичко. Ще дойде ден, когато неговото велико, неговото прекрасно възвишено

сърце ще ми прости и едва този ден, когато той прости моя грях, аз ще простя на себе си.

Салвато освободи младата жена от обятията си, приближи се до масата, пригответи хартия, перо и мастило, после се върна при Луиза и я целуна по челото.

— Оставям те сама, свята грешнице, — промълви той. — Изповядай се Богу и Нему. Тази, която Христос е покрил с плаща си, не е била по-достойна за прошката му от теб.

— Ти ме напускаш! — възкликна младата жена, почти изплашена от това, че ще трябва да остане сама.

— Трябва думите ти, в цялата си чистота, да извират от целомъдрената ти душа, от преданото ти сърце. Моето сърце само ще размъти прозрачния кристал. Ще се срещнем след половин час и никога повече няма да се разделяме.

Луиза протегна чело към него, той го целуна и излезе. Тогава тя стана, обиколи стаята и седна до масата. Движенията ѝ бяха бавни, като става в най-решителните моменти от живота ни. Неподвижният ѝ поглед изглежда се мъчеше да различи в мрака на бъдещето мястото, където ще се стовари ударът, да измери колко дълбоко ще я пронизе мечът на страданието. По устните ѝ пробяга тъжна усмивка и като поклати глава тя произнесе:

— Бедни ми приятелю! Колко ли ще те боли... — и добави още по-тихо — но не повече от мен.

Тя взе перото, подпря глава с лявата си ръка и започна да пише:

„Възлюбени татко мой! Милосърдни приятелю!

Защо ме напуснахте, когато исках да Ви последвам? Защо не се върнехте, когато бурята Ви отнасяше в морето, а аз крещях от брега: «Нима не знаете, че го обичам!» Тогава още не беше късно, аз бих заминала с Вас и щях да бъда спасена! Но Вие ме напуснахте и аз загинах! Такава е била волята на съдбата.

Не искам да се оправдавам, не искам да Ви напомням думите, които Вие, с протегнатата към разпятието ръка, произнесохте пред смъртния одър на княз Караманико, когато той настояваше да стана Ваша съпруга. Не, за мен

няма оправдание, но аз познавам сърцето Ви. Милосърдието винаги ще бъде по-велико от греха.

Преследвана от същата съдба, аз паднах в очите на хората и в политическо отношение и днес напускам Неапол, споделяйки съдбата на нещастните изгнаници, сред които, о, добри ми съдникo, няма по-нещастен човек от мен: аз заминавам за Франция.

Последните минути пред изгнанието ми принадлежат на Вас, както ще Ви принадлежат и последните часове от живота ми. Напускайки родината, аз мисля за Вас; за Вас ще мисля и когато напускам този свят.

Обяснете ми необяснимата загадка: сърцето ми не устоя, а душата ми остана чиста; Вие и сега притежавате по-добрата част от моето същество.

Чуйте ме, приятелю мой! Чуйте ме, татко! Аз бягам от Вас, не само заради любовта към човека, след когото съм тръгнала, но повече заради срама да Ви погледна в очите. За него бих отдала земния си живот, за Вас бих пожертвала спасението си в по-добрия свят. Където и да ме захвърли съдбата, Вие ще знаете за това. Ако някога моята преданост Ви бъде потребна, извикайте ме и аз ще се върна, за да падна в краката Ви.

А сега, позволете ми да Ви помоля за невинното създание, което не само не знае, че дължи живота си на греха, но и въобще все още не осъзнава, че живее. То може да остане съвсем само на тази грешна земя. Баща му е войник, той може да бъде убит; майка му е отчаяна, тя може да умре. Обещайте ми, че докато сте жив, детето ми няма да бъде сираче.

Не взимам със себе си нито един дукат от парите, вложени в банката Бекер. Трябва ли да Ви казвам, че съм напълно невинна за смъртта им и бих понесла всякакви мъчения, без да промълвя и дума в тяхна вреда! Дайте колкото сметнете за необходимо от тези пари на детето, което Ви завещавам.

След като Ви разказах всичко това, можете да ми вярвате, обожаеми татко мой, че съм казала всичко, че няма

какво повече да Ви изповядам. Душата ми е препълнена, главата ми се пръска. Пиша Ви, а ми се струва, че Ви виждам отново, и отново преживявам в сърцето си тези осемнадесет години, през които Вие проявихте такава добрина към мен. Аз простирам към Вас ръце, като към Господ Бог, комуто се кланят, не изпълняват заветите му, но все пак се стремят с цялата си душа към него. О, защо не сте тук, а на двеста левги от мен! Чувствувам, че бих се хвърлила в краката Ви, а после бих се притиснала до сърцето Ви и нищо не би могло да ме откъсне от него.

Но каквото и да твори Господ, го твори за наше благо. В очите на хората аз съм сега не само неблагодарна съпруга, но и метежница и ще трябва да плащам едновременно и за това, че е погубено Вашето щастие и за това, че е поставена под съмнение Вашата вяност към краля. Моето отпътуване ще Ви послужи за оправдание, моето бягство Ви оневинява и Вие трябва да кажете: «Нищо чудно, че след като измени на съпруга си, тя предаде и своя монарх».

Сбогом, приятелю мой, сбогом, татко! Ако поискате да си представите моите страдания, спомнете си колко страдахте Вие самият. Вие изпитвате само болка, а аз угризения на съвестта. Сбогом, ако искате да ме забравите и ако вече не съм Ви нужна! Но в случай, че някога все пак Ви потрябвам — довиждане!

Ваша престъпна, но никога не изгубила вярата си във Вашето милосърдие дъщеря

Луиза.“

Луиза тъкмо дописваше последните редове, когато влезе Салвато. Като чу стъпките му тя се обърна и му протегна писмото. Но той забеляза, че хартията е мокра от сълзи и разбра, колко тежко ще ѝ бъде ако започне да го чете и отстрани ръката ѝ.

— Благодаря, любими, — въздъхна облекчено младата жена. После сгъна писмото, запечата го и написа адреса.

— А сега, как да го изпратим на кавалера? Нали той трябва да го получи лично.

— Много просто, — отвърна Салвато. — Комендантът Маса има пропуск. Ще му го заема и сам ще отнесе писмото на кардинала с молба да го препрати в Палермо, като му обясня колко е важно то да стигне до адресата си.

Присъствието на Салвато беше необходимо за Луиза като въздуха. Докато той беше до нея, гласът му успяваше да прогони обграждащите я призраци. Но, по нейните думи, извънредно важно беше писмото да стигне до кавалера. Затова трябваше временно да се разделят.

Салвато скочи на седлото. Освен пропуска, Маса му даде и човек, който да носи пред него бяло знаме, така че младият генерал стигна до квартирата на кардинала без никакви произшествия.

Руфо още не беше си легнал и веднага прие Салвато. Това име му беше познато, той знаеше какви чудеса от храброст беше показал младият човек по време на обсадата. Кардиналът сам беше храбър и уважаваше храбреците.

Като изложи причината за посещението си, Салвато добави, че е пожелал да се яви лично не само заради безопасността на писмото, но и за да се запознае с необикновения човек, успял да възстанови монархията. Макар да счита реставрацията за зло, той все пак не може да не признае, че в ролята си на победител кардиналът беше проявил умереност и условията за мир бяха твърде великодушни.

Руфо изслуша със задоволство тези комплименти, които видимо ласкаеха самолюбието му и погледна донесеното писмо. Като видя адреса, той неволно потръпна:

— Това да не би да е жената на кавалера?

— Да, ваше високопреосвещенство.

— Интересува ли ви тази дама?

Салвато не можа да сдържи жеста на изумление.

— О, питам не само от любопитство, — продължи кардиналът, — И сега ще се убедите в това. Аз съм свещеник и поверената ми тайна ще бъде запазена така свято както на изповед.

— Да, Ваше преосвещенство. Интересува ме извънредно много.

— В такъв случай, господин Салвато, позволете ми в знак на възхищение от вашата храброст, да ви прошепна, че интересуващата

ви особа е жестоко компрометирана и че ако се намира в града и не влиза в условията на договора за капитулацията на фортовете, трябва незабавно да я изпратите в замъка Уово или в Новия замък и на всяка цена да отбележите пристигането ѝ там със задна дата.

— А ако тя влиза в условията на капитулацията, трябва ли да се боим от нещо?

— Не. Подписът ми ще ѝ послужи, надявам се, за достатъчна охрана. Но все пак, вземете мерки да се качи на кораба една от първите. Преследва я твърде могъща особа, която желае смъртта ѝ.

Салвата пребледня като платно.

— Синьора Сан Феличе не е напускала Новия замък от самото начало на обсадата. Следователно, условията на договора я засягат, — произнесе той. — Но аз, все пак, съм ви твърде признателен, господин кардинал, за вашия съвет и наистина ще се възползувам от него.

Той се поклони и се канеше да излезе, когато кардиналът сложи ръка на рамото му.

— Още една дума.

— Слушам, ваше високопреосвещенство.

Беше ясно, че кардиналът иска да му каже още нещо, но се колебаеше и в душата му се водеше жестока борба. Най-последно, първият порив надделя.

— Във вашите редици има човек, който не ми е приятел, но го уважавам за неговата храброст и ум. Бих искал да го спася.

— На смърт ли е осъден?

— Както и съпругата на кавалера Сан Феличе.

Салвата почувствува как по челото му избива студена пот.

— От една и съща особа ли? — едва промълви той.

— Да.

— И тази особа е твърде могъща?

— Нима казах твърде могъща? Би трябвало да кажа всемогъща.

— Кажете ми името на човека, комуто сте оказали честта на своето уважение и когото взимате под свое покровителство?

— Франческо Карачиоло.

— И какво трябва да му кажа?

— Каквото искате, но ви уверявам в едно: животът му няма да е в безопасност, докато не напусне пределите на кралството.

— Благодаря ви от негово име, ваше високопреосвещенство.

— Подобни тайни се доверяват сами на хора като вас, господин Салвато, които напълно разбират значението им и няма нужда да бъдат съветвани да мълчат.

Салвато се поклони.

— Имате ли още някакви указания?

— Само едно.

— Какво?

— Пазете се, генерале. Най-храбрите ми хора, които ви видяха на бойното поле, ви обвиняват в безразсъдна смелост. Писмото ви ще бъде доставено на кавалера Сан Феличе, давам ви дума.

Салвато разбра, че аудиенцията е приключила. Той се поклони, излезе и препусна обратно към Новия замък, потънал в дълбок размисъл.

Преди да стигне замъка той се спря до вълнолома, скочи в една лодка и заповяда да гребат към военното пристанище, където се намираше флотилията на Карачиоло.

Моряците се бяха разпръснали. На борда оставаха само няколко човека от тези, които напускат кораба само в краен случай. Салвато се приближи до канонерския шлюп, на който се намираше Карачиоло по време на сраженията от 13 юни. На палубата имаше само трима човека и сред тях боцманът, стар моряк, участвувал в цялата кампания под командата на адмирала. Салвато го разпита. Оказа се, че Карачиоло, виждайки, че кардиналът не влиза в преки преговори с него и че не го включва в условията за капитулацията на фортите, рано сутринта се преоблякъл в селски дрехи и слязъл на брега. При това казал да не се безпокоят за него, защото до напускане на кралството щял да намери убежище при един от служителите си, в чиято преданост не се съмнявал.

Салвато се върна в Новия замък, изкачи се при Луиза и я намери седнала до масата в същата поза, в каквата я беше оставил.

LXXV

АНГЛИЙСКИЯТ ФЛОТ

Читателят помни, че неаполитанските изгнаници, тези които считаха заточението за по-безопасно от оставането в града, трябваше да се качат на корабите за Тулон сутринта на 24 юни. Действително, през цялата нощ на 23 срещу 24-ти малкият флот от тартани, фелуки и баланчели, натоварени с провизии се събираше в пристанището. Но вятърът беше източен и те не можеха да излязат в открито море. Още на разсъмване бегълците се струпаха по кулите на Новия замък в очакване на попътен вятър и сигнал за качване на корабите. Роднините и приятелите се бяха стълпили на крайбрежната улица и махаха с кърпичките си на отпътуващите. Сред движещите се ръце можеше да се различи една група от неподвижни фигури. Тези хора не махаха никому, макар че един от тях явно търсеше някого в тълпата на брега. Това бяха Луиза, Салвато и Микеле.

Салвато и Луиза стояха рамо до рамо, — те, изглежда, бяха сами в целия свят, не виждаха никого около себе си и като че ли нямаха общо с гъмжащата на брега тълпа. Микеле пък търсеше две жени: майка си и Асунта. След известно време той откри старицата, но Асунта не се виждаше никъде, дали защото братята и баща ѝ бяха попречили да дойде на тази последна среща, или защото мъката ѝ беше толкова силна, че тя се боеше да погледне за последен път Микеле. Така че острият му взор напразно проследяваше къщите до самата улица Пилиеро и Имакотела.

Но внезапно вниманието му, както и вниманието на останалите зрители, беше откъснато от така притегателната за него посока и привлечено в открито море. На далечния хоризонт, зад острова Капри, се показаха многочислени платна. Гонени от попътния вятър, те бързо се приближаваха и нарастваха с всяка минута.

Първата мисъл на нещастните бегълци беше, че на помощ на Неапол идва френско-испанският флот и те почти съжалиха че са побързали да подпишат мирния договор. Обаче, никой не посмя да

намекне за анулирането му. Впрочем, може би такава мисъл — нали и най-добрите умове понякога са подвластни на злото — беше се зародила и угаснала в нечия глава, без да намери словесното си изражение. Но безспорно с най-голямо безпокойство следеше приближаващите кораби кардинал Руфо. Сутринта той беше получил по суша две писма от краля и кралицата, някои места от които ще приведем по-долу. Читателите сами ще могат да се убедят, че след получаването им прелатът не можеше да остане спокоен.

„Палермо, 20 юни 1799 година.

Скъпи ми Наместнико!

Отговорете ми на един въпрос, който тежи като камък ма сърцето ми, въпреки че, откровено казано, го считам за невероятно. Тук се разпространяват слухове, че сте сключили мирен договор със замъците и че на основание на този договор всички метежници — дори Карачиоло, дори Мантоне — ще могат цели и невредими, да излязат от града и да заминат за Франция. Както сами разбирате, аз не вярвам на нито една дума от тези слухове. Щом Господ Бог ни дарява освобождение, би било безумие да подарим живота на тези бесни кучета, и особено на Карачиоло, който познава всички ъгли и ъгълчета на нашите брегове. Ах, ако можех да вляза в Неапол с обещаните ми дванадесет хиляди руски войници, на които този разбойник Тугут — нашият заклет враг, попречи да стигнат до Италия! Тогава щях да им покажа! Но славата за приключването на Великото дело остава за Вас и за Вашите храбри селяни, с помощта само на Господа Бога и безграничното му милосърдие.

Фердинанд Б.“

А ето писмото на кралицата. Както и писмото на краля, в него се разпознава все същото лицемерие и същото упорство.

„Пиша на Ваше Високопреосвещенство, не всеки ден въпреки че именно такава е желанието на сърцето ми, което уважава неуморният Ви и тежък труд. Уверявам Ви в най-живата признателност за обещаното от Вас милосърдие и за призивите към послушание, на които не пожелаха да се подчинят упоритите патриоти. Това ме опечалява твърде много, поради бедствията, които произлизат от това упорство, но за Вас това трябва да става с всеки изминал ден все по-убедително доказателство, че с подобни хора не може да храните надежда за разкаянието им.

Може би, едновременно с това писмо, ще пристигне Нелсън с ескадрата си. Той ще заповяда на републиканците да се предадат без никакви условия. Говори се, че Карачиоло може да се изплъзне от ръцете ни. Това би ме огорчило твърде много, тъй като подобен пират би представлявал огромна опасност за свещената особа на Негово Величество. Затова бих желала този предател да бъде лишен от всяка възможност да върши злини.

Прекрасно разбирам, колко тягостни са за сърцето Ви всички ужаси, за които разказвате в писмото си от 17-ти. Но, според мен, ние направихме всичко възможно и проявяваме, може би, излишно милосърдие към метежниците. Влизайки в преговори с тях, ние само ще се унижим без никаква полза за нас. Повтарям Ви, можете да започнете преговори със замъка Сан Елмо, който се намира в ръцете на французите, но ако останалите два замъка не се предадат незабавно на Нелсън, при това без никакви условия, ще бъдат превзети със сила и ще си получат заслуженото.

Една от първите и най-важните задачи трябва да бъде затварянето на кардинала-архиепископ в манастира Монте Верджине, или който и да е друг, само да е далеч от пределите на енорията му. Прекрасно разбирате, че той не може да остава пастир на стадото, което се е опитвал да отклони с лъжите си от правия път, нито да продължи да извършва тайнствата, с които толкова е злоупотребил. С

една дума, невъзможно е да остава на поста Неаполитански епископ този, който е държал толкова недостойни речи и е обърнал святата си мисия в служба на злото.

Нека Ваше Високопреосвещенство не забравя, че има много други подобни епископи. Ла Торе, Натале, Вико Еквензе, дори Розини. Последният, по причина на своето пастирското послание, отпечатано в Таранто, а също много други признати метежници, не могат да остават на кормилото на църквата, както и онези трима епископи, които са издали бедния свещеник, единственото престъпление на когото е било това, че възкликнал «Да живее кралят!» Това са подли монаси и мерзки души, дори французите се възмуцават от тях. И аз настоявам за наказанието им, тъй като религията оказва влияние на общественото мнение. Какво доверие могат да изпитват народите към свещениците, мними народни пастири, ако те въстават против краля си! Съдете сами, колко пагубно за народа би било да види как предателите, метежниците и отстъпниците продължават да се ползват от свещените си пълномощия.

Не Ви казвам нищо относно Неапол, тъй като той все още не е наш. Всички, които пристигат оттам ни разказват какви ли не ужаси. Наистина, тежко ми е, но какво да се прави? Прекарвам минутите си в тревожно очакване на вестта, че Неапол е превзет и редът е възстановен. Когато това стане, ще Ви съобщя съображенията си, като се доверя, както винаги, на светлия ум, талант и знания на Ваше Високопреосвещенство, — знания, талант и ум, които все повече ме възхищават и които Ви позволиха да предприемете и славно да изпълните това нечувано дело: без пари, без армия да отвоювате изгубеното от нас кралство. Сега на Ваше Високопреосвещенство остава да изпълни още по-славно дело, а именно, да преустрои кралството, като го дари с истински и здрав мир. Като отдавам справедливост на моя верен народ, с чувство на благодарност към него, аз предоставям на преданото сърце на Ваше Високопреосвещенство да претегли всичко,

случило се през последната половин година, и реши какво трябва да се прави. Осланям се на Вашата проникателност.

Съпрузите Хамилтън съпровождат лорд Нелсън в плаването му. Вчера видях сестрата на Ваше Високопреосвещенство и брат Ви Пепе Антонио, който се радва на чудесно здраве.

Можете да не съмнявате, признателността ми към Вас е толкова голяма, че се простира и над всички Ваши близки.

Оставам с препълнено от благодарност сърце Ваш истински и верен приятел.

Каролина.

20 юни 1799 година.“

Като получи тези две писма и видя пристигането на английския флот, кардиналът помисли, че му предстои стълкновение с Нелсън по въпроса за мирния договор. Патриотите от своя страна, като видяха, че новият кораб с героя от Абукир издигна флага на Великобритания, напротив, се зарадваха, тъй като вярваха повече на английския адмирал, отколкото на Руфо, и предпочитаха да имат работа с една велика нация, отколкото със сбирщина бандити.

Щом Нелсън издигна червения вимпел и даде оръдеен залп, от борда на кораба се отдели адмиралтейската лодка. Тази лодка, в която седяха десет гребци, двама офицери и един старши матрос, се насочи право към моста Магдалена, което подсказа на кардинала, че офицерите идват при него. Като забеляза, че офицерите разпитват скитащите наоколо ладзарони и се досети, че търсят резиденцията му, Руфо изпрати Сакинели да ги посрещне. Скоро му доложиха за пристигането на капитаните Бол и Тръбридж, двамата офицери влязоха в кабинета му с присъщата си английската надутост, на която ни най-малко не повлия високото положение на кардинала в католическата църковна йерархия, тъй като и двамата бяха протестанти.

Тръбридж, като старши по чин, се приближи към кардинала, който също направи крачка напред, и му предаде дебел пакет, подпечатан с червен восък, на който се виждаше английският държавен герб.

Като възприе тона на пратениците, кардиналът само се поклонил леко, счупил червения печат и прочете следното:

„На борда на «Гръмовержец» три часа след пладне,
Неаполитанският залив.

Ваше Високопреосвещенство!

Милорд Нелсън ме помоли да Ви информирам, че е получил от капитан Фут копие на договора за капитулацията, който Ваше Високопреосвещенство е счел за уместно да склучи с комендантите на форта Сан Елмо, Новия замък и замъка Уово. Той решително не одобрява този договор и, тъй като разполага със значителни сили, реши да не остава неутрален. Затова той изпраща при Ваше Високопреосвещенство капитаните Тръбридж и Бол. Те са напълно запознати с възгледите на милорд Нелсън и ще имат честта да запознаят с тях Ваше Високопреосвещенство. Милорд се надява, че Вие ще споделите мнението му и че утре на разсъмване ще можете да започнете съвместни действия. Вие двамата не може да имате друга цел освен принуждаването на общия враг към подчинение и предаването на метежните поданици на милостта на Негово Величество краля на Двете Сицилии.

Имам чест да бъда най-покорен слуга на Ваше Високопреосвещенство.

У. Хамилтън“

Макар, че Руфо беше готов за възражения, той не очакваше да ги види изразени в толкова решителна и дръзка форма. Той препрочете писмото, което беше написано на френски, езикът на дипломацията. Освен това, след името на сър Уилям следваха всичките му титли, което показваше ясно, че той говори не само от името на Нелсън, но и от името на Англия.

След като кардиналът свърши четенето, Тръбридж наведе леко глава и попита:

- Прочетохте ли го, ваше високопреосвещенство?
- Да, господине, но да призная, не го разбрах.

— От писмото на сър Уйлям, трябва да ви е станало ясно, че ние с капитан Фут познаваме добре намеренията на милорд и можем да отговорим на всички въпроси, които благоволите да ни зададете.

— Ще ви задам само един, господине. Тръбридж се поклонил леко.

— Свален ли съм от поста кралски наместник и назначен ли е лорд Нелсън на мое място?

— Това не ни е известно, но знаем, че милорд Нелсън е получил разпореждане от техни кралски величества и имаше честта да съобщи, за намеренията си на ваше високопреосвещенство и че ако възникнат някакви затруднения, той има под командата си дванадесет линейни кораба.

— Повече нищо ли няма да ми съобщите от името на милорд Нелсън?

— Напротив. Заповядано ни е да получим от ваше високопреосвещенство решителен отговор на следния въпрос: може ли милорд Нелсън да разчита на сътрудничество с вас при евентуално възобновяване на военните действия против метежниците?

— Преди всичко, господа, вече няма никакви метежници, тъй като всички се подчиниха на моята власт. А щом няма повече метежници, няма и смисъл да водим война срещу тях.

Милордът предвиди тази подробност. Ще си позволя от негово име да поставя въпроса по друг начин: в случай че милорд Нелсън започне военни действия против тези, с които Вие сте сключили договор, ще действа ли Ваше Високопреосвещенство заедно в него?

— Отговорът ще бъде толкова ясен, колкото и въпросът, господине. Нито аз, нито моите хора, ще тръгнат срещу тези, с които съм сключил договор. Нещо повече аз с всички сили ще се противопоставя на нарушаването на подписания от мен договор за капитулация.

Английските офицери се спогледаха. Беше ясно, че са очаквали точно такъв отговор.

Кардиналът почувствува, че целият трепери от гняв. Но той помисли: работата вземаше толкова сериозен обрат, че не трябваше да се допуска и най-малката неясност, значи не можеше да избегне откровеното обяснение с лорд Нелсън.

— Предвиден ли е случаят, че пожелая да беседвам лично с лорд Нелсън и ако да, упълномощени ли сте вие господа, да ме съпроводите на борда на неговия кораб?

— Милорд Нелсън не ни е казал нищо по този въпрос, господин кардинал, но ние имаме всички основания да мислим, че визитата на Ваше Високопреосвещенство ще бъде за него чест и удоволствие.

— Господа, нищо друго и не съм очаквал от вашата учтивост, ако ви е угодно готов съм веднага да ви последвам.

И той им посочи входната врата.

— Ние сме готови да следваме, Ваше Високопреосвещенство. Ще ви бъде ли удобно да ни покажете пътя?

Кардиналът с бързи стъпки слезе по стълбата към двора и като излезе на улицата със знак повика лодката. Щом тя приближи достатъчно близко, кардиналът скочи в нея леко като юноша и седна на почетното място между двамата офицери.

Веслата се спуснаха във водата и лодката се понесе като птица по вълните.

LXXVI

НЕМЕЗИДА ОТ ЛЕСБОС

От палубата на „Гръмовежец“ Нелсън успя да различи през далекогледа си червената мантия на кардинала и заповяда да приветствуват високия гост със салют от сто оръдейни изстрела.

Като стигна ди почетния трап, Руфо видя Нелсън, който го очакваше на първото стъпало. Двамата си размениха поклони, но не можеха да си кажат нито дума. Нелсън не говореше нито италиански, нито френски. А кардиналът разбираше английски, но не умееше да го говори. Нелсън поведе кардинала към каютата си. Там бяха сър Уйлям и Ема Лайона.

Ето как съпружеската двойка се беше озовала на борда на „Гръмовежец“.

По пътя към Палермо капитан Фут срещна английския флот при островите Липари и като позна по адмиралския вимпел кораба на Нелсън, веднага спусна лодка и се отпрати към него.

Линейният кораб „Вангуард“ беше толкова осакатен, че не можеше да плава повече, особено в предстоящите ожесточени битки, така че Нелсън беше прехвърлил вимпела си на новия кораб. Фут не очакваше да срещне адмирала и не носеше копие от договора за капитулацията, но той го беше подписал, а преди това го беше прочел най-внимателно и дори беше участвувал в обсъждането. Затова той не само събщи на Нелсън фактите, но и преразказа точно договора със същите изрази, които бяха използвали съставителите му.

Фут забеляза, че още при първите думи лицето на адмирала се помрачи. И можеше ли да бъде иначе? Нали Нелсън, по настояване на кралицата, не беше изпълнил заповедта на адмирал Кейт да тръгне срещу френския флот и да влезе в сражение с него. Вместо това, той с всички платна плуваше към Неапол и носеше на кардинала разпореждането на техни кралски величества да не започва никакви преговори с републиканците. А сега, почти на половина път, той

узнаваше, че е закъснял и че капитулацията е подписана преди два дни!

Тъй като подобна възможност не беше предвидена, Нелсън трябваше да получи нови разпореждания от кралската двойка. Затова той заповяда на Фут да отплава незабавно за Палермо, а сам реши да легне в дрейф и да чака завръщането му.

Пет минути по-късно „Сихорс“ вече пореше вълните толкова стремително, както животното, чието име носеше (морски кон).

През това време кралицата беше във вила „Фаворите“, на около левга от Палермо. Капитанът седна в първата попаднала каляска и заповяда да го откарат на вилата. Небето беше като лазурен килим с избродирани звезди, луната изливаше потоци сребриста светлина над възхитителната долина, която се простираше до самия Кастеламаре. Като пристигна, Фут каза името си и заповяда да доложат, че току-що е пристигнал от Неапол и носи важни новини.

Кралицата беше на разходка заедно с лейди Хамилтън. Приятелките бяха отишли на брега, за да се насладят на двойната свежест, която им предлагаша нощта и морето. Кралят беше сам.

Фут знаеше, какво влияние има кралицата върху царствения си съпруг и вече се колебаеше, дали да не тръгне към брега, когато се появи един лакей и събщи, че кралят го чака. Вече нямаше място за избор — кралската покана беше равна на заповед.

— А, вие ли сте, капитане, — каза кралят, когато видя пратеника. — Казаха ми, че носите вести от Неапол. Надявам се да са добри.

— Превъзходни, Ваше Величество, във всеки случай, според мен, тъй като Ви нося известие, че войната е свършила, Неапол е превзет и след два дни във Вашата столица няма да остане нито един републиканец, а след седмица, във вашето кралство — нито един французин.

— Какво казахте? — попита Фердинанд. — Нито един французин в кралството ми. Това е отлично! Колкото по-далеч бъдем от тези бесни животни, толкова до-добре. Нито един патриот в Неапол! А къде ще се дянат? На морското дъно?

— Съвсем не, Ваше Величество. Ще отпътуват за Тулон.

— Дявол да го вземе, това ми е напълно безразлично! Само да се избавя от тях! Аз лично не желая нищо по-добро. Но, предполагам, че

кralицата ще бъде недоволна. И наистина, защо да ги пращаме в Тулон, когато в Неапол има толкова затвори?

— Защото кардиналът беше принуден да склучи с тях договор за капитулация.

— Кардиналът е подписал договор за капитулация, след нашите писма? А при какви условия?

— Сир, ето плик с копие от договора, заверен от кардинала.

— Предайте го сам на кралицата, капитане, не мога да се наема с това. Проклятие! Не бих искал да съм на мястото на онзи нещастник, който ще й попадне пръв пред очите, след като прочете вашия договор!

— Кардиналът ни показва извънредните си пълномощия като наместник на Ваше Величество, затова ние подписахме договора заедно с него.

— Значи, сте го подписали заедно с него?

— Да, сир. Аз от името на Великобритания, господин Бели, от името на Русия, и Ахмед бей от името на Високата Порта.

— И никого ли не сте изключили от документа за капитулация?

— Никого.

— Ах, дявол да го вземе! Дори Карачиоло? Дори Сан Феличе?

— Никого.

— Скъпи капитане, аз заминавам за Фикуца, оправяйте се както знаете. Всеобща амнистия след такъв метеж! Как е възможно? Какво ще кажат моите ладзарони, ако не избяся за тяхна забава поне дузина републиканци? Ще кажат, че съм неблагодарник.

— А кой пречи да ги обесим? — дочу се властния глас на Каролина. Като разбра, че при краля е пристигнал някакъв английски офицер с новини от Неапол, тя веднага се отправи към апартаментите на мъжа си, влезе и чу изказаното от Фердинанд съжаление.

— Господа нашите съюзници, госпожо, които са подписали договор с метежниците и, както изглежда, са им обещали помилване.

— Кой е посмял да го стори? — изсъска кралицата с такава ярост, че зъбите й изскърцаха.

— Кардиналът, госпожо, — отвърна спокойно и уверено капитан Фут, — и ние заедно с него.

— Кардиналът! — извика кралицата, като погледна накриво съпруга си, сякаш казваше: „Виждате ли какви ги е свършил вашият любимец!“

— И негово високопреосвещенство моли Ваше Величество да се запознаете с документите за капитулацията, — с тези думи Фут протегна плика на кралицата.

— Добре, господине, — каза тя. Благодарим ви за труда. — И тя му обърна гръб.

— Простете, госпожо, — продължи Фут все така спокойно. — Аз изпълних мисията си едва наполовина.

— Приключвайте колкото можете по-скоро с втората половина, господине, разбирате, че нямам търпение да прочета този интересен документ.

— Ще бъда кратък, госпожо. Близко до островите Липари срещнах адмирал Нелсън. Преразказах му условията за капитулацията. Той ми заповяда да получа указанията от Ваше Величество и да му ги отнеса незабавно.

Още от първите думи кралицата се обърна към английския капитан и жадно започна да попива всяка негова дума.

— Вие сте срещнали адмирала? — извика тя. — Той чака моите указания? Е, тогава не всичко е загубено. Да вървим, сир!

Но тя напразно търсеше с очи краля. Кралят беше изчезнал.

— Какво пък, — каза Каролина. — Нямам нужда от никого, за да направя това, което ми остава да направя! — И като се обърна към капитана, тя довърши: — След един час, капитане, ще получите нашия отговор.

Кралицата излезе. След минута се дочу яростният вой на звънеца ѝ. Веднага дотича маркиза Сан Клементе.

— Съобщавам Ви добрата новина, скъпа маркизо: Вашия приятел Николино няма да бъде обесен.

За първи път в разговора с маркизата кралицата намекваше за любовта на придворната си дама. Маркизата не очакваше такъв удар и за минута дъхът ѝ спря. Но тя не беше от тези, които остават подобни забележки без отговор.

— Преди всичко, поздравявам себе си за това, — отвърна Сан Клементе, — а след това поздравявам и Ваше Величество. Убийството, или обесването на всеки човек от рода Карачиоло ужасно би опетнило всяко царуване.

— Но не и в случая, когато удря шамар на кралица^[1], защото тогава той слиза до нивото на хамалин, и не когато конспирира против

краля, защото тогава пада до нивото на предател.

— Предполагам, Ваше Величество, че не сте ми оказали честта да ме повикате при себе си, за да спорим с Вас на исторически теми?

— Не. Заповядах да ви повикат, за да ви известя, че ако желаете лично да поздравите вашия любовник, нищо не ви задържа тук...

Маркиза се поклони в знак на съгласие.

— ... и още за това, да съобщите на лейди Хамилтън да се яви веднага при мен.

Сан Клементе излезе. Кралицата я чу как заповядваше на лакея си да извика Ема Лайона. Каролина бързо се спусна към вратата и с гневно движение я разтвори.

— Защо прехвърляте на друго лице заповедта, която дадох на вас, маркизо? — изписка тя с пронизителния си глас, който показваше, че се намира в гневен припадък.

— Защото, след като не съм вече на служба при Ваше Величество, аз не съм длъжна да получавам заповеди от никого, дори от кралицата.

И маркизата изчезна в дъното на коридора.

— Нахалница! — изпищя Каролина. — О, ако не си отмъстя, ще умра от ярост!

В този момент дотича Ема Лайона и видя, че кралицата се търкаля по дивана и в гнева си хапе възглавниците с прекрасните си зъби.

— Ах, Боже мой!... Какво Ви е, Ваше Величество Какво се е случило?

Като чу гласа ѝ кралицата скочи и като пантера се хвърли на шията на прекрасната англичанка.

Какво се е случило ли, Ема? Случи се това, че ако не ми помогнеш, моето кралски достойнство ще бъде обезчестено навеки и ще трябва да се върна във Виена, за да доживея дните си като обикновена австрийска ерцхерцогиня!

— Боже справедливи! А аз бях толкова радостна! Казаха ми, че всичко е свършило, че Неапол е превзет и аз вече смятах да пиша в Лондон, за да ни изпратят най-модните и красивите бални рокли за празненствата по случай завръщането Ви!

— Празненства? Ако дадохме празненства по случай нашето завръщане би трябвало да ги наречем празници на позора! Хубав

празник, няма що! Проклетият кардинал!

— Как, госпожо! — възкликна Ема. — Значи, ваше величество е толкова ядосана на кардинала?

— О! Ако знаеш какви ги е свършил този лъжесвещеник!

— Каквото и да е то, нищо няма право да погубва красотата ви. Какви са тези петна по прекрасните ви ръце? Това са следи от вашите зъби, позволете ми да ги унищожа с докосване на моите устни. Какви са тези сълзи в прекрасните ви очи? Позволете ми да ги пресуша с диханието си. Какви са тези капки кръв по устните ви? Дайте да я изпия с целувките си. О, зла кралица, милосърдна към всички, освен към самата себе си!

И докато говореше така, леда Хамилтън покриваше с целувки ръцете на Каролина, после очите ѝ, след това устните. Кралицата задиша учестено, сякаш към гнева ѝ се прибави друго чувство, също толкова могъщо, но по-сладостно. Тя прегърна Ема за шията и я повали на дивана.

— О, да, ти си единствената, която ме обича! — промълви тя като неистово започна да връща ласките на любимката си.

— И ви обичам толкова колкото всичко заедно, — отвърна Ема, полузадушена от прегръдките на кралицата, — вярвайте ми, царствена приятелко!

— О, ако ти наистина ме обичаш, дошло е време да ми го докажеш.

— Заповядайте, скъпа кралица, аз ще се подчиня. Ето всичко, което мога да отговоря.

— Ти знаещ какво се е случило, нали?

— Знам, че е пристигнал някакъв английски офицер и от името на кардинала ви е донесъл договор за капитулация.

— Виж! — каза кралицата, като посочи късчетата хартия, разхвърляни по целия килим. — Ето неговата капитулация. Да сключва договор с тези негодници! Да им гарантира живота! Да им даде кораби, за да заминат за Тулон! Като че ли изгнанието е достатъчно наказание за всичките им престъпления! И да направи това, да направи това! — с голяма ярост продължаваше кралицата, — когато писмено му заповядах да не щади никого!

— Дори прекрасния Рока Романа! — попита Ема с усмивка.

— Рока Романа изкупи вината си, като премина на наша страна, — отвърна Каролина. — Но не за това става дума. Слушай! — продължи тя, като притисна Ема го гърдите си. — Остава ми една надежда и, както вече ти казах, това си ти.

— Но, прекрасна ми кралица, — каза Ема, като гладеше с ръка косите на Каролина и я целуваше по челото, — ако всичко зависи от мен, значи нищо не е загубено.

— От теб... и от Нелсън, — прошепна кралицата. Най-убедителните думи не биха били толкова красноречиви, както усмивката, с която Ема отвърна на царствената си възлюбена.

— Нелсън не е подписал договора, — продължаваше Каролина. — Той трябва да откаже да го ратифицира.

— Но аз мислех, че щом като капитан Фут е подписал вместо него...

— Точно това е нашият коз. Нелсън ще каже, че не е давал на Фут никакви пълномощия, значи капитанът не е имал право да подписва.

— И какво от това?

— Това, че ти трябва да накараш Нелсън, — за теб няма да е трудно, чаровнице, — да постъпи с договора така, както постъпих аз.

— Да опитаме, — каза леда Хамилтън с усмивка на сирена. Но къде е Нелсън?

— Близо до островите Липари. Чака Фут с моите заповеди. Но ще му ги занесеш ти. Как мислиш, дали ще ти се зарадва? И дали ще започне да оспорва тези заповеди, ако чуе от нежната ти устичка?

— А какви са заповедите на Ваше Величество?

— Никакви договори, никаква пощада. Разбра ли? Например, този Карачиоло, който ни оскърби, предаде ме! Нима този човек ще замине жив и здрав за Франция? За да постъпи там на служба и да се върне за да дебаркира с французите в най-незащитеното кътче на кралството! Нима и ти, като мен, не искаш той да умре?

— Аз искам всичко, което иска моята кралица.

— Тогава, твоята кралица, която познава доброто ти сърце, иска от тебе клетва, да не се поддаваш на никакви молби и клетви. Дай ми дума, че дори да видиш в краката си майките, сестрите, дъщерите на осъдените, ще отговориш, както бих отговорила самата аз: „Не, не, не!“

— Кълна се, скъпа ми кралице, да бъда безжалостна като Вас.

— Добре, това е всичко, което ми трябва. О, мила владетелко на сърцето ми! На теб ще дължа най-скъпия диамант в короната си — моето достойнство. Тъй като, кълна ти се на свой ред, ако този позорен договор беше спазен, аз никога нямаше да се върна в столицата си.

— А сега, — каза през смях Ема, — всичко е уредено, освен една дреболия. Сър Уйлям не ограничава свободата ми, но аз все пак не мога да скитам сама по моретата и да се явя при Нелсън без него.

— Ще се заема с това, — отвърна кралицата. — Ще му дам писмо до Нелсън.

— А какво ще дадете на мен?

— Първо, целувка (Каролина страстно притисна устните си към устните на Ема), а после всичко, което поискаш.

— Добре, — каза Ема, като се надигна. Ще уредим сметките си, когато се върна.

И тя церемониално присви коляно пред кралицата.

— Вашата покорна служителка ще бъде готова, когато Ваше Величество заповяда.

— Не трябва да губим нито минута, обещах на този английски глупак да му дам отговор след един час.

— Ще се видим ли още веднъж с кралицата?

— Ще се сбогуваме с теб едва когато седнеш в лодката. Както беше предвидила Каролина, тя успя твърде лесно да убеди сър Уйлям да отнесе заповедта на адмирала и точно след час тя предложи на капитан Фут да приеме на борда на „Сихорс“ лорд Хамилтън и съпругата му. Сър Уйлям носеше писмените разпореждания, но истинските ѝ заповеди беше получила между две целувки и трябваше да ги предаде на Нелсън по същия начин Ема Лайона.

Както беше обещала, кралицата се раздели с лейди Хамилтън едва на пристанището и махаше с кърпичката си докато нощния мрак не погълна кораба.

Ето така сър Уйлям Хамилтън и Ема Лайона се оказаха на борда на „Гръмовержец“.

По писмото, което беше получил кардиналът, читателят може да прецени, че прекрасната пратеничка беше изпълнила твърде успешно мисията си.

Като влезе в каютата на английския адмирал, Руфо бързо огледа намиращата се там двойка. Сър Уйлям седеше в креслото пред масата, на която имаше пера и хартия, а най-отго-ре бяха разпръснати късчетата от разкъсания договор за капитулацията. Ема Лайона лежеше на дивана и, тъй като времето беше горещо, си вееше с ветрило от паунови пера.

Нелсън влезе след кардинала, посочи едно кресло, а сам седна срещу него, на един оръдеен лафет, който войнствено украсяваше каютата. При вида на кардинала сър Уйлям стана, но Ема се ограничи само с леко кимване.

Въпреки оръдейните салюти приемът, оказан на кардинала от екипажа на кораба, беше толкова невежлив, че ако Руфо разбираше така добре езика на матросите, както литературния език на Поп и Милтън, той сигурно би се оплакал на адмирала за оскърблението на персоната си, тъй като най-невинната забележка на матросите, която Нелсън се престори, че не чува, беше: „Хвърлете във водата този папски омар!“

Руфо поздрави съпрузите с полулюбезна, полупрезрителна усмивка и се обърна към английския посланик.

— Сър Уйлям, радвам се да ви срещна тук, не само защото ще бъдете преводач между мен и милорд Нелсън, но и защото писмото, с което ме ощастливи Ваша светлост прави Вас и вашето правителството причастни към въпросите, които трябваше да решаваме.

Сър Уйлям се поклони.

— Благоволете, ваше високопреосвещенство, да кажете на милорд Нелсън това, което желаете, и за мен ще бъде чест да го преведа, колкото може по-точно, на негова милост.

— Ще отговоря, че ако милорд беше дошъл в Неаполитанския залив по-рано, той би бил по-добре осведомен за станалите тук събития, и вместо да изрази неодобрението си, би подписал договора за капитулация едновременно с мен.

Сър Уйлям преведе тези думи на Нелсън и той с усмивка поклати отрицателно глава. Този жест не се нуждаеше от превод. Руфо прехапа устни.

— Аз все пак продължавам да мисля, че някой е дал лош съвет на лорд Нелсън. Така или иначе, аз трябва да науча негова милост как се подписва капитулацията.

— Научете ни, господин кардинал. Във всеки случай, това няма да ви затрудни, нали поучаването с думи и личен пример влиза в задълженията ви.

— Ще се постарая, — отвърна кардиналът с лека усмивка. — Макар, за голямо мое съжаление, да говоря с еретици, а това, сами разбирате, намалява наполовина изгледите ми за успех.

Сега беше ред на сър Уйлям да прехапе устни.

— Говорете, слушаме ви, — произнесе едва чуто той.

И кардиналът заговори на френски, — впрочем, разговорът и до сега се беше водил на същия език, — започна да разказва събитията от 13 и 14 юни. Той описа страшното сражение със Скипани, самоотвержената отбрана на абат Тоскано и неговите калабрийци, които бяха предпочели да взривят барутния погреб и да загинат, вместо да се предадат. Той с поразителна точност подреждаше събитията ден след ден, чак до смъртоносния излаз на 18 срещу 19-ти, когато републиканците бяха унищожили оръдията, избили да последния човек албанския батальон, засипали с трупове улица Толедо, а бяха изгубили едва дузина от своите. Той стигна до момента, когато беше разбрал, че е необходимо да даде почивка и да подпише примирие, тъй като едно ново поражение би отчаяло напълно санфедистите, а те, както той беше принуден да признае, бяха и без това, повече грабители, отколкото войници, и бойният им дух се изпаряваше твърде лесно. Кардиналът добави, че беше узнал от самия крал за пристигането в Средиземно море на френско-испанския флот и се опасявал да не би този флот да се насочи към Неапол, като по този начин Сложи край на цялото им дело. При вида на тази заплаха, той беше побързал да склучи примирието, тъй като желаше да получи в свои ръце фортовете и да ги държи в бойна готовност за отбраната на пристанището. Най-последно, завърши кардиналът, тъй като договорът за капитулацията беше склучен честно и доброволно от двете страни, то следваше клаузите да бъдат непрекословно уважавани и да се действа по друг начин би било нарушение на човешките права.

Сър Уйлям преведе на Нелсън дългата реч в защита на договорите, но когато стигна до опасението на кардинала за евентуалното нападение на френския флот, адмиралът прекъсна преводача с глас, треперещ от оскърбена гордост:

— Нима господин кардиналът не знаеше, че аз съм тук? Нима мислеше той, че щях да позволя на френския флот да завладее Неапол.

Хамилтън се готвеше да преведе думите на адмирала, но Руфо толкова внимателно слушаше Нелсън, че преди посланикът отвори уста, той живо възрази:

— Нали ваша милост позволи на френския флот да заеме Малта. Това би могло да се повтори.

Нелсън гневно хапеше устни. Ема Лайона оставаше неподвижна и няма, като мраморна статуя; тя беше изпуснала ветрилото си и лежеше, подпряна на лакът, истинско копие на Хермафродита на Фарнезе. Кардиналът я погледна и му се стори, че зад безстрастната маска прозира разгневеното лице на кралицата.

— Чакам отговора на негова милост, — студено каза Руфо. — Въпросът не е отговор.

— Аз ще отговоря вместо милорд Нелсън, — отсечено произнесе сър Уйлям. — Владетелите не сключват договори с метежните си поданици.

— Може би, владетелите не сключват договорите с метежните си поданици, — възрази кардиналът, — но ако метежните поданици са сключили един договор със своите владетели, дълг на последните е да уважават този договор.

— Възможно е това съждение да е истина за господин кардинал Руфо, — отвърна Нелсън, — но то положително не е такова за кралица Каролина. И ако господин кардиналът, въпреки нашето потвърждение, все още се съмнява в това, можете, милорд, да му покажете, късметата хартия от договора, разкъсан от ръката на Нейно Величество, събрани от ръката на леди Хамилтън в спалнята на господарка ѝ и донесени от нея на борда на „Гръмовержец“. Не ми е известно, какви разпореждания е получил ваше високопреосвещенство в качеството си на кралски наместник, но ето какви получих аз, като командир на флота. — И той посочи с пръст разкъсания договор.

Леди Хамилтън кимна едва забележимо в знак на одобрение и кардиналът още веднъж се увери, че тя представляваше на това съвещание царствената си приятелка.

Като видя, че Нелсън се съгласява с посланика, Руфо разбра, че му предстоеше да се бори не само с Хамилтън, който беше само ехо на жена си, но и с каменните устни, които бяха донесли от името на

кралицата смърт и, както самата смърт, бяха неми и безмълвни. Той стана, приближи се към масата, до която седеше Хамилтън, разгъна едно от парчетата хартия, смачкани на топка от яростните ръце на кралицата, и позна своя почерк и печат.

— Какво ще отвърнете на това, господин кардинал? — попита английският посланик с насмешлива усмивка.

— Ще отговоря, господине, че ако бях крал, аз по-скоро бих разкъса мантията си, отколкото договора, подписан от мое име от човека, който току-що е върнал цялото ми кралство.

И той презрително хвърли на масата смачканото парче хартия.

— Но, надявам се, — нетърпеливо възрази посланикът, — вече смятате този договор за скъсан не само на хартия, но и морално?

— Противно на всякакъв морал, искате да кажете.

Като видя, че спорът продължава, но можеше да съди за същността му само по лицата на събеседниците, Нелсън също стана от мястото си и се обърна към сър Уйлям:

— Няма смисъл да водим толкова дълга дискусия. Ако се сражаваме с оръжието на софизмите и остроумията, кардиналът разбира се ще вземе връх над адмирала. Затова, любезни Хамилтън, задоволете се с въпроса, дали негово високопреосвещенство все още упорства в намерението си да съблюдава договора.

Сър Уйлям повтори на френски въпроса на Нелсън. Руфо почти беше разбрал думите на адмирала, но въпросът беше толкова важен, че той не искаше да отговаря преди да се е убедил в значението им. И когато посланикът особено подчерта последната фраза на адмирала, той се поклони и изрече:

— В договора, който иска да скъса Ваша светлост, участвуват представители на съюзни държави, и аз мога да отговарям само за себе си. Така и казах на господата Бол и Тръбридж.

— И какъв е отговорът?

— Аз поставих подписа си, а за него отговарям с честта си. Доколкото е по силите ми, няма да позволя да опетнят нито едното, нито другото. Тъй като почтените капитани подписаха договора едновременно с мен, ще ги уведомя за намеренията на милорд Нелсън, а те ще постъпят така, както намерят за нужно. Но тук една неточно предадена дума може да измени смисъла на цялата фраза и затова ще

бъда признателен на милорд Нелсън, ако ми представи писмен ултиматум.

— На какъв език да го съставим? — попита адмиралът.

— На английски. Аз мога да чета, а капитан Бели е ирландец. При това, намирам за особено важно този толкова значителен документ да бъде написан отначало до край от ръката на адмирала.

Нелсън кимна и с наклонения си назад, характерен за леваците почерк, той написа следните редове:

„Главният адмирал Нелсън пристигна на 24 юни с британския флот в залива на Неапол, където установи, че с метежниците е сключен договор за капитулация, който според него, може да се счита за действителен едва след ратификацията му от техни величества краля и кралицата на Двете Сицилии.

Нелсън.“

Посланикът взе документа от ръцете на адмирала и се приготви да го прочете на глас, но Руфо направи знак, че това не е необходимо, на свой ред взе листа, прочете го и като се поклонил каза:

— Милорд, остава ми да Ви помоля за последна милост: заповядайте да ме откарат на брега.

— Благоволете, Ваше Високопреосвещенство, да се качите на палубата, — отвърна адмиралът, — и същите хора, които Ви доведоха тук, ще Ви върнат обратно. — И той посочи с ръка стълбата.

Кардиналът изкачи няколко стъпала и се озова на палубата. Нелсън застана на първото стъпало на почетния трап и не го напусна докато кардиналът не слезе в лодката. Двамата си размениха студен поклон. Лодката се отдели от кораба и се насочи към брега, но оръдията, които трябваше да отбележат отпътуването на почетния гост със същото количество изстрели, както и пристигането му, този път мълчаха.

Известно време адмиралът следеше лодката, но скоро някой го докосна по рамото и един нежен глас прошепна в ухото му:

— Скъпи ми, Хорас!

— Ах, това сте вие, миледи! — потръпна Нелсън.

— Да... Човекът, когото повикахме, е тук.

— Какъв човек?

— Капитан Шипионе Ламара.

— Къде е той?

— Отведоха го при сър Уйлям.

— Донесъл ли е някакви новини за Карачиоло? — живо попита Нелсън.

— Не знам, възможно е. Само че, той реши, че ще е по-добре да се скрие, за да не го види кардиналът, — нали той е на служба при него като ординарец.

— Да вървим при него. Е, доволна ли сте от мен, миледи?

— Бяхте възхитителен и аз ви обожавам.

След тези уверения Нелсън цял засия и бодро закрачи към каютата на сър Уйлям.

---

[1] Карачиоло Серджани, любовник на кралица Джована, имал неблагоприятното, по време на една свата със своята сиятелна любовница, да ѝ удари шамар. Затова оскърбление на кралското величество, главата му била разсечена с брадва. (Б. а.) ↑

LXXVII

В КОЯТО КАРДИНАЛЪТ ПРАВИ ВСИЧКО, КОЕТО МОЖЕ, ЗА ДА СПАСИ ПАТРИОТИТЕ, А ТЕ ПРАВЯТ ВСИЧКО ВЪЗМОЖНО, ЗА ДА СЕ ПОГУБЯТ

Не след дълго ние ще узнаем какво се случи между Нелсън и капитан Ламара, а сега нека последваме кардинала, който се връщаше с твърдото решение, както и беше казал на Нелсън, въпреки всичко да спазва договора, затова, като се завърна в къщата до моста Магдалена, той незабавно извика министър Мишеру, командира Бели и капитан Ахмед. Руфо им разказа накратко какво се беше случило с договора. После описа срещата си с Нелсън, сър Уйлям и лейди Хамилтън и попита събеседниците си, биха ли се решили да нарушат заедно договора, който бяха подписали в качеството си на пълномощни представители на своите господари. Мишеру, представител на краля на Двете Сицилии, Бели, представител на Павел I и Ахмед, пълномощникът на султан Селим, изразиха единодушното си възмущение от подобно предположение. Тогава кардиналът повика Сакинели и от собствено име и от името на тримата представители продиктува следния протест:

„Договорът за капитулацията на замъците в Неапол е полезен, необходим и почетен за армията на крал Фердинанд, крал на Двете Сицилии, и неговите могъщи съюзници, краля на Великобритания, императора на Русия и султана на Великата Отоманската Порта, защото чрез този договор се спира кръвопролитие и се прекратява смъртоносна гражданска война, избухнала между

поданици на Негово Величество, а също и затова, че следствие от него се явява и прогонването на общия враг.

Освен всичко друго, този договор беше тържествено сключен между представители на горепосочените държави и комендантите на замъците, и би било отвратително престъпление срещу общественото доверие да бъде нарушен, или да се допусне най-малкото отклонение от него. Представителите на четири държави закланат лорд Нелсън да признае договора, те заявяват, че са изпълнени с неотклонна решимост да го спазват най-стриктно и заявяват, че цялата отговорност пред Бога и пред хората ще бъде понесена от този, който посегне на категоричните му клаузи.“

Руфо подписа, а след него и тримата останали. Мишеру, който не без основание се опасяваше от репресии против зложниците, сред които се намираше и неговият роднина, маршал Мишеру, се нае самолично да отнесе това заявление на борда на „Гръмовежце“.

Но всичко беше напразно. Нелсън не пожела нито устно, нито писмено да потвърждава каквото и да било от името на Фердинанд. Той наистина не знаеше какви са окончателни намерения на краля, тъй като знаем, че за да избяга от гнева на Каролина, той беше заминал за Фикуца.

Но за Руфо беше ясно, получените от царствената двойка писма определено посочваха как възнамеряват да действуват те. А дори да имаше и сянка от съмнение по този повод, тя би се разсеяла от лицето на мълчаливата, но непоколебима Ема Лайона, този сфинкс, комуто беше поверена тайната на кралицата. Сутринта на 25 юни премина в непрекъснати пътувания от генералния щаб до борда на „Гръмовежце“ и обратно. Неуспелите представители на тези преговори бяха Тръбридж и Бол от страна на Нелсън и Мишеру от страна на кардинала. Казваме неуспели, защото Нелсън и Хамилтън, движени от един и същ зъл демон, показваха все по-голямо упорство в намерението си да нарушат договора и да възобновят военните действия, а кардиналът все по-упорито настояваше за спазване на капитулацията.

Именно тогава Руфо, като не желаше да бъде съучастник на нарушителите на договора, взе решение да напише писмо до генерал Маса. В него той пишеше следното:

„Въпреки, че представителите на съюзните държави, които подписаха договора за предаване на замъците, го считат за свещен и ненарушим, контра-адмирал Нелсън не го признава. Затова патриотите, защитниците на замъците, имат законното право да се възползват от точка пета, както вече направиха патриотите от манастира Сан Мартино, почти всички от които заминаха по суша, и също да изберат това средство за спасение. Посочвам им тази възможност и ги съветвам да не я пренебрегват. Ще добавя, че англичаните, които господстват над залива, не разполагат с никакви постове и войски, които биха попречили на гарнизоните от замъците да заминат по суша.
Ф. кардинал Руфо.“

Кардиналът се надяваше по този начин да спаси републиканците. Но те, заслепени от предишната омраза, все още считаха Руфо за най-заклетия си враг. Те помислиха, че в предложението му се крие някаква клопка, и след бурни спорове на които Салвато напразно настояваше да последват съветите на кардинала, почти всички единодушно решиха да се откажат. Маса отвърна от името на всички патриоти със следното писмо:

„Свобода! Равенство!

Генерал Маса, командващ артилерията на Новия замък

26-ти юни 1799-та година.

Изгълкувахме Вашето писмо така, както то заслужава, без да отстъпваме ни най-малко от своя дълг, ние ще почитаме свято всички параграфи на сключения договор, убедени, че същото трябва да чувствуват всички участници в съставянето и подписването на този толкова

важен документ. Впрочем, каквото и да се случи, няма да ни заварят неподготвени и е невъзможно да ни уплашат, а ако ни принудят, можем да възобновим военните действия, които доброволно прекратихме.

При това капитулацията ни беше препоръчана от коменданта на замъка Сан Елмо и затова искаме да ни дадете ескорт, който да съпроводи куриера, когото ще изпратим при френския генерал, за да можем да обсъдим с него Вашето предложение, след което ще Ви дадем окончателен отговор.

Маса.“

Отчаян от това, че намеренията му са изтълкувани толкова зле, кардиналът незабавно предостави искания ескорт и възложи на началника му, който беше самият де Чезаре, да убеди патриотите да напуснат града, като се закълне в честта си, че те ще се погубят, ако не последват съвета му.

Да обсъди с Межан плана за действие при тези страшни обстоятелства, беше избран Салвато. Двамата вече трети път щяха да застанат лице срещу лице.

Салвато не беше се виждал с Межан от деня, когато французинът му беше предложил най-откровено да продаде на неаполитанците съдействието си за петстотин хиляди франка, което предложение, както читателят си спомня, беше горещо поддържано от Салвато, но отхвърлено от Директорията, поради лъжливите представи за чест и достойнство.

По време на преговорите за подписването на капитулацията Межан, изглежда, беше забравил за получения на времето унизителен отказ. Той дълго и упорито отстояваше всеки параграф от договора и патриотите трябваше да признаят, че само благодарение на неговото търпение и твърдост бяха успели да получат такива условия, за каквито и не смееха да мечтаят дори и най-големите оптимисти в редиците им, С тази толкова добросъвестно оказана помощ, полковник Межан завоюва доверието на патриотите, които не хранеха вече никакви подозрения към него. При това, да се карат с него не беше в

техен интерес: ако беше на тяхна страна, Межан можеше да ги спаси, а ако застанеше на страната на противника, — да ги погуби.

Като разбра, че са изпратили при него Салвато, Межан отпрати всички присъстващи. Той не искаше никой да знае при какви условия е предлагал по-рано съдействието си на републиканците, а Салвато можеше да спомене за това. Полковникът учтиво, дори почиттелно, приветствува младия човек и го попита на каква щастлива случайност дължи честта да го види. В отговор, Салвато му връчи писмото на кардинала и от името на патриотите го помоли да им даде съвет, който те непременно биха последвали.

Французинът с най-голямо внимание прочете и отново препрочете писмото на Руфо, после взе перото и под подписа на кардинала написа добре известния латински стих:

„Бой се от данайците, дори когато ти дават подаръци“.

— Господин полковник, — каза Салвато, — мнението ми е напълно противоположно на вашето. Още повече, че аз имам право на това, тъй като бях единственият, който заедно с Доменико Чирило поддържаше Вашето предложение, да вземем на служба петстотинте ви войника, като ви заплатим по хиляда франка за всеки.

— По петстотин франка, генерале. Нали се задължавах да ви доведа от Капуа още петстотин французи. Сам виждате, че нямаше да ви бъдат излишни.

— Аз дотолкова бях уверен в това, че предлагам петстотин хиляди франка от собственото си състояние.

— Охо, любезни генерале, значи вие сте милионер?

— Да. За съжаление, богатството ми се състои от земи. Щеше да ми се наложи да взема доброволни или насилствени заеми срещу тях и да чакам края на войната, за да се разплатя.

— Защо? — попита насмешливо Межан. — Нима Рим не е пуснал в продажба и не е продал за една трета над действителната цена полето, където е бил лагерът на Ханибал?

— Забравяте, че ние сме неаполитанци от времето на крал Фердинанд, а не римляни, от времето на Фабий.

— Така че, вие останахте владетел на своите ферми, лозя, гори и войските си?

— Уви, да.

— „Щастливи са земеделците, ако осъзнават богатата си!“ — насмешливо продължи полковникът латинските си цитати.

— Въпреки всичко, господин полковник, имам още достатъчно налични пари, за да мога да ви попитам, каква сума ще поискате за всеки човек, който не се довери на Нелсън, а дойде при вас да ви моли за гарантираното от думата ви гостоприемство?

— Двадесет хиляди франка. Не е ли твърде много, генерале?

— Значи, четиридесет хиляди франка за двама?

— Ако намирате, че е прекалено скъпо, можете да се пазарите.

— Не. Двете особи, заради които сключвам тази сделка... нали това е сделка?

— Нещо като двустранен контракт, както казваме ние, счетоводителите. Защото, трябва да ви кажа, генерале, че много добре си правя сметките.

— Забелязах го вече, полковник, — отвърна Салвато със смях.

— И така, както вече ви казах, това е нещо като двустранен контракт, изпълнението на който от едната страна задължава това да стори и другата, но неизпълнението на задълженията води до прекратяването му.

— От само себе си се разбира.

— Значи, не намирате, че искам твърде скъпо?

— Не, тъй като двете особи, за които споменах, ще откупят за тази цена живота си.

— Отлично, любезни ми генерале. Когато вашите две особи благоволят да ни посетят, ще бъдат приети най-радушно.

— А когато бъдат тук, те ще Ви поискат само двадесет и четири часа, за да получат необходимата сума.

— Ще им дам четиридесет и осем часа. Виждате, че съм честен и верен приятел.

— Разбрахме се, полковник.

— Довиждане, генерале.

Все така съпровождан от ескорта, Салвато слезе обратно в Новия замък. Той показа на Маса и съвета, който се беше събрал специално за решаването на този съдбоносен въпрос, послеписа на Межан. И, тъй като мнението на французина съвпаднаше с мнението на болшинството, не се стигна до никаква дискусия, само Салвато поиска разрешение да

съпроводи де Чезаре и да предаде отговора на Маса лично на кардинала, за да може по-добре да прецени положението на нещата.

Молбата му беше незабавно удовлетворена и младите хора, всеки един от които с удоволствие би съсякъл другия преди две седмици на бойното поле, сега препускаха един до друг, като всеки съобразяваше скоростта на коня си с тази на своя спътник.

LXXIII

В КОЯТО РУФО ИЗПЪЛНЯВА ДЪЛГА СИ НА ЧЕСТЕН ЧОВЕК, А СЪР УЙЛЯМ ХАМИЛТЪН ПОКАЗВА МАЙСТОРСТВО В ДИПЛОМАЦИЯТА

След по-малко от двадесет минути, двамата младежи бяха вече пред резиденцията на кардинала. Като позна Салвато, Руфо стана от мястото си и тръгна да го посрещне.

— Радвам се да ви видя, генерале, — каза той.

— Аз също, но съм твърде огорчен от обстоятелството, че нося на Ваше Високопреосвещенство решителен отказ.

И той връчи на кардинала собственото му писмо, със забележката на Межан. Руфо я прочете и повдигна рамене:

— Негодник!

— Познавате ли го, ваше високопреосвещенство?

— Предложи ми да предаде форта срещу петстотин хиляди франка, но аз отказах.

— Петстотин хиляди? — засмя се Салвато. — Явно, това е любимото му число.

— А вие имали ли сте работа с него?

— Да. За същата сума предложи да се сражава срещу вас.

— И...

— Отказахме му.

— Нека оставим мошениците, те не заслужават вниманието на честните хора. Да се върнем по-добре към вашите приятели, които бих желал да убедя, че са и мои.

— С голямо огорчение трябва да ви призная, че това е трудна работа, — отвърна с усмивка Салвато.

— Може да не бъде толкова трудна, ако се застъпите за мен пред тях, още повече, че ще действам както при първата ни среща. Тогава

аз само говорих, а днес ще ви представя и доказателства.

— Вярвам на думата Ви, господин кардинал.

— Все едно! Когато става дума за живот и чест, доказателствата не са излишни. Седнете до мен, генерале, и сам оценете това, което смятам да направя. За да остана верен на думата си, аз предавам не интересите, мисля, напротив, че им служа, — но заповедите на моя крал.

Салвата се поклони и последва поканата на Руфо.

Кардиналът извади от джоба си ключ и, като хвана ръката на Салвата, произнесе:

— Документите, които сега ще видите, не ви показвам аз. Измислете каквато искате басня за това, как сте се добрали до тях, а ако не можете да измислите нищо, споменете за тръстиката на цар Мидас.

И като отвори чекмеджето на масата, той подаде на Салвата писмото на сър Уйлям Хамилтън.

— Преди всичко, прочетете това съобщение. Написано е изцяло от ръката на английския посланик.

— О! — възкликна Салвата, като прегледа набързо писмото. — Познавам картагенското вероломство: „първо ще броим оръдията и ако сме по-силни, — никакви договори“ Така. По-нататък?

— По-нататък ли? Като не исках да обсъждам толкова важни неща с обикновени корабни капитани, аз лично се отправих на борда на „Гръмовежец“, където цял час спорих със сър Уйлям и милорд Нелсън.

И кардиналът предаде на Салвата ултиматума, който започваше с думите: „Главният адмирал Нелсън пристигна на 24-ти юни“ и завършваше с фразата: „... който договор, според него, може да се счита за действителен, едва след ратификацията му от техни величества краля и кралицата на Двете Сицилии“.

— Имате право, ваше високопреосвещенство, — промълви Салвата, докато връщаше писмото, това действително са документи с най-голямо историческо значение.

— А сега, кажете ми какво трябваше да правя и какво бихте направили вие на мое място? Това, което направих и аз, тъй като за честния човек няма избор. Вие бихте писали до комендантите на замъците, вашите врагове, и бихте им дали да разберат какво става,

нали? Ето писмото ми. Нима то не е ясно? Нима не съдържа почти същото, което на мое място бихте написали вие — добър съвет, даден от противник, който уважава правилата на честта?

— Трябва да призная, господин кардинал, щом ме призовавате за съдия, че досега Вашето поведение е толкова достойно, колкото поведението на милорд Нелсън...

— Необяснимо, — прекъсна го кардиналът.

— Искан да употребя съвсем друга дума, — усмихна се Салвато.

— А аз, любезни генерале, — подхвана Руфо с откровеността, към която тласкаше понякога неговата могъща натура способността му да се увлича, — казвам „необяснимо“, тъй като за вас, който не познавате адмирала, неговото поведение е наистина необяснимо. Но не и за мен. Послушайте ме като философ, като човек обикнал мъдростта, тъй като мъдростта не е нищо друго, освен истината. Аз искам да ви разкрия самата истина за Нелсън. Дано, заради честта му, моята преценка да съвпадне с присъдата на потомците ни!

— Слушам ви, ваше високопреосвещенство, — отвърна Салвато, — и, необходимо ли е да Ви казвам, с какъв огромен интерес.

Кардиналът продължи:

— Нелсън, любезни ми генерале, не е придворен, като мен, и не е образован човек, като вас. Той не знае нищо на света, освен своя занаят, но в морето е гений. Да, Нелсън е селяк, староанглийски булдог, груб моряк, син на обикновен селски свещеник, отделен от околния свят от бордовете на кораба си. До самия Абукир не му се беше случвало да стъпи в двореца, да се поклони на краля, да прегъне коляно пред кралицата. — Той пристигна в Неапол, той мореплавателят от северните ширини, свикнал да гони белите мечки из ледените им леговища, и нашето слънце го заслепи, блясъкът на диамантите му замая главата. Той, женен за жена от простолюдието, някаква си мисис Нисбет, видя как кралицата му протяга ръка за целувка, а съпругата на посланика — устните си. Не, не кралицата и съпругата на посланика, направих грешка, — не две жени, а две сирени! И англичанинът стана роб на едната и покорен слуга на другата. В бедния му мозък са се объркали всички понятия за добро и зло, интересите на народите отстъпиха пред мнимите или действителните права на владетелите. Той стана апостол на деспотизма, опора на кралската власт. Ако го бяхте видели вчера на

съвещанието, където посланица на кралската власт беше тази, която Еклезиаст би нарекъл „Чужденката“, — тази Венера Астарта, тази нечестива лесбийка! Той не сваляше очи от нея, по-точно, единственото си око, а с немите устни на тази предвестница на смъртта говореха омразата и отмъщението. Кълна Ви се, почувствувах жалост към този нов Адамастор, който доброволно позволява на жената да го стъпче. Впрочем всички велики мъже, — а въпреки всичко, Нелсън е от тях, — са имали подобна слабост, от Херкулес до Самсон, и от Самсон до Марк Антоний.

— Но, — възрази Салвато, — от каквито и чувства да се е ръководил в действията си адмирал Нелсън, на нас той остава смъртен враг. Какво смята да предприеме, Ваше Високопреосвещенство, за да обуздае тази груба сила, глуха за всички доводи на разума?

— Сега ще видите, любезни генерале.

Кардиналът взе лист хартия, потопи перото в мастилницата и написа:

„Щом милорд Нелсън не иска да признае договора, сключен между кардинал Руфо и комендантите на Неаполските замъци, в които от името на краля на Великобритания беше посредник английски офицер, той трябва да поеме цялата отговорност, за нарушаване на този договор. Затова, имайки за цел с всички средства да попречи на това нарушаване, кардинал Фабрицио Руфо предупреждава милорд Нелсън, че той ще върне противника в положението, в което се е намирал, преди подписването на договора, с други думи, че ще оттегли войските си от позициите, заети след капитулацията, и ще разположи цялата си армия на старите позиции, като остави на англичаните да се сражават и побеждават врага със собствени сили.“

Руфо подписа документа и го подаде на Салвато, като внимателно следеше лицето на младия човек, за да разбере какво впечатление му е направило. Когато генералът приключи с четенето, той го попита:

— Е, как е?

— По-мъдро не би постъпил и кардинал Ришельо, по-добре не би постъпил и Байар, — отвърна Салвато като се поклони.

Кардиналът позвъни, влезе един слуга.

— Извикайте Мишеру, — заповяда Руфо.

След пет минути Мишеру влезе в стаята.

— Любезни кавалере, Нелсън ми предяви ултиматум, ето и моят. Отидете отново на „Гръмовержец“, обещавам ви това пътуване да бъде последното.

Мишеру взе документа, прочете го с позволението на кардинала, поклони се и излезе.

— Да излезем на терасата, генерале, — каза Руфо. — Гледката е великолепна.

Салвато веднага последва кардинала, тъй като разбра, че го канят не без причина. Действително, от терасата той можеше да различи вдясно Маринела, улица Нуова, улица Пилиеро и вълнолома. Наляво погледът стигаше до Портичи, през Торе дел Греко, Кастеламаре, нос Кампанела, до остров Капри. Право пред себе си Салвато видя крайните точки на Прочида и Иския, а в пространството между тези острови, капри и брега — целия английски флот, с развети от вятъра вимпели, а на палубите, артилеристите, които се въртяха около оръдията си, със запалени фитили в ръце. Сред английските кораби, като монарх сред поданици се, се издигаше „Гръмовержец“, гигант с 24 оръдия, чийто брамстенги се издигаха над гората от мачти, а на най-високата се вееше адмиралския флаг.

Нито една подробност от това величествено зрелище не убягна от опитното око на Салвато. Той видя, как от брега се отдели лодка и, подгонена от силните удари на четири весла, се насочи към „Гръмовержец“. Адмиралският кораб стоеше най-близо до Новия замък. Ако се наложеше да възобновят военните действия, той можеше незабавно да открие огън по брега.

Салвато наблюдаваше как лодката заобикаля носа на „Гръмовержец“, за да се залепи към великана откъм щирборда.

— Ако гледката ви е харесала, генерале, — прекъсна наблюденията му Руфо, — предайте на приятелите си какво сте видели и се опитайте да ги склоните да последват съвета ми. Надявам се, имате достатъчно красноречие и умение да убеждавате.

Салвато почитателно се поклони на кардинала и стисна протегнатата му ръка. Но, вече на прага, младият човек възкликна:

— Ах, простете ми Ваше Високопреосвещенство, забравих да Ви докладвам за важната мисия, която ми бяхте възложили.

— Каква мисия?

— Адмирал Карачиоло...

— Да, вярно, — прекъсна го кардиналът нетърпеливо, което издаваше интереса му. — Говорете, слушам Ви.

— Адмирал Карачиоло не беше нито на корабите, нито в някой от замъците. Още сутринта той се е укрил у един от своите служители.

— Дано това да е истина! — въздъхна Руфо. — Защото попадне ли в ръцете на врага, смъртта му е предрешена. Казвам ви това, любезни генерале, защото ако имате някаква възможност да се свържете с него...

— Никаква.

— Тогава, да го пази Господ!

Този път Салвато окончателно се прости с кардинала и, съпроводен отново от де Чезаре, се завърна в Новия замък, където другарите му го чакаха с разбираемо нетърпение.

Ултиматум на кардинала постави Нелсън в твърде голямо затруднение. Английският адмирал разполагате със съвсем малък брой десантни части. Ако Руфо изпълнеше заплахата си и оттеглеше войската, Нелсън би се оказал безсилен, а това щеше да е особено позорно, след властния тон, който беше държал на кардинала. Затова, като прочете документа, адмиралът отговори уклончиво, че ще помисли и отпрати кавалера Мишеру без да му каже нищо определено. Както вече споменахме, освен наистина огромния си талант на моряк, във всичко останало Нелсън изобщо не блестеше. Отговорът: „Ще помисля“ в действителност означаваше: „Ще попитам моята Пития — Ема и моя оракул Хамилтън“.

Затова още преди Мишеру да е седнал в лодката, която трябваше да го откара на брега, Нелсън заповяда да повикат сър и лейди Хамилтън. След пет минути този смесен триумвират вече заседаваше в каютата на адмирала. Нелсън хранеше последна надежда: тъй като писмото беше написано на френски, а Мишеру беше принуден да го чете на английски, беше възможно преводачът да е предал друг смисъл на думите на кардинала, или да е направил някоя важна грешка в

превода. Нелсън предаде ултиматума на сър Уйлям, за да го прочете и преведе отново. Но Мишеру за разлика от повечето преводачи беше необикновено точен. Така че, положението се стори на двойката Хамилтън също толкова сериозно, както и на адмирала.

Мъжете едновременно и с еднакво движение се обърнаха към лейди Хамилтън, изявителката на върховната воля: след като двете страни бяха предявили своите ултиматуми, трябваше да узнаят каква е последната дума на Каролина. Ема разбра мълчаливия въпрос.

— Да се скъса подписаният договор, — отвърна тя. — А когато това стане, да се подчинят метежниците със сила, ако не се предадат доброволно.

— Готов съм да се подчиня, — каза Нелсън, — но ако остана само със собствените си сили, ще мога да разчитам единствено на своята преданост, без да гарантирам, че тази преданост ще доведе до постигането на посочената от кралицата цел.

— Милорд, милорд! — упрекна го Ема.

— Намерете средство и аз веднага ще го използвам.

Сър Уйлям се замисли. Постепенно лицето му започна да се прояснява: беше намерил средство.

Оставаме на съда на потомството адмирала, министъра и фаворитката, които не се колебаеха, дали заради задоволяване на личното отмъщение, или за удовлетворение омразата на кралската двойка, да се възползват от позорната уловка.

Когато сър Уйлям изложи плана си, Ема го одобри, а Нелсън се зае с изпълнението му. Лорд Хамилтън написа на кардинала писмо, което привеждаме дословно. Вероятно, било е съставено през нощта, след визитата на Мишеру, тъй като датата му е от следващия ден.

„На борда на «Гръмовержец» в залива на Неапол.

Ваше Високопреосвещенство!

Милорд Нелсън ме моли да Ви уведомя, че е решил да не предприема нищо, което би могло да наруши примирието, сключено от Ваше Високопреосвещенство със замъците на Неапол.

У. Хамилтън.“

Писмото, както обикновено, отнесоха Тръбридж и Бол. Кардиналът прочете посланието и остана твърде доволен от удържаната победа. Но тъй като се боеше да не би писмото да съдържа някакъв смисъл, някаква клопка, той попита английските офицери нямат ли да му предадат нещо устно.

— Заповядаха ни, отвърна Тръбридж, — да потвърдим от името на адмирала всичко, което е написал английският посланик.

— Няма ли да ми дадете писмено тълкуване на текста? Той би бил достатъчно ясен, ако ставаше дума само за моето собствено спасение. Няма ли да добавите няколко думи, които биха ме успокоили и за съдбата на патриотите?

— Уверяваме Ваше Високопреосвещенство от името на милорд Нелсън, че той по никакъв начин няма да препятства отпътуването на метежниците.

— Няма ли да възразите, ако ви помоля, — каза кардиналът, който не можеше да показва повече недоверие, — ако ви помоля да повторите писмено уверенията, които ми дадохте сега?

Без да се колебае нито за миг Бол взе перото и написа:

„Капитаните Тръбридж и Бол са натоварени от милорд Нелсън да съобщят на Негово Високопреосвещенство кардинал Руфо, че милорд няма да пречи по никакъв начин на отплаването на метежниците и лицата от гарнизоните на Новия замък и замъка Уово.“

Нищо не можеше да бъде по-ясно, или да изглежда по-ясно от тази бележка. Кардиналът нямаше какво повече да иска от офицерите и само ги помоли да я подпишат. Но Тръбридж отказа, като заяви, че няма пълномощия за това. Руфо показа на Тръбридж писмото на сър Уйлям, написано два дни по-рано, на 24-ти, една фраза от което напротив, даваше на посланиците най-широки пълномощия. Но Тръбридж възрази:

— Вярно е, упълномощени сме да водим преговори по военни въпроси, но не и по дипломатическите. При това, защо ви е нашият подпис, след като документът е написан лично от нас?

Руфо не настоя повече. Стори му се, че е взел всички предпазни мерки.

И като се довери на писмото и допълнителната бележка на Тръбридж и Бол, но все пак желаше да свали от себе си всяка отговорност, кардиналът заповяда на Мишеру да отведе двамата капитани в замъците. Те трябваше да запознаят комендантите със съдържанието на двете писма и ако патриотите намереха тези гаранции за удовлетворителни, незабавно трябваше да се уговорят с англичаните за практическото осъществяване на договора.

Мишеру се върна след два часа и доложи на кардинала, че слава Богу, всичко е завършило добре и съгласието е постигнато.

LXXIX

КАРТАГЕНСКОТО ВЕРОЛОМСТВО

Кардиналът беше толкова доволен, от така неочакваното щастливо разрешение на въпроса, че на 27 юни лично отслужи меса в църквата Кармине, с цялата подобаваща за случая тържественост.

Преди да тръгне за църквата, той написа писмо на Нелсън и сър Уйлям, в което им изразяваше най-искрената си признателност за ратифицирането на договора, а с това за връщането на спокойствието в града, и на неговата съвест.

Хамилтън отвърна със следното писмо, написано също на френски:

„На борда на «Гръмовержец», 27 юни 1799 година.

Ваше Високопреосвещенство!

Прочетох с най-голямо удоволствие писмото, с което ме удостоихте. Всички ние еднакво се потрудохме за краля и правото дело, но има различни способности за доказване на предаността, според характера на всеки човек. Слава Богу, всичко върви добре и мога да уверя Ваше Високопреосвещенство, че милорд Нелсън се поздравява с решението да не пречи на Вашите операции, но напротив, да съдействува с цялата му поверена власт за завършване на начинанието, което Вие, Ваше Високопреосвещенство, толкова умело осъществихте до днес, при толкова критични обстоятелства.

Милорд и аз ще бъдем щастливи ако успеем да внесем макар и малка лепта в делото на техни величества краля и кралицата на Двете Сицилии, а също да върнем на Ваше Високопреосвещенство изгубения за миг покой. Милорд ме моли да Ви благодаря за писмото и да Ви

предам, че в подходящото време ще вземе всички необходими мерки.

У. Хамилтън.“

А сега да си спомним, че вече сме прочели няколко писма на Фердинанд и Каролина до кардинал Руфо, и видяхме с какви изрази на уважение и вечна признателност завършваха тези послания на двамата самодържци, които дължаха на кардинала спасението на кралството си. Може би, за читателите ще е интересно да разберат какво означаваха тези изрази на признателност, преведени на езика на делата? Тогава нека да си дадат труда да прочетат следното писмо от сър Уилям до генерал Ектън.

„На борда на «Гръмовержец» залив на Неапол, 27 юни 1799

Милостиви господине,

От последното ми писмо сте могъл да заключите, че кардиналът и Нелсън са твърде далеч от съгласието. Но след дълъг размисъл лордът ми поръча вчера сутринта да напиша на Негово Високопреосвещенство, че той нищо няма да предприеме, за да наруши примирието и че негова светлост е готов изцяло да способства с поверения му флот на делото на Негово Величество, краля на Двете Сицилии. **ТОВА ДАДЕ ОТЛИЧНИ РЕЗУЛТАТИ.** Неапол се беше побъркал от страх, да не би Нелсън да наруши примирието, а сега всичко е спокойно. Кардиналът се е уговорил с капитаните Тръбридж и Бол, че метежниците от Новия замък и замъка Уово ще се качат на корабите тази вечер, а петстотин матроси ще слязат на сушата и ще заемат двата замъка, над които — Слава Богу! — най-послед се вее кралското знаме, докато знамената на републиката (не се задържаха дълго!) лежат в каютата на «Гръмовержец» и, надявам се, скоро към тях ще се присъедини и френското знаме, което все още се вее над замъка Сан Елмо.

Надявам се, че пристигането на лорд Нелсън в Неапол ще бъде твърде полезно за интересите на техни

сицилиански величества и ще спомогне за бъдещата им слава.

Но крайно време беше да се намеся и аз в ролята на посредник между кардинала и лорд Нелсън, иначе всичко би се провалило още от първия ден. Вчера славният кардинал ни писа, за да благодари на лейди Хамилтън и моя милост. Гнусното дърво, което се издигаше пред кралския дворец, е повалено, от статуята на великана е смъкнат червения калпак.

А сега още една добра новина! Карачиоло и дузина други метежници скоро ще бъдат в ръцете на Нелсън. Ако не греша, ще бъдат изпратени в Прочида, където ще бъдат осъдени, а след произнасянето на присъдата ще ги върнат тук за екзекуцията. Карачиоло вероятно ще бъде обесен на фок-мачтата на «Минерва», където тялото му ще виси от изгрев до залез слънце. Подобен пример ще бъде твърде полезен за бъдещите служители на Негово Величество краля на Двете Сицилии, в чийто владения преуспя якобинството.

У. Хамилтън.

Осем часът вечерта. Метежниците са вече на корабите и не могат да тръгнат без пропуск, издаден от лорд Нелсън.“

Действително, както беше споменато и в току-що прочетеното от нас писмо, републиканците успокоени от обещанието на Нелсън, безпрекословно предадоха замъците на петстотинте английски моряци и се качиха на фелуки, тартаните и баланчелите, които трябваше да ги отведат в Тулон.

Така англичаните отначало овладяха Новия замък, пристанището и кралски дворец, а после, след същите формалности, влязоха във владение и на замъка Уово. Беше съставен протокол за предаването, който от името на патриотите подписаха комендантите на замъците, а от името на Фердинанд — бригадният генерал Миникини. Двама души се възползуваха от предоставените условия: или да търсят убежище на

сушата, или да се качат на корабите. Салвато и Луиза отидоха в замъка Сан Елмо.

По-късно ние ще се върнем при героите на нашата книга и повече няма да се разделяме с тях, но тази глава, в съответствие със заглавието ѝ ще посветим изцяло на изясняването на важната историческа истина. Като хвърляме върху паметта на един от най-великите английски адмирали черното петно, което вековете трудно могат да измият, ние искаме да представим на читателите документи, които да докажат, че не сме въведени в заблуждение от непознаването на фактите и не сме заслепени от ненавист. Ние просто се наемаме със скромната роля на светилник, който озарява някои моменти от историята, останали в тъмнина преди нашата намеса.

С кардинала се случи това, което обикновено се случва със смелия човек, предприел нещо велико, което плахите и посредствени хора са считали за немислимо. Около краля както винаги се беше събрала придворна клика, която не беше изпитвала никаква умора, не беше се подложила на никакви опасности и затова тя неизбежно трябваше да се нахвърли върху този, който беше изпълнил мисията, обявена от тях за невъзможна.

Трудно е да го повярвам, но ние знаем колко далеч може да допълзи придворната змия, наречена клевета: обвиниха кардинала, че завоювайки Неаполитанското кралство, се е трудил не за краля, а за самия себе си.

Разпространи се слух, че с помощта на събраната от него и предана до смърт армия той искал да постави на неаполитанския престол ораг си, дон Франческо Руфо! Преди отплаването си от Палермо Нелсън получи инструкции по този въпрос и, при евентуално потвърждение на подозренията, трябваше да примами кардинала на борда на „Гръмовержец“ и да го арестува. Читателят видя, че този акт на височайша благодарност едва не се осъществи и ние лично съжаляваме за това, — подобна постъпка би била добър пример за всички, които отдават предаността си на кралете!

Преписваме от оригинал следните писма:

„До сър Джон Ектън.

На борда на «Гръмовержец», заливът на Неапол 29 юни 1799 г.

Милостиви господине!

Макар нашият общ приятел сър Уйлям да Ви описва подробно всички събития, не мога да не хвана перото и да не заявя съвсем ясно, че не одобрявам това, което беше направено и което се прави сега. Трябва да Ви заявя, че дори кардиналът да беше ангел, народът пак би възроптал против действията му.

Тук сме обкръжени от дребни и нищожни интриги, глупави жалби^[1], които може да пресече единствено присъствието на краля и кралицата, сформирането на неаполитанското правителство и въвеждането на нормално управление, противоположно на сега действащата система. Наистина, ако бях следвал склонностите си, положението в столицата би било още по-лошо, тъй като кардиналът също не би стоял със скръстени ръце. Ето защо аз моля техни величества да се върнат и съм готов да отговарям с главата си за тяхната безопасност. Възможно е да бъда принуден да напусна пристанището, но се боя отплаването ми да няма съдбоносни последици. Все пак, «Сихорс», в отсъствието на «Гръмовержец», също ще бъде надеждно убежище за техни величества. Там те ще бъдат в такава безопасност, в каквата може да бъде човек на борда на кораб.

Винаги Ваш

Нелсън.“

Второто писмо носи същата дата и също е адресирано до Ектън. То още по-нагледно показва черната неблагодарност на двамата венценосци, които дължаха толкова много на кардинала. Според нас, към него няма какво да се добави.

„До негова светлост сър Джон Ектън.
Милостиви господине!

Не мога да Ви опиша колко щастлив ще бъда да видя завръщането на краля, кралицата и Ваша светлост в Неапол. Изпращам Ви копие от обявлението, което бях поръчал на кардинала да отпечата, — което негово

високопреосвещенство решително отказа да стори. Тази вечер, капитан Тръбридж ще слезе на брега с триста английски войници, а аз ще направя всичко възможно, за да запазя съгласието с кардинала до пристигането на техни величества. В последните си разпореждания кардиналът забранява всякакви арести без негова заповед. Това говори ясно за намерението му да помогне на метежниците. Вчера говорихме по въпроса, дали не трябва да арестуваме самия кардинал? Брат му е сериозно компрометиран. Но да не досаждам повече на Ваша светлост. Ще уредя всичко по най-добрия начин и съм готов да отговарям с главата си за безопасността на техни величества. Да помага Бог за скорошния и благополучен край на всички тези събития.

Хорас Нелсън.“

През това време кардиналът, който беше изпратил брат си на борда на „Гръмовежец“, получи от него съобщение, което доста го учуди. Брат му пишеше, че адмиралът го изпраща в Палермо, при краля и кралицата, с известия за това, че Неапол „се е предал, съгласно техните желания“. Писмото завършвало с фразата: „Изпращам на Ваше Величество вестonosец и едновременно с това заложник.“

Както виждате, кардиналът не трябваше да чака дълго кралската благодарност.

А сега нека видим какво правеше братът на кардинала на борда на „Гръмовежец“. Той беше пристигнал тук, за да предаде отказа на кардинала да напечата и разлепи обявлението на Нелсън, от което при създаването се положение и всички дадени преди това обещания, Руфо не разбра нищо.

ЗАЯВЛЕНИЕ

„На борда на «Гръмовежец» 29 юни сутринта

Хорас Нелсън, адмирал на британския флот, заповядва на всички, които са били на служба на така наречената Неаполитанска Република с офицерски, или

граждански чин, да се явят в срок от двадесет и четири часа при комендантите на Новия замък или замъка Уово, като се предадат изцяло на милосърдието на Негово Величество краля на Двете Сицилии. В случай че се намират извън града, до пет мили от стените му, те също трябва да се завърнат, но в срок от четиридесет и осем часа. В противен случай ще бъдат смятани за метежници и врагове на Негово Величество краля на Двете Сицилии.

Хорас Нелсън.“

Колкото и да се учуди кардиналът от бележката на брат си, че Нелсън го изпраща в Палермо без да го попита, желаели да стори това, писмото, което Руфо получи от патриотите, го изненада още повече:

„До Негово Високопреосвещенство кардинал Руфо — наместник на краля на Неапол.

Цялата част от гарнизона, която според съответните точки на договора беше натоварена на корабите, за да отплава за Тулон, е твърде объркана. Като се отнесоха с пълно доверие към сключения договор, хората се надяваха, че той ще бъде изпълнен, въпреки че при бързането да напуснат замъците, може би, не са огледали добре всички уговорки съдържащи се в документа за капитулация. Но ето, вече два дни времето е благоприятно за отплаване, а необходимото продоволствие все още не е доставено. Освен това, вчера, около седем вечерта, ние с най-голямо прискърбие видяхме как отвеждат от тартаната генералите Мантоне, Маса и Басети — председателите на Изпълнителната комисия, Ерколя и д'Аниезе от Законодателната комисия, а също Доменико Чирило и някои други наши другари, в това число Емануеле Борджия и Пияти. Всичките бяха прехвърлени на кораба на адмирал Нелсън, където прекараха цялата нощ и където се намират и сега, в седем часа сутринта. Гарнизонът очаква от Вас честно обяснение на този факт и честно изпълнение на договора.

След петнадесет минути пред кардинала седяха Бели и кавалерът Мишеру. Последният беше изпратен бързо при Нелсън с искане да обясни поведението си, от което кардиналът не разбираше нищо. Руфо закланаше Нелсън, в случай че намеренията му са такива, каквито прелатът се боеше и да помисли, — да не петни по такъв начин името си и честта на английското знаме.

Като изслуша Мишеру Нелсън се разсмя:

— От какво е недоволен кардиналът? Аз обещах да не преча на гарнизона да се качи на корабите и удържах думата си. А сега, когато той е вече там, аз нямам никакви задължения и мога да правя каквото поискам.

А когато Мишеру забеляза, че тази двусмисленост на обещанието, за която намекваше кардиналът, е недостойна за него, Нелсън почервеня и нетърпеливо добави:

— При това, аз действувам така, както ми подсказва моята съвест и имам неограничени пълномощия от краля.

— А имате ли такива пълномощия и от Бога?

— Това не ви засяга, — отсече Нелсън. — Аз съм готов да отговарям за действията си пред краля и пред Бога! Вървете си!

И той изпрати кардиналския пратеник, като не си даде труда да измисли друг отговор и да прикрие вероломството си с някакво оправдание.

Наистина, трудно се подчинява перото на всеки честен човек, принуден заради истината да пише подобни слова!

Като получи отговора на Нелсън, Руфо обърна красноречив поглед към Небето, после взе перото, нахвърли няколко думи, подписа ги и ги изпрати с извънреден куриер в Палермо.

Той съобщаваше на Фердинанд и Каролина за оставката си.

---

[1] «Дребни и нищожни интриги» Нелсън нарича настояванията на кардинала за спазването на договора, а «глупави жалби» — искания на патриотите! Това доказва, как се е отнасял Нелсън към кралските обещания и към човешкия живот. (Б. а.) ↑

LXXX

ДВАМАТА ДОСТОЙНИ ПРИЯТЕЛИ

Нека вземем отново в ръката си непокорното перо: ние още не сме завършили разказа си и най-лошото е още пред нас.

Читателят си спомня, че когато Нелсън изпрати кардинала, след посещението му на „Гръмовежец“, ма Лайона беше съобщила на адмирала, че Шипионе Ламара се намира на кораба и го очаква в каютата на лорд Хамилтън.

Както предвиждаше Нелсън, Ламара се беше явил, за да обсъдят залавянето на Карачиоло. Читателят не е забравил, че кралицата беше заповядала устно на Ема Лайона и писмено на кардинала да бъдат безмилостни към адмирала, когото тя беше обрекла на смърт. В същия дух беше и писмото ѝ до Шипионе Ламара — един от най-преданите и активни нейни агенти, който трябваше да се уговори с Нелсън за залавянето на врага ѝ, ако той не беше успял за избяга. Карачиоло беше избягал още преди Салвата, предупреден от кардинала за голямата опасност, която го застрашаваше, да се отпрати във военното пристанище, за да го предупреди.

Шипионе Ламара тръгна по пътя на Салвата и узна същото — че се е укрил в дома на някои от своите хора. Сега агентът беше дошъл, за да съобщи сведенията на Нелсън и да узнае трябва ли да следи беглеца.

Нелсън не само го задължи да стори това, но обяви, че който му доведе адмирала, ще получи четири хиляди дуката. Шипионе веднага се закле да получи наградата, или поне по-голямата ѝ част.

Той се смеси с тълпата матроси и с помощта на доста приятни за тях средства успя да научи това, което те знаеха за адмирала — че се е укрил при свой верен служител, на когото можел да разчита твърдо. По всяка вероятност, човекът живееше извън града: Карачиоло беше твърде умен, за да остане толкова близо до ноктите на лъва. Затова Шипионе дори не си даде труда да провери в двете къщи на адмирала, една от които се намираще в квартала Санта Луция (именно там

обикновено живее Карачиоло), а другата на улица Толедо. Не, той, вероятно, се беше укривил в някоя от фермите си, за да има открит път за бягство в случай на опасност. Една от фермите се намиреше в Калвецано, в подножието на планината. Като съобразителен човек, Шипионе реши, че трябва да търси Карачиоло именно на това място: на услугите на адмирала щеше да бъде не само полето, но и планината — определена от самата природа за укриване на изгнаници.

И така, Шипионе получи от Нелсън пропуск, преоблече се в селски дрехи и тръгна към фермата, с намерение да се представи за избягал патриот, изтощен от глад, пребит от умора, който предпочита да рискува живота си, отколкото да продължи по-нататък. Той смело влезе в двора, изигра отлично ролята си на доведен до отчаяние човек и помоли фермера за парче хляб и разрешение да пренощува в сламата.

Стопанинът не заподозря нищо и дори укри мнимия беглец в пералнята на къщата, а след това обиколи двора за да се увери, че никой не е видял пристигането на госта.

След десетина минути човекът се върна успокоен, изведе лъжепатриота от скривалището и го покани в кухнята. Шипионе така жадно се нахвърли върху храната, че домакинът му съчувствено го посъветва да не бърза толкова, тъй като ще получи достатъчно хляб и вино.

В този момент в кухнята влезе друг селянин, облечен по същия начин като фермера, но изглежда малко по-стар. Шипионе се престори, че иска да стане от масата и да излезе.

— Не се бойте, — каза стопанинът. — Това е брат ми.

И наистина, влезлият се поклони с вид на човек, който беше у дома си, взе един стол и седна до масата. Агентът забеляза, че човекът избра най-тъмния ъгъл. Шипионе беше виждал Карачиоло в Палермо и от пръв поглед го позна.

Играта веднага стана ясна. Фермерът не беше посмял да го приеме без разрешението на господаря си. Под предлог на проверка, дали някой не следи непознатия, той беше уведомил адмирала Карачиоло, който с нетърпение очакваше вести от Неапол, не се побоя да се покаже пред госта, когото му бяха препоръчали като патриот.

— От Неапол ли идвате? — попита той с подчертано безразличие.

— Уви! — отвърна Шипионе.

— Какво става там?

Опитният агент не искаше да плаши Карачиоло, тъй като адмиралът можеше да си потърси друго убежище.

— Патриотите се качват на корабите, за да отплават за Тулон, — каза той.

— А защо не отплавахте заедно с тях?

— Във Франция не познавам никого, а на остров Корфу имам брат. Ще се опитам да стигна до Манфредония, а там ще се кача на някой кораб.

Разговорът приключи, Беглецът видимо не можеше да стои на краката си от умора и Карачиоло заповяда на фермера да отведе госта в стаята му.

Шипионе още веднъж изказа безкрайната си благодарност и помоли да го събудят на разсъмване, за да продължи пътя си.

— Това няма да е трудно, — отвърна фермерът, — аз самият ще трябва да ставам рано, тъй като ще ходя в Неапол.

Шипионе не зададе никакви въпроси, не направи никаква забележка, — той беше узнал всичко, което му беше необходимо. Случаят, който не рядко става съучастник в най-големите престъпления не го подведе и този път.

В два часа фермерът влезе в стаята му. Агентът скочи бързо от постелята, облече се и се приготви за път. Стопанинът му подаде предварително приготвен пакет: в него имаше хляб, парче шунка и бутилка вино.

— Брат ми заръча да ви попитам, не се ли нуждаете от пари? — добави той.

Шипионе почувствува срам. Той извади кесията си, където звъняха няколко дуката и я показа на стопанина. После помоли да му покаже някой обиколен път, сбогува се с него, предаде благодарност на брат му и тръгна. Но след стотина крачки той измени посоката си, заобиколи фермата и като избра една теснина между хълмовете, през която минаваше пътят за Неапол, се скри в засада. След не повече от четвърт час той различи един силует, в който почти веднага позна доскорошния си домакин.

Шипионе излезе от укрытието си и тръгна срещу него. Човекът се спря в учудване. Той явно не беше очаквал такава среща.

— Вие ли сте? — едва произнесе той.

— Както виждате.

— Защо сте тук, а не на път за Манфредония?

— Чакам вас.

— Защо?

— Защото, по заповед на адмирал Нелсън всеки, който укрие метежник, се наказва със смърт.

— А какво ме засяга това?

— Вие укривате адмирал Карачиоло.

Фермерът започна да отрича.

— Безполезно е, — прекъсна го Шипионе. — Познах го. Това е човекът, когото представяте за ваш брат.

— И само това ли имате да ми кажете, — попита фермерът с усмивка, чието значение беше невъзможно да се сгреша. Това беше усмивката на предател.

— Добре, — каза Шипионе. — Виждам, че се разбираме.

— Колко ви обещаха за адмирала?

— Четири хиляди дуката.

— Значи, две хиляди ще бъдат за мен?

— Не си вчерашен, приятелю!

— Както виждате, много съм скромнен.

— Съгласен ли сте за две хиляди дуката?

— Да, ако не започнат да се интересуват оставил ли е адмирал някакви пари в къщата ми.

— Ами ако ви оставя вън от играта?

— Ще предупредя адмирала и преди вие да стигнете до Неапол, ние с него ще бъдем толкова далеч от тук, че никога няма да ни стигнете.

— Виждате ли, приятелю, аз не мога и не искам да предприема нищо без вас.

— Значи се разбрахме?

— С мен да. Но ако ме послушате, по-добре елате с мен при някого, с когото ще можете да се пазарите още по-успешно, и който положително ще изпълни всичките ви искания.

— Как се казва той?

— Милорд Нелсън.

— Охо! Чувал съм от адмирала, че Нелсън е най-заклетият му враг.

— Вярно е. Ето защо ви обещавам, че милорд няма да се скъпи.

— Значи ви е изпратил адмирал Нелсън?

— Някой, който стои по-високо.

— Какво пък, — каза фермерът. — Правилно казахте, че се разбираме добре. Да вървим.

И двамата достойни приятели продължиха пътя си към Неапол.

LXXXI

В ИМЕТО НА ХОРАС НЕЛСЪН

Следствие от срещата, която имаше Нелсън с фермера и Шипионе Ламара, беше бележката на сър Уйлям Хамилтън до сър Джон Ектън:

„Карачиоло и една дузина от тези подли метежници скоро ще бъдат в ръцете на милорд Нелсън.“

„Дузина подли метежници“ — както видяхме в писмото на д'Албанезе до кардинала, беше прехвърлена на борда на „Гръмовержец“. Това бяха Мантоне, Маса, Басети, Доменико Чирило, Ерколя, д'Аниезе, Борто, Пияти, Пагано, Конфорти, Бафи и Веласко.

Карачиоло трябваше да бъде заловен на 29-ти сутринта.

През нощта шестима матроси, преоблечени в селски дрехи и въоръжени до зъби, слязоха на брега при Гранатело и Шипионе Ламара ги поведе към Калвецано, където пристигнаха около три сутринта.

Фермерът ги очакваше, а Карачиоло, на когото беше донесъл най-успокоителни вести от Неапол, вече спеше, заслепен от доверчивостта, която, за нещастие, честните хора винаги проявяват към мошениците.

Сабята на адмирала беше поставена до леглото. Пистолетите лежах на нощната масичка; но матросите, предупредени от фермера, нахълтаха в стаята и веднага взеха оръжието. Като видя, че е попаднал в капан и че съпротивата е безполезна, Карачиоло вдигна глава и сам протегна ръце, които завързаха с въжета. Той беше искал да избегне смъртта, докато тя беше далеч, но щом я почувствува до себе си, беше готов спокойно да я посрещне.

До външната врата ги чакаше изплетена от пръти каруца, запретната с два коня. Адмиралът и войниците седнаха в нея.

Шипионе хвана поводите.

Предателят стоеше встрани и не се показваше. Той се беше спазарил скъпо за своето предателство, получи половината предварително, а сега, след предаването на господаря си, го чакаше втората половина.

Към седем часа сутринта пристигнаха в Гранатело. Пленникът беше прехвърлен в лодката, шестимата селяни отново се превърнаха в матроси, хванаха веслата и загребаха към „Гръмовержец“.

Нелсън още от ранни зори стоеше на палубата с далекоглед в ръка и не откъсваше поглед от Гранатело. Той видя как лодката се отдели от брега, но поради голямото разстояние не можа да различи седящите в нея.

След малко над трапа, който водеше към горната палуба се показа една прекрасна главичка и Ема стъпи на дъсчения под на палубата, толкова елегантно, сякаш се появяваше в бална зала. Тя се приближи до адмирала и се облегна на ръката му. Въпреки обичайната си леност, която обикновено я задържаше в леглото до обяд, днес тя беше станала още на разсъмване, в очакване на важното събитие.

— Е? — попита английската сирена.

Нелсън мълчаливо посочи приближаващата се лодка, като предполагаше, че е тази, която очаква, тъй като хората в нея гребяха право към кораба.

— Къде е сър Уйлям? — попита той.

— На мен ли задавате този въпрос? — засмя се Ема.

Нелсън също се засмя, а после се обърна към младия офицер, който стоеше наблизко, и към когото, изглежда, изпитваше лична симпатия.

— Паркинсън, постарайте се да откриете сър Уйлям и му предайте, че лодката, която очакваме, вече се вижда.

Младият човек отдаде чест и тръгна да търси посланика. Няколкото минути, които му потрябваха, за да намери сър Уйлям и да доведе на палубата, бяха достатъчни, за да разсеят съмненията на Нелсън. Хората на веслата гребяха твърде сръчно за селяни, а освен това, на носа на лодката стоеше някакъв човек, в когото адмиралът позна Шипионе Ламара, и тържествуващо размахаше ръце.

Паркинсън беше заварил сър Уйлям да пише писмо до генерал Ектън, но посланикът веднага остави листа и побърза да се

присъедини към Нелсън и жена си.

Прекъснатото писмо остана да лежи на масата и като още едно доказателство за цялата добросъвестност на нашия труд, ние ще запознаем читателите с началото му, а по-късно ще им представим и продължението.

„На борда на «Гръмовержец», 29-ти юни 1799 година.

Милостиви господине!

Получих от Ваша светлост три писма и бях твърде щастлив да узная, че взетите от лорд Нелсън и от мен мерки, са получили одобрението на техни величества. Кардиналът, все още упорства в нежеланието си да действа заедно с нас и не иска да се намесва в предаването на замъка Сан Елмо. За да разговаря с Нелсън, той изпрати на свое място херцог дела Саландра. Капитан Тръбридж ще командва английските войски и руските части, вие ще докарате няколко добри оръдия, а херцог Саландра ще бъде главнокомандуващ. Тръбридж няма нищо против това.

Затова се надявам, че важното дело скоро ще бъде завършено и че кралският флаг след няколко дни ще се развее над замъка Сан Елмо, както вече се вее над другите замъци...“

След няколко минути на палубата никой вече не се съмняваше. Знаците на Шипионе означаваха: Карачиоло е заловен и се намира в лодката.

Какво чувствуваше английския адмирал при тази толкова желана вест? Нито историкът, нито романистът биха могли да проникнат зад маската на ледено спокойствие, което покриваше лицето му.

Скоро всички можеха да различат на дъното на лодката завързания с въжета адмирал. Той лежеше напъряко и двамата средни гребци бяха стъпили върху тялото му. Вероятно, екипажът на лодката намери за излишно да обикаля кораба, за да стигне до почетната стълба, а може би се засрами от толкова явно издевателство, така или

иначе предните гребци се хванаха за бакборда и Шипионе се изкачи по трапа, за да съобщи лично за успеха на начинанието.

През това време, моряците развързваха краката на адмирала, за да може да се качи на кораба, но ръцете му оставаха завързани зад гърба, толкова стегнати, че под тях вече имаше кървави ивици.

Карачиоло премина между групи врагове, чиято радост оскърбяваше нещастията му, и беше отведен в едно помещение между горната и долната палуба, чиято врата оставиха отворена, а от двете ѝ страни застанаха часови.

Веднага след появяването на Карачиоло сър Уйлям, който изгаряше от нетърпение да съобщи пръв на краля и кралицата приятната вест, побърза да се върне в каютата си, за да довърши писмото:

„Току-що видяхме Карачиоло, бледен, обрасъл с дълга брада, полумъртъв, с подпухнали очи и завързани ръце. Доведоха го на борда на «Гръмовержец», където се намират не само изброените от мен лица, но и също и синът^[1] на Касано, дон Джулио, свещеникът Пачифико и други подли предатели. Мисля, че най-престъпните от тях скоро ще си получат заслуженото. Наистина, това е ужасно, но аз познавам тяхната неблагодарност и техните престъпления, затова възмездието не ми въздействува толкова силно, както на много други.

Според мен, дори е превъзходно, че главните виновници се намират на борда на «Гръмовержец» в момента, когато се готви атака срещу замъка Сан Елмо. В отговор на всеки снаряд, изстрелян срещу Неапол, можем да отсичаме по една глава.

У. Хамилтън.

П. П. Ако можете, елате, за да уредите всичко. Надявам се до пристигането ви да завърша някои дела, които биха могли да огорчат техни величества. Процесът Карачиоло ще бъде поверен на офицери от кралската армия. Ако, както и трябва да се очаква, го осъдят на смърт, присъдата ще бъде изпълнена незабавно. Той толкова е

паднал духом, че и сега изглежда наполовина мъртъв. Искаше да го съдят английски офицери.

Повече нищо не мога да добавя, тъй като корабът, който ще Ви достави това писмо, вече тръгва за Палермо.“

Този път сър Уйлям беше прав, че процесът няма да се проточи. Ето заповедта на Нелсън. Не можем да виним адмирала, че е накарал пленника си да чака.

„До капитан граф Турн, командир на фрегата на Негово Величество «Минерва»

В името на Хорас Нелсън.

Тъй като Франческо Карачиоло, командор на Негово Величество краля на Двете Сицилии, е арестуван и се обвинява в метеж против законния владетел, тъй като е открил огън по кралския флаг, издигнат на фрегата «Минерва», която днес се намира под Ваше командване, Ви заповядвам да съберете под Ваше ръководство петима старши офицери и да изясните може ли да бъде доказано престъплението, в което се обвинява споменатият Карачиоло. Ако следствието потвърди престъплението, обърнете се към мен, за да узнаете какво наказание трябва да получи той.

Хорас Нелсън.“

Вие сами можете да се убедите, че това не е било военен съд, че не съдиите са установявали вината и определяли наказанието, според своята съвест. Не, Нелсън, който не присъствува на следствието, нито на разпитите, който през това време, може би, водеше любовна беседа с прекрасната Ема Ла-йона, без дори да се запознае с делото, се наемаше да произнесе присъдата о да определи наказанието!

Това обвинението е толкова тежко, че романистът, отново от страх да не го упрекнат в прекалено въображение, предава перото си на историка и му казва: „Сега е твой ред, братко, фантазията няма право да измисля, нека историята говори вместо нея.“

Ние Ви уверяваме, че всяка дума в тази глава е чиста истина. Не е наша вината, ако тя ви стори ужасна.

Без да се грижи на съда на потомството и дори за мнението на съвременниците си Нелсън реши процесът Карачиоло да се състои на собствения му кораб, тъй като, — казват господата Кларк и Мак Артър в „Животът на Нелсън“, — се боеше от бунт на екипажа, ако делото се гледа на неаполитански кораб. „Толкова много моряците обичаха Карачиоло!“ — добавят историците.

Процесът започна веднага след като беше съобщено за арестуването на Карачиоло. В раболепието си пред Каролина и Фердинанд, може би, и под въздействието на оскърбената си гордост, Нелсън без да се замисли потъпка всички международни закони. Той нямаше право да съди човек, който му беше равен по ранг и заемаше по-високо обществено положение, и виновен — ако наистина беше виновен — само пред краля на Двете Сицилии, но не и пред английския крал.

А сега, за да не ни обвинят в симпатии към Карачиоло и несправедливост към Нелсън, ние ще вземем съдебния протокол от книгата, където така пламенно се възхвалява английския адмирал. Този протокол, при цялата си простота, ни се стори много по-вълнуващ от романа, съчинен от Куоко, или този, скалъпен от Колета.

Неаполитанските офицери от набързо съставения военен съвет, под председателството на граф Турн, незабавно се събраха в офицерското отделение на кораба. Двама английски моряци свалиха възетата на Карачиоло и го доведоха пред съда. Според обичая, помещението, в което се провеждаше заседанието, остана отворено и всеки желаещ можеше да влезе вътре.

При вида на съдиите си Карачиоло се усмихна и поклати глава: всички тези офицери, освен граф Турн, бяха служили под негова команда. Беше очевидно, че никой нямаше да се осмели да го оправдае.

Сър Уйлям не преувеличаваше. Карачиоло беше само на 49 години, но дългата брада и сплъстените коси му придаваха вид на 70 годишен старец. Но, когато застана пред съдиите, той се изправи в цял ръст и отново придоби предишната си твърдост, увереност и гордия поглед на човек, свикнал да дава заповеди. Изкривеното му от гняв лице се отпусна в израз на високомерно спокойствие.

Започна разпитът. Карачиоло не отказа да отговаря на зададените въпроси. Ето показанията му:

„Служил съм не на републиката, а на Неапол, и съм се сражавал не против кралската власт, а против убийствата, грабежите и пожарите. Дълго време съм бил обикновен войник, а после бях принуден в известен смисъл, да поема командването на републиканските морски сили. Беше ми невъзможно да откажа назначението.“

Ако Нелсън беше присъствувал на разпита, би могъл да потвърди това показание на Карачиоло, тъй като не бяха минали и три месеца, откакто Тръбридж, както читателят си спомня, му беше писал:

„Научих, че Карачиоло носи караулна служба, като обикновен войник. Вчера са го видели на стража пред двореца. Той отказал да приеме военен чин, но, изглежда, якобинците принуждават да служат всички, без да се съобразяват с личните им желания.“

Съдията попита адмирала, защо не се е възползувал от многочислените възможности за бягство? Карачиоло отвърна, че бягството е винаги бягство, че, може би, го е удържало лъжливото понятие за чест, но така или иначе, то го е удържало. Ако това е престъпление, той го признава. С това разпитът приключи. Искането да получат формално признание от адмирала, и той го направи. И, макар че говореше спокойно и с достойнство, въпреки че начинът, по който отговаряше Карачиоло, както свидетелствува протоколът, му спечели симпатиите на присъстващите английски офицери, заседанието беше прекратено, а престъплението обявено за доказано. Карачиоло отново беше изпратен в килията си под охраната на двамата часови, а граф Турн отнесе протокола на Нелсън. Той жадно погълна съдържанието на документа и на лицето му се изписа свирепа радост. После сграбчи перото и написа:

„До командора граф Турн.
В името на Хорас Нелсън.“

Предвид на това, че военния съвет, съставен от офицери на Негово Величество, кралят на Двете Сицилии, се е събрал за да осъди Франческо Карачиоло за престъпния метеж срещу неговия господар, предвид на това, че споменатият военен съвет е доказал съвсем категорично наличието на престъплението и затова е осъдил споменатия Карачиоло на смърт, с настоящето сте упълномощен да приведете в изпълнение смъртната присъда, чрез обесване на престъпника на фок-мачтата на фрегатата «Минерва» от флота на Негово Величество Краля на Двете Сицилии, която се намира под ваше командване.

Присъдата да се изпълни днес, в пет часа след обед, а тялото да виси до залез слънце, когато въжето да се пререже, и трупът да бъде хвърлен в морето.

Бордът на «Гръмовержец», Неапол, 29-ти юни 1799 г.

Хорас Нелсън.“

Когато Нелсън пишеше това разпореждане, в каютата му присъствуваха две особи. Ема, вярна на клетвата, която беше Дала на кралицата, стоеше безмълвно, без да защити дори с жест осъдения. Въпреки, че не изпитваше особено добри чувства към него, сър Хамилтън, като прочете още неизсъхнали-те редове, не се сдържа и каза на Нелсън:

— Милосърдието изисква да се дадат на осъдения 24 часа, за да се подготви за смъртта.

— Не изпитвам милосърдие към предателите, — отвърна адмиралът.

— Ако не милосърдието, поне религията.

Но Нелсън мълчаливо взе от ръцете на сър Хамилтън присъдата и я протегна на граф Турн.

— Разпоредете се да я приведат в изпълнение, — каза той.

---

[1] Да кажем две думи за този юноша, който не играе никаква роля в нашата история, но показва моралното падение на епохата. Отсякоха му главата, макар, че не беше навършил шестнадесет години.

Седмица след екзекуцията, бащата даде угощение на съдиите на сина си! (Б. а.) ↑

LXXXII

ЕКЗЕКУЦИЯТА

Вече казахме и повтаряме отново: в това мрачно повествование, което хвърля толкова тъмно петно върху паметта на един от най-великите воители в историята, ние не пожелахме да дадем воля на въображението си, макар че със средствата на изкуството бихме могли да постигнем много повече и да направим на нашите читатели по-силно впечатление от това при четенето на официалните документи. Но това би значило да поемем голяма отговорност, а тъй като — по дълга на писателя — ние предаваме Нелсън на съда на потомството, тъй като съдим съдията, ние бихме желали нашият призив за правосъдие (противно на първото съдилище — плод на злобата и ненавистта) да бъде изпълнено с това спокойно величие, присъщо на правото дело, което не се съмнява в тържеството си.

Затова ние ще се откажем от спомагателните средства, които толкова често са ни оказвали неоценима помощ, и ще се придържаме строго към отчета на английската страна, — той не може да не бъде благоприятен за Нелсън и враждебен към Карачиоло. Преписваме го дословно.

В съдбоносните часове от произнасянето до изпълнението на присъдата, Карачиоло два пъти вика при себе си лейтенант Паркинсън и два пъти го моли да бъде посредник между него и Нелсън. Първият път — за преразглеждане на присъдата, вторият — за да моли да не бъде обесен, а разстрелян. Адмиралът наистина очакваше смъртта, но смърт от брадва или куршум. Княжеската му титла му даваше право на смърт, достойна за дворянин, а адмиралският ранг — на смърт, достойна на войник.

Но всяка надежда за секира и куршум му беше отнета. Той беше обречен на смърт, от която умират убийците и крадците. Нелсън не само превиши пълномощията си, като осъди равен нему по чин и стоящ по-високо в обществото човек, но освен това му избра такава смърт, която трябваше да направи екзекуцията двойно по-унизителна.

Ето защо адмиралът пренебрегна срама и прибягна до молба, за да се избави от подобно безчестие.

— Аз съм старец, господине, — каза той на Паркинсън, — и не оставям семейство, което да ме оплаква. Никой няма и да подозре, че на моята възраст и при моята самота, за мен е толкова трудно да се разделя с живота, но изпитвам неизразим срам от перспективата да умра като разбойник. Признавам ви, това разбива сърцето ми.

Лейтенантът тръгна. По време на отсъствието му Карачиоло беше силно възбуден и явно се тревожеше за нещо. Младият офицер се върна скоро.

— Е? — живо запита Карачиоло.

— Ето дума по дума отговорът на милорд Нелсън, — отвърна Паркинсън: — „Карачиоло беше съден от безпристрастен съд, съставен от негови сънародници, и аз, чужденецът, не мога да се намесвам.“

Карачиоло горчиво се усмихна.

— Значи, милорд Нелсън имаше право да се намесва, за да принуди съда да ме осъди на смърт чрез обесване, но няма право да се намесва, за да промени присъдата на разстрел!

И като се обърна към вестносеца, той каза:

— Може би, млади приятелю, в разговора с милорд Нелсън не сте бил толкова настойчив, както би следвало?

В очите на Паркинсън се появиха сълзи.

— Аз бях толкова настойчив, княже, — каза той, — че милорд Нелсън ме отпрати със заплашителен жест и думите: „лейтенант, съветвам ви да не се забърквате в чужди работи!“ Но ако ваша светлост желае да ми даде още някакво поръчение, аз ще го изпълня най-чистосърдечно и съвестно, дори ако след това изпадна в немилост.

Като забеляза сълзите на младия човек, Карачиоло с усмивка му протегна ръка.

— Обърнах се към вас, защото сте най-младият офицер на борда, а на вашата възраст хората рядко имат зло сърце. Дайте ми един съвет: ако се обърна към лейди Хамилтън, ще постигне ли тя нещо от милорд Нелсън?

— Тя има голямо влияние върху милорд, — каза младият човек. — Да опитаме.

— Добре, вървете, умолявайте я. Може би в по-щастливите времена съм бил понякога несправедлив към нея. Нека забрави това и аз ще я благословя, а после сам ще заповядам да открият огън по мен.

Паркинсън напразно търси Ема на палубата, а в каютата ѝ не беше допуснат. След подобен отговор Карачиоло разбра, че трябва да остави всякаква надежда и за да не унижава достойнството си, той стисна ръката на младия човек и реши да не произнася повече нито дума.

В един след обед при него влязоха двама матроси и граф Турн, който му съобщи, че трябва да напусне „Гръмвержец“ и да се прехвърли на борда на „Минерва“.

Карачиоло протегна ръце.

— Ръцете трябва да бъдат зад гърба, — каза графът.

Карачиоло се подчини. Завързаха ръцете му и оставиха част от въжето, която хвана един от моряците. Вероятно се опасяваха, да не би Карачиоло да се хвърли в морето и да избегне екзекуцията чрез самоубийство.

И така, с вързани ръце, като най-закоравял престъпник, Франческо Карачиоло, адмиралът, един от най-достойните хора на Неапол, премина между двата реда матроси и напусна палубата на „Гръмвержец“. Но подобно прекомерно оскърбление винаги пада върху оскърбителя, а не върху жертвата!

Две лодки в пълно бойно снаряжение, съпровождаха отляво и отдясно тази, в която настаняха Карачиоло. Стигнаха „Минерва“. Когато видя отново прекрасния кораб, на който някога беше пълновластен господар, корабът, който беше толкова послушен по време на плаването от Неапол до Палермо, Карачиоло дълбоко въздъхна и в тъгълчетата на очите му блеснаха сълзи. Той се изкачи по трапа на бакборда, предназначен за низшия персонал. Всички войници и офицери бяха строени на палубата. Корабната камбана удари един и половина. Бяха довели свещеник и попитаха адмирала, дали не желае да употреби останалото време за благочестива беседа.

— Дон Северо все още ли е капелан на „Минерва“? — попита той.

— Да, ваша светлост, — отговориха му.

— Тогава отведете ме при него.

Достойният капелан беше пригответил набързо малък олтар.

— Помислих, — каза той на осъдения, че в този съдбовен миг може би ще пожелаете да се причестите.

— Аз не считам греховете си за толкова тежки, че да се нуждая от причастие, но дори да бяха много по-големи, приготвената ми позорна кончина струва ми се, е достатъчна, за да ги изкупя напълно.

— Ще откажете ли да приемете свещената плът на нашия Спасител?

— Не, Боже опази! — отвърна Карачиоло като коленичи.

Свещеникът произнесе няколко молитвени думи и Карачиоло благоговейно вкуси от плътта на Спасителя.

— Вие бяхте прав, отче, — каза той. — Сега се чувствам посилен и главно по-покорен.

Камбаната удари два, три, четири, пет часа. Вратата се отвори.

Карачиоло прегърна свещеника и без да промълви дума последва войниците.

На палубата един матрос плачеше.

— Защо плачеш? — попита го адмиралът.

Човекът на отговори, само посочи въжето, което държеше в ръка.

— Никой не знае, че аз ще умра и затова никой освен теб не ме оплаква, стари ми другарю по оръжие. Прегърни ме от името на моите близки и приятели.

После той погледна към „Гръмовежец“ и забеляза на юта група от трима души, които гледаха към „Минерва“. Един от тях държеше далекоглед.

— Отдръпнете се малко приятели, — каза Карачиоло на матросите, които бяха сключили плътен кръг около него. Пречите на милорд Нелсън да гледа.

Матросите се отдръпнаха.

За реята на фок-мачтата беше закрепено въже, което висеше над главата на Карачиоло.

Графът даде знак.

На врата на адмирала нахлузиха примка. Дванадесет човека хванаха другия край на въжето и повдигнаха тялото на десет фута от палубата. В същия миг се раздаде оръдеен изстрел и за момент всичко се скри зад гъстия дим.

Заповедта на Нелсън беше изпълнена.

Но макар английския адмирал да не беше изпуснал и най-малката подробност от екзекуцията, веднага след оръдейния изстрел, граф Тури слезе в каютата си и написа:

„Уведомявам негова светлост адмирал Нелсън, че присъдата, произнесена над Франческо Карачиоло е приведена в изпълнение в съответствие с вашите заповеди.
Граф Турн.“

Незабавно беше спусната лодка, за да отнесе съобщението на Нелсън. Адмиралът не се нуждаеше от подобна информация, тъй като не беше изпуснал нито една подробност, а освен това трупът, който се клатеше под реята на „Минерва“, не оставяше и място за съмнение. Затова още преди лодката да доплува до неговия кораб, той вече беше написал на генерал Ектън следното писмо:

„Милостиви господине!

Не мога да изпратя на Ваша светлост материалите от съдебния процес на този негодник Карачиоло. Мога само да Ви съобщя, че тази сутрин той беше съден и получи справедлива присъда, която е изпълнена.

Изпращам на Ваша светлост моето потвърждение на присъдата във вида, в който беше дадено от мен: «Утвърждавам смъртната присъда на Франческо Карачиоло, която да се изпълни днес в пет часа след обяд на борда на фрегатата „Минерва“.

Хорас Нелсън.»“

На същия ден и със същия куриер беше изпратено и следващото писмо на сър Уилям Хамилтън, което показва с какво усърдие е изпълнил Нелсън разпореденията на краля и кралицата относно неаполитанския адмирал.

„На борда на «Гръмвержец» 29-ти юни 1799 г.

Милостиви господине!

Използвам малкото време с което разполагам, за да добавя към писмото на милорд Нелсън, че Карачиоло беше съден от военен съд и осъден с болшинство гласове, и че милорд Нелсън се разпореди, екзекуцията да стане чрез обесване на реята на «Минерва», днес в пет часа след обед, а след това тялото да бъде хвърлено в морето. Турн заяви, че при подобни случаи на осъдения обикновено се дават двадесет и четири часа, за да се погрижи за спасението на душата си, но заповедта на милорд Нелсън беше изпълнена, въпреки че и аз също поддържах мнението на графа.

Другите престъпници остават на разположение на негово величество на борда на тартаните, които са плътно обкръжени от нашия флот.

Всичко, което върши милорд Нелсън, е продиктувано от неговата честна съвест и аз предполагам, че взетите от него мерки, ще бъдат впоследствие признати за най-мъдрите, които е можел да предприеме. Но засега, за Бога, направете всичко възможно кралят да пристигне на борда на «Гръмовержец» и да види на него кралското знаме.

Утре ще щурмуваме замъка Сан Елмо — жребият е хвърлен. Да помага Бог на правото дело! А за нас остава само да не се колебаем в своята твърдост и упорито да водим борбата до край.

У. Хамилтън“.

Както се вижда, въпреки своята увереност, че действията на Нелсън са били възможно най-правилни, сър Уилям и тези, от чието име той говореше, с трескава настойчивост призоваваха на борда на „Гръмовержец“ краля. Те нямаха търпение, да осветят с присъствието на коронованите особи току-що разигралата се отвратителна драма.

За присъдата и нейното изпълнение Нелсън е записал в корабния дневник следното:

„Събота 29-ти юни. Времето е тихо, но облачно. Пристигна корабът на негово величество «Райна» и бригът «Балун». Събра се военен съд, който осъди на смърт и обеси Франческо Карачиоло, на борда на неаполитанската фрегата «Минерва».“

Чрез тези три реда беше успокоен крал Фердинанд, удовлетворена кралицата, прокълнатата Ема Лайона и обезчестен Нелсън.

LXXXIII ПРИЗРАКЪТ

Екзекуцията на Карачиоло дълбоко порази Неапол.

Всички граждани, към която и партия да принадлежаха, считаха адмирала за човек, значителен и по рождение и по дарование. Животът му беше безупречен, върху него не хвърляше сянка нито едно от недостойните деяния, които царедворецът рядко успява да избегне. Наистина, Карачиоло беше царедворец само от време на време, но през тези кратки периоди, както видяхме, се стараеше да защитава кралската власт, толкова чистосърдечно и мъжествено, както по-късно защитаваше Отечеството.

Но особено страшно зрелище беше екзекуцията му за пленниците, пред чиито очи беше извършена. Те видяха в това предсказание за собствената си съдба и когато, в съответствие със заповедта, на залез слънце въжето беше прерязано и трупът на адмирала, в който бяха приковани всички погледи, стремително потъна в морето, на малките кораби се разнесе ужасен вик. Той се изтръгна едновременно от всички гърди, прелетя над вълните, сякаш беше жалостен стон на морските духове и отекна в най-дълбоките трюмове на „Гръмовержец“.

Кардиналът не знаеше нищо за събитията от този страшен ден, не знаеше не само за съда, но дори за ареста на Карачиоло. Ние видяхме, че Нелсън особено се беше погрижил за това затворникът да бъде доведен през Гранатело, и строго беше забранил кортежът да минава през заетите от войските на Руфо части на крайбрежието. Кардиналът, извън всяко съмнение, не би допуснал един английски офицер (с когото при това вече няколко дни имаха сериозни разногласия по толкова важния спор на честта, какъвто беше мирният договор) да вдигне ръка срещу неаполитански княз, дори и да беше негов враг, а още повече срещу Карачиоло, с когото Руфо беше сключил нещо като съюз, ако не настъпателен, то поне отбранителен.

Действително, ние помним, че когато се разделяха на брега на Котрона те си дадоха дума да се пазят взаимно, а в това неспокойно време бъдещето можеше да се предвиди само от някой пророк, затова еднакво можеше да се наложи на княза да защити кардинала, както и на кардинала да защити княза.

Но когато чуха оръдейните изстрели от борда на „Гръмовержец“ и видяха висящото на реята тяло, хората на Руфо дотичаха при него и му съобщиха, че на борда на „Минерва“ сигурно са екзекутирали някого. И привлечен от обикновеното любопитство, кардиналът излезе на терасата. Действително, люлеещият се във въздуха труп можеше да бъде забелязан и с просто око. Кардиналът заповяда да му донесат далекогледа. Но след последната им среща Карачиоло си беше пуснал дълги коси и брада, което го правеше неузнаваем, особено от разстояние. При това, той беше все още в дрехите, в които бяха го заловили, с други думи, преоблечен като селянин. Руфо помисли, че са обесили някакъв шпионин и изгуби интерес към видяното. Той беше решил вече да се върне в кабинета си, когато изведнъж забеляза, че от борда на „Минерва“ се отдели някаква лодка и се насочи право към дома му.

Това го накара да остане на терасата. Колкото повече тя се приближаваше към брега, кардиналът все повече се убеждаваше, че седящият в нея офицер носи някакво съобщение лично до него. Човекът носеше неаполитански мундир и въпреки, че Руфо не можеше да си спомни името му, лицето му не му беше непознато. Офицерът, изглежда, също позна кардинала и преди още да стъпи на брега почтително го приветствува, като размаха плика, който носеше.

Руфо слезе от терасата и беше пред вратата на кабинета си едновременно с пратеника. Той се поклони почтително и му подаде пакета.

— За Ваше високопреосвещенство от негова светлост граф Турн, капитан на фрегата „Минерва“.

— Необходим ли е отговор, господине?

— Не, ваше високопреосвещенство, — отвърна офицерът и като се поклони, излезе.

Учуден от тази неочаквана визита, кардиналът остана да стои с писмото в ръка. Тъй като зрението му беше слабо, той трябваше да влезе в кабинета и да вземе очилата си, за да го прочете. Той би могъл

да върне и разпита офицера, но младият човек толкова очевидно бързаше да се оттегли, че Руфо реши да не го безпокои. Като влезе в кабинета, той си сложи очилата и прочете следното:

„Рапорт до Негово Високопреосвещенство, кардинал Руфо, за арестуването, съда, осъждането и екзекуцията на Франческо Карачиоло.“

Кардиналът не можа да сдържи вика си, в който имаше повече изумление, отколкото болка. Стори му се, че погрешно е разбрал този ред. Той започна да чете отначало и изведнъж се досети, че трупът, който току-що беше видял да се люлее на реята, беше тялото на адмирал Карачиоло.

— Ох!... — простена той като безсилно отпусна ръце. — Какво доживяхме, англичани да бесят неаполитански князе в пристанището на Неапол!

След минута той седна до писалището си и като приближи писмото към очите си, започна да чете.

„Ваше Високопреосвещенство!

Дългът ми повелява да Ви уведомя, че днес сутринта получих заповед от адмирал Нелсън незабавно да се явя при него на борда на «Гръмовержец» с петима мои офицери. Изпълних тази заповед и когато пристигнах на кораба, получих писмено разпореждане да събера военен съвет, който да съди кавалера Франческо Карачиоло, обвинен в метеж против Негово Величество и да вземе решение за наказание, което да съответствува на престъплението му.

Това разпореждане беше незабавно изпълнено от мен и в каюткомпанията се събра военен съвет. Заповядах да доведат задържания. Отначало офицерите удостовериха самоличността на адмирала, а след това заповядах да му прочетат всички предявени към него обвинения и попитах има ли да каже нещо в своя защита. Той отговори утвърдително, но когато му беше дадена думата, цялата му защитна реч се сведе до отричането на факта, че доброволно е служил на гнусната република.

Освен това, той твърдеше, че е вършел всичко по принуда и под заплахата от разстрел. После му зададох и други въпроси, в отговор на които беше принуден да признае, че се е сражавал на страната на така наречената Република против армията на Негово Величество. Той призна също, че е командвал канонерските лодки, които са попречили на войските на Негово Величество да влязат в Неапол, но заяви, че не е знаел, че тези войски се предвождат от кардинала, а ги е считал просто за банда нашественици. Впрочем, той призна, че е давал писмено разпореждане, с цел да попречи на предвижването на кралската армия. Най-после, на въпроса защо, след като е служил против волята си, не се е опитал да избяга на Прочида, той отговори, че не се е реши на това, от страх да не бъде приет лошо.

Като си изясни всички тези въпроси, военният съвет с болшинство на гласовете осъди Франческо Карачиоло на смърт, при това позорна.

Това решение беше представено на милорд Нелсън, който одобри присъдата и заповяда тя да се изпълни още същия ден, в пет часа след обед: да се обеси осъденият на фок-мачтата и тялото му да виси до залез слънце, след което въжето да бъде прерязано и тялото хвърлено в морето.

Получих тази заповед днес на обяд. В дванадесет и половина престъпникът беше отведен на борда на «Минерва» и оставен в корабния параклис, а в пет присъдата беше приведена в изпълнение, съгласно получената заповед.

Изпълнявайки дълга си, аз бързам да направя това съобщение на Ваше Високопреосвещенство и имам честта да оставам Ваш най-почтителен и покорен слуга, граф Турн.“

Поразен, Руфо два пъти прочете последното изречение. Беше ли това изпълнение на дълга, или просто чудовищно издевателство? Във

всеки случай, това беше предизвикателство, което той видя и голяма доза оскърбление.

Нали само той в качеството си на генерален наместник, на „второто аз“ на краля, имаше право да решава въпроса за живота и смъртта на поданиците на Кралството на двете Сицилии. Как се случи така, че този неканен гост, този чужденец, този англичанин в самото сърце на неаполското пристанище, пред очите му, явно от желание да го унижи, — след като беше нарушил договора за капитулацията, след като с недостойната си уловка беше заплашил с оръдията си тартаните с патриотите, — беше осъдил на смърт, при това позорна, един неаполитански княз с по-високо обществено положение от него самия и равен му по ранг? Кой беше дал на този самозван съдия такава огромна власт? Така или иначе, след като властта беше дадена на друго лице, неговата собствена власт ставаше недействителна.

Наистина, Прочида беше осеяна с бесилки, но той нямаше нищо общо с островите. Те бяха отвоювани от англичаните. Той не беше сключвал договор с островите. Най-после, Спечале — палачът на Прочида, беше сицилийски съдия, когото беше изпратил сам кралят и следователно, произнасяше присъдите си законно, от името на краля. Но Нелсън, поданик на неговото величество Джордж III, не можеше да произнася обвинителни присъди в името на негово величество Фердинанд IV краля на Двете Сицилии.

Руфо обхвана главата си с ръце. Всичко, което току-що казахме, трескаво закипя и се заблъска в мозъка му. Най-после решението беше взето. Той взе перото и написа:

„До Негово Величество краля на Двете Сицилии.
Господарю!

Делото за възстановяването на Ваше Величество на престола е завършено и аз благославям за това Господа Бога. Но това възстановяване беше следствие на тежък труд и продължителни усилия.

Причината, която ме подтикна да взема в едната ръка кръста, а в другата меча, вече не съществува. Затова мога, длъжен съм да се върна в тази неизвестност, от която излязох само поради убеждението, че ще послужа на

делото Божие и с надеждата, че ще бъде полезен на моя крал.

При това, отслабването на моите телесни и духовни сили също би ме подтикнало към такава крачка, дори и да не ме принуждаваше затова повелята на съвестта.

Затова имам честта най-покорно да моля Ваше Величество да благоволи да приеме оставката ми.

Оставам с най-дълбоко почитание,

Ф. кардинал Руфо.“

Писмото на кардинала още не беше стигнало в Палермо, когато кардиналът получи разпореждане да публикува нотата на Нелсън, в която английският адмирал даваше двадесет и четири часа на републиканците, които живееха в града, и четиридесет и осем на тези от околностите на Неапол, за да се явят доброволно и да се предадат на милостта на краля.

Кардиналът веднага позна нотата, която веднъж беше отказал да отпечата. Като всичко, излязло под перото на английския адмирал, тя беше отбелязана с печата на грубостта и насилието. Като четеше документа, Руфо помисли, че е постъпил съвсем правилно, като е подал оставката си.

Но на трети юли той получи писмо от кралицата, която отказваше да я приеме.

„Аз получих и с най-голям интерес и внимание прочетох посланието на Ваше Високопреосвещенство от двадесет и девет юни. Няма такива думи, които биха могли да изразят дълбоката благодарност, към Вас, която завинаги ще изпълва сърцето ми.

Премислих всичко, което пишете за Вашата оставка и желанието да си отдъхнете. На мен по-добре от когото и да било е известно колко примамлив е покоят и колко скъпоценен става безметежният живот след всички вълнения и прояви на неблагодарност, които влече след себе си стореното добро. Ваше Високопреосвещенство изпитва това едва от няколко месеца; помислете колко

трябва да съм уморена аз, която изпитвам цели двадесет години! Не, каквото и да казвате, аз не мога да повярвам в отслабването на Вашия дух и тяло. Каквото и да е отвращението от по-нататъшната служба, забележителните Ви дела и целият ред адресирани до мен писма, в които личи такава острота на ума и такъв безграничен талант, свидетелствуват, напротив, за неизчерпаеми сили и безкрайни способности. На мен не само не ми подобава да приема съдбоносната оставка на Ваше Високопреосвещенство, за която ме молите в минута на временна умора, а напротив, трябва да подкрепя Вашето старание, Вашия ум и сърце, за да можете да завършите и укрепите толкова славно започнатото от Вас дело и да го продължите, като възстановите реда в Неапол на здрава и непоклатима основа, за да може от ужасното нещастие, което Ви е сполетяло, да се роди благоденствие и по-добро бъдеше, на които всемогъщият гений на Ваше Високопреосвещенство ме вдъхновява да се надявам.

Кралят заминава утре вечер с малката войска, която успя да събере. Много от това, което остава неясно при кореспонденцията, ще се разясни при устна беседа. Колкото до мен, то за голямо мое съжаление не мога да съпровождам краля. Сърцето ми би се зарадвало при вида на встъпването му в Неапол. Какъв балсам за душата ми, какъв лек за тежките ми рани би било да чуя ликуващите викове на тази част от народа, която му е останала вярна! Но множество съображения ме задържат и аз ще остана тук, за да плача и да моля нашия Бог да напътствува и подкрепя краля във великото му начинание. Съпровождащите краля лица ще Ви предадат моята най-висока признателност, както и моето искрено възхищение от проведената от Вас операция, която граничи с чудо.

Но аз съм твърде откровена да скрия от Ваше Високопреосвещенство, че договора за капитулация, сключен с метежниците, никак не ми харесва, особено след това, което бях Ви писала и в което Вие ме убеждавахте. Ето защо, аз мълча по този въпрос, сърцето ми не би ми

позволило да Ви хваля за подобно деяние. Но днес всичко приключи по най-добрия начин и както вече Ви казах, при един личен разговор, всичко ще се разясни и, надявам се, ще стигне благополучен край, тъй като всичко е било вършено за по-голяма слава и по-голямо благоденствие на Държавата.

А сега, когато Ваше Високопреосвещенство има по-малко грижи, ще си позволя да Ви помоля да ми съобщавате редовно за всички извънредни обстоятелства, които биха могли да възникнат, като можете винаги да разчитате на съвети, дадени Ви от чисто сърце. Само едно ме огорчава, а именно, невъзможността лично да Ви уверя в дълбоката си и вечна благодарност и уважение с които оставам най-искрен приятел на Ваше Високопреосвещенство.

Каролина.“

По всичко, което вече показахме на нашите читатели, и по прочетените от нас писма на августейшите съпрузи и, най-вече, от току-що приведеното писмо на кралицата, е лесно да се досетим, че кардинал Руфо, на когото чувството за справедливост ни заставя да отдадем дължимото, в периода на страшната реакция от 1799 година се оказа изкупителна жертва на кралската власт. Романистът вече поправи някои грешки на историците — съзнателни грешки на роялистките писатели, които искаха да стоварят на кардинала отговорността пред потомството за касапницата, подстрекавана от безсърдечния крал и отмъстителната кралица. От друга страна, поправихме и някои неволни грешки на писатели-патриоти, които не се имали достъп до документите, които можеха да попаднат в ръцете на безпристрастния писател едва след падането на трона, и като не бяха се осмелили да предявят на венценосната двойка толкова ужасно обвинение и започнаха да търсят другаде техните съучастници и вдъхновители.

А сега да възобновим нашата повест. Ние не само не се приближаваме към края, но, напротив, едва сега започваме разказа за кървавите и позорни деяния.

LXXXIV

КАКВО ПОПРЕЧИ НА ПОЛКОВНИК МЕЖАН ДА ИЗЛЕЗЕ ОТ ФОРТА САН ЕЛМО ЗАЕДНО СЪС САЛВАТО ПРЕЗ НОЩТА НА 27 СРЕЩУ 28 ЮНИ

Ние помним, че тъй като не се доверяваха — не на думите на кардинала, а на обещанията на Нелсън, — Салвата и Луиза се отправиха да търсят убежище в замъка Сан Елмо, което им беше предоставено от пресметливия Межан срещу двадесет хиляди франка за всеки от тях. Помним също, че по време на спешното си пътуване до Молизе Салвата беше събрал двеста хиляди франка. От тях почти петдесет хиляди бяха отишли за организирането на калабрийските доброволци, за покриването на насъщните разходи на най-бедните от тях, за помощ на ранените и за заплата на тези, които ги обслужваха в Новия замък. Сто двадесет и пет хиляди, както писа Салвата на баща си, бяха заровени в подножието на лаврово дърво до гроба на Вергилий.

Когато се прощаваше с Микеле, който искаше да сподели съдбата на другарите си и се качи на тартана, Салвата накара младия ладзарони да приеме три хиляди франка, за да не се окаже без пукната пара в чуждата земя.

Така че в момента, когато влизаха във форта Сан Елмо, Салвата разполагаше с двадесет и две, или двадесет и три хиляди франка. Когато младият човек дойде да моли за гостоприемство, той веднага предаде на Межан половината от договорената сума, като обеща да донесе останалите още същата нощ. Полковникът внимателно преброи парите и ги заключи в чекмеджето на писалището си. Тъй като сметката излизаше, той предостави на Салвата и Луиза двете най-хубави стаи в замъка.

Вечерта Салвато съобщи, че ще трябва да предприеме нощно пътуване и помолите да му съобщят парола, за да може безпрепятствено да се върне във форта, след като постигне целта на експедицията си.

Межан отговори, че Салвато като военен трябва отлично да знае колко строги са правилата по време на война, че паролата не трябва да се поверява никому, тъй като може да стигне и до чужди уши и да постави под заплаха безопасността на замъка. Но като се досети защо Салвато иска да напусне форта, Межан предложи да му даде съпровождащ офицер, или ако младият човек предпочита неговата собствена компания, можеше да го съпроводи лично.

Салвато отговори, че компанията на полковник Межан би му била много по-приятна и че двамата могат да тръгнат още същата нощ.

Това се оказа невъзможно, тъй като полковникът, който трябваше да поеме охраната на замъка, щеше да се яви едва след две денонощия. Межан добави твърде учтиво, че ако става дума за останалите двадесет хиляди франка, то при наличието на живи заложници и половината от уговорената сума, той може да почака няколко дни.

Салвато отвърна: „Чисти сметки, добри приятели“ и продължи, че колкото по-скоро донесе останалата сума, толкова по-добре ще бъде и за двамата.

Всъщност, полковникът имаше други планове за предстоящата нощ. Той искаше да предложи на Руфо още един изход от положението и затова взе от него пропуск за един от своите офицери, който щеше да представи на кардинала новите предложения за предаване на форта.

Този офицер беше той самият.

Ние няма да бъдем обвинени в това, че щадим съотечествениците си. В цялата история на завоюването на Неапол има само няколко негодници, като комисаря Фейпу и полковник Межан, негодници, които винаги изскачат от военните канцеларии и тръгват след армията в лов на пляката. И, така както прославяхме тези, които имат право на слава, така сега заклеяваме тези, които са се покрили с позор.

Кардиналът беше морално задължен да приеме всяко предложение, което можеше да предотврати кръвопролитията. Затова, в десет часа вечерта, той изпрати маркиз Маласпина с пропускателен билет, като за безопасност му даде ескорт от десет човека.

Межан се преоблече в цивилния костюм, даде си сам неограничени пълномощия за преговори, представи се за секретар на коменданта и последва маркиза.

В единадесет часа мнимият секретар беше представен на кардинал Руфо. Тази среща се състоя през нощта на 27 срещу 28 юни, още преди кардиналът да узнае за вероломството на Нелсън, — напротив, като получи от Тръбридж и Бол уверения, че адмиралът няма да пречи на патриотите да се качат на корабите, Руфо искрено вярваше в честното спазване на договора.

Както вече казахме, Межан беше направил вече един неуспешен опит да сключи сделка с кардинала, като беше получил категоричен отговор: „Аз воювам с желязо, а не със злато!“. Затова Руфо посрещна твърде хладно неговия секретар.

— Какво ще кажете, господине? Може би ви е заповядано да ми направите устно предложение, няма да кажа по-разумно, но по-близо до понятието за воинска чест от това, което ми беше направено в писмен вид и получи както вероятно знаете, заслужения отговор от моя страна.

Межан с досада прехапа устни.

— Моите предложения, в същност предложенията на полковник Межан, които имам честта да изложа на Ваше Високопреосвещенство, имат две страни, — каза той. — Едната е лична и човечността ми повелява да започна с нея. Другата е военна и полковникът ще прибегне към нея само при крайна необходимост, ако Вие го принудите за това.

— Слушам Ви, господине.

— Моите другари, по-точно другарите на полковник Межан, комендантът Маса и Л'Аурора, водеха преговори и договориха условията, от които метежниците трябва да бъдат повече от доволни. Но с Межан нещата стоят иначе: той не е метежник, а противник, и то могъщ, тъй като представя Франция. Ако той преговаря, трябва да има право на по-добри условия от тези двама господа.

— Имате право, — отвърна кардиналът. — Ето какво ви предлагам: нека французите излязат от форта Сан Елмо с барабани и запалени фитили, с всички воински почести и да се присъединят към съотечествениците си, които още стоят на гарнизон в Капуа и Гаета, без никакви задължения, които да ограничават свободния им избор.

Аз не виждам особени преимущества пред договора, сключен от Ваше Високопреосвещенство с Маса и Л'Аурора. Те също излязоха с барабани и запалени фитили и имаха право, дали да останат в Неапол, или да заминат за Франция.

— Да, но преди да се качат на корабите, те оставиха оръжието си на брега.

— Обикновена формалност, Ваше Високопреосвещенство, съгласете се. Какво биха правили с това оръжие, тези разбунтували се граждани в изгнание, или у дома си?

— Значи вие, господине, както разбирам, въобще не се интересувате от въпроса за войнската чест?

— С този въпрос всеки може да върти на пръста си фанатиците и глупаците. Умните хора, — надявам се, Ваше Високопреосвещенство няма да се обиди от това, че го причислявам в тази категория, — умеят да гледат през дима, наречен тщеславие.

— И какво виждате вие, или по-точно, комендантът Межан през този дим, наречен тщеславие?

— Той вижда изгода и за себе си и за Ваше Високопреосвещенство.

— Изгода? Предупреждавам ви господине, че не съм много добър в сделките. Но нищо, обяснете все пак.

— Добре, слушайте ме внимателно. Два форта от трите се предадоха, вярно е, но третият, по своето разположение и по причина на хората, които го отбраняват, е почти непристъпен, или поне може да бъде превзет само след продължителна обсада. Къде са вашите сапъори, къде са едрокалибрениите ви оръдия? Ваше Високопреосвещенство, вие ще претърпите неуспех и така ще унищожите заслугите за великолепно проведената военна кампания. Докато с цената на няколко хиляди франка, които, — ако предположим, че ги нямате, бихте могли да съберете за два часа от жителите на Неапол, вие ще увенчае делото на реставрацията и ще кажете на краля: „Господарю, генерал Мак със шестдесетхилядна армия, сто оръдия и двадесет милиона франка изгуби Римските провинции, Неапол, Калабрия, с една дума цялото кралство. А аз, с малобройните си селски отряди, завладях за вас всичко, което генерал Мак изгуби. Наистина, струваше ми петстотин хиляди, или един милион франка, за да превзема форта Сан Елмо, но какво е милионът в

сравнение с вредата, която би могла да причини тази крепост? Тъй като вие, господарю, можете да добавите вие, — най-добре знаете, че замъкът Сан Елмо е строен не за да защитава Неапол, а за да го държи в страх и подчинение. Доказателство за това е законът, издаден от вашия августейши родител, който разрешаваше да се строят къщи до определена височина, за да не пречат на полета на снарядите. Бомбардировката на Неапол не е загуба на някакви си петстотин хиляди франка, загубите ще бъдат огромни.“ Повярвайте ми, кралят има достатъчно здрав разум и след подобно обяснение ще одобри постъпките ви.

— Значи в случай на обсада, — каза кардиналът, — полковник Межан смята да бомбардира Неапол?

— Без никакво колебание.

— Но това би била безсмислена низост.

— Простете, Ваше Високопреосвещенство, това би било законна отбрана: нападат ни, а ние стреляме срещу нападателите.

— Да, но тогава стреляйте в тази посока, от която ви нападат. Защото, сигурен съм, че ще ви нападат от противоположната на града страна.

— Е, кой може да знае къде летят бомбите и снарядите!

— Летят там, където ги изпратят, господине. Това е известно на всичко.

— Какво пък, в такъв случай ще ги изстреляме към града.

— Извинете, господине, ако носихте не цивилен костюм, а военен мундир, щяхте да знаете, че един от първите закони на войната забранява на обсадените да стрелят към къщите, които не са разположени от страна на пристъпа. И тъй като батареите, които ще бъдат насочени към замъка Сан Елмо, са разположени в другия край на града, ако не иска да наруши всички приети между цивилизованите народи условия, не може да изстреля нито един снаряд, нито едно гюлле, нито една бомба в посока, противоположна на батареите, които обстрелват крепостта. Не упорствайте повече с тази заплаха. Ако вместо с вас разговарях с полковник Межан, той едва ли би изпаднал в подобно заблуждение.

— А ако все пак, той е изпаднал в такова заблуждение и упорито държи на него, какво бихте казали Вие, Ваше Високопреосвещенство?

— Бих казал, господине, че нарушавайки закони, приети от всички цивилизовани нации, закони, известни най-добре именно във Франция, която претендира за водач на световните цивилизации, полковникът трябва да очаква, че и с него ще се отнасят като с варварин. И тъй като не съществува крепост, която не може да бъде превзета, следователно, форт Сан Елмо, рано или късно ще падне. Тогава целият гарнизон на форта ще бъде обесен на крепостните стени.

— Дявол да го вземе, добре разсъждавате, монсеньор! — каза лъжесекретарят с престорена веселост.

— И това още не е всичко, — продължи кардиналът и стана, като подпря свитите си юмруци на масата и впи стоманен поглед в очите на пратеника.

— Не е всичко? Още нещо ли ще се случи с полковник Межан след като го обесят?

— Не, преди това, господине.

— А какво ще се случи с него, монсеньор?

— Това, че кардинал Руфо, който счита недостойно нито за ранга си, нито за своя характер, да обсъжда интересите на краля и съдбата на поданиците му с подобен мошеник, ще му предложи незабавно да се маха от дома му. Ако той не се подчини, ще заповяда незабавно да го изхвърлят през прозореца.

Французинът неволно потръпна.

— Но, тъй като вие не сте комендантът на замъка, — продължи кардиналът, като понижи гласа си, според изискванията на учтивостта и дори се усмихна, — а само негов пълномощник, само ще ви помоля господине, да му предадете дума по дума нашия разговор и решително да го уверите, че е напълно безполезно да се опитва занапред да се свързва по какъвто и да било начин с мен.

При тези думи, кардиналът се поклони и с полувежлив-полуповелителен жест посочи вратата. Межан излезе, не толкова разярен от провала на замисъла си, колкото унижен от нанесената му обида.

LXXXV

В КОЯТО СЕ ДОКАЗВА, ЧЕ БРАТЪТ ДЖУЗЕПЕ ПАЗЕШЕ САЛВАТО

Салвато и Луиза напуснаха Новия замък сутринта на 27 юни. През този ден замъците трябваше да се предадат на англичаните, а патриотите да се качат на корабите.

От стените на крепостта Сан Елмо нашите герои виждаха, как англичаните заемат фортовете и как патриотите заемат местата си на тартаните. Макар че външно всичко протичаше в съответствие с условията за капитулация, в душата си Салвато се съмняваше твърде много, че тези условия ще бъдат изпълнени. Наистина, през целия ден и вечерта на 27 юни духаше източен вятър, който пречеше да вдигнат платната. Но през нощта посоката му се измени на североизточна, а тартаните така и не помръднаха от мястото си.

Младите хора продължаваха с тревога да се вглеждат в неподвижните кораби, когато към тях се приближи Межан и съобщи, че въпреки очакванията му, подполковникът се е върнал по-рано, така че сега нищо не му пречи да съпроводи Салвато в разходката, определена за следващата нощ.

През целия ден Салвато се губеше в догадки. Попътния вятър продължаваше да духа, а не се виждаха никакви приготовления за отплаване. Младият човек все повече се убеждаваше, че приближава някаква катастрофа. От високата си позиция той можеше да наблюдава целия залив и виждаше с далекогледа си всичко, което ставаше на тартаните, и дори на военните кораби.

Около пет вечерта от борда на „Гръмвержец“ се отдели лодка с офицер и няколко матроси и се отправи към една от тартаните. Когато се долепи до нея, на палубата започна усилено движение. Дванадесет човека слязоха в лодката и бяха отведени обратно на „Гръмвержец“, качиха се на борда и изчезнаха в трюмовете.

Това обстоятелство, за което Салвато напразно търсеше обяснение, го хвърли в дълбок размисъл.

Настъпи нощта. Луиза много се безпокоеше за предстоящото пътуване на Салвато и Межан. Младият човек ѝ беше разказал за сключената с полковника сделка, с която беше купил общото им спасение. Луиза стисна ръката му.

— Не забравяй, че имам цяло състояние в банката на нещастните Бекер.

— Но нали то не ти принадлежи, — възрази Салвато с усмивка. — Нали се условихме, че ще прибегнем до него само в краен случай?

Луиза утвърдително наведе глава.

Един час преди тръгването, около единадесет, възникна въпросът, дали да се движат до гроба на Вергилий, който беше едва на четвърт левга от форта, с малък ескорт, като патрулен отряд, или беше по-добре Салвато и Межан да се преоблекат и отидат сами. Спряха се на второто. Намериха селски дрехи. Уговориха се, че при някоя неочаквана среща, Салвато ще говори пръв: той така свободно владееше неаполитанското наречие, че можеше да заблуди всекиго. Единият от пътниците все мотика, другият дълга лопата и точно в полунощ напуснаха форта. Изглеждаха напълно като двама ратаи, които се връщаха от полето в къщи.

Нощта беше твърде светла, но небето беше покрито с облаци. От време на време луната успяваше да се покаже през тях. Пътниците излязоха през тайния вход към селцето Антиняно, но почти веднага завиха наляво и тръгнаха по пътеката, която водеше към Пиетра Кастеле. После смело влязоха във Вомеро, преминаха цялото село, оставиха вляво Карона дел Чиело и по обрасъл с трева път, който извиваше по склона Позилипино, стигнаха до Колумбария, който показват на пътешествениците като гроб на великия Вергилий.

— Струва ми се, любезни полковник, че е излишно да ви казвам защо сме дошли тук, — обърна се Салвато към спътника си.

— Предполагам, за да търсим някакво заровено съкровище?

— Познахте. Само че, не си струва да го наричаме съкровище. Но, бъдете спокоен, — добави той с усмивка, — ще ми стигне, за да се разплатя с вас.

Младият човек пристъпи към лавровото дърво и започна да копае с лопатата. Межан следеше с алчен поглед всяко негово

движение. След пет минути лопатата удари в нещо твърдо.

— Тук е! — извика с облекчение Межан.

— Никога ли не сте чували, полковник, че добрите духове винаги пазят съкровищата? — усмихна се Салвато.

— Чувал съм, — възрази Межан, — само че не вярвам на всичко, което ми разказват... Но тихо! Дочух някакъв шум.

Двамата се заслушаха. След няколко секунди Салвато каза:

— Някаква каруца отива към пещера Поцуоли.

Той коленичи и започна да разравя пръстта с ръце.

— Странно, струва ми се, че това е съвсем прясно нахвърлена пръст.

— Е-е! Какви са тези глупави шеги? — измърмори полковникът.

— Не се шегувам, — възрази Салвато, като извади кутията. — Празна е.

И той неволно потръпна. Много добре познаваше Межан и знаеше, че няма да получи пощада, а и не му се искаше да го моли.

— Чудно, — каза Межан. — Взели са парите, а са оставили кутията. Разклатете я. Може би ще звънне нещо.

— Безполезно е! По теглото ѝ чувствавам, че е празна. Но, все пак, да влезем в Колумбария и да я отворим.

— Имате ли ключ?

— Затваря се с таен механизъм.

Влязоха в гробницата, Межан извади от джоба си таен фенер и го запали. Салвато натисна пружинката и кутията се отвори. Вместо злато в нея лежеше сгънат лист хартия. Салвато и Межан извикаха едновременно:

— Писмо!

— Разбирам, — промълви младият човек.

— Какво? Намерихте ли златото? — живо попита полковникът.

— Не, но то не е изгубено.

И като разгъна бележката Салвато прочете при светлината на фенера:

„Според твоите разпореждания, аз дойдох през нощта на 27 срещу 28, взех златото, което беше в кутията, и я оставих на същото място с тази бележка.

Брат Джузепе.“

— През нощта на 27 срещу 28! — възкликна Межан.

— Да. Ако бяхме дошли миналата нощ, щяхме да го вземем ние.

— Да не искате да кажете, че вината е моя? — възрази полковникът.

— Не. В края на краищата, бедата не е толкова голяма, колкото мислех. А може би, няма никаква беда.

— Познавате ли брат Джузепе?

— Да.

— Сигурен ли сте в него?

— Повече, отколкото в самия себе си.

— И знаете къде да го намерите?

— Дори няма да се наложи да го търсим.

— Как ще постъпим?

— Нашите условия остават в сила.

— А двадесетте хиляди франка?

— Просто ще ги вземем от друго място.

— Кога?

— Утре.

— Уверен ли сте?

— Надявам се.

— А ако грешите?

— Тогава ще кажа, както привържениците на Мохамед: „Такава е волята Божия!“

Межан изтри с ръка потта от челото си. Салвато, който само за миг беше изгубил спокойствието си, забеляза тревогата на полковника и каза:

— А сега трябва да оставим кутията на мястото ѝ и да се върнем в замъка.

— С празни ръце? — жално промълви полковникът.

— Аз не се връщам с празни ръце, тъй като имам писмо.

— Каква сума имаше в кутията?

— Сто двадесет и пет хиляди франка, — отвърна Салвато, след като остави кутията на предишното място и утъпка земята с крака.

— Значи, според вас, това писмо струва сто двадесет и пет хиляди франка?

— То струва толкова, колкото струва за сина увереността в бащината любов... Но, да се върнем в замъка, любезни ми полковник. Елате при мен утре в десет.

— Защо?

— За да получите от Луиза чек за двадесет хиляди франка, който ще предявите в най-голяма банкерска къща в Неапол.

— Вие предполагате, че в Неапол в настоящия момент ще се намери банка, която да изплати чек за двадесет хиляди франка?

— Уверен съм в това.

— А аз се съмнявам. Банкерите не са толкова глупаци, че да плащат по време на революция.

— Ще видите, че тези банкери, ще бъдат толкова глупави да платят дори по време на революция. За това има две причини: първо, те са честни хора...

— А второ?

— Те са мъртви.

— Значи говорите за банката Бекер?

— Именно.

— Тогава работата е друга.

— Имате ли ми доверие?

— Да.

— Отлично!

Межан загаси фенера си. Намериха banker, който по време на революция изплащаше чекове — нещо по-трудно от това, което беше търсил Диоген в Атина.

Салвато още веднъж стъпка земята над ковчежето. В случай е баща му се върнеше, изчезването на бележката щеше да му подсказе, че синът му е бил тук. Пътниците се върнаха по същия път и с първите лъчи на зората влязоха в замъка. Както е известно, през юни нощите са най-кратки.

Луиза не беше си лягала. Тревогата не й беше позволила дори да помисли за сън. Младият човек й разказа какво се беше случило. Без нито дума повече, тя взе лист и написа разпореждане до банката Бекер да изплати от сметката й на предявителя сумата от двадесет хиляди франка. После я подаде на Салвато и каза:

— Ето, приятелю, занесете това на полковника. С този чек под възглавницата бедничкият ще спи по-добре. Зная, — добави тя през смях, — че ако не получи парите, ще му останат главите ни. Но много се съмнявам, дали той би оценил нашите две глави, взети заедно, за двадесет хиляди франка!

Надеждите на Луиза не се оправдаха, както и тези на Салвато. Предната вечер беше пристигнал Спечале от Прочида, където по негова заповед бяха обесели тридесет и седем човека, и наложи от името на краля секвестър на банката Бекер. Всички плащания бяха прекратени.

LXXXVI

ДЪЛГООЧАКВАНТО ПРИСТИГАНЕ НА НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО

На двадесет и пет юни, още преди Нелсън да чуе от устата на самия Руфо, че кардиналът се отделя от коалицията, адмиралът изпрати до Межан следното известие:

„Милостиви господине!

Негово Високопреосвещенство кардинал Руфо и главнокомандуващият руската армия Ви предлагат да се предадете. Предупреждавам Ви, че в случай на неподчинение, два часа след изтичането на посочения от мен срок ще бъдат взети всички необходими мерки и ще оттегля всички предварително предложени Ви условия.

Нелсън.“

През дните, които последваха този ултиматум, от 26 до 29 юни, Нелсън беше зает с ареста на патриотите, подкупването на предателя фермер и екзекуцията на Карачиоло. След приключването на тези недостойни дела, той можеше да се заеме със залавянето на патриотите, които не бяха още в ръцете му, и с обсадата на замъка Сан Елмо. Затова той заповяда на Тръбридж да свали на сушата хиляда и триста английски войници, към които прибави петстотин руснаци под командването на капитан Бели. През първата седмица на Тръбридж помагаше приятелят му капитан Бол, но после той беше изпратен на Малта, а мястото му зае капитан Бенджамин Халоуел, същият, който подари на Нелсън ковчег, изработен от фок-мачтата на френския кораб „Ориент“.

Каквото и да говорят френските историци, все пак Межан, който опозори националното си достойнство с различни парични

машинации, притиснат до стените на своята крепост, поиска да спаси това, което оставаше от френската чест. Той се защитаваше с мъжество и най-убедително доказателство за това е донесението на Нелсън (чието мъжество също е добре известно) до лорд Кейт, което започва с думите: „В ожесточени осемдневни сражения, през които нашата артилерия се придвижи на сто и осемдесет ярда през рововете...“

Всичките тези осем дни, кардиналът не беше и помръднал от палатката си.

През нощта на осми срещу девети юли, часовете забелязаха в морето два кораба, единият английски, другият неаполитански. Като заобиколиха английския флот от изток, двата съда се насочиха към Прочида, където пристигнаха на девети юли. Това бяха „Сихорс“ и „Сирена“, над която се вееше кралския флаг.

Сутринта на същия ден кардиналът получи следното писмо от краля:

„Прочида, 9 юли 1799 година.

Любезни ми кардинале!

Изпращам Ви цяла купчина екземпляри на обръщението към моя народ. Незабавно се запознайте с това послание и ми изпратете отчет за изпълнението на заповедите ми чрез Симонети, с когото дълго беседвах тази сутрин. Вие ще разберете намеренията ми относно съдебните чиновци. Да Ви пази Господ, както го желае

Благосклонният към Вас Ф.Б.“

Пристигането на краля бяха чакали всеки ден. На 2 юли той получи писмо от Нелсън и Хамилтън, в което се съобщаваше за екзекуцията на Карачиоло и го молеха да побърза с пристигането си. Още същия ден кралят писа на кардинала, от когото още не беше получил молбата за оставка:

„Палермо 2 юли 1799 година.

Ваше Високопреосвещенство!

Писмата, които получих днес и особено това, което получих на 20 вечерта, наистина ме утешиха, тъй като показват, че всичко върви на добре, както и желяз и бях казал по-рано, за да устрои земните дела в съгласие с Небесната воля и да облекчи Вашата служба при мен.

Утре, по Ваша и на адмирал Нелсън покана, а главно, за да удържа на думата си, ще отпътувам под охраната на войските за Прочида, ще се видя там с Вас, ще Ви предам всички свои разпореждания и ще взема всички необходими мерки, за да осигуря покоя и благоденствието на поданиците, които са ми останали верни.

Предупреждавам Ви предварително за това и Ви уверявам в неизменната ми благосклонност.

Фердинанд Б.“

Действително, на другия ден, трети юли, кралят се качи на кораб, но не на „Сихорс“, както предполагаше Нелсън, а на фрегата „Сирена“. Той се боеше да окаже предпочитание на англичаните при своето завръщане, както беше направил при отпътуването си от Неапол, за да не предизвика още по-голямо възмущение в неаполитанския флот, който и без това вече роптаеше заради осъждането и екзекуцията на Карачиоло.

Ние казахме, че още щом пристигна на Прочида кралят писа на Руфо. Но въпреки уверенията в дружба, или по-точно, именно поради тях, можеше да се съди, че между двете сиятелни особи е започнало охлаждане в отношенията.

Фердинанд доведе със себе си Ектън и Кастелчикала. Кралицата благоволи да остане в Палермо: тя знаеше колко непопулярна е в Неапол и се боеше присъствието ѝ да не навреди на триумфа на краля.

През целия ден на 9-ти юли кралят остана на Прочида, изслуша отчета на Спечале и въпреки отвращението си от всякакъв труд, лично състави списък на членовете на новата Държавна джунта, и списък на престъпниците, които трябваше да бъдат съдени. Не трябва да се съмняваме какво наказание беше благоволил да избере Фердинанд: ние държахме в ръка този двоен списък, написан от начало до край от ръката на негово величество.

Отначало ще представим на читателите списъка на палачите, подредени почин и звания, а после — списъка на жертвите.

Държавната джунта, назначена от краля се състоеше от следните лица:

Председател — Феличе Романо.

Държавен обвинител — Гуидобалди.

Съдии: съветниците Антонио дела Рока, дон Анжело ди Фиоре, дон Гаetano Самбути, дон Винченцо Спечале.

Прокурор — дон Алесандро Нава.

Защитници на обвиняемите — съветниците Ванвители и Молес. Разбира се, двете последни лица добавени, за да се придаде на всичко законен вид.

На тази Държавна Джунта беше заповядано да провежда извънреден съд, с други думи, да произнася смъртна присъда без право на обжалване на:

всички, които бяха отнели от коменданта Роберто Бранди замъка Сан Елмо, преди всичко, разбира се, Николино Карачиоло (за щастие, Николино, който беше получил от Салвато заповед да спаси адмирал Карачиоло и се яви във фермата в деня на арестуването на адмирала, узна за предателството и без да губи нито минута побягна през полята към Капуа, където се постави под покровителството на командващия френския гарнизон полковник Жирардон);

всички, които са помагали на французите да влязат в Неапол;

всички, които са вдигнали оръжие срещу ладзароните;

всички, които след примирието са продължили отношенията си с французите;

всички длъжностни лица на републиката;

всички членове на републиканското правителство;

всички народни представители;

всички служители на републиканското правителство;

всички генерали;

всички членове на висшия военен съд;

всички членове на революционния трибунал;

всички, които са се сражавали против кралските войски;

всички, които са вземали участие в събарянето на статуята на Карл III;

всички, които са взели участие в заседанието на дървото на Свободата, на мястото на тази статуя;

всички, които са участвували в унищожаването на кралските емблеми на Дворцовия площад, бурбонските или английските знамена, или дори само са присъствували при извършването на това деяние;

най-после, всички, които устно или писмено са употребили думи, оскърбителни за особата на краля, или членове на кралското семейство.

Една-единствена заповед заплашваше със смърт почти четиридесет хиляди граждани.

По-меки присъди, които предвиждаха само изгнание щяха да засегнат около шейсет хиляди.

Това правеше близо една четвърт от цялото население на Неапол.

Над това занимание, което кралят сметна за най-спешно, той прекара целия ден на девети юли.

Сутринта на десети фрегата „Сирена“ излезе от пристанището на Прочида и се насочи към „Гръмовержец“. Кралят още не беше стъпил на палубата, когато след свирката на боцмана целият кораб изведнъж се покори със знамена, като на голям празник, и се дочу салют от тридесет и три оръдейни изстрела.

Из града вече пълзеше мълвата, че кралят е на Прочида. Канонадата извести на народа, че той се намира на борда на флагманския кораб. И веднага крайбрежието на Кияйи, Санта Лучия и Маринела се запълни от огромна тълпа. Множество лодки, украсени с цветни флагове, излязоха от пристанището, или се отделиха от брега и се насочи към английската ескадра, за да приветствува краля и да извикат: „Добре дошли!“ Кралят стоеше на палубата и гледаше през далекогледа си към замъка Сан Елмо, по който, сигурно в чест на неговото пристигане, яростно стреляше едно английско оръдие. Изведнъж един английски снаряд случайно попадна в дръжката на френското знаме, което се рееше над крепостта. Може би, обсаждащите нарочно бяха избрали този момент, за да доставят удоволствие на краля, и той го сметна за добро знамение. Действително, скоро на мястото на сваленото трицветно знаме над крепостта се издигна бял флаг, с което обсадените показваха съгласието си да встъпят в преговори.

Неочакваната поява на този символ на мира, предизвикан сякаш от пристигането на краля, имаше магическо въздействие върху присъстващите. Цялата многохилядна тълпа се взриви от ликуващи викове и аплодисменти, а оръдията от замъка Уово и Новия замък радостно отвърнаха на оръдейния салют на борда на английския флагман.

Нека ни бъде позволено да заимстваме няколко реда от автора на историята на кардинал Руфо, Доменико Сакинели, за падането на френското знаме, — те са твърде интересни и си струва да ги приведем тук, още повече че те с нищо няма да попречат на нашето повествование:

„Да посветим един абзац, — пише Сакинели, — на странните случайности по време на тази революция:

На двадесет и трети януари оръдеен снаряд, изстрелян от якобинци от форта Сан Елмо, улучи дръжката на кралското знаме над Новия замък и падането му предопредели влизането на френските войски в Неапол;

на двадесет и втори март снаряд свали републиканското знаме на замъка Котрона и този случай, възприет като чудо, повлече след себе си метеж на гарнизона против патриотите и облекчи превземането на замъка от роялистите;

най-после, на десети юли, падането на френското знаме над замъка Сан Елмо доведе до капитулацията на този форт.

Тези, които поискат да съпоставят датите, — продължава историкът, — ще видят, че всички тези случайности, както и най-важните събития от цялата неаполитанска кампания на кардинал Руфо, ставаха в петък“.

А сега да оставим замъка Сан Елмо — ние още не веднъж ще надничаме в него — и да проследим една лодка, която се отдели от брега, малко над моста Магдалина, — се плъзга по водата покрай шумните и празнично украсени корабчета, безмълвна, сурова, без нито

един вимпел на борда. Тази лодка отвежда кардинал Руфо при краля, за да моли за една единствена милост: в замяна на спечелената за него държава, да се съгласи да изпълни договора, сключен от кардинала от негово име и да не опетни кралската чест с нарушаването му.

Ето още един случай, когато романистът трябва да предаде перото си на историка, когато въображението няма право да добави нито дума към неоспоримия текст на летописеца. Нека читателят благоволи да си спомни, че следните редове са взети от книгата, публикувана от Доменико Сакинели през 1836 година, в самия разгар на царуването на Фердинанд II, този безжалостен потисник на печата, при това, публикувана с позволението на цензура. И така, ето собствените думи на почтения историк:

„Докато вървяха преговорите с френския комендант за предаването на форта Сан Елмо, кардиналът се яви на борда на «Гръмовержец», за да докладва лично на Фердинанд за поведението на англичаните при капитулацията на замъка Уово и Новия замък и за това, какъв скандал предизвика нарушаването на договора. Отначало Негово Величество беше склонен да прояви уважение към условията за капитулация и да се придържа към тях, но не пожела да реши нищо окончателно, без да изслуша Нелсън и Хамилтън. Двамата бяха повикани, за да изкажат мнението си.

Хамилтън се позова на дипломатическата доктрина, според която владетелите не сключват договори с метежници, и заяви, че договорът трябва да бъде анулиран. Нелсън започна без никакви заобикалки. Той изказа дълбока си ненавист към всички революционери, въодушевили се от френския пример, и заяви, че трябва да се изкорени злото, за да се предотвратят по-сетнешните нещастия, тъй като републиканците упорствуват в града и не са способни на разкаяние. Само да им дадат малко свобода, и те ще извършат още по-страшни престъпления и най-последно, ако ги оставят без наказание, това ще бъде съблазън за всички злодеи. Нелсън успя да унищожи

всички доводи на кардинал Руфо относно договорите, успя и в стремежа си да парализира намерението на краля да благоприятства на тези доводи, и появилата се за миг склонност към милосърдие у краля.“

И така, Фердинанд, въпреки настояванията и дори молбите на кардинала, послуша двата зли гения на кралската му чест и реши да счита договорите за капитулация на замъка Уово и Новия замък за анулирани и че не са съществували.

След като беше взето това решение, кардиналът прикри лице с края на пурпурната си мантия, спусна се в лодката и се върна в дома, където бяха подписани договорите, като остави монархията, възстановена от самия него, на волята на закъснялото, може би, но неизбежно небесно правосъдие.

На същия ден затворниците от борда на „Гръмовержец“ и фелуките бяха свалени на брега, оковани по двама във вериги и отведени в тъмниците на Новия замък и замъка Уово, замъка Кармине и Викария. Тъй като затворите не стигаха (нали кралските писма обявяват за престъпници осем хиляди затворници), гражданите, за които нямаше място в посочените четири замъка, бяха изпратени в Гранили, който беше превърнат в допълнителен затвор.

Като видяха всичко това, ладзароните решиха, че заедно с цар Назон са се върнали дните на кървав разгул и отново започнаха да грабят, палят и убиват.

Според приетия от нас още в началото на това повествование обичай да не говорим нищо по повод на извършените тогава ужаси, без да се опираме на оригинални документи, ние заемаме следващите редове от автора на „Записки за изучаване на историята на неаполитанските революции“:

„Девети и десети юли бяха отбелязани с всякакъв род престъпления и низости, които перото ми отказва да изобрази. Като запалиха пред кралския дворец огромен огън, ладзароните хвърлиха в него седем нещастници, задържани преди няколко дни, и стигнаха в свирепостта си дотам, че ядяха окървавени части от телата на жертвите си. Подлият свещенослужител Риналди се хвалеше, че е взел участие в това гнусно пиршество“.

Освен кюрето Риналди в канибалските оргии се отличи и един друг човек. Подобно на разюздан дявол, той възглавяваше това действие, което обръща всички представи за човешката същност. Казваше се Гаetano Мамоне. Риналди ядеше полусурова плът, а Мамоне пиеше кръв направо от раните. Мерзкият вампир е оставил зад себе си такъв страшен спомен, че и днес, повече от четиридесет и пет години след неговата смърт, нито един жител на Сора — родното му място, не посмя да отговори на въпросите ми за него. „Той пиеше кръв, както пияниците пият вино!“ — ето какво чух от десетките старци, които са го познавали, а същото ми потвърдиха и двадесет най-различни очевидци.

Но, за всеобщо учудване, още едно лице, от което очаквах най-активно участие в разгула на реакцията, напротив, само го наблюдаваше с ужас. Това беше Фра Пачифико.

От деня, когато обесиха адмирал Карачиоло, когото монахът боготвореше, Фра Пачифико се разколеба в убежденията си. Как можеха да обесят като предател-якобинец човека, който толкова вярно беше служил на краля и толкова доблестно се беше сражавал за него? И още едно обстоятелство смути този ограничен, но честен ум: как стана така, че кардинал Руфо, след всичко което беше извършил за краля, — а Фра Пачифико, по-добре от всеки друг знаеше колко много беше то, — как стана така, че кардиналът изгуби всякаква власт и се оказа едва ли не в немилост? И защо Нелсън, един англичанин, когото Фра Пачифико като добър католик ненавиждаше почти така, както, като добър роялист, той ненавиждаше якобинците, — защо Нелсън разполагаше с цялата власт, съдеше, осъждаше на смърт, бесеше? Съгласете се, че имаше от какво да се зароди съмнение и в по-развит мозък от този на храбрия монах.

Ето защо братът остана само свидетел на подвизите на Риналди, Мамоне и бандите ладзарони, които следваха примера им. Когато канибалските орди започваха да свирепствуват, той дори се обръщаше и бързаше да се отдалечи, като забравяше да налага, както преди, с тоягата нещастното си магаре Джакобино. И ако, потънал в тревожните си мисли, той бродеше по улиците пеша, прословутата му тояга, изрязана от ствола на лаврово дърво, изглеждаше, по-скоро, като посоха на някой пилигрим, на който той често подпираше дланите и брадата си, като че ли изморен от дълго пътешествие.

Няколко човека, които бяха забелязали тази промяна, дори твърдяха, че са видели Фра Пачифико да влиза в църквата и да се моли, паднал на колене. Капуцин да се моли! Никой не искаше да повярва.

LXXXVII ВИДЕНИЕТО

Докато на улиците на Неапол убиваха, в пристанището празнува победата. Както можеше да се съди по белия флаг, издигнат на мястото на трицветното знаме, фортът Сан Ел-мо капитулира и незабавно започна преговори между Межан и Тръбридж. Беше постигнато съгласие по всички главни пунктове, така че кралят, който беше запазил външните признаци на уважение към кардинала, можеше да му изпрати около три след обед следното писмо:

„На борда на «Гръмовержец» 10-ти юли 1799 година.

Ваше Високопреосвещенство!

С настоящето Ви уведомявам, че вероятно тази вечер замъкът Сан Елмо ще бъде наш. Надявам се да Ви доставя удоволствие с това съобщение и с факта, че изпращам в Палермо с радостна вест Вашия брат Чичо. Той ще бъде възнаграден достойно за неговата, както и за Вашата вярна служба.

Наредете му да се приготви за отплаване още преди вечерната молитва.

Желая Ви добро здраве и оставам неизменно благосклонен към Вас.

Фердинанд Б.“

Франческо Руфо прекара съвсем кратко време в Неапол: той пристигна на девети сутринта и замина вечерта на десети юли. Кралят, който се вслушваше в съветите на Нелсън и Хамилтън, не се доверяваше на кардинала и предпочете дон Чичо — както той наричаше Франческо — да се намира в Палермо, а не близо до брат си. Дон Чичо, който никога не беше противоречал на краля и не

възнамеряваше да го стори и сега, беше готов в определения час и отпътува за Палермо без никакви възражения.

Когато той заминаваше, в седем вечерта, флагманският кораб се готвеше за пищно празненство. Кралят отложи доклада на довереника си Спечале и раздаде покани за вечерта на избраните лица от тези, които се бяха явили на кораба да приветствуват своя монарх. За миг, като при подготовка за бой, бяха махнати преградите от средната палуба, всяко оръдие се превърна в планина от цветя, или бюфет с разхладителни напитки, и в девет вечерта корабът сияеше с огньовете си от фок-мачтата до последната брамстенга, беше готов да приеме гостите си.

И тогава, при светлината на факлите, които създаваха допълнителна подвижна илюминация, се появиха стотици лодки с поканени щастливци. Сред тях имаше ласкатели, които водеха със себе си музиканти, за да направят серенада на краля, или просто любопитни, които жадуваха да видят всичко, а най-вече, да бъдат видени. Лодките бяха препълнени с разкошно облечени жени, с цветя и брилянти, мъже, отрупани с орденски ленти и кръстове. Всичко това се беше крило при републиката и сега отново изпълзяваше изпод земята, за да се сгрее под слънцето на възстановената монархия. Бледо и печално беше това слънце! То изгря и залезе на 10 юли 1799 година в кървава мъгла.

Балът започна. Вълшебно зрелище представляваше тази движеща се крепост, обсипана с празнични светлини, с хиляди вимпели, които се вееха на вятъра и възета, обвити с гирлянди от лаврови клонки. Нелсън, комуто монархията беше устроила празник на 22 септември 1798 година, сега връщаше жеста. На това тържество, както и на миналото, също беше съдено да се появи видение, още по-ужасно, съдбоносно и мрачно от първото.

Около кораба, на който по-скоро от страх, отколкото от преданост, се беше събрал целия двор, с изключение на няколко човека, останали в Палермо, — двор, където царуваше прекрасната куртизанка, — се блъскаха, както вече казахме, повече от сто лодки с музиканти, които изпълняваха същите мелодии както и корабният оркестър, при това, съгласувано с него, така че над морето, залято от сребрилата лунна светлина, като че ли се разстиляше невидим покров от хармонични звуци. Наистина, тази вечер Неапол беше античната

Партенопея, дъщерята на нежната Евбея, а неговият залив — убежище на сирени. Дори най-сладострастните празненства, които е устройвала Клеопатра за Антоний на Мареотиското езеро, небето не беше дарявало с такъв звезден покров, морето — с такова ясно огледало, въздухът — с такъв свеж и благоуханен полъх.

Наистина, от време на време към песента на арфите, китарите и цигулките се смесваше някой предсмъртен вик, приличен на вопъла на морски дух, но нима на празненствата на Александър Македонски, не са звучали стонове на робите, върху които изпробвали действието на различните отрови?

Точно в полунощ тъмният лазур на неаполитанското небе беше прорязан от ракета, която изпълни нощния въздух със златни искри. Това беше сигналът за вечеря. Балът приключи, но музиката на мълкна, танцьорите се превърнаха в сътрапезници и слязоха на средната палуба, входът към която до сега беше преграден от часовой.

Ако използваме модният език на това време, ще трябва да кажем, че Комус, Бакх, Флора и Помона бяха струпали на борда на „Гръмовеержец“ най-прекрасните си дарове. Вината от Франция, Унгария, Португалия, Мадейра и Кипър проблясваха в гарафи от най-чист английски кристал и се преливаха във всички цветове на дъгата, във всички оттенъци на скъпоценните камъни, от прозрачния брилянт до аления рубин. Цели глигани и кошути, пауни с разперени опашки, преливащи от изумруд към сапфир, златисти фазани, надвесващи от блюдата своите пурпурни главички, риби-меч, заплашващи гостите със страшните си носове, гигантски лангусти — преки потомки на тези, които донасяли на Апиций от остров Стромболи, всевъзможни плодове, цветя от всички годишни времена се трупаха на масата, която се простираше от носа до самата кърма на големия кораб и изглеждаше безкрайна поради огледалата, поставени в двата ѝ противоположни края. На бакборда и щирборда на кораба, тоест отдясно и отляво бяха отворени всички амбразури за оръдията, а на кърмата, от двете страни на огледалото, се отваряха две врати към изящната галерия, която служеше за балкон на адмирала. На мястото на всяко оръдие бяха поставени живописни войнски украшения — бойни трофеи, мускети, саби и пистолети, пики и абордажни брадви, чиито острия толкова често червени от френска кръв, а сега, изчистени до блясък, отразяваха ослепителната светлина на свещите и изглеждаха като железни слънца.

Дори самият Фердинанд, свикнал с разкошните празненства в кралския дворец, във вила „Фаворите“ и Казерта, като стъпи в тази импровизирана банкетна зала, неволно извика от възхищение. Такива чудеса и вълшебства не познаваха дори дворците на Армида, възпети в поемата на Тасо.

Кралят зае мястото си на масата и посочи стола вдясно от себе си на Ема Лайона, вляво на Нелсън, а сър Уйлям седна срещу него. Останалите гости се разположиха според етикета — на по-голямо, или по-малко разстояние от краля.

Когато всички седнаха, Фердинанд изгледа двойния ред сътрапезници. Може би той си помисли, че този, който имаше най-голямо право да седне на празничната маса, отсъстваше, дори беше отхвърлен и кралят си прошепна името на кардинал Руфо. Но кралят не беше човек, който да задържи дълго добрата мисъл, ако тя носеше след себе си упрек в неблагодарност. Той тръсна глава, сви устни в привичната му хитра усмивка и така, както при завръщането в Казерта, след бягството от Рим, той казваше: „Тук сме по-добре, отколкото на пътя за Албана!“ — така и сега кралят потри ръце и изрече следното съждение: „Тук сме по-добре, отколкото по пътя за Палермо!“

Бледото болезнено лице на Нелсън почервения. Той си спомни за Карачиоло, за тържеството на неаполитанския адмирал по време на този преход, за това какво оскърбление му нанесе той, като се яви като лоцман на борда на кораба му и прекара „Вангуард“ между подводните камъни, които преграждаха входа към пристанището на Палермо, там, където самият той, не привикнал към тези опасни брегове, не беше се решил да мине. Единственото око на Нелсън се възпламени, но устните му веднага се изкривиха в усмивка на удовлетворена жажда за мъст. Лоцманът беше изчезнал в океана, където няма никакви пристанища!

Към края на вечерята оркестърът засвири „Боже пази краля!“ и Нелсън с непоколебимата английска гордост, която не признаваше никакви условности, и без да се смуцава от това, че седи на масата на един друг монарх, провъзгласи наздравица за крал Джордж. Отговор на този тост беше оглушителното „ура!“ на английските офицери, които седяха на масата и английските матроси по реите. Оръдията от втора батарея дадоха залп.

Фердинанд, който скриваше зад вулгарните си привичен превъзходното познаване на етикета и, главно, голямото си пристрастие към него, прехапа устните си до кръв. След пет минути сър Уилям на свой ред вдигна тост — този път за здравето на крал Фердинанд. Раздаде се същото гръмко „ура“ последвано от същия оръдеен залп. Но Фердинанд сметна, че редът все пак е нарушен, и че тостът в негова чест трябваше да бъде произнесен първи.

На околните лодки сигурно бяха чули ликуващите викове, затова кралят реши, че трябва да изрази своята благодарност не само на присъстващите, но и на тези, които не бяха попаднали на празника, но все пак показваха не по-малка преданост, дори и зад борда на „Гръмовежце“. Той леко кимна в отговор на тоста на сър Уилям, пресуши до половина чашата си и излезе на галерията, за да приветства тези, които от страх, низост или преданост бяха дошли да му изразят симпатиите си.

При появата на краля, гръмнаха викове ура, раздадох се аплодисменти, човек имаше чувството, че възгласите „Да живее кралят!“ се издигнаха към небето от морските бездни. Фердинанд се поклони и поднесе ръка към устните си за въздушна целувка. Но изведнъж ръката му замръзна. Погледът му се втренчи в една точка, зениците му се разшириха от ужас, а косите му започнаха да се изправят. Сподавен вик на страх и изумление се откъсна от треперещите му устни. В този миг сред лодките настъпи объркване и те се отдръпнаха в страни, като оставиха пред Фердинанд празно пространство.

В средата на това пространство се виждаше нещо ужасно: от водата се подаваше човешки труп. Въпреки че в костите, прилепнали покрай слепоочията, се бяха заплели водорасли, въпреки дългата брада и безкръвно лице, все пак кралят позна Карачиоло. Виковете „Да живее кралят!“ като че ли го бяха призовали от морското дъно, където беше почивал тринадесет дни, и той се беше явил, за да присъедини към хора на ласкателите и страхливците гласа на отмъщението.

Кралят го позна от пръв поглед, познаха го и останалите. За секунда Фердинанд помисли, че това е видение, но напразно: Трупът се навеждаше и изправяше, полюшван от вълните, като че ли се кланяше на този, който го беше осъдил на смърт, а сега изглеждаше помъртъв от него.

Но малко по-малко нервното напрежение спадна, ръката на краля затрепери и изпусна чашата, която се разби на парчета в пода на галерията, а той, бледен и задъхан, разбит от страх, се върна в залата на пиршеството, като криеше лицето си в ръце и викаше:

— Какво иска? Какво иска от мен?

При вида на ужасения крал сътрапезниците скочиха и като един се спуснаха към галерията. След миг от всички се откъсна едно име, което като електрическа искра удари по всички сърца:

— Адмирал Карачиоло!

Като чу това име, Фердинанд падна в креслото и повтори:

— Какво иска? Какво иска от мен?

— Прошка за измяната, господарю, — отвърна сър Уйлям, който си оставаше царедворец до мозъка на костите, дори пред лицето на този побъркал се от страх крал и този страшен мъртвец.

— Не! — извика Фердинанд. — Не! Той иска нещо друго!

— Християнско погребение, господарю, — прошепна в ухото му корабният капелан.

— Ще го получи, — отвърна кралят. — Ще го получи!

И като се спъваше на всяка крачка и се удряше в стените, той се спусна към своята каюта и затръшна вратата след себе си.

— Хари, вземете една лодка и вдигнете тази мърша! — произнесе Нелсън със същия тон, с който заповядваше: „Вдигни марсела!“ или „Прибери фока!“

LXXXVIII

УГРИЗЕНИЯТА НА ФРА ПАЧИФИКО

Празникът на Нелсън завърши като съня на Хофолия, съвсем неочаквано.

Ема Лайона отначало се опита да прояви смелост пред ужасното видение, но вълните, които идваха от югоизток, приближаваха трупа все по-близо до кораба, така че тя не издържа, побягна към залата и полупропаднала се стовари в креслото. Именно тогава Нелсън, толкова неумолим в ненавистта, колкото непоколебим беше и в мъжеството си, даде на Хари споменатата вече заповед. Капитанът незабавно се подчини. Лодката беше спусната, в нея скочиха шестима матроси и боцманът, а след тях и самият Хари.

Както вече казахме, лодките на гражданите се разбягаха от трупа, както се разпръсква ято птици при вида на ястреба, музиката млъкна, факлите изгаснаха, а от бързите удари на веслата над водата се издигаха цели снопове блестящи пръски. Тези, чиито лодки се намираха зад мъртвеца, се стараеха да заобиколят страшния предмет, гребейки с всички сили и описвайки възможно най-голям кръг. Всички гости на кораба станаха от масата, струпаха се на противоположния борт, за да не виждат призрака, и започнаха да викат лодкарите си. Само английските офицери останаха на галерията, като сипеха повече или по-малко солени шеги по повод мъртвеца, към който се приближаваха капитан Хари и моряците му.

Когато се приближиха плътно до тялото и капитанът забеляза, че матросите не се решават да го докоснат, той сам хвана мъртвеца за косите и се опита да го измъкне от водата, но дали тялото беше твърде тежко, или го задържаше някаква невидима сила, — така или иначе, косите останаха в ръката на капитана. Той с отвращение изруга, изплакна ръката си в морето и заповяда на двама матроси да измъкнат трупа с помощта на въжето, което висеше от шията му. Но те успяха да приберат в лодката само главата, която не издържа тежестта на тялото и се отдели от него. Хари тропна с крак.

— Ама че дявол! — измърмори той. — Каквото и да правиш, ще те приберем в лодката, дори на парчета!

През това време кралят се молеше в каютата си. Той се беше вкопчил в расото на капелана и цял се тресеше от прекалено нервно напрежение. Нелсън даваше на прекрасната Ема да помирише амоняк, сър Уйлям се мъчеше да намери научно обяснение за появата на призрака, офицерите продължаваха солените си духовитости, а гостите се спасяваха с бягството. По заповед на капитан Хари, матросите прокараха въжето под мишниците на мъртвеца, но, макар че всяко тяло губи във вода около една трета от теглото си, четирима матроси с огромни усилия едва успяха да го вдигнат в лодката.

Английските офицери запляскаха с ръце и извикаха през смях:

— Браво, Хари!

Лодката тръгна обратно към кораба и беше превързана за бушприта.

Офицерите, които нямаха търпение да узнаят причината за странното явление, се струпаха на бака, докато гостите побегнаха по страничните трапове към лодките си, за да се отдалечат по-бързо от ужасното зрелище, в което според повечето от тях, се криеше нещо дяволско, най-малкото, свръхестествено.

Сър Уйлям обясни случилото се съвсем правдоподобно, като каза, че телата на удавниците след определено време се изпълват с въздух и вода и съвсем естествено изплуват на повърхността на морето. Но странно, удивително, загадъчно беше обстоятелството, че тялото на адмирала беше изплувало, въпреки привързаните към краката му топовни гюлета, — именно това изплаши краля толкова много.

Капитан Хари, от чийто рапорт черпим тези сведения, сам беше привързал гюлетата и заявява, че са тежали двеста и петдесет ливри.

Извикаха капелана на „Минерва“, същият, който беше подготвил Карачиоло за смъртта, и го попитаха какво да правят с тялото?

— Кралят знае ли? — попита капеланът.

— Кралят видя привидението един от първите.

— И какво каза?

— Беше толкова изплашен, че позволи да погребем трупа по християнски обичай.

— Какво пък, — каза капеланът, — трябва да изпълним волята на краля.

— Направете каквото трябва.

И след като възложиха всички грижи по погребението на капелана, престанаха да мислят за Карачиоло. Но скоро се появи помощ, за каквото капеланът не беше и помислил.

Тялото на адмирала все още беше облечено в селски дрехи, само палтото се търкаляше на дъното на прибралата го лодка. Капеланът седна на кърмата на същата лодка и започна да чете заупокойна молитва при светлината на привързания за прът фенер, макар че в тази прекрасна юлска нощ би му била достатъчна и лунната светлина. На разсъмване той видя, че към него се приближава рибарска лодка с двама гребци и някакъв монах. Той беше твърде висок и толкова уверено стоеше в тясната лодка, като че ли сам беше моряк. Вахтеният офицер веднага разбра, че ново пристигналите имат работа не на кораба, а на траурната лодка, и тъй като Нелсън беше разпоредил да не пречат на погребалната церемония, не им обърна никакво внимание.

И действително, гребците се прилепиха плътно до лодка-такъвчег. Монахът размени няколко думи с капелана, разгледа около минута мъртвото тяло и по лицето му закапах едри сълзи.

Капеланът се качи отново на борда на „Гръмовержец“ за да получи последни указания от Нелсън. Отговориха му, че може да прави с тялото каквото си иска. При това съобщение монахът взе тялото в могъщите си ръце и го пренесе в своята лодка. Капеланът го последва. След това, по даден от монаха знак гребците се насочиха към Санта Лучия — енорийската църква на Карачиоло.

Въпреки че кварталът Санта Лучия беше предимно роялистки, Карачиоло беше направил на хората толкова добрини, че всички го боготворяха. При това, в квартала Санта Лучия неаполитанският флот вербува най-добрите си матроси, а всички, които бяха служили под командата на адмирала, пазеха най-жив спомен за трите качества, необходими на човека, който ръководи други хора, и станали неразделна част от личността на самия Карачиоло: неговото мъжество, доброта и справедливост.

Ето защо, едва монахът размени няколко думи със срещнатите рибари, едва се беше разпространил слухът че тялото на адмирала ще бъде погребано тук, сред старите му приятели, и целият квартал

забръмча като кошер, а жителите един след друг започнаха да предлагат домовете си, за да положат покойника до погребението.

Монахът избра една къща, която беше най-близо до лодката. Десетки ръце се протегнаха към тялото, но той както и преди го вдигна сам, премина със скъпоценния си товар площада, остави трупа на пригответното за него ложе, а после пренесе и главата на покойника. Той поиска чаршаф за саван и след пет минути дотичаха двадесетина жени, които викаха в един глас:

— Той е мъченик! Вземете моя, това ще донесе щастие на дома ни!

Монахът избра най-хубавия, най-тънък чаршаф, благоговейно разсъблече тялото. Постави главата и два пъти обви покойника в този саван, през това време капеланът непрекъснато четеше молитви, жените стояха на колене около ложето на адмирала, а мъжете се бяха скупчили край вратите и на улицата пред къщата.

От съседния двор, където живееше един дърводелец, се чуваха удари на брадва: там набързо приготвяха ковчег. Той беше готов в девет часа. Монахът положи тялото в него, всички жени от околността донесоха лаврови клонки, каквито растяха във всяка градина, или цветя, каквито украсяваха всеки прозорец в Неапол, така че ковчегът съвсем се скри под купа зеленина. Тогава удариха камбаните на малката църква на Санта Лучия и под погребалния звън в къщата влязоха представителите на духовенството.

Поставиха капака. Шестима матроси вдигнаха ковчег на раменете си, зад тях тръгна монахът, а след него цялото население на квартала. В църквата, вляво от олтара извадиха една плоча. Започна заупокойната служба.

Неаполитанците стигат във всичко до крайност: може би същите хора, които ръкопляскаха при обесването на Карачиоло, сега се обливаха в сълзи и неудържимо ридяха под звуците на молитвата, която четяха свещениците над ковчега му. Мъжете се блъскаха с юмруци в гърдите, жените раздираха с нокти лицата си. Човек можеше да помисли, че кралството е постигнато от някакво общо нещастие, някакво всенародно бедствие. В действителност скръбта по адмирала беше обхванала едно малко пространство, от склона Джиганте до замъка Уово, и на сто крачки от църквата продължаваха да палят къщи и да убиват патриоти.

Тялото на Карачиоло беше положено не във фамилна гробница, а в импровизиран гроб в църквата. На плочата не отбелязаха с никакъв знак, че именно тук почива защитникът на неаполитанската свобода, станал жертва на самолюбието на Нелсън. Жителите на квартала Санта Лучия, мъже и жени, се молеха на гроба чак до вечерта, а заедно с тях и монахът.

Когато се стъмни, той стана, взе лавровия си посох и се заизкачва по склона Джиганте, тръгна по улицата Толедо, където всички бедняци почтително му се кланяха, и влезе в манастира Сан Естреймо. След четвърт час той излезе от там като гонеше пред себе си магарето и тръгна заедно с него по пътя към моста Магдалина.

Едва беше стигнал предните постове на кардинала и към него се посипаха възклицания на симпатия и уважение още по-многобройни, и главно, по-бурни отколкото в града. Шумът от гласове, предизвикан от появяването му, стигна и до кардинала и вратите на резиденцията се отвориха веднага пред монаха, като пред стар приятел.

Той привърза магарето за стълба на вратата и тръгна по стълбата към втория етаж. Руфо седеше на терасата и проверяваше дневните разходи. Като чу стъпките на монаха, той се обърна и каза:

— А, това сте вие Фра Пачифико!

Монахът въздъхна:

— Аз самият, Ваше Високопреосвещенство.

— Радвам се да Ви видя отново. През цялата кампания Вие бяхте добър и храбър слуга на краля. Дошли сте да ме молите за нещо? Ще направя всичко, което е в моята власт. Но, предупреждавам ви предварително, властта ми вече не е толкова голяма, — добави той с горчива усмивка.

Монахът поклати глава.

— Надявам се, че това, за което съм дошъл да Ви моля, монсеньор, не превишава пределите на властта Ви.

— Добре, слушам ви.

— Аз съм дошъл монсеньор, да Ви моля за две неща: да ме освободите, тъй като кампанията приключи, и да ми посочите по какъв път да стигна до Йерусалим!

Кардиналът изгледа Фра Пачифико с учудване.

— Да ви освободя? Струва ми се, че вие сам се освободихте, без да искате съгласието ми.

— Монсенъор, аз действително се върнах в своя манастир, но и там бях готов да изпълнявам заповедите на Ваше Високопреосвещенство.

Кардиналът кимна в знак на одобрение.

— Колкото до пътя до Йерусалим, — продължи той, — лесно мога да ви го покажа. Но мога ли първо да Ви попитам, любезни Фра Пачифико, какво смятате да правите в светите места?

— Да се поклоня на Гроба Господен, монсенъор.

— Вашият манастир ли ви изпраща, или това е покаяние за греховете, което вие сам сте си наложили?

— Това е покаяние за греха.

Кардиналът се замисли.

— Значи сте извършили голям грях?

— Боя се, че да!

— Вие знаете, че църквата ми дава големи права.

Монахът поклати глава.

— Монсенъор, — промълви той, — аз вярвам, че наказанието, наложено на човек от самия себе си, е по-угодно Богу, отколкото покаянието, предписано му от други.

— А как смятате да извършите това пътешествие?

— Пеша, като събирам подаяния по пътя.

— Това ще бъде дълъг и изтощителен път!

— Силите ще ми стигнат.

— Но пътят е опасен!

— Толкова по-добре! Нямам нищо против да натупам по пътя някой негодник, вместо бедния Джакобино.

— За да не се проточи вашето пътешествие, ще трябва от време на време да молите капитана на някой кораб да ви качат на борда.

— Ще се обърна към християните, и когато им кажа, че отивам да се поклоня на нашия Господ Исус Христос, те няма да ми откажат.

— Но, може би, все пак ще предпочетете да ви препоръчам на капитана на някой английски кораб, който ще отплува за Бейрут, или Сен Жан д'Акр?

— Не искам нищо от англичаните, те са еретици! — възрази Фра Пачифико с изражение на явна ненавист.

— А няма ли да ги упрекнете в още нещо? — попита кардиналът, като проникателно изгледа монаха в очите.

— Освен това, те обесиха моя адмирал! — добави монахът, като размаха юмрук по посока на британския флот.

— Значи, това е грехът, за който отиваш да молиш прошка на Гроба Господен?

— Прощка за себе си!... Не за тях.

— За теб! — учуди се Руфо.

— Нима не им помагах? — възрази монахът.

— Как?

— Като служих на правото дело.

Кардиналът се усмихна.

— Значи, според теб делото на краля е несправедливо?

— Според мен, не може да бъде справедливо такова дело, което предаде на смърт моя адмирал: та той беше самата справедливост, самата вярност и чест.

Лицето на кардинала помръкна и той едва сподави въздишката си.

— Освен това, — продължи монахът, — небесата сътвориха чудо.

— Какво? — попита кардиналът, комуто вече бяха разказали за странното видение.

— Тялото на мъченика се издигна от морското дъно, където беше лежало цели тринадесет дни, и се яви, за да обвини за своята смърт краля и адмирал Нелсън. Господ не би допуснал това, ако екзекуцията беше справедлива.

Кардиналът наведе глава. Той помълча около минута и каза:

— Разбирам. Значи искаш да изкупиш неволното си участие в тази екзекуция?

— Точно така, монсеньор, и ето защо Ви моля да ми посочите най-прекия път към светата земя.

— Най-прекия път е да се качиш на кораба в Таранто и да слезеш в Бейрут. Но щом нищо не приемаш от англичаните...

— Нищо, монсеньор.

— Тогава, ето маршрута ти... Искаш ли да ти го запиша?

— Аз не мога да чета, но не се безпокойте, паметта ми е отлична.

— Добре. Ще минеш Авелино, Беневенто и Манфредония. В Манфредония ще се качиш на кораб и ще слезеш в Скутари, или Дулчиньо. В Солун ще се качиш на кораб за Смирна, Кипър или

Бейрут. От Бейрут до Йерусалим има три дни път. Там ще отидеш във францисканския манастир, ще се поклониш пред светия Гроб Господен, ще измолиш прошка за греха си, а заедно с това, и за моя.

— Нима Ваше Високопреосвещенство също е извършил някакъв грях? — извика монахът, като погледна учудено кардинала.

— Голям грях. Господ, който чете в сърцата на хората, може би ще ми прости, но потомците — никога.

— Какъв е този грях?

— Аз възстанових на трона, който беше съборен по волята на Небето, клетвопрестъпника, глупавия и жесток крал. Върви, братко, върви! И се моли за двама ни!

Пет минути по-късно Фра Пачифико, яхнал магарето си, вече трополеше по пътя за Нола. Това беше първият етап от пътешествието му до Йерусалим.

LXXXIX

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО ДЪРЖИ НА ДУМАТА СИ

Читателят си спомня, че в деня на пристигането на краля в Неаполитанския залив, един английски снаряд свали трицветното знаме над замъка Сан Елмо и то бе заменено с парламентьорски флаг. Този флаг вдъхна на краля толкова големи надежди, че той — както вероятно още не сте забравили — написа в Палермо за сигурната капитулация на форта на следващия ден. Кралят сгреши. Но фортът не се предаде на следващия ден не по вина на полковник Межан, трябва да бъдем справедливи, а по вина на самия Фердинанд.

Той така се наплаши вечерта на 10 юли, че целия следващ ден прекара в постелята, като трепереше от треска и категорично отказа да се качи на палубата. Напразни бяха всички уверения, че съгласно с неговото кралско позволение, тялото е било погребано още в десет часа сутринта в църквата Санта Лучия. Той само поклащаше глава, сякаш искаше да каже: „Когато имаш работа с такъв човек, нищо не може да бъде сигурно“.

През нощта бяха променили мястото на кораба и той сега се намираще между замъка Уово и Новия замък. Като узна за това преместване, кралят се съгласи да излезе от каюта-та, но преди да се качи на палубата, разпита най-подробно всички не се ли вижда нещо на повърхността на водата. Но никъде нищо не плаваше, нито една вълничка не нарушаваше огледалната повърхност на лазурното море. Кралят облекчено въздъхна.

Командващият войските на негово величество, херцог дела Самандра, го очакваше, за да му връчи условията, при които Межан беше съгласен да предаде форта. Ето ги:

1. Френският гарнизон от форта Сан Елмо ще се предаде в плен на Негово Величество краля на Двете Сицилии и съюзниците му и няма да води враждебни действия против държавите, намиращи се в състояние на война с Френската република, ако не се състои размяна на военнопленници.

2. Английските гренадири ще владеят вратите на форта в деня на капитулацията.

3. Френският гарнизон ще напусне замъка на другия ден след капитулацията, със своето оръжие и снаряжение. Той ще чака пред вратите на форта отряд от португалски, английски, руски и неаполитански войници, който да ги замени в крепостта. След това френският гарнизон ще предаде оръжието си.

4. На офицерите да бъдат оставени шпагите им.

5. Гарнизонът да бъде натоварен на корабите от английската ескадра, където да остане докато бъдат приготвени корабите, които трябва да го отведат във Франция.

6. Когато английските гренадири овладеят форта, всички поданици на Негово Величество ще бъдат предадени на съюзниците.

7. Пред френското знаме ще бъде поставен караул. Той ще остане там, докато не го смени английски офицер с английски екип. Едва след това над форта може да бъде издигнато знамето на Негово Величество.

8. Частната собственост ще бъде запазена. Цялата държавна собственост, както плячката, добита от грабеж, ще бъдат предадени заедно с форта.

9. Болните, които не са способни да се движат, ще бъдат лекувани за сметка на френското правителство и след оздравяването им да бъдат изпратени във Франция.

Този документ, съставен предния ден, беше подписан от Межан и беше необходимо само одобрението на краля, за да поставят подписите си херцог дела Саландра и капитаните Тръбридж и Бол. Кралят даде съгласието си и още същия ден капитулацията беше подписана. Под нея няма подпис на кардинал Руфо, което доказва, че той напълно беше скъсал със съюзниците.

Условията на капитулацията носеха дата 11 юли, но бяха подписани, както вече казахме, едва на 12-ти. И чак на 13 юли съюзниците се появиха пред вратите на замъка, за да го заемат.

Час преди това Межан покани Салвата в кабинета си. Двамата се поздравиха вежливо, но хладно. Полковникът посочи едно кресло. Салвата седна, а Межан остана да стои прав, опрян на облегалката на другото кресло.

— Господин генерал, — започна той, — помните ли какво се случи в тази стая, когато за последен път имах честта да разговарям с

Вас?

— Превъзходно си спомням, полковник. Сключихме договор.

— А помните ли при какви условия беше сключена сделката?

— Беше уговорено, че за двадесет хиляди франка на човек Вие ще ни прехвърлите във френските владения.

— Бяха ли изпълнени условията?

— Само по отношение на единия.

— В състояние ли сте да ги изпълните и за другия човек?

— Не.

— Какво да правим?

— Струва ми, че всичко е много просто. Дори и да бяхте пожелали да ми направите отстъпка, аз не бих поискал да я приема от Вас.

— Това ме успокоява. Аз трябваше да получа четиридесет хиляди франка за спасението на двама души. Получих двадесет хиляди и ще спася само един. Кого?

— Тази, която е по-слаба и не може да се спаси сама.

— Значи, вие самият имате шанс за спасение?

— Имам.

— Какъв?

— Не видяхте ли бележката, която лежеше в кутията, на мястото на парите. В нея ми съобщаваха, че ме пазят.

— Вие искате да ми доставите неудоволствието да Ви издам? Шеста точка от условията за капитулация гласи, че всички поданици на негово величество ще бъдат предадени на съюзниците.

— Успокойте се. Ще се предам сам.

— Казах Ви всичко, — произнесе Межан, като леко наклони глава, което значеше: „Можете да се върнете в стаята си“.

— Затова пък аз не Ви казах всичко, — възрази Салвато с глас, който дори не трепна.

— Говорете.

— Имам ли право да Ви попитам, как смятате да обезпечите спасението на синьора Сан Феличе? Нали разбирате, че ако жертвам себе си, правя го само за да бъде спасена тя.

— Вярно е, имате право да знаете и най-малките подробности.

— Слушам Ви.

— Девета точка от договора гласи, че болните, които не могат да се движат, ще останат в Неапол. В такова положение се намира една от нашите лавкаджийки. Тя ще остане тук, а синьора Сан Феличе ще заеме мястото ѝ, ще се облече в нейните дрехи и гарантирам, че дори косъм няма да падне от главата ѝ.

— Това е всичко, което исках да знам, — каза Салвато като остана. — Остава само да Ви помоля да изпратите колкото може по-бързо костюма на синьора Сан Феличе.

— Ще го получи след пет минути.

Луиза чакаше, изнемоощяла от тревога. Тя знаеше, че Салвато е платил само половината сума, а алчността на Межан ѝ беше добре известна. Любимият ѝ влезе в стаята с усмивка на уста.

— Е? — скочи от мястото си тя.

— Всичко е наред.

— Повярва ли ти?

— Не. Поех едно задължение. Ти ще излезеш от замъка, преоблечена като лавкаджийка, под охрана на френските мундири.

— А ти?

— Трябва да изпълня една малка формалност и затова ще те оставя за няколко минути.

— Каква формалност? — с безпокойство попита младата жена.

— Да докажа, че макар да съм роден в Молизе, аз все пак служа на Франция. Няма нищо по-просто от това, тъй като всичките ми документи се намират в двореца Ангри.

— Но ти ме напускаш?

— Само за няколко часа.

— Как часове? Нали току-що каза минути?

— Минути или часове — каква е разликата?

Луиза обви с ръце шията на любимия си и нежно го целуна.

— Ти си мъж, ти си силен и як като дъб! — промълви тя. — А аз съм тръстика. Когато ме напускаш, аз се огъвам при най-слабия вятър. Какво да се прави! Твоята любов е самоотверженост, а моята — само егоизъм.

Салвато я притисна до сърцето си. Железните му нерви не издържаха и той се разтреса от такава нервна тръпка, че Луиза учудено го изгледа.

В този момент се отвори вратата: донесоха обещаните дрехи. Салвато се възползва от случая, за да отвлече Луиза от тревожните мисли. Той започна да ѝ показва през смях различни части от костюма и преобличането започна. По блажения израз на лицето ѝ беше ясно, че моментните подозрения на младата жена са се разсеяли. Тя беше прелестна в къса пола с червена подплата и шапката с триъгълна кокарда. Салвато, без да сваля очи от нея, не преставаше да повтаря: „Аз те обичам, обичам, обичам!“. Тя се усмихваше и усмивката ѝ беше по-красноречива от всякакви думи. Часът отлетя като миг.

Но ето, удариха барабаните. Това значеше, че английските гренадири са пред вратите на замъка. Салвато неволно потръпна и лицето му побледня. Той погледна към двора, където се строяваше все още въоръженият гарнизон.

— Време е да слизаме, — каза той на Луиза, — и да заемем местата си в редиците на французите.

Двамата тръгнаха. На прага Салвато се спря и с тъжна въздишка обгърна за последен път стаята с поглед, като притискаше Луиза до сърцето си. Тук те бяха щастливи!

Под думите „Поданиците на Негово Величество ще бъдат предадени на съюзниците“ се разбираха зложниците, поверени на Межан. Те бяха петима на брой и вече стояха в отделна група на двора. Межан направи знак на Салвато да се присъедини към тях, а Луиза — да влезе в общия строй. Той я постави съвсем наблизо до себе си, за да може в случай на необходимост да я закриля. Няма що, полковник Межан най-добросъвестно изпълняваше задълженията си.

Барабаните удариха, раздаде се командата „Марш!“ Редиците се отдръпнаха и зложниците заеха местата си. Барабанчиците излязоха вън от вратите на форта, където чакаше цяла армия — руски, английски и неаполитански части. Пред тази армия стоеше група от трима офицери. Това бяха херцог дела Саландра, капитан Тръбридж и капитан Бол. С шпага в едната ръка и шапка в другата, те отдаваха чест на гарнизона.

Когато стигнаха уговореното място, Межан изкомандва: „Стой!“ Войниците спряха, а зложниците излязоха от редиците. После както беше записано в условията за капитулацията войниците оставиха оръжието на земята, а офицерите запазиха шпагите си. Тогава полковникът пристъпи към групата съюзни офицери и каза:

— Милостиви господа, в изпълнение на шеста точка от договора, имам честта да ви предам намиращите се във форта заложници.

— Потвърждаваме, че сме ги приели, — отвърна херцогът. И като обгърна с поглед приближаващата се група, добави: — Ние разчитахме на петима, а вие ни предавате шест.

— Шестият не е заложник, — каза Салвато. Шестият е враг.

Тримата офицери впериха учудено погледи в него, а Межан пъкна шпагата в ножницата си и зае предишното си място начело на гарнизона. Младият човек гордо продължи:

— Аз съм Салвато Палмиери, неаполитански поданик, но генерал на френска служба.

Луиза, която наблюдаваше с тревога цялата тази сцена, не можа да сдържи вика си.

— Той се погубва, — промърмори Межан. — Защо го каза? Нищо не му струваше да си мълчи!

— Ако той се погубва, аз трябва, аз искам да загина заедно с него! Салвато! Мой Салвато! Чакай ме!

И като се измъкна от редиците и отблъсна Межан, който ѝ преграждаше пътя, тя се хвърли в обятията на младия човек и извика:

— А аз съм Луиза Сан Феличе! Аз съм с него! В живота и в смъртта!

— Господа, чувате ли, — каза Салвато, — можем да ви молим само за една милост: не ни разделяйте през краткото време, което ни остава да живеем.

Херцогът се обърна към двамата офицери, за да се посъветва с тях. Те гледаха младата двойка с неволно съчувствие.

— Вие знаете, — започна Саландра, — че има особено строги разпореждания на краля, според които сеньора Сан Феличе подлежи на смъртно наказание.

— Но те не забраняват тя да бъде осъдена заедно с любимия си, — намеси се Тръбридж.

— Не.

— Тогава, да направим за тях всичко, каквото можем, Нека им дадем това последно удовлетворение.

Херцогът направи знак и от редицата излязоха четирима неаполитански войници.

— Отведете пленниците в Новия замък, — заповяда той. — Отговаряте за тях с главата си.

— Разрешавате ли синьората да се преоблече в своите дрехи — попита Салвато.

— А къде са те?

— В стаята ѝ в замъка Сан Елмо.

— Закълнете се, че това не е опит за бягство.

— Кълна се, че сеньората и аз ще се върнем след четвърт час и отново ще се предадем в ръцете ви.

— Вървете! Вярваме ви.

Последваха поклони от двете страни. Луиза и Салвато се върнаха във форта.

Като отвори вратата на стаята, която току-що беше напуснала, за да намери, както мислеше, свободата, щастието и любовта, младата жена падна в едно кресло и се обля в сълзи. Салвато коленичи пред нея.

— Луиза! — започна той. — Бог ми е свидетел, че направих всичко възможно, за да те спася. И, все пак, ти отказа да се разделиш с мен и каза: „Ще живеем, или ще умрем заедно!“ Ние живяхме, бяхме щастливи, за няколко месеца познахме толкова щастие, колкото повечето хора не изпитват през целия си живот. Нима няма да ти стигне смелост именно днес, когато дойде часът на изпитанието? Бедно дете! Ти си надценила силите си! Нали, любима?

Луиза повдигна глава, която досега беше крила до гърдите на Салвато, отметна дългите си коси от лицето и погледна през сълзите възлюбения си.

— Прости ми моментната слабост, — каза тя. — Ти виждаш, че не се боя от смъртта, нали аз сама я повиках, когато разбрах, че си ме излъгал и искаш да умреш без мен, любими мой. Ти видя дали се колебах и дали сдържах вика си, който трябваше да ни съедини отново.

— Моя Луиза!

— Но видът на тази стая, спомените за прекараните в нея сладостни часове, мисълта за това, че всеки момент ще се отворят вратите на тъмницата, че може би ще ни разделят и ще трябва да вървим към смъртта поотделно, — о, тази мисъл разбива сърцето ми. Но виж: при звука на гласа ти сълзите изсъхват и усмивката се връща на устата ми. Докато сърцата ни бият и кръвта тече във вените ни, ние

ще се обичаме, а докато се обичаме, ще бъдем щастливи. Нека дойде смъртта! Ако смъртта е вечност, тя ще бъде за нас вечна любов!

— Сега познавам моята Луиза! — възкликна Салвато.

И като се изправи, той я прегърна през кръста и докосна устните ѝ със своите.

— Ставай римляно! Ставай Ария! Обещахме им да се върнем след четвърт час, нека не се бавим.

Луиза отново си възвърна предишното мъжество. Тя бързо хвърли чуждите дрехи и се преоблече. После величествена като кралица, с походката на богиня, тя се спусна по стълбата, премина през двора, излезе от крепостта, опряна на ръката на Салвато, и се насочи направо към тримата командири.

— Милостиви господа, — произнесе тя с изискана грация и най-мелодичния глас, — приемоте едновременно благодарността на жената и благословията на умиращата — нали съм осъдена предварително, — за това, че ни позволихте да не се разделяме! И ако бихте помогнали да ни затворят в една обща тъмница, за да можем заедно да отидем на екзекуцията и ръка в ръка да се качим на ешафода, аз бих повторила тази благословия под брадвата на палача.

Салвато свали шпагата си и я протегна на Бол и Тръбридж. Те се отдръпнаха, затова младият човек я подаде на херцога.

— Приемем я защото съм задължен да го сторя, господине, — каза Саландра, — но Бог ми е свидетел, че бих предпочел да ви я оставя. Ще кажа нещо повече, аз съм войник, а не жандарм, и тъй като нямам никакви разпореждания относно вас...

Той погледна двамата офицери, които потвърдиха със знак, че го оставят да действа по свое усмотрение.

— Като ми връщате свободата, — живо каза Салвато, който беше разбрал значението на прекъснатата фраза и знаците, които я бяха подкрепили, — връщайки ми свободата, връщате ли я и на тази синьора?

— Невъзможно е, господине, — отвърна Саландра. — Синьората е посочена от негово величество, и трябва да се яви пред съда. От цялата си душа желая да я признаят за невинна.

Салвато се поклони.

— Това, което тя стори за мен, ще направя за нея — нашите съдби са неразделни в живота и смъртта.

И той целуна челото на тази, с която се беше венчал за вечността.

— Госпожо, — каза херцогът, — повиках карета, за да не минавате по всички улици на Неапол между четирима войници.

Луиза му благодари с кимване. Влюбените, предвождани от четиримата войници, слязоха по пътя за Тетрайо до пресечката Санта Мария Апаренте. Там сред тълпата любопитни ги чакаше карета. В първата редица стоеше един монах от ордена свети Бенедикт. Когато Салвато премина покрай него, монахът повдигна качулката си. Младият човек потрепери.

— Какво ти е? — попита Луиза.

— Това беше баща ми! — прошепна ѝ Салвато. — Още не всичко е загубено.!

ХС

ЯМАТА НА КРОКОДИЛА

Ако посетите Новия замък и поискате да ви покажат тъмницата, наречена „Ямата на крокодила“, вратарят преди всичко ще ви покаже скелета на гигантския гушер, хванат някога в тази яма, който беше дал името на тъмницата. После ще влезете през вратата, над която се намира скелетът, и ще стигнете до малка вратичка, от която започва стълба с двадесет и две стъпала. Като слезете по тях ще стигнете до трета, от масивен дъб и обкована с желязо. След нея започва дълбоката и тъмна пещера.

Сред тази гробница, нечестиво творение на човешките ръце, тази яма, изкопана от хората, за да погребват в нея живите трупове на себеподобните си, се вижда гранитна канара със забит в нея железен прът, който служеше за ръкохватка. Канарата затваря кладенец, който води към морето. По време на буря вълните се блъскат в тесните стени на кладенеца и изхвърлят пяната през цепнатините между плочите на пода, а солената вода изпълва пещера и преследва затворника до най-далечните ъгли на тъмницата му. През отвора на тази бездна, както гласеше мрачната легенда, беше проникнало тук отвратителното влечуго, дало на ямата своето име. То почти винаги намирало тук човешка плячка и след като я изяждало, отново потъвало в бездната.

Сред народа и досега се говори, че тук са били хвърлени от испанците жената и четирите деца на Мазаниело, този крал на ладзароните, замислил да освободи Неапол и опиянен от властта си като някой Калигула или Нерон. Народът погълна бащата и съпруга, крокодилът, подобно на народа, беше погълнал майката и децата.

Именно в тази тъмница комендантът на Новия замък заповяда да отведат Салвата и Луиза.

При светлината на лампата, закачена на тавана, влюбените видяха няколко затворника, които при появата им прекратиха разговора си и ги разгледаха с безпокойство. Но очите, свикнали вече към полумрака на тъмницата, веднага познаха новодошлите и отвсякъде се

раздадоха възклицания на радост и съчувствие. Някакъв човек се хвърли в краката на Луиза, една жена увисна на шията ѝ, трима затворника обкръжиха Салвата, като бързаха да му стиснат ръката и скоро, смесени в една група, те заговориха едновременно, така че беше трудно да се различи кое в речта им е повече, болката или удовлетворението.

Човекът, който се хвърли в краката на Луиза, беше Микеле. На врата ѝ беше увиснала Леонора Пиментел. Затворниците, обкръжили Салвата, бяха Доменико Чирило, Мантоне и Веласко.

— Ах, бедна ми сестрице! — първи възкликна Микеле. — Кой би помислил, че Нано толкова точно и вярно предсказва съдбите!

Луиза почувствува как по гърба ѝ пробегнаха тръпки. Тя с тъжна усмивка прекара ръка по нежната си шия и поклати глава, като че ли искаше да каже, че палачът лесно ще изпълни задълженията си. Уви! Беше ѝ съдено да се излъже дори и в последната си надежда.

Вълнението, предизвикано от появата на новодошлите, не беше се успокоило напълно, когато вратата на тъмницата отново се отвори и всички видяха на прага неясни очертания на една висока фигура, облечена в мундир на генерал от републиканската армия, какъвто носеше и Мантоне.

— Дявол да го вземе! — възмути се гостът като пристъпи в тъмницата. — Иска ми се да повтора думите на Югурта: „Не е много топло в римските бани“.

— Еторе Карафа! — извикаха няколко гласа.

— Доменико Чирило! Веласко! Мантоне! Салвата! Тук поне обществото е къде по-добро, отколкото в затвора Маретино. Ваш покорен слуга, госпожи! Как, сеньора Пиментел? Сеньора Сан Феличе? Та тук сте се събрали всички — и науката, и поезията, и смелостта, и любовта, и музиката. Явно, няма да скучаем.

— Не мисля, че ще ни дадат време да скучаем, — обади се Чирило с мекия си тъжен глас.

— Но откъде се взехте, любезни Еторе? — попита Мантоне. — Мислех, че вие сте далеч от нас, в безопасност зад стените на Пескара.

— Там бях, — отвърна Еторе. — Но вие капитулирахте. Руфо ми изпрати копие от вашия договор и ме посъветва да последвам примера ви. Едновременно с това получих писмо от абат Пронио, който ми предлагаше да се предам при същите условия, като ми обеща лична

неприкосновеност и дори разрешение да замина за Франция. Аз не сметнах за безчестие да постъпя така, както бяхте постъпили и вие, и подписах договора. На другия ден ме посети абатът, зачервен от срам, чудейки се как да ми съобщи печалната новина. А тя наистина не беше от приятните: кралят му беше писал, че тъй като е нямал пълномощия да води преговори с мен, той трябва да ме представи на негово величество с вързани ръце и крака, ако не иска да плати за моята глава със своята. Пронио цени главата си, макар тя да не е твърде красива. Той заповяда да ме омотаят с въжета и ме изпрати в Неапол с каруца за добитък. Едва когато пристигнахме в Новия замък и вратите се затвориха зад нас, свалиха въжетата ми, а после ме доведоха тук. Това е цялата ми история. А сега разкажете за себе си.

Всеки разказа патилата си. Салвато и Луиза бяха първи. Ние знаем какво се беше случило с тях. Знаем също какво беше станало с Чирило, Веласко, Мантоне и Пиментел. Повярвали на думата на Нелсън, те бяха се качили във фелуките и оттам се озоваха в затвора.

— Все пак, — отбеляза Еторе, след като всички бяха приключили историите си, — има една приятна новина: Николино се спаси.

Всички в един глас извикаха от радост и започнаха да разпитват новодошлия за подробностите.

Ние помним, че Салвато, предупреден от кардинала, на свой ред поръча на Николино да предупреди адмирала, че живота му е в опасност. Николино пристигна във фермата, където се беше укривал неговия чичо, един час след арестуването му. Той узна за предателството на фермера и веднага тръгна да намери Еторе Карафа. Приятелят му го прие в Пескара, чиято отбрана беше възглавявал през последните дни. Николино не повярва на Пронио при преговорите за предаване на града и избяга в планината, преоблечен в селски дрехи. От шестимата заговорници, които видяхме в началото на нашата история в двореца на кралица Джована, той единствен не беше попаднал в ръцете на реакцията.

Тази добра новина много зарадва затворниците. При това, в тяхното печално положение голяма утеха беше и това, че се намираха всички заедно. По всяка вероятност, те щяха заедно да застанат пред съда и заедно да бъдат екзекутирани. Такова преимущество бяха

получили някога жирондистите и ние знаем, че те бяха успели да извлекат полза от него.

Донесоха вечеря за всички и сламеници за новодошлите. Докато ядяха. Чирило ги запозна с реда и обичаите на затвора, в който той и другарите му по нещастие бяха прекарали вече тринадесет дни и нощи.

Градските затвори бяха препълнени, — ние се убедихме, че сам кралят в едно от писмата си посочваше цифрата осем хиляди арестувани. Във всеки от кръговете на този ад, който можеше да опише единствено перото на Данте, имаше свои демони, поставени там, за да терзаят осъдените. Тяхна задача беше да изберат най-тежките вериги, да морят хората с глад и жажда, да ги лишават от светлина, да замърсяват хранителните продукти и, превръщайки живота на затворниците в жестоко мъчение, все пак да не ги оставят да умрат. Защото, логично беше да се допусне, че подложени на подобен тормоз и в очакване на позорната екзекуция, арестантите трябваше да се уповават като на ангел-спасител на смъртта от собствените си ръце. Три-четири пъти всяка нощ стражата нахлуваше в килиите под предлог за обиск и будеше тези, които бяха успели да заспят. Всичко беше забранено: не само ножовете и вилиците, но дори чашите, под предлог че с парче стъкло могат да прережат вените си, а чаршафите и салфетките не влизаха в килиите, защото пленниците можеха да ги разкъсат и да си направят от тях въжена стълба.

Историята е съхранила имената на трима от тези мъчители. Единият беше швейцарец на име Дюес, който оправдаваше жестокостта си с това, че трябвало да храни голямо семейство. Вторият, Гамоз, беше немски полковник, служил при Мак и избягал също като него. Най-послед третият беше старият ни познайник Шипионе Ламара, чиито злодеяния ни са добре известни.

Но затворниците се уговориха да не доставят на палачите си удоволствие да се наслаждават на страданието им. Ако тъмничарите идваха през деня, те продължаваха разговора си, само подчинявайки се на заповедта, се преместваха в друг ъгъл на килията. Веласко, превъзходен музикант, комуто бяха разрешили да вземе китарата си, акомпанираше на обиска с най-весели арии и закачливи песнички. Ако това се случеше през нощта, всеки ставаше от постелята без протести

и оплаквания и обискът приключваше бързо, тъй като пленниците нямаха нищо освен сламеника, на който лежаха, без да се събличат.

През това време с цялата възможна бързина манастирът Монте Оливето беше превърнат в трибунал. Божията обител е основана през хиляда четиристотин и единадесета година от Кузела Орилски, фаворитът на крал Владислав. В него беше намерил убежище Тасо, а в годините на безумието му манастирът беше станал негова тъмница. Сега обвиняемите трябваше да прекарат в него кратко време между затвора и смъртта. Срокът беше кратък и нямаше нужда да чакат смъртта дълго. Държавната джунта действуваше според сицилийски кодекс, тази древна процедура за разправа с метежните сицилийски барони. Решиха в дадения случай да приложат един закон от кодекса на крал Роджеро, но при това забравиха, че Роджеро, който не е пазил толкова ревниво своите прерогативи, както Фердинанд, никога не е заявявал, че кралят не сключва договори с метежните си поданици, а, напротив, беше подписал такъв с въстаналите против него жители на Бари и Трани, като го беше изпълнявал съвсем добросъвестно.

Съдебната процедура, която твърде много напомняше действията в тъмната стая, беше страшна с пълната беззащитност на подсъдимите. Доносниците и шпионите бяха пълноправни свидетели, доносите и шпионски сведения се приемаха като редовни доказателства. Ако съдията намереше за нужно, на помощ на отмъстителността идваше мъчението, като още една нейна поддръжка. Обвинителите и защитниците бяха членове на джунтата, назначени от краля, така че нито едните, нито другите бяха единомишленици на подсъдимите. При това свидетелите на защитата, които се бяха договорили тази нощ със свидетелите на обвиняемите, не им противоречаха — тях дори не ги викаха на разпит, нито тайно, нито публично. Нямаше никакви очни ставки и жертвите, смазани от тежестта на обвинението, бяха изцяло предадени на прищевките на съдиите. Така че, присъдата, възложена на съвестта на тези, които трябваше да я произнесат, зависеше в действителност от произвола на краля, от злоещата му ненавист, която не признаваше нито преразглеждане, нито отсрочка, нито молби за помилване. Пред вратите на трибунала построиха бесилка, присъдата се произнасяше през нощта, публикуваше се сутринта и на следващия ден се изпълняваше. Двадесет и четири часа за молитва, а после — на ешафода.

За тези, на които кралят беше подарил живота, оставаше затворот Фавиняна, с други думи — гроб за живи мъртъвци.

Пътешественикът, който плава от изток на запад, преди да пристигне в Сицилия вижда издигащата се от водата между Мерсала и Трапани каменна грамада, увенчана с форт — това е римската Агуза, зловещият остров, служил за затвор още при езическите императори. Изсечената в скалата стълба води от върха към една пещера на морско равнище. Там прониква само отразена светлина, нестоплена от един-единствен слънчев лъч. От свода капе ледена вода — вечен дъжд, който разяжда и най-твърдия гранит и убива и най-здравия човек. В тази яма, в този гроб — ето в какво се изразяваше милосърдието на неаполитанския крал!

Но да се върнем към нашето повествование.

През същата вечер, когато Бекайото беше хванал в плен Салвато и потърси палача, за да обеси пленника му, — ние видяхме как маестро Донато седеше в бърлогата си и пресмяташе печалбите, които с увереност очакваше от предстоящите многочислени екзекуции. Триста дуката от тези печалби бяха предназначени за зестра на дъщеря му, която беше сгодена за Джовани, най-големия син на Басо Томео. Затова старият рибар и палачът с еднаква радост гледаха как се изпълваха затворите след скъсването на договора и с удоволствие о чуха от устата на краля, че за метежниците няма да има пощада. В града имаше осем хиляди арестувани, това означаваше най-малко четири хиляди екзекуции. По десет дуката за всяка се събираха четиридесет хиляди дуката, а с други думи, двеста хиляди франка.

И така, маестро Донато и сватът му Басо Томео в началото на юли седяха на масата, където веднъж ги бяхме видели, пиеха фияска, най-доброто кипърско вино — бяха решили, че при така стеклите се обстоятелства могат да си позволят този разкош, — и брояха на пръсти колко пари ще натрупат. За тяхно огромно задоволство се получи сума, не по-малка от тридесет-четиридесет хиляди дуката. Маестро Донато в голямата си радост обеща, ако надеждите му не бъдат излъгани, да увеличи зестрата на шест хиляди дуката. Той правеше тази отстъпка на свата си, а може би щеше да направи и други, тъй като се намираще в прекрасно настроение и вече виждаше пред себе си редиците бесилки, които се губеха в безкрая, както алеята на Сфинксовете в Тива —

когато изведнъж вратата се отвори и в полумрака се показа съдебният пристав от Викария.

— Вие ли сте маестро Донато?

— Аз съм, аз съм. Влизай, не се бави! — отвърна палачът, развеселен от многообещаващата перспектива и изпразнената бутилка.

— Вие не се бавете! — възрази троснато приставът. — Тук командвам аз, а не вие!

— Охо! — намеси се старият Басо Томео, чийто зорки очи бяха свикнали с тъмнината. — Струва ми се, че виждам как блести сребърната верига на черната мантия.

— Съдебният пристав от Викария, — обади се гласът от полумрака. — Изпраща ме държавният прокурор. Ако го накарате да ви чака, сърдете се на себе си.

— По-живо, свате, по-живо! — подкани го Басо Томео. — Изглежда, работата не търпи отлагане.

И той затананика една тарантела, която започваше с думите:

Имал Пулчинела три прасенца...

— Идвам веднага! — извика маестро Донато като стана от масата и се затича към вратата. — Вие имате право господине, сеньор Гуидобадди не е от тези, които обичат да чакат.

И без дори да сложи шапката си, маестро Донато закрачи бързо след съдебния пристав.

От улица Соспири до Викария не е далеч. Викария е старинният замък на Капуа. По време на неаполитанската революция той игра същата роля като Консиержри по време на френската: служеше за затвор на обвиняемите между присъдата и екзекуцията. Тук осъдените бяха затваряни в така наречената стая за молитви. Тя представляваше едно отделение от затвора и не беше използвана от времето на Емануеле Де Део, Галиани и Виталиани.

Прокурорът Гуидобадди огледа помещението и заповяда да го приведат в изправност. Трябваше да укрепят ключалките, катинарите и завишените в пода железни халки, да се убедят, че всичко е достатъчно здраво и надеждно. След това прокурорът реши да свърши всичко наведнъж и изпрати да повикат палача.

По време на нашето пребиваване в Неапол ние с благоговение посетихме тази стая, където всичко беше в предишния си вид, беше изчезнала само картината над големия олтар.

Помещението се намира в средата на затвора. За да попадне в него, човекът трябва да мине през три или четири решетъчни врати. Към олтара водят две стъпала. Светлина прониква през нисък прозорец на нивото на пода, заграден с двойна решетка. От тази стая по четирипет стъпала се слиза в друга. Именно тук осъдените прекарваха последните часове от живота си.

Завинтените в пода железни халки показват местата, където затворниците са лежали на сламениците си през последната безсънна нощ. Към халките са билки приковани веригите им. На една стена все още се вижда голяма фреска с разпънатия Исус и коленичилата Мария.

Зад тази килия е разположен свързан с нея малък кабинет, който има и отделен вход. През него са пускали „белите покаяници“, които са поемали грижата да съпровождат осъдените, да ги ободряват и подкрепят в смъртния им час.

В братството „бианки“ влизат духовни и светски лица. Духовниците изповядват, опрощават греховете и дават причастие. С една дума, извършват всичко освен миропомазването. Нали то е предназначено за болните, а осъдените на смърт не са болни, писано им е да загинат от нещастен случай, така че миропомазването, което не е нищо друго, освен освещаване на агонията, не им се полага.

След като влязат в кабинета, където обличат дългите бели одежди, които им са спечелили прозвището „бианки“, покаяниците не се разделят с осъдения, докато тялото му не бъде пуснато в гроба. На ешафода те слагат ръката си на рамото му — жест, който означава, че той може да им излее душата си и палачът няма право да се докосне до него, докато „бианки“ не махне ръката си и не произнесе „Този човек ти принадлежи“.

За този последен етап от скръбния път на осъдените приставът беше довел маестро Донато. Палачът влезе във Викария, изкачи се по лявата стълба, която водеше към затвора, премина дългия коридор от килии, отвори една след друга две решетъчни врати, изкачи още една стълба, бутна още една решетка и се озова пред вратата на стаята за молитви. Той прекрачи прага. Стаята с олтара беше празна. Палачът влезе във втората и видя прокурора Гуидобадди, под чието наблюдение подсилваха вратата към кабинета на „бианки“, слагаха ѝ две резета и три катинара. Маестро Донато спря на горното стъпало в почтително

очакване. След минута прокурорът се огледа, видя този, който му трябваше, и произнесе:

— А, това сте Вие маестро Донато!

— На услугите на Ваша светлост, — отвърна палачът.

— Знаете ли, че ще трябва да извършим доста екзекуции?

— Знам, — потвърди Донато с гримаса, която трябваше да изобразява усмивка.

— Затова бих желал да се уговорим предварително за заплащането.

— Много е просто Ваша светлост, — безцеремонно отвърна палачът. — Получавам шестстотин дуката заплата и по десет дуката за всяка екзекуция.

— Много просто! Дявол да го вземе, колко сте чевръст. А, според мен, не е толкова просто.

— Защо? — попита Донато, който започваше да се безпокои.

— Защото, ако имаме, да предположим, четири хиляди екзекуции, по десет дуката за всяка, това са четиридесет хиляди дуката, без да се смята и заплатата ви. А това е два пъти повече, отколкото получава целият трибунал, от председателя до последния писар.

— Вярно е, — възрази маестро, — но аз върша всичко сам, а те — заедно, моята работа е по-тежка: те осъждат, а присъдите изпълнявам аз.

Прокурорът, който проверяваше здравината на една вградена в пода халка, се изправи, повдигна очилата на челото си и се втренчи в Донато.

— Охо! Ето как разсъждавате, маестро Донато! Но между вас и съдиите има известна разлика: те са несменяеми, а на вас можем да намерим заместник.

— На мен? А защо ще ме сменяте? Нима съм отказал някога да изпълня задълженията си?

— Казват, че не сте служили твърде усърдно на правото дело.

— Аз? Та нали трябваше да седя със скръстени ръце докато се държеше проклетата им република!

— Защото не им стигаше ума да ви накарат да се размърдате. Така или иначе, запомнете добре: срещу вас има двадесет и четири доноса и повече от дузина искания за смяната ви.

— О, пресвета Мадона! Какво говорите Ваша светлост?

— Така че, никакви добавки и награди. Ще работите само за постоянната си заплата.

— Но помислете, Ваша светлост, каква тежка работа ми предстои!

— Тя ще е за сметка на времето, когато сте бездействували.

— Ваша светлост, нима искате да разорите бедния баща на семейство?

— Да те разоря? Каква полза имам от това? Освен това, струва ми се, че човек, който получава осемстотин дуката, не би трябвало да говори за разорение.

— Първо, — прекъсна го маестрото, — аз получавам само шестстотин.

— При сегашните обстоятелства джунтата милостиво прибавя към заплатата ви двеста дуката.

— Ах, господин прокурор, вие сам разбирате, че това е неразумно.

— Не знам дали е разумно, каза Гуидобадци, който вече се отегчаваше от този спор, — знам само, че трябва или да се съгласите, или да откажете.

— Но, помислете, Ваша светлост...

— Отказваш ли се?

— Не, не! — извика Донато. — Но само исках да кажа на Ваша светлост, че имам дъщеря за женене, а ние палачите трудно продаваме такава стока. Затова разчитах на връщането на любимия ни крал, за да събера зестрата на бедната ми Марина.

— А красива ли е дъщеря ти?

— Най-красивата в целия Неапол.

— Добре, джунтата ще жертва по един дукат за всяка екзекуция. Но нека дъщеря ти дойде сама за тях.

— Къде?

— В дома ми.

— Това ще бъде голяма чест за мен, Ваша светлост, но все пак...

— Какво все пак?

— Разорен съм, това е!

И като изпусна толкова тежка въздишка, която би трогнала всеки друг, освен прокурора, маестро Донато излезе от Викария и тръгна към

къщи, където го очакваха Басо Томео и Марина, първият с нетърпение, втората — с все по-нарастваща тревога.

Това, което беше лоша вест за маестро Донато, се оказа добра за Марина и Басо Томео, — както почти всички вести на този свят, в съответствие с философския закон за компенсацията, тя носеше мъка на едни и радост на други. Но, за да не събудят съпружеската подозрителност на Джовани, от него скриха тази точка от договора, според която девойката трябваше лично да отиде при прокурора за възнаграждението на баща си.

ХСІ ЕКЗЕКУЦИИТЕ

Кралят напусна Неапол, по-точно, крайбрежните води на Позилипо, тъй като както вече казахме, през двадесет и осемте дни, които прекара в залива, Фердинанд нито веднъж не се осмели да слезе на брега, — на шести август около пладне.

Както се вижда от следното писмо до кардинала, плаването премина благополучно и никакъв труп не изскочи от бездната пред фрегата на венценосеца. Ето и самото писмо:

„Палермо, 6 август 1799 година

Любезни кардинале!

Искам незабавно да Ви съобщя за благополучното ми пристигане в Палермо, след твърде успешното пътуване, тъй като във вторник, в 11 часа, ние все още бяхме до нос Позилипо, а днес в 2 след обед хвърлихме котва в пристанището на Палермо и то при най-приятен ветреца и море, гладко като огледало. Заварих цялото си семейство в превъзходно здраве и представете си колко радостно ме посрещнаха те. Изпратете ми и Вие добри новини за нашето дело. Пазете се и вярвайте в постоянната ми благосклонност.

Фердинанд Б.“

Но кралят не беше пожелал да замине преди да види действията на Джунтата и палача. В деня да отплаването му 6-ти август, екзекуциите вече набираха скорост и първите седем жертви бяха вече принесени пред олтара на неговата отмъстителност. Ще приведем имената на първите седем мъченика и ще посочим къде са били екзекутирани.

При Капуанската порта:

на 6-ти юли — Доменико Перла,

на 7-ми юли — Антонио Трамаля

на 8-ми юли — Джузепе Лотела,

на 13-ти юли — Микеланджело Чиконе,

на 14-ти юли — Никола Карломаньо.

на Стария пазар:

на 20-ти юли — Андреа Виталиани.

В замъка Кармине:

на 3-ти август — Гаetano Роси.

Името на Доменико Перла не намерих никъде, освен в списъка на езекутираните. И напразно се опитвах да открия кой е бил той и какво престъпление е извършил. Името му — последна неблагодарност на съдбата! — дори не е вписано в книгата на Банучи „Мъченици на италианската свобода“.

За втория — Трамаля, намерихме само думите: „Антонио Трамаля, офицер“.

Третият — Джузепе Лотела беше беден кръчмар, чието заведение се намиреше до театъра на Флорентинците.

Четвъртият — Микеланджело Чиконе, е наш стар познат. Читателят си спомня свещеника-патриот, когото беше повикал Доменико Чирило, за да изповяда сбира на Каролина. Както вече казахме, беше се прославил със свободолюбивите си проповеди извън стените на църквата. Той беше разпоредил да издигнат амвони под всички дървета на Свободата и с кръст в ръка, от името на първия мъченик за свобода, какъвто трябваше да стане и той самият, разказваше на тълпата за мрачните ужаси на деспотизма и блестящия триумф на свободата, като търсеше опора в това, че Христос и апостолите винаги са отстоявали свободата и равенството.

Петият, Никола Карломаньо, беше комисар на Републиката. Когато го качиха на ешафода и започнаха да приготвят примката, той хвърли последен поглед към веселата тълпа, която се блъскаше наоколо, и извика:

— Глупав народе! Днес се развличаш със зрелището на моята смърт, но ще дойде ден, когато ще плачеш с горчиви сълзи, тъй като моята кръв ще падне на главите ви, а ако, за ваше щастие, вече сте мъртви, на главите на вашите деца!

Андреа Виталиани, шестият, беше красив и обаятелен младеж на двадесет и осем години (не трябва да го бъркаме с онзи мъченик за свободата, загинал на същия ешафод заедно с Емануеле Де Део и Галиани четири години по-рано). Когато го извеждаха от килията той каза на тъмничаря, като му предаде малкото пари, остана ли в него: „Предавам ти моите другари, нали ти също си човек, и може би някога ще бъдеш нещастен като тях“. И той с усмивка тръгна към ешафода и умря без да престане да се усмихва.

Седмият, Гаetano Роси, беше офицер, но го обесиха във вътрешния двор на форта Кармине и не знаем никакви подробности за смъртта му. Само в една библиотека бихме могли да намерим любопитни подробности за неизвестни смъртници — в архивите на братството „бианки“, но тъй като те са беззаветно предани на падналата династия, отказаха да ни предоставят каквито и да било сведения.

След като увиснаха тези седем тела, екзекуциите в Неапол бяха прекратени за цели единадесет дни. Може би, изчакваха новини от Франция.

Положението ни в Италия тогава съвсем не беше безнадеждно. След революцията от 20-ти прериял Шампионе, както вече казахме, отново оглави алпийската армия и постигна блестящи успехи. Така че, името на този френски генерал стана страшилище за Неапол: Шампионе толкова бързо се беше придвижил от Чивита Бекия до Капуа, че възникваше опасението той да се придвижи от Торино до Неапол за два пъти по дълго време. Започнаха дори да споменават името на Бонапарт.

Сама кралицата в едно от писмата си беше писала по повод на заплашващия Сицилия френски флот, че той, по всяка вероятност, ще отиде в Египет, за да вземе Бонапарт. Каролина беше права. Не само Директорията искаше да върне Наполеон, но и брат му Жозеф го беше уведомил писмено за положението в Италия и го молеше да побърза с завръщането си във Франция. Бонапарт получи писмото по време на обсадата на Сен Жан д'Акр от един грък на име Барбаки, който беше получил тридесет хиляди франка за това. Така че генералът получи писмото на брат си, което му даде първата идея за завръщане, през същото време, когато започна настъплението на реакцията през май 1799 година.

Всички тези обстоятелства, взети заедно, а също засилването на властта на кардинала в отсъствието на краля, бяха спрели шествието на смъртта. За Руфо беше най-тежко да допусне екзекуцията на тези хора, на които, според условията за капитулация, беше гарантирал живота. А сред тях бяха най-храбрите от храбрите, същият военачалник, който пред очите ни се катереше по градските стени на фамиленото си владение със сабя в зъбите и знамето на независимостта в ръка, — с други думи, Еторе Карафа, който беше получил на времето писмо лично от кардинала с предложение да се предаде.

Но по време на кратката почивка за палача и жертвите му се получи ново послание от краля, което ние предаваме с цялото му простодушие:

„Палермо, 10 август 1799 година.

Прелюбезни ми кардинале!

Получих писмото Ви, което извънредно много ме зарадва с новината, че в Неапол цари мир и спокойствие. Одобрявам, че не сте позволили на Фра Дяволо да влезе в Гайета. Но, макар да съм съгласен с Вас, че той е само главатар на разбойническа шайка, все пак не мога да не призная, че сме му задължени твърде много. Така че, за да можем да го използваме и в бъдеще, нека се постараем да не го обиждаме. Но през същото време да го убедим, че и той самият трябва да прояви сдържаност и да не позволи на хората си да своеволничат, ако иска да запази цената си в моите очи.

А сега за нещо друго. Когато превзе Пескара, той изпрати при мен адютанта си с известието, че държи под надеждна охрана прословутия граф Руво, на когото обещал да запази живота, без да има никакво право за това. Аз незабавно му изпратих чрез същия този адютант заповед да прехвърли споменатия Руво в Неапол, за което отговаря с главата си. Съобщете ми дали Пронио е изпълнил заповедта ми.

Бъдете винаги в добро здраве и вярвайте в неизменната ми благосклонност.

Фердинанд Б.“

Нима не е абсолютно, нима не заслужава обнародване кралското послание, където в единия абзац Фердинанд заповядва да наградят разбойника, а в другия — да екзекутират великия гражданин! Но още по-интересен е послеписът на това писмо:

„При завръщането си в Палермо заварих много писма от Неапол. От тях узнах, че на Стария пазар хората протестирали, че повече няма екзекуции. А нито от Вас, нито от правителс-твото аз не съм получил никакви сведения за това, макар че Вие сте задължен да ме уведомявате за всичко. Държавната джунта не трябва да допуска никакви колебания в действията си и да не ми изпраща мъгливи общи сведения. Всички доклади да се проверяват за двадесет и четири часа, а главният удар да се насочи срещу водачите. Трябва да ги бесят без никакви церемонии. Обещаха ми да възобновят раздаването на правосъдие в понеделник. Надявам се, че няма да го отложат за някой следващ ден. Ако видя, че се боите, — ще бъдете опечен!“

В писмото е казано буквално така и не можем да го предадем по друг начин. Как ви харесва това „ще бъдете опечен“?! Звучи не съвсем по кралски, но е доста изразително!

След подобни указания не можеше да се протака повече. Кралските писма бяха незабавно предадени на Държавната джунта. Тъй като кралят беше подчертал името на Еторе Карафа, решиха да започнат с него и другарите му по килия. Затова на другия ден, 11-ти август, по време на обедното посещение на тъмничарите, затворниците от Викария бяха накарани да съберат сламениците си в ъгъла.

— Охо! — обърна се Карафа към Мантоне. — Струва ми се, че ще е тази вечер.

Салвата прегърна Луиза през кръста и я целуна по челото. Младата жена мълчаливо склони на рамото на любимия си.

— Бедничката, — прошепна Леонора. — Смъртта ще бъде тежка за нея: тя обича!

Луиза ѝ протегна ръка.

— Какво пък, — каза Чирило, — най-после ще узнаем великата тайна, за която спорят от времето на Сократ до наши дни: има ли човекът душа.

— А защо да няма? — обади се Веласко, — нали и китарата ми си има душа.

И той изтръгна от инструмента си няколко меланхолични акорда.

— Да, тя получава душа, когато ти се докоснеш до нея, — каза Мантоне, — животът ѝ е твоята ръка. Отдръпни ръката си и китара ще умре, душата ѝ ще отлети.

— Той не вярва, нещастник! — промълви Леонора Пиментел, като повдигна към небето големите си испански очи. — А аз вярвам.

— Но вие сте поетеса, — възрази Чирило, — а аз съм лекар. Салвата отведе Луиза в един ъгъл на тъмницата, седна на един камък и я сложи в скута си.

— Чуй ме, любима, — каза той. — Да поговорим сериозно за надвисналата опасност. Тази вечер ще ни отведат в трибунала, през нощта ще ни осъдят, утре ще прекараме целия ден в стаята за молитви, а в други ден ще ни обесят.

Салвата почувствува как тялото на Луиза затрепери в обятията му.

— Поне ще умрем заедно, — промълви тя с въздишка.

— Бедничката! Така говори твоята любов, но цялата ти природа безмълвно се бунтува при самата мисъл за смъртта.

— Приятелю, вместо да ме ободриш, ти ми внушаваш слабост.

— Да, защото искам да те убедя в нещо извънредно важно: да не умираш.

— Искаш да ме накараш да не умирам? Нима това зависи от мен?

— Нужна е само една дума и ти ще се изплъзнеш от смъртта, поне за известно време.

— А ти ще живееш ли?

— Нали помниш, че ти посочих човека в монашеското расо и ти казах: „Това е баща ми, не е всичко загубено“.

— Помня. И ти се надяваш, че той може да ни спаси?

— За да спасят децата си, бащите вършат чудеса, а моят баща има могъщ ум, мъжествено сърце и решителен характер, той не

веднъж, а десет пъти ще постави живота си на карта, за да ме спаси.

— Ако спаси теб, ще спаси едновременно и мен.

— Ако ни разделят?

— Мислиш ли, че могат да бъдат толкова безчовечни? — извика Луиза.

— Трябва да предвиждаме всичко, дори и това, че баща ми успее да спаси само един от нас.

— Тогава, нека спаси теб.

Салвата леко повдигна рамене и се усмихна.

— Знаеш, че в такъв случай не бих приел помощта му. Но...

— Но какво? Довърши мисълта си.

— Но ако останеш в затвора и, все пак, смъртта вече не те заплашва, — залагам сто против едно, че ние с баща ми ще успеем да спасим и теб.

— Приятелю мой, главата ми се пръска и не разбирам на къде клониш. Кажи ми всичко още сега, иначе ще полудея.

— Успокой се, притисни се до сърцето ми и слушай. Луиза повдигна към него огромните си очи в безмълвен въпрос.

— Слушам те, — промълви тя.

— Ти си бременна, Луиза...

Младата жена отново въздъхна.

— О, бедното дете! — прошепна тя. — Каква е вината му та трябва да умре заедно с мен?

— Именно. То не трябва да умира. То трябва да живее, а с това да спаси майка си.

— А какво трябва да направя? Не те разбирам, Салвата.

— Бременната жена не подлежи на смъртното наказание, законът не може да убие майката, докато заедно с нея може да лиши от живот и детето ѝ.

— Какво говориш?

— Истината. Изчакай присъдата. Ако, както ми казваше кардиналът, ти действително си обречена на смърт, — а трябва да сме готови за това, — обяви своята бременност след последната дума на съдията. Така ще получиш седем месеца отсрочка.

Луиза тъжно погледна Салвата.

— Приятелю, ти, непоколебимият по въпросите на честта, ме съветваш да се обезчестя публично?

— Съветвам те да живееш. Цената няма значение. Стига с нея да купиш живота си! Разбираш ли?

Но Луиза, като че ли не беше чула думите, продължи със същия тон:

— Всички знаят, че съпругът ми отсъства повече от половин година, а аз, когато ме осъдят несправедливо за престъпление, което не съм извършила, да обявя пред всички: „Аз съм невярна съпруга, измених на своя баща и покровител“? О! Ще умра от срам, приятелю. Сам виждаш, че е по-добре да умра на ешафода.

— А то?

— Кое?

— Нашето дете? Имаш ли право да го обречеш на смърт?

— Бог ми е свидетел, приятелю, ако бяхме останали живи, ако то беше излязло от изтерзаната ми утроба и аз бях чула първия му вик, бях почувствала диханието му, бях целунала устата му, — Бог ми е свидетел, че с гордост бих носила позора на моето майчинство. Но ако ти умреш утре, а аз след седем месеца, — нали все пак ще трябва да умра! — бедното дете не само ще остане сираче, но ще носи завинаги петното на своето рождение. Безмилостният тъмничар ще го изхвърли на пътя и то ще загине от глад и студ, или под конските копита. Не, Салвата, нека то изчезне заедно с нас, и ако душата е безсмъртна, както вярва Леонора и както аз се надявам, — ние ще се явим пред Господа, обременени от нашите грехове, но ще доведем със себе си един ангел, заради който ще получим опрощение.

— Луиза! Луиза! Помисли! Помисли!

— А той? Той, толкова добър, толкова благороден и велик! Ако той, който вече знае, че съм била толкова решителна да му изменя, узнае, че не ми е достигнала решимост, за да умра, ако всички наоколо узнаят на каква цена съм откупила живота си, — какъв позор би се стоварил на бедната му глава! О, само при тази мисъл, приятелю мой, — продължи Луиза като стана, — се чувствам силна като спартанка, и дори ешафодът да се намираше тук пред нас, бих се изкачила на него с усмивка.

Салвата падна на колене и започна страстно да целува ръката ѝ.

— Аз направих това, което трябваше да направя, — промълви той. — Благодаря ти! Ти също направи това, което трябваше да сториш.

ХСІІ

ТРИБУНАЛЪТ В МАНАСТИРА МОНТЕ ОЛИВЕТО

Еторе Карафа не беше сгрешил. В девет вечерта на стълбата пред тъмницата отекнаха тежките стъпки на въоръжени хора, вратата се отвори и в полумрака проблеснаха щикове. Влязоха тъмничарите и захвърлиха на пода куп вериги, които зловещо иззвънтяха при удара в каменните плочи.

Кръвта на благородния граф ди Руво закипя от възмущение.

— Вериги! Вериги! — извика той. — Надявам се, че не са за нас?

— А за кого? — присмя се един от тъмничарите.

Еторе направи заплашителен жест, потърси около себе си нещо, което би могло да му послужи за оръжие и като не намери нищо, спря погледа си върху камъка, който затваряше отвора към кладенеца. Изглежда той, като Аякс, беше готов да го вдигне. Чирило го спря.

— Приятелю, най-почетните белези след тези, които оставя по ръката на героя вражеският меч, са тези, които оставят веригите на тирана. Къде са веригите? Ето ръцете ми.

И благородният старец протегна напред китките си.

Когато вратата се отвори, Веласко, според обичая си, свиреше на китарата и пеше весела неаполитанска песничка. Той не прекрати пеенето и при влизането на надзирателите. Еторе Карафа гледаше ту Доменико Чирило, ту невъзмутимия певец.

— Срам ме е, — промълви той, — тъй като тук виждам двама души, по-мъжествени от мен.

И той също протегна ръце. После дойде ред на Мантоне. След него се приближи Салвато. Докато му слагаха веригите, Леонора и Микеле, които не бяха сваляли очи от Луиза през цялото време на разговора с нейния възлюбен поддържаха младата жена, на която краката се подкосяваха. Когато Салвато беше окован, Микеле с въздишка, предизвикана по-скоро от необходимостта да остави сестра

си, отколкото от срам пред позорната процедура, се приближи към тъмничаря. Веласко продължаваше да пее без ни най-малко да измени гласа си. Приблжиха се и към него, но той показа със знак, че иска да довърши куплета си, изпя го докрай, след което разби китарата си в пода на килията и протегна ръце. На жените не сложиха вериги, намериха че е излишно.

Част от войниците мина напред, за да освободи място за затворниците, тъй като по тясната стълба можеха да се изкачват само по двама, след пленниците тръгна останалата част от отряда и така излязоха на двора. Там войниците се строиха в две колони от двете страни на патриотите, след тях тъмничарите носеха факли, за да осветят пътя на мрачната процесия.

В този ред те преминаха по цялата улица Медина, през тълпата ладзарони, която обсипваше арестуваните с оскърбления, покрай банката Бекер, където проклятията се посипаха с удвоена сила, защото тълпата позна Луиза Сан Феличе. После излязоха на улица Монте Оливето, в края на която, на площада със същото име, зееха вратите на манастира, превърнат в трибунал.

Съдиите, или по-точно палачите, заседаваха на третия етаж. Голямата манастирска трапезария беше превърната в съдебна зала. Тя беше покрита с черно сукно и за единствено украшение служеха знамената на неаполитанските и испанските Бурбони, а също огромно разпятие, над главата на председателя, — символ на страданието, а не на справедливост. При вида му веднага възникваше мисълта, че то е поставено като доказателство за това, че човешкото правосъдие винаги се е заблуждавало, било от ненавист, било от низост, или страх.

Арестуваните преминаха по тъмен коридор, който водеше към съдебната зала, и отдалеч дочуха рева на очакващата ги тълпа.

— Подъл народ! — промърмори Еторе Карафа. — Струва ли се да се жертваме заради него...

— Не само заради него, — възрази Чирило, — но заради цялото човечество. Кръвта на мъчениците е най-силното средство за събаряне на тронове!

Отвориха, вратата към подиума, приготвен за обвиняемите. Облъхна ги струя горещ спарен въздух, обля ги поток ярка светлина и върху тях се стовари ураган от оглушителни викове. Еторе Карафа, който вървеше пръв, неволно спря.

— Влизай, както в Андрия, — ободри го Чирило.

И смелият пълководец първи стъпи на подиума. Всеки от другарите му беше посрещнат със същите крясъци и вопли, които при вида на жените се удвоиха. Салвата забеляза, че Луиза се олюлява като тръстика, и я прегърна през кръста. После обгърна залата с поглед. На първия ред сред зрителите, опрял се на преградата, която отделяше публиката от съдиите, седеше един монах-бenedиктинец. Когато погледът на Салвата се спря върху него, той отметна качулката си.

— Баща ми! — прошепна младият човек в ухото на Луиза.

Тя се изправи, озарена от лъча на надеждата, като лилията под лъчите на топлото слънце. Очите на останалите обвиняеми, които нямаше какво да търсят в залата, се обърнаха към съдиите.

Те бяха седем, включително и председателят, и седяха в полукръг, може би, в подражание на атинския ареопаг. Определените за дадения случай защитник и прокурор — последното издевателство в тази пародия на правосъдие — бяха обърнали гръб на подиума, където се намираха обвиняемите, с които не бяха се виждали нито веднъж до днешната вечер.

Липсваше само един съветник — дон Винченцо Спечале, кралския съдия. Всички прекрасно знаеха, че той представя волята на Фердинанд и, макар че по закон е само обикновен съветник, всъщност е истинският председател на трибунала. Наистина, имаше още един човек, който съперничеше в усърдието си на Спечале, — същият, който беше намалил наградата на палача, държавният прокурор Гуидобалди.

Обвиняемите заеха местата си.

Макар че прозорците на залата бяха отворени, многобройните светилници така бяха нажежили въздуха, че беше почти невъзможно да се диша.

— Кълна се в Христа! Сигурно сме попаднали в предверието на ада, — възмути се Еторе Карафа. — Човек направо се задушава!

Гуидобалди бързо се обърна към него.

— Ти ще се задушиш по съвсем друга причина, когато въжето те стегне за гушата!

— Е, господине, — възрази патриотът, — веднага се вижда, че нямате честта да ме познавате. Човек с име като моето не го бесят, само му прерязват врата и от това той не само че не се задушава, а дори диша по-свободно.

В този миг залата се раздвижи в тръпка на неволен ужас: отвори се вратата на кабинета за съвещания и от там излезе Спечале. Той беше човек на около петдесет години, с резки черти на лицето; правите му коси се спускаха ниско над хълтналите му страни, малките черни очички, живи и злюбни, втренчено сезираха в тълпата и всеки, на когото се спираха те, настръхваше. Подобният му на клюн нос увисваше над тънките устни и почти се събираше с издадената напред брадичка. Главата си държеше високо изправена поради забележима гърбица, която повдигаше отзад черната му мантия. Той би изглеждал нелепо, дори смешно, ако не беше толкова страшен.

— Винаги съм забелязвал, — каза тихо Чирило към Еторе Карафа, но достатъчно силно, за да го чуят и в залата, — че грозните хора са зли, а уродливите са още по-лоши. И ето, — продължи той, като посочи с пръст Спечале, — още едно потвърждение.

Спечале дочу тези думи, завъртя главата си, като на ос, и затърси с поглед този, който ги беше произнесъл.

— Обърнете се повече, господин съдия, — подкани го Микеле. Гърбицата ви пречи да виждате.

И той се разсмя, твърде доволен от това, че се беше намесил в разговора. Смехът му многократно отекна под сводовете на просторната зала. Ако продължаваше така, заседанието щеше да се превърне в приятно развлечение за зрителите. Спечале позеленя, но почти веднага смени цвета си на червен, като че ли всеки момент щеше да получи удар. Той с две крачки преодоля разстоянието, което го отделяше от съдийското кресло, и се строполи в него, хапейки от ярост устни.

— Да преминем по-скоро към делото, — изсъска през зъби той. — Граф Руво, назовете своето име, фамилия, обществено положение, възраст и професия?

— Името ми, — започна републиканският герой, — Еторе Карафа, граф Руво, херцог Андрия. Моята възраст? Тридесет и четири години. Моята професия? Патриот.

— С какво се занимавахте по време на така наречената република?

— Можете да започнете от по-отдавна и да попитате с какво съм се занимавал по време на монархията.

— Няма защо.

— А аз съм на друго мнение и затова сега ще ви разкажа: участвах в заговор, бях затворен в замъка Сан Елмо от проклетия Вани, който не подозираше, когато прерязваше гърлото си, че може да се намери още по-голям подлец от него самия. Спасих се и отидох при храбрия и знаменит генерал Шампионе, за да му помогна заедно с моя приятел Салвато, който присъствува тук, да разбие в Чивита генерал Мак.

— Значи, — прекъсна го Спечале, — сте се сражавали против родината си?

— Не против родината си, а против крал Фердинанд. Моята родина е Неапол, той не сметна, че се сражавам против него и за доказателство ме помоли да му служа с чин генерал.

— И вие приехте това предложение?

— От все сърце?

— Господа, — каза Спечале, — надявам се, няма да губим време за обсъждане. На всички ни е ясно как трябва да накажем този предател, този ренегат.

Руво стана, по-точно скочи на крака.

— Ах, негоднико! — извика той като разтърси оковите към главата на Спечале. — Осмеляваш се да ме обиждаш, защото съм окован! Ако бях свободен, щеше да говориш по друг начин!

— На смърт! — изкрещя Спечале. — И тъй като, поради положението на херцог, имаш право да ти отсекаат главата, ще ти я отрежат на гилотината.

— Амин! — каза Еторе с най-безгрижен вид, седна отново на скамейката и обърна гръб на трибунала.

— Сега ти, Чирило! — извика Спечале. — Твоето име, възраст, обществено положение?

— Доменико Чирило, — прозвуча спокойният глас. — На шестдесет години. При монархията бях лекар, при републиката — народен представител.

— А сега какъв си?

— Пред тебе страхливецо, съм герой!

— На смърт! — изпищя Спечале.

— На смърт! — като зловецо ехо повтори трибунальт.

— Да вървим по-нататък. Сега е твой ред! Сега ти! Ти, който носиш мундира на генерал от така наречената република!

— Аз? — в един глас попитаха Мантоне и Салвато.

— Не, ти, бившият военен министър. По-живо, името ти...

Мантоне го прекъсна:

— Габриел Мантоне, четиридесет и две годишен.

— С какво се занимаваше при републиката?

— С велики дела. Но явно са били недостатъчно велики, тъй като все пак капитулирахме.

— Какво можеш да кажеш в своята защита?

— Аз капитулирах.

— Малко е.

— Тъжно е, но няма какво повече да отговоря на тези, които потъпкват свещените закони на договора.

— На смърт!

— На смърт! — повтори трибунальт.

— А ти, Микеле-глупакът! — продължи Спечале. — С какво се занимаваше по време на републиката?

— Поумнях.

— Можеш ли да кажеш нещо в своя защита?

— Няма смисъл.

— Защо?

— Защото магьосницата Нано ми предсказа, че първо ще стана полковник, после ще ме обесят. Полковник вече бях, сега остава да увисна на въжето. Никакви мои думи няма да попречат на това. Значи, не се стеснявайте, навивайте латерната: „На смърт!“

— На смърт! — потвърди Спечале. — А сега вие, посочи той Леонора Пиментел.

Тя се изправи, прекрасна, спокойна, сурова и горда като антична матрона.

— Аз? — попита тя. — Казвам се Леонора Пиментел и съм на тридесет и две години.

— Какво можете да кажете в своята защита?

— Нищо, но мога да кажа много в свое обвинение, тъй като днес обвиняват героите и възнаграждават подлеци.

— Говорете, щом ви харесва да обвинявате сама себе си.

— Именно аз първа извиках на неаполитанците: „Свободни сте!“, аз издавах вестник, в който изобличавах престъпленията,

низостите и злодействата на тираните, аз четях от сцената на театър Сан Карло „Химна на Свободата“ на Монти, аз...

— Достатъчно, — прекъсна я Спечале. Ще продължите своя панегирик по пътя към бесилката.

Леонора седна на мястото си толкова спокойно, както преди малко беше станала от него.

— А сега ти, китаристе! — обърна се Спечале към Веласко. — Казаха ми, че си убивал времето си в затвора, свирейки на китара.

— Нима това е оскърбление на кралското величество?

— Не. И ако беше виновен само за това, макар че то е занимание за безделници нямаше да стоиш сега пред съда. Но тъй като си тук, бъди така добър да ни посочиш своето име, фамилия, възраст и обществено положение.

— Ако не искам да ви отговарям?

— Това няма да ми попречи да те изпратя на смърт.

— Добре! — каза Веласко. — Няма да чакам да ме изпратиш ти.

И с един мощен скок, подобен на скока на ягуар, той прескочи подиума и се озова в средата на залата. Преди да се досетят какво иска да прави, преди да успеят да го спрат, той се спусна към прозореца, като размахваше веригите си и викаше „Път! Път!“ Всички се отдръпнаха пред него. Той скочи на перваза и за секунда замря. Залата наддаде вик на ужас и Веласко политна в празното пространство. Почти веднага се дочу шумът от падането на тежкото тяло върху камъните.

Шумната доскоро зала потъна в тягостно мълчание. Съдиите, обвиняемите, зрителите — всички бяха потресени. Луиза се хвърли в обятията на възлюбения си.

— Дали да не прекъснем заседанието? — попита председателят.

— Защо? — възрази Спечале. — Вие все едно щяхте да го осъдите на смърт, а той ви изпревари. Правосъдието се извърши. Отговаряйте, господин французино, — обърна се той към Салвато. — как стана така, че вие също се озовахте при нас?

— Озовах се пред вас, — отвърна Салвато, — защото не съм французин, а неаполитанец. Казвам се Салвато Палмиери и съм на двадесет и шест години. Аз горещо обичам свободата и ненавиждам тиранията. Кралицата искаше да ме убие с ръката на сбира Паскуале де Симоне, а аз имах наглостта да се отбранявам срещу шестима убийци,

да раня двама, а други двама да изпратя в по-добрия свят. Аз съм заслужил смъртта си, осъдете ме.

— Е, — потвърди Спечале, — не трябва да отказваме на този достоен патриот. Щом иска смърт, ще я получи!

— Смърт! — отзоваха се съдиите.

Луиза беше очаквала това и все пак не можа да сдържи тежката си въздишка, прилична повече на стон. Монахът-бenedиктинец отново повдигна качулката си и размени със Салвата бърз поглед.

— Така! — произнесе Спечале. — А сега е ред на синьората и приключваме. Разкажете ни за себе си, госпожо, макар че ние го знаем не по-зле от вас самата. Име, фамилия, обществено положения, а после ще преминем и към Бекер.

— Стани, Луиза, и се облегни на рамото ми, прошепна ѝ Салвата.

Луиза послуша съвета му. Като я видяха толкова млада, толкова скромна и толкова прекрасна, зрителите не можаха да сдържат шепота на съжаление и възхита.

— Въдворете тишина! — извика Спечале и се обърна към Луиза:

— Говорете!

— Казвам се Луиза Молина Сан Феличе, — започна младата жена с треперещ глас. — Аз съм на двадесет и три години и не съм виновна за престъпленията, в които ме обвиняват, но искам само едно: да умра.

— Значи, — намеси се Спечале, раздразнен от това, че публиката единодушно изразяваше симпатиите си към обвиняемата, — значи, Вие твърдите, че не сте издали bankerите Бекер?

— Тя го твърди с достатъчно основание, — извика Микеле, — защото ги предадох аз. Нали аз служех при генерал Шампионе, нали аз го посъветвах да разпита Джованина. Бедната ми сестричка няма нищо общо с всичко това! Така че можете спокойно да изпратите в къщи тази свята жена, за да се помоли и за вас.

— Млъкни, Микеле, млъкни... — промълви Луиза.

— Не, говори, Микеле! — подкани го Салвата.

— Ще говоря. Нали сега съм осъден на смърт и нищо по-лошо не може да ми се случи. Щом така или иначе ще трябва да увисна на въжето, поне да ви разкажа цялата истина. Честните хора ги души лъжата, а не въжето. Та аз ви казах: тя е толкова чиста, колкото и

Мадоната от Пие ди Грота нейната съседка. Тя нарочно се върна от Пестум, за да предупреди Бекер, но го срещна, когато войниците вече го водеха към Новия замък. А преди смъртта си Бекер-син ѝ писа, че вече знае всичко и че не тя, а аз съм причина за смъртта им. Покажи писмото, сестричке! Нека тези господа го прочетат. Те са справедливи и няма да те осъдят, щом не си виновна.

— То не е у мен, — промълви младата жена. — Не знам къде съм го сложила.

— То е у мен, — извика Салвато. — Бръкни в джоба ми Луиза и го предай на съда.

— Ти го искаш, Салвато! — прошепна Луиза. И още по-тихо добави: — А ако ме помилват?...

— Дай Боже!

— А ти?

— Баща ми е тук.

Луиза извади от джоба на Салвато писмото и го протегна на съдията.

— Господа, — побърза да се намеси Спечале. — Дори това писмо да е писано лично от Бекер, вие, надявам се, няма да му придадете по-голямо значение, отколкото заслужава. Нали знаете, че Бекер-син беше любовник на тази жена.

— Любовник! — възмути се Салвато. — О, негоднико, не смей да цапаш този чист ангел, дори с гнусните си думи!

— Вие искате да кажете, господине, че беше влюбен в нея?

— Влюбен до безумие, тъй като само безумец може да повери на жена тайната на заговора.

— Прочетете писмото, — извика Салвато, като стана от мястото си, — и по-високо!

— Да, по-високо! По-високо! — завикаха присъстващите.

Спечале беше принуден да се подчини и прочете на глас известното ни писмо в което Андреа Бекер, в доказателство за доверието си към Луиза и убеждението си, че тя няма нищо с разобличаването на роялисткия заговор, молеше младата жена да раздаде на жертвите на войната четиристотин хиляди дуката.

Съдиите се спогледаха: те не можеха да произнесат присъдата въз основа на едно напълно опровергано обвинение. Освен това жертвата прощаваше, а престъпникът сам изтъкваше вината си. Но

волята на краля беше недвусмислена: да я осъдят на смърт. При това, Спечале не се предаваше лесно.

— Добре, — каза той. — Трибунальът отхвърля това главно обвинение.

Залата посрещна думите му с одобрителен шепот.

— Но, — продължи Спечале, — вие сте обвинена и в друго, също толкова сериозно престъпление.

— В какво? — попитаха едновременно Луиза и Салвато.

— Обвинявате се в това, че сте предоставели убежище на човек, пристигнал в Неапол, за да организира заговор против правителството, укривали сте ги месец и половина в дома си и сте го пуснали, само за да се сражава против войските на законния си крал.

Вместо отговор Луиза наведе глава и нежно погледна Салвато.

— Ама че престъпление! — извика Микеле. — Нима можеше да му позволи да умре пред прага ѝ без никаква помощ? Нима първата евангелска заповед не ни задължава да помагаме на ближния си?

— Изменниците не са близки за никого, — отсече Спечале. И добави, тъй като бързаше да приключи с това дело, което беше заинтересувало публиката много повече, отколкото му се искаше: — И така, вие сте приели, крили сте и сте се грижили за заговорника, който е излязъл от дома ви, само за да се присъедини към френските войски?

— Признавам, — отвърна Луиза.

— Това е достатъчно. Извършили сте държавно престъпление, измяна. На смърт!

— На смърт! — повтори без желание трибунальът.

Залата зашумя в недоволен ропот. Всички изразяваха съчувствието си към осъдената. Луиза Сан Феличе, спокойна и горда, притисна ръка до сърцето си и се обърна към зрителите, за да им благодари, но изведнъж замря, с поглед, втренчен в дъното на залата.

— Какво ти е? — разтревожи се Салвато.

— Там, там, виждаш ли? — промълви тя, без да помръдне, но като се наклони напред, като че ли искаше да достигне своето видение, но краката ѝ бяха залепнали за пода. — Той! Той! Той!

Салвато на своя ред проследи посоката на погледа ѝ и забеляза човек на около шестдесет години, в елегантен черен костюм с избродиран на него малтийски кръст. Той бавно се приближаваше към трибунала и тълпата почтително се отдръпваше пред него. Той отвори

вратичката с преградата и се обърна към съдиите, които го гледаха в недоумение:

— Вие току-що осъдихте на смърт тази жена, но аз идвам да Ви кажа, че присъдата не може да бъде изпълнена.

— Защо? — заинтересува се Спечале.

— Защото е бременна.

— Откъде знаете?

— Аз съм съпругът ѝ, — кавалерът Сан Феличе.

Сред публиката отекна радостен вик, осъдените също не можеха да сдържат възхищението си. Спечале пребледня, чувствайки че плячката му се изплъзва. Съдиите се спогледаха с безпокойство.

— Лучано! Лучано!... — прошепна Луиза като протегна ръце към кавалера, а едрите сълзи рукнаха от очите ѝ.

Кавалерът се приближи към подиума и войниците също се отдръпнаха пред него, без да чакат заповед. Той хвана ръката на жена си и нежно я целуна.

— Ах, ти беше права, Луиза, — прошепна Салвато, — този човек е ангел и аз със срам трябва да призная цялото си нищожество пред него.

— Отведете осъдените във Викария, — заповяда Спечале. И добави: — А тази жена прехвърлете в Новия замък.

Вратата, през която бяха въвели обвиняемите, се отвори за да излязат смъртниците, но преди да слезе от подиума Салвато успя да размени още един поглед с баща си.

ХСІІІ

В СТАЯТА ЗА МОЛИТВИ

Според заповедта на Спечале, осъдените бяха отведени във Викария, а Луиза беше изпратена в Новия замък. И все пак, влюбените, към които войниците проявяваха повече милост, отколкото съдиите, успяха да се простят и да си подарят последна целувка. Салвато, който вярваше безкрайно в помощта на баща си, се закле пред нея, че има твърда надежда за спасение и че тя няма да го напусне, дори в подножието на ешафода. Луиза само проливаше сълзи. Най-последно, до вратата, трябваше да се разделят. Осъдените поеха към Викария, Луиза със стражата се върна в Новия замък, където, по разпореждане на принц Франческо, което той беше предал чрез един непознат, беше затворена в отделна стая. Ние не се наемаме да опишем състоянието в което се намираше тя, — нека нашите читатели си го представят сами.

До самата Викария осъдените бяха изпратени от всички, които присъствуваха на процеса. Липсваха само кавалерът Сан Феличе и монахът. Те се бяха приближили един към друг, а после заедно забързаха към края на улица Гуерча, където завиха в една пресечка със същото име.

Вратите на затвора бяха постоянно отворени. Те приемаха след съда осъдените на смърт, държаха ги вътре дванадесет, четиринадесет или петнадесет часа, а след това ги изхвърляха на ешафода. Дворът беше пълен с войници. Вечер те спяха под арките, загърнати в шинелите или плащовете си. Впрочем, това бяха едни от най-горещите дни на годината.

Осъдените се върнаха около два през нощта и веднага бяха изпратени в параклиса. По всичко изглеждаше, че ги бяха очаквали: стаята с олтара беше осветена от запалени свещи, а в съседната стая димеше висящата от тавана лампа. На пода лежаха шест сламеника. Тъмничарите ги очакваха в тази стая.

Войниците се спряха на прага, готови да стрелят, в случай че затворниците се разбунтуват, след като свалят веригите им. Но нищо

подобно нямаше да се случи. На този етап от живота си всеки от осъдените на смърт чувствуваше върху себе си не само любопитния поглед на съвременниците, но и безпристрастния поглед на потомството, и нито един от тях не би желал да помрачи безтрепетната си кончина с необмислен изблик на гняв. Затова те невъзмутимо, като че ли това не ги засягаше, позволиха да свалят от ръцете им вериги и да сложат на краката им други, които ги приковаваха към пода на килията. Халката беше достатъчно близко, а веригата достатъчна дълга, за да може осъденият да легне. Ако се изправяше, той можеше да направи само една крачка от ложето си.

Всичко приключи за броени минути. Първи се отдалечиха тъмничарите, а след тях войниците. Вратата с трите катинара и двете резета се затръшна. Когато утихна последният звън на катинарите Чирило каза:

— Приятели, позволете ми, като лекар да ви дам един съвет.

— Дявол да го вземе, тъкмо навреме! — изсмя се Еторе Карафа.
— Чувствам че съм болен, толкова болен, че няма да доживея и до три следобед.

— Затова, любезни графе, аз казах „съвет“, а не „рецепта“, — възрази Чирило.

— О, тогава си вземам думите назад. Все едно, че нищо не съм казал!

— Обзалагам се, — каза Салвато, — че се досещам Какъв съвет ще ни дадете, мили наш Хипократе. Да поспим някой час?

— Именно. Сънят е сила, а тя ще ни е необходима, въпреки че сме мъже.

— Как, скъпи Чирило, — намеси се Мантоне, — вие, толкова предвидлив човек, не сте се запасили с някакъв прах или течност, която да ни избави от удоволствието да танцуваме на въжето пред тия зяплювци, ладзароните!

— Помислих за това, но съм егоист и не се досетих, че може да умирам с цяла компания, така че се погрижих само за себе си. В този пръстен, както в пръстена на Ханибал, се крие смъртта на владетеля му.

— А, сега разбирам защо ни съветвате да спим. Вие щяхте да заспите заедно с нас, но нямаше да се събудите.

— Грещиш, Еторе. Твърдо съм решил да умра заедно с вас и от същата смърт. А ако сред нас има някой, който страда от безсъние и чувства известна слабост пред очакващото ни дълго пътешествие, нека да вземе пръстена.

— Дявол да го вземе, съблазнително е, — обади се Микеле.

— Искаш ли го, бедно дете на народа? — попита Чирило. — Ти не можеш, като нас, да призовеш на помощ пред лицето на смъртта, науката и философията.

— Благодаря, докторе, благодаря, — отвърна ладзаронито. — Това би значило напразно да изхабя отровата.

— Защо?

— Нали старата Нано ми предсказа, че ще бъда обесен и нищо не може да попречи на съдбата. Подарете пръстена си другиму, който е свободен да умра както поиска.

— Приемам го, докторе, — промълви Пиментел. — Надявам се, че няма да ми се наложи да го използвам. Но аз съм жена, в съдбоносния час може да се поддам на внезапната слабост. Ако с мен се случи такова нещастие, ще ми простите ли?

— Ето пръстена. Но вие напразно се съмнявате в себе си. Аз отговарям за вас, — каза Чирило.

— Разказват, — започна Леонора, че когато на Клеопатра донесли кошницата със смокините, тя погладила змията и казала: „Добре дошла, мерзка мъничка твар. Ти ми изглеждаш прекрасна, защото ти си свободата“. Ти също си свободата, о скъпоценно пръстенче, и аз те целувам като брат.

Салвато не вземаше участие в разговора. Той седеше на сламеника си, опрял лакти в коленете и обхванал брадичката с дланите си. Еторе Карафа го наблюдаваше с безпокойство. От мястото си той не можеше да стигне до него.

— Спиш ли, или бълнуваш? — попита го той.

Салвато спокойно вдигна глава. Лицето му беше печално само, защото скръбта беше обичайното му изражение.

— Не, — отвърна той. — Размишлявам.

— Над какво?

— Приятелю, това е въпрос на съвест.

— Ах, колко жалко, че кардинал Руфо не е тук! — засмя се Мантоне.

— Мислено аз отправях този въпрос не към него. Този въпрос на съвестта можеше да разрешите само вие.

— Дявол да го вземе! — възкликна Еторе. — Аз и не подозирах, че са ме затворили тук, за да участвувам в съвет.

— Чирило, нашият учител по въпросите на философията, науката и особено по въпросите на честта, току-що каза: „Имам отрова, но само за мен, следователно няма да се възползвам от нея“.

— Искате ли пръстена? — оживено попита Леонора. — Нямам нищо против да ви го дам. Той изгаря ръката ми.

— Не, благодаря ви. Искам само да ви задам един въпрос, приятели мои. Вие не искате да умрете сам, скъпи Чирило, от спокойна и безболезнена смърт, щом тази на вашите приятели ще бъде жестока и позорна. Нали?

— Вярно е. Щом са ме осъдили заедно с вас, значи, трябва да споделя участта ви.

— А сега, кажете ми: какво бихте направили, ако получихте уверение, че можете да живеете?

— Бих се отказал от живота по същите съображения, по които отхвърлих смъртта.

— Всички ли мислите както Чирило?

— Всички, — отвърнаха в хор четирима мъже.

Леонора Пиментел слушаше с все по-нарастващо вълнение.

— А ако вашето спасение би могло да повлече след себе си спасението на едно друго същество, слабо, невинно, което пред угрозата от смъртта разчита само на вас, надява се единствено на вас, и без вас ще загине?

— О, тогава ваш дълг е да се съгласите! — не се сдържа Леонора.

— Вие, Леонора, говорите като жена.

— А ние говорим като мъже, — възрази Чирило, — и казваме същото „Твой дълг е да се съгласиш, Салвато“.

— Така ли мислите, Руво? — попита младият човек.

— Да.

— Подкрепяте ли го, Мантоне?

— Да.

— А ти, Микеле?

— Да, да! Сто пъти да!

И като се наклони към Салвато, той заговори:

— В името на пресветата Богородица, господин Салвато, спасете я, спасете я! Ах, ако бях уверен, че тя няма да умре, щях да танцувам по пътя към бесилката и с примка на шията щях да викам: „Слава на Божията майка!“

— Добре, — каза Салвато. — Узнах това, което исках да зная. Благодаря Ви.

В килията отново се възцари мълчание. Само лампата, в която свърши маслото, за миг засъска, премигна и бавно угасна. Скоро сивкавият печален проблясък на утрото проникна през двойната решетка на прозореца и възвести началото на деня, който за нашите осъдени трябваше да бъде последен.

— Ето емблемата на смъртта: лампата угасва, настъпва тъмнина, а после се разсъмва.

— Уверени ли сте, относно разсъмването? — попита Чирило.

В осем сутринта тези от осъдените, които успели да заспят, бяха събудени от дрънкането на ключалките в първата стая, където беше олтарът. Влязоха тъмничарите и старшият обяви високо:

— Заупокойна меса!

— Защо ни е меса? — промълви Мантоне. — Може би, мислят, че няма да можем да умрем без нея?

— Нашите палачи искат да привлекат на своя страна Господа Бога, — обади се Еторе Карафа.

— Никъде не съм чел, че месата е била предписана от светото Евангелие, — намеси се на свой ред и Чирило. — А Евангелието е единственото, в което вярвам.

— Тогава, — прозвуча същият повелителен глас, — освободете от веригите само тези, които искат да присъствуват на църковната служба.

— Освободете ме, — каза Салвато.

Същото пожелаха Леонора Пиментел и Микеле. Тримата преминаха в съседното помещение. Пред олтара седеше свещеник, вратата се пазеше от войници, а в коридора проблясваха щикове, което показваше, че са взети всички предпазни мерки.

Салвато поиска да го освободят от веригите, само за да не изпусне евентуалната възможност да се свърже с баща си, или неговите помощници, които може би вече започнали да действуват.

Леонора пожела да слуша месата, защото беше жена и поетеса и цялата ѝ душа се стремеше към светото тайнство. Микеле пък беше неаполитанец и ладзарони, и като такъв свято вярваше, че не може да има достойна смърт, без заупокойна меса.

Салвато застана до вратата, която съединяваше двете стаи, но напразно оглеждаше с въпросителен поглед присъстващите и надничаше дори в коридора, — нямаше никакви признаци за това, че някой се занимава със спасението му. Леонора взе стол и се подпря на облегалката му, Микеле преклони коляно на стъпалата пред олтара.

Младият ладзарони представляваше сляпата безгранична вяра, Леонора — надеждата, Салвато — съмнение. Той слушаше месата разсеяно. Леонора съсредоточено, Микеле — в пълно упоение: та той само четири месеца беше патриот и полковник, а през целия си предишен живот беше ладзарони.

Службата свърши. Свещеникът попита:

— Кой иска да се причести?

— Аз! — извика Микеле.

Леонора наведе глава без да отговори, Салвато направи жест на отрицание.

Микеле се приближи до свещеника, изповяда му се тихо и прие причастието. После тримата се върнаха при другарите си, където вече ги чакаше закуска.

— За колко часа е определена — попита Чирило тъмничарите, които разносяха храната. Един от тях се приближи.

— Струва ми се, за четири, господин Чирило.

— Познаваш ли ме? — учуди се докторът.

— Миналата година излекувахте жена ми.

— Как е тя сега?

— Много е добре, ваша светлост. — После с въздишка прошепна: — Бих ви пожелал толкова дълъг живот, колкото, може би, ще преживее тя.

— Приятелю, — отвърна Чирило, — дните на човешкия живот са преброени. Но Бог не е толкова суров, колкото негово величество Фердинанд, защото Бог понякога ни помилва, а кралят — никога! Значи, за четири часа?

— Така мисля, — каза тъмничарят. — Но много е възможно да започнат и по-рано, за да им стигне времето.

Чирило извади часовника си.

— Десет и половина, — каза той и започна да го прибира обратно, но изведнъж си спомни нещо: — Забравил съм да го навия! Ако спра аз, защо да спира и той, — и лекарят започна невъзмутимо да навива часовника.

— Желаете ли още някой от осъдените да приеме помощта на религията? — попита свещеникът, който се беше показал на прага на килията.

— Не, — в един глас отвърнаха Чирило, Еторе Карафа и Мантоне.

— Ваша воля, — каза свещеникът, — това засяга само Бога и вашата съвест.

— Мисля, отче, че по-правилно би било да кажете: Бога и крал Фердинанд, — възрази Чирило.

XCIV

ВРАТИТЕ НА ЦЪРКВАТА САН АГОСТИНО АЛЛА ЦЕКА

Около три и половина затворниците дочуха как се отваря вратата на съседния кабинет, от които те бяха отделени със здрава преграда и обкована с желязо врата с резета и няколко катинара. После чуха шум от стъпките и неясни гласове. „Бианки“ бяха тук. Чирило извади часовника си.

Три и петнадесет, — каза той. — Моят славен тъмничар не е сгрешил.

— Микеле! — извика Салвато към последния ладзарони, който след причастието непрекъснато се молеше в своя ъгъл. Момъкът трепна и по знак на Салвато се приближи към него доколкото му позволяваше веригата.

— Да? — попита той.

— Постарай се да не се отдалечаваш от мен и ако се случи нещо непредвидено, не зяпай.

Микеле поклати глава.

— О, промърмори той. — Нано каза, че ще ме обесят, значи така и ще бъде.

— Откъде знаеш? — възрази Салвато.

Но в този момент се отвори вратата, която ги свързваше с кабинета на „бианки“ и на прага се появи някакъв човек. Зад гърба му се дочу звук ма приклади — войниците бяха поставили пушките си при нозе. Видът на новопристигналия не оставаше никакво съмнение: това беше палачът. Той преброи затворниците.

— Само шест дуката! — въздъхна той. — И като си помисля, че можех да получа шестдесет... Но, какво да се прави, няма смисъл да съжалявам!

Влезе държавния прокурор Гуидобалди пред когото вървеше един съдебен чиновник с присъдата на джунтата в ръце.

— Развържете осъдените, — заповяда прокурорът. Надзирателите се подчиниха.

— Паднете на колене, за да чуете присъдата! — заповяда Гуидобалди.

— С ваше позволение, господин прокурор, бихме предпочели да я изслушаме прави, — насмешливо възрази Еторе Карафа.

Гуидобалди заскърца със зъби от гняв.

— На колене или прави, — не е толкова важно. Важното е да чуете и да бъде изпълнена! Писарю, четете присъдата!

Оказа се, че Доменико Чирило, Габриел Мантоне, Салвато Палмиери, Микеле-глупакът и Леонора Пиментел са осъдени на смърт чрез обесване, Еторе Карафа щеше да бъде обезглавен.

— Всичко е вярно, — каза Еторе. — Нямаме никакви претенции към съда.

— Значи, можем да пристъпим към действие? — иронично попита Гуидобалди.

— Когато пожелаете. Лично аз съм готов, а, предполагам, и приятелите ми.

— Да, — отвърнаха едновременно всички.

— Но аз трябва да ти кажа нещо, Доменико Чирило, — едва проговори Гуидобалди, което показваше с какво нежелание изрича тези думи.

— Какво? — попита Чирило.

— Моли краля за милост. Той може би ще се съгласи, тъй като ти беше негов личен лекар. Във всеки случай, ако подадеш такава молба, заповядано ми е да отсроча екзекуцията.

Всички погледи се устремиха към Чирило. Но той отвърна с обичайното си спокойствие и любезна усмивка:

— Напразно се опитвате да опетните репутацията ми с подобна низост. Отказвам се от такова спасение. Бях осъден заедно с приятелите, които ми са скъпи, и искам да умра заедно с тях. Аз очаквам от смъртта успокоение и няма да направя нищо, за да я избегна и да остана дори час в този свят, където властвуват съпружеската измяна, клетвопрестъплението и порокът.

Леонора хвана ръката на Чирило и притисна устните си към нея, а после захвърли с всичка сила на пода полученото от него стъкълце, което се пръсна на малки парченца.

— Какво е това? — попита Гуидобалди, като вода как по каменните плочи се разлива някаква течност.

— Отрова, която за десет минути би ме избавила от присъствието ти, презряна твар! — отвърна Леонора.

— Защо се отказваш от отрова?

— Защото смятам, че е низост да напусна Чирило в този момент, когато той не поиска да напусне нас.

— Браво, дъще моя! — възкликна лекарят. — Няма да кажа: „Ти си достойна за мен!“, а само: „Ти се достойна за себе си!“

Леонора се усмихна, повдигна глава, протегна ръката си и с усмивка изрече латинския стих:

— Възможно е скоро с удоволствие да си спомняме за това.

— Е, — обади се нетърпеливо Гуидобалди, — свършихте ли? Никой ли не моли вече за нищо?

— Никой не е молил за нищо още от самото начало! — възрази Еторе.

— И никой за нищо няма да моли, освен да приключи по-скоро тази комедия на фалшиво милосърдие.

— Тъмничарю, отворете вратата за „бианки“! — заповяда прокурорът.

Вратата на кабинета се отвори и се появиха монасите в дългите си бели раса. Те бяха дванадесет, по двама за всеки осъден. Един от покаяниците се приближи до Салвато, хвана ръката му и едновременно направи масонски знак. Салвато отговори по същия начин, без да покаже и най-малко вълнение.

— Готов ли сте? — попита монахът.

— Да.

Никой не разбра двойния смисъл на този отговор. Салвато не познаваше гласа, но масонският знак му даде да разбере, че има работа с приятел. Той размени поглед с Микеле.

— Помни какво ти казах, Микеле, — прошепна той.

— Да, помня, — отвърна ладзароните.

— Кой от вас се казва Микеле? — попита един от каещите се.

— Аз, — живо отвърна момъкът, който мислеше, че ще чуе някоя добра новина.

— Имате ли майка? — попита човекът.

— Да, — с въздишка потвърди ладзаронито, — това е най-голямата ми мъка. Бедната! Но откъде знаете?

— Някаква добра жена ме спря пред входа на Викария. „Ваша милост, — каза ми тя. — Имам молба към вас“, — „Каква?“ — попитах аз. „Бих искала да знам не принадлежите ли вие към покаяниците, които съпровождат осъдените на ешафода?“ — „Да“. — „Един от тях се казва Микеле Марино, но е по известен като Микеле-глупака“. — „не е ли този, — попитах аз, — който беше полковник при така наречената република?“ — „Да, нещастното дете, то е!“ — отвърна жената. „Какво да му предам?“ — „Ако сте добър християнин, кажете му, когато излиза от Викария да погледне наляво. Аз ще бъда там. Искам да го видя за последен път и да го благословя“.

— Благодаря ви ваша милост, — каза Микеле. — Скъпата ми майка ме обича с цялото си сърце, а аз съм ѝ причинявал само мъка. Но днес ще бъде за последен път! — И като изтри една сълза, той добави: — Ще ми окажете ли честта да ме съпровождате?

— С удоволствие.

— Да, вървим. Микеле, — чакат ни, — извика Салвато.

— Идвам, господин Салвато, идвам!

И Микеле последва младия генерал.

Осъдените излязоха от стаята за молитви, пресякоха помещението, където бяха слушали месата, и начело с палача тръгнаха по коридора. Движеха се в такъв ред, в какъвто той вероятно щеше да ги ексекутира: Чирило, Мантоне, Микеле, Леонора и, най-последно, Еторе Карафа. Отдясно и отляво на всеки осъден вървеше по един „бианки“. Целия двор те преминаха през шпалир от войници с готови за стрелба пушки. Площадът беше пълен с народ.

При вида на осъдените тълпата зарева:

— Смърт на якобинците! Смърт!

Беше напълно ясно, че ако не бяха войниците, осъдените щяха да бъдат разкъсани. Във всяка ръка блестеше нож, във всички очи се четеше заплахата.

— Опрете се на рамото ми, — обърна се към Салвато покаяникът, който крачеше вдясно от него.

— Мислите ли, че ми е нужна помощ?

— Не. Но трябва да ви дам някои указания.

Бяха се отдалечили на около петнадесет крачки от вратите на Викария и се намираха срещу колоната, за чиято основа служеше така наречения „Камък на банкрутите“. През средните векове фалиралите седели с гол задник на този камък и обявявали своята несъстоятелност.

— Спри! — заповяда покаяникът, който крачеше вдясно от Микеле.

При такива траурни процеси каещите се имат голяма власт, която никой дори не помисля да оспори. Маестро Донато спря първи, а след него всички каещи се, войници и осъдени.

— Млади човече, — обърна се покаяникът към Микеле, — прости се с майка си! Жено! — добави той като повика старицата, — благослови сина си!

Старата жена слезе от камъка, на който седеше, и Микеле се хвърли на шията ѝ. Почти минута двамата не можеха да проронят дума. Човекът вдясно от Салвато се възползва от тази почивка и му прошепна:

— В пресечката Сан Агостино алла Цека, когато се приближим до църквата, ще настъпи объркване. Качете се бързо по стъпалата, облегнете се с гръб на вратата и ударете с крак по нея.

— Свой човек ли е каещият се отляво?

— Не. Правете се че ви интересува Микеле.

Салвато веднага се обърна към ладзаронито и майка му. Момъкът тъкмо вдигаше глава и оглеждаше тълпата.

— А тя? Не е ли с вас? — попита той.

— Кой?

— Асунта.

— Братята ѝ я затворили в манастир, обляна в сълзи и отчаяна, и се заклели, че ако могат да те откъснат от войниците, палачът няма да успее да те обеси, тъй като ще те разкъсат. Джовани даже добави: „Това би ми струвало цял дукат, но не бих се скъпил!“

— Майко, кажете ѝ, че ѝ се сърдих, защото мислех, че ме е изоставила. Но сега, когато разбрах, че вината не е нейна, прощавам ѝ.

— Побързайте, — намеси се покаяникът. — Време е да се разделяте.

Микеле коленичи пред майка си. Бедната жена положи длани върху главата му и мислено го благослови, тъй като сълзите я задушаваша и тя не можеше да произнесе нито дума. Каещият се хвана

старицата под ръка и я върна обратно до камъка, където тя седна отново и застина, като част от самата колона.

— Да вървим, — каза Микеле.

Бедният момък не притежаваше такава сила на духа, като Руво, не беше философ, като Чирило, нямаше желязното сърце на Мантоне и не беше поет, като Пиментел. Той беше син на народа, лесно се отдаваше на всички човешки чувства и не умееше нито да ги сдържа, нито да ги скрива. Той крачеше напред с твърда походка и гордо вдигната глава, но по страните му се стичаха сълзи.

Повървяха още малко по улица Трибунали, после завиха по пресечката Лите, пресякоха улица Форчели и навлязоха в тясната Сан Агостино алла Цека. На ъгъла преди нея стоеше един селянин с каруца, запретната с два големи бивола. Салвато забеляза, че каещият се отдясно разменя с този човек някакви знаци.

— Гответе се, — дочу той.

— За какво?

— За това, за което ви говорих.

Салвато се обърна и видя, че каруцата тръгва след кортежа. Малко преди улица Пендио пътят се оказа препречен от друга кола — беше се счупила оста. Коларят, беше разпрегнал конете и започваше да разтоварва. Няколко войници тръгнаха напред с викове: „Дайте път! Дайте път!“ — и се опитаха да освободят място за минаване. Намираха се точно срещу църквата Сан Агостино алла Цека. Изведнъж се чу ужасен рев и биволите, побеснели, с налети с кръв очи, увиснал език и излизаща на облаци от ноздрите им пара, се втурнаха към колоната на осъдените, като повлякоха след себе си трополящата каруца. Те отчаяно тъпчеха и отхвърляха към стените на къщите събралите се зяпачи и завършващите шествието войници, които напразно се опитваха да спрат животните с щиковете си.

Салвато разбра, че е настъпила съдбоносната минута. Той отблъсна с лакът левия покаяник, събори войника до него и с вик: „Пазете се! Биволи!“ — сякаш искаше само да се скрие от опасността, скочи по стъпалата към църквата, прилепи гръб до вратата и удари с крак по нея.

Вратата се отвори както се отваря невидимия люк в добре поставена феерия и се хлопна зад гърба му, преди някой да успее да забележи изчезването му. Микеле се опита да последва Салвато, но

изведнџ една желязна рџка го закова на място. Това беше рџката на Басо Томео, бащата на Асунта.

XCV

КАК УМИРАХА В НЕАПОЛ ПРЕЗ 1799 ГОДИНА

В църквата Салвато видя четирима въоръжени до зъби мъже. Един от тях протегна към ръце и с възгласа „Татко!“ младият човек падна на гърдите му.

— Да вървим, — подкани го бащата, — не трябва да губим нито секунда! Хайде, по-бързо!

Но Салвато се колебаеше.

— Нима не можем да спасим другарите ми?

— И дума не може да става, — възрази Джузепе Палмиери. — Трябва да мислим само за Луиза.

— Ах, да! — извика Салвато. — Луиза! Да спасим Луиза!

Впрочем, дори ако Салвато би поискал да се съпротивлява, би му било невъзможно. Като чу удари с приклади по вратата, бащата с великанската хватка сграбчи сина си и го помъкна към задния изход. Там ги чакаха четири оседлани коня с привързани към седлата карабини.

— Ето моят кон, — каза Джузепе и скочи на седлото. — А ето твоят.

Салвато не го чака да довърши фразата си и също възседна жребеца си.

— След мен! — изкомандва Джузепе.

И той първи се устреми напред. След пет минути те излязоха от Неапол през вратата Нола, понесоха се по пътя към Сент Корм, завиха рязко наляво по една пътечка, която минаваше през блатата, озоваха се на пътя за Казория над Каподикино и след броени минути бащата и синът, изпреварвайки съпровождащите ги хора, навлязоха с бързите си коне в долината Фуркес Каудинес.

А сега да обясним с две думи на читателите си всички тези събития.

Джузепе Палмиери беше посетил Молизе и събрал дузина предани хора. Един негов стар приятел принадлежеше към корпорацията на „бианки“ под предлог, че ще съпровожда Салвата към ешафода, той се нае да уведоми младия човек за това, което замисляха за неговото спасяване. Един селянин от имението на Джузепе прегради улицата с конете си, а другият с каруцата си чакаше кортежа на осъдените. Когато войниците отминаха, човекът пхна в ушите на биволите запалени кълчища. Животните побесняха и с рев се втурнаха по уличката, като преобръщаха всичко по пътя си. Салвата беше успял да се възползва от този безпорядък.

А бъркотията продължаваше и след изчезването на младия човек. Ние вече казахме, че Микеле искаше да го последва, но в този момент се появи Басо Томео, който се беше заклел да се разправи с него вместо палача. Започна бой. Ладзароните се блъскаха един в друг в стремежа си да се докопат до Микеле — нали той беше облякъл френска униформа и с това беше опозорил цялото им почтено съсловие! Микеле се бранеше, — здравият разум му подсказваше, че е по-добре да бъде обесен, отколкото разкъсан от тълпата.

На помощ му се притекоха войниците от охраната, които го измъкнаха от ръцете на бившите му приятели, но в плачевно състояние. Ладзароните имат бързи ръце. Те бяха успели два-три пъти да го ранят с ножовете. Момъкът едва се държеше на краката си и трябваше да го положат в каруцата, която преграждаше улицата.

Колкото до Салвата, бягството му беше забелязано. Войниците не напразно чукаха с прикладите си по църковната врата, но тя беше здрава и не се поддаде на ударите, затова трябваше да заобиколят църквата по улица Пендио. Но това отне цял четвърт час и когато войниците се озоваха пред втория вход на църквата, Салвата вече беше зад пределите на града, извън всяка опасност.

Никой от останалите осъдени не направи и най-малък опит за бягство. След като Салвата изчезна, а Микеле беше положен в каруцата, траурният кортеж отново тръгна към мястото на екзекуцията — площадът на Стария пазар. Но за да продължи по-дълго развлечението на тълпата, шествието направи голям полукръг по улица Франческо за да излезе на крайбрежната улица.

Ладзароните познаха Леонора Пиментел и започнаха да танцуват покрай колоната осъдени, с непристойни движения и неистови

крясъци, те пееха:

*Сеньора Леонора!
Ти пееше в театъра — а сега на пазара
С възженце на шия за нас ще танцуваш!
Победата славим, ликува градът!
Живей, Ватикан! С твоите оръдия
Ти тез якобинци превърна във прах.
Труди се усърдно, маестро Донато!
Свети Антоний, ний славим те в хор!*

Сред тези викове, оскърбления и недостойни имитации осъдените стигнаха до улица Соспири и още от там видяха приготвените наред Стария пазар оръдия на екзекуцията. Имаше шест бесилки и дървник. Едната бесилка беше десет фута по-висока от останалите. Злобата на палачите беше предвидила нещо специално за Леонора Пиментел. Както виждате, кралят на Неапол проявяваше истинско внимание към добрите си ладзарони.

На ъгъла на пресечката Кончария някакъв човек, обезобразен от белези, с лице, пресечено от дълбока рана и изтекло око, с отсечени пръсти на едната ръка и дървен крак, очакваше процесията на осъдените, тъй като нямаше сили да тръгне да ги посрещне. Това беше Бекайото. Той узна, че Салвата е осъден на смърт и, макар че не беше още напълно излекуван, все пак събра сили и се домъкна до тук, за да се порадва на смъртта на заклетия си враг.

— Къде е този якобинец? Къде е този негодник? Къде е този разбойник? — изписка той, като се стараеше да пробие веригата на войниците.

Микеле го позна по гласа и макар че беше полумъртъв, се надигна в каруцата и високо се разсмя.

— Напразно си се старал, касапино! Генерал Салвата избяга!

— Избягал? — още по-силно запищя Бекайото. — Избягал?

— Попитай по-добре тези господа! Не виждаш ли колко са кисели? Но всичко още не е загубено, тичай по-бързо след него! Имаш бързи крака, дано го стигнеш!

Бекайото едва не припадна от ярост. Отмъщението пак му се изплъзваше.

— Дайте път! — извикаха войниците, като отблъскваха тълпата с щиковете си.

И кортежът продължи пътя си към бесилките. Там ги чакаше съдебният писар, за да прочете присъдата. Тълпата я посрещна с дюдюкания, оскърбителни крясъци и неприлични песни. Когато четенето приключи, към осъдените пристъпи палачът.

Нямаше определен ред за изпълнение на екзекуциите. При вида на палача Чирило и Мантоне едновременно тръгнаха към него.

— Кой от двамата ще бъде пръв? — попита маестро Донато.

Мантоне се наведе, вдигна от земята две сламки и предложи на Чирило да теглят жребий. Чирило изтегли по-дългата.

— Спечелих, — каза Мантоне. И се предаде в ръцете на палача. С въжето на шията той извика:

— О, народе! Днес, ти ни оскърбяваш, но някога пак ти ще отмъстиш за тези, които умряха за Отечеството!

Донато с ритник изби стълбата под краката му и тялото на героя се залюля във въздуха.

Сега беше ред на Чирило.

Като се изкачи по стълбата, той се опита да каже няколко думи, но палачът не му даде възможност за това и сред радостните викове на ладзароните той увисна до Мантоне.

Напред пристъпи Леонора Пиментел.

— Не е твой ред! — грубо извика палачът.

Тя отстъпи и видя, че носят Микеле. Но в подножието на бесилката ладзаронито възрази:

— Оставете ме приятели да се изкача сам по стълбите, защото хората ще помислят, че не раните, а страхът е отнел всичките ми сили.

И той самостоятелно, без чужда помощ се закатери по стълбата, докато маестро Донато не му каза:

— Стига!

Момъкът се спря, и тъй като примката беше предварително надяната на шията му, палатът трябваше само да го побутне с коляно и всичко беше свършено. Като увисна в празното пространство, Микеле промълви само едно име: „На-но!...“, но стегналата се примка прекъсна фразата му.

Зрителите посрещаха всяка екзекуция с викове на ярост и одобрителни ръкопляскания. Но беше ясно, че тълпата очаква с най-голямо нетърпение екзекуцията на Леонора. Най-послед дойде и нейният ред.

Писарят прошепна нещо на палача и той се приближи към младата жена. Бесилката, която беше много по-висока от останалите, не сломи мъжеството ѝ, но я накара да почервенеет от срам. Все пак, тя бързо си възвърна, спокойствието.

— Госпожо, — обърна се към нея палачът със съвсем променен тон. — Заповядано ми е да ви кажа, че ако подадете молба за помолване, ще получите отсрочка, докато кралят не я разгледа.

— Да моля за милост! — възмути се Леонора. — Никога!

Тя помисли малко и добави:

— А ако поискам нещо друго, ще го изпълните ли?

— Може би.

— Дайте ми панталони.

— Браво! — извика Еторе Карафа. — Дори една спартанка не би отговорила по-добре. Палачът и писарят се спогледаха: те се бяха надявали на женска плахост, а получиха възвишения отговор на героиня. Служителят даде знак.

Донатото стовари тежката си ръка върху голото рамо на Леонора и я помъкна към бесилката. Тя я огледа и се обърна към зрителите:

— Заклинам ви в името на целомъдрието! Няма ли сред вас някоя майка, която да ми помогне да избегна този срам?

Някаква жена измъкна от косата си сребърна карфица и я подхвърли.

Леонора радостно възкликна и забодя с карфицата полата си между коленете. След това с твърда стъпка се заизкачва по стъпалата, като запя началото на „Неаполитанската Марсилеза“.

Преди да завърши последния стих, гордата ѝ душа се възнесе към небето.

Всички бесилки, освен тази, предназначена за Салвата, бяха използвани. Нямаше кого повече да бесят и трябваше да се заемат с Еторе Карафа.

— Най-послед, — каза той, когато водят че маестро Донато и помощниците му залюляха последното тяло. — Дойде ли най-послед и моят ред?

— О, бъди спокоен, — отвърна палачът, — няма да чакаш дълго.

— А ако ви помоля за една милост, ще ми откажете ли?

— Кой знае? Моли.

— Искам да бъда екзекутиран, легнал по гръб, за да виждам как ножът на гилотината пада върху мен.

— Добре, — каза палачът след кратка консултация с писаря.

Тогава Еторе Карафа бързо изтича по стъпалата на ешафода и сам легна на площадката, с лице към небето. В това положение го завързаха и поставиха под висящото острие. Донато, учуден от това неукротимо мъжество, не бързаше да изпълни ужасните си задължения и патриотът извика:

— Режи, — дявол да го вземе!

При тази заповед съдбоносният нож се стовари върху шията на Еторе и главата му се търколи на подиума.

Но нека обърнем гръб на тази мерзка касапница, наречена Неапол, и да погледнем в друга част на кралството.

ХСVІ ШХУНАТА „РЪНЪР“

Три месеца бяха изминали от описаните събития. Много неща се измениха в Неапол, напуснат от английския флот и кардинал Руфо, който разпусна армията си, отказа се от властта си и замина за Венеция като обикновен кардинал, за да вземе участие в Конклава за избор на нов папа.

Една от главните промени беше, че за вицекрал на Неапол назначиха княз Касаро Статела, а маркиз Маласпина стана негов секретар. Така възстановяването на Фердинанд приключи и отвсякъде се посипаха награди.

Да се направи нещо повече за Нелсън беше невъзможно: той вече носеше шпагата на Филип V, получи титлата херцог ди Бронте, а с нея шестдесет и пет хиляди ливри рента.

Руфо получи пожизнена рента от петнадесет хиляди дуката (шестдесет и пет хиляди франка), получавана от Сан Джорджия ла Мадара, родовото владение на князете дела Ричия което премина към държавата поради липса на наследници.

Херцог Баранело, по-големият брат на кардинала, получи абатството света София в Беневенто, едно от най-богатите в цялото кралство.

Франческо Руфо беше удостоен с пожизнена пенсия от три хиляди дуката.

Генерал Мишеру беше произведен в ранг маршал и зае важен дипломатически пост, като доверено лице на краля.

Де Чезаре беше удостоен с чин полковник и титлата херцог Касано.

Най-после, Пронио, Мамоне, Шиярпа също бяха произведени полковници и получиха титлата барони с ренти и земи, а, освен това, бяха наградени с ордена свети Георги.

За новите заслуги учредиха нов орден: на свети Фердинанд и Заслугата, с девиз: „За вяра и заслуга“.

Пръв го получи Нелсън — като еретик той не можеше да получи ордена Сан Дженаро, най-високата държавна награда.

След като награди всички, Фердинанд намери за справедливо да награди и самия себе си. Той повика от Рим Канова и му поръча (наистина, това желание е толкова странно, че едва ли ще ни повярват) своята собствена статуя като Минерва.

Цели шестдесет години този огромен нелеп монумент стоеше в една ниша над парадното стълбище в Бурбонския музей. Той и до днес би стоял там, ако аз, като почетен директор на музея на изящните изкуства, не бях заповядал да го махнат. При това, не защото изобразяваше Фердинанд в комичен план, а защото петнеше гения на един от най-великите скулптори в Италия.

Настъпваше благодатно време за монархията. А прекрасната меланхолична ерцхерцогиня, която видяхме на кралската галера веднага след раждането на дъщеря ѝ, която трябваше в един прекрасен ден да стане херцогиня на Бери, — ерц-херцогинята през март 1800 година отново чакаше дете! Тя благополучно го износи до деветия месец, въпреки всички бурни събития в кралството, и в Палермо очакваха с нетърпение раждането (особено ако се родеше момче), за да започнат ред празненства, достойни за така щастливия двоен повод.

Не в дворец, не сред коприна и кадифе, а в тъмница, върху наръч слама, една друга жена също очакваше раждането на детето си, което щеше да ѝ донесе смъртта. Веднага след процеса нещастната Луиза беше изпратена в Палермо, където беше прегледана от лекар, който потвърди състоянието ѝ.

Но безмилостния крал не се задоволи с това, а повика и собствения си хирург Антонио Вилари.

Но истината не можеше да се скрие. Тогава кралят се интересува какъв е срокът на бременността, за да знае кога ще може да предаде нещастната жена в ръцете на палача.

Антонио Вилари получи заповед лични да наблюдава родилката и когато раждането започне веднага да съобщи на Фердинанд (само на него!), за да може да се наслади по-пълно на отмъщението си.

Принцеса трябваше да даде наследник на престола, а осъдената щеше да предостави една жертва на палача. Двете събития се очакваха през няколко седмици, като първа трябваше да роди ерцхерцогинята.

Именно на това обстоятелство възлагаше кавалерът Сан Феличе последната си надежда. След като беше изпълнил милосърдната си мисия в Неапол и спаси честта на жена си, той веднага се завърна в Палермо и зае мястото си при Калабрийския херцог, без да се осмели да му се представи. Но принцът го повика сам.

— Любезни ми Сан Феличе, — каза му той, — Вие ме помолихте за разрешение да отпътувате за Неапол и аз се съгласих, без да ви питам какво възнамерявате да правите там. Но днес, по повод на това пътешествие се разпространяват какви ли не слухове и аз, не като принц, а като ваш приятел, очаквам да ми съобщите целта на пътуването си. Вие знаете колко ви уважавам и бих бил щастлив да ви се отблагодаря с нещо за безкрайната ви вярност към мен.

Кавалерът искаше да коленичи, но принцът не му позволи и го притисна до сърцето си. Тогава той му разказа цялата си история, като скри само признанията на Луиза, така че в очите на принца бащинството му не извика никакво съмнение. Най-после Сан Феличе го увери, че жена му е невинна, и го помоли да се застъпи за нея.

Принцът се замисли. Той познаваше жестокия и отмъстителен характер на баща си, знаеше каква клетва беше дал той и колко трудно щеше да бъде да го накара да се откаже от нея. Но внезапно в главата му проблесна щастлива мисъл.

— Чакайте ме тук, — каза той на кавалера. — По толкова важно дело трябва да се посъветвам с принцесата, тя е добър съветник.

И той отиде в спалнята на жена си. Пет минути по-късно, вратата се откряна и принцът повика кавалера.

В същия момент, когато вратата на спалнята се затваряше зад Сан Феличе, някаква малка шхуна, която, изглежда, беше американска, заобиколи хълма Пелегрино, премина покрай дългия бент на Пристанищния замък, влезе в залива и като маневрираше с такава ловкост между английските военни кораби и търговски съдове от всички страни, хвърли котва на половин кабел от замъка, който отдавна беше превърнат в държавен затвор.

Ако посочените от нас белези, бяха недостатъчни, за да се опознае националната принадлежност на корабчето, то звездният американски флаг на фокмачтата разсейваше всички съмнения. То беше пресякло Атлантическия океан спокойно и уверено, като някой трипалубен кораб или високобортна фрегата.

Името на кораба „Рънър“, което значи „Бегач“, изписано със златни букви на кърмата, явно беше получено съвсем заслужено, а не по прищявка на владетеля му.

Едва бяха хвърлили котва и към „Рънър“ се приближи лодката на санитарната служба.

— Ей, вие на шхуната! Откъде идвате? — започна разпитът.

— От Малта.

— Спирахте ли някъде?

— Да, отбихме се в Марсала.

— Покажете ми санитарното свидетелство.

Капитанът, който отговаряше на италиански, но с подчертан североамерикански акцент, протегна искания документ, който инспекторът взе с дълги щипци, прочете го и го върна по същия начин.

— Добре, — каза чиновникът, — Можете да седнете в лодката и да дойдете с нас до Санитарния надзор.

Капитанът и четирима гребци седнаха в една лодка и се насочиха към противоположната страна на залива, където акостираха близо до зданието известно под названието „Салуте“.

XCVII

КАКВИ НОВИНИ БЕШЕ ДОНЕСЛА ШХУНАТА „РЪНЪР“

Същата вечер цялото семейство на краля на Двете Сицилии се беше събрало във вече известната ни дворцова зала, където бяхме видели Фердинанд да играе на карти с председателя Кардило, а Ема Лайона да сипе златен дъжд върху зеленото сукно.

Нищо не беше се изменило. Кралят все така играеше на карти, Кардило все така късаше копчетата на камизолата си, Ема Лайона все така редеше златото по масата и разговаряше с Нелсън, а кралицата и младите принцеси бродираха, — този път хоругва на милосърдната света Розалия, кротка девица, чието име бяха опетнили, обявявайки я за покровителка на този трон, укрепил се върху реки от кръв.

Но от деня, когато за първи път въведохме читателите в тази зала обстоятелствата коренно се бяха променили. Благодарение на кардинал Руфо Фердинанд от победен изгнаник отново се беше превърнал в победоносен завоевател. И спокойствието отново би господствало върху лицето му, ако няколко броя на „Монитор“, донесени от Франция, не хвърляха сянка върху новата ера на царуването му.

Масена беше нанесъл сериозен удар на руснаците при Цюрих, Брюн беше разбил англичаните при Алмакира. Британците бяха принудени да се върнат на корабите си, а Суворов, след като остави на полесражението хиляди трупове, отстъпи през една пропаст, на дъното на която тътнеше бурната Рейс, по мост, направен от два бора и вързани с коланите на офицерите му.

Огорчен от тези известия, Фердинанд си доставяше моментното удоволствие да се присмее над Нелсън по повод развоя на събитията. На човек, който при подобни обстоятелства можеше толкова жестоко и весело да се надсмива над самия себе си, нямаше какво да се възрази, и Нелсън само хапеше устни в безпомощна ярост. Колкото до Бели,

който беше ирландец, но от френски произход, той не се разстройваше твърде много от поражението на Павел I.

Наистина, това не променяше нищо в положението на Италия, което единствено интересуваше Фердинанд. Благодарение на победите при Щоках, Маняно, Требия и Нови австрийските войски бяха вече в подножието на Алпите и застрашаваха древната ни граница Бар.

Вярно беше и това, че Рим и римските провинции се оказаха отново в ръцете на Букард и Пронио, наместниците на Негово величество. Но договорът, подписан между тях и френския главнокомандуващ Гарние, не беше много почетен. Да, имаше над какво да се мисли. Но с обичайната си неаполитанска безгрижност Фердинанд се избавяше от неприятните задължения с прословутата поговорка, която жителите на Неапол употребяват най-често в преносен смисъл:

— Добре, ако не се задавим, ще надебелеем!

И така, негово величество, твърде слабо загрижен за събитията в Швейцария и Холандия, и успокоен от събитията, които протичаха в Италия, играеше своята партия реверси, присмиваше се и над Кардило, неговия противник, и над Нелсън и Бели, неговите партньори, когато изведнъж в салона влезе престолонаследникът, поклони се на краля и кралицата и потърси с очи княз Кастелчикала, който беше назначен за министър на външните работи за големите си заслуги, насочи към него и двамата започнаха оживен разговор почти шепнешком.

След пет минути Кастелчикала стана, премина цялата зала, стигна до кралицата и ѝ прошепна няколко думи, след които тя веднага повдигна глава и се огледа.

— Кажете на Нелсън, — заповяда тя, — и елате заедно с него и принца в съседната стая.

Тя стана и премина в малкия кабинет. След няколко секунди Кастелчикала въведе принца, а след тях Нелсън и затвори вратата.

— Елате тук, Франческо, — каза кралицата, — и ми обяснете каква е тази басня, която току-що ми разказа князът?

— Госпожо, — започна принцът, като се поклони почтително и почти страхливо, тъй като винаги се боеше от августейшата си родителка. — Госпожо, един от моите хора, на когото се доверявам напълно, случайно се е оказал около обед в пристанищното управление на полицията и чул, че капитанът на едно американско корабче, което

пристигнало от Малта, срещнал два френски военни кораба и заявил, че на единия от тях се намирал самият Бонапарт.

Нелсън забеляза с какво внимание слушат принца и помоли министъра да преведе разговора на английски. Като разбра за какво става дума, той повдигна рамене.

— И след като получихте такова известие, колкото и неопределено да е било, не се ли опитахте да се срещнете с този капитан и лично да се уверите доколко правдоподобен е слухът, — каза кралицата. — Наистина, Франческо, вие сте непоправимо безгрижен!

Принцът се поклони.

— Госпожо, — възрази той. — Не е моя работа да прониквам в толкова важни тайни, тъй като не играя никаква роля в управлението на държавата. Аз изпратих същия човек на борда на шхуната, като му заповядах да разпита капитана, и, ако му се стори достоен за доверие, да го доведе в двореца.

— И какво? — попита кралицата.

— Капитанът чака в червения салон, госпожо.

— Кастелчикала, — каза Каролина, — доведете го! Но минете по страничните коридори, нека не се показва в големия салон.

Настъпи дълбока тишина. След минута се отвори една тайна врата и през нея влезе човек на около петдесет години в причудлива морска униформа.

— Капитан Скинър, — представи го Кастелчикала.

Както вече казахме, капитан Скинър беше минал пладне-то на живота си. Той беше човек със среден ръст, прекрасно сложен, със сурово, но приятно лице. Леко посивелите му коси бяха отметнати назад, сякаш в лицето му и сега духаше силният морски вятър, брадата и гъстите бакенбарди потъваха в бялата батистена яка, която блестеше от чистота. Той почтително се поклони пред кралицата и калабрийския херцог и кимна небрежно към Нелсън, когото или не позна, или се престори, че не познава.

— Господине, — започна кралицата, — уверяват ме, че имате важни новини, от които всички ние се интересуваме извънредно много. А за да знаете с кого говорите ще ви кажа, че аз съм кралица Мария Каролина, това е синът ми, Калабрийския херцог, това — министърът на външните работи, княз Кастелчикала, а ето и моят приятел и спасител, милорд Нелсън.

Скинър, изглежда, търсеше с поглед някаква пета особа, когато изведнъж вратата на кабинета се отвори и влезе кралят. Очевидно, той беше петият събеседник, когото търсеше капитан Скинър.

— Мадона! — извика Фердинанд като се обърна към Каролина. — Знаете ли, стопанке моя, каква новина се разпространява в Палермо?

— Още не знам, господарю, — отвърна кралицата, — но сега ще я узная, защото ето господинът, който е донесъл новината, и сега ще ни я разкаже.

— А, ето каква била работата! — възкликна кралят.

— Благоволете да ми задавате въпроси, ваши кралски величества.

— Казват, че можете да ни съобщите нещо за генерал Бонапарт? — попита кралицата.

Американецът се усмихна.

— Новините ми са достоверни, господарке. Едва преди три дни го срещнах в морето.

— В морето? — повтори кралицата.

— Какво каза този господин? — попита Нелсън.

Князът му преведе отговорът на капитана.

— На каква ширина? — попита адмиралът.

— Между Сицилия и нос Бон, — отвърна Скинър на превъзходен английски.

— Значи, на около 37 градуса северна ширина?

— И около девет градуса източна дължина.

Кастелчикала превеждаше разговора на краля. Кралицата и Калабрийският херцог нямаха нужда от преводач.

— Не може да бъде, — възрази Нелсън. Сър Сидни Смит блокира пристанището на Александрия и не би пропуснал никакви френски кораби.

— Защо не? Нали пропусна целия френски флот, който плаваше към Александрия! — каза кралят, който никога не изпускаше случай да уязви Нелсън.

— За да може да го унищожи по-лесно при Абукир, — отсече адмиралът.

— Е, — отвърна кралят. — Настигнете, двата кораба и ги унищожете!

— Няма ли да благоволи капитанът да ни разкаже, как се е озовал в тези места и защо мислиш, че на един от срещнатите кораби се намира Бонапарт? — попита Калабрийският херцог, като почтително се обърна към родителите си, сякаш се извиняваше за това, че се е осмелил да говори в тяхно присъствие.

— С удоволствие, Ваше височество, — отвърна с поклон капитанът. — Тръгнах от Малта и смятах да мина през Месинския пролив, но на една миля от нос Пасеро внезапно ме връхлетя североизточен вятър, Насочих шхуната към остров Маритино, под прикритието на Сицилия, и като избягвах откритото море, при същия вятър стигнах до нос Бон.

— И там... — намеси се херцогът.

— И там видях два кораба, които сметнах за френски. Те издигнаха флаговете си и с оръдеен изстрел ми предложиха да вдигна моя. Единият кораб ми даде сигнал да се приближа и когато изпълних препоръката някакъв човек в генералска униформа извика: „Ей, вие на шхуната! Видяхте ли английски кораби?“ — „Нито един, генерале“, — отвърнах аз. „А какво прави флотът на адмирал Нелсън?“ — „Една част блокира Малта, другата стои в Палермо“. — „Къде отивате?“ — „В Палермо“. — „В такъв случай, ако видите адмирала, кажете му, че в Италия ще взема реванш за Абукир“. И корабът продължи пътя си. „Знаете ли как се казва генералът, който говори с вас? — попита моя помощник. — Това е Бонапарт!“

Докато превеждаха на Нелсън разказа на капитана, кралят, кралицата и Калабрийският херцог тревожно се спогледаха.

— Забелязахте ли имената на корабите? — попита Нелсън.

— „Мюиرون“ и „Кариер“.

— Какво означават тези имена? — попита кралицата на немски Калабрийският херцог. — Не разбирам смисъла им.

— Това са имена на хора, госпожо, — отвърна Скинър на също толкова чист немски, както английският и италианският му.

— Проклетите американци! — извика кралицата на френски. — Говорят всички езици.

— Налага ни се, госпожо, — възрази капитанът на превъзходен френски. — Търговски народ трябва да знае всички езици на които определят цената за бала памук.

— Е, милорд Нелсън, — попита кралят, — какво ще кажете за тези новини?

— Ще кажа, че работата е важна, господарю, но не трябва да се безпокоим прекалено много. Лорд Кейт патрулира между Корсика и Сардиния, а морето, както и крадците, — това е известно, — са на страната на старата Англия.

— Благодаря ви, господине, за важните сведения, — обърна се кралицата към Скинър. — Колко дълго смятате да останете в Палермо?

— Аз пътувам за собствено удоволствие, госпожо, — отвърна капитанът, — и ако Ваше величество не възразява, бих искал да вдигна платна в края на следващата седмица.

— Къде можем да ви намерим, ако потрѣбват допълнителни сведения?

— На борда на кораба. Хвърлил съм котвата срещу Пристанищния замък.

— Франческо, — обърна се кралицата към сина си, — следете никой да не безпокои капитана на избраното от него място. Ние трябва да знаем къде да го търсим по всяко време на денонощието, когато ни потрѣбва.

Принцът се поклони.

— Е, милорд, какво трябва да правим, според вас? — попита кралят Нелсън.

— Господарю, трябва да завършите играта си, като че нищо особено не се е случило. Ако Бонапарт се върне във Франция, французите ще станат с един човек повече. Това е всичко.

— Ако вие не бяхте участвували в сражението при Абукир, милорд, там щеше да има само един човек по-малко, — намеси се Скинър. — Но може би отсъствието на този човек би спасило френския флот.

И с тези думи, в които се съдържаше и комплимент и заплаха, американският капитан се поклони на августейшите особи и напусна кабинета.

По съвета на Нелсън кралят се върна на игралната маса, където нетърпеливо го очакваше председателят Кардило и търпеливо, както подобава на добре обучени царедворци, — херцог д'Асколи и маркиз Чирчело. Последните двама познаваха твърде добре придворния

етикет, за да задават въпроси, но президентът Кардило по-малко се съобразяваше с условностите.

— Е, господарю, струваше ли си да прекъсвате нашата игра и да ни карате да се измъчваме цял четвърт час? — попита той.

— Не, поне така казва адмирал Нелсън! — отвърна кралят. — Бонапарт е напуснал Египет и се е промъкнал незабелязан покрай флота на Сидни Смит. Преди четири дни е бил близо до нос Бон. Той ще мине през флотата на милорд Кейт така, както е преминал покрай сър Сидни, и след три седмици ще бъде в Париж. Ваш ред е да играете, председателю в очакване на деня, когато Бонапарт ще бие австрийците.

И във възторг от каламбура си кралят отново се отдаде на играта, като че ли наистина не си беше струвало да я прекъсва за това, което току-що беше чул.

ХСVII СЪПРУГ И СЪПРУГА

Читателят помни откъде калабриският принц беше получил сведенията, които предаде на кралицата. Един „свой човек“ беше дочул случайно в пристанищното полицейско управление няколко думи, казани от капитан Скинър на началника на „Салуте“. Дали капитанът беше казал тези думи нарочно, или те неволно се бяха изплъзнали от устата му? Само той самият би могъл да обясни това.

„Своят човек“, споменат от престолонаследника, беше кавалерът Сан Феличе, който посети полицейския префект с препоръчително писмо от принца, за да получи свиждане с нещастната пленница.

Той получи разрешение, но трябваше да го пази в пълна тайна, тъй като кралят лично беше предал затворницата на префекта, със заповед да не допуска никого при нея. И така, кавалерът щеше да прекара в килията на жена си от 10 до 11 часа вечерта, когато щеше да бъде вече тъмно.

Когато се завърна в двореца на принца, кавалерът веднага предаде на негово височество дочутата от него в полицията новина, че американският моряк е срещнал в морето Бонапарт.

Принцът беше далновиден човек и веднага съобрази какви последствия може да има завръщането на френския пълководец. Новината му се стори извънредно важна и той помоли Сан Феличе незабавно да отиде на американския кораб, за да я провери. Ако не получеше необходимите обяснения, кавалерът трябваше да доведе американския капитан при принца.

Шхуната беше много добре охранявана. Щом вахтеният забележа лодката на кавалера, той веднага предупреди капитана си. Американецът бързо се качи на палубата, съпроводен от помощника си, млад човек на около двадесет и пет години. Но още щом погледна лодката, младежът размени с капитана няколко думи, които изразяваха учудване и безпокойство, след което бързо изтича надолу по стълбата и влезе в салона на кораба.

Капитанът остана сам.

Кавалерът Сан Феличе трябваше да изкачи само две стъпала по бордовия трап, но той счете за свой дълг да помоли на английски капитана за разрешение да се качи на палубата при него. Но американецът вместо отговор издаде възглас на учудване, дръпна кавалера към себе си и го повлече към площадката на кърмата.

Кавалерът беше съвсем объркан от този прием, в който, впрочем, не се чувствуваше никаква враждебност, и въпросително погледна капитана. За още по-голяма негова изненада, човекът го заговори на превъзходен италиански.

— Благодаря ви за това, че не ме познахте, кавалере. Това доказва, че маскировката ми е успешна, макар че понякога окото на врага е по-проницателно от окото на приятеля.

Сан Феличе продължаваше да гледа капитана, като усилено напрягаше паметта си, но не беше в състояние да си спомни къде е виждал това честно и мъжествено лице.

— Печалният, но благороден спомен ме прави причастен към живота ви, милостиви господине, — каза мнимият американец. Аз бях в залата на съда в Монте Оливето, когато вие се явихте, за да спасите живота на жена си. Аз се приближих към вас на излизане от зданието, но тогава носех расото на монах-бенедиктинец.

Кавалерът пребледня и неволно отстъпи назад.

— Значи вие сте бащата? — едва промълви той.

— Да. Помните ли какво ми казахте, когато аз почти ви признах кой съм?

— Казах ви: „Ще направим всичко възможно, за да я спасим“.

— А какво ще кажете днес?

— О, днес ще повторя същото от цялото си сърце.

— Знайте тогава, че и аз съм тук за същото.

— А аз храня надеждата да я спася още тази нощ, — каза кавалерът.

— Ще ме държите ли в течение?

— Обещавам.

— А сега, щом не сте ме познали, кажете ми кой ви изпрати при мен?

— Престолонаследникът. Плъзнал е слухът, че сте донесли твърде важни известия и принцът ме изпрати при вас, за да ви отведа

при краля. Имате ли нещо против да бъдете представен на негово величество?

— Нямам нищо против, ако това може да послужи на нашите планове, и мога само да се радвам, че така ще отвлека вниманието на полицията от истинската цел на пристигането ми тук. Впрочем, съмнявам се че в такава роля и в такъв костюм някой може да познае брат Джузепе, манастирският лекар от Монте Касино. А дори полицията и да познае брат Джузепе, тя изобщо няма да се досети какво смята да върши той в Палермо.

— Тогава, изслушайте ме.

— Слушам Ви.

— Докато вие с престолонаследника сте при краля и кралицата, аз, с разрешението на префекта, ще вляза при пленницата. Ще споделя с нея един план, който ние с Калабрийския херцог измислихме днес. Ако той успее, ще ви го съобщя веднага, и тогава нещастницата ще бъде спасена и без ваша намеса: смъртта ще бъде заменена с изгнание. А изгнанието би било върховно щастие за нея! Ако планът ни се провали, откровено ви казвам, остава й само една надежда — във вас. И тогава вие ще ми кажете какво се изисква от мен: действена помощ, или просто молитва, — имате право и на двете. Заради нейното щастие аз вече пожертвах своето, сега съм готов да дам и живота си, за да спася нейния.

— Да. Вашата самоотверженост прехвърля границите на човешките представи.

— Правя това, което съм длъжен. Нали в този същия град аз поех задължението, което изпълнявам днес. А сега, да се уговорим: Вие ще излезете от двореца приблизително по същото време, когато аз ще напусна затвора. Нека този, който се освободи пръв, чака другия на Площада на четирите кантона.

— Добре.

— Да вървим тогава.

— Само ще дам някои заповеди и съм на вашите услуги.

Читателят разбира, че когато забеляза кавалера, деликатността подтикна Салвата да се оттегли. Но баща му явно се досещаше в каква тревога се измъчваше младия човек, и затова реши, преди да напусне шхуната, да го осведоми за положението на нещата, с което самият той беше запознат твърде повърхностно.

И така, всичко се нареждаше: Луиза беше в затвора, но жива, а кавалерът Сан Феличе, херцогът и херцогинята на Калабрия бяха организирали заговор в нейна полза. Трудно можеше да се предположи, че при такива покровители нямаше да успеят да я спасят. Ако все пак се проваляха, то Салвато беше тук и заедно с баща си щеше да предприеме някоя отчаяна стъпка, като тази, която беше довела до собственото му спасение.

Ние вече видяхме какво се случи в двореца и каква новина донесе капитанът на шхуната. Сега ни остава да погледнем в затвора и да обясним, какъв план бяха съставили кавалерът и могъщите му покровители.

Точно в десет часа Сан Феличе почука на крепостната врата. Ние не случайно употребихме думата „крепост“: нещастната Луиза беше затворена не в обикновен затвор, а в кулата за държавни престъпници. Сан Феличе беше отведен при коменданта. В по-голямата си част военните са хора, свободни от дребните страсти, на които обикновено се поддават облечените във власт, заради утоляването на собствената си омраза. Полковникът прие вежливо кавалера, запозна се с издаденото му разрешение и го предостави на главния надзирател. После, като забеляза, че разрешителното е издадено по молба на принца и принцесата, той помисли, че Сан Феличе е свой човек в двореца.

— Моля ваша светлост, — каза той на прощаване, — да предадете почитанията ми на негово кралско височество.

Кавалерът, трогнат от такава учтивост, обща не само да изпълни поръчението, но и да разкаже на негово височество, колко внимателно се е отнесъл комендантът към препоръките му.

Главният надзирател, от своя страна, като видя колко вежливо говореше комендантът с нощния посетител, реши, че той е много важна особа, и побърза да го отведе с най-голяма учтивост в килията на Луиза, която се намираше на третия етаж в една от кулите.

Докато се изкачваше по стълбата кавалерът чувствуваше как сърцето му се свива във все по-нарастваща тревога. Известно ни е, че той не беше виждал младата си жена от деня на съдебното заседание, и очакваше срещата с нея с неизразимо вълнение. Пред вратата на килията, когато тъмничарят вече пъхаше ключа в ключалката, Сан Феличе сложи ръка на рамото му и прошепна:

— Моля те приятелю, почакай.

Човекът спря неподвижно. Кавалерът се облегна на стената, краката му се подкосиха.

Но в самота, в тишината на килията всички сетива на затворниците са изострени до краен предел. Луиза дочу стъпки по стълбата и разбра, че някой се приближава до вратата ѝ. Никой не посещаваше затвора по това време. Обхваната от безпокойство, пленницата стана от постелята, на която лежеше облечена, напрегна слуха си и с протегнати напред ръце пристъпи към вратата, с надежда да долови поне някой звук, който би ѝ подсказал с каква цел възнамеряваха да я посетят посреди нощ. Тя знаеше, че до деня на раждането ангелът-пазител, който носеше в утробата си, бди над живота ѝ, но с ужас броеше дните, вече изтичаше седмият месец.

Докато кавалерът, облегнат на стената, с притисната до гърдите ръка, се опитваше напразно да успокои бунтуващото се сърце, тя, застанала от другата страна на вратата, се задъхваше от тревога в среднощната тишина. Но това не можеше да продължава вечно. Кавалерът събра всичките си сили и успя да произнесе доста спокойно:

— А сега, приятелю, — отваряй.

При тези думи на посетителя се стори, че долавя някакво слабо възклицание зад вратата, което веднага беше заглушено от скърцането на ключа в ключалката.

Вратата се отвори. Кавалерът пристъпи прага.

На две крачки от него Луиза беше коленичила, неземно бяла под лунната светлина, която падаше от решетъчното прозорче, с разпуснати коси и протегнати ръце, подобна на „Магдалина“ от Канова. Тя беше познала гласа на мъжа си и сега го очакваше в позата, в която грешницата очаквала Исус.

Кавалерът също не можа да сдържи вика си, вдигна я от пода и я отнесе полубезчувствена до постелята ѝ.

Като затваряше след себе си вратата, тъмничарят каза:

— Когато Ваша светлост чуе единадесет...

— Добре, — прекъсна го Сан Феличе.

Килията потъна в полумрак. Само лунният лъч, следвайки движението на нощното светило, бавно се приближаваше към съпрузите. Би следвало да кажем, към бащата и дъщерята. Защото не

би могло да има по-чиста бащинска целувка от тази, която Лучано положи върху бледото чело на Луиза. Не можеше да има и по-чиста дъщерна прегръдка от тази, в която треперещите ръце на младата жена притискаха кавалера. Никой от двамата не успяваше да отрони и дума, чуваха се само приглушени ридания.

Сан Феличе разбра, че Луиза плаче не само от срам, Тя не беше виждала Салвата от деня на съда и не знаеше какво беше станало с него. От деликатност, тя не смееше да попита, а кавалерът не смееше да отговори на незададения ѝ въпрос. Изведнъж детето толкова силно се обърна в утробата на обхванатата от отчаяние майка, че Луиза извика от болка.

Кавалерът почувства движението на още нероденото същество и потрепери неудържимо, но все пак успя да каже спокойно, както винаги:

— Успокой се, невинно създание, баща ти е жив, свободен и не го грози никаква опасност.

— О, Лучано! Лучано! — възкликна Луиза като падна в краката му.

Но кавалерът живо продължи:

— Но аз не съм дошъл за това, скъпото ми момиченце. Искам да поговорим за теб.

— За мен?

— Да, искаме да те спасим, дъще моя.

Луиза поклати глава, за да покаже, че това е невъзможно.

— Знам, — продължи Сан Феличе, — кралят те е осъдил на смърт, но можем да получим твоето помилване.

— Моето помилване! — възкликна Луиза.

И тя отново поклати отрицателно глава.

— Да, — настоя кавалерът. — И ще ти кажа какво е средството. Принцесата е бременна.

— Щастлива майка! — възкликна Луиза. — Тя не очаква с ужас деня, когато ще може да целуне детето си!

И тя се отпусна назад, като кършеше отчаяно ръце и се задушаваше от ридания.

— Почакай, почакай, — ободри я съпругът ѝ, — и се моли за благополучното раждане. Този ден ще стане ден на твоята свобода.

— Слушам Ви, — промълви Луиза, като отпусна глава на гърдите на кавалера.

— Знаеш, — продължи Сан Феличе, — че когато съпругата на престолонаследника ражда син, тя има право да моли за помилването на трима човека и никога не получава отказ.

— Да, знам.

— В деня, когато принцесата роди, тя ще помоли само за едно помилване — твоето.

— А ако се роди дъщеря?

— Дъщеря! Дъщеря! — възкликна кавалерът, който дори не беше помислил за такава възможност. — Не може да бъде! Бог няма да го допусне!

— Но нали все пак допусна да ме осъдят несправедливо, — промълви Луиза със страдалческа усмивка.

— Това е изпитание! — извика кавалерът. — Живеем в свят на изпитания.

— Значи, такава е последната Ви надежда?

— Уви, да! Но все едно! Виж, — и той извади от джоба си лист хартия, — ето прощението, съставено от Калабрийския херцог и преписано от ръката на жена му. Подпиши го и да се надяваме на Бога.

— Но аз нямам перо и мастило.

— Аз нося всичко, — отвърна кавалерът. И като извади от джоба си мастилница, натопи в нея перото. После прихвана Луиза през кръста и я отведе до прозореца, за да подпише молбата при лунна светлина. Луиза сложи подписа си.

— Вземи! — каза той като вдигна глава. — Оставям ти мастило, перо и хартия. Ще намериш къде да ги скриеш, още могат да ти потрябват.

— Да, да, дайте ги тук приятелю! — обнадежди се Луиза. — Колко сте добър, как мислите за всичко! Но какво ви е? Къде гледате?

Наистина през двойната решетка на прозореца кавалерът втренчено разглеждаше видимата част на пристанището. На тридесет или четиридесет метра от подножието на кулата се полюшваше на вълните шхуната на капитан Скинър.

— Господи! — прошепна кавалерът. — Наистина започвам да мисля, че именно той е определен да те спаси.

По палубата се разхождаше някакъв човек и от време на време хвърляше жаден поглед към форта, като че ли се опитваше да проникне през стените му.

В този момент заскърца ключът на тъмничаря, удари единадесет. Кавалерът хвана с две ръце главата на Луиза и я обърна към прозореца.

— Виждаш ли онзи човек? — тихо я попита той.

— Да, виждам го. И какво?

— Това е той, Луиза.

— Кой? — попита младата жена, като потръпна неудържимо.

— Този, който ще те спаси, ако аз не успея. Но аз ще те спася, ще те спася! — И той покри очите и челото ѝ с горещи целувки.

Кавалерът буквално изхвъркна от килията. Но Луиза дори не чу, как се затръшна вратата след него. Цялата ѝ душа беше съсредоточена в очите ѝ и тя жадно поглъщаше с поглед човека, който беше толкова близо и същевременно толкова далеч от нея.

ХСІХ

ДРЕБНИ ПРОИЗШЕСТВИЯ ОКОЛО ВЕЛИКИ СЪБИТИЯ

Сан Феличе толкова стремително се носеше надолу по стълбата, като че ли беше ден, а не нощ, и, без да обръща внимание на главния надзирател, продължаваше да повтаря: „Аз ще я спася, ще я спася!“ Но в коридора цареше непрогледна тъмнина, така че той трябваше да спре и изчака надзирателя с неговия фенер. Човекът го изпрати до изхода, като показва същата почтителност, както и при пристигането му, така че при излизането си Сан Феличе бръкна в джоба и подаде на тъмничаря няколко монети. Човекът взе парите с меланхоличен вид и поклати глава.

— Приятелю, — каза кавалерът, — знам, че това е твърде малко, но аз пак ще си спомня за теб, бъди спокоен. Само че трябва да се отнасяш добре с бедната жена.

— Аз не се оплаквам, Ваша светлост, стига ми и това, което ми дадохте! — възрази тъмничарят. — Но, ако пожелаете, Вие с една дума бихте могли да направите за мен повече от всичко, което мога да направя за Вас.

— Какво мога да направя?

— Имам син, Ваша светлост и цяла година напразно се мъча да го уредя за тъмничар в тази крепост. Ако го назначат, ще го поставя да отговаря специално за споменатата дама. Самият аз нямам време да се занимавам с нея, тъй като отговарям за целия затвор.

— Отлично, — отвърна Сан Феличе, който веднага съобрази каква полза може да извлече от това покровителство. — А от кого зависи това назначение?

— От началника на полицията.

— Обръщал ли си се към него?

— Да. Но, Ваша светлост разбира, че трябваше..., — той направи с пръстите си движение, като че ли броеше пари, — а аз не

съм богат.

— Добре. Напиши молба и ми я изпрати.

— Ваша светлост, — каза главния надзирател, като извади от джоба си сгънат лист хартия, — докато Вие бяхте в килията, аз написах молбата и помислих, че ще бъдете така милостив да се заемете с нея.

— Ще се заема, приятелю. И ще направя всичко, което зависи от мен, за да удовлетвори желанието ти. Ако потрябвам, ела в двореца на негово височество Калабрийския херцог и попитай за кавалера Сан Феличе.

И като пхна молбата в джоба си, кавалерът се прости с новото си протеже, излезе от крепостта и тръгна към Площада на четирите кантона.

Капитанът вече го чакаше и като видя, тръгна да го посрещне. Те започнаха трескаво да се разпитват взаимно. Джузепе Палмиери разказа за посещението си при кралската двойка и изказа удовлетворението си от оказания му прием и най-вече, от разрешението да остане необезпокояван на избрания от него пристан. Кавалерът, от своя страна, сподели с него плановете си за спасение на Луиза и му даде да прочете молбата за помилване, съставена от херцога и херцогинята.

Джузепе се приближи към кандилото, което гореше пред иконата на Богородица, и започна да чете. Но разсеяният кавалер му беше дал вместо височайшия документ, молбата, на-писана от тъмничаря. Лекарят-монах не беше човек, който да изпусне и най-малката представила му се възможност. Той веднага запомни адреса на бъдещия тъмничар: „Тонино Монти, улица Салуте №7“ — и като върна листа на кавалера, каза:

— Сгрешили сте.

Сан Феличе се порови в джоба си и наистина намери писмото на херцогинята. Джузепе Палмиери го прочете още по-внимателно от първото.

— Да, разбира се, — каза той, — ако Фердинанд има сърце, можем да се надяваме. Но, позволете ми да се съмнявам, че кралят наистина го притежава. — И той върна документа на кавалера.

— Кога, според Вас, можем да очакваме раждането на принцесата?

— Всеки момент.

— Тогава ще чакаме заедно с нея. Но какво ще стане, ако кралят ѝ откаже, или тя роди момиче?

— Тогава ще получите същото прошение, разкъсано на парчета, в знак на това, че е дошъл вашият ред да действате. Но обещавайте ми, че дотогава няма да предприемате нищо.

— Обещавам, но кажете ми от коя страна на крепостта се намира килията?

Кавалерът сграбчи ръката на събеседника си и я стисна с трескава енергия.

— Младостта е всесилна в очите Господни, — каза той. — Прозорецът ѝ гледа точно към, шхуната.

И той побърза да се отдалечи, като закри лице с плаща си.

Кавалерът и този път не беше сгрешил: тайнствените токове на младостта се бяха разделили на две магнетични струи. Едва Сан Феличе напусна килията на Луиза и Салвато — тъй като това беше лично той, — почувства как нощният бриз донася отнякъде една дума — името му. Той повдигна глава и се огледа, но като не забеляза нищо, помисли, че е сгрешил. Но не след дълго ухото му долови отново същия звук.

Тогава той впери поглед в тъмното отворстие, което се очертаваше на сивата стена, и успя да различи някаква ръка, която размахваше кърпичка зад решетките. От гърдите му се изтръгна вик, подобен на вика на сърцето на прекрасната пленница, и над вълните, с порива на вятъра, затрептяха трите срички: „Лу-и-за!“

Ръката зад решетките изпусна кърпичката, която се зарея като птица във въздуха и бавно се спусна до самата стена. Салвато изчака известно време от предпазливост, огледа се наоколо, за да се убеди, че никой не е видял случилото се, а после спусна една лодка и като подражаваше движенията на рибар, който тегли въдицата си, започна да се приближава към познатия пясъчния край на брега. Между морето и кулата имаше около десет метра и по щастлива случайност не се виждаше никакъв часови. Салвато с един скок се озова на брега, взе кърпичката и се върна в лодката.

Той едва беше седнал на мястото си, когато се дочуха стъпките на патрул. Младият човек бързо скри кърпичката до гърдите си и вместо да гребе към кораба, което би могло да предизвика

подозрението на стражата, той остана на място и започна да движи въдицата си над водата, като че ли ловеше с няколко пръчки.

Един сержант се отдели от патрула и тръгна към лодката.

— Какво правиш тук? — попита той Салвато, който беше облечен като моряк.

Момъкът изчака да повторят въпроса, като се престори, че не го разбира, а после отговори със силен английски акцент:

— Не виждате ли? Ловя риба.

Макар че неаполитанците мразеха англичаните, все пак присъствието на Нелсън ги задължаваше да проявяват известно уважение към тях. Началникът на отряда каза:

— Забранено е да се спира тук, приятелю. В пристанището и без това има достатъчно място за риболов. Потеглай.

Салвато недоволно измърмори нещо, изтегли въдицата си, на която за щастие се беше закачил един калмар, и загреба към шхуната.

— Е, сега ще има с какво да замени соленото месо! — каза сержантът. И, твърде доволен от шегата си, той за миг се наведе под свода на стената, огледа го, излезе отново и продължи нощната си обиколка около външните стени на крепостта.

А през това време Салвато беше вече на шхуната. Той бързо се спусна в каютата си и започна трескаво да целува кърпичката с инициали „Л.С.Ф.“. Единият ъгъл беше завързан. Той бързо опипа възела и усети под пръстите си хартия. На нея беше написано:

„Познах те, виждам те, обичам те! Това е първата ми радостната минута откакто се разделихме. Бог ще ми прости, че се надявам на него, тъй като се надявам на теб.

Твоя Луиза“.

Младият човек излезе на палубата и очите му веднага се обърнаха към прозореца на стената на крепостта. Зад черните пръчки отново се виждаше бялата ръка. Салвато размаха кърпичката, целуна я и отново дочу името си, донесено от нощния бриз. Но да продължава тази размяна на знаци в толкова светла нощ беше твърде рисковано, така че той седна и замря неподвижно. Само очите му, привикнали към полумрака, продължаваха да следят бялото видение.

След няколко минути се дочу плясък на весла и една лодка си проби път през лабиринта на корабите, които изпълваха пристанището. Завръщаше се Джузепе Палмиери.

— Добри новини! — извика на английски Салвато, като прегърна баща си. — Тя е тук, зад този прозорец! Ето кърпичката и писмото ѝ!

Джузепе се усмихна загадъчно и прошепна:

— Бедни кавалере! Ти беше прав, когато казваше: „Младостта е всесилна в очите на Господа“.

С

РАЖДАНЕТО НА ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА

Няколко дни след разказаните от нас събития кралят, съпроводен от верния си пес Юпитер стреляше пѣдпѣдъци в градините на Багария и по склоновете, които се издигаха на известно разстояние от морския бряг.

С него бяха още двама запалени любители на подобен род развлечения и превъзходни стрелци, като него самия: сър Уйлям Хамилтън и председателят Кардило. Ловът беше великолепен: започваше есенното придвижване на пѣдпѣдъците.

Както знае всеки ловец, пѣдпѣдъците летят два пъти в годината. През април и май те се насочват на север и по това време са слаби и безвкусни. По време на второто летене, през септември-октомври, те са тлъсти и сочни, особено в Сицилия, където за първи път почиват по пътя си към Африка.

И така, Фердинанд се забавляваше не като крал (добре ни е известно, че да бъде владетел беше за него едно пренеприятно, но неизбежно бreme), а като ловец, който се къпеше в изобилието на дивеч. Той уби с петдесет изстрела петдесет птици и се обзаложи, че ще стигне и до сто, без да пропилее нито един заряд.

Но изведнѣж в края на гората се показа конник, който препускаше с всичка сила към ловците. На петстотин крачки от тях той рязко спря коня си, повдигна се над стремената, за да види по-добре къде се намираше кралят и като го позна, препусна право към него.

Известието беше важно. Калабрийският херцог съобщаваше, че принцесата всеки момент ще роди, и молеше баща си, в съгласие с придворния етикет, да присъства при раждането.

— Добре, — каза Фердинанд. — Казваш, че са започнали първите пристѣпи?

— Да, Ваше величество.

— В такъв случай, имам още един, а може би и два часа. При нея ли я Антонио Вилари?

— Да, господарю, с още двама лекари.

— Тогава, сам виждаш, че няма какво да правя там. Ще застрелям още няколко пъдпъдка. Върни се в Палермо и кажи на принца, че сега ще дойда.

И той тръгна към Юпитер, който беше застинал, като вкаменен. Излетя един пъдпъдок и кралят веднага го свали.

— Петдесет и един, Кардило, — каза той.

— Дявол да го вземе! — въздъхна председателят, който беше застрелял едва тридесетина птици. — С куче като вашето, това е лесна работа. Дори не разбирам защо Ваше величество хаби напразно барута и сачмите си. На Ваше място аз бих хващал дивеча с голи ръце.

През това време слугата, който съпровождаше краля, му подаде друга заредена пушка.

— Какво има? — попита Фердинанд, като видя, че пратеникът все още не тръгва. — Още ли си тук?

— Чакам дали Ваше величество няма да заповяда още нещо.

— Кажи на сина ми, че застрелях петдесет и първия си пъдпъдок, а Кардило едва тридесетия.

Пратеникът полетя като стрела и ловът продължи. За един час кралят застреля още двадесет и пет птици. Той тъкмо сменяше празната си пушка със заредената, когато видя отново същия конник.

— Е, какво? — извика той. — Да не искаш да кажеш, че херцогинята вече е родила?

— Не, господарю. Пристигнах, за да съобщя на Ваше величество, че тя страда твърде много.

— А какво иска от мен?

— Ваше величество знае, че при подобни обстоятелства присъствието Ви е предписано от церемониала. Може да се случи нещастие.

— Какво става? — попита Кардило.

— Изглежда, херцогинята не може да се справи сама, — отвърна Фердинанд.

— И заради това да изоставим лова си посред бял ден? Впрочем, ако Ваше величество желае, нека върви. Аз оставам и ще се върна едва тогава, когато птиците ми станат сто.

— Хрумна ми прекрасна идея, — каза кралят. — Препусни бързо към Палермо и нареди да ударят всички камбани.

— А какво да кажа на негово кралско височество?

— Кажи му, че те следвам. Видя ли конете ни?

— Те са до оградата на Багария, господарю.

— Добре, кажи на конярите да ги доведат. Пратеникът отново полетя. След четвърт час се дочу оглушителния звън на всички камбани в Палермо.

— Това трябва да помогне, — каза кралят.

И той продължи лова си. Без нито една грешка, стигна до деветдесетия си пъдпъдък.

— Кардило, искате ли да се обзаложим, че така ще стигна и стотния?

— Не си струва труда.

— Защо?

— Защото куриерът се връща.

— Дявол да го вземе! Дръж, Юпитер! Поне да сваля деветдесет и първия.

Пъдпъдъкът излетя и кралят го прониза, без ръката му да трепне. Когато се обърна, човекът стоеше пред него.

— Е, какво? Помогнаха ли камбаните?

— Не, господарю. Лекарите са обезпокоени.

— Обезпокоени ли са? Изглежда, работата е сериозна?

— Твърде сериозна, господарю.

— В такъв случай, нека ѝ поднесат светите дарове.

— Осмелявам се да съобщя на Ваше величество, че лекарите настояват за присъствието Ви.

— Настояват! Настояват! — нетърпеливо повтори Фердинанд. — Не мога да направя повече от Господ Бог!

— Господарю, ето коня ви.

— Виждам, виждам, дявол да го вземе! Тръгвай, приятелю, тръгвай, а ако светите дарове не помогнат, ще дойда сам. — И той добави тихо: — Разбира се, когато убия и стотния.

След четвърт час кралят вече беше попълнил колекцията си. Сър Уйлям изоставаше от него, беше застрелял едва осемдесет и седем птици. Председателят Кардило беше убил с десет по-малко от краля и затова изпадна в ярост.

Камбаните продължаваха да звънят и това доказваше, че нищо ново не беше се случило.

— Ама, че неудачница! — въздъхна Фердинанд. — Изглежда, се е заинатила и не иска да свърши работата, докато не пристигна аз. Какво пък, да тръгваме. Прави са хората, когато казват: „Каквото иска жената, иска го и Бог“: — И като скочи на седлото, той се обърна към другите двама ловци: — Можете да продължите, а аз се връщам в Палермо.

— В такъв случай, — каза сър Уйлям, — аз ще последвам ваше величество. Дългът ми повелява, да не ви изоставям в такава минута.

— Добре, тръгвайте, — обади се Кардило. — Аз оставам.

Когато кралят и сър Уйлям навлизаха в града, камбанният звън внезапно престана.

— Аха, — възкликна Фердинанд, — струва ми се, че всичко е свършило. Остава да узнаем, момче ли е или момиче.

Те продължиха пътя си покрай църквата: всички свещи бяха запалени, а на олтара бяха поставени светите дарове. Беше пълно с богомолци. Изведнъж се дочу силен трясък и във въздуха излетя ракета.

— Чудесно! — възкликна кралят. — Това е добър знак.

В този момент се зададе познатият куриер. Той размахваше шапката си във въздуха и, без да спира коня си, викаше с цяло гърло: „Да живее кралят!“ След него и пред него тичаше гъста тълпа. Цяло чудо беше, че досега никой не беше попаднал под копитата на коня му. Щом забеляза Фердинанд той отдалеч извика:

— Принц, ваше величество! Принц!

— Виждате ли, — обърна се кралят към сър Уйлям. — Дори и да бях там, не можеше да се случи нищо повече.

Сред виковете на народа Фердинанд пристигна в двореца. Там цареше всеобща радост и го очакваха с нетърпение. Херцогът и херцогинята на Калабрия бяха взели присърце делото на синьора Сан Феличе, не заради нея самата, — те едва я познаваха, — а заради съпруга ѝ. Бедният кавалер беше полумъртъв от вълнение, като че ли ставаше дума за собствената му съдба, и той на колене се молеше в съседната до покоите на родилката стая. Кавалерът достатъчно добре познаваше краля и разбираше, че има много повече основания за страх, отколкото за надежда.

Младата майка лежеше в постелята. Тя изобщо не се съмняваше, в успеха на молбата си: кой би могъл да откаже каквото и да било на

детето, което тя току-що беше родила след толкова мъки? Та това би било кошунство! Нали този младенец един прекрасен ден щеше да стане крал! Нямах ли да е едно прекрасно начало за младия му живот да навлезе в света през вратата на милосърдието и с думата „Пощада!“ на уста!

Тъй като дядото не беше присъствувал при раждането на принца, бяха успели вече да го измият и да го облекат във великолепната дантелена дрешка. Той имаше светло руса косичка — наследствен признак на австрийската династия, учудени сини очи, които гледаха с невиждащ поглед, свежа като розов листец кожа, бяла като мляко.

Майката беше положила детето до себе си и непрекъснато го целуваше. В гънките на дрешката, облечена върху царствените пелени, тя беше пъхнала прощението за помилването на нещастната Сан Феличе.

Виковете „Да живее кралят!“ се дочуваха все по-силно и по-близо до двореца. Херцогът пребледня. Той толкова се боеше от баща си, че в мислите си се виждаше виновен едва ли не за оскърбление на кралското величество. Херцогинята се показва по-смела.

— О, Франческо, — възкликна тя. — Не можем да оставим тази жена на произвола на съдбата!

Кавалерът Сан Феличе чу тези думи и като отвори вратата на покоите показа на прага бледото си разтревожено лице.

— Ах, мой принце! — произнесе той с укор.

— Аз обещах и ще удържа на думата си, — отвърна Франческо. — Чувам стъпките на краля. Не се показвай, ако не искаш да провалиш всичко.

Сан Феличе затвори вратата на междинната стая, в същия момент, когато кралят отвори вратата на спалнята.

— Ето, ето, — започна той още от входа, — всичко приключи прекрасно, — благодарение на Бога! Поздравявам те, Франческо.

— А мен, господарю? — попита родилката.

— Вас ще поздравя, когато видя детето.

— Господарю, нали знаете, че имам право да моля за три милости, щом съм дала на престола наследник?

— Ако е красавец, ще ги получите.

— Ах, господарю, — той е ангел!

И като взе детето в ръце, тя го протегна на краля.

— Охо, кълна се в честта си, аз самият не бих могъл да свърша по-добра работа, макар, че съм голям майстор! — възкликна Фердинанд, като взе новороденото и се обърна към сина си.

За миг се възцари тишина. Всички затаиха дъх и сърцата им замряха.

— А това какво е?

— Господарю, — каза Мария Клементина, — вместо три милости, които ми се полагат за раждането на престолонаследник, Ви моля само за една.

Когато произнасяше тези думи, гласът ѝ трепереше толкова силно, че кралят я погледна с учудване.

— Дявол да го вземе, дъще! Изглежда, желанието ви е трудно изпълнимо!

И като прехвърли детето в сгънатата си лява ръка, той взе с дясната листа, бавно го разгъна, като премести погледа си от побелелия принц Франческо, върху отпусналата се на възглавниците принцеса Мария Клементина, и започна да чете. Но още на първия ред той смръщи вежди и лицето му придоби злоещо изражение.

— О, о, — проточи той, без да си даде труд да обърне страницата, — ако сте искали да ме молите за това, вие, господин синко, и вие, госпожо снахо, значи напразно сте си губили времето. Тази жена е осъдена на смърт и ще умре.

— Господарю! — промълви принцесата.

— Дори самият Бог да беше пожелал да я спаси, щях да тръгна срещу него!

— Господарю! Заради това дете!

— Дръжте го! — извика кралят. — Вземете си детето! Връщам ви го!

И като захвърли грубо новороденото, той излезе от спалнята като продължаваше да вика:

— Никога! Никога!

Принцеса Мария Клементина с ридания притисна до гърдите си плачещото дете.

— Ах, бедничкото ми! — проплака тя. — Това ще ти донесе нещастие...

Принцът падна на един стол, без да може да проговори. Сан Феличе откряхна вратата на кабинета, влезе в стаята и, бледен като

смъртта, вдигна молбата от пода.

— О, приятелю мой! — протегна му ръка принцът. — Виждаш, че не сме виновни.

Но кавалерът, изглежда, нищо не чуваше и не виждаше. Той излезе от стаята като късаше прощението на малки парченца и повтаряше:

— Този човек наистина е чудовище!

СИ ТОНИНО МОНТИ

В същия момент, когато разяреният крал изхвърча от спалнята на принцесата, а след него Сан Феличе късаше на парченца молбата за помилване, капитан Скинър обсъждаше с един висок красив младеж около двадесет и пет години условията, при които момъкът предлагаше да постъпи като член на екипажа. Ние казваме „предлагаше“, но бихме могли да се изразим и по-точно. На предния ден един от най-добрите матроси, боцманът на шхуната, който беше родом от Палермо, получи заповед да завербува няколко души за попълване на екипажа. На улица Салуте, пред вратата на къщата с номер седем, той видя един здрав младеж с рибарска барета и навити до коленете панталони, които откриваха силни и заедно с това изящни прасци.

Като се спря пред него боцманът около минута разглеждаше внимателно и упорито младия рибар, така че най-после младежът го попита на сицилийско наречие:

— Какво искаш от мен?

— Нищо, — отвърна на същото наречие боцманът. — Гледах те и в душата си мислех, че просто е срамно.

— Кое?

— Това, че толкова красив и силен момък като тебе, вместо да бъде славен моряк, е принуден да стане лош тъмничар.

— Кой ти каза?

— Какво значение има, след като вече знам?

Младият човек повдигна рамене.

— Какво да се прави! — каза той. — С рибарския занаят не мога да се изхраня, а длъжността на тъмничаря носи по две карлини на ден.

— Голямо чудо! Две карлини на ден! — щракна с пръсти боцманът. — Нима това е възнаграждение за такъв мръсен занаят? При нас на кораба две карлини получава юнгата, новациите четири карлини, а матросите — цели осем!

— Ти печелиш осем карлини на ден! Ти? — извика младият рибар.

— Аз печеля по двадесет, нали съм боцман.

— Проклятие! Какво ли търговия върти твоят капитан, за да плаща на хората си такива пари?

— Не върти никаква търговия, а плава за собствено удоволствие.

— Значи е богат?

— Милионер.

— Това се казва занаят. Още по-добре, отколкото да си моряк и да получаваш осем карлини на ден.

— А да си моряк е по-добре, отколкото да бъдеш тъмничар и да получаваш две карлини на ден.

— Аз не казвам нищо. Баща ми си е втълпил непременно да ме направи един ден главен надзирател на неговото място.

— А колко му плащат?

— Шест карлини на ден.

Боцманът се разсмя.

— Наистина, голямо богатство те очаква! И какво, реши ли се?

— Нямам никакво призвание за този занаят! Но, — добави той със свойственото на южняците безгрижие, — нали трябва нещо да се работи.

— Не е толкова приятно да ставаш посред нощ, да обикаляш коридорите, да надничаш в килиите и да гледаш как плачат бедните затворници.

— Няма какво толкова да свикваш. Където и да погледнеш — хората все плачат!

— А, виждам, каква е работата, — каза боцманът. — Ти си влюбен и не искаш да напуснеш Палермо.

— Влюбен? Досега съм имал само две любовници и първата ме заряза заради един английски офицер, а втората — заради каноника от църквата Санта Розалия.

— Значи, си свободен като вятъра?

— Свободен съм. Вече три дена чакам, а все не ме назначават за тъмничар, така че, ако можеш да ми предложиш някое добро място, не се бави.

— Добро място?... Имам само място за матрос.

— А как се казва корабът ти?

— „Рънър“.

— Виж ти! Значи сте американци?

— Имаш ли нещо против американците?

— Те са еретици.

— Нашите матроси са също толкова католици, като нас с тебе.

— И ти се наемеш да ми помогнеш?

— Ще поговоря с капитана.

— И ще ми плащат по осем карлини?

— Разбира се!

— А при вас как е? Хранят ли екипажа?

— Хранят го.

— Добре?

— Сутрин кафе и чашка ром, на обяд супа, парче говеждо или овнешко, риба, ако се хване, вечер макарони.

— Бих искал да погледна!

— Ти решаващ. Сега е единадесет и половина. Обедът е в дванадесет. Каня те да хапнеш с нас.

— А какво ще каже капитанът?

— Капитанът ли? Та той няма да погледне към теб!

— Съгласен съм, дявол да го вземе! — каза младият човек. — Аз тъкмо смятах да хапна парче сушена треска!

— Ама че гадост! — възмути се боцманът. — Дори корабното ни куче не би яло от нея.

— Мадона! — възкликна младият рибар. — Доста християни биха се радвали да станат корабни кучета на шхуната ти?

И като хвана под ръка боцманът, той тръгна с него към Приморския площад. Там ги чакаше лодка, охранявана само от един матрос, но боцманът наду свирката си и веднага дотичаха другите трима.

— На „Рънър“! По живо! — заповяда на лош английски боцманът, като хвана кормилото.

Матросите наблегнаха на веслата и леката лодка се плъзна по водната повърхност. След десет минути се долепиха до борда на шхуната.

Боцманът беше казал истината. Нито капитанът, нито помощникът му, изглежда, не забелязаха, че на борда имаше страничен

човек. Всички седнаха на масата и тъй като бяха наловили много риба, трапезата се оказа още по-богата от обещаното.

Трябва да признаем, че трите блюда и половината бутилка кабарийско вино повишиха настроението на младия гост. По време на десерта на палубата се показва капитанът, съпроводен от помощника си, и се приближи към носовата част на малкия кораб. Всички станаха, но той им даде знак да седнат на местата си.

— Извинявайте, капитане, — обърна се към него боцманът, — но имам една молба към вас.

— Какво искаш? Говори, мой славни Джовани, — усмихна се Скинър.

— Не аз, капитане, а един мой земляк, когото намерих на улицата и го поканих да обядва с нас.

— Виж ти! И къде е този твой земляк?

— Тук е, капитане.

— За какво моли?

— За една голяма милост, капитане.

— Каква?

— Да му позволите да пие за ваше здраве.

— Решено, — каза капитанът. — Това ще ми бъде от полза.

— Ура за капитана! — дружно извикаха матросите.

Скинър благодари с кимване.

— Как се казва землякът ти?

— Бога ми, не знам.

— Казвам се Ваш покорен слуга, Ваша милост, — отвърна младият човек, — и много бих искал Вие да се казвате мой господар.

— Охо! Бива си те, малкият!

— Така ли мислите, Ваша милост?

— Уверен съм.

— А при това, никой не го е забелязал откакто майка ми е казала същото, когато съм бил пеленаче.

— Но ти, все пак, имаш и друго име, освен името „мой покорен слуга“?

— Цели две, Ваша милост.

— Какви?

— Тонино Монти.

— Чакай, чакай, — каза капитанът, като се опитваше да си спомни нещо. — Струва ми се, че те познавам.

Младият човек поклати глава в знак на съмнение.

— Много бих се учудил.

— Чакай да си спомня... Разбира се! Не си ли ти синът на главния надзирател на Пристанищния замък?

— Бога ми, така е! Вие сигурно сте магьосник...

— Не съм магьосник, но познавам някого, който се старае да ти осигури длъжността тъмничар. Аз съм приятел на кавалера Сан Феличе.

— Който, разбира се, няма да постигне нищо.

— Ама че го измисли! Защо да не постигне? Кавалерът е не само библиотекар на Калабрийския херцог, но и негов приятел.

— Да. Но той е мъж на арестантката, за която негово величество толкова се е загрижил, че е жива само по някакво чудо. Ако кавалерът имаше влиятелен покровител, преди всичко, щеше да спаси живота на жена си.

— Именно, защото са му отказали или ще му откажат голямата милост, в двора ще се радват да му направят една нищожна услуга.

— Дано Господ да не Ви чуе!

— Защо?

— Защото повече бих желал да служа при Вас, отколкото при крал Фердинанд.

— Знаеш ли, — засмя се капитанът, — не искам да си съпернича с него!

— О, капитане, няма да си съперничите. Подавам си оставката, още преди да са ме назначили.

— Вземете го, капитане, — застъпи се Джовани. — Тонино е чудесно момче. Той от ранно детство лови риба, значи, от него ще излезе добър моряк. Отговарям за него. Всички ще се радваме, ако го приемете за член на екипажа.

— Да! Да! Да! — извикаха матросите. — Вярно е.

— Капитане, — допря ръка до сърцето си Тонино, — давам Ви честната си дума на сицилиец, че ако Ваша милост се съгласи, ще останете доволен от мен.

— Може би, приятелю, — защото ми изглеждаш добро момче. Но не искам хората да кажат, че съм те завербувал в пияно състояние.

Опознай новите си другари, прекарай с тях някой час, но след това си иди в къщи. Там мисли добре през нощта и утре, и ако не се откажеш, ела да се договорим.

— Да живее капитанът! — гръмна екипаж.

— Ето ви четири пиастра, — продължи Скинър. — Отидете на брега, изпийте ги, изяжте ги, това не ме засяга. Но довечера всички да сте по местата си и да изглеждате трезви като краставички. Вървете!

— А шхуната, капитане?

— Остави двама вахтени.

— Никой няма да поиска да остане, капитане!

— Хвърляйте жребий. Който го изтегли, ще получи за утешение по един пиастър.

Теглиха жребий, а после двама души получиха по пиастър.

Към девет вечерта всички се върнаха на борда и, както беше заповядал капитанът, бяха само леко развеселени. Скинър направи преглед на екипажа, като всяка вечер, а после направи знак на Джовани да го последва в капитанската каюта.

След десет минути всички, освен двамата вахтени, спяха дълбоко. Джовани се промъкна в капитанската каюта, където го очакваха Скинър и помощник-капитанът. Двамата явно горяха от нетърпение да чуят новините.

— Е? — попита Скинър.

— Той е наш.

— Уверен ли си?

— Дотолкова, че вече го виждам в списъка на екипажа.

— И ти мислиш, че утре?...

— Утре в шест вечерта той ще подпише. Това е толкова вярно, както че се казвам Джовани Каприоли.

— Дай Боже! — промърмори помощникът. — Значи, половината работа ще бъде свършена?

И действително, на другия ден, както беше обещал Джовани, и както вече беше казано в първите редове на тази глава, след като поспориха формално за заплатата, която по негово искане беше вписана в договора, Тонино Монти, неженен, пълнолетен, постъпи за три години като матрос на кораба „Рънър“ и получи в аванс парите за три месеца и вече отговаряше пред закона, в случай че не изпълнеше обещанието си.

СИ

ГЛАВНИЯТ НАДЗИРАТЕЛ

Новакът още не беше успял — с доста труд, но все пак четливо — да подпише договора си, когато в каютата влезе един матрос с голям плик от кавалера Сан Феличе, който трябваше да бъде предаден лично в ръцете на капитана.

Още от обяд из града тръгна слухът, че болките на Калабрийската херцогиня започнали. Господарите на шхуната бяха твърде заинтересовани от това събитие и научиха новината едни от първите. По камбанния звън и излагането на светите дарове те се досетиха какви страхове преживява дворът, след това изстрелите и фойерверките ги уведомиха за щастливия изход на събитието, с което до голяма степен беше свързана и съдбата на пленницата. Затова Скинър веднага разбра, че в плика се съдържа — каквото и да е то — решението на краля. Той направи знак на Салвато и младият човек, след като погледна договора, каза на Тонино, че всичко е правилно, взе документа и го скри в джоба си. Изпаднал във възторг от това, че най-после е станал законен член на екипажа, новакът изтича на палубата.

Като останаха сами Салвато и баща му побързаха да отворят плика: вътре лежеше молбата на Луиза, разкъсана на парчета. Както знаем, това означаваше: „Кралят беше безмилостен“. Но освен парчетата от прощението там имаше и два цели листа. Първият беше от кавалера и съдържаше следното:

„Вече смятах да Ви изпратя разкъсаната молба без никакви обяснения, което би означавало, че принцесата е претърпяла неуспех и че ние също нямаме на какво да се надяваме, но точно в този момент получих потвърждението от префекта на полицията на молбата за назначението на Тонино Монти в Пристанищния замък. Открива ли ни това назначение път за спасяването на Луиза? Не знам и дори не

се опивам да разбера, защото вече не съм на себе си. Но вие сте хора находчиви, притежавате въображение и средства, за да устроите бягството. Търсете, мислете, изобретявайте, ако трябва извършете нещо безумно, невъзможно, но само я спасете! Аз мога само да я оплаквам. Прилагам заповедта за назначаването на Монти“.

Новината беше ужасна. Но нито Салвато, нито баща му дори за минута не бяха разчитали на кралското милосърдие. Затова разочарованието не беше толкова страшен удар за тях, колкото за кавалера Сан Феличе.

Те се спогледаха печално, но без отчаяние. Нещо повече, стори им се, че назначението на Монти ги възнаграждава за неуспеха на скъсаното прошение. Както видяхме, те също възлагаха надеждите си на това обстоятелство и предварително бяха взели мерки да завербуват Тонино.

Плановете им засега бяха твърде неопределени, или по-точно, те все още нямаха никакви планове. Те просто бяха нащрек, с наострени уши и очи, готови да не изпуснат щастливия момент, ако той изведнъж им се представеше. Със завербуването на Тонино, както им се стори, те получаваха известна възможност, която още повече се усилваше с новото му назначение. Така че, те веднага се опитаха да използват този случай за постигане на своята, до този момент изплъзваща им се мечта.

Беше седем вечерта. В осем те, изглежда, вече бяха взели някакво решение, тъй като уведомиха екипажа, че в други ден след пладне ще вдигнат котвата. Танино получи разрешение да отиде да се прости с баща си. Но той заяви, че толкова се бои от гнева му, че не само не желае да се прощава с него, но дори би се скрил в трюма, ако го видеше, че се насочва към шхуната. Изглежда, този страх беше от полза за Салвато и баща му, тъй като те си размениха погледи на задоволство.

А сега ще изложим събитията поред, като строго се придържаме към фактите и не се опитваме да ги тълкуваме.

На другия ден, в пет вечерта, при мрачно време и покрито с облаци небе шхуната „Рънър“ започна да се готви за отплаването. По време на тази операция, дали поради несръчност на екипажа, или поради повреда на веригата, една от халките се счупи и котвата остана на дъното. Такива случаи не са рядкост и ако котвата не е на твърде голяма дълбочина, работата, с която не може да се справи корабният кран, изпълняват гмурците.

Въпреки неприятностите с котвата, приготовленията не се прекратиха. Но тъй като котвата лежеше да дълбочина едва три сажена уговориха се, че една лодка с боцмана Джовани и осем матроса ще остане за да я вдигне, а шхуната щеше да ги чака пред изхода на пристанището. За да може лодката да намери кораба в безлунната нощ, на палубата на „Рънър“ трябваше да запалят три разноцветни фенера.

Към осем вечерта шхуната се отдели от групата кораби в пристанището и започна да плава покрай брега на уреченото място, а осемте моряци, които бяха необходими за изпълняване на маневрата, се върнаха обратно в пристанището, за да извадят котвата от дъното.

В този момент главният надзирател на пристанищния замък Рикардо Монти излезе от затвора, като каза на коменданта, че синът му е назначен за помощник-тъмничар в съответствие с горещото желание на бащата, и че трябва да се уредят някакви формалности в полицията, а после, между девет и десет, те заедно ще се върнат в крепостта.

Вероятно Тонино беше написал писмото до баща си по съвета на някой приятел, за да отвлече вниманието му от движението на шхуната, — нали някой можеше да му разкаже, че синът му се е наел на нея.

Трябваше да се срещнат в една от малките таверни на Приморския площад. Без да подозира нищо, Рикардо влезе и попита за Тонино Монти. Посочиха му един коридор, който водеше към друга зала, където, както го увериха синът му пиел с няколко приятели. Но той едва беше влязъл в залата и четирима мъже го хванаха отзад, завързаха му ръцете и запушиха устата му. После го хвърлиха на едно легло, като го увериха, че на разсъмване ще бъде свободен и че няма да му направят нищо лошо, ако не се опита да бяга.

Единственото извършено над него насилие, което доведе до продължителна схватка и поток яростни заплахи, беше, че му отнеха висящите на пояса ключове. Тази връзка беше предадена на някой,

който чакаше зад полуотворената врата. Половин час по-късно един млад човек, който по ръст и възраст приличаше на Тонино, се яви в Пристанищния замък и заяви, че идва от името на баща си и трябва да поговори с коменданта. Въведоха го веднага. Младежът разказа, че Рикардо Монти, минавайки по улица Толедо, където народът празнувал раждането на престолонаследника, бил ранен от взривила се ракета и бил изпратен в болницата на Пилигримите. Раненият веднага повикал сина си, предал му ключовете и му заповядал незабавно да се яви пред негова милост коменданта, да покаже удостоверението си и да смени баща си до оздравяването му, което нямало да се забави.

Комендантът прочете удостоверението на новия помощник тъмничар. То беше съвсем редовно. В произшествието с Рикардо Монти нямаше нищо учудващо, такива нещастни случаи съпровождат всеки празник. Освен това надзирателят го беше предупредил, че има среща със сина си. Затова комендантът не заподозря нищо. Той заповяда на мнимия Монти да задържи за известно време ключовете на баща си, да се запознае с новите си задължения и незабавно да пристъпи към изпълнението им.

Новият тъмничар грижливо сгъна и пхна в джоба си свидетелството, взе от масата ключовете, привърза ги отново към пояса си и излезе.

Надзирателят, на когото съобщи за заповедта на коменданта, започна да разглежда новака по коридорите, като му показваше обитаемите килии. Те бяха девет. При килията на Сан Феличе той се спря, за да обясни колко важна пленница е затворена вътре. Три пъти през деня и два пъти през нощта — В девет вечерта и три след полунощ — трябваше да влиза при нея в килията, за да се увери, че не е избягала. А точно същия ден беше пристигнала нова заповед да се удвои бдителността на вътрешната и външната охрана.

Най-после надзирателят показа на новака и стаята на охраната. Пазачът, комуто беше поверена тази част от крепостта, трябваше да прекарва тук цялата нощ. За сън му бяха отредени четири часа през деня. Ако му станеше скучно в караулното помещение, или се боеше да не заспи, той можеше да се разхожда по коридорите.

Беше единадесет и половина, когато надзирателят се раздели с новия служител, посъветва го да бъде бдителен и прилежен, а той му обеща, че ще се постарее да надмине очакванията на началниците си.

И наистина всеки, който би го видял пред вратата на караулното помещение, което гледаше към главния коридор в подножието на стълбище номер едно, неподвижен, с широко отворени очи и заслушан във всеки звук, — човек би си казал, че той най-добросъвестно държи на думата си.

Той стоя така докато в крепостта не затихнаха последните стъпки. Удари полунощ.

СІІ ПАТРУЛЪТ

Щом заглъхна последният удар, новият тъмничар, когото досега можеха да помислят за статуя на очакването, изведнъж оживя и, движен от някакво внезапно решение, без да бърза, но и без да се колебае, тръгна нагоре по стълбата. Ако някой би чул стъпките му, би го забелязал, или би започнал да разпитва, той би могъл да отговори: „докато баща ми отсъства, ми е наредено да пазя затвора, и аз го пазя“. В крепостта всички спяха. Никой не го видя, никой не го чу, никой не му зададе въпрос.

Когато стигна третия етаж, той премина целия коридор и се върна обратно, като този път вървеше по-внимателно, стъпваше безшумно със затаен дъх и напрегнато се ослушваше. Внезапно той се спря пред вратата на Сан Феличе. Ключът за килията беше готов в ръката му. Той го пъкна в ключалката и го завъртя толкова предпазливо, че едва можеше да се чуе шумът от допира на желязото. Вратата се отвори.

Този път нощта беше тъмна, вятърът свиреше в пръчките на прозоречната решетка, а самият прозорец оставаше невидим в мрака. Младият човек пристъпи напред, като едва сдържаше дъха си. Очите му напразно търсеха пленницата и той прошепна:

— Луиза!...

Ухото му долови едва изречен отговор: „Салвато!“ — и в същия миг нечии ръце обвиха шията му, нечии устни се притиснаха до неговите. Радостният шепот се смеси с пламенно дихание. За първи път след съда, а значи след раздялата им, влюбените бяха един до друг.

Вероятно, Салвато беше предупредил още през деня Луиза, за да не се изплаши и да не извика от изненада при появата му. Ето защо изпълнена с надежда и тревога, тя чакаше Салвато да я повика пръв и едва тогава му отвърна. Двамата замряха в мълчалив екстаз и за тях времето спря. Само двете предани сърца лудо туптяха едно до друго.

Пръв се опомни Салвато.

— Луиза, любима, не трябва да губим нито секунда. Настъпи съдбоносният час. Аз ти казах: „Бъди спокойна и търпелива, ние ще умрем заедно, или заедно ще живеем“. Ти се надяваше на мен и ето ме тук.

— О, да! Бог е велик и милостив! Какво трябва да правя? Как мога да ти помогна?

— Слушай, — отвърна й Салвато. — Трябва да свърша една работа, която ще заеме около час: да изпиля решетките на прозореца. Току-що удари полунощ, пред нас са още четири часа тъмнина. Няма да бързаме, но ще използваме нощта, — утре всичко ще се разкрие.

— Още веднъж те питам, какво трябва да правя през този час?

— Ще оставя вратата полуотворена. Застани до нея и слушай дали нещо не предвещава опасност. При най-малкото подозрение ме повикай. Аз ще изляза в коридора и ще те заключа, след което ще продължа обиколката си. След четвърт час ще се върна и ще довърша започнатото. А сега, повикай на помощ цялата си смелост и хладнокръвие!

— Бъди спокоен, приятелю. Ще докажа, че съм достойна за теб, — отвърна Луиза, като стисна ръката му с почти мъжка сила.

Салвато извади от джоба си тънка стоманена пила и още една резервна, в случай, че първата се счупи по време на работа. Луиза застана до вратата, за да може да чуе всеки шум в коридора и на стълбите. Младият човек започна с твърда и уверена ръка да пили желязната пръчка. Пилата беше толкова фина, че шумът почти не се чуваше. Впрочем, дори и по-силен звук би се загубил в поривите на вятъра и първите далечни гръмотевици, предвещаващи скорошната буря.

— Прекрасно време, — промълви Салвато, като мислено благослови гръмотевиците за това, че заставаха на негова страна. И той продължи работата си.

Нищо не му попречи. Както и беше предвидил, след един час четирите пръчки бяха изпилени и в прозореца се образува отвърстие, достатъчно за да преминат през него двама души. Тогава Салвато отново свали сюртука си, размота навитото около кръста си въже. То беше тънко, но здраво и достатъчно дълго, за да стигне от прозореца на килията до земята. На единия му край имаше примка, приготвена нарочно, за да я надянат на останалата част от вертикалния прът,

здро̀во за̀зидан в стeнaтa на зaтвoрa. Сaлвaтo зaвързa нa вървeтo нaкoлкo вързeлa нa извeстнo рaзстoяниe eдин oт друг, кoитo трябвaшe дa служaт зa oпoрa нa рърцeтe и крaкaтa. Пoслe излeзe oт килиятa и oбикoли цeлия кoридор дo нaчaлoтo нa стърлбaтa. Тaм тoй сe нaдвeси нaд пeрилaтa и сърс стaeн дърх oкoлo минутa изслeдвa с пoглeд мрaкa и с ухoтo си тишинaтa.

— Нямa никoгo!... — прoшeпнa тoй тържeствувaщo.

Пoслe бързo сe върнa в килиятa, зaключи врaтaтa oтвъртрe, нaпърхa в ключaлкaтa нaкoлкo гвoздeя. Слeд тoвa прeгърнa Луизa, кaтo oщe вeднърж я призoвa дa бърдe смeлa, укрeпи хaлкaтa нa жeлeзния прърт. Слeд тoвa зaвързa рърцeтe нa млaдaтa жeнa и я нaкaрa дa oбгърнe с тях шиятa му.

Едвa сeгa Луизa рaзбрa кaкърв вид бягствo e зaмислил Сaлвaтo, и сърцeтo й сe сви при мисърлтa, чe сeгa щe увиснe в прaзнoтo прoстрaнствo нa висoчинa тридeсeт фута oт зeмятa, a любимият й нямaшe дa имa никaквa oпoрa oсвeн вървeтo. Но тa с нищo нe издaдe стрaхa си и нa кoлeнe, с вдигнaти кърм нeбeтo зaбързaни рърцe, шeпнeшкoм прoизнeсe крaткa мoлитвa, слeд кoeтo сe изпрaви с думитe:

— Гoтoвa сърм.

В тoзи миг oгрoмнa мърлния прoрързa oблaцитe и при мигнoвeния й блясърк Сaлвaтo видя, чe пo блeдoтo лицe нa Луизa сa избили eдри кaпки студeнa пoт.

— Aкo тe плaши спускaнeтo, трябвa дa тe увeря, чe блaгoпoлучнo щe стигнeш зeмятa, — oбoдри я Сaлвaтo, кoитo с пърлно oснoвaниe рaзчитaшe нa жeлeзнитe си мускули.

— Приятeлю, — oтвърнa Луизa, — пoвтaрям ти, чe сърм гoтoвa. Aз ти сe дoвeрявaм сляпo и вярвaм в нaшия Госпoд Бoг.

— Тoгaвa дa нe губим нитo минутa, — кaзa Сaлвaтo.

Тoй хвърли крaя нa вървeтo прeз прoрeрзa, прoвeри дaли e зaвързaнo здро̀вo и прoтeгнa шиятa си, зa дa мoжe млaдaтa жeнa дa я oбвиe с рърцe. Пoслe стърпи нa пригoтвeнaтa тaбурeткa, прoпърлзa прeз oтвoрa в рeшeткaтa, бeз дa oбърърцa внимaниe нa нeрвнитe трърпки, кoитo рaзтъррсвaхa тялoтo нa бeднaтa Луизa, oбхвaнa вървeтo с кoлeнeтe си, кaтo eднoврeмeннo бeшe вкoпчил здро̀вo в нeгo рърцeтe си, и пoтърнa в прaзнoтo прoстрaнствo.

Луизa eдвa спoдaви вика си, кoгaтo пoчувствa, чe сe oлърлaвa нaд кaмeннитe плoчи, кoитo тoлкoвa чeстo бeшe глeдaлa сърс стрaх oт

височината на прозореца си и затвори очи, като търсеше с устните си устните на Салвато.

— Не се бой от нищо, — прошепна той, — имам сили за три пъти по-дълго въже.

Тя наистина долавяше бавното и отмерено движение надолу, което говореше за силата и хладнокръвието на любимия ѝ, който всячески се опитваше да я успокои. Но когато стигна средата на въжето, Салвато внезапно замря.

Луиза отвори очи.

— Какво се е случило? — прошепна тя.

— По-тихо! — предупреди я Салвато. Той с изострено внимание се вслушваше в някакъв едва доловим шум. След секунда той произнесе само с движение на устните:

— Нищо ли не чуваш?

— Струва ми се, че долавям стъпките на няколко човека, — отвърна тя с глас, слаб като полъха на пролетен вятър.

— Това е патрулт, — прошепна Салвато. — Няма да успеем да се спуснем преди тях... Нека да изчакаме.

— Боже! Боже! Нямам повече сили! — простена Луиза.

— Няма значение, аз имам! — отвърна Салвато.

По време на този кратък диалог стъпките се приближиха и Салвато, чиито очи, за разлика от тези на Луиза, оставаха отворени, видя как иззад завоя на стената излиза патрулният отряд от девет човека, предвождан от войник с фенер. Но Салвато не се изплаши. Беше толкова тъмно, че на тази височина той оставаше невидим — освен ако не блеснеше мълния, — при това, както беше казал на Луиза, той чувстваше в себе си достатъчно сили, за да изчака отминаването на стражата.

Патрулт действително мина под краката на бегълците, но после, за голямо учудване на Салвато, който жадно следеше движенията им, спре в подножието на кулата. Там смениха часовия, след което влязоха под свода на нишата и останаха там, ако се съдеше по отблясъците на фенера им.

Жестоко излъганият в надеждите си Салвато почувствува как цялата му душа потръпна. Той разбра всичко. Прощението на принца и принцесата беше усилило ненавистта на Фердинанд към Луиза и беше

дадена заповед да се усили охраната ѝ. Затова в подножието на кулата се беше появил нов часови.

Притисната до гърдите на Салвато, младата жена почувства как сърцето му затуптя лудо в гърдите му.

— Какво се е случило? — попита тя с разширени от страх очи.

— Нищо. Бог ще ни помогне.

Бегълците действително се нуждаеха от Божията помощ: под краката им се разхождаше часовой, а силите на Салвато вече се изчерпваха — те биха стигнали за да се спусне, но му беше невъзможно да се изкачи обратно в килията. При това, да се спуснат, значеше, че може да умрат, докато обратното изкачване обещавахе сигурна смърт.

Салвато не се колеба. Като изчака удобната минута, когато часовоят премина под кулата и се оказа с гръб към него, той скочи долу. Но едва беше докоснал земята, човекът се обърна. Като забележа на десет крачки пред себе си нещо, което мърдаше в мрака, той извика:

— Кой е?

Салвато не отговори. Като хвана за ръката полумъртвата от страх Луиза, той се спусна към морето, където беше сигурен, че го очаква лодка.

— Кой е? — повтори часовият, докато приготвяше оръжието си.

Салвато бягаше мълчаливо. Той вече различаваше лодката, виждаше приятелите си, чуваше как баща му вика: „Дръж се!“, а на матросите заповядва: „Приближи се!“

— Кой е? — за трети път извика войникът и се прицели. Въпросът отново остана без отговор и при светлината на една проблеснала мълния часовият стреля. Луиза почувства как Салвато залитна, падна на едно коляно и извика, по-скоро от ярост, отколкото от болка. После, като се обърна към стрелящия по него войник, който с всички сили викаше „Тревога!“ проговори с угасващ глас:

— Спасете я!...

Полуприпаднала, обезумяла от мъка, без да може да освободи ръцете си, завързани около шията на Салвато, Луиза видя като в лош сън, как два отряда от хора, по-скоро прилични на разярени демони, се хвърлиха един срещу друг в ръкопашна схватка, раздаваха удари на всички страни, сред ръмжене и предсмъртни хрипове, като тъпчеха с крака падналите. След пет минути човешкото кълбо се раздели:

полумъртвата Луиза остана в ръцете на войниците и те я повлякоха към крепостта, а матросите отнесоха в лодката мъртвия Салвато, на когото куршумът на часовия беше пронизал сърцето, и баща му, изгубил съзнание от удар с приклад по главата.

Едва Луиза беше върната обратно в затвора и почувствува преждевременни родилни болки, предизвикани от ужасните вълнения, и към пет часа сутринта роди мъртво дете.

Провидението беше проявило милосърдие, или по-точно, беше се засрамило от толкова страдания, и избави нещастницата от последната мъка: необходимостта да се раздели с детето си!

CIV

КРАЛСКАТА ЗАПОВЕД

Осем дни по-късно вицекралят на Неапол, княз Касаро Статела, който се намираше в театъра на Флорентинците заедно със стария ни познат маркиз Маласпина, видя как се отвори вратата на ложата му и забеляза в коридора един дворцов служител съпроводен от някакъв флотски офицер. В ръцете си офицерът държеше плик, подпечатан с голям червен печат.

— За негово сиятелство, вицекралят! — каза служителят.

Морякът с поклон протегна плика към княза.

— От кого е?

— От негово величество кралят на Двете Сицилии, отвърна офицерът. — Писмото е твърде важно, затова се осмелявам да помоля ваше сиятелство да се подпише за получаването.

— Значи, пристигате от Палермо? — попита князът.

— Отплавах вчера на „Сирена“.

— Как е здравето на негово величество?

— Превъзходно, княже.

— Издайте му разписка от мое име, Маласпина.

— Изглежда, съобщението е много важно? — попита секретарят.

— Извънредно важно, ваша светлост.

Маркизът даде исканата разписка, върна се в ложата и затвори вратата след себе си. Князът тъкмо завършваше четенето. Той протегна на маркиза писмото с думите:

— Вземете, Маласпина, това е по вашата част.

Маркизът взе листа и прочете следната лаконична и ужасяваща заповед:

„Изпращам ви Сан Феличе. Дванадесет часа след пристигането си в Неапол трябва да бъде екзекутирана.

Тя се изповяда, следователно Божията благодат вече се е разпростряла над нея.

Фердинанд Б.“

Маласпина изумено погледна княза.

— Как да го разбирам?

— Както желаете, любезни. Поразмислете малко, това се отнася до вас.

И вицекралят отново се потопи в звуците на „Тайният брак“, шедьовърът на бедния Чимароза, който току-що беше умрял във Венеция, от страх, че ще го обесят в Неапол.

Маласпина онемя. Той никога не беше предполагал, че в задълженията му като секретар на вицекраля влиза и уреждането на екзекуции. Но, както вече казахме, маркизът беше, макар и насмешлив, но послушен царедворец. Така че, трябваше князът да се обърне към него с думите: „Чухте ли?“ — за да се поклони и веднага да излезе, мълчалив, но готов да се подчини.

Той се спусна по стълбата, взе една карета и заповяда незабавно да го отведат във Викария.

Не беше минал още и час, откакто Сан Феличе беше пристигнала там, разбита от мъка, смазана от безкрайните страдания и едва държаща се за нишката на живота. Изпратиха я в стаята, съседна на параклиса, същата където бяха преживели предсмъртните си мигове Чирило, Карафа, Пиментел, Мантоне и Микеле.

Писмото се придружаваше от една-единствена инструкция:

„Тази екзекуция, за която той отговаря с главата си, се възлага на негово сиятелство княз Касаро Статела“.

Маркизът разбра, че наистина се налага да размисли, както се беше изразил вицекралят. Той можеше да се колебае преди да вземе решение, но след това трябваше неотклонно да го изпълнява.

След като седна отново в каретата, той извика на кочияша:

— Улица Соспири дел Абисо!

Читателят помни кой живееше на тази улица.

Когато спря пред прага на къщата, Маласпина почувства известно отвращение, което му попречи да влезе в този прокълнат дом.

— Повикай маестро Донато, — заповяда той на кочияша, — нека излезе да поговорим.

Човекът скочи от капрата, отвори вратата и извика:

— Ей, маестро Донато, излезте! В отговор се дочу женски глас:

— Татко не е в Неапол.

— Как така не е в Неапол?! Да не се е оттеглил от работа?

— Не, ваша светлост, — отвърна същият глас. — Той е в Салерно по служба.

— По служба? Какво значи това, обяснете красавице.

Той забеляза, че на вратата се показва млада жена, а зад нея някакъв мъж, който, изглежда, ѝ беше любовник или съпруг.

— Ах, ваша светлост, всичко е много просто, — отвърна жената, която беше самата Марина. — Вчера умря неговият събрат от Салерно и татко трябваше да отиде да го замести. Има четири екзекуции. Той замина днес сутринта и ще се върне утре вечер.

— И не е ли оставил заместник?

— Не. Нямаше такава заповед, а и затворите са почти празни. Той взе и помощници, защото не се доверява на чужди хора, с които никога по-рано не е работил.

— А този момък не би ли могъл да го замени при необходимост? — посочи маркизът стоящия зад нея мъж.

— Джовани — читателят отдавна се е досетил, че това беше той, осъществил най-последните мечти си, — отрицателно поклати глава.

— Аз не съм палач, — каза той, — а рибар.

— Какво да правим? — попита Маласпина. — Дайте съвет, ако не искате да помогнете.

— Почакайте... Хрумна ми нещо! В нашия квартал живеят много касапи, а те повечето са роялисти. Ако узнаят, че трябва да се обеси якобинец, може би някой от тях ще се съгласи да свърши тази работа.

Маркизът разбра, че това е единственото възможно решение и тъй като каретата му не можеше да проникне в лабиринта от улици между крайбрежието и Стария пазар, се отправи пеша да търси палач-доброволец.

Той напразно се опита да уговори трима здравеняци, които отказаха въпреки предложените седемдесет пиастра и показаното им разпореждане с подписа на самия крал. Маласпина съвсем се беше отчаял и, излизайки от дюкяна на последния месар, той се спря нерешително и промърмори: „Не мога да я убия сам!“ — когато изведнъж човекът, осенен от внезапна идея, повика маркиза.

— Ваша светлост, струва ми се, че измислих нещо.

— Най-последно, — с облекчение въздъхна Маласпина.

— Имам един съсед... Той, наистина, не е месар, а Бекайо, коли козите, но нали не държите непременно на месар?

— Трябва ми човек, който да свърши работа.

— Е, тогава обърнете се към него. Републиканците доста го измъчиха, та сигурно ще е доволен да им го върне.

— А къде живее?

— Ела тук, Пепино! — извика месарят към едно момче, което дремеше върху купчина полуизсъхнали кожи в дъното на магазина. — Ела тук и покажи пътя на негова светлост.

Хлапакът стана, протегна се, изръмжа недоволено, че са нарушили първия му сън, но все пак се подчини.

— Да вървим, приятелче, — каза Маласпина, — и ако всичко се уреди, ще получиш един пиастър.

— А ако не се уреди, — възрази момчето с непоколебимата логика на егоизма, — вие все пак ме събудихте.

— Така е, — съгласи се Маласпина. — Ето ти един пиастър, в случай, че не успеем, а успеем ли, ще получиш още един.

— Това вече е разговор! Направете си труда да ме последвате, ваша светлост.

— А далече ли е?

— Не, ваша светлост, трябва само да прекосим улицата. Дюкянът, който търсеха, беше затворен, но през лошо затворените капаци се процеждаше светлина.

— Ей, Бекайо! — извика момчето, като удряше с юмрук по кепенците.

— Кой е? — дочу се груб глас.

— Един господин, облечен в сукно, иска да поговорите.

Но това съобщение, при цялата му точност, изглежда, нямаше нужното въздействие и маркизът заговори сам:

— Отвори, приятелю! Идвам от името на вицекраля.

Тези думи подействуваха като вълшебна пръчка. Вратата се отвори и под неясна светлина на димящата лампа, която слабо осветяваше купчина окървавени кози кожи и кости, на прага се появи едно отвратително същество, осакатено и отблъскващо. Това беше Бекайото с изтеклото си око, отрязаните пръсти и дървения си крак. Застанал при входа на своята кланица, той определено напомняше демона на разрушението. Маласпина, който не се отличаваше с излишна чувствителност, все пак неволно се отдръпна с отвращение. Това не се изплъзна от вниманието на чудовището.

— Е, вярно, не съм много красив, ваша светлост, — проговори той, като скърцаше със зъби (това действие при него заместваше смеха)! Но предполагам, че не сте очаквали да намерите тук някоя статуя, като онези в Бурбонския музей?

— Не, очаквах да намеря верен слуга на краля, човек който не обича якобинците и се е заклел да отмъсти. Изпратиха ме при вас и ми казаха, че вие сте най-подходящият човек.

— И не са ви излъгали, ваша светлост. Ще благоволите ли да влезете?

Маркизът преодоля отвращението си и прекрачи прага.

Малчуганът, който изгаряше от нетърпение да узнае как ще завършат преговорите, искаше да се промъкне след него, но Бекайото го заплаши с обезобразената си ръка.

— Назад, малкия! — изръмжа той. — Нямаш работа тук! — и затръшна вратата под носа на момчето.

Маркизът и Бекайото прекараха заедно около десет минути, после Маласпина излезе. Кожарят почтително го изпрати до вратата.

Маласпина направи няколко крачки по улицата, когато се натъкна на малчугана.

— А, ти си бил тук, момченце.

— Разбира се че съм тук. Чакам.

— Какво?

— Дали всичко е наред?

— Да. И какво от това?

— Спомнете си ваша светлост, че ми дължите още един пиастър.

Маркизът порови в джоба си.

— Дръж, — каза той като протегна на момчето сребърната монета.

— Благодаря, ваша светлост, — каза то като стисна в юмрука си двете монети и ги задрънка една в друга като кастанети. — Да ви даде Бог дълъг живот!

Маркизът отново седна в каретата и заповяда на кочияша да го откара в театъра. А през това време Пепино, покатерил се върху куп камъни пред иконата на Богородица, разглеждаше под светлината на кандилото получените монети.

— Гледай ти! — промърмори момчето. — Дал ми е дукат вместо пиастър! Измамил ме е с два карлини. Ама че мошеници са тези знатни господа!

Докато Пепино произнасяше тази сентенция, Маласпина пристигна на малкия площад пред театъра. Каретата на вицекраля беше още там. Маркизът скочи на земята, плати на кочияша и изтича нагоре по стълбите.

— Ах, вие ли сте Маласпина, — произнесе князът.

— Да, княже, — отвърна маркизът с обичайната си рязкост.

— Е, какво?

— Всичко е наред. Утре в десет сутринта заповедта на негово величество ще бъде изпълнена.

— Благодаря, — отвърна князът. — Сядайте, вие изпуснахте дуета във второто действие, но, за щастие, се върнахте навреме, за да чуете „Преди да изгрее зората“.

CV

МЪЧЕНИЦАТА

Ние много бихме искали да пропуснем последните подробности, за които ни остава да разкажем и, след като сме проследили до края този страдален път, просто да начертаем на надгробния камък: „Тук почива Луиза Сан Феличе, мъченицата“. Но неумолимата История, която ни водеше през цялото протежение на това дълго повествование, не ни позволява да отстъпим дори на крачка, дори ако силите ни пресек-ват и ни се наложи, като божествения ни учител, да падаме три пъти по пътя, изнемощели под тежестта на товара си.

Но да се закълнем поне, че няма да се наслаждаваме на ужасите. Ние не измисляме нищо, а само излагаме събитията, както обикновеният зрител би преразказал гледаната от него в театъра трагедия. Уви! Този път реалната действителност превъзхожда всичко, което би могло да измисли човешкото въображение.

Боже на страшния съд! Отмъстителни Боже! Боже на Микеланджело! Дай ни сили да стигнем до края!

Както беше казано в предишната глава, пленницата от Пристанищния замък, едва съвзела се от родилните мъки, беше изпратена от Палермо в Неапол с корвета „Сирена“ и отведена в затвора Викария, в килията, свързана с параклиса.

Безсилна да стои на крака, нито дори да седне, тя буквално рухна на сламеника. Беше толкова слаба, умираща, почти мъртва, че тъмничарите не сметнаха за нужно да я окоават. Те не се бояха, че може да избяга, както ловецът не се бои, че може да отлети гълъбът, на когото той е счупил с куршума си крилото.

И наистина, всички нишки, които я свързваха с живота, бяха прекъснати. Тя видя как се олюля, падна и умря заради нея Салвата и като някакво знамение, че няма право да надживее този, когото толкова е обичала, детето, което я пазеше, побърза да излезе от утробата ѝ, далеч преди посочения от природата срок. Сега никак не беше трудно да се измъкне душата от това нещастно, разбито тяло.

Дали от съжаление, или в съгласие с ужасния церемониал на смъртта, надзирателите я попитаха не се ли нуждае от нещо. Но тя нямаше сили да отговори и само отрицателно поклати глава.

Мнението на Фердинанд, че Сан Феличе е получила вече небесната благодат и може да умре без изповед, предадох на управителя и той повика свещеника едва в осем сутринта, когато тя трябваше да напусне затвора.

Екзекуцията трябваше да се състои едва в десет, но бедната жена, обвинена в това, че е станала причина за гибелта на bankerите Бекер, трябваше да се покае публично пред дома им и на мястото, където бяха разстреляни.

В това решение се криеше голяма изгода за властите. Читателят си спомня писмото на Фердинанд до кардинал Руфо, където кралят казваше, че не се учудва от недоволството на Стария пазар, след като в Неапол вече от осем дни не бесят никого. А сега екзекуция не беше имало цял месец! Палачите бяха опустошили затворите почти напълно и не можеха да разчитат повече на подобни зрелища, за да държат в подчинение тълпата. Сан Феличе се явяваше тъкмо навреме и трябваше да направят смъртта ѝ колкото се може по завладяваща и помъчителна, за да усмирят свирепите зверове от Стария пазар, които Фердинанд почти половин година беше поил с човешка кръв и хранил с месото на патриотите.

За този случай беше по-добре да отстранят маестро Дона-то, патентованият палач, и да го заменят с палача-любител Бекайото, което обещаваще приятни изненади за любимия народ на негово величество.

Ние дори не се опитваме да опишем каква беше последната нощ на нещастната жена. Любимият ѝ беше мъртъв, детето ѝ беше мъртво, тя оставаше сама в целия свят. С измъчено тяло и осакатена душа, легнала по очи върху зловеция сламеник в предверието на ешафода, на който загинаха толкова мъченици, тя беше изпаднала в някакво страшно духовно и физическо затъпяване. Само ударите на часовника я изведоха за броени мигове от това състояние и тя напрегнато броеше ударите, всеки от които като нож пронизваше сърцето ѝ. Когато замираше последният звън, тя пресмяташе колко още ѝ остава да живее, главата ѝ отново падаше на гърдите и тя отново изпаднаше в мъчително забвение.

Удари четири, пет, най-после шест часа и настъпи денят. Последният ден!

Той беше мрачен и дъждовен, в пълно съответствие със зловещата церемония, която предстоеше да се извърши при неговата светлина, — мрачен ноемврийски ден, един от тези, които известяват, че годината си отива.

В коридора свиреше вятър, дъждът блъскаше в прозорците.

Чувствайки че приближава съдбоносният час, Луиза с върховно усилие успя да коленичи, прислони главата си до стената, за да не падне и започна да се моли. Но тя не можеше да си спомни нито една молитва, по-точно, никога не беше предвиждала, че може да се окаже в такова положение, и не знаеше никаква подходяща за случая молитва. Затова устните ѝ просто повтаряха думите, които бяха ехо на разбитото ѝ сърце: „Боже мой! Боже мой! Боже мой!“.

В седем се отвори външната врата на кабинета на „бианки“. Луиза потръпна без да разбира значението на този звук, но сега за нея всеки шум означаваше, че смъртта чука на вратата на живота.

В седем и половина тя дочу тежки и като че ли препъващи се стъпки в параклиса. После вратата на килията ѝ се отвори и на прага се появи нещо толкова фантастично и безобразно, както съществата, родени от нощния кошмар. Това беше Бекайото с дървения си крак, осакатената лява ръка и изтеклото око. В пояса, редом с любимия му нож, беше затъкната и голяма брадва. Той се смееше.

— А, ето къде си, красавице! Аз дори не знаех колко ми е провървяло. Чувал бях, че си издала нещастните Бекер, но едва сега разбрах, че си била любовница на гнусния Салвато! Той, значи, е умрял, — добави Бекайото, като скърцаше със зъби, — и аз съм лишен от радостта да ви убия и двамата... Впрочем, щеше да ми е трудно да реша с кого да започна!

Той слезе по няколко стъпала, които водеха от стаята за молитви в килията и като забеляза разкошните къдрици на Луиза, които се спускаха по раменете ѝ, продължи:

— Ще трябва да ги отрежем, жалко. — И той тръгна към пленницата.

— Хайде да ставаме, време е вече.

И той понечи с грубо движение да хване бедната жена за лакътя. Но той още не беше успял да се дотътри през цялата стая на дървения

си крак, когато вратата на кабинета „бианки“ внезапно се отвори и между палачът и жертвата му се появи един покаяник с дълго бяло расо и блестящи през отворстията на качулката очи.

— Вие ще докоснете тази жена едва на ешафода! — каза той.

При звука на този глас, Луиза нададе неистов писък и като внезапно намери сили, каквито не беше очаквала от себе си, се изправи в цял ръст и се опря на стената, сякаш гласът, толкова кротък и благ, я беше изплашил повече от заплахите и издевателствата на Бекайото.

— Тя трябва да бъде само по риза и боса, за да се покае публично, — възрази уродът. — Трябва да ѝ подстрижат косите, за да мога да ѝ отсека главата. Кой ще я остриже? Кой ще свали дрехите ѝ?

— Аз, — отвърна човекът със същия кротък и в същото време нетърпящ възражения глас.

— О, да, вие! — промълви Луиза с молитвено събрани ръце и необяснимо изражение на лицето.

— Чуваш ли? — обърна се покаяникът към любителя-палач. — Върви си и ни чакай в параклиса. Тук нямаш повече работа.

— Аз имам всички права над тази жена — извика Бекайото.

— Имаш право над живота ѝ, а не над нея самата. Ти си получил от хората заповед да я убиеш, аз получих от бога заповед да ѝ помогна да умре. Всеки от нас трябва да изпълни получената от него заповед.

— Вещите ѝ ми принадлежат, парите ѝ ми принадлежат, всичко, което има, ми принадлежи. Само косите и струват четири дуката!

— Ето ти сто пиастра, — каза покаяникът и хвърли през вратата на параклиса натъпкана със злато кесия, за да накара Бекайото да отиде в съседното помещение, — млъкни и тръгвай.

В подлата душа на касапина за известно време алчността се бореше с жаждата за мъст. Алчността победи. С ругатни и проклетия той се затътри към кесията. Каещият се го последва и притвори вратата не напълно, но достатъчно, за да скрие пленницата от любопитни погледи.

Ние вече разказахме колко голяма беше властта на „бианки“, които покровителстваха осъдените до последната им минута. Те попадаха във властта на палача едва след като каещият се свалише от рамото им ръката си и казваше на изпълнителя на присъдата „Този мъж (или тази жена) ти принадлежи.“

Човекът незабавно слезе по стъпалата в килията и като извади изпод расото си ножица, се приближи до Луиза.

— Вие сама, или аз? — попита той.

— Вие! О, вие! — възкликна Луиза.

И тя се обърна към монаха с гръб, за да може той да изпълни тържествения и мрачен обред, наречен тоалет на осъдения на смърт.

Каещият се сподави една въздишка, вдигна очи към небето и през отворите на маската му можеше да се види, че от тези очи се стичат едри сълзи. После той събра колкото може по-нежно разкошните коси на пленницата в лявата си ръка и внимателно, за да не засегне шията ѝ с ножицата, започна бавно да реже с дясната златистите къдрици, които я украсяваха приживе и можеха да попречат в смъртния ѝ час.

— На кого желаете да предам тези коси — попита каещият се, след като приключи.

— Запазете ги в знак на обич към мен, умолявам ви!

Монахът се обърна, за да не го види младата жена и поднесе къдриците към устните си.

— А сега, — промълви Луиза, като трескаво прекара ръка по внезапно оголената си шия. — какво ми остава да правя?

— Вие сте осъдена на публично покаяние. Трябва да бъдете боса и само по риза.

— О, зверове! — прошепна мъченицата, като се изчерви от срам.

Монахът, без да отговори, влезе в кабинета на „бианки“, през чиято врата се разхождаше напред и назад часовой, свали от стената едно бяло расо на покаяник, отрязва с ножиците качулката и го отнесе при Луиза.

— Уви! Това е всичко, което мога да направя за вас, — каза той.

Осъдената радостно извика. Тя разбра, че това расо, което беше затворено до шията и се спускаше до петите, не беше риза, а саван, който щеше да скрие надеждно голотата ѝ от страничните погледи и още преди смъртта щеше да я покрие с плащеницата на вечността.

— Аз излизам, — каза покаяникът. — Извикайте ме когато сте готова.

След пет минути се чу гласът на Луиза.

— Отче!

Човекът влезе. Луиза остави дрехите си на табуретката. Тя беше облечена с риза, по-точно расо, краката ѝ бяха боси. Единият крак се подаваше под бялото платно и погледът на каещия се падна върху нежното стъпало, което трябваше да крачи по неаполитанските улици до самия ешафод.

— Бог не пожела да ви отmine и най-малката от предопределените за вас страсти... Укрепете духа си, мъченице! Вие сте на път към небесното блаженство.

Той подложи рамото си, на което тя се облегна и заедно с нея изкачи стъпалата, бутна вратата към параклиса и каза:

— Ето ни.

— Дълго се пригответе! — промърмори Бекайото. — Наистина, осъдената не е лоша...

— Замълчи, негоднико! — прекъсна го покаяникът. — Имаш право да убиеш, а не да оскърбяваш.

Спуснаха се по стълбата, минаха през трите решетки и излязоха на двора. Там ги очакваха дванадесет свещеника и момчета от хора, които държаха хоругви кръстове. Двадесет и четирима „бианки“ бяха готови да съпровождат жертвата, под аркадите стояха множество монаси от различни ордени, които трябваше да се присъединят към кортежа. Лееше се проливен дъжд.

Луиза се огледа, изглежда търсеше нещо.

— Какво желаете? — попита каещият се.

— Бих искала да имам кръст, — помоли тя.

Монахът извади из под расото си сребърен кръст на черна кадифена лента и го надяна на шията ѝ.

— О, спасителю! — промълви тя. — Никога няма да изпитам всичките ти страдания, но аз съм жена, дай ми сили!

И тя долепи устни до кръста, за да почерпи сили от тази целувка.

— Да вървим, — каза Луиза.

Процесията потегли. Отпред вървяха свещениците, като нареждаха протяжно погребални молитви. След тях се мъкнеше, подпрян на патерица отвратителният в ликуването си Бекайото. Той се смееше свирепо и сечеше въздуха със стисната в дясната ръка брадва, като че ли това бяха човешки глави. После идваше Луиза опряна с дясната си ръка в рамото на каещия се, а с лявата притискаше кръста към устните си. След тях вървяха двадесет и четирима „бианки“.

Шествието завършваха монасите от различните ордени в разноцветните си раса.

Процесията излезе на площад Викария и завари там огромната тълпа. Тя посрещна шествието с радостни викове, примесени с ругатни и проклетия. Но жертвата беше толкова млада, толкова прекрасна и покорна, за нея се разпространяваха толкова различни слухове, толкова се говореше за нея, понякога дори със заинтересованост и съчувствие, че след няколко минути проклетията и заплахите спряха и на площада постепенно се възцари тишина.

Пътят към Голготата беше определен предварително. По улицата Трибунали излязоха на Толедо, после тръгнаха по нея, като едва си пробиваха път. Изглежда, всички къщи се състояха само от човешки глави. В края на улицата свещениците завиха наляво, монаха покрай църквата Сан Карло, излязоха на площада на Замъка и навлязоха в улица Медина, където както си спомняте се намираше домът на Бекер.

Парадната врата беше превърната във временен олтар. За основа му служеше нещо като жертвеник, украсен с хартиени цветя и свещи, които бързо изгаснаха под бурният порив на вятъра. Процесията се спря, като образуваше широк полукръг, в центъра на който се оказа Луиза. Расото ѝ беше прогизнало от дъжда и прилепваше по тялото ѝ. Разтреперена от студ, тя падна на колене.

— Молете се! — заповяда ѝ сурово един от свещениците.

— Блажени мъченици, братя мои, — изрече младата жена, — помолете се за една мъченица, подобна на вас самите!

Престоят продължи десет минути, след това продължиха пътя си.

Този път траурната процесия се върна по същия път, после тръгна по улица Мола, по Нуова, през Пазарния площад, навлезе в кварталите на стария град и спря пред високата стена, до която бяха разстреляни двамата Бекер.

Мъченицата беше изранила до кръв краката си по изровените камъни на крайбрежната улица, беше се вледенила от морския вятър. При всяка крачка тя издаваше глух стон, но църковните песнопения заглушаваха стенанията ѝ. Силите я напуснаха и каещият се я поддържаше, обхванал с ръка талията ѝ.

Пред стената се повтори същата сцена, както и пред дома на bankerите. Сан Феличе коленичи, по-точно, падна на колене и с почти угаснал глас повтори молитвата си. Очевидно беше, че, измъчена от

неотдавнашното раждане и пътешествието по бурното море, тя нямаше да издържи страданията от последните часове и ако трябваше да преодолее дори още половината от изминатия път, щеше да умре, преди да стигне до ешафода. Но тя стигна!

При последното покаяние пред стената, до слуха ѝ достигна, като отдалечен гръм оглушителният рев на повече от двадесет хиляди ладзарони, мъже и жени, събрани вече на Пазарния площад, без да се броят тези, които, като течащи към езеро ручей, се стичаха по стотиците улички, по непроходимия лабиринт от пресечки, които излизаха на този площад, — този форум на неаполитанската тълпа. Луиза едва ли би могла да си пробие път през плътната човешка маса, ако любопитството не беше сътворило чудо: редиците се отдръпнаха и ѝ направиха път.

Тя вървеше със затворени очи, опряна на своя утешител и поддържана от него, когато изведнъж почувства, че ръката, която обхващаше кръста ѝ трепна. Очите ѝ неволно се отвориха... Тя видя ешафода!

Той беше издигнат срещу малката църква Санта Кроче, на същото място, където някога е бил обезглавен Конрадин. Ешафодът се състоеше от малък подиум, висок три метра и поставен на него дървник. Той беше открит, без никаква ограда, за да могат зрителите да проследят и най-малката подробност от предстоящата драма.

На ешафода трябваше да се изкачват по стълба. Този предмет на разкош беше прикрепен към подиума не заради удобството на осъдената, а заради Бекайото, който не би могъл да се изкачи по отвесната стълбичка с дървения си крак.

Камбанарията на Санта Кроче удари десет, когато свещениците, покаяниците и монасите се строиха около ешафода, а осъдената приближи първото стъпало на стълбата.

— Не унивайте, — ободри я каещият се. — След десет минути ще ви подкрепя не моята немоцна ръка, а могъщата длан на Бога. От този ешафод до небето е но-близо, отколкото от улицата до ешафода.

Луиза събра всичките си сили и се изкачи по стълбата. Бекайото я изпревари и при появяването си на подиума, уродливата му фигура предизвика бурен възторг сред тълпата. Докъде стигаше погледът, се виждаха само глави, които мърдаха, за да заемат по-добра позиция, зяпнали усти и жадно искрящи очи. Само през една пресечка се

виждаше гъмжащата от народ крайбрежна улица, а зад нея се простираше морето.

— Е, готови ли сме най-после? — изсумтя Бекайото като залиташе на дървения си крак и размахваше брадвата.

— Когато времето настъпи, ще ви кажем, — отвърна каещият се. После се обърна с безкрайна нежност към осъдената и попита:

— Имате ли някакво желание?

— Искам да ми простите! Да ми простите! — възкликна Луиза и падна пред него на колене.

Монахът простря ръка над приведената ѝ глава.

— Бъдете свидетели, — провъзгласи той високо, — че от свое име, в името на Бога и хората аз прощавам на тази жена!

Същият груб глас, който вече беше прозвучал пред дома на Бекер, като заповяда, на мъченицата да се моли, се дочу и, сега, този път от тълпата долу, в подножието на ешафода:

— Да не сте свещеник, че ѝ прощавате греховете?

— Не, но въпреки това правата ми са не по-малко святи: аз съм съпругът ѝ!

И като изправи осъдената, той отметна назад качулката и разтвори обятията си за Луиза. И тогава, въпреки страдалческото изражение, което изкривяваше чертите му, всички познаха кроткото лице на кавалера Сан Феличе.

Младата жена, задавена от сълзи, се притисна до гърдите на съпруга си.

Въпреки закоравялостта на зрителите, в много очи се показаха сълзи. Дочуха се единични викове:

— Милост!

Беше заговорила възмутената човечност.

Но сега Луиза и сама разбра, че съдбоносният миг е настъпил. Тя се откъсна от обятията на кавалера и, олюлявайки се, направи крачка към палача и промълви:

— Предавам се в ръцете ти, Господи!

После отново падна на колене и положи главата си на дървника.

— Добре ли е така, господине? — попита тя.

— Ще стане! — грубо отвърна Бекайото.

— Моля ви, не ме карайте да страдам.

Сред гробното мълчание Бекайото вдигна брадвата.

И тогава се случи нещо ужасно.

Дали ръката му не беше достатъчно сигурна или брадвата не беше достатъчно тежка, но първият удар нанесе на осъдената дълбока рана, без да пресече, обаче, шийните прешлени.

Луиза извика ужасено, скочи, обляна в кръв, и започна да размахва ръце във въздуха.

Палачът я сграбчи за остриганата коса, натисна я към дървника и сред воя и проклятията на тълпата удари втори и трети път, но не успя да отдели главата от тялото.

След третия удар, обезумяла от болка, призовавайки на помощ Бога и хората, Луиза се измъкна от ръцете на палача и се устреми към края на подиума, с намерение да се хвърли в тълпата. Но в този момент Бекайото захвърли брадвата, извади касапския нож, с който беше свикнал много повече, хвана нещастницата и в движение заби ножа си в шията ѝ, малко над ключицата.

Кръвта шурна като река — беше прерязана артерията. Този път раната се оказа смъртоносна.

Още при първия удар на брадвата кавалерът Сан Феличе беше загубил съзнание.

Това се оказа прекалено дори за свикналата на жестоки зрелища тълпа от Стария пазар. Разярените зрители се хвърлиха към ешафода, като за миг го превърнаха в трески и към Бекайото, който направо беше разкъсан. След това от треските запалиха огън, на който изгориха палача. През същото време няколко вярващи се молеха около тялото на жертвата, положено пред големия олтар на църквата Кармине.

Кавалерът, все още безчувствен, беше пренесен в помещението на „бианки“...

* * *

Екзекуцията на нещастната Сан Феличе беше последната в Неапол. Бонапарт, когото Скинър беше видял на борда на „Мюирон“, както и беше предсказал Фердинанд, успя да се промъкне през флота на адмирал Кейт и на осми октомври слезе във Фрежус. На 9 ноември той извърши държавен преврат, известен под името „18 брюмер“. На 14 юни следващата година, след като спечели битката при Маренго и

подписа мир с Австрия и Двете Сицилии, той поиска от Фердинанд да прекрати екзекуциите, да отвори вратите на затворите и да върне в родината им изгнаниците.

Почти цяла година течеше кръвта по всички площади на кралството и жертвите на Бурбонската реакция надхвърлиха четири хиляди.

Но Държавната джунта, която смяташе своите присъди за неподлежащи на обжалване, грешеше. Поради липса на човешко правосъдие, жертвите призоваваха небесното, и Бог касира всичките им присъди.

Прекрати се царуването на Неаполитанските Бурбони и, според Божията дума, злодеянията на бащите паднаха върху главите на синовете до трето и четвърто коляно.

Единствено Господ е велик.

Капитан Скинър, или по-точно брат Джузепе, след като изпълни последния си дълг към сина си Салвато, се върна в манастира Монте Касино и околните бедняци, които няколко месеца напразно го бяха призовавали при постелите на своите болни, отново видяха как в килията, под самия покрив на манастира, по цели нощи прозорчето свети.

Това беше кандилото на съмняващия се монах, или по-скоро, отчаялия се баща, който все още търсеше Бога и не можеше да го намери.

* * *

Днес 25 февруари 1865 година, в десет часа вечерта, аз завърших повествованието, започнато на 24 юли 1863 година, в деня на моето раждане.

Почти осемнадесет месеца, прилежно и добросъвестно аз издигнах този паметник за прослава на неаполитанския патриотизъм и проклетие на Бурбонската тирания.

Безпристрастен, както самата справедливост, нека бъде той дълговечен, като бронз!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.